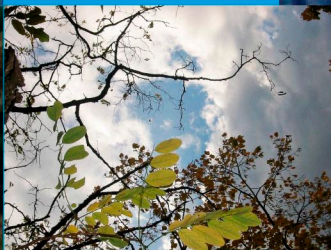

HYPERION

Revistă de cultură • Anul 27 • Numărul 10-11-12 / 2009 (186-187-188)

Eminescu in aeternum:
pp 106-121

În acest număr semnează:

Andra Rotaru, Geo Vasile, Anca Mizumschi, Remus Valeriu Giorgioni, Adrian Alui Gheorghe, Virgil Diaconu, Ioan Hirghiduș, Aida Hancer, Nicolae Tzone, Ana Dragu, Dan Mircea Cipariu, Vasile Iftime, Adrian Suciu, Cătălina Cadinoiu, Robert Șerban, Sorin Despot, Constantin Iftime, Petruț Pârvescu, Ioana Miron, Ioana Popovici, Gelu Vlașin, Dan Arsenie, Constantin Stan, Constantin Severin, Octavian Soviany, Bogdan G. Stoian, Cosmin Perța, Sandu Romeo Narcis, A.G. Romilă, Gellu Dorian, Valentin Lazăr, Lucian Alecsa, Vasile Spiridon, Emanuela Ilie, Cristian Ghinea, Miruna Vlada, Florin Caragiu, Valentin Coșereanu, Dan Alexe, Ionel Savitescu, Ștefana Burzuc, Gustavo Adolfo Becquer, Dragoș Cojocaru, Jean Claude Carriere, Umberto Eco, Emanoil Marcu, Mihail Kuzmin, Leo Butnaru, Simona Grazia Dima, Anna Menyhert, Emil Cioran, Luca Pițu, Sorin Antohi, Antonio Patraș, Dan Perșa, Dan Bogdan Hanu, Magda Ursache, Marius Chelaru, Mircea Oprea, Dana Pintilei, Leonte Ivanov, Constantin Coroiu, Anca Cristian, Ioan N. Roșca, Mircea Coloșenco, Eugen Ionescu, Al. Cistelecian, Aurel Dumitrașcu, Dărie Magheru, Eugeniu Kuhartz, Andreea Despina Popovici

CUPRINS

Accente

Gellu DORIAN - O instituție națională de interes județean? 1

Eveniment

Regulamentul de organizare și acordare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru Opera Prima, ediția a XI-a 2

Invitatul revistei

Andra Rotaru în dialog cu Geo Vasile 3

Dialogurile revistei

Andra Rotaru în dialog cu Anca MIZUMSCHI 5

Remus Valeriu Giorgioni în dialog cu Adrian Alui Gheorghe 8

Anchetele revistei

Cum este cu putință canonul?! 12

Scriitorul - destin și opțiune 21

Poesis

Nicolae TZONE 24

Andra ROTARU 31

Ana DRAGU 32

Dan Mircea CIPARIU 33

Adrian SUCIU 34

Cătălina CADINOIU 35

Virgil DIAONU 36

Robert ȘERBAN 37

Sorin DESPOT 38

Constantin IFTIME 39

Petruț PĂRVESCU 40

Ioana MIRON 40

Ioana POPOVICI 41

Gelu VLAȘIN 42

Dan ARSENI 45

Beletristică

Constantin STAN - Ehe, s-a dus și tovarășul Stalin 46

Constantin SEVERIN - Iubita lui Esto 49

Octavian SOVIANY - Viața lui Kostat Venetis 54

Bogdan G. STOIAN - Poetul cu nike argintii 57

Cosmin PERȚA - Arta scriitorului Ion Ceaușescu 59

Sandu Romeo NARCIS - Mama nu are dreptate 63

A.G. ROMILĂ - Pendula părintelui Sofian 66

Gellu DORIAN - Casa Gorgias 69

Teatru

Valentin LAZĂR - Cum spui tu, Johny 80

Cronică literară

Lucian ALECSA - Șoaptele sufletului 91

Vasile SPIRIDON - Un "fals-exact" al câmpiei dunărene 93

Geo VASILE - Erotismul la români: 95

cititorul nostru, stăpânul nostru 95

Emanuela ILIE - Un debut ficțional neobișnuit 99

Cristian GHINEA - Pelerinaj în cetatea cărților 101

Miruna VLADA - Sony sau Cartea care-și bate autorul 102

Florin CARAGIU - Cătălina Cadinoiu și Delta din Sângele ei 104

Eminescu în aeternum

Valentin COȘEREANU - Ipostaze ale sublimării (3) 106

Dan ALEXE - 1875: Eminescu la Creangă 111

Ionel SAVITESCU - Eminescu și Bucovina 119

Ștefana BURZUC - Destinul omului de geniu 120

în creația eminesciană 120

Universalis

Gustavo Adolfo BÉCQUER - Creația 122

Gustavo Adolfo BÉCQUER - Gnomul 125

Jean-Claude CARRIÈRE & Umberto ECO - Nu sperați 130

că veți scăpa de cărți 130

Mihail KUZMIN - Străbunii mei, Sfântu Marcu, Dragoste 132

Anna MENYHERT - Melancolie, Casetă, Interval 135

Leo BUTNARU - Despre debutul de traducător și nu numai 137

„NEANTUL ROMÂNESC” - Dialoguri acasă la Emil Cioran 139

Eseu

Antonio PATRAȘ - Ion D. Sîrbu și teatrul 143

Dan PERȘA - Și eu am scufundat Atlantida 145

Dan Bogdan HANU - Epistolă către un iresponsabil 147

Adrian G. ROMILĂ - Culișii și religia ca sistem 149

Magda URSACHE - Avem trecuturi! 152

Marius CHELARU - Dragostea - un alt fel de drum 155

între Orient și Occident (II) 155

Mircea OPREA - Arta amânării 161

Simona-Grazia DIMA - Orientul însetat de Occident 167

Dana PINTILEI - José Ortega y Gasset: Studii despre iubire 169

Leonte IVANOV - Scrisori comentate (II) 171

Ivan Aksakov, călător prin Basarabia 171

Constantin COROIU - Recurs la posteritate 174

Anca CRISTIAN - Seducția negației 175

pentru reprezentanții avangardei 175

Ioan N. ROȘCA - Omul contemporan între scindare și plenitudine 177

Constantin COROIU - Recurs la posteritate 174

Memoria

EUGEN IONESCU

Mircea COLOȘENCO - Eugen Ionescu - tatăl și fiul 181

Emanuela ILIE - Eugène Ionesco: fărîme despre sine 187

PETRU CREȚIA

Ionel SAVITESCU - O instituție de cultură: Petru Creția 190

Al. CISTELECAN - Schiță de portret. Al. Th. Ionescu 191

AUREL DUMITRAȘCU

Aurel DUMITRAȘCU - Inedit 193

DARIE MAGHERU

Darie MAGHERU - Ceas de nisip, Poemul cu samariteanca 193

Note, comentarii, idei

Mircea OPREA - Anatomia unui succes 196

Eugeniu KUHARTZ - «Bucuriile mele» de Traian Apetrei 199

Festivalul Național de Poezie „Nicolae Labiș” 200

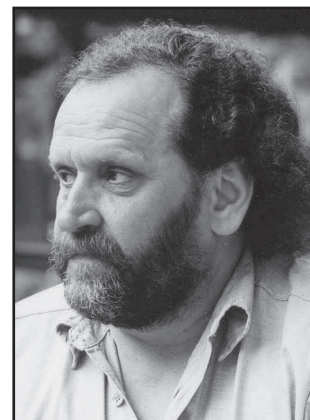
Premiul revistei "Hyperion" Botoșani 200

Apelul de la Valea Vinului 200

Coperta 1

Maxim Dumitraș - Sacrificiu, instalație 1997, fân, lemn, 8 x 8 m

Gellu DORIAN

O INSTITUȚIE NAȚIONALĂ DE INTERES JUDEȚEAN?

În 1981 am publicat în „Flacăra”, în urma unei anchete de douăzeci și patru de ore non-stop la Ipotești printre ipoteșteni - turiști, oficialități locale - un reportaj cu titlul „Cînd trece luna pe la Ipotești, nu-i tristă?”. Nu mai relatez aici ce am scris atunci, nici ce era să mi se întîmple. Atunci nu știam că abia de cîteva luni cel ce răspundea de Casa Memorială „Mihai Eminescu”, așa cum se numea micul muzeu de acolo, era Valentin Coșereanu. Acesta își avea biroul improvizat într-o anexă ce servise pînă atunci ca veceu public. Casa și acel spațiu erau cam tot patrimoniu imobil al muzeului. În decursul celor douăzeci și opt de ani, casa, care pe atunci era reconstituită într-un mod „barbar”, la prima inițiativă a noului administrator și muzeograf a căpătat înfățișarea inițială și a schimbat fața locului. Apoi, printr-o jonglerie a unui activist de partid, a fost, sub forma unei clădiri pentru prestări servicii pentru populație, construită clădirea care urma să adăpostească muzeul dedicat memoriei lui Mihai Eminescu. Și acest lucru a fost inaugurat, cu mare pompă (și securiști la tot pasul), la centenarul morții poetului, în iunie 1989. Astfel, patrimoniul se înmulțise cu încă o clădire în care urma să funcționeze adevăratul muzeu dedicat memoriei lui Mihai Eminescu, în fond simbolului identității culturale române.

După 1989, situația s-a schimbat radical, iar Valentin Coșereanu a găsit tot felul de strategii care au adus complexul muzeistic de la Ipotești la înfățișarea de azi, sub titulatura de Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”. Pe lângă Valentin Coșereanu, cei implicați, cu greutate în toate demersurile, au fost Petru Creția, Laurențiu Ulici și, pînă la trecerea, din păcate, a Memorialului Ipotești sub administrație județeană, a unor miniștri ai culturii, printre care cel mai mare merit, dacă nu total, l-a avut Ion Caramitru. Nu a fost deloc simplu. Cum nici tentațiile nu au fost puține. Valentin Coșereanu s-a văzut nevoit, pentru deschiderea unor uși care să aducă fondurile necesare pentru realizarea unui astfel de proiect, să bată mîna și cu Dan Iosif, care, evident, nu a

lăsat nimic în urmă acolo, și cu Răzvan Teodorescu, care, deși parlamentar de Botoșani timp de patru ani, n-a mișcat nici un pai, așa cum a făcut-o și în timpul cît a fost ministru al culturii, preluînd de la Ion Caramitru, ministru în perioada 1996-2000, cam tot ce s-a realizat la Ipotești: clădirea în care funcționează Biblioteca Națională de Poezie, inițiativă a lui Laurențiu Ulici, amfiteatru care-i poartă numele, alte spații funcționale, precum și amfiteatru în aer liber, ce, în realitate, ar trebui dezafectat și amplasat undeva în afara perimetrului dedicat Memorialului; undeva sub pădure, pe terenul pe care regretatul poet Mihai Ursachi l-a lăsat cu limbă de moarte și pentru astfel de întrebuițare; dar și amenjarea în casa Papadopol a unui muzeu de etnografie, care, la această oră, este singurul de acest fel din județ; precum și cele șapte vile în care sunt 70 de locuri de cazare.

Nu voi discuta aici, în acest articol, despre toate avaturile care au adus, în forma de acum, memorialul ipoteștean, unic, cum era și firesc, în România, dar nu și exponențial, așa cum este cel dedicat, în Germania, lui Goethe. O va face cu toate argumentele la purtător, în revista noastră, chiar cel care s-a ocupat de toate metamorfozele de la Ipotești. Din păcate nu tot timpul sau în toate cele realizate, așa cum trebuia, cum ar fi în partea de promovare și impunere națională, de marketing cultural așa cum ar fi meritat numele care tutelează instituția dar și identitatea națională și culturală a României. Dar acest aspect merită o altă discuție.

Păcatul situației în care se află acum Memorialul Ipotești, una ingrată, în primul rînd, pentru memoria Poetului Național, dar și pentru cei care, ocazional, îl slujesc acum, fără să-i dea pe deplin rolul pe care acesta îl are, a pornit din momentul cînd această instituție a fost preluată, administrativ, de Consiliul Județean Botoșani, valentin Coșereanu trebuind să bată palma și cu indivizi de teapa lui Constantin Conțac, care a lăsat ca totul să decurgă acolo la voia întrîmplării. Și unde nu există o supraveghere atentă, lesne se poate greși. Interesele conducerii

Memorialului Ipotești au fost, mereu, acelea de a îmbunătăți calitatea și importanța instituției de rang național cu buget județean, ceea ce a creat un paradox, din care au ieșit, ulterior, tot felul de probleme, pentru care acum se fac eforturi pentru descălcirea lor, planînd nenumărate acuze asupra celor care au administrat fondurile. Nici asupra acestui aspect n-o să mă pronunț aici, deși formula în care au picat acuzele asupra lui Valentin Coșereanu și rapiditatea cu care acesta a fost înlăturat de la conducere ar putea stîrni interesul unor alte anchete și pe alte planuri și la alte niveluri. Ceea ce este important acum este faptul că o instituție de acest rang, cu importanță națională și de reprezentativitate internațională, nu are în consiliul de administrație și un specialist în eminescologie, singurul existent pe statul de funcții acolo fiind Valentin Coșereanu, asupra căruia planează doar prezumția de vinovăție a unui management neglijent, nu și o sentință a vreunei instanțe judecătorești, preferîndu-se în acel consiliu persoane care, printr-un concurs de împrejurări politice, fac parte din consiliul ce tutează instituția consacrată memoriei lui Eminescu. Într-un consiliu de acest fel, evident, poate face parte și un astfel de consilier, dar este absolut obligatoriu să facă parte și un specialist care, în fond, creează programele de cercetare și promovare culturală a instituției, care se justifică numai prin astfel de programe. Astfel acum Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu” nu mai este o instituție de rang național, ci una de interes județean, care funcționează ca

oricare altă instituție de cultură din subordinea Consiliului Județean. Or memoria celui mai mare poet al românilor merită o cu totul altă atenție guvernamentală, care, însă, prin comoditatea guvernelor din ultima vreme, este lăsată la orizontul interesului local care, după cum se vede, confundă făina cu tărîtea.

Memorialul Ipotești nu trebuie să fie doar o instituție care mistuie bugetul local, ci una care, printr-un efort minim, trebuie să fie onoarea Guvernului României. Demersurile Consiliului Județean, de aici înainte, din acest punct de vedere, ar trebui îndreptate spre Guvern și Președinție (prin ICR), pentru că, la acest nivel, tot ce s-a realizat acolo, se va degrada, iar importanța instituției va scădea la nivelul unui banal cămin cultural. Și ar fi păcat.

Fac apel, astfel, către Academia Română, către Uniunea Scriitorilor din România, către Institutul Cultural Român, către Guvernul României, către Președinție, care, prin importanța și autoritatea lor, ar putea prelua destinele acestei instituții, eliberînd de toate angoasele pe administratorii locali, care ar putea folosi fondurile, puține pe care le au, pentru alte lucruri cu adevărat de interes local, județean. Altfel, la atmosfera de acum de la Ipotești, ar trebui să întreb iarăși luna dacă nu este tristă cînd trece pe bolta nopților ce acoperă meleagurile copilăriei lui Mihai Eminescu... Și asta ar însemna că la Ipotești în cei douăzeci și opt de ani nu s-a schimbat nimic. Or se știe că s-au schimbat foarte multe lucruri. În bine, nu în rău!

REGULAMENTUL

de organizare și acordare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru Opera Prima, ediția a XI-a

În vederea acordării de către Primăria Municipiului Botoșani, prin Fundația Culturală „Hyperion-CB” Botoșani (sau Memorialul Ipotești - Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”), cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor (prin Direcția Județeană de Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Botoșani), a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru Opera Prima pe anul 2009, ajuns la cea de a XI-a ediție, premiu acordat în cadrul decernării Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” Opera Omnia, în ziua de 15 ianuarie 2010, la Botoșani, poeții care au debutat editorial în anul 2009 vor trimite pe adresa organizatorilor cîte 6 exemplare din carte. (Invitația de a trimite cărțile de poezie ale debutanților este adresată și editurilor interesate de acest premiu!).

Premiul va fi înmînat laureatului la începutul galei de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia, în ziua de 15 ianuarie 2010 pe scena Teatrului „Mihai Eminescu” din Botoșani, valoarea lui financiară fiind în funcție de fondurile aprobate de Ministerul Culturii și Cultelor pentru acest premiu (dar nu mai mică de 2.500 lei net).

Poeții debutanți și editurile care publică astfel de cărți vor trimite pe adresa: Fundația Culturală „Hyperion-CB”, Botoșani, Pietonal Transilvaniei, nr. 3, Bl. A8, Apt. 8, pînă pe data de 1 decembrie a anului curent exemplarele solicitate. Organizatorii vor trimite apoi cîte un exemplar juriului, pentru a decide nominalizările, în urma cărora va fi ales laureatul. Poeții sau editurile care nu vor trimite exemplarele solicitate de organizatori nu vor fi luați în considerare.

Un juriu format din critici și istorici literari, profesori universitari din importantele centre culturale ale țării, prezidat de președintele juriului național de acordare a premiului pentru Opera Omnia, în urma selecției cărților primite în termenul regulamentar, va decide cîștigătorul, care va fi invitat la gala de decernare a premiului și i se va înmîna premiul, asigurîndu-i-se toate cheltuielile de cazare, masă și transport.

Juriul are latitudinea de a acorda, în funcție de fondurile existente, două premii, împărțind fondul de premiere în mod egal poezilor premiați sau, în situația în care anul editorial nu este relevant, să nu acorde premiul.

Un dram de conștiință estetică

• ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU GEO VASILE •

Andra Rotaru: *Vi se pare ca proza noastră actuală este una care se integrează bine în spațiile europene? Pe ce autori români ați miza pentru a ne reprezenta în aceste spații?*

Geo Vasile: Încerc să răspund la primele două întrebări, oferind un tablou simultan al prozei europene și românești, despre care îmi vor apărea două cărți la Iași, poate chiar anul acesta. Narațiunea europeană actuală se deapănă și se edifică prin recurs la atomizarea și însumarea simultană a vocilor-personaje (Tracy Chevalier, Lobo Antunes, Vargas Llosa, Claudio Magris), sau la estetica suspiciunii detectiviste și reconstituirea realului folosind o grilă onirică (*Petru Cimpoeșu, Florin Șlapac, Gabriel Chifu* etc.). Izvoarele de ficțiune populară (imagarul colectiv) combinate în retorte alchimice cu Istoria și istoriile individuale, cu documente autentice, apocrife sau fabuloase devin materie primă pentru romanele unor Umberto Eco sau Milorad Pavic. La fel de fertilă d.p.d.v. epic este și revizitare ironică, tandră, parodică sau gravă a unor teme delicate, existențiale, dilematice, cum ar fi viața de cuplu (inclusiv în versiunea degradată a erosului delirant). Investiția cvasi jurnalistică decolează în paranormal, căutarea propriei identități dă la iveală adesea o lume tot mai debusolată, fie beoțiană și egolatră, fie pradă unor derapaje sau complexe ce țin de psihiatrie, fie cinică, lipsită de orice scrupul etic, moral sau religios (*Dan Stanca, Nick Hornby, Péter Esterházy, Doina Ruști, Radu Aldulescu*). Cel mai important lucru, totuși, pentru naratorul

postmodern, și implicit și pentru critic, este să știe ce tip de lectură dorește cititorul mileniului trei, și să-i vină în întâmpinare în chip adecvat. Grila realistă devine destructurantă, dând în vileag un univers de grozăvii, violență și dezumanizare, a se vedea terifiantul plot al destinului (o revenire parcă la neorealismul lui Pasolini) din cel mai recent roman al italianului Ammaniti, *Cum vrea Dumnezeu*. Narațiunea istorică, păstrând vechiul laitmotiv "grandoare și decadentă", trebuie să includă neapărat o frescă socială, frisonul marilor iubiri, înfruntări militare sau parabola morală vizavi de actualitate; variantele de roman polițist nu exclud viața interioară, fundalul politic sau religios (Le Clézio sau Saramago, amândoi distinși cu premiul Nobel), și nici ingredientele psy sau horror. La mare preț sunt biografiile romanțate ale unor personalități reale cum ar fi Isus Cristos, Petrarca, Marilyn Monroe, marchizul de Sade, Maria Callas, Manuc, etc. sau inventate, vezi cărțile unor autori tip (Marco Santagata, Helmut Krausser, Michel Schneider, Pascal Quignard, *Victoria Comnea* etc., profețiile science-fiction (Michel Faber). La polul opus acestor ultime tendințe se află evadarea dintr-un prezent posesiv și invaziv în lejeritatea acronică a unei narațiuni tip basm gotic, între mitologie, istorie și legendă (Jean d'Ormesson, Michel Tournier etc.). Plecând de la deja clasicii de manual tip Mircea Eliade, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Dumitru Radu Popescu, Dumitru Țepeneag care nu-și dezmint construcțiile masive, ciclice, și nici temele grave, universale, recurente în opera unor Nietzsche,

Dostoevski, Thomas Mann, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, G.Călinescu etc., susținute prin tipologii pregnante, contrastive și totodată complementare, cel puțin patru generații de prozatori, volens nolens, se trag din mantaua acestora. Notăți de ultimă oră la autorii noștri nu sunt doar prozele care abordează consumul de droguri sau erotismul juvenil cu tentații licențioase, ci și cele ce încearcă să rescrie evangheliile atestate, dar mai ales cele apocrife. Aceste tentative implică pe de-o parte tulburarea ierarhiilor și a infailibilității dogmei creștine (*Al.Ecovoiu*), pe de alta, iubirea euharistică a celor aleși (*Mirela Roznoveanu*) sau păcatele și decăderea tribului „neășezaților” (*Paul Eugen Banciu*). Nu lipsește politica și amorul în obsedantul deceniu (*Daniel Dragomirescu*), tragicomedia omului fără calități, revanșa spirituală ca pariu cu sine și cu ceilalți (aliaj orbitor de confesiune, ficțiune, inventar realist delirant tip Cărtărescu) boicotul istoriei prin virtualul telematic sau reelaborarea miturilor. În ceea ce-i privește pe Ionuț Chiva, Dan Sociu, Marius Chivu, Filip Florian, Radu Pavel Gheo, Claudia Golea, Cezar Paul-Bădescu, Cecilia Ștefănescu au meritul și uneori talentul de a răspunde prin scrierile lor unei noi „comenzi sociale” a societății de consum care se dorește să devină România. Vorba aceea, cititorul nostru stăpânul nostru!

A.R.: *Prozatorii tineri acordă suficientă atenție generațiilor trecute, citesc suficiente cărți ale predecesorilor lor?*

G.V.: Pentru o bună parte din autorii tineri literatura română începe cu ei, iată drama viitorilor grafomani. Culmea este că ei sunt încurajați de „bătrâni” aligatori, fie editori, profesori sau critici care, simțind că le fuge pământul sau catedra de sub fund, se dau bine cu tinerii, acreditându-i axiologic doar pentru faptul că au sub 30 de ani. Mai ales dacă e vorba de vreo „sălbatică Clotildă”. Este cazul multor apariții de la *Cartea Românească*. Dacă ar avea un dram de conștiință estetică, indusă și de cărțile de raftul întâi al predecesorilor, respectivii s-ar lăsa de scris. Avantajul ar fi cel puțin dublu, pentru copaci și pentru cititori.

A.R.: *Vi se pare că tema comunismului a devenit un produs literar pe care mulți autori îl exploatează, dorind să devină cunoscuți în afară? De ce?*

G.V.: Da, regimul ceaușist încă este o oaie bună de muls pentru literați, scenariști, cinești, talk-show-uri tv, memorialiști etc; din păcate acestora le cântă-n strună fosta și prezenta obsesie aproape morbidă a Occidentului pentru o Românie

aflată la cheremul unui dictator. România ca democrație de tip european nu mai are mister și nu mai interesează, ba chiar dezamăgește (a se vedea deznodământul celebrei schițe caragialiene, parcă C.F.R.). De ce oare Hugo Chavez, în ciuda tuturor silniciilor și injuriilor, este aproape simpatizat de același Occident?

A.R.: *Poate literatura să înfrângă prejudecăți?*

G.V.: Mai degrabă dezintegrezi un atom decât o prejudecată. Dante, Sade și Freud n-au reușit, Galileo, da.

A.R.: *Ce vă place/displace în proza românească actuală? Spre ce credeți că se îndreaptă ea?*

G.V.: Cred am răspuns implicit, prin opțiuni, la această întrebare la începutul interviului. Adaug: nu-mi place interferența speciilor (un ghiveci de puseuri poetice, patetism retro, analiză solipsistă plus topirea unor fișe de lectură, adică un malting pot de platitudini & truisme, lipsa construcției ș.a.m.d. Literatura durabilă se va îndreapta, după cunoașterea omului, spre cunoașterea lui Dumnezeu, singurul lucru important în viața omului.

A.R.: *Dacă ați avea puterea necesară, ce ați schimba în istoria literaturii române?*

G.V.: N-am autoritatea necesară și nici teribilismul juvenil al sexy-genarului E.Negrici să schimb ceva în istoria literaturii române. Schimbarea revine celor care o fac.

A.R.: *Dacă ați face un top cu cei mai buni prozatori români contemporani care ar fi criteriile de selecție?*

G.V.: Simplitatea (naturaletă sau vraja) demersului epic, saltul mortal în ficțiune, climatul și personajele memorabile.

A.R.: *Ce personaj din literatura română a avut un impact mare asupra dvs?*

G.V.: Ioanide din romanul omonim al lui G. Călinescu.

A.R.: *Cât de apropiată e poezia de proză, în opinia dvs.?*

G.V.: Sunt specii diferite, ca și oamenii de talent (profesioniștii care plătesc cu viața) fie pentru una, fie pentru alta. Exemple: Panait Istrati, Mircea Eliade, Virgil Mazilescu, Mariana Marin.

Poezia aparține zonei necontaminate a existenței mele

• ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU ANCA MIZUMSCHI •

Andra Rotaru: *Cât de feminină te lasă să fii poezia?*

Anca Mizumschi: Dacă mă întrebi cât de feminină mă lasă să fiu poezia din postura statutului de creator, o să îți răspund că eu sunt poate una dintre puținele voci din domeniu care susține că nu crede în poezie feminină și masculină. Există indubitabil o variație a sensibilității care ține de diferența dintre sexe, dar eu consider că poezia vine din zona cea mai profundă a spiritului, zona arhetipurilor general umane așa cum au fost definite ele de Jung. Îmi este foarte greu atunci când citesc o scrisoare de dragoste a unui bărbat îndrăgostit, într-atât de îndrăgostit încât își dorește să refacă androginul primar, să spun că ea este mai puțin sensibilă decât a unei femei, sau mai sensibilă, sau că o femeie ar fi scris-o mai profund. Ceea ce diferă este poate tipul de exprimare, dar tipul de exprimare este o unealtă, un vector. Dacă un text poetic e încărcat de emoție, nu cred că există o diferență semnificativă între masculin și feminin, sau oricum atât de semnificativă încât să împărțim poezia pe sexe. Cred că e inutil să spun că mă refer la poezia autentică, exercițiile poetice de tipul *“Hai să ne mai exersăm puțin tehnica”*, pot fi și masculine și feminine și orice doriți, dar îmi e teamă că ele sunt mai ales neutre pentru că nu lasă nicio urmă. Despre poezia mea se afirmă cel mai des că este *“puternică”*; puternic este un atribut legat de obicei de o femeie sau de un bărbat? Oricum, dacă mă simt legată ca genealogie poetică de cineva, eu rezonoz ca registru poetic cu Marin Sorescu, Cristi Popescu și, la nivelul nevoii de substanță în poezie, cu Arghezi, pe care îl consider cel mai mare poet român, cu excepția lui Eminescu care a fost un fenomen și nu îl pot încadra într-o categorie clar definită. Aș vrea să se înțeleagă că nu vorbesc despre ierhizarea valorilor, ci despre filiație. După cum vezi, nici măcar o singură prezență

feminină, deși, iarăși, dacă ajungem la categorii, există ceva care mă leagă de Ileana Mălănciuc, dar nu ca scriitoare, mai mult ca atitudine față de scris, ca seriozitate a discursului poetic. Dacă mă întrebi cât de feminină mă lasă poezia să fiu în viața de zi cu zi, atunci e simplu. Viața de zi cu zi nu mă lasă să fiu feminină, prin pragmatism, prin cinism, prin haosul macroeconomic în care trăiesc, și, mai ales, prin abrutizarea societății românești. Poezia îmi salvează feminitatea, e câteodată unica mea resursă și îmi dau seama cât de norocoasă sunt că ea există, pentru că în poezie, fragilitatea mea feminină nu este asimilată vulnerabilității, este firească, germinativă și absolut naturală.

A.R.: *Cât timp lași poemele să stea ascunse, până îți dai seama că sunt pregătite să iasă în lume?*

A.M.: Oh, greu de spus. Eu scriu tot timpul, există fulgurațiile mele poetice care mă *“bântuie”*. Cuvintele au o tensiune proprie în creierul meu și ele vor să iasă, scrisul meu e eminamente cathartic, nu pot fără, așa că scriu... pe foi aruncate prin casă, am texte ca SMS-uri salvate în telefonul mobil...cam așa. De aici însă, până când mă așez să le leg coerent într-un proiect poetic, trece destul de mult timp, cel puțin un an și multă, multă trudă. Am proiecte poetice pe care le-am început acum 7 ani și nu pot încă să le dau drumul în lume, nu le simt rotunde. De altfel, lupta mea permanentă este să le termin totuși; am senzația câteodată că dacă nu mi le ia nimeni din brațe, le-aș rescrie la nesfârșit. Așa le și spun celor cu care lucrez cărțile *“Luați-le de aici, că o să le rescriu la nesfârșit și o să public toată viața mea o singură carte”*. Trebuie să îți mai spun un lucru - când termin o carte de poezie, știu cum va arăta și ca obiect, știu cam cum vreau să arate coperta, pe ce tip de hârtie, mă gândesc cam ce eveniment de lansare mi-aș dori, cam cine ar putea să vorbească la lansare,

și mai ales mă gândesc la cititorii mei. Nu am lăsat în viața mea un text dactilografiat pe masa unui editor spunându-i “*Fă tu ce vrei cu el, până aici a fost treaba mea, de acum e a ta*”, în principal din respect pentru mine și pentru editorul meu. Eu am doi fii, ei sunt copiii mei fără coperte și mai multe cărți, copiii mei cu coperte; niciodată nu am spus copiilor mei “*Eu v-am născut treaba mea s-a încheiat*”. Desigur că atât băieții mei cât și cărțile mele au destinul lor propriu, care nu poate fi influențat de mine ca om decât într-o anumită măsură, dar încerc să mă implic responsabil și constructiv atât cât pot și cât mă lasă viața.

A.R.: *Te inspiră filmele?*

A.M.: Filmele în general, nu. Anumite filme, da. Eu știu, ca psiholog, că psihicul nostru lucrează cu generalizări, stereotipii și transformări. Generalizările sunt mecanisme de distorsiune, de tipul “*românii sunt așa, iar nemții nu sunt români*”... e mai simplu să gândim astfel, dar asta nu face aserțiunea mai adevărată. Ca atare, nu sunt o adeptă a modului de a adera global la o operă artistică, nu îmi place o anume formație de muzică, ci câteva melodii, nu un anume scriitor, ci o carte a lui, nu opera în totalitate a unui regizor, ci un anumit film. Dacă mă întrebi specific, cred că sunt foarte apropiată de Almodovar pentru că reușește să recupereze sensibilitatea profundă într-o lume extraordinară cum e cea a personajelor lui, scoate general-umanul din excepții fabuloase și Lars von Trier

în *Europa* și *Breaking the waves* pe care l-am și citat în *Poze cu zimți*, îmi place pentru tăietura lui dură și amară, care mă zguduie dar nu are violența explicită a lui Tarantino pe care nu îl înțeleg, nu ca demers artistic, ca demers uman. În viața de zi cu zi însă, sunt în contact cu multe filme, absolut toată familia mea are legătură cu UNATC-ul la ora actuală, și băieții mei, și tatăl lor, așa că, vrând nevrând sunt expusă la o doză de radiație filmografică, începând cu DVD-urile care îmi tranzitează sufrageria, colegii la regie și montaj ai fiului meu, care dorm la noi, și sfârșind cu lungi discuții pe tema nu știu cărui festival românesc de film, ceea ce trebuie să mărturisesc că îmi face plăcere. De altfel, în toată această atmosferă de acasă de operatori, regizori și critici de film, eu sunt *săraca poetă* care și-a ales greșit arta... filmul te expune publicului, poezia e pe ducă...*biata mama nu a avut prea mult noroc, trebuia să îi dea și ei Dumnezeu alt talent...*

A.R.: *Mai scrii proză?*

A.M.: Da, dar nu public, deși dacă îmi citești articolele din *Dilema Veche*, tot un fel de proză scurtă sunt. Nu am la ora actuală o carte de proză care să fie ceva diferit, să însemne ceva; cred că am să public la un moment dat o carte cu proze scurte, ca acelea cu care am

debutat, dar nu o simt încă rotundă, așa cum îți ziceam- și nu sunt dispusă să fac compromisuri doar ca să îmi apară o nouă carte. Ar fi culmea ca tocmai eu care spun “*Nu mai publicați cărți degeaba băieți, că tăiați copaci degeaba și, și așa au rămas prea puțini copaci pe planeta asta și nu mai putem respira*”, să public o carte care nu înseamnă mare lucru și trece cu brio neobservată. Ea va veni când va veni, nu îmi fac probleme, am oricum mai multe cărți nepublicate la ora actuală, și din punctul meu de vedere, performanța în literatură nu e legată de cifre... doar de cuvinte. Asta e pe de o parte, pe de altă parte există deja o anume dimensiune în poezia mea care ține de proză. Eu pot să scriu poezie cu voce auctorială de prozator. Dacă te vei uita în *Poze cu zimți* vei vedea că unele poezii sunt scrise cu vocea unui bărbat. Știu că voi fi aspru pedepsită și pusă la zid și mi se va spune că poezie cu voce auctorială nu există, dar eu...așa construiesc ciclul poetic, iar eu scriu numai cicluri, și dacă în ciclul respectiv, pentru menținerea tensiunii poetice textul cere alt

tip de discurs, care e problema? Nu îmi e prea clar de ce, ceea ce fac eu, poate fi catalogat ca iconoclast și nu natural, există rețete?

A.R.: *Când ai citit pentru ultima dată într-un cenaclu, cum a fost? Ai mai da curs acum unei astfel de invitații?*

A.M.: Nu îmi mai aduc aminte când am citit ultima oară într-un cenaclu, cred că în primii doi sau trei ani după '89. Eu am fost printre cei care au avut șansa să poată merge constant la cenaclu la Ulici, la Crohmal-

niceanu sau la Martin înainte de revoluție; de altfel, despre spiritul cenaclului *Universitas* am și scris în antologia de la MRL. Pe vremea aceea, în absența posibilității de a publica sau a intra în dezbateri în viața publică, cenaclul era un debușeu, și avea un anumit tip de atmosferă pe care eu personal nu l-am mai regăsit ulterior în isteria colectivă a anilor '90. De altfel, și acum mi se pare că strada sau parlamentul fac cenaclurile să pară palide și oarecum vetuste; viața reală are un ritm mult prea alert pentru ca o mână de oameni adunați într-o sală, care discută despre o bucată de proză sau de pozie, să mai însemne cu adevărat ceva. Dacă aș mai citi acum? Da. Pentru că fac parte dintr-o categorie de oameni- privilegiată mi se pare mie, pentru care strada și parlamentul nu au relevanță, mă interesează mult mai mult o bucată de proză sau o poezie bine scrisă, și mă interesează constant modalitatea de receptare a literaturii, chiar mă îngrijorează aș putea spune. În atmosfera creată de lansarea *Pozelor cu zimți*, am fost întrebată dacă vreau să citesc la cenaclul MRL și am răspuns *da*. De atunci a trecut un an și nu m-a chemat efectiv nimeni, cum de altfel nu am fost niciodată invitată să citesc la niciuna din serile sau manifestările de acolo, în condițiile în care

ambele mele cărți de dinaintea volumului de acum au fost lansate în rotonda cu pricina. Pe vremea aceea, nu am dat niciun telefon să îi cer favoruri lui Alexandru Condeescu, un om drag mie de altfel, și cu certitudine nu voi da nici de acum încolo vreun telefon ca să rog pe cineva să citească. Singurul lucru pe care pot să îl spun este că atunci când am fost invitată, am citit egală cu mine însămi și când în sală au fost 40 de oameni, și când au fost 4, din respect pentru cei 4 și pentru cei care m-au invitat.

A.R.: *Au ajuns să te domine vreodată propriile cărți, să simți că ele au prins mai multă putere decât tine?*

A.M.: Nu, Slavă Domnului nu mă domină. De altfel, am citit în *Convorbirile* lui Petru Dumitriu cu Eugen Simion, că el nu își mai citește niciodată cărțile, odată încheiate. Eu nu am ajuns chiar acolo, dar le ating foarte rar, importante sunt întotdeauna cărțile care vin, cărțile în faza gestantă, celelalte sunt cristalizate. Cât despre puterea cărților mele de poezie? Nu știu Andra, ar trebui să îmi răspundeți voi, cei care le citiți, câtă putere mai are azi o asemenea carte?

A.R.: *Cum vezi povestea cu generațiile literare? Separă, continuă, rup învelișuri, distrug prietenii, falsifică în vreun fel sensul poeziei sau timpului?*

A.M.: Am răspuns pe larg într-un interviu acordat Iolandeii Malamen pentru cartea ei de interviuri. Nu cred în generații literare, cred că este o împărțire didactică, și că din fiecare generație rămân după câțiva zeci de ani, numai vârfurile. Ca atare, apartenența la o astfel de generație falsifică numai viața literară cotidiană, prin impunerea unor găști, dar de falsificarea poeziei adevărate sau a timpului nici nu poate fi vorba. Eu, care nu sunt filolog, nu mai țin minte cărei generații literare i-au aparținut Blaga, Bacovia sau Ion Barbu, dacă am învățat vreodată asta la școală și sincer, mă interesează prea puțin, important mi se pare că ei sunt aici după un secol de la nașterea lor, iar colegii lor de generație nu sunt.

A.R.: *Cum ai caracteriza poezia? Ce e ea astăzi pentru cei din jurul tău, pentru tine?*

A.M.: Pentru mine textul poetic ca suport al emoției umane, precum și ideea de divinitate fac parte din structura psihicului uman. Există în medicină un lucru numit deprivarea senzorială; dacă închizi un om într-o cameră perfect etanșă, unde niciunul din simțurile sale nu mai primește stimuli, nici auzul, nici văzul, nici mirosul, nici gustul și, mai ales, nu poate atinge nimic, omul acela va înnebuni. Păstrând proporțiile, și deprivarea de sensibilitatea textului poetic induce o doză de anormalitate. V-ați întrebat vreodată de ce oamenii când se îndrăgostesc scriu poezii? Ca să se elibereze concret de tensiunea indusă de nevroza intensă de a fi îndrăgostit. Ca atare, cred cu tărie că poezia e una din modalitățile, nu unica, de a ne menține un anumit tip de echilibru și igienă mentală. Pentru mine în mod special, *poezia e o lume* despre care eu cred că trebuie salvată, de altfel, nu întâmplător acesta este mesajul următoarei mele cărți de poezie **Anca lui Noe** care va apărea luna viitoare.

A.R.: *Scrii într-un poem că "mi-e atât de dor de generația mea/ tăiată cu ghilotina/ la margini". Cum te simți în*

peisajul literar actual?

A.M.: Mă simt izolată și oarecum inadecvată prin onestitatea mea și prin devotamentul sincer față de poezie, de fapt, față de textul de valoare în general. Spuneam anul trecut într-un interviu, că deși în viața mea am avut mai multe cărți de vizită pe care a scris medic, psihoterapeut etc., eu îmi doresc de fapt o singură carte de vizită, cea pe care să scrie un singur rând: Anca Mizumschi-scriitor român. Am capacitatea de a mă bucura sincer atunci când se naște un copil, chiar dacă nu e al meu, sau când apare o carte de poezie adevărată, chiar dacă nu am scris-o eu, pentru că mi se pare că astfel de gesturi creatoare arată că atâta vreme cât sunt oameni capabili de așa ceva, planeta asta poate nu se va autodistrage cu totul în câțiva zeci de ani, poate chiar avem antidoturi. De altfel, în discursul meu de lansare a *Pozelor cu zimți*, la Iași, nu am vorbit nicio secundă despre cartea mea, am vorbit despre nedifuzarea cărților de poezie în general, și despre alte cauze pierdute legate de poezie, ceea ce l-a făcut pe Mihail Gălățanu să mă poreclească *Șefa de Sindicat de la Poezie*. În prefața de la *Anca lui Noe*, Iulian Costache spune despre mine că sunt *oștirea cu un singur soldat* ... e adevărat, cam așa mă și simt în peisajul literar actual...

A.R.: *"Lucrăm unii cu alții să ne punem poeziile la loc/ ca niște oase fragile veșnic luxate". Se mai întâmplă și astăzi acest lucru? Înainte de a publica ai încredere în părerea cuiva, dai celor apropiați textele, le ceri părerea?*

A.M.: În general nu prea cred că se mai întâmplă; în particular, pentru mine, da. Există anumiți oameni în viața mea în care am mare încredere și cărora le trimit textele, pe care îi ascult atunci când le comentează. Sunt oameni din viața publică sau sunt mama și sora mea, sunt oameni care au 28 de ani sau au 71 de ani, nu asta contează, nici măcar nu sunt de acord uneori cu ce spun ei, pentru că poezia se adresează preponderent sensibilității subiective a fiecăruia dintre noi, dar țin ca ei să citească ceea ce scriu și le sunt recunoscătoare că fac lucrul acesta pentru mine.

A.R.: *Care a fost cea mai mare bucurie pe care ai avut-o după publicarea Pozelor cu zimți?*

A.M.: Cea mai mare bucurie a fost că volumul acesta a adus în viața mea câțiva oameni. Oamenii care au scris 12 cronici pozitive în mai toate revistele din țară, în condițiile în care pe marea majoritate nu i-am văzut în viața mea, sau, mă rog, cel puțin 12 cronici pentru că realitatea e că nu le mai știu numărul, oameni tineri ca tine care nici măcar nu știau că exist, oamenii care au luat texte din carte și le-au pus pe bloguri cu următorul mesaj, "*pentru cei care cred că poezia a murit în secolul 21, iată că Anca Mizumschi demonstrează că nu e adevărat*", și mai ales pe acel om căruia practic îi datorez apariția *Pozelor cu zimți*, și care, anul acesta, în seara decernării premiilor U.S.R., când eu eram în sală, mi-a trimis un SMS scurt: "*cred că ești o poetă talentată și un om minunat și trebuie să mergi înainte*". Atâta vreme cât poezia va aparține zonei necontaminate a existenței mele și va atrage atâția oameni care cred în mine, voi avea cu siguranță puterea să merg înainte.

„Cititorul de poezie de azi e ca spionul Mossadului: îl simți dar nu-l vezi...”

• REMUS VALERIU GIORGIONI ÎN DIALOG CU ADRIAN ALUI GHEORGHE •

**„Omul e măsura lucrurilor,
arta e măsura duhului
care mișcă lucrurile”**

Remus Valeriu Giorgioni: - *Adrian Alui Gheorghe, am să încep abrupt: care e vârsta ideală pentru poezie? Pentru scris și trăit poezie adică. Există o asemenea vârstă? În corespondența ta cu Aurel Dumitrașcu, adunată în volumul „Frig”, apărut recent, propus la premiile USR, totul, dar absolut totul, pare să fie subordonat poeziei...*

Adrian Alui Gheorghe: - Nu știu care e vârsta ideală pentru scris (și trăit?) poezie, dar știu că poetul care nu-și sacrifică tinerețea pentru poezie e un farseur.

R.V.G.: - *Poezia ca sacrificiu? Am să duc mai departe ideea și am să-ți amintesc un vers al lui Cesar Vallejo: „Poezia este o rană prin care se scurge tot sângele din trup”. Doare ?*

A.A.G.: - Scurgerea sîngelui din trup nu e dureroasă, după cum ne asigură medicii hematologi, după cum depun mărturie sinucigașii care își ratează acțiunea. Dimpotrivă, e vorba de o plăcere dramatică, de o liniște care se insinuează în carne, în inimă, în creier. Sângele e șuvoiul care mișcă turbina din trup, care produce zgomotul, furia, energia, sinergia...! Poetul ar fi, din această perspectivă, a celui care produce rana, chiar sinucigașul de serviciu, degustătorul stărilor limită, trăitorul care a inventat civilizația capabilă să se dezvolte pe tăișul unei lame de ras. Și se trăiesc veșnicii greu de cuprins în minte și în cuvinte chiar pe suprafața tăișului unei lame de ras...! Omul a demonstrat-o în încercarea de a părăsi confortul plat al pămîntului, plicticoasa veșnicie de sub geana unor stele prea placide! Dacă e să mergem mai departe cu versul lui Vallejo, mai facem recurs și la procedura de îmbalsămare și de expediere în veșnicie a trupurilor, practică la

egipteni, cînd primul lucru era scurgerea sîngelui, ca mai perisabil în ordinea trupului. Mișcarea însăși e perisabilă, neclintirea nu. Deși poetul simulează că lucrează cu infinitul, cu universul din ochiul său, în fond nu e decît un captiv în propriul trup, un chinuit de propriile limite, numai că e unul dintre acele ființe care e cît de cît conștientă de nevolnicia sa. Într-un fel poetul (care o fi?) e un palavragiu care îi duce pe alții cu vorba, se duce pe sine însuși cu vorba...! Și asta ca să nu i se vadă peticele cu care și-a cîrpit nădragii cu care a ieșit la sărbătorile lumii din jur! Și dacă e să revin iarăși la versul lui Vallejo, cred că e vorba și de un instinct criminal al poetului, prea puțin pedepsit, însă demn de luat în seamă de cei care se ocupă de crimele nedescoperite de la începutul lumii pînă azi. Din cîte îmi dau seama au fost cîteva sute de miliarde de crime care au rămas cu autor necunoscut, au fost trecute în contul sorții. În acest caz poetul (păstrăm numele acesta generic, deocamdată, pînă la încheierea cercetărilor!) disimulează din generație în generație, prin niște coduri destul de rizibile de altfel, ca să nu fie descoperit. Scriind sau spunînd poezie, provoacă rana prin care se scurge tot sângele! Dacă e așa, s-a demascat! Înghățați-l!

R.V.G.: - *Poezia mai este lupta lui Iacov cu Îngerul...! Dar care din cei doi a rătăcit drumul și bate câmpii, Iacov (poetul) sau îngerul? Ce treabă are în această luptă „îngerul căzut” cu care te-ai înfățișat lumii?*

A.A.G.: - Omul e o drojdie de înger. Sau altfel: omul este rebutul de la facerea lumii ideale, cea cerească. Sau altfel: omul este fantezia artistică a lui Dumnezeu, cel plictisit de mișcarea fără rest, eternă, a lumii fără orizont dezvoltată sub privirea sa fără limită și de asta fără țintă. I-a scăpat lui Dumnezeu, să zicem, printre degete un înger, care s-a dus de-a rostogolul pînă pe pămînt, s-a lovit la o aripă, a stat în nesimțire o vreme, după care deschizînd

ochii a văzut privirea amenințător-mirată a Tatălui, s-a ascuns în peșteră, s-a ascuns în păduri, s-a ascuns în sine... Dumnezeu l-a lăsat în pace, oricum era un divertisment în orizontul amorf, era totuși creația lui. Și văzînd Domnul că și acest lucru e bun...! În fapta biblică pomenită de tine (o spun pentru cei care au deschis mai tîrziu ediția de poimîine a ziarelor de știri!), Iacov se întoarce acasă, după mulți ani de pribegie, încărcat de bogății, ca să-l întâlnească pe fratele său, Esau, pentru o împăcare tîrzie. Adormind, în noaptea de dinaintea întîlnirii, Iacov se luptă cu ceva care semăna a om și care se dovedește a fi Dumnezeu. Dumnezeu îi face o rană la coapsă. Îngerul sau Dumnezeu ar putea fi, în această luptă, chiar Esau, cel frustrat de dreptul întîiului născut, drept la care tînjise Iacov. Nu-l văd, totuși, pe poet atît de meschin încît să ia dreptul fratelui său, dimpotrivă. Îngerul este, în acest caz, Esau iar poezia, că e vorba și de ea în întrebare, este gestul final, cel al împăcării. Rembrandt înfățișează, de altfel, lupta ca pe o îmbrățișare plină de căldură. Sau poate că poezia e chiar rana din coapsă a lui Iacov? Sau e semnul greu de descifrat făcut de înger pe pielea coapsei lui Iacov? Sau e durerea surdă resimțită de acesta? Sau e gestul de a șchiopăta prin fața unei omeniri care se mișcă fără poticneli? Orice interpretare e bună dacă ajunge la concluzia că omul are ceva dumnezeiesc în el. În afara acestei ascendențe nu am fi decît viermișorii de pe groapa de gunoi în putrefacție. Dar dacă tot universul e o groapă de gunoi în putrefacție? Vezi, de asta a căzut îngerul, că prea problematiza...!

R.V.G.: - *N-ar fi mai de dorit să identificăm Poezia cu acea întîlnire (ad)mirabilă de pe drumul Damascului, care l-a transformat din temelii pe Apostolul Pavel?*

A.A.G.: - Remuse, Remuse, de ce te prigonești? Omul fuge toată viața de sine, cînd ajunge, în sfîrșit față în față cu sine însuși, trebuie să se recunoască și să se contopească. Dar s-ar putea ca omul să nu se recunoască pe sine, să nu se suporte, să nu se iubească. În acest caz întîlnirea omului cu sinele e ratată, omul moare neîmplinit. Că, dacă te uiți bine în jur, de dimineața pînă seara și de seara pînă dimineața omul nu face decît să se ascundă, să colporteze nimicurile celorlalți, ca să ascundă adevărurile dureroase din propria ogradă. Oricum, poezia fără mistică e ca orizontul fără iluzia nesfîrșitului, e ca apa curgătoare fără susur, fără matcă... Metafora, epitetul, alegoria, adică tot ce înfrumusețează textul, fac parte dintr-o recuzită a misticului, a transcendentului. Omul e măsura lucrurilor, arta e măsura duhului care mișcă lucrurile. Toți am fost pe drumul Damascului, toți am avut posibilitatea întîlnirii cu Dumnezeu, numai că nu toți am fost atenți, nu toți am știut cu cine trebuia să ne întîlnim. Că, vorba filosofului, pînă la urmă găsești cu adevărat numai ceea ce știi că trebuie să cauți. Găsești numai ceea ce ai aflat deja.

„Dacă toată lumea ar citi poezie, așa cum mîncă pîine sau cartofi, s-ar banaliza ceea ce ar trebui să fie un lucru excepțional”

R.V.G.: - *Zici undeva că poezia este intersecția dintre cădere și înalt, exhibarea unor răni invizibile...! Mai este și altceva?*

A.A.G.: - Îți spun un secret: e atîta poezie pe lumea asta, nedescoperită, netrăită, că e o fericire să o descoperi, să o jefuiești. Situația e comparabilă cu cea de la invadarea teritoriilor care au devenit continentele americane de mai tîrziu. Băștinașii aveau aur cu nemiluita și nu îi cunoșteau valoarea de piață, atîta doar, se împopoțonau cu el. Barbarii europeni au mirosit aurul, s-au isterizat și au pus de un jaf și de un genocid ale căror proporții înfloară și azi. O mărturie din secolul șaisprezece, pe cînd se cucerea America, spune că după trecerea prin foc și spadă a unei localități indigene de către europeni, au rămas în urmă mii de cadavre arse, ciopîrțite, desfigurate. Un preot care însoțea pe „cuceritori”, pentru a înfinge steagul creștinismului între „sălbatici”, a strigat: „Nu vreau să văd tabloul acesta de infern! - Atunci închide ochii, i se spuse. - Nu pot! răspunde preotul. Cu ei închiși văd și mai bine!”. Ca și aurul indienilor și poezia lumii e nepăzită. Iei din ea cîtă vrei, o trăiești, o lepezi la colțul străzii, la colțul lumii. Iar pentru asta nu trebuie să faci, din fericire, nici o victimă. Dacă închizi ochii vezi și mai bine poezia, lucru deloc dureros.

R.V.G.: - *Modifică cu ceva poezia (noastră) conjuncția astrilor? Este influențată ea de cîntecul sirenelor a(i)urite sau de muzica sferelor din eter(n)?*

A.A.G.: - Da, chiar și scrierea unei litere cu degetul pe nisip modifică ceva din ordinea universului. Chiar și tîrîșul unei larve pe o frunză de captalan înclină cu o unitate infimă, dar unitate, axa universului. Nici un sunet nu se pierde, el se propagă, îl vei regăsi, peste o vreme, în univers. Dacă ai scris azi un vers inspirat, înseamnă că ai îngînat o sirenă care e captiva mării undeva...! Și marea e influențată de cîntecul sirenei, bineînțeles. Chiar și o aripă de libelulă care se mișcă becisnic modifică ordinea universului. Cine vede modificările astea? Dumnezeu și, vreau să cred, artistul. Geograful vede deplasarea continentelor, istoricul analizează prețul războaielor dintre continente, politicianul le scoate la mezat, bancherul le transferă la pierderi. Cine sesizează mișcarea interioară, a ființelor care trăiesc înspăimîntate, mereu la limită, vieți unice și irepetabile? Artistul. Fie el poet sau muzician, pictor sau geometru, filosof sau împletitor de plase de păianjen...!

R.V.G.: - *Poezia este sămînța a patra, cea căzută în pămîntul cel bun? Sau cea căzută pe stîncă stearpă, între spini, bălării, lângă drum, unde n-are destul sol să prindă rădăcini. (Aici numai sămînța beniuciană a reușit, cu merele lui roșii legate cu ață în pom, ca în bradul de Crăciun : „Sunt măr de lângă drum și fără gard”). A ta din care este?*

A.A.G.: - Poezia, ca și iubirea, nu prinde rădăcini decît între oameni. O fi omul o ființă perimată, obosită, plictisită și plicticoasă, învechită pe pămîntul acesta, dar rămîne, totuși, cel mai bun pămînt pentru sămînța poeziei. Dacă poezia e chiar și „mărul de lîngă drum, fără de gard”, mizez pe faptul că un fruct al acesteia îl va pocni în cap, din întîmplare, pe cel care desfide poezia. Mă gîndesc așa: dacă o catastrofă ar distruge aproape complet viața de pe pămînt și ar rămîne doar cîteva animale oarecare, revenirea la rațiune ar fi aproape imposibilă. Dar dacă rămîn

doar doi oameni, bărbat și femeie, analfabeți chiar, dar procreativi, lumea se poate reface pînă la performanțele de azi. De asta îi privesc cu îngăduință și pe idioți, și în ei Dumnezeu poate sădi ceva din ființa sa. Omul este singurul teren pregătit oricînd pentru iubire, rațiune și poezie.

R.V.G.: - *Adrian Dinu Rachieru vorbea de McLumea de azi...! Modifică această perspectivă literatura de azi?*

A.A.G.: - Da, McLumea de azi se sprijină pe McPoezie. Nimic spectaculos față de alte epoci mai radicale la nivelul înnoirii limbajului și sensibilității.

R.V.G.: - *Te rog să faci din trei tușe un portret al cititorului de poezie de azi...*

A.A.G.: - E ca spionul Mossadului, îl simți dar nu-l vezi.

R.V.G.: - *Dar un portret al necititorului de poezie...?*

A.A.G.: - Poezia nu e o miză, nici un test de departajare a personalităților umane. De altfel, nu am auzit, în folclorul nostru, ca zîna să-i pună pruncului în copaie sau la cap un volum cu versuri de Cărtărescu, de Danilov, de Rilke, de Lucian Vasiliu, de Ioan Es Pop sau de Ștefan Petrică. Sînt mulți oameni, însă, care trăiesc poezie fără să știe. Ca monsieur Jourdain, cel care trăia proză de o viață și a trebuit să afle asta la maturitate, de la un profesor coțcar. Mă bucur, într-un fel, că cititorii de poezie sînt rari, în felul acesta ne demonstrăm și noi starea de ființe rare, alese. Dacă toată lumea ar citi poezie, așa cum mănîncă pîine sau cartofi, s-ar banaliza ceea ce ar trebui să fie un lucru excepțional. Să ne mulțumim că sîntem neînțeleși, cetiți doar de inițiați. Ce ar fi să dondăne toată lumea pe stradă, ca nebunii, continuu, pe limba poeziei?

R.V.G.: - *Și totuși, care ar fi portretul la minut al necititorului de poezie?*

A.A.G.: - Sodoma și Gomora ar fi fost salvate dacă ar mai fi existat un singur om curat. Așa și poezia va fi salvată dacă va mai exista un singur cititor adevărat. Și el există, fii pe pace. Ne suflă în ceafă...

R.V.G.: - *Bun, insist, cum ar trebui să arate, totuși, din trei tușe, portretul necititorului de poezie?*

A.A.G.: - Hai să risc...! E un orb care se încurcă în plasele propriilor vinișoare cînd pornește să inspecteze lumea interioară cu gîndul... Nu, nu e bine. E ca o cutie de pantofi pe care o deschizi cu speranță iar înăuntru găsești două ploșnițe împerechindu-se. Nu, nu-mi iese și asta e tot un fel de poezie...! De asta zic: nu există om care să nu aibă momentul lui profund de poezie într-o viață.

„Aș fi vrut să mă fac dictator, măcar pentru o vreme...”

R.V.G.: - *Ce mare om de știință (viață, acțiune) a ratat/compromis poetul din tine?*

A.A.G.: - Aș fi vrut să fiu un politician, în accepție socratică bineînțeles. Sau poate un dictator? De ce nu? Aș fi introdus lecturi obligatorii în Parlament. Aș fi făcut legi versificate, ca să fie memorate mai ușor... Dar n-aș fi prea original, recunosc. Vasile Pârvan arată în Getica, citîndu-l pe Aristotel, că "...agatîrșii, adică dacii din munți, versificau legile lor și le cîntau pentru a le ține bine minte pe de rost". Dacă ai răbdare, dragă

Remus Giorgioni, am să-ți spun că ideea o găsim și la Theopomp care susține faptul că transmiterea legilor în Dacia se făcea prin versificarea și cîntarea lor, la fel "...soliile erau însoțite uneori de acompaniamente de kithare și lire iar întîmpinarea dușmanilor la porțile cetăților se făcea de către preoți cu rugăciuni cîntate". De asta nu ne miră faptul că, după Hasdeu, "Orfeus, Muzeus și Thamyris, miticii fondatori ai poeziei și muzicii grecești, ar fi fost toți din marea gîntă tragică de unde erau și dacii. Toate astea le găsim fie în "Getica" lui Pârvan, fie în George Breazu, în respectabila "Pagini din istoria muzicii românești" (pentru corectitudine, vol.II, p. 19 și 99). De asta zic, ca dictator luminat aș fi făcut un guvern din artiști. Și un parlament din artiști aș fi făcut. Cu acest guvern ar trebui să scoatem România din toate crizele trecute, prezente și viitoare și să o ducem într-o singură criză, cea de supraidentitate. Ai auzit de o criză ca aceasta?

R.V.G.: - *Nu, nu am auzit... Dar e ceva pozitiv, îmi închipui.*

A.A.G.: - Adică fiecare cetățean să fie atît de mîndru de apartenența sa la această nație, încît cea mai mare durere și cea mai mare pedeapsă ar fi să piardă această apartenență. Din cînd în cînd aș retrace identitatea unuia sau altuia dintre cetățeni, fie ca să-mi demonstrez forța, fie ca să pedepsesc de adevăratelea. Cei fără identitate se vor sinucide, cu siguranță. În aceste condiții aș pune să se facă un cimitir numai pentru cei fără identitate, cimitir pe lîngă care cetățenii ceilalți, cei onești, să treacă cu pas ferit, să vorbească în șoaptă, cu teamă.

R.V.G.: - *Brrrr! Dar mă iau frisoanele cînd văd ce dictator monstruos zace în tine?*

A.A.G.: - Asta nu-i nimic. Întîi îi voi lua poporului pîinea și îi voi da cartea. Apoi îi voi lua cartea și îi voi da pîinea. Voi verifica prin serviciile mele secrete cînd e mai nefericit un popor, cînd nu are pîine sau cînd nu are cartea, libertatea. Tu ce crezi?

R.V.G.: - *Dacă ai de partea ta cartea, înveți să faci pîinea, mai apoi.*

A.A.G.: - Bravo, deja intuiești capătul experimentelor mele. Te voi înscrie în sistem. O să-ți rezerv o funcție. Să faci o cerere, să o depui la biroul „cadre”.

R.V.G.: - *Mulțumesc. Cum vei organiza guvernul? Nu e o treabă ușoară...*

A.A.G.: - Sigur că nu este....! Dar aș face guverne de pictori, de actori, de muzicieni, de matematicieni, de arhitecți și le-aș trece prin rotație pe la guvernare. Sigur că ar funcționa și la mine din plin subiectivismul, că doar sînt dictator și nu ar trebui să dau cont nimănui. Prietenii mi-i promovez cu prioritate, ca să am cu cine ieși după o zi de guvernare la o bere și un banc bun. Uite, m-am gîndit, pe tine te-aș pune, dragă Valeriu Giorgioni, prefect sau te-aș face inspector guvernamental, ca să verifici situația lecturilor poetice la nivelul structurilor regionale. Cine nu citește poezie sau alte drăcovenii esteticești, afară cu el! Fără milă. În șomaj. Iar șomerii vor suporta reconversia profesională numai după susținerea unor probe de lectură obligatorie.

R.V.G.: - *Zi-mi cîteva nume de miniștri din guvernul cu scriitori. Ai curajul să faci numirile?*

A.A.G.: - Sigur că da...! Ca dictator luminat și care nu trebuie să răspundă nici în fața Marii Adunări Naționale, că pe asta nici n-aș mai înființa-o ca să nu trebuiască mai apoi să o dizolv, numesc miniștrii după cum îmi vine, după chef, după propriile interese. Deși eu cred că un dictator adevărat nici nu are interese, el are numai impulsuri, lipsa sa de măsură în abordarea propriului popor e asemeni beției artistice, ca atunci când te lași sedus de o capodoperă. Și mai am noutăți, stai așa...! Aș face guverne de trei zile, de două, cu sedii diferite. De exemplu aș face guvernul de la Durău, o stațiune din munții Ceahlău. Sau guvernul de la Mănăstirea Secu, sau de la Mănăstirea Agapia...! Guvernul de la Vila Antistres, de la Sighetul Marmăției sau guvernul de la restaurantul Poesis, de la Satu Mare...! Sau guvernul de la casa de vacanță de la Dumbrăvenii focșanioti ai lui Luca Pițu sau de la Casa memorială „I.D. Sîrbu” de la Petrila, a cărei cheie se află sub preșul de la intrarea în casa admirabilului artist al liniei și cuvîntului, Ion Barbu. Vezi? Am un număr aproape infinit de variante.

R.V.G.: - *Și totuși, nu mi-ai dat nume de miniștri din cabinetele cu care vei lucra ca dictator...!*

A.A.G.: - Da, da...! Am o listă lungă, de la autorul anonim care rescrie mereu „Miorița”, pentru uzul școlărilor, ca să-i sperie cu „datul sorții”, pînă la Mircea Cărtărescu, care mă va refuza, desigur. Dacă mă va refuza o voi lua ca pe un afront și îl voi trece pe lista neagră. Când o să i se dea premiul Nobel n-o să-i organizez sărbătoare națională...! L-aș pune pe Gheorghe Iova prim-ministru, într-o primă instanță. Dar numai pentru o noapte, că a doua zi mă voi răzgîndi și îl voi pune pe Ion Mureșan. Strategia e simplă, să se obișnuiască potențialii prim-miniștri cu ideea că sînt manevrați și manevrabili. De asta, nici pe Ion Mureșan nu-l voi lăsa mai mult de cîteva ceasuri pe funcție, ca nu cumva să se obișnuiască și să-i placă postura. Aș inventa niște ministere absolut necesare pentru societatea românească sau la fel de inutile ca și celelalte care există deja. Ministerul Memoriei Eminesciene, de exemplu, la care i-aș încredința portofoliul lui Gellu Dorian; sau Ministerul Contrarevoluției Perpetue, la care l-aș numi fără ezitare pe Cassian Maria Spiridon. Voi încerca și cu un guvern numai cu scriitoare: Marta Petreu, Ioana Dinulescu, Ioana Părvulescu, Magdalena Ghica, Mariana Codruț, Constanța Buzea, Ruxandra Cesereanu, Ana Blandiana, Angela Marinescu, Nora Iuga, Florina Ilis, Dora Pavel ...! Vom intra astfel în „Cartea recordurilor” și acesta va fi un prim succes al guvernării feministe. Dar lasă-mi și posibilitatea acțiunilor surpriză, ca să nu intre în fibrilație actualul prim-ministru. Că e prea mic și prea neajutorat.

R.V.G.: - *Cînd ai să fii dictator o să-ți promovezi opera ta în programa școlară?*

A.A.G.: - Cu siguranță. Că altfel de ce aș mai fi dictator? Angajații de la ministere, în alte structuri publice, vor trebui să dea examene pe texte de-ale mele. Cei care le vor ști pe de rost vor avea prioritate, evident. La Academie, care va fi condusă de un prieten de-al meu, vor fi zilnic simpozioane care vor lua în discuție opera mea. Se vor găsi suficienți vorbitori. Țara e plină de

oportuniști, nici nu trebuie să-i mai formezi, se nasc gata formați.

R.V.G.: - *N-o să-ți fie frică de revolte, de revoluții, de dizidenți?*

A.A.G.: - Voi fi nemilos. Poeții tineri va trebui să transcrie cu mîna lor poeziile poezilor din generația precedentă. Altfel nu vor fi debutați. Dacă revoltele, pe față sau pe ascuns, vor continua, voi considera că poporul nu mă merită. Și în consecință voi abdica, mă voi retrage în munți, la Piatra Neamț, un mic orașel moldav, situat undeva la confluența civilizațiilor. Aici nu mă va ajunge mînia populară.

R.V.G.: - *Păi, ai ajuns de unde ai plecat. A meritat să faci așa parcurs plin de peripeții?*

A.A.G.: - A meritat, cu siguranță. Poporul e mai bucuros, că a scăpat de un dictator, freamătă în așteptarea altuia și mai odios. Orice nație are un nesfîrșit zăcămint de dictatură. Iar românii par să nu poată trăi altfel, în libertate nu-și găsesc cadența.

R.V.G.: - *Luneci ușor de la poezie la disconfortul/ confortul social...*

A.A.G.: - Dar și socialul dă buzna extrem de ușor peste poezie făcînd-o una cu pămîntul. Noi nici nu avem viață socială, de altfel. Că în accepția termenilor viață socială înseamnă ceva ce se supune unor reguli, unei viziuni. La noi se trăiește la întîmplare, de azi pe mîine, după ifosele politicului. Noi părem o turmă cu păstorul beat, atunci cînd păstorul nu este și idiot. Uită-te numai la ce specimene am trimis în Parlamentul European...!

R.V.G.: - *Ce-ți pasă? Te ascunzi în turnul de fildeș...*

A.A.G.: - Turnul de fildeș a fost privatizat, la grămada, laolaltă cu solul, subsolul și aerosolul nației. În turnul de fildeș un întreprinzător al vremurilor noastre și-a tras o firmă de înregistrat și comercializat manele. Sau altul i-a mai adăugat trei turnulețe și și-a făcut reședință. E în spiritul vremurilor. Poetul se mai poate retrage acum doar în turnul părăsit de la fabrica de negru de fum, de la Copșa Mică...! Așa o să apară, probabil, noul postmodernism cu negru de fum sau sau ceea ce se va numi în istoria mișcărilor spiritual-literare din Europa „neo-romantismul de la Copșa Mică”. Curentul va avea reverberații și în plastică, în muzică, în teatru.

R.V.G.: - *Cum va arăta în teatru acest nou romantism, de exemplu?*

A.A.G.: - Fantomele nu vor mai flutura mîneci albe la cămașoaie, ci mîneci negre. Iar bu-hu-hu-ul lor va fi mai astmatic.

R.V.G.: - *Vom continua dialogul nostru și cu altă ocazie?*

A.A.G.: - De ce nu? Și așa literatura, arta e un ținut al amăgirilor în care dacă ai intrat cu adevărat rătăcirea devine drumul cu care te amăgești că ajungi la un capăt. La un moment dat descoperi, însă, că tocmai lipsa capătului drumului este miza mare și adevărată a artei. Nu ți se pare?

(va urma)

august / septembrie 2009
/ Piatra Neamț - Lugoș

CUM ESTE CU PUTINȚĂ CANONUL?!

• ZECE ÎNTREBĂRI DESPRE CANON •

Într-o epocă „sănătoasă” o astfel de întrebare n-ar fi fost posibilă. Sau într-o minte „sănătoasă”, căci, la rigoare, am putea demonstra că devenirea e o iluzie, că nu gândim altfel decât acum două mii de ani, că, prin urmare, au existat din totdeauna firi dubitative și firi întemeiate pe convingeri ferme. Fiecare epocă va fi avînd, în grade diferite, partea ei telurică și partea ei celestă. În aceste condiții, realitatea canonului ca dat subiectiv, rod al interpretării, și nu realitate în sine, nu mai este o simplă consecință a postmodernismului, cum s-ar putea crede. Totuși, întrebarea rămîne: cîtă obiectivitate și cîtă subiectivitate instituie existența canonului? Și ce înseamnă, în fond, în acest caz, obiectiv și subiectiv?

Prin urmare *Cum e cu puțință canonul?* e o întrebare încă vie într-un timp în care nu numai că nu știm prea bine cum funcționează canonul (e și el un agregat, ar spune-o un prieten de la distanță, chiar dacă cu identitate fundamental diacronică), dar nu știm nici ce este? Să fie tot o „afacere” academică, de nu cumva una dintre iluziile ei, ori, dimpotrivă, un atac la adresa academismului ale cărui frîie le-a luat chiar Universitatea în mîini? Sîntem, de fapt, abia la începutul discuțiilor despre canon, chiar dacă tema pare cumva epuizată.

În plus, se vede oare la fel instituția canonului de la București, din provincie, de la Cluj ori de la Tîrgu Jiu? Cum gîndește canonul un critic tînar, unul consacrat, un poet debutant ori un nume peste care plutește aura canonului? Mai mult, există oare critică literară care să se sustragă, deliberat sau nu, bătăliei pentru instituirea unui canon?

Iată cum, vrînd să creez un cadru teoretic provocator pentru un dialog pe tema canonului, nu fac decât să formulez alte întrebări pe lîngă cele zece gîndite deja asemenea unui decalog complicat, lipsit de ordine, avid să rătăcească în labirint, cu convingerea că Minotaurul poate fi pretutindeni., oriunde sau nicăieri.

Cît despre acest cadru teoretic provocator? Prea vag, dar numai din motivul dorinței de a-mi oferi mie însumi libertatea de a răspunde celor zece întrebări, ca și cum ele n-ar fi expresia mea, ci o realitate în sine. E o contradicție inspirată din aceea pe care o generează chiar creatorii de canon: propun o listă ca și cum ea ar transcende subiectul, în vreme ce lista nu-i decât consecința unui subiect în istorie. O listă care exprimă, în cel mai bun caz, „mutația valorilor estetice”.

Așadar:

1. Credeți în necesitate canonului? Putem exista, în planul literaturii, fără el?
2. Cum interpretați afirmația lui Nicolae Manolescu conform căreia „canonul nu se discută; canonul se face”. Discuțiile despre canon – în anchete, dezbateri, mese rotunde etc. – continuă... Ce este, simplu spus, canonul?
3. Cine mai face azi canonul literar? Sînt șanse reale ca scriitorii ultimelor generații să intre în canon? Credeți că scriitorul român trăiește o anxietate nu numai a influenței, cum spunea Bloom, ci și a consacării canonice? Luptele dintre generații, grupări, direcții sînt lupte pentru putere în aceeași măsură în care înseamnă instituire a canonului?
4. Considerați canonul o realitate opresivă, restrictivă, anihilantă? Un fel de piatră tombală care trebuie din cînd în cînd dărîmată? Conceptul de revizuire poate fi complementar ideii de canon? Dar cel de est-etică?
5. Credeți că este firesc să se discute despre *canon alternativ*, despre canoane care funcționează în paralel? Să înțelegem prin canonul didactic – sintagma e întîlnită – altceva decât canonul propriu-zis? Se poate merge pînă acolo încît să spunem că fiecare scriitor instituie propriul canon, creîndu-și retrospectiv

tradiția, modelele? Ce altceva este *Epigonii* decât un astfel de canon de uz personal?

6. Înțelegeți prin canon un dat obiectiv, „transcendent” al literaturii, sau este el o creație a conștiinței ordonatoare a criticilor? Există și o altă modalitate de instituire a canonului decât judecata critică? Ce loc ocupă în acest proces de canonizare piața, publicitatea, receptarea?
7. Asociați canonul istoriei literaturii, acelei structuri de adâncime care se fundamentează pe tensiuni, deveniri, metabolisme, influențe? Credeți în organicitatea literaturii române? Prin urmare, credeți că o istorie literară instituie canonul?

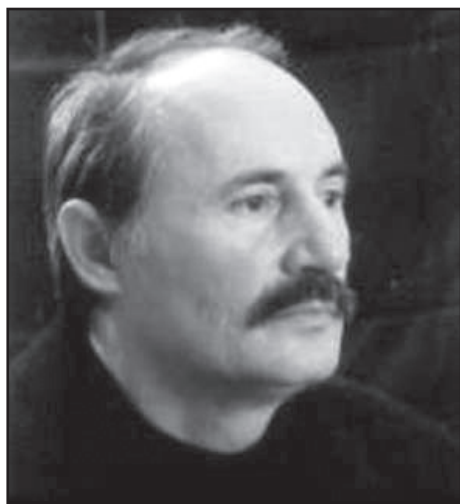
8. Cum comentați opinia lui Harold Bloom conform căreia autorul este acela care face canonul. În ce sens canonul ar fi făcut de scriitor?

9. Ce șanse are o carte aparținând scriitorilor din exil, care nu participă vizibil la metabolismul literaturii române, să intre în canon? Și dacă, pe termen scurt, nu participarea la acest metabolism e importantă (căci e încă nesesizabilă), atunci cum credeți că este posibilă recuperarea cărții și înscrierea în canon?

10. Dacă pătrunderea în canon are drept fundament valoarea, ce reprezintă pentru dvs. valoarea unei opere? Canonul cuprinde opere sau autori?

Anchetă coordonată de Mircea A. DIACONU

Virgil DIACONU

Canonul în literatură

Cuvântul grecesc *kanôn* este la origine un termen religios, care are înțelesul de „regulă”, „normă” bisericească. În secolul al IV-lea d. Hr., termenul de *canon* avea să mai desemneze și lista autorilor și textelor (cărților) biblice selectate atent din marele corp de autori și texte de această natură, destinată instruirii teologilor creștini. Operele neselectate în lista canonică, deci neincluse în canon, erau operele dezavuate de tradiția creștină și ele aveau să fie numite peste timp „scripturi apocrife”.

Transferat artei, canonul preia cele două sensuri de mai sus. Astfel, pentru grecii antici, canonul are atât semnificația de *normă artistică*, cât și aceea de *listă de autori exemplari, celebrii*, demni de urmat.

În domeniul literaturii, termenul de *canon* se folosește mai cu seamă în aceste trei sensuri: de *canon literar*, de *listă canonică* și de *criteriu de evaluare*. Acestea sunt cele mai vehiculate și eficiente sensuri ale canonului în câmpul literar. Despre ele vom vorbi mai jos.

Canonul literar

Primul și cel mai important sens al canonului este cel de *canon literar*. Prin canon literar înțeleg setul coerent articulat de procedee și norme estetice a căror aplicare (manifestare) conduce la obținerea operelor

literare în genul lor și, în fundal, chiar a genurilor. Prin manifestarea canonului estetic, a gândirii estetice, expresia, ideea și referentul operei pe care o creez sunt procesate estetic, sunt *configurate estetic*.

Fiind alcătuit din procedee și norme estetice, canonul literar este, de fapt, un *canon estetic* (artistic, stilistic), și el este acela care creează operele literare în genurile lor și, mai departe, genurile literare. Canonul literar este un canon creator de opere și genuri literare. Este estetica formativă.

Așa stând lucrurile, înțelegem că există tot atâtea canoane estetice câte genuri literare fundamentale (arhigenuri) există, așadar patru canoane creatoare de opere literare în genul lor – *canonul estetic creator de poezie*, *canonul estetic creator de proză*, de *dramă*, de *comedie*. Canonul estetic, de fapt canonul estetic *de gen*, dă seama de felul specific și universal de a fi al fiecărui gen literar în parte. Prin generalizare și oarecum speculativ, putem discuta, desigur, despre un singur canon, așadar despre *canonul estetic creator de literatură*, noțiunea de „literatură” însumând cele patru mari genuri abia numite. Și facem acest lucru semnalând caracteristicile și normele comune ale genurilor și punând în paranteze caracteristicile și normele lor specifice. Altfel, știm foarte bine că termenul sau categoria de „operă literară” este o convenție: concret, „opera literară” nu există nicăieri și nicăieri nu citim „opere literare”, ci doar poezii, opere în proză, drame sau comedii.

Canonul este modul estetic universal și stabil (pe durata existenței sale!...) de a concepe literatura, deci modul propriu și autonom de a fi al literaturii, față de alte genuri ale culturii scrise sau de creația umană în genere. Canonul este conceptul literaturii. Spiritul individual este creator de literatură tocmai în măsura în care exprimă canonul, deci modul estetic universal și relativ stabil de a concepe literatura. Literatura creată în acest mod estetic universal de a crea este *literatura estetică*, iar canonul ei constitutiv este *canonul estetic* (artistic, stilistic).

Atât cele patru genuri literare cât și canoanele lor sunt genuri și canoane *estetice*. Nu există literatură în afara unui canon constitutiv, nici literatură estetică în afara canonului estetic, deci a principiului ei formativ.

Canonul constitutiv al operei *literare* nu poate fi decât estetic. Principiile estetice care fac canonul literar se disting de oricare alte principii. „Esteticul e ireductibil la ideologie și metafizică.” (1, p. 13), spune Bloom. Și este ireductibil la oricare alte valori – psihologice, morale, filozofice, sociale, religioase, existențiale, istorice, ideologice etc.

Din observația că esteticul nu este reductibil la nimic altă valoare nu trebuie să înțelegem însă că literatura presupune numai valori estetice, deci numai norme, procedee și caracteristici estetice. Literatura se constituie, în fond, din valori de o altă natură decât estetică, îndeosebi din valori existențiale. Dar valorile existențiale nu sunt prezente aici în stare pură, ci exprimate prin limbaj. Și abia exprimarea prin limbaj a unei *viziuni artistice* asupra valorilor existențiale, a existentului, se constituie ca literatură. De fapt, opera pe care o crez în/prin canonul estetic este procesată estetic, este configurată estetic în toate dimensiunile ei – expresie, idee și referent. Configurarea estetică a limbajului în toate dimensiunile lui este literatura.

Canonul estetic, setul de procedee și norme estetice generatoare de literatură, este opera scriitorului, a gândirii lui estetice. Atunci când spunem că operele literare iau ființă prin aplicarea sau manifestarea estetică originală (înnoitoare) a canonului estetic, noi înțelegem că această aplicare sau manifestare aparține, de fapt, gândirii estetice, canonice, și că numai gândirea formată literar-estetic este capabilă să producă opera literară (estetică). Nicio altă gândire – rațională, didactică, etică, filozofică, religioasă, critică, științifică, picturală, muzicală, arhitecturală... etc. – nu obține opera literară și nu este mai aproape de înțelegerea ei.

Aparțin literaturii doar acele scrieri organizate sau structurate estetic, acele scrieri care exprimă obiective estetice și ale căror efecte asupra lectorului sunt specific literare. Nu includem în literatură jurnalul, memorialistica, eseul, critica literară și teoria literară, din simplul motiv că aceste cinci genuri nu sunt pur literare, estetice. De exemplu, când scriu acest studiu de teorie literară nu urmăresc să-mi seduc cititorul (și nici nu îl seduc) *așa cum* o fac poezia, romanul, opera comică sau cea dramatică, ci vreau doar să mă apropiu cât mai mult de înțelesul și complexitatea pe care o are literatura și să-l conving pe cititor de descoperirile mele sau, cel puțin, să-l provoc, să-l determin să-și pună el însuși problemele pe care eu mi le pun și pe care încerc să le rezolv. Recunoscând că și cele cinci genuri din imediata vecinătate a literaturii au, fiecare în parte, un canon constitutiv și că ele stau sub forța de gravitație a literaturii, le-am putea numi genuri satelit ale literaturii. În această lucrare, prin termenul de *literatură* vom înțelege, așadar, doar cele patru genuri fundamentale, operele literare ce le aparțin acestora și canoanele lor.

Operele literare încorporează canonul, estetica constitutivă, și o exprimă. Emanat de operele de

valoare, de marile opere, canonul estetic poate fi – și chiar este – extras din ele. Cel care este capabil să recunoască opera de valoare (estetică) are posibilitatea de a citi canonul estetic chiar în această operă.

1.2. Lista canonică

Al doilea sens al canonului este cel de *listă canonică*, așadar de listă a scriitorilor și/sau a operelor literare considerate esențiale, fundamentale pentru literatura unei națiuni sau a lumii. Lista canonică poate să conțină operele literare exemplare, titlurile lor și poate să fie un corpus de comentarii critice privitoare la operele fundamentale, de bază.

Un fel de listă canonică sunt și *antologiile literare de gen* (poezie, proză etc.), care adună la un loc cele mai bune texte ale literaturii naționale sau transnaționale, dintr-o anumită epocă sau din mai multe. *Dicționarele literare* și mai cu seamă *istoriile literaturii*, al căror principiu formativ este tratarea critică a operelor reprezentative selectate din corpul mare al unei literaturi, sunt și ele un fel de liste canonice, însă comentate. Prin extensie, se mai vorbește despre *canonul didactic*, așadar despre lista autorilor și a operelor naționale sau universale reprezentative care se studiază în școli, licee, universități. Oricum, lista canonică presupune întotdeauna un principiu selectiv de ordin valoric: ea este sau ar trebui să fie o selecție estetică (canonică) de opere din totalul de opere estetice și pseudo-estetice ale literaturii naționale sau universale.

În sensul de listă canonică comentată este gândită, de exemplu, în mare, cartea *Canonul occidental* a lui Bloom, care prezintă și discută pe parcursul a mai bine de 350 de pagini 26 de scriitori pe care criticul îi consideră fundamentali, exemplari sau canonici pentru literatura lumii:

„Canonul occidental e un fel de listă a supraviețuitorilor” (ib., p. 34).

Lista canonică a lui Bloom cuprinde, așadar, autorii memorabili, nemuritori din punct de vedere literar. Și pentru că nu doar cei 26 de autori analizați sunt, firește, memorabili pentru literatura lumii, cartea criticului american se încheie cu lista operelor literare reprezentative a 875 de scriitori aparținând acelor națiuni (spații culturale) pe care profesorul de la Yale le socotește... canonice. Literatura română, de exemplu, care nu deține încă o listă cât de cât corectă a celor mai importanți scriitori și care, drept consecință, a exportat până acum mai cu seamă opere nesemnificative și pe sub mână, nu figurează în lista canonică a lui Bloom... În sânul unei literaturi sau al tuturor literaturilor lista poate nu doar să numească (și comenteze) cele mai bune opere, ci și să stabilească o ierarhie, un top al acestora.

Cele două sensuri ale canonului abia prezentate – cel de *canon literar estetic* și cel de *listă de opere literare fundamentale* – deși diferite, se ating în mod inevitabil, pentru că lista canonică cuprinde tocmai operele care

sunt create în temeiul canonului literar estetic, deci operele canonice. În fond, lista selectează din amalgamul de opere de valoare și minore ale literaturii naționale sau ale literaturii universale doar operele excepționale, așadar pe acelea care exprimă canonul literar estetic, și abandonează operele minore, care ratează canonul estetic.

1.3. Criteriul de evaluare

Termenul de canon se mai folosește și în sensul de *criteriu de judecată estetică*. Dacă operele literare sunt create și se cer a fi create conform canonului estetic, iar nu a canonului pseudo-estetic (generaționist sau rebel) sau în afara oricărui canon, după cum se întâmplă de atâtea ori, este firesc ca ele, operele, să fie judecate din punct de vedere calitativ chiar în temeiul canonului estetic. Canonul estetic este în același timp *canonul critic evaluator*. Judec operele individuale prin raportarea lor la o instanță constitutivă autentică – cea estetică. Funcționarea canonului estetic ca un criteriu de evaluare al operelor constituie cel de-al treilea sens al canonului.

Prin canonul critic-estetic evaluăm scriitori, de fapt, opere literare: opere estetice, opere generaționiste și opere rebele. A evalua estetic înseamnă fie a susține critic operele de valoare, opere care sunt în acest fel *canonizate*, deci incluse în lista canonică, fie a retrage critic valoarea atribuită în mod fals unor opere – operelor supraevaluate sau operelor îmbătrânite estetic –, deci a *decanoniza*, fie a *divulga operele minore*, lipsa de valoare a acestora. Asupra evaluării, a judecării critice a operelor, vom reveni la punctul 4 al prezentului eseu.

În câmpul literar, cuvântul canon înseamnă, pe rând, *canon literar*, *listă canonică* și *criteriu estetic de evaluare (canon critic)*, iar această polisemie de familie nu trebuie să sperie pe nimeni. Folosit cu atenție, cuvântul canon poate fi rodnic în deslușirea literaturii, deși nu trebuie să uităm nici o clipă că nu de la canon (concept) pornește cercetarea literaturii, ci abia cercetarea literaturii ne conduce la conceptul, la canonul ei estetic constitutiv...

Urmând calea nefirească, cea de la concept la literatură, care se practică abuziv acum la noi, există pericolul ca teoreticianul lipsit de simț estetic să discute despre un canon literar care nu se regăsește în literatură, despre un canon care este mai mult creația teoreticianului decât a scriitorului care produce literatura: acesta este canonul literar imaginat sau imaginar. Demersurile teoretice ale criticilor-teoreticieni pot fi, așadar, paralele canonului estetic, deci înțelesului sau ființei literaturii.

Dar dacă teoreticienii și criticii se pot îndepărta prin judecățile lor de canonul estetic al literaturii, de înțelesul sau conceptul ei, aceștia pot în schimb să construiască canonul în celălalt sens al său, cel de listă de opere fundamentale. Ei chiar propun literaturii

(istoriei, memoriei culturale), din mulțimea de opere inegale calitativ, setul de opere estetice sau de opere pe care *ei* le consideră estetice – aceasta este canonizarea operei, și vedem acum că ea poate fi și deformată, de fapt pe dos. De fapt, criticii sunt aceia care fac ierarhia literară (corectă sau incorectă) a epocii sau a epocilor, care stabilesc lista canonică sau lista operelor canonice. Ei croiesc operei un destin favorabil sau unul nefavorabil, și, mai cu seamă, un destin meritat sau unul nemeritat.

2. Canonul estetic și canonul pseudo-estetic

Sunt toate operele literare existente opere de valoare, estetice? Sunt toate operele literare create în spiritul canonului literar estetic, așadar în spiritul literaturii? Practica receptării și practica critică ne arată că literatura, din orice parte a lumii ar fi ea, a fost întotdeauna un amestec de *opere estetice (de valoare sau canonice)*, produse de canonul estetic, și de *opere pseudo-estetice (pseudo-canonice)*, produse de canonul pseudo-estetic (pseudo-literar) sau aflate în afara oricărui canon. Și ne mai arată că în orice cultură operele pseudo-estetice le copleșesc, cantitativ, pe cele de estetice. Dacă Bloom, spre exemplu, nu a selectat din literatura lumii în lista canonică de la sfârșitul cărții sale decât 875 de scriitori memorabili, este de presupus că cea mai mare parte din zecile de mii rămași pe afară sunt scriitori minori. Și nu poate să fie decât așa, pentru că

„Oricare ar fi canonul occidental, el nu este un program de salvare socială.” (ib., p. 27).

Canonul estetic nu poate să salveze toți autorii unei literaturi, din simplul motiv că nu toți aceștia sunt performanți estetic. În orice epocă, lectorul și mai ales criticul este determinat să contabilizeze, dacă elimină nuanțele, două literaturi – *literatura estetică* (canonică) și *literatura pseudo-estetică* (pseudo-canonică sau anticanonică) – și, în mod implicit, două tipuri de canoane literare – *canonul estetic* și *canonul pseudo-estetic (pseudo-canonul)*.

Cercetând acest concept nebulos – literatura –, observăm că în timp ce asupra obiectului ei, constituit de cele patru genuri (arhigenuri) literare (poezia, proza, opera dramatică și comedia), există un consens relativ, canonul acesteia, deci dimensiunea estetică a literaturii, este întotdeauna controversată. Spunem că literatura are un canon, o ființă estetică; însă ce canon estetic are, de fapt, literatura? Are literatura, din Antichitatea greacă (secolul V î. H.) și până astăzi, aceeași canon, aceeași estetică?

Privind desfășurarea în istorie a literaturii, putem spune că ea a stat sub două canoane estetice sau sub două mari regimuri estetice: canonul sau estetica *clasică*, desfășurată aproximativ unitar din Antichitatea greco-latină și până în preajma anului 1800, și ca-

nonul sau estetica *modernă*, de la 1800 – începutul perioadei romantice – și până azi.

Dacă operele literare *clasice* îi sunt specifice raționalitatea, caracterul mimetic al lumii prezentate, coerența, claritatea discursului, obiectivitatea, echilibrul și măsura faptelor redade, verosimilitatea, opera *modernă*, impusă începând cu scriitorii romantici, mizează pe sensibilitate, spontaneitate creatoare, libertate, iar pe măsură ce înaintază în timp ea pune accent mai cu seamă pe imaginația, pe inventivitatea artistică.

De fapt, epoca romantică a rupt firul literaturii clasice și tot ea a făcut distincția clară între cele două tipuri estetice de literatură – *literatura clasică* și *literatura modernă* – și, în mod implicit, între cele două canoane estetice – *canonul estetic clasic*, al trecutului, și *canonul estetic modern*, al prezentului, acesta din urmă dovedindu-se a fi și cel al viitorului de până astăzi... Nu are, cred, importanță faptul că noțiunea de „canon literar” nu era atât de folosită în perioada romantică; – noi vorbim aici despre spiritul lucrurilor.

Oricum, după 1800, obiectul discuțiilor noastre privitoare la literatură devine, în mod hotărât, literatura modernă. De-acum, dăm atenție literaturii „epocii noastre” (timpului „de azi” și perioadelor literare apropiate cronologic și estetic de noi), iar nu literaturii clasice, în care nu ne mai regăsim sau ne regăsim prea puțin din punct de vedere artistic. De-a lungul secolelor XIX și XX se evidențiază atât transformările și oscilațiile valorice ale literaturii moderne, cât și victoria certă a literaturii și canonului modern asupra literaturii și canonului clasic.

Orientarea literaturii spre estetica modernă reprezintă marea transformare, de fapt sciziune a literaturii, și ea este recunoscută ca atare de mai toate studiile de specialitate. În continuare, nu avem decât să dăm atenție literaturii moderne și canonului (esteticii) ei.

3. Devenirea literaturii moderne

Este literatura modernă un corp estetic unitar? Din punct de vedere istoric, literatura modernă se compune din *literatura modernă propriu-zisă*, *literatura modernistă* sau *avangardistă* și *literatura post-modernistă*. Cele trei direcții literare moderne se constituie, la rândul lor, din *literatura scriitorilor canonici*, *literatura pseudo-estetică a scriitorilor generaționiști* și *literatura pseudo-estetică a scriitorilor rebeli*. În ceea ce numim „literatură modernă” se cuprind, așadar, componente estetice – literatura scriitorilor canonici – și componente pseudo-estetice – literatura generaționistă și literatura rebelă.

Literatura modernă este, după cum se vede, divizată conceptual, cele trei literaturi care compun literatura modernă însemnând tot atâtea tipuri de canoane: *canonul estetic modern*, *canonul pseudo-estetic generaționist* și *canonul pseudo-estetic rebel*.

Literaturile care compun corpul literar modern sunt în permanentă mișcare calitativă: în timp ce o parte dintre scriitorii generaționiști și rebeli își pot depăși, prin individualizare estetică, posturile pseudo-estetice generaționiste și rebele, ajungând să producă în regim estetic și să se alăture în acest fel literaturii estetice (canonice), o parte din literatura canonică poate îmbătrâni estetic, fiind exclusă cu timpul din canon, din lista canonică.

Deși prezintă aceste transformări la nivelul operelor, ansamblul literar modern făcut de cele trei literaturi și canoane lor rămâne la fel de eterogen. Literatura modernă nu constituie, în ansamblul ei, un întreg, nu prezintă o coerență estetică, adică nu stă sub un singur canon-concept, așa încât dacă ne propunem să discutăm despre literatura performantă, suntem determinați să ne referim doar la acea secțiune din poezia modernă care prezintă calități literar-estetice, deci la literatura estetică modernă. De fapt, criteriul estetic este hotărâtor și el este acela care pune în cele din urmă în paranteză sursa producătoare (scriitorul canonic, generaționist, rebel), evidențiind doar aspectul calitativ, ceea ce înseamnă că, în fond, câmpul literar este constituit de două literaturi: *literatura estetică modernă* (canonul estetic modern) și *literatura pseudo-estetică modernă* (canonul pseudo-estetic modern).

Ceea ce prezintă interes pentru noi și, desigur, pentru literatură, este literatura estetică modernă. Dar ce înseamnă, mai îndeaproape, literatura estetică modernă? Literatura estetică modernă este literatura produsă de canonul estetic modern... Poezia modernă, de exemplu, este construită de canonul poetic modern, de marile lui norme estetice, și anume: *tipurile de viziune poetică* (viziunea „mimetică”, viziunea spirituală, viziunea „obscură”), *originalitatea poetică*, *lirismul*, *coerența poetică*, *poeticitatea*, *eufonia*, *limbajul literal-retoric*, *caracterul non-narativ* etc. A produce poezie conform acestui canon înseamnă a configura estetic limbajul.

Opera poetică nu se produce însă ca o aplicare-șablon a canonului poetic modern. De exemplu, în procesul de creare al operei estetice moderne poetul schimbă (1) substanța ideatică ce se constituie ca viziune poetică, (2) modul original în care se dezvoltă viziunea în cadrul unuia dintre cele trei tipuri de viziune poetică, (3) modul estetic singular în care sunt aplicate normele estetice moderne substanței ideatice și referențiale, substanță pusă în scenă chiar de el, de poet, (4) sistemul de corelații, priorități și subordonări între normele estetice moderne care creează opera poetică.

Aceste schimbări arată că poeții aplică întotdeauna canonul, gândirea poetică, într-un mod estetic diferit. Deși lucrează cu același canon poetic modern, ei schimbă modul de aplicare al acestuia, producând astfel opere estetice originale diferite, neasemănătoare: opere *înnoitoare estetic*. Operele moderne înnoitoare

estetic constituie ceea ce numim literatură estetică modernă.

Schimbări de tipul celor semnalate în poezie se petrec în toate genurile literare. Cervantes, Flaubert, Dostoevski, Proust, Kafka, Urmuz, Borges, Marques sunt, de exemplu, câțiva dintre scriitorii care au schimbat estetic proza estetică înăuntrul ei, câțiva dintre scriitorii care au dat canonului estetic universal al prozei moderne o configurație estetică personală, originală, înnoitoare estetic.

„Părerea mea, spune Alain Robbe-Grillet, este că romanul nu poate fi decât «nou». Dacă nu este «nou» nu poate exista. Singurii scriitori care au dăinuit în istoria literaturii sunt cei care au înnoit literatura, la fel cum singurii pictori care dăinuie sunt cei care au reînnoit pictura; același lucru se poate spune și despre muzicienii care au făcut muzica să evolueze.”

Vorbim aici despre înnoirile *estetice*, iar nu despre înnoirile goale, pseudo-estetice, pe care le manipulează de regulă literatura generaționistă și literatura rebelă.

Dincolo de aceste naufragii literare, poezia română de valoare confirmă și ea înnoirea estetică. Oprindu-ne asupra începuturilor modernității românești, constatăm, de exemplu, că secțiunea performantă a poeziei lui Eminescu acoperă ea singură toată suflarea poetică românească anterioară și contemporană acestuia. Ceea ce înseamnă că în mulțimea de aplicații ratate ale canonului poetic făptuite de poeții contemporani lui Eminescu, acesta reușea, în vârfurile creației sale poetice și numai acolo, o aplicație estetică originală, înnoitoare estetic a canonului poetic. Prin poemele eminesciene performante ni se dezvăluie chiar canonul estetic eminescian, așadar canonul poetic individual. Canonul estetic individual este, în fond, un canon estetic înnoitor. Câțiva poeți de valoare care i-au urmat lui Eminescu – Arghezi, Bacovia, Blaga, poate și Sorescu –, ne arată în mod clar că prin secțiunea performantă a operei lor ei au dat canonului poetic o altă intrupare estetică, deci că au înnoit poezia.

Ceea ce ar trebui să prezinte interes pentru literatură, lector, critica literară și istoria literaturii, să spunem, este literatura înnoitoare estetic, în mod special. Și vom înțelege că opera modernă se înnoiește estetic nu pentru faptul că scriitorul schimbă în actul de creație al operei sale normele canonului estetic modern cu alte norme, deci pentru că schimbă canonul estetic modern cu un alt canon, ci pentru faptul că el schimbă modul în care canonul estetic modern este *aplicat*.

Înnoirea estetică a operei literare este, așadar, consecința schimbării modului în care este *aplicat* canonul, iar nu consecința schimbării canonului. Când canonul estetic modern se va schimba cu un alt canon estetic, atunci vom semna o mutație estetică și vom vorbi despre o altă literatură estetică decât aceea pe care, de pe la 1800 încoace, o numim, în lipsa unui termen mai bun, „literatură modernă” sau „literatura

estetică modernă”. (Termenul de *modern* nu divulgă o direcție estetică prin numele său, ci doar prin normele care îl compun).

Canonul estetic modern este fără îndoială universal și stabil (pe durata modernității...) și reprezintă, în consecință, chiar schema estetică de creație a operelor literare moderne. Dar nu aplicația standardizată a canonului este aceea care obține opera literară performantă, ci aplicația creatoare singulară, originală, acea aplicație *care înnoiește estetic literatura*. Canonul estetic modern, care este universal, produce prin creativitatea individuală a scriitorului opere estetice singulare, individualități estetice, opere înnoitoare estetic: de aici canoanele estetice *individuale*. Canonul estetic individual este un canon estetic înnoitor.

Opera modernă performantă este, așadar, aplicarea estetică originală a canonului estetic modern. Când aplicarea canonului estetic modern se va standardiza, literatura se va epuiza prin repetiție, va înceta să existe – vezi literatura clasicistă, sufocată, la un moment dat, de propriile-i repetiții. Ca dovadă că pentru a fi *literară*, opera modernă trebuie să fie, între altele, unică, irepetabilă prin înnoirile estetice dinăuntru propriei estetici moderne. Opera modernă este înnoitoare într-*tru* estetica *sa*, iar nu în afara acesteia.

Cu aceste lămuriri, nu avem decât să admitem că literatura estetică modernă sau literatura modernă performantă se constituie din opere înnoitoare estetic. Ea este substanța *diversității*, a *variantelor esteticului modern*, deci a devenirii esteticului (canonului) modern în el însuși. În acest chip, canonul estetic modern nu este atât *deschis*, pentru a primi din afara lui noi opere, cât *se deschide* pentru a elibera din sine însuși opere originale, opere înnoitoare estetic. În acest sens vorbim despre *devenirea modernă a canonului estetic într-*tru* propria ființă estetică modernă* sau despre *devenirea estetică modernă a canonului*. Și, implicit, vorbim despre *devenirea estetică a literaturii moderne*.

În cuprinsul literaturii estetice moderne operele înnoitoare estetic se înregistrează ca *posturi estetice înnoitoare*. În acest proces producător de opere înnoitoare estetic filozoful Constantin Noica ar vedea o ilustrare a unui fenomen mai larg pe care el l-a numit „devenirea într-*tru* ființă”. Prin operele înnoitoare estetic, literatura estetică modernă devine într-*tru* propria ființă.

După 1800 și, mai puternic, după 1870, noi înregistrăm nu doar o literatură estetică modernă diferită de literatura clasică, ci și o literatură modernă diferențiată estetic (diversă) dinăuntru propriei estetici moderne, a propriului canon. În excelența ei, literatura modernă se constituie din operele înnoitoare estetic ale marilor scriitori. Încerc sentimentul puternic că literatura este făcută mai cu seamă de operele moderne înnoitoare estetic, după cum poezia este făcută cu adevărat doar de poezia înnoitoare poetic. Calea poeziei trece prin operele înnoitoare estetic. Cum marii

poeți sunt rari, nici operele poetice performante, operele înnoitoare, „revoluțiile” literare moderne nu pot fi zilnice. Generațiile literare, înțelese adesea ca procese înnoitoare, se dovedesc a fi mai cu seamă înnoiri în afara esteticului. Excepție fac operele/autorii care își trădeză generaționismul.

Faptul că operele estetice moderne (operele înnoitoare estetic) nu sunt consecința schimbării cu altceva a canonului estetic modern, ci doar a schimbării modului în care este aplicat canonul, le permite operelor să fie diverse și înnoitoare estetic fără să nege, fără să-și abandoneze canonul estetic modern și stabilitatea lui. Doar întrupările canonului, deci operele, sunt întotdeauna altele – altele întru spiritul canonului –, nu și canonul însuși. Altfel spus, în timp ce canonul estetic modern este stabil (pe durata existenței sale), întrupările lui în opere sunt diverse – diverse ca opere înnoitoare estetic în spațiul propriului canon. Literatura pe care o manifestă canonul estetic modern este literatura înnoitoare estetic.

Varietatea pe care o are literatura înnoitoare estetic ne lasă uneori impresia că ea își depășește canonul estetic, deci că este înainte de el mergătoare... Ea ne poate face chiar să ne îndoim de canonul estetic ce a generat-o și ne poate determina, în consecință, să-i postulăm un alt canon generator sau să credem că ea a fost creată în afara oricărui canon... Aceasta este desigur doar o impresie a noastră, a teoreticienilor sau criticilor. În ceea ce îl privește pe scriitor, el are „de ales” între a înnoi estetic literatura modernă sau a nu fi.

Cum identificăm operele moderne de valoare? Cum recunoaștem, din mormanul de opere de valoare și de opere mediocre, operele de valoare? Recunoaștem operele de valoare prin faptul că ele sunt configurate, structurate estetic. Identificăm opera de valoare în măsura în care identificăm configurarea estetică, consecință a manifestării în operă a canonului estetic modern, a normelor estetice moderne.

Opera estetică, așadar opera care contează cultural, nu poate fi decât creația gândirii (creativității) estetice, canonice, deci a canonului estetic. Dacă „o literatură se poate manifesta și în afara canonului”, adică în afara canonului estetic, atunci aceasta este pur și simplu o literatură non-estetică sau anticanonică și nu poate fi înregistrată ca o victorie, ca un câștig în contul literaturii, după cum susține, grăbită, o anumită critică, pentru care semnează între alții Cornel Munteanu (2). Și tot așa, atunci când, alături de Sorin Alexandrescu, îmi „doresc (...) abandonarea oricărui canon” (3) și mai cu seamă a canonului estetic, ar trebui să mă întreb dacă abandonarea canonului estetic, a gândirii estetice, nu mă conduce cumva la o construcție lingvistică fără nicio noimă, așadar haotică, arbitrară, pradă hazardului. De altfel, se pare că ceea ce inspire gândirea teoretică anticanonică este chiar secțiunea pseudo-estetică a literaturii moderne – literatura

generaționistă și literatura rebelă –, ambele literaturi antiestetice.

A respinge (sub orice motivație) canonul estetic nu înseamnă a legitima literatură creată în afara esteticului, literatura care se naște „în afara canonului” estetic sau care „abandonează orice canon” (literatură non-canonice sau anticanonică), din simplul motiv că literatura nu există și nu poate să existe în afara unui set de principii literare (estetice) constitutive. Orice creație de valoare, fie ea literară, picturală, muzicală, sculpturală, cinematografică etc., se constituie în temeiul unei logici, a unei scheme creatoare, a unui set de norme spirituale specifice (conștientizate sau nu de creator) prin care creația în cauză este recunoscută ca fiind tocmai o creație a spiritului uman și fără de care ea ar fi la îndemâna oricui – a profanilor și a retardaților.

Faptul că un scriitor respinge canonul estetic creator, motivând că el îl resimte pe acesta ca fiindu-i restrictiv sau opresiv, nu înseamnă a reclama inutilitatea în creație a canonului estetic și a gândirii estetice, ci înseamnă a spune că el, scriitorul, este refuzat esteticului, canonului estetic modern, standardului literar, așa cum sunt refuzați, în fond, toți cei care nu sunt scriitori sau scriitorii minori. Nu putem renunța la ținuta artistică, la „regulile artei”, la canonul estetic doar pentru că un scriitor sau altul și chiar majoritatea lor nu gândesc estetic. Opera aparține excepției. Gândim estetic și tocmai pentru că gândim astfel suntem scriitori, producători de opere literare.

Raportată la literatura clasică și la canonul clasic, opera literară modernă poate fi considerată *anticanonice*, pentru că conceptul, canonul estetic modern este în bună parte opozitiv canonului estetic clasic, iar în această privință Bloom are dreptate să afirme, de pildă, că poemul dramatic *Faust* (1832) „este un poem anticanonic, o revizuire de negândit a lui Homer.” (1, p. 186). Dar opera estetică modernă nu poate fi anticanonică față de canonul estetic modern care tocmai a generat-o, pentru că în acest caz ea ar fi însăși negația, infirmarea acestuia.

Literatura modernă nu își poate schimba de la un an la altul sau de la un deceniu la altul datele, normele estetice constitutive, deci canonul estetic modern (obsesia generaționistă!), pentru că în acest fel ea ar ajunge să fie compusă dintr-o serie nesfârșită de antiliteraturi și, respectiv, de anticanoane, deci s-ar autonega, s-ar autodistrage. În același timp, literatura modernă nu poate să rămână nici împietrită, imuabilă, pentru că ea este produsă de gândirea estetică, o gândire pe care în actul de creație fiecare scriitor o manifestă estetic original, singular.

Înnoirea estetică a operei, a canonului estetic individual, pare să exprime logica devenirii în genere, în care noile posturi ale ființei care devine își contrazic ființa, în timp ce ființa nu își contrazice noile posturi,

pentru că ea le generează. Se pare că aceasta este logica devenirii, al cărei nume este contradicția unilaterală.

4. Canonul critic și canonizarea estetică

Înțelegerea literaturii moderne ca proces de înnoire estetică interioară, deci ca literatură compusă din piese originale înnoitoare estetic, face ca ea să fie întotdeauna cu un pas înaintea receptorilor operei (a lectorului și a criticului), iar această distanță estetică ce se creează între operă și receptorii ei îi poate determina pe aceștia să rateze evaluarea corectă a operei; îi poate determina, așadar, fie să ignore opera înnoitoare estetic, critica acoperindu-și în acest caz prin tăcere propriile neputințe, fie să o evalueze greșit, ca o dovadă a neputințelor, a incapacităților critice care au prins grai. Autorul acestei din urmă evaluări este criticul autist, deci criticul care nu rezonază la noua configurație estetică a operei.

Cum evaluez corect opera modernă contemporană? Pentru Mircea Martin,

„operația de canonizare a operelor literare individuale și a autorilor are loc pe fundalul unei canonizări (decanonizări sau recanonizări) a genurilor (și a speciilor) înseși.” (4).

Operele individuale sunt consonante cu genurile lor și cu transformarea acestora, mai precis cu prefacerea în timp – din Antichitatea greco-latină și până astăzi – a genurilor. Cum prefacerea în timp genurilor este, de fapt, prefacerea a canoanelor literare și cum în sânul acestei prefaceri canonul modern a câștigat în fața canonului clasic, înseamnă că nici evaluarea operelor nu se mai poate face în temeiul canonului clasic, de-acum depășit și abandonat, ci a canonului estetic modern. Etalonul, *canonul critic evaluator este canonul estetic modern* și, mai departe, canonul estetic modern de gen: canonul estetic modern al poeziei, al prozei, al dramei, al comediei. La greci, înainte de a însemna „regulă” bisericească, cuvântul *kanôn* desemna un băț folosit ca măsură. Dimensiunea „procustiană” a canonului critic-estetic evaluator nu poate fi evitată.

În evaluările sale, criticul modern se raportează la canonul estetic modern și, mai mult de atât, la canonul estetic modern *actualizat* estetic, înțelegând că actualizare înseamnă racordarea canonului la spiritul celor mai noi și performante dintre posturile sale estetice, la spiritul celor mai importante opere apropiate timpului nostru, iar nu la operele noi din afara esteticului. Atunci când, de exemplu, sunt contemporan cu Eminescu, nu pot să evaluez operele poetice luând drept măsură canonul lui Alecsandri. Când sunt contemporan cu Rimbaud, nu pot să evaluez conform canonului unui poet obscur, contemporan cu poetul *Iluminărilor*, ci iau drept măsură canonul poeziei lui Rimbaud. Canonul actualizat este, de fapt, canonul evoluat estetic, canonul *performant estetic*.

Sunt determinat să punctez importanta în evaluare a canonului critic, deci a canonului modern actualizat estetic, pentru că există, de pildă, critici care resping organic poezia de valoare doar pentru că aceasta este scrisă în vers liber; critici care, neavând organ decât pentru versul clasic, „nu înțeleg” poezia modernă în vers liber... Și sunt determinat să punctez importanta în evaluare a canonului modern actualizat estetic pentru că doar acest canon poate să identifice și evalueze operele care nu sunt la înălțimea esteticii moderne – operele minore și operele îmbătrânite estetic.

Evaluarea care se face în temeiul canonului modern actualizat estetic, căruia îi putem spune mai scurt canon critic actualizat estetic, se produce în două sensuri: pe de o parte canonul critic actualizat estetic confirmă și *include* în lista canonică a modernității, prin canonizare, operele estetice moderne, iar pe de altă parte el *respinge*, ejectează din literatura canonică atât operele minore supraevaluate (mai vechi sau mai noi), cât și operele îmbătrânite estetic, deci operele care și-au pierdut, în timp, caracterul estetic.

Canonul critic actualizat estetic evaluează atât operele contemporane lui cât și operele de la începutul modernității (operele „trecutului” modern sau ale modernității timpurii). El este acela care revizuieste, reevaluează literatura (majoră sau minoră), care prin canonizările și decanonizările sale face, în fond, istoria literaturii. Și mi se pare firesc ca atunci când îi reevaluăm pe marii poeți care ne precedă – pe Baudelaire, Rimbaud, Trakl, Esenin, Whitman, Eminescu, să spunem –, să o facem nu doar prin spiritul comun al operelor lor, deci al canonului estetic modern, ci și prin tot ceea ce *am câștigat* literar-estetic de la ei și până la noi, în cazul în care chiar am câștigat ceva. În evaluare, canonul critic actualizat estetic nu poate fi evitat. El canonizează, adică recunoaște și susține critic operele de valoare, și tot el decanonizează, deci retrage valoarea atribuită în mod nemeritat anumitor opere.

Canonul critic actualizat estetic ne ajută să vedem, să conștientizăm calitatea reală a operelor moderne. El poate să canonizeze operele contemporane de valoare sau opere anterioare ignorate estetic la vremea lor (Aloysius Bertrand, Rimbaud, Trakl, Lautréamont etc.); și tot el poate să dezvăluie precaritatea, minoratul unor opere, fie acestea opere supraevaluate (holografice), fie opere care și-au pierdut în timp valoarea și autoritatea estetică – operele îmbătrânite estetic. Prin opera sa fundamentală, *Faust*, încheiată în 1832, Goethe „avea să mai trezească ecouri încă un secol după moartea sa, dar de atunci el nu mai trăiește în nici un poet contemporan, ci se află doar printre morți și printre exegeții lor.” (1, p. 173), spune, îndreptățit, Bloom, în *Canonul occidental*, disputata carte pe care o semnează.

Există, așadar, opere moderne degradate, îmbătrânite estetic, iar detectarea acestora ca „opere îmbătrânite estetic” nu este posibilă decât prin remarcarea

decalajului valoric ce se naște între opere. O parte din operele moderne ne apar ca fiind fie îmbătrânite, fie minore, pentru că ele sunt surclasate de noile opere performante și de canoanele lor. Minoratul operelor apare prin raportarea operelor la ceea ce *s-a câștigat estetic* de la operele modernității timpurii și până la operele performante „de azi”. Dacă Bloom găsește că *Faustul* lui Goethe a murit, este pentru faptul că judecarea critică a acestui poem dramatic s-a făcut prin raportarea lui la acea secțiune din poezia modernă pe care o numim performantă, prin raportarea poemului *Faust* la canonul modern actualizat estetic, care surclasează poezia poetului german și spiritul ei. Altfel, în epoca lui, *Faustul* este decretat ca fiind un poem estetic...

Canonul critic actualizat estetic scoate din circuitul estetic o parte din operele literare (operele minore, operele supraevaluate și operele degradate estetic). El este sanitarul literaturii și contribuie la regenerarea acesteia. Nu rezistă „timpului”, judecății timpului, decât opera care este în spiritul canonului actualizat estetic. De fapt, judecata „timpului” este chiar judecata canonului actualizat estetic. Iată de ce nu vedem oportun ca poemul dramatic *Faust*, găsit în mod corect epuizat, mort de Bloom, să fie totuși canonizat de acesta și inclus în lista canonică a primilor 26 de mari scriitori ai lumii.

În timp, marile opere literare și canoanele lor (canoanele estetice individuale) exclud din lista canonică a operelor moderne operele minore supraevaluate (operele holografice) și operele îmbătrânite estetic, opere care s-au strecurat în mod fraudulos în lista canonică.

Corect, nu putem evalua decât în temeiul canonului actualizat (evoluat) estetic. Canonul critic evaluator care nu rezonază la înnoirile estetice ale literaturii moderne, care nu este, așadar, consonant (nu și identic!) cu spiritul ultimelor (noilor) posturi *estetice* ale operei literare moderne ratează evaluarea (reevaluarea) corectă a operei. A rămâne cantonat în posturile evaluatoare „antice” ale canonului critic-evaluator – la canonul lui *Faust*, de exemplu, dovedit depășit –, sau a rămâne cantonat în noutatea pseudo-estetică a canoanelor generaționiste și rebele contemporane înseamnă a fi depășit din punct de vedere critic-estetic, înseamnă a refuza tocmai câștigul estetic făcut posibil de noile opere estetice. Nu numai scriitorii pot fi întrecuți de spiritul noilor posturi *estetice* ale canonului literar modern, ci și criticii. De fapt, și ei și criticii în aceeași măsură. Și nu puține sunt, de altfel, evaluările care, în loc să fie pornite de sus, de la concept, se fac în temeiul unui canon pseudo-estetic generaționist sau a gustului personal străin de orizontul esteticii moderne.

În temeiul canonului actualizat/evoluat estetic criticul oferă operelor *destine meritate* – fie un destin meritat favorabil, pentru opera de valoare, fie un destin meritat *nefavorabil*, pentru opera minoră și opera

îmbătrânită estetic –, după cum în temeiul canonului pseudo-estetic criticul oferă operelor *destine nemeritate* – fie un destin nefavorabil nemeritat pentru opera de valoare, fie un destin favorabil nemeritat, pentru opera minoră, operă pe care o supraevaluează. Aceleași opere pot fi, așadar, evaluate diferit – fie estetic (corect), fie pseudo-estetic (incorect). Din evaluarea diferită și contradictorie a acelorași opere se trage ambiguitatea evaluărilor și babilonia sau *confuzia valorică* ce se creează în literatura modernă. Pe de o parte operele de valoare pot fi subevaluate sau ignorate, iar pe de altă parte operele mediocre pot fi supraevaluate.

Proastele evaluări, canonizările și decanonizările pe dos conduc la o *ierarhizare falsă*, la o listă canonică falsă a literaturii contemporane. Critica română plimbă, de exemplu, o listă de vreo 30 de poeți „de valoare” prin mai toate cărțile de critică literară și prin toate istoriile literare recente. Se va observa însă că aceste cărți și istorii canonizează mai cu seamă numele „de succes” de ieri și de azi, scriitorii vizibili mediatic ai modernității, neglijând autorii de valoare care au lucrat sau lucrează în tăcere, discreți. O canonizare a numelor sonore, a favorizaților de ieri și de azi, a notorietăților goale este proprie, de câteva decenii, literaturii noastre. Cu câteva excepții, critica noastră a canonizat fals, de cele mai multe ori.

Pornind pe de o parte de la îmbătrânirea unor opere din modernitatea timpurie (cazul poemului *Faust*, să spunem), iar pe de altă parte de la stabilitatea estetică pe care o au alte opere din aproximativ aceeași perioadă, de exemplu de la stabilitatea estetică a puținelor poezii de valoare din totalul poeziilor de valoare și ratate scrise de Eminescu, poezii care au rămas, așadar, și astăzi poezii de valoare, înțelegem că nu sunt viabile literar decât operele care rezistă reevaluărilor estetice succesive. Sunt viabile operele consonante cu canonul modern actualizat estetic, canon a cărui „actualizare” nu înseamnă racordare la ultima modă, ci la noile valori. Opera modernă cu adevărat estetică își menține, în timp, valoarea, deci își conține propriul viitor estetic. Ea este oarecum stabilă estetic, deci face față canoanelor actualizate estetic, firește, atâta vreme cât însuși canonul ei este viabil estetic. Ca scriitori, proiectul nostru ar fi acela de a produce opere viabile, adică opere pentru cititorul inițiat de azi și de mâine.

Pitești, noiembrie 2009

BIBLIOGRAFIE

1. Harold BLOOM, *Canonul occidental. Cărțile și Școala Epocilor*, traducere de Diana Stanciu, postfața de Mihaela Anghelescu Irimia, Editura Univers, București, 1998.
2. Cornel MUNTEANU, *O literatură se poate manifesta și în afara canonului...*, revista *Hyperion* nr. 1-2-3/2009.
3. Sorin ALEXANDRESCU, *Pentru un cât mai grabnic sfârșit al canonului estetic*, revista *Dilema* nr. 245, 3-9 X 1997.
4. Mircea MARTIN, *Canon și gen literar*, *Observator cultural* / 2-7 martie 2000.

Scriitorul - destin și opțiune

1. Pentru un scriitor, destinul și opțiunea sunt dimensiuni existențiale exemplare. Ce rol au jucat (joacă) acestea în viața dumneavoastră?
2. Istoria literaturii consemnează uneori arbitrar momentul debutului unui scriitor. Pentru dvs. când credeți că s-a produs (cu adevărat) acest eveniment? Vorbiți-ne câte ceva despre primele dvs. încercări literare.
3. Care a fost drumul pînă la prima carte?
4. Ce personalitate (personalități), grupare literară, prieteni, eveniment biografic etc., v-au influențat viața ca om și scriitor?
5. Raportul dintre conștiință, politică și gîndirea liberă constituie o mare problemă a lumii contemporane. În aceste condiții, care este, după dvs., raportul dintre cetățean și scriitor, dintre scriitor și putere?
6. Literatura – la frontiera mileniului III. Din această perspectivă cum apare pentru dvs. literatura română contemporană?
7. Credeți că există un timp anume pentru creație, sau este vorba despre un anumit „program” al scriitorului? La ce lucrați în prezent?...Pe cînd o nouă carte?...

Anchetă realizată de Petruț PÂRVESCU

IOAN HIRGHIDUȘ

„Parafrazându-l pe Bacon, se poate spune ca literatura, în anumite momente, înseamnă putere...”

1. Ce este destinul și ce este opțiunea ? Ce sunt acestea în viața unui scriitor, dacă acesta se recunoaște ca atare? Atunci cînd, probabil, a fost destinul, am crezut că este în joc propria-mi voință, ca mai târziu, cînd nu mai era nimic de făcut, să-mi dau seama că am fost purtat de val.

2. Primele încercări literare au fost un joc al copilăriei, cînd toate anotimpurile erau dureros de frumoase, cînd profesorii încă mai credeau în mine că sunt o promisiune. Am publicat prima poezie în „Gorjul literar”, dar destul de târziu, pe la 17 ani, dar primele mele încercări literare au fost ca o dorință nedefinită, dorința cea mai acută de NIMIC. În nimicul acela, care este o metafizică a destinului, mi-au crescut aripile și speranța de a trăi într-o lume a tuturor frumuseților și suferințelor posibile.

3. Am debutat în volum destul de târziu, nu pentru că am întâmpinat obstacole prea mari (știți în ce condiții se putea debuta înainte de anii nouăzeci!), ci pentru că așa am vrut eu. Aveam credința că pot să scriu din ce în ce mai bine, că prima carte trebuie să fie absolut relevantă. Nu am insistat să debutez mai devreme, deși aș fi putut face acest pas încă de la vârsta de 17 ani. Aș fi putut debuta apoi în perioada studenției, cînd eram redactor la remarcabila revistă clujeană „Echinoc”. Eram acolo un grup de poeți, prozatori, esești, literați de primă clasă, o adevărată școală de literatură. Nu am profitat atunci de conjuncturile care s-au ivit și așa am ajuns, după terminarea facultății de filosofie în Valea Jiului. Am continuat să scriu pe la tot felul de reviste, iar după 1989 aș fi putu să debutez destul de ușor. Din păcate, am căzut într-o stare de nepăsare, de indiferență. Am fost trezit din această stare de interesul pe care Marin Sorescu l-a avut față de poeziile mele, care i-au fost prezentate de regretatul poet Nicolae Diaconu. Marin Sorescu m-a introdus printre cei zece poeți care urmau să apară într-o

antologie de poezie româno-irlandeză. Această antologie a apărut, din nefericire, după moartea lui Sorescu (Ion Hirghiduș: versions by Mrtin Mooney, in **Sorescu's Chioce. Young Romanin Poets**, Edited by John Fairleigh, First published 2001 by Bloodaxe Books Ltd., Highgreen, Tarsset, Northumberland NE 48 1RP; Cover printing by J. Thomson Colour Printers Ltd., Glasgow; Printed in Great Britain by Cromwell Press Ltd., Trowbridge, Wiltshire).

Marele Premiu la Secțiunea „Cuvinte potrivite”, acordat pentru manuscrisul „Prin inima sentimentului”, în cadrul Festivalului Național pentru Literatură „Tudor Arghezi”, ediția a XVII-a, Târgu Jiu – Târgu Cărbunești, 23 mai 1997, a constituit și temeiul publicării unei cărți de poezie. Atunci l-am cunoscut pe poetul Ioan Flora, care a fost președintele juriului, de care m-a legat o admirație deosebită.

4. Am spus deja câteva lucruri în acest sens. Am spus că i-am cunoscut pe Marin Sorescu, Ioan Flora, dar și pe Gheorghe Grigurcu, Ion Pop, Marian Papahagi. Peste tot pe unde m-am dus: la București, Cluj, Târgu Jiu etc., am cunoscut, printre alții, oameni deosebiți de la care am învățat ce este viața și ce înseamnă să scrii. M-au influențat mult scriitorii de la Cenaclul „Columna” din Târgu Jiu, înainte de facultate, unde cred că m-am format ca poet. Acest cenaclu prin anii 70 – 80 era condus de Titu Rădoi, un adevărat mentor literar pentru mulți scriitori gorjeni. Din gruparea „Columnei” de atunci făceau parte Nicolae Diaconu, Artur Bădița, Ioan Cănavoiu, Adrian Frățilă, Aurel Antonie, Ștefan Melancu, Tudor Voinea, Gheorghe Bogorodea, Spiridon Popescu etc. M-a simțit excepțional în preajma acestor prieteni și le datorez destul de mult pentru criticile lor prietenești.

La Cluj, am făcut parte din gruparea revistei „Echinoc”. Ioan Pop și Marian Papahagi conduceau revista, dar au fost schimbați politic, din nefericire. Atunci revista era pe punctul de a se transforma în altceva sau de a dispărea. Din fericire, noul șef, Aurel Codoban, actualmente un remarcabil profesor universitar clujan, a continuat linia „tradițională” și noi, cei care lucram acolo, am

putut sa scriem în continuare. Printre prietenii și colegii mei de atunci îi amintesc pe următorii: Ștefan Melancu, Virgil Leon, Carmen Negulei, Pop Flore, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, Ovidiu Pecican, Christian Bolog, Ioana Bot, Cristina Müller, Liviu Malița, Geo Constantinescu, Dayana Frățilă, Daniela Melancu, Daniela Fulga, Vasile Verdeș, Achim Stoian, Ioan Cercel ș.a.m.d. Toți formam împreună un tot și o speranță pentru viitor.

În această perioadă, cea a anilor 1982-1986, am avut profesori excepționali cărora le datorez enorm. Îi amintesc pe: Achim Mihiu, Andrei Marga, Nicolae Trandafiu, Ioan Aluș, Tudor Cățineanu, Grigore Zanc, Vasile Muscă, Mircea Balaiș, Nicolae Bocșan, Pompiliu Teodor, Vasile Pușcaș, V. Vesa, Hadrian Daicoviciu, L. Maior, Ioan-Aurel Pop, Camil Mureșan, Aurel Iancu etc. De la acești profesori am învățat carte, dar am învățat și că literatura, în contrapartida cu ei, este viața mea adevărată, pe care nu trebuie să o las în umbra unei profesii. Tot în această perioadă, a studenției, i-am cunoscut ca prieteni pe V. Frățeanu, Ciomoș, Ioan- Viorel Bădică, aceștia fiind pe nedrept în afara perimetrului universitar.

Momentul cel mai important l-a reprezentat întâlnirea mea cu Constantin Noica, intermediată de Achim Mihiu. Această întâlnire și corespondența de mai târziu m-au marcat cel mai mult. Deși am scris și am publicat o teză de doctorat despre filosofia lui Noica, pot spune azi că nu sunt un noician, dar acest gânditor rămâne pentru mine spiritul cel mai viu al României postbelice.

După ce am ajuns în Valea Jiului, ca profesor de științe socio-umane, am menținut legătura cu Clujul. Practic, nu am trăit decât fizic în această zonă. De câțiva ani fac și eu parte dintr-o grupare literară a Văii Jiului, alături de Gilbert Danco, Gheorghe Truță, Marian Boboc, Constantin Câmpeanu, Ioan Vlad etc.

Viața mea de aici, și cred că și literatura pe care o scriu acum și o voi scrie în viitor, sunt profund marcate de câțiva ani încoace de locuirea mea aproximativă de aici, de faptul că am învățat poate să iubesc altfel.

5. Parafrazându-l pe Bacon, se poate spune ca *literatura*, în anumite momente, *înseamnă putere*. Este dovedit că literatura poate trezi teamă. Cuvântul scris dezvăluie o lume magică a speranțelor, dar și a spaimelor. Am crezut tot timpul că artistul, orice artă ar practica el, fie aceasta și cea a cuvântului scris, este un mesager. M-am întrebat deseori dacă această postură are vre-o legătură cu libertate, față de ce trebuie raportată această libertate și ce consecințe presupune asumarea ei? Deși am fost adeseori adeptul lui Platon, crezând în misiunea extraordinară a filosofului, mi-am pus mereu problema dacă nu cumva dialogul „Republica”, unde sunt nedreptățiți poeții, este un exemplu de criptare a unui adevăr atât de mult atribuit poeziei înseși: adevărul celui mai autentic mesaj al unei lumi supramundane. Concret: scriitorii care, sub masca exercitării drepturilor cetățenești, acced spre o altă putere decât cea a literaturii, cum este puterea politică, nu ajung la altceva decât la dorința primitivă de a domina. De altfel, puțini dintre scriitorii care se angrenează în politică mai păstrează idealismul atât de necesar creației artistice. Majoritatea se pierd în cea ce ar

fi trebuit să fie de la bun început: banalitatea dominării celorlalți.

6. Tema aceasta a literaturii la frontiera mileniului III nu este destul de clară. Noi, mental, trăim încă în secolul XX, cu valorile care au dominat o lume atât de frământată. Cred că și în lumea literaturii, sau mai ales în această lume, s-a impus o trăire a sentimentului de graniță, despre care unii cred că ar reprezenta chiar libertatea de gândire. Cred că literatura la frontierele unei alte lumi temporale trebuie să-și pună mai mult problema utilității ei, ca la orice ieșire din joc. Aceasta ar putea să fie în detrimentul îndeletnicirii spirituale și societatea să te aprecieze, ca scriitor, ca pe orice util. Aceasta ar putea fi în detrimentul inefabilului, împotriva stării de înger sau demon pe care ți-o dă creația. Literatura noastră de azi nu poate face abstracție de implicațiile extraordinare ale concurenței, dar dacă se va vrea numai concurența, în mod sigur se va pierde din vedere esențialul definitoriu al omului care accede la idealitate.

Cred că literatura română contemporană nu este încă destul de pregătită să suporte rigorile concurenței mondiale. Avem câțiva mari scriitori, care sunt aproape la fel de necunoscuți în lume ca și Blaga sau Noica. Soarta literaturii se pare că este însă mai bună decât cea a filosofiei. Cred că literatura română de azi trece printr-o criză și o neliniște, printr-o sărăcie a operei. Este posibil ca această mediocritate să fie depășită, pentru că ea nu se datorează lipsei de talente ci, mai degrabă, coniecturilor. În solul spiritual al poporului român germinează probabil acel ceva de care avem nevoie pentru a depăși mediocritatea.

7. Este posibil ca și scriitorul să fie „programat” genetic, să aibă în sângele lui chemarea spre împlinirea unui destin anumit. Ași fi tentat să cred într-un anumit timp al creației, dacă nu aș crede mai mult în atemporalitatea valorilor. Nu mă refer aici la așa-zișii scriitori, care, din păcate, sunt tot mai mulți, fabricanți necalificați și neinspirati de așa-zise cărți. Piața cărții azi este plină de ineptii, de grave erori care mutilează grosier ideea de literatură.

Eu cred că timpul creației este cel mai frumos blestem, acela de a ieși din starea de vierme pascalian și de a te mlădia, tot pascalian, spre infinit. Eu cred că adevărata creație este această mlădiere spre infinit, o dorință niciodată îndeplinită în întregime, dar care rămâne un permanent *CE, CUM, CÂND, UNDE* (cu semnele de întrebare adecvate, dar niciodată onorate prin răspunsuri complete).

În prezent nu știu exact ce fac, dar am mai multe cărți pregătite de tipar. Prima dintre acestea care va fi publicată este o carte de poezie, a doua va fi o carte de proză scurtă.

AIDA HANCER

1. Între destin și opțiune a fost, cred, uitată, o noțiune esențială: aceea de Providență, de Dumnezeuire. Pentru că nici destinul nu prea e destin, e mai mult o veche încredințare în cursul natural al evenimentelor, sau, și mai nepotrivit pentru era modernă, o atitudine stoică.

Traectoria pe care o urmează un scriitor însă nu poate fi încadrat nici în sfera opțiunii; sau, dacă gândesc mai departe, ceea ce ține de opțiune este evoluția, avansul, mersul înainte pe un anumit drum. deci opțiunea slujește numai cauza. Nu am ales să scriu, pentru că nu am văzut nicăieri ursitele cu tipsii de argint pe care erau înșiruite obiecte din acelea care dau numele unor meserii. Nu! dar din momentul în care am conștientizat, a trebuit să și hotărâsc o evoluție, o anihilare sau pur și simplu „bălăcitul în aceleași ape”.

Opțiunea este un termen nepotrivit însă pentru a fi pus în relație cu împlinirea unei vocații. Iar destinul, un termen prea vag. Prin urmare, neștiind de ce suntem în stare, noi, poeții, vom pune eșecurile pe seama destinului, tocmai pentru ca îndeplinirile să pară încununarea unor opțiuni.

2. Debutul meu s-a petrecut cu mult mai devreme decât chiar debutul unei muze în imaginația unui hulișan; pe o pagină de ziar dintr-un oraș cu recunoscute merite istorice și culturale, ziarul *Crai Nou* din Suceava.

Eu m-aș fi așteptat la mult mai puțin. Profesorul și istoricul literar Nicolae Cârlan mă întâlnea atunci pentru prima oară, în chip smerit și ușor ascuns după fustele mamei (care, între noi fie vorba, nu mai reușeau să acopere decât evidentul și nicidecum intențiile creatoare). Am intrat în redacția revistei *Bucovina literară* fără măcar nici un text cu mine, lumea trebuia să mă creadă pe cuvânt că scriu, și că nu publicasem până atunci nici măcar un cuvânt în revista școlii (era frustrant pentru o elevă de liceu care scrisese, în urma unei teze la limba română, un poem „Antiluceafărul”).

Apoi au urmat cunoștințe și mirări de bine, premii la festivaluri literare din țară și câteva prietenii despre Mircea Cărtărescu însuși ar fi scris în orbitoarele lui.

Debutul cel Mare însă a semănat un pic cu o joacă, deși n-a fost așa conceput. Unii au spus că „am izbucnit” dar eu știu că a fost mocnit cu mult înainte, și că așa a trebuit să fie: *Amadiada* volumul ieșean la editura Princeps, și *eva nimănu*- volumul Bucureștean la Vinea. Aș fi putut să îi pun degetul la gură uneia dintre cele două cărți, dar cum ele, numai două, sunt Sfânta și profana mea Treime, le-am lăsat în pace în brațele cititorilor.

4. De ce ți-e frică de aceea nu scapi, spune românașul, însă mie mi-a ieșit de minune fuga de Nichita. Primul poet care a tras de semnalul de alarmă în trenul în care mă aflu a fost el, vorbăreț și certăreț cam pe când aveam șaisprezece - șaptesprezece ani.

Mi-a fost teamă de necuvinte, de brandul nichitas-tănescian, așa încât mi-am impus detașarea de poetica lui. Și de atunci nu se poate indica vreo asemănare prea dureroasă a poemelor mele cu ale lui. Desigur că, până la manieră există schimbări de registre, de stiluri, care nu pot fi evitate atunci când scrii și citești simultan, și mai ales când citești conștient și vizitezi neinvitat inimile poeziilor.

Dar parcă cel mai aproape, cele mai multe coate le-am primit de la optzeciști. Fiindcă le iese de minune viețuirea în carne oase și poezie. Virgil Mazilescu, Mariana Marin, și până la Nichita Danilov astăzi, toți sunt

cei mai mari poeți. Fără să influențeze, autoritatea lor literară se simte încă asupra generației mele, și cred că, ale lor sunt până și prietenii literare de astăzi, dintre mai tinerii poeți.

5. Cetățean, scriitor și putere, o triadă potrivită pentru o dezbatere de noapte, pe un post de televiziune. În calitate de cetățean m-ar preocupa orele de somn contra unei asemenea emisiuni. Ca scriitor, aș putea să plec, cu tot cu laptop, într-o cameră în care nu există televizor. Ca putere? aș putea suna pentru a intra în direct.

Dar ce folos, cum să poți fi un cetățean scriitor puternic?(am evitat orice răspuns concret pentru că cele trei calități mi le voi atribui după ce voi fi citit toată poezia din lume).

6. Secolul XXI, literatura se prezintă în toalete lejere, mai renunță la blugi, își poartă din când în când rochiile înflorate, de care ochiul cititorului are atâta nevoie.

Nu cunosc, în nici un alt timp, atât de mult spațiu cât am alocat noi astăzi scriiturii. Burse internaționale, colocvii organizate pe generații și teme, simpozioane, premii uneori destul de consistente. Editurile importante din România au chiar pagini de internet unde mi-ar fi greu să nu găsesc cartea dorită.

Mai mult, mi s-a pus la dispoziție, am în garderoba proprie toate cuvintele limbii române și deschiderea de a le folosi în combinațiile cele mai trăznite. Titlurile șocante umplu rafturile magazinelor și pensionarii nu se mai miră. Și totuși liceenii se opresc la Nichita și Sorescu, la Teama de literatură a Anei Blandiana, după care trec direct la vizionarea filmului „Amurg”.

Mi-aș fi dorit ca literatura noastră să fie și a mea. Să o iau cu mine la facultate, să împletesc și să croșez la ea când plouă și curtea căminului studentesc nu poate fi traversată decât într-un poem bine scris. Dar deocamdată tot ce scriem trebuie să crească, așa ca un copil născut prematur și incubat, pe când brațele mamei lui, calde încă, leagănă în somn ceva ușor și nevăzut.

7. Cel mai anume timp al creației este acela în care pot să scriu, în care mintea mea se închide ca heliul dintr-un balon și se înalță cu nerușinare până la primul strat de nori.

Când sting toate luminile și abia se zărește în cameră, lumina artificială și zgomotul pe care calculatorul îl face îmi învelesc liniștea ca un turban, capul unui călător obosit.

Poți să scrii când toate celelalte lucruri au fost pierdute din vedere, când tatăl tău se micșorează până când părăsește camera, când nu te mai înduioșează aproape nimic, și nici la sinucidere nu ai chef să te gândești. Când nu crezi în ea.

Programul scriitorului seamănă cu programul zilnic al tuturor celorlalți, numai cu al lui nu. Răspunde la telefoane, dă curs invitațiilor prietenilor, onorează pauzele de cafea și umblă prin librării după creioane.

Mai târziu își aduce copilul de la școală, pregătește un fel de mâncare cu nelipsitul ajutor al microundelor, și mai ales, mai ales se roagă să doarmă cât mai mult la amiază pruncul: *poate, Doamne, să scriu și eu astăzi, că demult nu m-am mai văzut la chip.*

Nicolae TZONE

[moartea mea s-a suit pe cea mai înaltă girafă...]

moartea mea s-a suit pe cea mai înaltă girafă și aleargă moartă de sete
pe coclaurii de nisip ai egiptului și în genere ai arabiei
moartea mea a încălecat pe cea mai grozavă cămilă și fuge cât poate
de repede și de departe de mine pe coclaurii de nisip ai egiptului
și în genere ai arabiei
moartea mea se teme de mine că nu am s-o omor și că am să rîd de ea
pretutindeni pe coclaurii de nisip ai egiptului și în genere ai arabiei

*

pe buze versul înflorește și nimic din jurul lui ce de carne este
nu mai putrezește
versul îmi vorbește în limba versului în limba secretă din uterul mamei sale
mama versului oare versul știe acest mic amănunt biografic comun este
și mama mea
eu în pîntecul mamei mele am scris vers după vers
pe pereții interiori ai pîntecului mamei mele zi de zi nouă luni
doar am scris și doar am visat și doar am scris ceea ce am visat
pîntecul mamei mele este prima mea tipografie în care m-am dat în stambă
ca poet
pîntecul mamei mele este mama de carne adevărată și de sînge adevărat
a versurilor mele
pîntecul mamei mele se reîntoarce în el însuși și rămîne în tinerețea care a fost
și nimic din el și din jurul lui ce de carne este nu mai îmbătrînește
și nu se mai veștejește

*

minunea e încă aici sub copacul sub care stau eu cu iubita mea
și deodată copacul sub care stau eu cu iubita mea nu se mai vede
iubita mea nu se mai vede nici ea
dar nu mai contează ce se mai vede și ce nu se mai vede
păi ce creierul de sub pojghița capului se vede vreodată cît de viu este
nu se vede dar asta nu înseamnă că nu este că nu ține mașinăria trupului
sub un control riguros sau mă rog cît se poate de riguros
minunea e sigur aici în această mină a mea care se întinde
după iubita mea care nu se mai vede
este și în sexul acesta al meu care se îmbată cu sînge cu tot sîngele

trupului meu ca un ucigaș care a uitat de mult gustul de apă
este și în pălăria iubitei mele uitată pe scaunul roșu de la fereastră
este și în cana de marmură din care iubita mea a băut apă minerală dorna
minunea nu mănâncă decât banane și nuci dar nici banane și nici nuci
nu se mai găsesc în după amiaza asta în bucurești
aș vrea să scriu că sînt trist dar aș minți nu este adevărat că sînt trist
minunea este aici cu mine în podul meu de pe strada aurel vlaicu
are purici i-a luat din aerul putred al zilei și puricii aștia
mi i-a dat și mie
sînt plin pînă-n adîncul ochilor de puricii care s-au aciuat în podul meu
de pe strada aurel vlaicu
acum s-a făcut în bucurești întuneric să-l tai cu briceagul
minunea și puricii ei mănâncă împreună cu mine singurătate
cu pofta cu care microbiștii sparg între dinți și înghit
semințe de floarea soarelui la meci pe stadionul din parcul național
21 septembrie 2009 – 19 h 37 min

[floarea de mușețel a strănutat după care a plîns...]

floarea de mușețel a strănutat după care a plîns și capul girafei a plîns
după care a strănutat
domnișoara venită de departe nu numai că nu avea rochie albă de catifea
dar nu avea nici un fel de haine pe ea
domnișoara venită de departe era chiar iubita mea de altcîndva
și de altundeva și prin carnea ei se vedea ca prin geam
așa de transparentă era
cînd mă mîngîia atît de transparentă era că pareă că chiar cu inima
de sub carnea ei mă atîngea
plîngea și mă atîngea și pe urmă rîdea și mă atîngea după care strănuta
împreună cu buzele și nările girafei care pe spinarea ei ne ducea
în locul unde timpul se încolăcea ca un șarpe boa pe sexul
lui Dumnezeu la vîrsta de vreo douăzeci de ani și ceva

*

dar tramvaiul ăsta care merge pe sîinii iubitei cu toată viteza este
chiar limba mea
și mîna aceasta care scrie poezii pe apa care curge la cișmeaua din cișmigiu
este tot limba mea înălțată la rangul de mîna romantică
și nespuse de trandafirie
dintre zilele săptămînii iese duminica să cumpere bomboane de ciocolată
pentru mine și pentru iubita mea
dintre femeile tinere găsite dis de dimineață vii și foarte frumoase
pe fundul lacului herăstrău de departe cea mai vie și cea mai frumoasă
este chiar iubita mea
limba mea este un tramvai nou nouț cu care sîinii iubitei mele călătoresc
de la unul la altul fără să obosească și fără să se plictisească
și fără să putrezească vreodată

*

intru cu capul în apa care nu curge decât între carul mare și steaua polară
intru cu fruntea capului meu în roșul strălucitor din cămașa curcubeului
cu care iubita umblă îmbrăcată la miezul nopții prin centrul bucureștiului
intru cu tîmpla capului meu îndrăgostit și nemuritor pe sub asfaltul pe care
tălpile iubitei mele se adaugă una alteia în centrul bucureștiului
în miezul acesta de noapte

*

drumul care la orizont se vede și nu se prea vede în orice secundă
nu e drum ci e un șir de coapse de femei superbe

fintîna cu izvoare răcoroase care la orizont se vede și nu se prea vede
în orice secundă nu e fintînă cu maluri norocoase ci e
de asemenea un șir de coapse de femei foarte frumoase
mai frumoase chiar decît se poate aproxima poate frumusețea
să fie frumoasă
oare nu e adevărat că dacă mușc cu dinții mei din gura mea cu miere
mereu plină din fesele unei prințese cu șolduri generoase
am șansa să ajung mai repede la tron
oare nu e adevărat că dacă merg desculț pe cer la miezul nopții
și uneori chiar și la miezul zilei am șansa să ajung mai repede
pe lună și încă nu mort de tot
frumusețea nu mă vinde decît tot frumuseții și numai și numai dacă sînt
cu adevărat bun și frumos și la trup și la vers
frumusețea chiar și morții dacă mă vinde tot bun și frumos mă vinde
și la trup și la vers

02 octombrie 2009 – 02 h 26 min

[ce e mîna mea întinsă în vînt dacă nu o sabie ...]

ce e mîna mea întinsă în aer dacă nu o sabie care taie și capul
și picioarele aerului
ce sînt eu întreg dacă nu o sabie care taie și capul și picioarele
dimineții acesteia care promite vag puritate
ard pe un rug așezat în miezul capului meu lemne cu seva și coaja de timp
mă sui pe creștetul timpului și scot limba la timp și ling cu limba mea roșie
de scrib din afara timpului obrazul timpului
timpul are azi gust de ciocolată cu nuci timpul are azi obrazul dulce
ca zahărul
viața mea seamănă tot mai mult cu moartea mea chiar mă întreb dacă
nu am murit acum o mie de ani și acum mort fiind visez că sînt viu
un vultur îmi povestește viața lui trecută prezentă și viitoare și mă roagă
să o transcriu pe o hîrtie necunoscută omului pe o hîrtie
pe care numai Dumnezeu mai scrie cîteodată vreo lege grozavă a lui
pe o hîrtie rarismă pe un pergament rarism de fapt
din piele oase și carne și sînge și gheare de vultur
dacă eu nu aș fi eu oare aș vrea să fiu vultur să fiu un vultur scrib
să fiu un vultur care scrie cu ușurința cu care zboară
și cu care vînează capre negre în munți
dacă eu nu aș fi eu oare aș vrea să fiu împăratul timpului și leul timpului
și dromaderul din pustiul timpului și musca de pe hoitul timpului

*

mai la vale de valea aceasta este o altă vale în care miei albi și vulturi albi
își povestesc unii altora viețile de dinainte de naștere
carnea mea se privește în oglindă în sîngele meu și-mi spune că astăzi
e mulțumită de sine
sîngele meu este o oglindămiel și o oglindăvultur niciodată nu gîndește
și nu rostește și nu hrănește minciuni
sîngele meu este deopotrivă și un cîineoglină sau chiar și un lupoglină
sau chiar și un ursoglină care și latră și urlă și mănîncă toată mierea
scorburilor din toate pădurile aflate în dreapta în stînga deasupra
ori dedesubt de orice drum din viața aceasta și din viețile celelalte
de oriunde și de oricînd
sîngele meu e și sîngefoc e și sîngedrum și sîngearc și sîngesăgeată
și sîngoghiulea și sîngetur
carnea mea e o carte secretă pe care sîngele meu își scrie viața și amintirile
carnea mea e o cartefoc în care sîngele meu scrie cu sine despre sine
despre trecutul lui despre prezentul și despre viitorul lui
carnea mea cînd vrea ea îmi mușcă de limbă și de buze sîngele
sîngele meu cînd vrea el îmi mușcă de splină și de ficat și de apă
și de praf de apă carnea

---

ghetele mele pline de carnea mea și de sângele meu numără plictisite
străzile bucureștiului
pantofii mei plini ochi cu mine îi povestesc totuși cu un oarecare entuziasm
cimentului din cișmigiu despre mine și despre poemele mele

*

sus se sărută pe gură cu sus și susul rămîne gravid cu pruncul susului
sus are sexul grozav sus are limba grozavă sus are tatăl grozav
eu sînt tatăl lui sus eu sînt sexul lui sus eu sînt inima lui sus
și tot eu sînt susul lui sus și tot eu sînt gravid cu puștiul susului
09 octombrie 2009 – 11 h 06 min

[eu sînt cel care moare acum...]

eu sînt cel care moare acum și care se bucură de moartea lui ca de o mare
izbîndă ca de un triumf de proporții
deja am și murit bine mersi deja acum cînd tocmai scriu acest poem
sînt un mort care nu-și mai face nici un fel de griji cu privire
la moartea sa una dintre ele întîmplată în urmă cu numai o secundă
moartea mea tîrfa de moartea mea sau cum să-i mai spun ca s-o umilesc
mai profund mă iubește la fel de mult ca-n prima zi
de după ce am murit
eu am murit demult foarte de demult nici nu mă născusem și deja eram
un mort frumos cu oarece stadii de moarte trăită cu patos
știi că e oarecum confunz ceea ce spun dar eu scriu ce scriu doar pentru
mortul frumos care sînt eu acum și care voi fi pînă cînd moarte va fi
pe pămînt sub pămînt și în ceruri și deasupra de ceruri
cine nu a murit niciodată nici nu se poate zice că s-a născut vreodată
există o moarte cu dinții de apă și cu rochii de apă și cu plete de apă
cu care e bine să fii prieten și înainte de a muri și după ce ești bine murit
există o țară secretă în care orice nuanță de negru ți se potrivește și te face
infiorător de frumos
există un pod între pămînt și cer care te ia și de mîna și de picioare cu grație
și te duce cu ochii închiși în frumusețea fără de seamăn a morții
eu am murit înainte de a mă naște mama mea de fapt mama mea
m-a născut deja mort vreau să spun că m-a născut deja nemuritor
cine se naște deja mort dar care chiar și așa mort respiră aleargă merge
pe străzi și face baie în rîu și dezvirginează femei vii poate fi numit
fără nici o reținere nemuritor
eu am murit demult și sînt de mult un mort foarte frumos și mă laud
cu asta grozav
tot eu sînt și cel ce moare acum care strînge cu drag moartea în brațe
chiar în clipele în care scrie acest poem de îmbîlînzire a morții
înțelegi ce scriu nu-i așa frate al meu geamăn mortule înțelegi
ce-mi trece prin cap eu sînt tu eu sînt un mort foarte frumos
și cu siguranță nebun da sînt un mort nebun un mort
cu craniul în flăcări flăcări crunte devastatoare

*

sînt umbra șoldului tău pe cel mai alb și depotrivă pe cel mai roșu cearșaf
din bucurești și cu umbra șoldului tău mă-nvelesc
și tot umbra șoldului tău mi-o pun pernă sub cap
sînt chiar frăgezimea sfîrcului sînului tău la care sug cu buzele mele fragile
de copil încă nenăscut pregătindu-se însă în draci să se nască
și să sugă la sînul tău o viață întreagă
numai și numai sînul tău are gustul inconfundabil de lapte de mamă
împodobit cu pulpe de cireșe amare
numai și numai sînul tău îmi știe numele secret de bărbat și de poet straniu
și inconfundabil al viitorului
șoldul tău mă acoperă ca o manta mătăsoasă peste umeri buze și ochi

---

prin șoldul tău se vede ca printr-o lunetă fiul meu născut de tine
jucându-se cu mine de-a uliul și porumbeii pe plaja mării negre

sînt umbra șoldului tău pe cel mai alb cearșaf din bucurești și deopotrivă
pe cel mai roșu cearșaf din bucurești

10 octombrie 2009 – 14 h 35 min

[mi-e dor de tine am murit și mi-e dor de tine ...]

mi-e dor de tine am murit și mi-e dor de tine și de lumina soarelui
sînt singur acum aici sub pământ și vorbesc cu pămîntul dacă acesta
binevoiește cumva să se sinchisească de mine
sînt singur și ronțai bolovani de pămînt negru pe dedesubt dacă aceștia
cumva binevoiesc să se lase ronțaiți de mine
singurătatea mea e un fel de a zice căci nu este a mea și nici măcar
singurătate nu este
nu mai este de fapt nimic fără tine și fără mine nici pe fața pămîntului
și nici dedesubtul pămîntului
am murit și mi-e dor de tine încă nu am putrezit de tot și mi-e dor de tine
și de lumina soarelui

*

o femeie e ca o absență a zidului a oricărui fel de zid
un bărbat e ca o dărîmare a zidului o oricărui fel de fel de zid
o femeie e un bărbat care umblă în mîini și în gene și în sprîncene
prin grădina cu trandafiri
un bărbat e o femeie care învață să plîngă și totodată să ridă țepii
de pe tulpina de trandafir

*

luam cu noi focul din soba de teracotă și ni-l înfășuram pe picioare și pe sex
mie și ție pe buric și pe sîni
luam cu noi cerul de pe cer și cerul de deasupra de cer și cerul de sub cer
și-l așezam sub noi ca pe o pătură fină și peste noi ca pe un cearșaf
extrem de senzitiv
luam marea de pe mare și mergeam pe ea în picioare ca iisus pe apele toate
din antichitate
luam de la gura vrăbiuței sunetul glasului ei și-l puneam în cutii sigure
între poeme mai noi și mai vechi
luam viața și moartea de mîină și de guler și ni le înghesuiam în gură unul altuia
după care ne sărutam ca nebunii fiecare sărut trebuia să fie ultimul
și nici astăzi nu știm de ce ultimul nostru sărut nu a fost
niciodată ultimul

*

am intrat în soba de teracotă împreună cu focul de pe buricul tău
și de pe sînul tău
am intrat în soba de teracotă împreună cu focul de pe picioarele mele
și de pe sexul meu
focul din soba de teracotă sînt eu în brațe cu tine și tu în brațe cu mine
focul din soba de teracotă ne leagă pe flăcările lui pînă cînd ardem
cu totul de vii
unde ești unde te-ai dus cînd ai să vii o să mai respirăm o să mai fim vii
am intrat în soba de teracotă împreună cu focul de pe buricul tău
și de pe sînul tău

---

*

pleacă chiar cărărea doamna cărare se duce unde vrea pământul ei
pleacă chiar plecarea doamna plecare se duce unde vrea zăpada ei

*

nu nu dispăre durerea singurătatea are ținută de țigărele ei puii singurătății
noi nu simțim singuri acum ci noi simțim morți acum dar eu știu
sau doar mi se pare că știu că și așa morți cum simțim încă
ne mai iubim atât de mult de fapt niciodată nu ne-am iubit
atât de mult ca acum

23 octombrie 2009 – 02 h 48 min

[am fost orb când am murit...]

am fost orb când am murit am fost fără ochi și fără sex când am murit
de asta nici n-am murit pentru că am fost și fără ochi și fără sex
când am murit
acum merg pe zăpada strălucitoare din munții de dincolo de linia
orizontului
acum alerg și cînt în timp ce alerg pe zăpada strălucitoare din munții
de dincolo de linia orizontului
acum alerg și scriu poemele orbului cu pana de gîscă înmuiată în sînge
de vultur pe zăpada strălucitoare din munții de dincolo
de linia orizontului
acum acum acum mă transform în acum și trîntesc cu acum
în burta poemului meu încrustat în zăpada strălucitoare din munții
de dincolo de linia orizontului
ce este acum cum se naște acum și cum nu moare și nu dispăre acum
este deja o poveste de spus chiar acum domnului auster acum
domnului extrem de blînd acum dar și nenăscutului copil acum
din burta înfloritoare a doamnei acum

am fost orb când am murit am fost fără ochi și fără sex când am murit

*

vezi femurul meu este un pian la care cîntă coapsele tale luxuriante
sărîm în brațe unul cu altul într-un picior de pe munții din jupiter
pe munții din marte
vezi și femurul tău este un pian care cîntă la rotulele genunchilor mei
imperiali luxurianți fără de moarte

*

berbecul ăsta care vine pe drum pun pariu cu tine că pînă ajunge
la noi devine miel
melcul ăsta care vine spre noi de pe frunzele de viță de vie ale poemului
pun pariu cu tine că pînă ajunge la noi devine vițel
versul ăsta care pleacă în secunda aceasta din capul meu spre capul tău
pun pariu cu tine că știe foarte bine ce se va-ntîmplă cu el
următoarele zece cînsprezece secole

24 octombrie 2009 – 01 h 08 min

[lumina nu trece prin acest perete care e tăcerea ta...]

lumina nu trece prin acest perete care e tăcerea ta care e gura ta închisă
și nici întunericul nu trece prin acest perete care se cam plictisește
între noi
surzenia universală de aici începe de la peretele acesta tăcut și frumos
care se cam plictisește între noi

ieșeau cu picioarele și roind de apă din mare erai foarte foarte frumoasă
mai bine zis strălucitoare
eu ridicat în vârful picioarelor pe plaja de la golful francez înnodam
cu degetele norii deasupra pe cer implorîndu-i să nu mai
acopere soarele în vecii vecilor
așa era asta și numai asta se întâmpla deveniai adică din ce în ce
mai frumoasă mai bine zis deveniai din ce în ce mai strălucitoare
și mă mîngîiai și mă sărutai pătimaș cu brațele și cu buzele
și roind de apă din mare
da așa era curgea frumusețea de pe pielea ta pe pielea mea și frumusețea
ta intra în carnea mea și mă întinerea
da așa era apa de mare de pe pielea ta se scufunda în pielea mea
și mă albea cu sarea ei
da așa era nisipul de pe plajă pur și simplu înnebunea de plăcere
sub pielea ta și sub pielea mea
seara nu a mai venit în ziua aceea de vară pe plaja de la golful francez
și nici chiar dimineața nu a sosit eram pur și simplu regii zilei
fără sfîrșit
eram pur și simplu regii luminii fără sfîrșit pe plaja aceea
de la golful francez

despre lumină să vorbim sub cearșafuri albe și moi pînă înmugurim
pînă înflorim pînă murim prima dată ca să nu mai murim niciodată
eu îți păzesc cu limba mea coapsa să nu carecumva să îmbătrînească
vreodată
tu îmi păzești cu limba ta de asemenea coapsa să nu carecumva
să îmbătrînească vreodată
sîntem superbi amîndoi cînd ne coborîm de miliarde de ori unul în altul
fără să obosim
sîntem superbi amîndoi cînd urcăm de miliarde de ori unul în altul
fără să obosim

hîrtia pe care scriu are marginile lipite de moarte și de singurătate
hîrtia pe care nu scriu nu are marginile lipite de moarte și de singurătate
hîrtia pe scriu este albă ca laptele supt în prima zi din țița stîngă a mamei
și din țița dreaptă a mamei
alteori deseori deseori alteori hîrtia pe care scriu este neagră ca pămîntul
lipit de sicriul tatei în după-amiaza zilei de înmormîntare

ar mai de spus despre mine că vin din viitorime și plec în viitorime
de asemenea de spus ar mai mai fi și că iubita mea vine
cu mine din viitorime și pleacă alături de mine în viitorime
în viitorime eu sînt împlinzitor de vulturi împlînzesc e bine să se știe
numai vulturii din țările și din regatele de la mare înălțime
în viitorime iubita mea mă împlînzeste pe mine și coase milimetru
cu milimetru zi după zi tinerețe fără batrînețe pe mine
25 octombrie 2009 – 02 h 21 min

Și mai mult nisip

zilele astea încep cu amintirea vacanțelor de altădată:
în fiecare dimineață cineva se așază pe marginea
patului
mă întreabă dacă nopțile sunt imprimate pe piele
dacă am visat cum mă acoperă nisipurile.
[mirosul tău de brad se răspândește în camera mea.]

(vară de vară, mi se spune că ai dispărut. că trupul
nu a fost găsit,
plutește într-o mare. când intru astăzi în ea, închid
bine ochii)

te întreb dacă sub mare ai văzut vreodată munții.
dacă îi poți face să dispară, apoi să apară din nou

*o să-ți aduc ceva dintr-o țară străină, să semene
cu tine.
un copil cu păr auriu, pe care l-am crescut aici,
în mare.*

vrăjile pe care le facem seamănă cu diminețile
noastre.
ne trezim trupurile odată cu peștii, ni le afundăm
sub dune de nisip.
ne izbesc de malurile țarmurilor
și plutesc grotesc. uneori așteptăm ore întregi
să reapară

(vară de vară, mi se spune că ai dispărut. că trupul
nu a fost găsit,
plutește într-o mare. când intru astăzi în ea, închid
bine ochii)

*
de atunci, unghiile nu îmi mai cresc. le acopăr
cu mâinile altora,
apoi mă îndepărtez. oamenii se așază lângă mine
și vor să prindem diminețile împreună
fără să știe că niciodată nu îmi iau rămas-bun.
(sunt ca un vapor de lemn în care port doar morții)

Fără sfârșit

pentru că noaptea aud vocea celorlalți
cum îți spun să fii nepăsător, să nu mă chemi la tine,
pentru că în fiecare oraș
chemările trec repede
și nu te pot opri,
mă trezesc. sunt singură. afară de abia se face lumină

și vocea ta desprinsă din vocea lor iradiază. ca un
corp
pe care-l găsești dimineața căzut undeva,
și toate abandonurile de dinainte nu au contat.

mă întrebi ce am vrut să spun. “după fiecare întâlnire
rămâne și mai mult nespuns, ca o casă pe care îmi
imaginez că o arunc cu ochii, în aer.”
apoi trebuie să plec.
și chiar dacă te oprești lângă mine, ca să mă înveți
că pentru noi există doar amânări, că nu o să dispară
nimic, niciodată,
nu înaintez. (ar fi zgomotul vocii tale care ar sfârși
fiecare dimineață. ar umbla prin camerele
care nu au cunoscut decât puțin): ai spus că ne vom
întâlni
într-a 99-a noapte, când sufletele Sf. Bartolomeu mă
vor lua
într-o plimbare. ca pe un copil din filmele de la
început.
că îmi vor arăta o casă nouă, de unde lucrurile au
fost strânse
și duse la lac. să plece toate. de parcă povestind
despre tine
copilăria mea va înflori într-o baltă de sânge
și bucuria ta va pune capăt fiecărui sfârșit

*
îmi scrijelești cu unghia de-a lungul pielii
și venele mele moi îți poartă însemnele.
zici “ca să nu uităm că nefericirea doare”,
apoi râzi. două curcubeie se îmbrățișează nu departe
de noi.

al meu în stânga, al tău în dreapta. din când în când
un albastru peste tot cimitirul

în mâna ta, pumnul meu stă strâns. e aproape noapte
și desenez forma degetelor mele scurgându-se
în apele tale. “ascultă-te, ziua de azi e mai bună,
ieri, doar prea mult gol”. pe podea, picioarele
nu se ating
corpurile nu se ating, ochii sunt presați mereu sub
pielea rece.
“poți să-mi îngheți privirea sau poți să o rogi
să dispară.”

(pot să o alung. când eram mică
aveam o clepsidră cu nisip. marginile sparte
tăiau din degetele mele. tot nisipul ei se ridică acum
odată cu mine.)

Ana DRAGU

1. sunt liniștea acestei femei

podul dintre ea și zâmbetul chinuit pe care și-l așază
pe chip numai noaptea

în apă

trupul ni-l facem pe din două
și fiecăruia îi ajunge o mână ca să se roage

eu o aud de foarte departe

lovesc aerul cu bocancul
lovesc aerul cu un umăr
lovesc aerul cu gura

și tac

pentru că degetele ei fac cerul
și gura mea vorbind l-ar desface.

2. ea plutind

sunt o viță de vie sălbatică
în fiecare toamnă zdrobesc strugurii roșii cu tălpile
goale

și câteva nopți îmi sting trupul în mustul lor rece

asa se face vinul care îți va aluneca prin sânge la iarnă

suntem singurii nemuritori de aici
și trebuie să avem mare grijă unii de alții

pentru că nouă nici rănilor nu ni se vindecă într-o
singură viață.

3. trebuie să mă țin de ceva

și mă țin de tine

pentru că oamenii pe care îi ating se prăbușesc într-o
secundă.

sub fereastră, cât ține noaptea, un bărbat latră la alt
bărbat

renunțăm la aer pentru un trup liniștit

nu te mișca
încerc să fac lumină.

4. dragostea mea așază liniștea în toate lumile deodată

cine mă iubește, îmi spui, nu primește nimic în
schimb

decât o ușă spre altă lume

pe pământ se întunecă și odată cu înserarea,
respirația ta rămâne în urmă
ținându-mi de cald

și oamenii din ce în ce mai departe
pentru că nimeni nu știe să danseze în pustiul pe
care ieșind

trupul tău îl lasă în trupul nostru.

e cald lângă sângele tău

5. dacă scoți mâna pe fereastră. am să-ți ating degetele.

azi noapte, dragostea mea,
ți-am vorbit de foarte aproape despre oameni
despre umbre ale unor trupuri care nu există
și despre noi ca despre trupuri calde
fără umbră.

o singură dată în viață vom mai crește atât de înalți,
încât vocile vor veni singure să ne vorbească

fără trupuri.

azi noapte
ți-am vorbit despre liniște

și de-atunci liniștea are
conturul unui urlet.

Dan Mircea CIPARIU

fără limite!

pentru Myna

încerc să-ți vorbesc despre dragoste:
cerul se întunecă tot mai mult
până când se face o biografie cu multe fructe interzise
din care și eu mănânc
din care și tu mănânci

stau în creierul meu ca într-un turn cu oglinzi
din care se vede clar și bine
cât de repede pun în mișcare
mecanisme de limbaj și adrenalina
căutări
macii din jurnalul secret
neliniști

totul pentru a înțelege ceea ce chiar tu ai scris
peste "Interzis" și, mai ales, pe „Nu pune mâna!”, „Nu lua
acasă!”

stau în inima mea ca într-o piață plină de prădători și victimele
lor senine

îți răspund:
„nici dragostea mea n-are limite!”

„nici dragostea mea n-are limite!”

biletul de dragoste

simt miros de sânge și viață
în pauzele noastre lungi și dese

privirile noastre așteaptă oase și carne
carne și oase
mărturii neștiute despre cum
să tranșezi din tine cel mai bine și mai profund

„tranșare de sine / consum de sine / luptă cu improvizația și
așteptarea”

tăcerea ne arată hieroglife și herghelii
colivii și prevestiri

„să nu aștepți decât cioburi și un târg cu vechituri”

“să cumperi până la epuizare incertitudini și motoare”

„să-mi ceri ceea ce nu ai primit niciodată!”

Ceasornicăria Orfeu

trăiesc între limite și bucătării
aștept un doctor de suflete
aștept o mașinărie de curățat spaimele

sunt un client resemnat dar perfecționist:
livrez singurătate
saci
camioane
vagoane
bombardiere de singurătate

Ceasornicăria Orfeu
așteaptă tot ce-i mai bun de la mine!

Vasile IFTIME

Poem cu Ioana

vă spun vouă
un poet care nu a fost internat la balamuc
nu-i poet
acolo
gândurile nu sunt îmbrăcate în cămașă de forță
ele pot să tropăie în voie
precum o herghelie de cai sălbatici
înfometată de albastru
sau sunt slobode să care în suflet
firimituri de morminte

acolo
în camera de gardă
dumnezeu scrie rețete instant
de amăgit întunericul
după chip și asemănare sa
rețete pentru toate gusturile
cu aromă de diazepam
și miros verde a iarbă de coasă
rețete pentru vise alb-negru
petice cu zdrențe rupte
din căptușeala putredă a timpului
rețete pentru adunat somnul la piept
sub toiagul de ceară

acolo
am cunoscut-o pe Ioana
se îndrăgostise ca o nebună
mă desena cu unghia pe zid
și mă săruta până-i săngerău buzele
dimineața
soarele-i răsărea din zâmbet
seară
luna se naștea din pântecul ei de copil
ziua
ne umplea buzunarele cu iluzii castane și pâine uscată
eu îi recitam din Nichita
despre o inimă acoperită cu frunze
despre zborul vulturului care miroase a stea
și despre alte cântece și descântece
culese de pe limba de clopot a poetului
ea
mă aduna din cuvinte
ea
mă răstignește în priviri de cenușă
ea
mă înălța peste cei ce-și scuipau frica peste umărul stâng
pentru că ea era izvorul pentru o singură sete

împărțeam
dragoste semănată în cărămidă
culegeam
dragoste ce nu-și caută ale sale
răstigneam
dragostea ce nu se omoară cu pietre
lăudam
dragostea ne-strigată în piața publică
fericeam
dragoste semănată sub cruce

vă spun vouă
acolo
gratiile sunt pentru îngeri
iar nașterea este singurul preț pentru orice libertate

Adrian SUCIU

Mă plîng de viu

N-am încredere în mama. A intrat în viața mea fără să știu. A plecat fără să știu.

Ai nevoie de mâini puternice,
de trădări brutale, cred că mi-a spus.
Ți se întîmplă lucruri bune.
Ai femei care îți îmbracă pielea.
Ai prieteni care îți știu numele, cred că mi-a spus.

Cunosc lucrurile vagi
și voi scrie din memorie biografia morții.

Sînt un spectacol înduioșător
și am destinul unui port aproape de gară.

Mă plîng de viu și rîd în hohote de mine...

Mîna mea

Orașul este indiferent
ca măruntaiele unei păsări de noapte înjunghiate.

Tu știi că sărbătorile sînt perfecte să îmbătrînești mult și singur
sub masca fericirii de ocazie: ești înduioșătoare
ca un ateu aprinzînd lumînări pentru morți
în ideea că nu se știe niciodată.

Mîna mea ca o viperă
înghețată între sînul tău și cearșaful cu urme de trupuri
și somn. Mîna
mea ca un animal dispărut într-o rezervație de animale-
mblînzite.

Sînt vinovat pentru mai multe zile. Mîna mea înghețată
e singurul monument pe care-l ridic.

Ca un cearșaf alb într-un război alb.

Între oasele frunții

Prieteni, nouă ne-a dat Dumnezeu, ca pe o așchie între
oasele frunții,
darul acesta: să ne vedem scena din
urmă. Și-i mulțumim pentru asta.

O margine de drum,
un braț de apă curgătoare, un cîmp deschis, văzute fiecă-
re aieva.

Astfel, pășim cu îndrăzneală, știind că nu vom pieri.
Netemători de dintele șarpelui, de foc
sau de fier, purtînd icoana
decorului ultim, ca o amintire vie. Iar cînd vom vedea
înainte,
fiecare după puteri, cireșul negru sau pietrele albe din
icoană,
vom păși neșovăielnic, ca unii care știu
că nu e drum înapoi.

Vom păși dincolo și-i vom mulțumi lui Dumnezeu pen-
tru darul acesta,
cu fața-n țărînă, sorbindu-i colbul de pe gleznă.

alo

am vorbit cu mama azi-noapte.

„alo! alo!”, a spus și-apoi m-a ascultat într-o tăcere meta-
lică.

i-am povestit înfrigurat ultimii treizeci de ani
fără ea ca și cînd ar fi fost o sărbătoare continuă
și fiecare înfrîngere o invitație la bal.

„alo! alo!” a spus și-a început să plîngă ca un copil prost.
am alinat-o
povestindu-i două fotografii uzate din care o știu
nepoții ei. i-am explicat cum a fost prima zi
de școală. cum am înfiat primul cîine vagabond.
cum mă strîngeau pantofii noi la prima nuntă.

„alo!” a spus și s-a închis.

mamă ai tăi au uitat că locurile de veci
pe pămînt se plătesc o dată la treizeci de ani. sau
n-au numărat anii cu grijă. bref, nu mai ai loc pe pămînt.

să mă mai suni din senin
chiar dacă telefonul e vechi și legătura proastă.

există riscuri
mă săruți ironic
iubești aerul sărat
presupui că hazardul e plictisitor

bărbații sînt un șir de chirurgi
săli de așteptare răcoroase
fundaluri vii
eșantioane de cancer aseptice

suspîn cînd te văd
ca la un film despre cîinii vagabonzi
dar nu din aceleași motive

există riscul să îți julești genunchii

există riscul să facem escale neașteptate
cumpărături inutile
victime colaterale

Cătălina CADINOIU

Într-un loc în care inima voastră moare de frig

Nu va fi o rană sângerândă mormântul tău fără mine,
babica mea, Ecaterina!

Dar cum voi fi eu
carte bună de citit fără tine ?
Cum voi cânta florilor
necunosătoare de vânt alb ca o bătrână,
o bătrână ca tine de albă?

Fascinant este
că tu nu știi nimic,
tu nu înțelegi nimic din ce spun eu,
tu înveți un regret omenesc întreg
al drojdiei de plăcinte,
limba neamului meu sângeros,
limba mea, crud sfințită.

Eu sunt deja singură odată cu nisipul acela blestemat
care nici moarte nu se poate numi!
Cum să o primesc? Cu ce pâine să o frământ, babica mea?

Învață repede limba lumii
ca să pot deveni femeie în toată firea
și să-mi spui că nu este rău să mori
că este Dumnezeuul nostru, din izbușcă,
inima mea, Ecaterina mea.

Copilul cu bidon

Când ai strigat la poartă după zer
caii s-au crezut chemați și au întors capul
după șuieratul de nuc tânăr.

Copilăria ta așezată lângă mine
îmi cere pâine și un colț
la fel de cald ca rugina leagănului.

Sunt un șarpe rece pe o piatră caldă
de care te apropii, cu bidonul în mână.

Volute de frunze galbene, câini fără colți

te amăgesc să mai cauți animale vii
ca să adormi lângă blana lor.

Trupul tău ar putea să fie piatra aruncată de frate către frate.
Dar nu ești decât un mic silimanit
cu a cărui strălucire se laudă un flămând.

Când te-ai apropiat de casa tâmplarului
ai cerut o barcă mică de lemn
în care să-ți încălzești mâinile,
cu care să te joci de-a marea.

Copile, când picioarele tale desculțe intră în nisip
rădăcinilor li se face milă.
Pe marginea drumului îți așează izmenele și cămașa unei
sprietorii.
Cât de departe este moartea când printre zdrențe
tu găsești un măr!

Fericirea de-a te vedea este o turmă de cai
din care se desprinde un mânz,
se apropie, fornăie
și, scuturându-și coama,
sub ochii mei, se ridică în prima lui pesadă

Vechiul parfum

*„Floarea a dat rădăcini imense:
voința de a iubi în ciuda morții.” (Luc Decaunes)*

Lipoveanca de pe malul drept
care îmi făcea semnul crucii pe frunte,
îngropa căteii de vii în pământ.
Sărea pe moviliță ca să moară mai repede.

Iubeam să adorm lângă ea, nici somnul
lângă mamă nu era un astfel de basm.
În visul ei se îneca fratele în mare,
soldații erau sfărtecați de obuze lângă biserică,
femeile, cu pletele legate de șarete, în loc de hamuri.

Și zbuciumul ei mă lăsa dezvelită
într-un ianuarie al lui Ivan.
Și pumnii ei asprii zdrăngăneau în beznă
ca jucăriile agățate de leagăn.

Femeia care îmi spunea la slujbă
să stau cu capul plecat,
tăia zece maldăre de stuf pe ghiolul nebun și înghețat.

Dintr-o viață de vulpe râioasă, oricine ar fi fugit.
Ea nu s-a întors nici măcar în casa părintească.
„O să-mi duc viața până la capăt în izbușca asta.”

Își merită parfumul cu miros de cireș,
ea, cireșul meu de mai,
închisoare călduroasă.

Râde sau plânge, sunt lacrimi
când îi arăt bătrânul parfum.
Parfumul între bătaia de aripă a unui corb
și căderea hulubelor.

Ceasornicul

Totul începe înspre seară,
când ceasul din turn își începe rondul de noapte.
Când ceasul din turn își face rondul de noapte cu soldații lui
prin camera mea.
Totul începe înspre seară, când scăpați din cazarma de fier
soldații ceasului pornesc să cucerească orașul.
Când merg pe străzi, deodată mă trezesc înconjurat de
soldați,
de acești războinici care cred că totul li se cuvine.
De acești războinici care își ascut săbiile de privirile mele.

Totul începe înspre seară,
când ceasul din turn își face rondul de noapte cu soldații lui
prin camera mea, prin sufletul uitat deschis.
Când ceasul din turn își face rondul de noapte în sufletul
meu.
Eu locuiesc într-un ceasornic – mi-am spus –,
strigătele oaselor aleargă toată noaptea prin mine.
Uneori deslușesc printre ele glasurile mamei
care mă cheamă din depărtarea grădinii, din albastru.
Ale mamei, care îmi leagă rănile cu mângâierile ei,
care mă ceartă cu lacrima.
Cineva a pus cu siguranță ochii pe mine.
Roțile din cer ale ceasului mă urmăresc cu scrâșnetul lor de
fier,
cu strigătul oaselor. Cu soldații întunericului.
Soldați pe care, în ultima vreme, nu-i mai dovedesc.
Așa că până la urmă va trebui să îmi strâng
toate oștile risipite în crâng și să accept lupta.
Și să închei noi alianțe cu slujitorii luminii,
cu hoardele migratoare, cu Pădurea și Austrul.
Și să aduc la zi vechile mele tratate cu vrăbiile.
Tratate din vremea când toate erau un ciripit și o bătaie de
aripă.
Când toate locuiau într-un cuib: în mâna Domnului.
Da, eu va trebui să mă pregătesc pentru lupta cea mare!
Să-mi adun oștile și să ies în câmp, la bătaie.
N-am nici o teamă, Domnul este cu mine!
Deja Pădurea a pus pe fugă soldații cu verdea ei!
Și legiunile de vrăbii au dărâmat deja cu trâmbițele lor
zidurile întunericului. Ierihonul nopții.

Eu locuiesc într-un ceasornic.
În noaptea aceasta gândurile mele vor pleca la război.

Coroană

Copilăria mea dintre două biserici...
Ea, strecurata printre bătăile de clopot,
ca să-i prindă pe sfinți chiar în clipa
în care coboară din icoane pe pământ.

O copilărie plină de sfinți, o biserică din care,
scăpată, lumina o ia la fugă pe străzi...

O noapte de Paște, în care Învierea se împarte tuturor.
Tuturor morților și tuturor viilor... Învierea!

Copilăria mea dintre două biserici...
Calc pe urmele ei cu prințesa de mână. Cu lumina de mână.
Sturzul cântă un lied, care trebuie să fie sufletul lui Iov,

după ce și-a pierdut fiii.
Chiar și toamna trece prin sufletul meu cu toate cuiburile.
Cu toate vrăbiile pe care Domnul le îngroapă în ramuri
ca să incolțească la primăvară.

Copilăria, neînvinsa copilărie!
Care cu sabia ei de lemn scurtează de cap balaurii nopții.
Care mă ia și-acum de mână prin crâng:
sunt fluturile, sunt toate culorile care bat din aripi spre tine.
Sunt albina care bate cu aripa ei la poarta narciselor.

Copilăria! Care se ascunde seara în brațele mele.
Care țipă în somn. Pesemne coroana de spini i se arată în vis,
coroana de spini începe să se vadă... Spin cu spin – să se
vadă.

Copilăria! Care până la Apocalipsă mai are atât de puțin.
Singurătatea mea urcă în Lună.
Nici nu mai știu pe unde mi-am lăsat, aseară, gândurile.
Să fie ele merele din capul copacului? Însângeratele mere?
Nici sufletul nu mai știu pe unde l-am pierdut.
Să-l fi uitat la greieri?
Să fie el cântecul sturzului, după ce și-a pierdut fiii?

Copilăria, neînvinsa copilărie!
O flacăra cu mâinile goale, în luptă cu întunericul. Cu spinii.
Și cum taie unul câte unul capetele întunericului,
ea mă scoate în fiecare dimineată victorios din hățișurile
nopții.
Din hățișurile coroanei de spini.
Copilăria, neînvinsa copilărie!

Dimineata

În fiecare zi, o armată de vrăbii îmi deschide fereastra.
În fiecare zi, gălăgia lor îmi aruncă în față dimineata.
Dimineata, prințesa aceasta de cartier
care își bagă nasul peste tot,
prințesa aceasta cu capul plin de vrăbii,
care mă plesnește peste ochi cu palmele ei luminoase
și îmi umple urechea de cântec.

În fiecare zi, o armată de vrăbii îmi intră pe fereastră,
joacă șotronul pe masa mea, printre manuscrise.
Nici nu mă trezesc bine și camera se umple de larma lor.
Toate au să-mi spună câte ceva,
de parcă ar fi niște suflete plecate mai demult
și întoarse la mine să mă certe...
Să mă certe pentru grădina mea de umbre,
pentru visele rupte; pentru trandafirii mei negri...

Ziua mea începe cu o zarvă de vrăbii.
În fiecare dimineată ele trag de pe mine leșul tristeții
ce mă acoperă... În fiecare dimineată
ele îmi ciugulesc din palmă toate victoriile,
surăsul meu secret, cu care sparg lacătele nopții...

Eu voi pleca să cuceresc lumea cu o legiune de vrăbii.
Eu voi pleca să cuceresc lumea cu un singur poem...
Da, cu o singură vrabie mă lepăd de întuneric
ca de o haină veche...

Robert ȘERBAN

Încotro

se închina în fiecare intersecție
nu știam cum o cheamă
făcuse autostopul și o luasem fiindcă mi s-a părut
săracă

mă privea cu coada ochiului
mă scana de fapt
fie îi era frică
fie era curioasă
așa că am început să vorbesc despre mine
vorbesc bine
deși nu mă cunosc la fel de bine
am început cu copilăria
firesc
cu poveștile alea formidabile de printre clăile de fân
aracii de fasole
de prin pod
lanul de porumb
ori din mărul ciupercinesc
mă însuflețeam
luam mâinile de pe volan ca să-i arăt
cât de mare fusese mreana pe care gorică
o prinsese în apa jiului
ori cât de lungă săgeata de prun
cu care trăgeam după iepurii din capul meu de copil

n-a privit nicio clipă la mine
ci doar înainte
iar la intersecții își făcea cruci
după vreo patru ceasuri
am întrebat-o încotro merge

Cerc aproape rotund

două excavatoare sapă o groapă
din groapă va ieși o casă
în casă vor intra doi oameni
acolo își vor trăi viața
apoi vor fi duși într-o groapă
săpată de-un excavator

unde vor își trăi viața
cealaltă

Developare

nimic mai trist
decât să-ți faci singur poze

poze în care să zâmbești
ori să privești complice sau sigur pe tine
în care să scrutezi depărtarea de parcă-ai fi zărit
ceva cunoscut
în care să fixezi obiectivul
ca și cum ai privi în ochii celui alt

stau în buricul unui oraș străin
și întorc capul în toate părțile
în căutarea unei imagini bune de fotografiat
a încă uneia pe lângă altele zeci
deja

ia uite îmi zic
ce neliniștit sunt
ca un killer plătit cu o geantă de bani
ca să lichideze pe cineva
care nu mai apare în cruciulița lunetei
ia uite cum îmi zvâcnesc tâmpile
cum îmi tremură mâinile
cum îmi mușcă buza de jos

ia uite la japoneza asta
ce se desprinde din grup
vine spre mine îmi întinde un canon îmi ciripește în
engleză
să le fac o poză în care probabil toți au ieșit cu ochii
închiși

ia uite-i pe ăia cum se sărută
țoc țoc țoc
în ritmul blițului
și cum coboară sprinteni din autocarul supraetajat
bătrânei cu părul alb și pupile lacrimoase

uite domnul cu barbă
aleargă după fiu-su care
aleargă după porumbei care se ridică deodată ca într-o
explozie

ia uite ce mână uriașă i-a rămas ciungului
și cum o telescopează înaintea trecătorilor
care o ocolesc
o strâng
sau îi pun în palmă monede

nimic mai trist
decât să vezi atâtea și-atâtea poze
iar tu să nu fi în niciuna dintre ele

Sorin DESPOT

cineva toarnă acuarele în țevi

ubita mea se prefacă că visează
eu număr banii pe birou iau
pâine
pateu
ceapă verde
brânză
roșii
apă minerală
iubita mea nu poate să bea apă de la robinet e
împuțită apa de la robinet sorine și are culoare
cineva toarnă acuarele în țevi toarnă otrăvuri
mie mi-e frică sorine să dorm uneori să visez

portofelul meu se prefacă în șoapte pe un colț de masă
iubita mea numără vise pe colțul ei de pat o sticlă
de vin roșu se restogolește pe covor între noi mie
mi-e greață de vise sorine oamenii îmi spun că sînt
fericită cu tine că sînt fericită oamenii îmi spun
că nu mai am nevoie de nimic sorine să iei
pâine
pateu
ceapă verde
brânză
roșii
apă minerală
țigări

o claxonează bărbații pe stradă
dimineața iubita mea calcă în bucurești printre gunoaie
pășește ca o brumă undeva între un zîmbet colgate
și un moment kodak prelungit

pîinea caldă pateul ceapa verde brînza kilogramul
de roșii sticla de apă țigările ne fac bine sorine
e bine că avem prieteni și acoperiș ne prefacem
în general că sîntem făcuți unul pentru celălalt
atunci ne trăim visele sorine ne amestecăm peste
bucurești sîntem o brumă amîndoi gunoale dansează
pe străzi niște balerine pe cheiul dîmboviței

o armată de oameni grăbiți
iubita mea visează pe o margine de pat

eu ridic restul de pe tejghea
cineva toarnă acuarele în țevi

spoT

toate mișcările descompuse pînă la intenție
mai departe pînă la primul impuls din
terminații nervoase pe umeri în sus mii
de reacții la suprafața pielii mai departe
palmele transpirate pe balustradă culoarul
ca un neon fluorescent între ea și retină
mai departe lumina în tramvaiul acesta
plesnind în pete și zoaie pe geamuri mirosul
numai o clipă senzația că știi ce urmează mai
departe un moment de liniște adevărată cu
verde și portocaliu între spasme de ocru și gri
toate mișcările descompuse
pînă în spatele vocii

absența ta este

corpul meu

lipsă

rafie

14 noiembrie 1990
tata întîrzie beat cu flori în sacoșă număra
spaime pe jos și guri de canal din troleibuz
o blondă oacheșă de la apaca îi căuta privirea cînd
mîinile mamei pline de lacrimi m-au
sărutat copleșite am fost inima lui tata numai în
acel troleibuz unde frica și garoafele albe
au întunecat paltoanele a fost ultima dată
cînd tatălui meu o femeie i-a admirat
fragilitatea

ca să vin la tine

blocul vibrează
cu el așteptările pe care mă urc din care
mă scurg printre scări pînă jos unde
din afișele cu întreținerea țîșnesc
uneori degete împing tremură perforează
întinse la fiecare capăt al privirii apoi primul pas
în praf motoare nervi conștiințe încinse
primul semafor care mă enervează apoi
al doilea și masa amorfă de carne în
autobuzul 601 unde infernul oferă gratuit
avanpremiere și deseori miroase a ciorbă
omul acela cu primul lui pas a murit pe scări
în fața primăriei cînd copleșit de greață
a cedat locul unui bărbat disperat

Constantin IFTIME

FABULA UNEI CIUDATE DISPERĂRI CARE SE ÎNCHEIE NEĂȘTEPTAT CU O ARTĂ POETICĂ ALĂTURI

În acest poem, autorul, ca orice împătimit al fanteziei care joacă o mulțime de roluri, face trimitere la o mai veche poezie a lui „Pastel”, atribuind-o neașteptat unui vag personaj feminin, purtător nu numai al unei iubiri, dar și al unei nebunii memorabile. Partenerul ei, alt personaj poetic, se va lăsa aprins de focul sacrei disputei, făcând trimiteri retorice la o artă poetică. Autorul a fost conștient de nefirescul multor formulări, dar, la rândul lui, se lasă sedus mai mult de strigătul interior al discursului, decât de ciudatele premoniții livrești. Încearcă, ceea ce nu va reuși în veci, să-și extindă mișelnic amintirile umedei lui adorații fizice, spre câmpul frumuseții bine meșteșugite și întreținute de tot felul de poetici.

- De ce pastel,
Te-am întrebat de-atâtea ori, cu tandrețea tocmai așezată în suflet.
- Minți, striga neobișnuit tandrețea în numele tău.
Cruzimea, știută demult cum în sân se strecoară,
Fața vagă a chipului tău rafinat pe toți ne asmute.
- Despre animalele albe ce rod albul necruțător din inima neagră,
Pot spune că le-a împrăștiat în aer suprarealistul Breton.
Cinismul acestei ușurătăți aparține jocului artei.
De fapt, nu erau decât neprecizatele chipuri ale patimii tale,
O-ho, stupiditatea sau mai degrabă ignoranța
Perfidei rațiuni își făcea loc între noi,
Ne împingeau cu silă, dinspre
Stricta noastră ordine, spre
Desuete voluptăți.
Mă lăsam îmbrățișat de o ardoare dintr-o memorie mai recentă.
Ochiul tău albastru zdrobit de faianța bolnavă a spitalelor,
Sau erupția egalității pilulelor își precizau în concret identitățile, cumva ideale,
Acum se aliniau gâlgâind în spatele gurii cu valuri de dinți.
Răcneai.
- Adu-ți aminte, îți șopteam, cu o altă tandrețe mârșavă,
De cerul alb, de miriștele roșii,
De iarba lungă de sub negrul salcâm.
Repetam, repetam, cu viclean alean. Așteptam
Sănătoasa judecată a lumii bolnave. Cuvintele
Egale, împăcate și senzuale, ele
Trasează cercul încremenit al rumenirii firești.
- Adu-ți aminte de ciudata atracție a
Florilor de măr către cerul apos de april.
Carnea lor roz cum trăgea necruțătoare în sus
Rămurosul copac, de sub geam. Și atât de domestic.
- Oare când se va lipi petala acelui lichid roz de
Sticla nopților carnivore? *Răcneai!*
- Prea repede atâtea lucruri firești se petreceau,
În primăvara aceea cu tine, când atât de plăcut apăreau
unele după altele,
Mugurii crengilor negre, apoi licărul jos al acelui vlăstar
fraged, lucios.
Nu chimiile limpezi și iuți ale dulcilor seve,

Nu iluminările.

- Așa cazi tu, de fapt, în lumea nenumăratelor întâmplări ale
Acestui epic tulburător.
- Cerul alb acela era.
Cerul negru, de fapt, de care Kaxgall
(Îți amintești, repet, oscilam între Kant și Chagall).
Atârna o mie de ochi albaștri.
Vreau să spun că și ochii tăi, și cerul strâmt și cald
Erau viguroși și egali ca ai lui.
De acolo, din nopțile acelor iubiri veneau
Furtunile fierbinți lipite de sticla neagră a casei din epica noastră.
Când miresmele roșii ale genunchilor tăi albi
Trezeau patima neagră în aer,
Mă gândeam la frunzele mărunte ale salcâmului
Din fața streșinei zbârlite,
Cum viermuiesc spre noi ca mulțimile flămânde,
Ale romanticilor revolte în marile piețe.
Pulberea ei răscolită în voie de plumbii reci era esența acelei primăveri ideale,
A liniștei adânci, deloc vegetale.
- A împăcării divine, vrei să spui.
- Aspectul straniu al locului, *ți-am dictat ca într-un roman mistic, și naturalist la un loc.*
Primăvara, de fapt, ce-ți spune
Peștele albicios sfârâmat pe coline?
Nu mitul încăpător, ci chitul Kax (viermele Kant de sub prisma casei milenare)
Și pe el cu teamă-l numeam.
Un nume bolnav de uriașele frunze bolnave ale ciclicei toamne desuete.
Nu mă minți, bătrânule șobolan,
(Mă luminam, cădeam în gaura mică și neagră a marelui vierme)
Scuiatul cristalizat prin forța sa în sarea
Putredei mări scitice, ale unui
Mucegai de la nord la sud,
El sughe culorile, nu al pajiștilor, nu al colinelor,
Ce încremenesc cu merafizici ademenitoare,
Nu,
Ale dezmățatei arte.
Junona, zeiță, cântă-mi mânia,
Voi avea de lucru ca să pun sfârșita frumusețe la loc, înăuntru.
Sensurile, da, cum spui,
Ne pândesc cu boturi reci (ale rațiunii) de sânge.
Tu, însă, ești iubirea,
Ciudatul lucru al ordinii firești.
Mintea, care prin puterea ei extinde trădarea spre tine, în felul ei, strigă:
Iubirea e chipul ușor de nimicit al acestei nepieritoare lumi.
Frumusețea însăși, pe ascuns, își ascute tăișul prin arderea minții,
Părelnicele forme ne lipesc umil de sânge. Și mintea, da.
În hotarele ei bine păzite, tihna și nesătula împăcare
Înalță mărețele edificii ale artei.
Cuvintele ei, înmulțindu-se ca iarba,
Zămislesc același întreg al lumii, ca în prima zi.
Focul frumuseții arde mereu precum îi este numele.
Nume nefiresc, căci orice nume ascunde
Nu numai o răzbunătoare taină, dar și o minciună.

PASTEL

Animalele albe din aer rod albul necruțător,
Îl fac întunecat și frumos.
Sus, îmi găsesc înfricoșată inima.
Timpul orb, cum ni-l închipuim mereu, acolo,
Trage neîndemânatic după el
Timpul nostru rămuror.
Din întuneric, visul golaș se întoarce sus,
Neted și plin. O neașteptată ofilire a prezenței tale

Îi dau nemuritoare prestanță.
Pe margini, urletul licărește nebun. Gros,
La mijloc, trunchiul inimii crește strict vertical, apoi
Fantezie familiară, cu cina răcoroasă și vinul înserării.
Frigul galben al voluptății lichide, de dinaintea ciclicei
fărâmițări,
Ne adoarme. Iubire, tu, luminează doar de la
Capătul enumerării lucrurilor negre.

(Din volumul

„O comedie aproximativ divină, cu Dani”)

Petruț PÂRVESCU

păcala – făgetelului – veta

pe uliță vorbele circulă și devin literă
citește omul curios pe sub mână
și dă mai departe

veta
de când se știe era curva satului
chiloții ei roz-bonbon mari uriași cu franjuri aurii și mânecu-
țe
se prăjeau zile-ntregi pe culmea borțoasă
întinși la soare
în bătătură

copii
ne întorceam uneori alene de la școală
ziua-n amiază mare prin fața casei
și neavând ce face (se vedea bine treaba)
ne belem îndelung printre ostrețe
direct în ogradă

glumind și râzând făceam haz de necaz
(ziceam așa mi mult între noi între noi
precum Bulă)
că iar a lipsit veta azi de la școală
și arătam cu degetu' chiloții cu pricina
răstigniți
acolo
pe sârma

veta
de fel
era demult femeie
coaptă la trup și fără multă carte
mândră însă cam durdulie
cu sânii mari grei
lăsați în brazde mănoase peste burta rotundă
fundul lat așezat în târna plină și cracii groși noduroși
crescuți direct din gât și plini de varice
făcea cu toate acestea deliciul flăcăilor neduși de multe ori la
biserica
și a bărbaților uitați în fața paharelor goale

în rest
veta
ca orice muiere singură
făcea noaptea mare și lampa mică
muncea se ruga mergea la horă nunți sau parastase
dar femeile
cum sunt ele rele de gură și cărpănoase
din curvă
n-au scos-o !..

Ioana MIRON

labilitate juvenilă

pentru noi toți dovezi clare
sticle goale și dimineți provizorii
lucruri urâte se întâmplă și gândim creativ

o nouă cultură ne pătează frumos
vorbele altora curg sub formă de buze
transparențe grețose ca neputința de a fi mic
la picioarele tale

zgomotul creează întotdeauna suspans
ceea ce se ascunde dincolo de noi e transpirație lentă
fără lichid

un gând vag
câteva nevoi speciale și
bizarerii ce cresc în crăpăturile unor ziduri de expresie
care
se astupă cu ceva sintetic

pentru noi toți
există senzația unui deliciu
extrauterin

să nu spun mai nimic

din colțul gurii până în mâini aleargă
o lume ce-și alege corp de pe jos & despre care
vrei să spui multe și nimic

prin atingeri
sunetele se agață de mine și
mă sfărâmă ca un ciocan un perete de sticlă &

acolo sunteți voi
toți niște decibeli represivi
prin pereți grei vă prelingați neobservați &
imaginea voastră îmi joacă feste

sunt un mic melc tras de ață

în gura voastră se pierde
un sunet mut
gata să-mi șteargă gura cu buretele

să tac

DEBUT

Ioana POPOVICI

Acomodare

Stau. Simplă și tulburătoare
ca o floare sălbatică de câmp.
Râd. Râd amar că am
tulpina tăiată și sunt
așezată frumos în vază.
Filtrez apa stătută;
ai zice că mă cred
încă-n câmp.
eu văd câmpul
respir câmpul
și îl simt ca atunci
când vibram odată cu el.
Dar ce rost ar avea acum?
ar fi ca și cum
m-ai lipi cu scotch
de fosta rădăcină.

.....
Lasă, un alt copil desculț
se va înțepa în iarba proaspăt cosită.

La vie sans rouge

simfonia prosoapelor.
albastru, verde, galben, ro...
nu.

dintr-o ecocardiogramă
viața devine o linie curbă
unde fiecare buclă e un cuvânt
pe care nu pot să-l rostesc

albastru, verde, galben, alb, ro...
nu.
houston, we have a problem.

mama și cu mine plângem fiecare în
camera ei.

Scrisoare de acreditare

Ioana Popovici scrie poezie. Și trăiește poezie. Adolescența este, de altfel, anotimpul în care toate licornele iau cu asalt linia orizontului; și doar cu un pumn de cuvinte pot fi ademenite, îmblânzite. Asta face Ioana Popovici, îmblânzește licorne. Și o face cu ceea ce are mai ademenitor omul: cu sufletul, cu sentimentul că libertatea e dimensiunea iubirii.

Ioana Popovici este elevă în clasa a XI-a la Colegiul "Calistrat Hogaș" din Piatra Neamț. Ceea ce pare să știe însă e că drumul până la "poezia mare" se parcurge literă cu literă, asta după ce ai jefuit de înțelesuri și subînțelesuri câteva biblioteci.

Adrian ALUI GHEORGHE

albastru, verde, galben, alb, maro,
turcoaz,
negru, mov, roz, gri, topaz, ro...
damn.

*

se închide raionul cu ursuleți albaștri,
roz, mov

[bi mai velăntain]

*

mă tem că o să rămân ultima ciocolată
de pe raft.

Ghicitoarea mea

Horoscop în vise sparte,
Nu sunt Venus, nu sunt Marte...
Doar mânunchi de cânturi moarte.
Nu sunt verde, chiar de-aș vrea
Nici albastră, de-aș putea
Roșu stă în veghea mea
Chicotesc cu nonculoarea
De-aș putea deschide marea
umbră-a pașilor, să poarte
Mult mai mult de cânturi moarte...

Egoistă

îmi exfoliez sufletul.
mi se scurge printre degete
devenind vâcos, ca sângele coagulat.
Mă iubesc
și
Mă urâsc
fiindcă
eu
sunt
tot
ce
am

Christmas brings out
the best in people

dacă ați tăcea toți pentru o secundă
aș putea să scriu și eu o poezie ca
lumea
o dramă în 69 de acte + unu

sau măcar un roman-fluviu acolo,
cum zice tata

sunt sigură că vecina de vis(-a-vis)
ar putea compune elegii
privind clătitele în *somersault*

și nenea de deasupra
în timpul lui liber
(când nu-mi aruncă gunoaie pe
pervaz)
e un tip *sensitive*, nu mă-ndoiesc

ceea ce vreau să spun / e că
suntem speciali la fel
și banali în mod diferit

și *it's a wonderful life*
cu fiecare fulg de „nu”

Circa 120 de zile

sângele se încăpățânează să gândească
în timp ce restul corpului doarme
e un du-te-vino de nu-mă-uita
din tălpi / până în
tălpile firelor de păr
stai hematie mică și prostuță
se apropie splina

se destupă porii de tropi
se decojesc epitelii epitelii
stai șarpe neghiob
nu-ți lăsa pielea de alb
timpul ăsta dubios de verde
n-are nimic să-ți ofere

te întrebi / ce rost mai are
poezia se învață din cărți
iubirea din priviri
stai om mic și mare
spune-mi ce rețetă folosești
ca să-ți spun cât de fals ești

.....
regatul meu pentru o seamă de cu-
vinte simple.

MANIFESTUL DEPRIMISMULUI ROMÂNESC

Preambul

În primul rând poezia rămâne ceea ce-a fost dintotdeauna - defularea personala a unei trăiri la nivel existential. **Deprimismul** artistic, adică starea despre care unii care scriu texte nici macar n-au auzit, ce sa mai spun de simțit. Fără suferința artistică poezia nu există, fără trăire un poem nu poate respira. Abia apoi se transformă la nivel de receptare într-un mai mult sau mai puțin instrument afectiv, care-și găsește cel puțin o formă de autentic. Dintr-o dată vezi că te-ai situat într-un fel de carusel pentru care nu mai există altceva decât **nelimitată / nelimitarea** auto-suficienței. În același timp îți dai seama căta prapăstie există - indiferent de situația lor geografică - între „*constructorii*” de poezie și poeți. Nici o vibrație. Nici un sentiment. Fragmentare până la suprasaturatie, *scriitura colegializată*. Și uite așa textele ajung simple instrumente mecanice, un fel de masinarie din care lipsește aproape întotdeauna esențialul, rațiunea de-a exista, forme fără fond. Dacă nu reușești să transmiți nimic aproapelui tău, lectorului acela care n-are nimic de-a face cu găsca ta de „*inițiati*”, înseamnă că poemul tău este o simplă formulă stilistică și nimic mai mult. M-am saturat de toate „*construcțiile poetice*” care-mi dau târcoale, pe care le citesc drept „*poezii adevărate*”. M-am saturat de „*poetii verticali*” de ipocritii care fabrică poeme ca și cum ar fabrica rețete pentru gospodine. M-am saturat să vad cum **valoarea** și **respectul** au dispărut cu desăvârșire pe toate planurile. Pentru mine, **literatura adevărată** este literatura care mă sensibilizează, pe care-o simt că răbufnește dintr-o respirație proaspătă, care poate să mă facă cel puțin pentru o clipă să-mi identific trăirile, care stie să protesteze fără să-mi zgândăreasca auzul, care mă face să cred că nimic nu-i zadarnic. Restu-i zgura.

Conceptualizare

Dacă ar fi să-l citez pe **Harold Bloom** probabil că ar începe cu descrierea liniară a limitei canonului

occidental desfoind acele pasaje prin care este sugerată duplicitatea interpretativă a simbolului estetic. Dar n-am să fac acest lucru cel puțin din două motive; odată pentru faptul că metoda de analiză a textelor - potrivit afirmațiilor lui **Alain Vaillant**, reprezintă în fond o banală axiomă sintagmatică și în al doilea rând pentru că limita canonului estetic occidental a fost deja depășită. Conform previziunilor făcute de **Alexandre Leupin** într-un articol intitulat *La fin du sex* și apărut în Art Press [noiembrie 1999], epoca sexismului a început să apună iar încercările puerile de revigorare au fost și vor fi sortite eșecului. Astăzi nu mă mai impresionează pe nimeni utilizarea unui limbaj literar vulgarizat doar în intenția de-a capta binevoitoarea atenție a publicului cititor.

Potentialul cititor de astăzi este afectat de receptarea unei realități cu vadite caracteristici epistemologice în care să-și poată regăsi posibile puncte de congruență care să-l determine la acțiune și implicare. Într-o societate extrem de dinamică, în care sistemele informaționale au desființat efectiv toate barierele mai ales în ceea ce privește comunicarea, era firesc să se întâmple lucruri extrem de interesante și pe tarâmul culturii. Site-urile pe Internet, paginile web destinate literaturii și artei sunt de ordinul miilor și chiar sutelor de mii. În orice clipă ești conectat la informații de ultima oră și poți comunica oriunde, oricând și cu oricine de pe întreaga planetă.

Nici chiar **Michael Moorcock** - vizionarul sf-ismului, n-ar fi putut banui, acum vreo câțiva ani, ce-o să se întâmple în această zonă de interes. **Minimalismul**, **fugitivismul**, **biografismul**, **nonmetrismul**, **post-textualismul** și mai ales **deprimismul**, sunt idei culturale care au încercat să decodifice și într-un fel să deconstruiască fundamentele canonului estetic occidental. **Deprimismul** [ref.fr. - *deprimisme*] este un curent literar desprins din zona **new wave** și se caracterizează prin abordarea tematică a unei realități bazate pe suprimarea conceptului de individualitate și pe încercarea lui într-un sistem globalizant, distructiv și restrictiv

[conexiuni multiple cu *depressionismul* francez și *neo-realismul* american]. Debarasat de nebuloasa unor ficțiuni premonitorii, **deprimismul** reusește să se evidențieze tocmai prin forța lui de-a rezista valoric într-un sistem în care se diferențiază clar două opțiuni majore:

1. **elitismul** – și migrarea textelor literare într-un micro-univers de tip eclectic;

2. **mercantilismul** – și optinea cititorului cotidian pentru lecturarea unor texte aproape lipsite de veleități literare.

Teoria formalista a limbajului poetic demonstrează evaziunea funcției poetice care depășește câmpul poeziei, incluzând orice discurs, orice text în versuri sau proză, primit și receptat ca mesaj literar, demonstrând că literatura poate fi depistată pretutindeni, în orice specie de scriere. Cert este faptul că nimeni nu-și mai poate asuma rolul de-a monitoriza valoric tot ceea ce se întâmplă în acest imens teritoriu artistic.

Și totuși... Poezia, în **conceptul deprimist**, nu este o esență, nu este o matrice localizată într-o anumită zonă a poemului, ci este dispersia spațiilor albe difuzate pe toată suprafața lui, cuprinzând elementele minimalului compatibile cu orice experiență umană, condiționată prin existența unor contexte valorizate de componenta experientială pe care un autor o controlează poetic. Semnificațiile latente explorate în cuvinte nu trebuie doar să pozitivizeze receptarea poetică prin potențiale formule metaforice.

Deprimismul propune conceptul minimal de abordare a unei realități dificile /dinamice /dureroase, care își supune individualul prin absorție. Această critică a formei apreciază forma prin raportare la obstacolele antiformale învinse, deci prin raportare la elementele anestetice reale transformate în materiale ale imaginației estetice. **Deprimismul** are intenția de a depăși sfera liricului tradițional și de a include în conceptul de metaforă toate transferurile complete de termeni și de structuri vizionare, demonstrând că elementul negării tradiționalismului este un argument pentru credința *ad litteram* în capacitatea mitică a cuvântului poetic de a-și conține propria semnificație

Agresiune și digresiune

Am tot încercat să definesc în ultima vreme un fenomen care pentru unii este absolut vizibil, normal și cât se poate de actual iar pentru alții înseamnă începutul sfârșitului, apocalipsa literaturii. Sigur că nicio dată n-am fost partizanul textelor care conțin cuvinte și expresii șocante doar de dragul de-a impresiona un potențial cititor, sigur că nu suport nici „construcțiile” poetice făcute pentru iluminarea maselor, însă nu pot ignora un text literar care deține toate valențele pentru a fi considerat ca atare, doar pentru că îmi displace o anumită expresie gen „să-mi bag pula, sunt o medică nenorocită” – probabil dacă ar fi sunat în genul „să-mi bag penisul”, mulți dintre comentatori nu s-ar fi ofuscat atât de tare.

Ceea ce vreau să subliniez este falsitatea și dublitatea celor care se oripilează în fața unui text literar. Sunt de fiecare dată aceiași care se oripilează în fața oricărui text literar actual, pentru că nu înțeleg fenomenul literar în profunzimea lui și pentru că n-au o minimă cultură a cititului – lecturile lor s-au oprit undeva în clasicism – și n-au depășit niciodată *epoca eminesciană*, cochetează de asemenea cu scriitura și au împânzit lumea cu epigonisme lor desuete. Au pretenții să fie considerați scriitori de parcă titulatura asta chiar poate corespunde oricărui om care scrie. Aceiași vociferatori abundenți sunt în realitate adepții *patriarhatului* (indiferent de sex), al rasismului prea puțin disimulat, al xenofobiei nearticulate și al unui fel de „*traditionalism*” feroce – *patriotardul de serviciu* în folosul comunității.

Există în drept și în fapt numai *adevărul* promulgat de către cei mai sus menționați. Restul – în viziunea dânilor – sunt *reminiscențe diavolești, sataniști sub acoperire, violatori în serie și femei ușoare, bătăranii de cartier și drogați incurabili*. Aceste patetice personaje, dacă ar deține puterea absolută, cu siguranță că ar încerca restaurarea închiziției, arderea pe rug a *ereticii* scriitori actuali „care-și bat joc de limba și literatura română folosind cuvinte obscene, triviale, agresive, etc.” – dar acești oameni uita că trăim într-o societate actuală în care valorile sunt depreciate și marginalizate, în care *becalismele* și *vadimisme* și *vanghelisme* au devenit puncte de referință, în care politicienii se bălăcesc zilnic într-un limbaj suburban, în care vedetele tv sunt actrițe porno și *pitzipoance* dezabuzate, în care jurnalismul a devenit o rampă de lansare pentru genul horror, în care șeful își angajează secretara după gradul de experiență în felație, în care *iarba* a devenit un brand mai cunoscut decât *palinca*, în care *trypurile* nu sunt altceva decât reflecția unor viziuni asupra ceea ce fiecare dintre noi și-ar dori să trăiască într-o altă realitate.

Deci, într-o asemenea lume, într-o asemenea societate, complexă și terifiantă, dinamică și restrictivă în același timp, cum să nu poți înțelege un text literar care nu face altceva decât să oglindească o realitate contundență, cu expresii absolut intrate în cotidian, utilizate de toată lumea, începând cu portarul de la primărie și terminând cu președintele țării? Repet, eu sunt pe undeva chiar un pudibond, nu cred că vreunul dintre amicii mei m-a auzit vreodată folosind expresii vulgare, dar asta nu înseamnă că trăiesc în altă lume și nu văd ce se petrece în jurul meu, asta nu înseamnă că într-un posibil text literar scris de cineva n-o să pot face vizualizarea critică în mod corect doar pentru că anumite expresii aparținătoare textului mi se par prea puțin delicate – sigur că rupte din context anumite cuvinte și expresii ar putea avea o cu totul altă interpretare, însă în realitate, aceste cuvinte și expresii aparțin unui text literar tocmai pentru a reflecta cât mai bine o imagine, o întâmplare existențială, un flash citadin.

Gelu VLAȘIN

Gelu VLAȘIN

153 de cuvinte pentru Irina

lui Claudiu Komartin

imi amintesc o peșteră
adâncă și alburie
în care o altă irina
mai puțin politicoasă
imi dăruia străveziu și indecent
o pereche aproape perfectă de săni
niște buze atât de lipicioase
și umărul acela
întipărit veșnic pe retină
imi spunea irina
printre picăturile de salivă
roșiatică imi spunea
lasă lasă tu că vine întunecimea
lasă lasă nu-ți mai face atâtea griji
pentru mine
sunt acum a ta
imi spunea irina
sunt acum toata a ta
și dacă vrei sa știi
sunt chiar mai mult decat adâncimea
în care-ți oglindești chipul
sunt o casă de cărămidă
în care tu ți-ai exilat existența
imi spunea irina
dar într-o altă vară
la fel de copleșitoare
probabil într-un altfel de trup
la fel de copleșitor
despre care
nu-mi mai aduc aminte
veneau niște călători singuratici
și-mi alungau nepăsarea
în timp ce irina își lua zborul
către alt loc
mai întunecos
mai rece
și mai fără de întoarcere

buenas noches hasta mañana

stau întins pe o masă rotundă
și din mine
tâșnesc două fântâni arteziene ca
două femei în formă de clopot
- niște tuburi galbene
din tavanul stroboscopic
se oglidește apoi o limbă străină:
está prohibido fumar
și plescaie satisfăcut me-
dicul de gardă
în dimineața asta mi-
am înfipt în venă un
cui ruginit din care ne-
cunoscutul roșu s-a
scurs în realitate printre
bisturiuri cataplasme și alte
viermuiri trecătoare
- Spinning Chain
poate într-o altfel de existență
n-are rost sa mai văd un
capăt de lume din care
s-au stins toate
beculețele :
buenas noches hasta mañana

poem irlandez

o tequila ca o potcoavă
izbindu-se de colțul unei mese
peste care s-au așternut
rânjetele noastre
într-un irish pub
lânga cibeles
dintr-un perete strâmb scot un cui
ruginit
si-l rostogolesc pe masă
lânga tine sau poate doar chipul tău
unde va ronțăindu-și um-
bra trecutului
un barman cu bar-
ba în formă de arbore
culege cuiul
si-l transformă în săgeată
pe care într-o clipă
cineva
o acoperă
cu multe
cuburi de gheață
si mi-o înfinge
în mâna dreaptă ca
să simt fiorul acela întunecos
despre care
numai hancock și hooker
mai știu să-mi vorbească

preinfarct

azi-noapte
mi-am luat inima-n dinți
și-am stat așa
nemișcat
clipe-n șir
nenumărate
prețioase
ireversibile
mă dureau dinții mei
de-atâta puls
mă dureau
așa
încleștați în așteptare
inima mea n-a cedat
n-a fost pusă la colț
n-a fost reciclată
inima mea n-a stat
degeaba
nu și-a lins rănile sângerânde
inima mea
n-a plâns
nu s-a milogit pe la colțuri
nu m-a părăsit
inima mea știe
să bată
azi-noapte
mi-am luat inima-n dinți
și-am alergat cu ea
desculț
pe o stradă îngustă
cu sens unic
la capătul căreia
scria cu litere negre
de-o șchioapă
“accesul interzis
muritorilor de rând”
abia atunci
inima mea
a început
din nou
să bată...

circumvoluțiune

omul și-a luat lumea-n cap
și lumea l-a privit
într-un fel
cu mânie
era prea
mare
pentru lumea
pietruită în
așteptarea celui ce n-o să mai vină
niciodată
de-aia omul și-a luat
lumea-n cap
ca să simtă
toată
greutatea
pământului

Versuri, enigme, aforisme, reduceri la absurd, amintiri, cărți poștale

• Barca s-a stricat. Acum nu-ți mai rămîne decît să-i astupi spărturile cu propriile haine. Vei întîlni altă femeie.

• Un om pe o bicicletă vine din lumea de dincolo cu o carte și o lasă neglijent pe o bancă. Adierea întoarce paginile. Pornim în căutarea lui.

• Solzii unui cuvînt, scoarța unei inimi, rodul unei priviri, aplauzele unor frunze, pisici încolăcindu-se la picioare.

• Suspendată în aer, mama vine să mă ajute, ușoară. Prințesa de dincolo! Fiul tău sapă canale către sfaturile tale, către sine.

• Deși dormeam în același pat nu ne mai atingeam. O brazdă trecea între noi. Lăstari ieșeau din birna casei. Hamacul din curte se legăna gol. Nu ne priveam.

• Doamnă dragă, parcă te lăsasem pe peronul gării din Deauville, cu pălărie și panglică legată sub bărbie, cu o pisică la picior și cu tarotul damelor în pumn.

• Citesc ceva divin în fragilitatea mereu reînnoită, fluturi crescînd în rana fiecăruia.

• Ascult de departe jucătorii de tenis, mingile lor iuți și pufoase cad pe locul unde mult mai tîrziu voi sta la o masă, cu un prieten.

• Fiule blind, simfonie mică, de ce tremuri? O frunză acoperă pîntecul. Un ochi se face mare în sertarul cu poze, e mama.

• Fluturile nu mai are loc sub platan. Scorjit, copacul leopard domnește. Mai ia puțin septembrie, prietene, mai ia lumină cu fum.

• A plecat divinitatea verii. Septembrie e forma ei goală, forma ușoară, mierea scînteietoare curgînd din marea carte uitată în aer.

• Sub vechea ambulanță a crescut iarba. Un prieten, mort de demult, privește în gol. Șoferul doarme.

• Persecutorul pe care l-ai văzut în vis rămîne acolo, neputincios înaintea zorilor.

• Popoarele care se odihnesc dispar din cronici, mănîncă fructele pe gînduri, durează.

• Așezau un taur în criptă, într-o bazilică din Granada, pe strada Elvira. O țigancă avea un fluture în farfurie. Unele flori mergeau.

• În mare grabă ți-am lăsat cealaltă adresă, cea veche, din lumea mea. Vino cînd vrei.

• Paharul tău străbătuse sufrageria și neatingînd nimic, s-a pus pe barba bunicului tău ațipit, apoi l-a ocolit și s-a apropiat de gura străinului din prag.

• Toți înecații povesteau că fuseseră seduși de plăcile jucînd pe fața lacului.

• Vine pe neașteptate cel ce era deja de față. De ce compari inima cu o candelă? Tu dormi, cineva vede lumină și intră.

• Un nou testament răsfoit de furtună. Rîndunicile se ascund între paginile lui.

• Cînd eram mai cuminte un smoc de iarbă, pietricelele și bălțile după ploaie scriau ceva, iar casa încerca să vorbească.

• Nimeni, în liniștea asta, nu sosește prea tîrziu. Ne recunoaștem, lucruri și oameni născuți de același pîntec.

• Ai plecat. Ce gust de spirale pisate. Ciinele te caută obosit. O rază intră pe raza puștii.

• Neputința ta va fi partea nopților tale, extazul însă va dura preț de un fulger roz-albastru.

• De ce vrei să ne împlinești toate dorințele? Sau poate tu dorești în dorințele noastre?

• Noaptea, cînd dormi, acoperișul vrea să atingă steaua.

• Nu ne-am rugat, n-am vegheat, lucrurile au devenit obiecte, obiectele s-au făcut imagini. Ca să ne aducem aminte mai privim o dată lucrurile.

• Cărarea pe care umblai a luat foc. Dacă te uiți în urmă vezi cenușa, dacă te uiți înainte vezi ierburile crescînd grăbite.

• În sfîrșit ultimul dintre ei a sosit, seminția lui se stinge, ne adunăm în jurul lui și ne privim prin el.

• Cei ce te cunosc pot fi siguri de tine: cu cîteva scoici în mînă se iau după Calea Laptelui.

• Unde-i prigonitorul din vis? Unde-i tribunalul lui masiv? Fereștrele se deschid brusc, cu ochii mari uimiți vedem cum primăvara a sosit.

• Lipsește cineva. Umblă și găsește-l. Urma lui e aceasta: că ai pornit în căutarea lui.

• Pe banca ta plouă din copilărie, pe a mea fumez și mănînc. Cineva strigă la noi ați intrat și nu ați plătit!

• Stelele deasupra leagănului și în leagăn un copil. Ne întrebăm ce va fi de capul lui. Și totuși el Ținea stelele și ne Ținea și pe noi.

• Era mai aproape de fixitate, moarte și fotografie decît de fereastră de unde se vedea marea.

• Odată ce s-a răsturnat lacul peștii suferă în cer. Le dăm de mîncare cu mîinile sus.

• Spunea: Dumnezeu e largul mării. Cine crede așa ceva stă pe țărm cu spatele la noi.

• Scria cîte ceva despre viața mică, foarte mică și foarte rară. Cobora în fiecare zi de la etajul șapte.

• În călătoria mea către centru am văzut că nu puteam să mă opresc, că-n urma mea podurile se surpau și că nu mai ajungeam niciodată.

• Stătea lîngă soba de teracotă. (Între timp cineva prin intermediul iernii ne distrugea.) Povestea despre un zid luminiscent.

• Tînră, ea nu înțelegea că stropirea unui copac uscat e unul și același lucru cu începutul lumii.

• Un bătrîn avea obiceiul să aprindă lumina în timpul nopții și să se joace. Pisica îl privea ca o mică baltă neagră.

• Jumătate poet, jumătate monah - murise cînd ieșeau ultimii cai trași pe barba amurgului.

• Murmurai: imposibilul în carne și oase, numai el. Cu trei sardine înfășurate în manuscris priveai înainte.

• Am venit. Ascult castanele. Pe fiecare un haiku și peste toate părul unei fete.

• Iarna privești pe fereastră săniile cu merinde cerute de orizont.

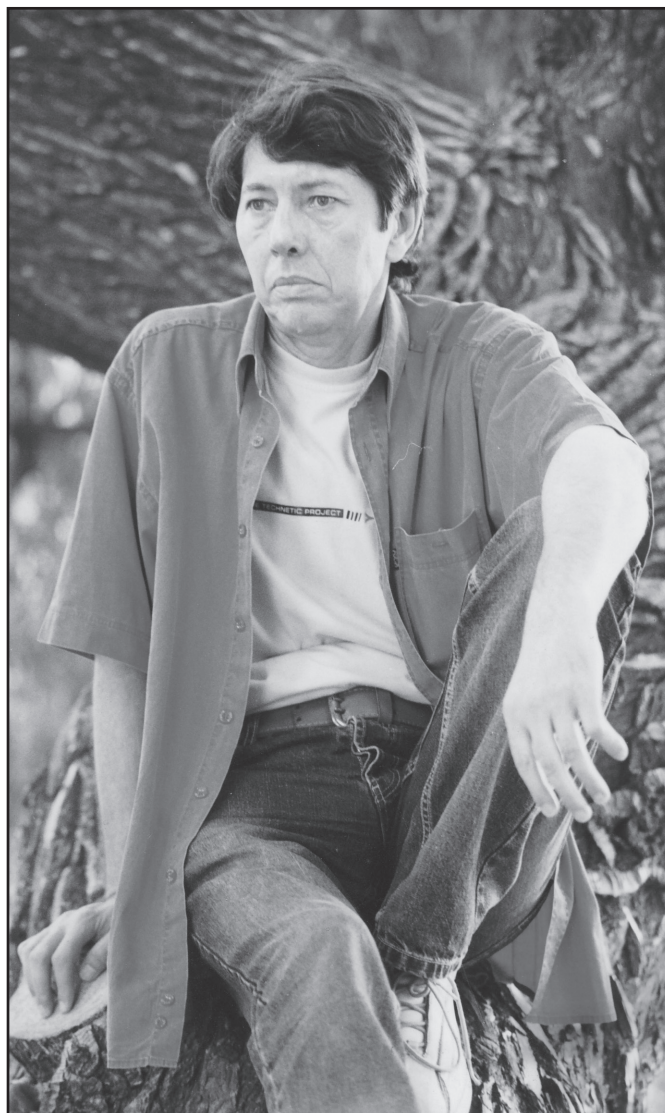
• E o lungă alee de platani din specia leopard. Un bătrîn trece în sensul invers orașului, care alunecă departe.

Constantin STAN

Ehe, s-a dus și tovarășul Stalin!

Ivan Mihailovici Saproșkinov este, în felul său, un umanist. Îl înduioșează oamenii, îi privește cu drag, mai ales atunci când ei sunt mulți. Mulți la un loc, în rânduri ordonate, ținându-și capul în sus, pieptul bombat și mersul avântat și dacă mai poartă ei și drapele, fotografii și alte materiale de agitație vizuală, atunci lui Ivan Mihailovici i se umflă pieptul de mândrie și, nici el nu știe de ce, îi vine să plângă. Probabil de bucurie, de prea plin, de solidaritate, de gândul că cei mari stau pe umerii celor mulți, sunt purtați pe umerii lor viguroși. El a văzut mulți tovarăși de nădejde purtați pe umerii clasei muncitoare, în alianță, desigur cu țărâtimea, și pe toți i-a iubit. Iar la moartea multora a vărsat amarnice lacrimi. Cum murea câte unul, cum se simțea el mai părăsit, mai orfan. Dar ca la moartea Tătucului totuși nu s-a mai simțit niciodată atâta frig în oase, filosofează Tovkolea. "În martie, la noi, iarna se poate spune că e în toi, se zburlește la tine și te face să o simți prin toate oasele", își zice Saproșkinov.

Așa era și-atunci. Tovkolea a simțit cum frigul îi bântuie tot trupul, chiar dacă stătea bine mersi pe cuptorul unui mujic, om de nădejde al partidului în cătun, bea ceai pe săturate și legumea stacana de votcă pe care o primise la intrarea în casa de lemn a gospodarului. Atunci, Tovkolea a zis cu un aer nostalgic; "Ehe, s-a dus și tovarășul Stalin..." A ridicat capul de pe masă, și-a umflat pieptul de parcă ar

fi fost la conferința regională privind îndeplinirea sarcinilor de partid la colectarea de borcane și fier vechi, și a spus cu vocea lui de prezidiu: "Dar învățătura lui va fi mereu vie, flacăra călăuzitoare pentru noi...ceea ce înseamnă că nu s-a dus de tot!" Urechile lui Ivan Mihailovici refuză să audă fraza în întregime, mintea lui și-acum se sperie când își spune în șoaptă și numai când e singură-singurică (fără alte minți în preajmă) ceea ce, de fapt, a spus Tovkolea în ultima parte a respectuosului său discurs; "ceea ce înseamnă că nu s-a dus dracului de tot". Ceea ce nu înseamnă, își amintește Ivan Mihailovici cum își amintea Tovkolea, că a doua zi Tovarășul nu a pornit la treabă. Cătunul, zemstva, regiunea sa trebuia să fie frunțășă și la capitolul "ultimul omagiu adus tovarășului Stalin". Măsurile luate pentru ducerea la îndeplinire a obiectivului (o fi fost mareș sau nu, se întreabă Ivan Mihailovici) au avut două componente distincte: organizarea durerii adânci a poporului și asigurarea bazei materiale spre a duce la bun sfârșit această sarcină. La capitolul "durere" s-au interzis balurile, cântatul pe ulițe, nunțile, botezurile, scandalurile și bătăile într-un cadru neorganizat, înmormântările (că doar nu era ca oamenii să-l plângă pe răposatul din sat ca pe marețul conducător), bețiile, talăngile și clopoțeiii de la gâtul vacilor. La stabilirea cadrului în care se va desfășura durerea era clar "numai cadrul organizat" – la adunările populare, oamenii vor

plânge sincer, îndurerat, fără bocete, dar din când în când cu suspine adânci, câțiva dintre oamenii de nădejde ai celei de partid vor fi desemnați să spună din când în când “uff... am rămas fără părintele nostru” sau, în fine, ceva de genul acesta, dar cu multă simțire, cu un glas baritonal, grav care să fie bine auzit de cei din jur pe o rază de cel puțin 10 m. Ivan Mihailovici e convins că tătucul a fost bun. Oamenii îl plângeau cu lacrimi sincere, femeile își pusese ră haine cernite și sufereau la fel de mult ca în vremea războiului când primeau cărțile poștale cu chenar negru care le vestea că Sașa, Mișa – dragii de ei! – au murit ca niște eroi în marele război pentru apărarea patriei. Jalea părea că plutește peste întreaga țară așa cum o ceață deasă, de toamnă sau de sfârșit de iarnă/început de primăvară, stă zile întregi ca o păclă peste case, păduri, stepe, orașe, oameni și steaguri. O ai pe cap, o respiri, o porți cu tine ori unde te-ai duce. Tătucul a fost din rărunchi jelit, iar asta îl face pe Ivan Mihailovici să creadă cu tărie că a ales calea cea justă urmându-l pe Tovkolea, și, deci, implicit marea cale trasată de părintele poparelor. Te poți îndoi de justetea liniei partidului, mai poți avea o undă de îndoială când vezi durerea cea adâncă a poporului la moartea conducătorului iubit? se întreabă - retoric, desigur - Tovkolea.

Așadar, organizarea durerii a fost floare la ureche față de alegerea cetățenilor de încredere care să meargă la marea durere din Capitală, găsirea camioanelor cu care să-i transporte până acolo, procurarea de hrană rece pentru trei zile și obținerea permisului de liberă trecere. Ehe, cât s-a mai zbatut tovarășul atunci, ce de muncă de lămurire a mai dus, câte șunculițe și iepuri nu a mai cărat bietul de el pentru tot felul de aprobări. Dar și-a dus munculița la bun sfârșit, și și el, și tovarășii au fost tare mulțumiți; o așa jale nu mai cunoscuse niciodată țara.

Așa că, în vremurile din urmă, când mai marii mureau ca să zicem așa pe bandă rulantă nu mai avea acea tresărire de mare mândrie patriotică, ba, ca să fim drekți, se amuza, în sine, că doar nu era să se hlizească de față cu alții, făcând pariuri: “asta-i pe doi ani”, “asta n-apucă șase luni”. Și poporul părea stors de lacrimi, venea la o așa durere ca la serviciu; stătea la cozi pentru a trece prin fața catafalcului, abia de arunca o privire către răposat și apoi se ducea în treburile lui. “Știi, Ivan Mihailovici, ar trebui să ne luăm abonament pe calea ferată la cât de des ne ducem noi să-i plângem pe iubiții conducători”, îi zisese nostalgic Tovkolea. Și cum vorbele tovarășului erau sarcină de partid, Ivan Mihailovici fu gata să o pătească, dar rău de tot. Merse să rezolve problema la tovarășul cel mare din regiune, adică pentru a obține aprobarea de abonamente, și acolo la întrebarea “motivul solicitării”, dumnealui zisese senin “ca să fim gata oricând să mergem la înmormântarea prea iubitului nostru tovarăș”. Nimerise prost; abia venise Mișa la putere, orișicât – om tânăr, părănd sănătos – și vreo trei săptămâni trebuise să tot răspundă la întrebarea “de unde știe de un complot la adresa tovarășului?” Nu știa, păcatele lui, de nimic, dar el era un om grijuliu și zisese că, dacă-o fi să se întâmple breo nenorocire și să rămână poporul iarăși fără conducător, și el și tovarășul Kolea să fie pregătiți măcar de drum să nu-și mai facă griji că în zilele alea sunt alte sarcini și probleme de rezolvat. El știe asta, că doar are experiență!

Așteptând pe trotuar să mai vină și alți cetățeni cu care să traverseze marele bulevard, Ivan Mihailovici a văzut

revărsându-se mase, mase de oameni. Nu știa de unde vin și nici unde se duc. Nu aveau nici portrete, nici lozinci și nici nu mai stăteau rânduri-rânduri ca bravi soldați ai clasei muncitoare. Și, totuși, ei se revărsau la fel ca altădată în torente năvalnice, ca apele de primăvară scăpate din matca lor, decise să spulbere ceea ce le iese în cale. Se spune că la inundații și la revoluții pe creasta valului sunt aduse întâi gunoaiile. Despe revoluții, Ivan Mihailovici nu are știință, dar a văzut multe inundații și poate pune mâna în foc de adevărul vorbulițelor: puhoaiile răscoleau prin mizerii și duceau cu ele mai întâi și mai întâi toate gunoaiile. Mai apoi începeau să vină câte un coteț mai acătării, o șură de fân și chiar o căsuță cu gospodăru cu tot. Doar din întâmplare, așadar, fără nicio aluzie, în timp ce asemuia el torentul de cetățeni cu torente de primăvară/toamnă, pe care le petrecuse cu ochii, și cu îndrumările pe linie de partid cărate și revărsate prin diverse colțuri ale minunatei patrii, dezvoltă în mulțime draga siluetă a lui Tovkolea. Ei da, era chiar înălțimea Sa, neschimbat de parcă timpul nu ar fi trecut ci ar fi stat în loc. Cu șapca sa în colțuri, cu poalele paltonașului în vânt, cu pieptul bombat gata să înlătore, să măture orice piedică din calea venirii comunismului (care comunism i se părea lui Ivan Mihailovici mergea totdeauna în urma tovarășului), cu geanta în mână.

Da, după geantă mai ales îl recunoscuse Saproșkinov. Drăguța de ea, ce-o mai cărase, ce-o mai ferise, ce-o mai descântase el, Ivan Mihailovici. Cât a mai cusut-o cu ațușoare și sârmulițe, cât de i-a mai îngrijit cele două încuierători, cum le mai descânta atunci când nu voiau să se închidă pentru că se umflase ea, borțoșica, de dosare, de ziare, de pachete și pachetele, de sticle și sticloante. “Numai un pic, așa, haide, haide, drăguțelor. trebuie să ne închidem frumos”, vorbea cu ele Ivan Mihailovici. Moșmondea minute bune până reușea să facă încuierătorile să-l asculte, să nu-l supere pe tovarășul care, desigur, i-ar fi zis “Nici măcar o geantă nu ești în stare, Ivan Mihailovici, să închizi, ce s-ar întâmpla dacă ai avea ca sarcină să duci la îndeplinire fapte mărețe, înălțătoare cum ar fi să depășești cu 127% planul la colectări, să devii fruntaș în întrecerea comunismului, chemându-l la întrecere pe însuși tovarășul Stahanov, să combați cu tărie dușmanii poporului sau chiar să zbori în cosmos, tovarășe Saproșkinov, da, da să zbori în Cosmos nu chiar ca tovarășul Gagarin, dar măcar alături de cățelușă noastră - Erou al patriei - stimata Laika?” Pentru Ivan Mihailovici, nu era însă nicio misie mai înălțătoare, mai măreață decât aceea de a încuia cu grijă geanta tovarășului Kolea. Învățase el, și din prelegerile tovarășului, și din viața de zi cu zi, că fiecare are o menire, o sarcină pe acest pământ și țelul suprem trebuie să fie să și-o ducă exemplar la îndeplinire. Țelul lui, menirea lui erau să aibă grija de geantă pentru a-l servi pe Tovkolea iar prin aceasta să slujească marea cauză a comunismului.

Dacă vreodată a fost cu adevărat emoționat, apoi trebuie să recunoaștem că întâlnirea cu geanta tovarășului fusese momentul în care Ivan Mihailovici se pierduse de fericire și emoție. Era atât de emoționat încât nu știa ce să facă: să-l strige pe Tovkolea ori geanta acestuia. Dar cum, Doamne, iartă-mă, să te adresezi unei genți? se frământa Ivan Mihailovici cu ochii pe ea.

Începu să mergă pe trotuar urmând coloana muncitoarească (numai muncitorii merg în coloană atât de voinicește și de siguri de drumul pe care îl au de urmat, știa el

asta foarte bine), tot agitându-și brațele către geanta tovarășului. Dar, drăguța de ea, ba se apropia de el, gata-gata să-l atingă, ba o înghițea mulțimea și îl aducea pe Ivan Mihailovici în pragul disperării: dacă a pierdut-o?! O căuta din ochi cu aceeași febrilitate cu care avea grijă de ea în nopțile lungi de ședință, în nopțile lungi de prelucrare a tovarășilor, în nopțile lungi de anchetă. Răscolea cu privirea toată mulțimea –din care nu vedea decât picioarele și mâinile pentru că pe el îl interesa numai și numai geanta. Un val de căldură îi trecea prin corp când reușea să o zărească, o fixa cu privirea decis să nu o mai scape, dar peste numai o clipă iarăși și iarăși o pierdea. Când o găsea, dădea disperat din mâini, îi făcea semne, o implora să se apropie. Dacă-ar fi avut, i-ar fi fluturat o bucătică de șuncă, un borcan de ghebe murate, un dosar de dușman al poporului numai să-o facă să-l recunoască, să vină la el, să se simtă în siguranță mai ales el, Ivan Mihailovici.

Mai întâi fu foarte fericit: o aflase. Hoțomanca, ba se ascundea în spatele unor pungi de plastic din alea colorate și cu tot felul de chipuri și cuvinte în limbi imperialiste, ba ieșea la iveală umflându-și burtica de mândrie. Mai apoi se frecă la ochi: în fața ei mai apăru o geantă. Identică! Le urmări alternativ cu privirea spre se lămuri care e cea adevărată fără să se poată decide. Chiar și mâinile erau la fel, la fel ca ale lui Tovkolea: aspre, mari, strângând cu fermitate mânerul. Nu numai atât, dar și poalele paltonului fluturau la fel. Și pantalonii pe care îi periașe el în atâtea rânduri și-i pusese sub saltea ca să se mai netezească un pic erau aceiași: gri, obosiți, căzând peste pantofi și atingând pământul la călcăie. Își mută privirea de pe o geantă pe alta de parcă aia s-ar fi jucat de-a v-ați ascunselea cu el de mai multe ori ca să priceapă dacă nu cumva era una și aceeași cu chef de hârjoană. Deodată, tot rândul în care văzuse prima oară geanta tovarășului se alinie de genți. Toate la fel, toate împinse în față și întoarse cu hotărâre înapoi în aceeași mișcare de parcă ar fi fost pe sârmă. Vru să scape de această imagine și o luă repezitor înaintea rândului spre a privi mai din față. Numai că în față era un alt rând de genți. Le lăsa să treacă, dar din urmă bineînțeles că veniră alte și alte rânduri de genți. Cât putea cuprinde cu ochii, în față și în spate, vedea numai și numai rânduri de genți defilând muncitorește, ordonat, harnic, cu o hotărâre demnă de o așa cauză. Nobilă. Măreață. Înălțătoare.

Lui Ivan Mihailovici Saproșkinov i se umflă pieptul de mândrie. Îi fu necaz atunci în clipele alea că nu învățase niciun versuleț din marșurile atât de frumoase pe care le auze la defilări, adunări, ședințe, munci patriotice, demascări, și chiar la nunți, botezuri și înmormântări desfășurate, bineînțeles, în cadru organizat, tovarășește. Glăsciorul său nu se auzea, nu scotea un cuvânt, o notă muzicală, dar glasul inimii lui Ivan Mihailovici cânta. Cânta la fel de strașnic, de tare, de mobilizator precum Corurile Reunite ale Armatei.

Prinse ritmul cu unul din rânduri și merse voinicește pe trotuar alături de coloană multă vreme. Chiar dacă el nu avea nicio geantă, mâna lui dreaptă se mișca de parcă-ar fi avut. Astfel, ajunse în piața mare, lângă biserica cu turlă aurită, lângă zidurile roșii, lângă mausoleu, lângă Instituție. Ce s-o mai lungim, era chiar în fața ușii masive pe care trebuia doar să o împingă spre a se simți bine, în siguranță și fericit. Era la slujbă sa.

Trânti ușa în nas vociferărilor, strigătelor, freamătului, răzmeriței, sau ce-o fi fost, de-afară. Trecuse printre oameni așa agitați, grijulii să nu-i tulbure din ceea ce păreau că au de făcut, dar, apoi, uitându-se la ei, cu băgare de seamă, își dădu seama că tocmai asta le producea cea mai mare agitație: nu știau ce anume să facă. Improvizaseră o tribună de unde se vorbea. Era un singur microfon și o mulțime stătea la coadă să-l apuce. Care cum îl înghăța începea să intre în febră. Ivan Mihailovici nu asculta niciodată ce se vorbește de la o tribună sau de la un microfon. Își educase urechile în lungi și repetate manifestații publice. Nu avea de ce să creadă că oamenii ăștia ar fi spus ceva mai acătării decât ăilalți pe care îi ascultase până acum. Doar că unii sunt mai calmi, mai așezați, iar alții – febrili, agitați, dezordonați în vorbe și mișcări. Ce dacă auzi alte vorbe, toți spun același lucru. Vorbele de la tribună sunt asemenea tulburărilor din zilele de vară – şuieră vântul, se întunecă cerul de nori, se ridică praf, frunze, hârtii în aer și se învârt haotic, în depărtare se aud tunete și chiar se vede câte-un fulger. Ai zice că lumea va fi măturată de uraganul care va să vină. Bluf, de cele mai multe ori nu se întâmplă nimic: nu pică nici măcar un strop de ploaie – pământul rămâne uscat și cu gura crăpată de sete, aerul este înecăcios și fierbinte, ba cu mai mult praf, deci și mai greu de respirat. Guanoalele ridicate de furtună se așază te miri unde, în pomi, pe balcoane, pe parbrizele mașinilor, se întind pe trotuare, în intersecții, în mijlocul marilor bulevarde, oferind o imagine jalnică. Nici nu ți-ai fi putut închipui cât de mult și de divers e gunoiul pitit de oameni, până atunci, prin tot felul de cotloane!

Tot astfel cu oamenii: nici nu ți-ai imagina cine se repede primul să dea cu piatra. Atât cât a avut curiozitatea să se uite, Ivan Mihailovici nu a văzut decât figuri cunoscute. Nu, nu că i-ar fi cunoscut personal, că i-ar fi știut după nume și că ar fi zăbovit vreodată cu ei la un ceai sau la o votcă, nu, ci așa, filosofic vorbind, sau mai corect ideologic spunând, îi știa. Ceea ce îi produsese o liniște sufletească vecină cu mulțumirea.

Dacă-ar mai fi avut un pic de curiozitate, totuși ar fi văzut ceva care, poate, l-ar fi făcut să tresară. Sau măcar să se mire un pic. Ori să se scarpine în cap cu un mic gest de uimire. De microfon, la tribuna improvizată, fșgăind de oameni agitați, se ținea acum Ludmila. Cum care Ludmila? Cervenkova, evident. Și-atunci, Ivan Mihailovici s-ar fi luminat la ce bun nopțile de dispute ideologice cu tovarășul ei de pat, Boris – “Borenka”, “Ursuleț!” - la ce folosiseră ele și care era modul lor de întrebuințare.

Că avusese curajul să urce la tribună, că îndrăznise să-i smulgă unui bărbat (nu chiar bărbat, un bărbățel d-ăla cu tuleie încă neprecizate), că vorbea, hai, mai treacă-meargă, dar ce cuvinte îi ieșeau din gură! Asta chiar l-ar fi lăsat cu fața căzută, de femeie fardată prinsă de o ploaie zdravănă, până și pe dumnealui. Ludmila Cervenkova avea vocație. Nu atât de orator, deși cuvânta dumnezeiește, cât vocația aia de revoluționar sadea, din stirpea aia care schimbă lumea din rădăcini sau cu rădăcini cu tot. Își începu speech-ul (cuvântare nu putea fi), prezentându-se scurt, depănându-și apoi biografia ei de tânăra oprimată de-un regim fără libertăți, fără viitor, fără speranțe. Trecu apoi în revistă umilintele la care fusese încercată odată cu tot poporul. Zise chiar și de programul oribil în care beneficia de apă caldă, de cozile de la magazine și mâncarea luată pe bon,

de lucrurile proaste cu care a fost obligată să se îmbrace. Ce mai, de fier să fi fost și tot te-ar fi năpădit plânsul și i s-ar fi stârnit mânia și te-ar fi împins la luptă pentru dreptate, pentru dmeocrație, pentru adevăr și, desigur, pentru ceea ce aduc acestea ca beneficii, inclusiv dreptul oricărei femei de a avea desuuri ca în Occident, dacă nu ca ale americancele.

Uite-așa vine de se întâmplă: în orice moment crucial al istoriei apare câte-o femeie. Care este motorul, punctul de pornire, ori doar pretextul. E tare ciudat lucrul ăsta pentru că ele sunt în general, sau în majoritate și în majoritatea timpului pe care-l trăiesc, firi pozitive, legate prin

naștere de viața care trebuie continuată, slujită, apărută cu orice preț. Se înșală cei care cred că ele sunt slabe, nevolnice, lipse de apărare. Când dau naștere sau când vor să dea naștere (și care femeie nu vrea asta și oare când femeile nu se gândesc la a da naștere unui copil?), nu există nimic mai zdravăn, mai inflexibil, mai tăios, mai feroce decât femeia. Păi, ați întâlnit vreodată un bărbat care își ambalează puterea lui de Don Juan la turație maximă spre a cuceri o femeie doar ca să-i facă un copil?

(fragment din romanul "Gde Buharest", în curs de apariție)

Constantin SEVERIN

Iubita lui Esto

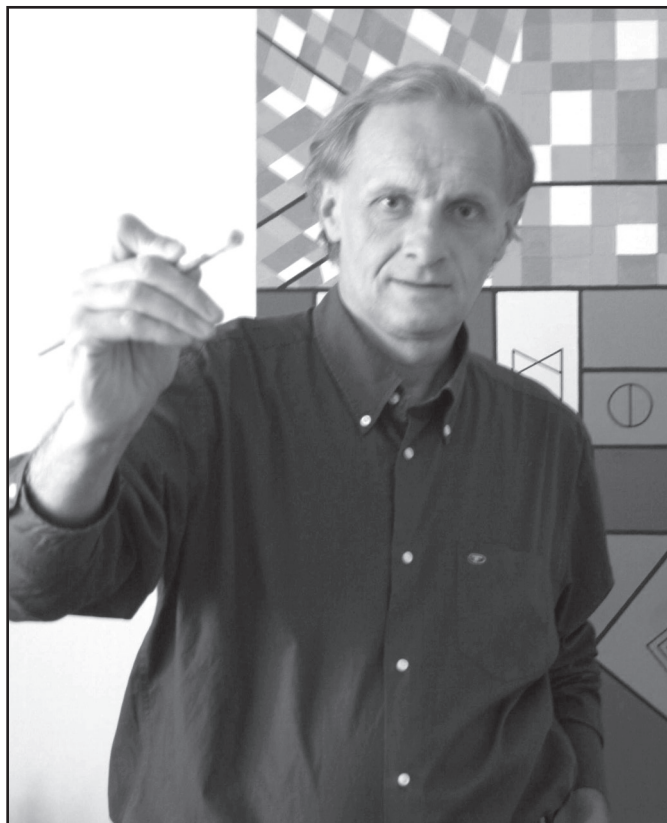
Motto:

*În scrierea japoneză
ideograma iubire e reprezentată
printr-o inimă legată prin cuvinte.*

II. Allegro

1.

Locuiesc în cartierul La Boca, într-un apartament cu trei camere al unei clădiri situate în apropierea unui bar renumit, "Caminito", o zonă în care tangoul e inima turismului, case cu două-trei etaje viu colorate în roz, verde, portocaliu, albastru, galben și roșu, perechi dansând în fața unor localuri de tip Tango Show, precum "Los Gitanos", indience care prezic viitorul după zborul păsărilor, artiști cu zeci de panouri cu picturi și fotografii expuse pentru vânzare, iar la câteva sute de metri cheiul veșnic aglomerat pe care merg zilnic spre centrul universitar, din nord, debarcadere luate cu asalt de negustori, perechi de îndrăgostiți sau singurătăți ambulante, va poare din toate colțurile lumii, șalupe, bărci și din când

în când câte un iaht elegant, cu pânze sau cu propulsie mecanică, un loc în care febrilitatea vieții te acaparează cu totul, peste care plutește un 'năvod' sonor extrem de viu, de la zgomotul brut sau sirena unei nave până la sunetul dramatic și profund al bandoneonului. Un loc pe care iubitorii de artă îl vor regăsi și peste sute de ani în tablourile artistei Silvina Benguria (una dintre cele mai apropiate prietene ale lui Esto) din ciclul "Ambarcațiuni", atât de expresive și pline de lirism, cu o paletă cromatică ce intră în rezonanță cu cele mai înalte zone ale sufletului.

Azi, 22 martie 1975, îmi permit să produc o ruptură în fluxul vieții mele cu un ritm haletant, nu mai merg la universitate și îl aștept pe Esto la mine, pentru prima oară. Când îl invit, la telefon, îi simt vocea irizată de emoție, *Cred că până la ora întâlnirii o să fac și eu implozie, cum spuneai tu într-o scrisoare.* Daniel a plecat seara trecută în provincia Misiones, își dorea de mult timp să studieze instrumentele muzicale de suflat și de percuție ale comunității de indieni guarani. Recitesc un poem dintr-o antologie românească, un paragraf care

mă emoționează de fiecare dată, și care se potrivește cu visul meu despre o relație adevărată de dragoste, *când un bărbat își găsește femeia sa / și o femeie își găsește bărbatul său/ lumea se închide pentru ei / și vor căuta la neșfârșit unul în altul / și nici Dumnezeu nu va mai încăpea între ei.*

Atât de străvechi sună aceste cuvinte, vorba iubitului meu, parcă repetă gândurile unor profeți vechi testamentari, dar tocmai parfumul lor de smirnă și santal îmi hrănește reveriile și speranțele. Și iată ce spune tot un *vecchio*, gânditorul renescentist Marsilio Ficino, vorbind despre jocul uneori fatal al iubirii, *Cel iubit există în dublu exemplar, iar cel ce iubește nu mai există deloc.* L-am chemat pe Esto la mine abia în momentul în care am simțit că nu mai există deloc.

În așteptare clipele își iau parcă mai lent zborul din teritoriul himeric al prezentului, **teritoriu guvernat de Orbi** (10), și nu știu de ce tocmai acum din cotloanele memoriei răzbate la suprafață neașteptata întâlnire în barul "Caminito", exact din urmă cu trei ani, cu idolul care a electrizat generația hippy din anii '60-'70, Ira Eichorn, autointitulat "Unicornul", de la semnificația numelui său în limba germană. Înalt și zvelt, cu plete lungi, negre, un barbișon îngrijit și chipul oval, înviorat de niște trăsături puternic reliefate, care îi oferă o carismă specială, Ira e așezat la o masă împreună cu fermecătoarea sa prietenă Hellen Maddux, alintată de toți prietenii Holly (Sfânta), cu o sticlă de whisky în față, iar eu stau la câțiva metri de ei, cu trei colegi de la universitate și un prieten medic și poet, Ernesto Kahan, director în Ministerul Sănătății, tinerii încep să-i ceară autografe, intră în scenă **tangue-ras y tangueros**, Ați adus bandoneonul din Germania ca să ascundeți în leagănul cântecului toate stafiile Europei, în ochii aprinși îi lucește mușcătura imaginarului, identitatea se poate îmbogăți și cu un sine imaginar și ideal, mă privește fix, mă arată cu degetul, *Dar Europa e trecutului și blestemul vostru, piatra de moară care vă afundă în nostalgie, în patria tangoului, de aceea aveți nevoie de noi, barbarii culturii, mai mult ca niciodată, pariez că doar doamna din mijlocul vostru este argentiniancă pură, născută aici, ați devenit o țară de venetici melancolici, de înfrânți trași pe sfoară de elitele globale zombi*. Da, în primul rând de bancherii voștri de pe Wall Street, replică Ernesto Kahan, cel care avea să părăsească Argentina în grabă, în 1976, după lovitura de stat militară, se număra printre liderii unei organizații internaționale de apărare a drepturilor omului, Asociația Internațională a Medicilor pentru Prevenirea Războaielor Nucleare, cu o activitate încununată de Premiul Nobel pentru Pace, în 1985, iar în iulie 2001, la Congresul Mondial al Poetilor din Iași, România, avea să-i acorde un interviu lui Tin, *Argentina se află acum într-o mare criză și aceasta are două componente, așa cum ați spus : una este corupția, o problemă teribilă, și cealaltă criza economică provocată de imensa datorie externă, care crește pe măsură ce trec anii, datorie impusă de băncile societății capitaliste, ieri discutam cu soția mea și afirmam că marea problemă a comunismului sau a socialismului era faptul că oamenii își pierdeau motivația de a crea, de a munci și de a se dezvolta, iar în capitalism problema este că mulți au această*

motivație dar foarte puțini au posibilitatea să se bucure de viață, doar o mică minoritate se bucură de privilegiile societății capitaliste, eram prezentă și eu atunci la Iași, amicul meu Ernesto Kahan și soția sa m-au invitat într-o seară la restaurantul țigănesc, nu-l mai văzusem de 25 de ani și îmi amintesc cu exactitate tot ce mi-a povestit atunci, mai ales din momentul în care am început să discutăm despre Astor Piazzola (memoria afectivă!), După ce am parcurs pe jos strada Corrientes și am scormonit prin librării în căutarea cărților care pentru mine erau amintiri din tinerețe, am mâncat o friptură la Pipo și m-am îndreptat spre întâlnirea de la Cafeneaua „Los Angelitos”, pe Bulevardul Avenida de Mayo. Inconștient, m-am străduit să ocup una dintre mesele în jurul căreia, acum 25 de ani, ne strângeam cu toții, tovarăși în unitatea San Telmo a Partidului Socialist. Cel mai activ era Rechini, cu entuziasmul lui contagios, iar cel mai critic, Manchini. Cei care nu lipseam niciodată eram eu, frații Roman, Santiago și negrul Pasmater. Băiatul de cafea, cum îl numesc argentinienii pe ospătar, era întotdeauna același, un galician tipic ce îndeplinea un ritual inutil, dar esențial: Ce doresc domnii revoluției? Cafea? Cafea cu lapte? Cornurile sunt de azi... Rămăsese să ne întâlnim la 19,30 și mai aveam de așteptat 25 de minute. Am cerut o coca-cola în așteptarea lui Vladi Silberman și a lui Astor Piazzola. Niciunul dintre ospătari nu-mi era familiar și nici la bar nu am regăsit atmosfera de pe vremuri. Îmi părea rău. Întâlnirea anterioară avusese loc acasă la Vladi, atunci când Piazzolla, în 1979, venise să susțină un concert la Tel Aviv. Susana, soția lui Vladi, m-a invitat la cină ca să-l cunosc pe Astor, un vechi prieten al soțului ei, căruia toți i se adresau cu formula din lumea muzicală, "Maestrul Vladi". Numele lui real era Vladimiro, însă la Radio El Mundo și la televiziune, când anunțau orchestra lui, spuneau "Pentru dumneavoastră, Maestrul Vladi și marea lui orchestră de virtuozii!" În anul o mie nouă sute șaptezeci și șase, viața în Argentina și, în special, în Buenos Aires, devenise imposibilă pentru intelectualii de stângă și mulți, ca mine sau ca Vladi, hotărâseră să emigreze. Ne-am cunoscut în Israel și foarte repede s-a legat între noi o strânsă prietenie care a durat până la moartea lui Vladi, aproape simultană cu cea a lui Piazzolla. Primul a sosit Astor și, după zece minute, a ajuns Vladi.

- Bună ziua, maestre! Din nou la Buenos Aires - a spus Astor și l-a strâns într-o îmbrățișare calduroasă. Ne-am salutat cu întrebările și formalitățile obișnuite, am băut vin de Mendoza, vinul preferat al lui Astor, și am cerut pește prăjit, după cum se cade în această zonă galiciană a Râului La Plata. Toți ne priveau și ne salutau. Piazzolla pe atunci, în 1985, era deja o figură legendară și motiv de mândrie pentru orice argentinian. După ce am vorbit despre ultimele noutăți și câte ceva despre planurile fiecăruia, foarte mult despre tango și mai mult despre jazz, m-au întrebat cum stau lucrurile cu Premiul Nobel pe care Medicii pentru Prevenirea Războiului Nuclear îl vor primi în decembrie. Dintr-o dată conversația a luat o altă turnură.

- Spune-mi, Vladi, (privindu-mă, mi-a dat de înțeles că întrebarea era și pentru mine), chestia cu Israelul e definitivă? Nu erai voi partizani ai internaționalismului?, a adăugat apoi cu un oarecare cinism.

- Și asta ce-are a face?, a răspuns Vladi. Ce, dacă trăiesc în Israel trebuie să-mi schimb ideologia? Uite, eu vreau ca, atunci când lumea se va așeza ca să organizeze societatea universală, să ne pună... în fine, să pună un scaun și pen-
tru Israel.

Întâlnirea aceea a încheiat o etapă din viața mea, Buenos Aires deja nu mai este același, prietenii mei nu mai sunt, rămân tangoul și nostalgia, mă uit la harta lumii și înțeleg cu greu, sunt discursuri religioase care mă duc spre cărți moarte, iar bolile sunt subiectul de conversație al celor de vârsta mea. În România sunt întrebat despre trecutul meu... De la Piazzolla îmi rămân muzica și acele două întâlniri; de la Vladi, paralelismul pierdut și acel "vreau ca, atunci când lumea se va așeza ca să organizeze societatea universală...". Merg din nou pe strada Corrientes, ca să visez... Cafeneaua "Los Angelitos" nu mai există ...

În sfârșit, aud soneria.

23.03.1975

Ești o femeie foarte specială, de obicei toate, Da, sunt o "argentiniancă pură"... acest „toate” mă enervează (asta înseamnă că sunt ușor geloasă?) deși nu mă surprinde, ai câțiva ani înaintea mea în care ai avut ocazia să trăiești și să acumulezi experiențe pe care eu nu le am, *îți spun „te iubesc”*, prefer să arăt că iubesc decât să spun, și dacă o spun, atunci nu numai buzele rostesc ci întreaga mea ființă, și nu-i înțeleg deloc pe tinerii de azi care „aruncă” „te iubesc” la tot pasul fără să știe ce e iubirea (Doamne, Dumnezeu, dar oare eu știu?), *în timp ce fac dragoste*, dragostea (și dacă până acum mă refeream la o dragoste metafizică, așa cum îi spuneai tu, acum mă refer la cea fizică, trupească), dar dragostea fizică adevărată nu doar jocul sexual, o consider aproape sacră, știu că mă vei „aresta” acum pentru cele spuse (deunăzi scriam că fizicul, trupescul nu are nimic de-a face cu spiritualul, că sunt de naturi diferite), consider că în dragostea adevărată cuvintele nu-și au rostul, trupurile vorbesc, privirile, atingerile ... *dar tu mi-ai spus la plecare*, te rog amintește-ți doar convingerea cu care spuneam, și faptul că recunoșteam deschis că nu sunt sigură sau dacă sunt refuz să cred, *într-un moment de drăgălășenie și de joacă*, de lipsă de maturitate mai degrabă, *iar când ai rostit cele două cuvinte* privirea ta era în perfectă rezonanță cu ceea ce-mi spuneai, aș vrea să știu ce privire aveam, de om foarte sincer vreau să cred (mi-am recunoscut de la început ezitățile, îndoiala în privința sentimentelor mele), *vreau foarte mult să fii mai liniștită*, îți promit că voi încerca, dar nu și că voi reuși, am nevoie de liniște ca de aer (mai degrabă renunț la aer ...), *și să ai încredere în destinul nostru*, dacă tu intuiești ceva, nu fi egoist, vreau și eu să știu, *abia aștept să revăd privirea aceea!*, știu și eu ... acum, eu vreau doar să las timpul să treacă peste mine, *Esto, Aria*.

Abia m-am târât până la birou, la un moment dat am avut senzația că mă voi prăbuși (și fizic și psihic, sentimentul de vinovăție mă strânge puternic în gheare!), sunt aproape inertă în scaunul meu altădată comod, *M-a îngrijorat mesajul tău, am venit repede să te caut la birou, dar erai plecată, trebuie să fii calmă și liniștită din două motive: 1. te iubesc mult, 2. sunt un om bun, sufăr*

și eu dacă văd că suferi și te frământă din cauza mea, ce faci, iar despici firul în patru?, Asta făceam?, îmi cer scuze, e un defect, voi încerca să-l remediez, mă simt mai bine acum, mi-a trecut starea de leșin și am început să-mi simt picioarele (care până acum erau parcă din cârpe), *Mă bucur mult că ți-ai revenit, sper să dormi bine la noapte, pe mâine*, Am trecut pe la poarta ta, am venit să te văd, să te aud, dar nu am avut curajul (nu de tine mi-e frică ci de privirile bănuitoare ale celor din jur), îți spun din start că nu desfac acum niciun fir, pur și simplu do-ream să te simt mai aproape și a-ți scrie e un mod de a fi cu tine în lipsa ta, mi-ar plăcea să ne putem hârjoni, vreau să mă joc cu tine, știu că e infantil ce-mi doresc, dar trăirile prea mature mă obolesc, pentru câteva minute să fim inocenți, iar am vrut să închei cu „te iubesc” și m-am înfrânat, am tot iubit și am suferit și nu mai vreau să iubesc, dar ...

2.

24.03.1975

Cum ai dormit azi noapte?, de când mi-ai spus că mă iubești eu dorm ca un prunc, abia aștept să ne jucăm împreună, te ador!, Nu am dormit, decât de la 22,30 până la 2,30, sunt îngrozită, am aproape trei săptămâni de când nu mai dorm bine și aproape două de când nu pot mânca, am ajuns să am **ochii frumoși ai foamei**, cum scrie un tânăr și talentat prozator italian, Antonio Tabucchi, în cartea sa de debut, "Piazza d'Italia", pe care am cumpărat-o săptămâna trecută de la librăria italiană din La Boca, aseară am mers la un supermarket și era să cad într-un raft cu sticle, noroc că mă țineam de cărucior, ochii mi s-au înfundat în orbite și am devenit pământie de nesomn, nu mai am vlagă, mă torturează gândul că am început să conviețuiesc cu propriul meu dublu, IUBITA LUI ESTO, simt tot mai acut că încep să semăn cu personajele tale, trăiesc ca ele o stare de dedublare labirintică, mă clatin pe stradă ca un felinar aflat sub rafalele vântului de sud-est, care fac să vibreze și balustradele cheiului nostru, ca să nu mai spun că un scriitor român care a predat limba română la universitatea din Buenos Aires prin 1950-1953, Vintilă Horia, mi-a expediat un fax care m-a întors pe dos și mai tare, despre cabala care a stat în spatele retragerii Premiului Goncourt, în 1960, pe care îl câștigase pe merit pentru un roman excepțional, **în noiembrie 1960, Academia Goncourt din Paris a atribuit premiul ei anual romanului meu "Dumnezeu s'a născut în exil"**, presa franceză cât și cea europeană, cu o lună înainte, luase atitudine foarte favorabilă mon-tând un adevărat spectacol jurnalistic în jurul unui roman care nu era nici pornografic, nici de stânga, și care se bucurase de la început de o critică excelentă, în micul apartament în care locuiam la Paris într'un car-tier "roșu" de la marginea orașului, veneau să mă vizi-teze în fiecare zi gazetari din toată lumea, ca și cum atmosfera creată în jurul cărții mele dădea tuturor impresia că premiul Goncourt din acel an mi-ar fi fost dinainte asigurat, rezistaserăm "în cursă" așa cum se spunea, Henry Thomas, un scriitor de la Gallimard, și cu mine, eram sigur că jocul nu era decât un fel abil de a face publicitate în favoarea scriitorului francez,

romanul meu nefiind altceva decât un fel de capcană exotică (un român scriind un roman în limba franceză, lucru care nu se mai întâmplase în anele premiului), până la urmă, la al patrulea tur, eu am obținut șase voturi din nouă, lucrurile se întâmplau pe data de 21 noiembrie, în după amiaza aceleiași zile, editorul meu, Fayard, organiza o mare primire la sediul editurii, unde veniseră să mă intervieveze televiziunile, ziarele și posturile de radio din lumea întreagă, către sfârșitul acelei primiri, directorul editurii mi-a prezentat un gazetar francez care venea în numele Ambasadei române de la Paris să mă invite să mă fotografiez cu reprezentanții diplomatici și, bineînțeles, cu ambasadorul, ca evenimentul să se înscrie astfel în cronica glorioasă a prezenței literare românești la Paris, răspunsul meu a fost negativ și felul în care l-am trimis la plimbare pe trimisul special al Ambasadei nu a fost deloc delicat și nici măcar diplomatic, am avut în fața ochilor, în acel moment, pe prietenii mei și pe toți intelectualii români care zăceau în închisorile comuniste, pe tot întinsul țării și cărora nu le-ar fi plăcut prezența mea pe o fotografie R.P.R.-istă, o săptămână după aceea, partidul comunist francez, de acord cu cel așa-zis român, declanșa un atac împotriva mea, de o violență puțin obișnuită, situată oarecum pe linia atacurilor staliniste din vremurile bune ale partidului, eram declarat legionar, antisemit, fascist, articolul apărea pe prima pagina a ziarului "L'Humanité", însoțit de o fotografie, în aceeași zi, gardurile și pereții din Issy-les-Moulineaux, cartierul în care locuiam, apăreau acoperite de afișe, cea primă pagină din cotidianul partidului, care semăna cu afișele din Far-West, cu fotografia banditului, deasupra căreia figura în negru cuvântul "Wanted", devenisem, prin decret marxist, un urmărit, un criminal de război, Mihai Ralea, trimis al Securității din București, venise la Paris ca să conducă abila campanie împotriva unui scriitor exilat care refuză să colaboreze, a fost epoca cea mai agitată din viața mea și cea mai încărcată de învățăminte, luam contact cu perfidia, cu mișelia, cu lașitatea, cu minciuna, sub aspectul lor cel mai strălucit și mai nociv: intelectualitatea franceză, cât și cea occidentală, unite în cuget și în simțiri împotriva unui biet român exilat, vinovat de toate relele secolului, totul descinzând în linie dreaptă din gestul încăpățânat de a nu fi mers la Ambasadă, ca să mă fotografiez cu asupritorii neamului românesc, fapt mai mult decât demonstrativ, secretarul general al Academiei Goncourt telefonase la Ambasadă pe ziua de 20 noiembrie, ca să ia informații despre mine, informații cum nu se putea mai favorabile, așa cum s'a spus mai târziu, din partea consilierului de presă R.P.R.-ist, care, sigur pe neclintită prezență a unei atitudini devenită tradițională (intelectualul trebuie să fie un laș) îmi garanta puritatea politică în fața unei sigure posibilități de a deveni, după decernarea premiului un amic al Ambasadei, nu a fost așa, calculele au dat greș, deci bunăvoința de până atunci se transforma în cel mai înverșunat atac, după 15 ani de la acel scandal modificator, care mi'a arătat clar în ce direcție trebuia să-mi dirijez pașii

destinului, îmi dau seama că nimic gratuit nu se întâmplă în viață și că acea suferință și acea deziluzie nu făceau decât să mă îndrepte, încă odată, către mine însumi, către acel loc intim și ascuns, profund înrădăcinat în ființa mea, în care eul meu scriitoricesc a rămas întotdeauna înfipt în pământul esențial în care se născuse (11), dimineată, când m-am trezit mă împletimeam, așa că azi nu am mers la școală (am însă un cumplit sentiment de vină față de studenți și-mi reproșez la fiecare câteva minute că nu mi-am adunat puterile), după ce au plecat toți și am rămas singură am încercat să dorm, fără succes însă, uneori am senzația că cineva m-a blestemat să nu dorm când îmi este somn, de fiecare dată, exact în momentul în care „mi se rupe firul” se întâmplă ceva, râde cineva zgomotos pe scară, bârâie o mașină, altul scutură pe balcon și bate cu nu știu ce Dumnezeu în grilaj, sună telefonul, dă vecinul muzica tare etc., lucru verificat, am și pus de câteva ori pariu pe chestia asta și bineînțeles am câștigat, îmi vine să mă împușc sau să fug în pădure, am înghițit, fără nici o poftă, o banană, doar-doar mai capăt puteri și încerc să mă îmbrac și să ies puțin și dacă voi fi în stare aș merge și pe la doctori, nu înțeleg ce mi s-a întâmplat, adevărul e că starea aceasta o am de când te-am cunoscut, dar nu cred că tu ești vinovatul (e doar o coincidență), deși, dacă stau bine și mă gândesc mi-ai dat viața peste cap, am mai fost îndrăgostită dar nu am reacționat niciodată în halul acesta, ești un „vampir energetic”, mă epuizezi și când ești cu mine și când nu ești, *E teribil ce-mi spui, ar fi îngrozitor să fie așa, nicio altă femeie din viața mea nu mi-a reproșat faptul că aș fi un 'vampir energetic', ar fi dureros să existe o astfel de incompatibilitate de biocâmpuri între noi, încă mai sper să nu fie așa, mesajul lui Vintilă Horia, un scriitor pe care îl apreciez, este cu adevărat tulburător și mă bucur că mi-a fost dat să mă trezesc încă de la început din coșmarul acestei ideologii pe care eu o numesc nazism de stânga, parcă îmi pare rău acum că am luat decizia să nu mai scriu proză, aș fi inserat acolo și faxul pe care ți l-a expediat compatriotul tău, sunt sigur însă că vei scrie romane cândva și te rog mult să nu uiți să faci tu acest gest*, Nu e reproș ci sinceritate (poate că prea multă, dar nu mă pot schimba), dar eu nu ți-am reproșat, am vrut doar să spun că, de când te-am cunoscut, nu mai am nicio direcție, nu mă regăsesc, nu știu ce vreau și ce nu, ce simt, sunt bulversată, nu fi și tu atât de tragic, știu că există, în realitate, „vampiri energetici”, dar șansele să fii chiar tu ... și chiar de-ar fi o incompatibilitate de biocâmpuri (nu știu în ce măsură să cred acest lucru, deși am citit destule despre parapsihologie, misticism și altele de genul acesta), după umila mea părere de fizician în timp va apărea un echilibru.

3.

Esto mă roagă să-l iau cu mașina din Santos Lugares și să mergem împreună la prietena sa Artemisia de Guevara, e și dorința mea de la acea întâlnire cu Borges din cafeneaua La Biela, de curând orașul e plin cu reclame pentru Coca Cola, conduc cu viteză redusă pe bulevardul San Martin, ajungem în Corrientes, *Dragă Maria, m-a străfulgerat un gând, poate am greșit când ți-am*

schimbat numele în Aria, de azi înainte ești Maria și pentru mine, nu vreau să te pierd, Nu contează cum îmi spui, numele nu are nicio legătură cu ce e în spatele lui, de fapt numele nu ajută decât la identificare, dar nu cred că ai nevoie de un nume pentru a te gândi la mine, chiar îmi plăcea Aria, dacă ești cumva supărat pe mine, iartă-mă, nu am vrut să te necăjesc, ultimele zile au fost ca o furtună și cred că avem nevoie, amândoi, să ne liniștim puțin, țin la tine, Esto, sunt îndrăgostită de tine, de spiritul tău și probabil te iubesc, te rog să nu fii supărat pentru nesiguranța mea, *Când vei sta de vorbă cu Artemisia vei afla că fiecare literă a numelui are un rol în destinul tău, o s-o întreb pe ea dacă e bine să-ți spun Aria, te înțeleg, nu m-am supărat deloc pe tine, e ca și cum m-aș supăra pe mine, îți doresc din suflet să te regăsești și să te liniștești*, Azi am reușit să mănânc la prânz ceva mai mult (nu prea mult dar e un început), deși au fost doar două linguri de cartofi, o jumătate de ou și câteva guri de cașcaval, mă simt de parcă aș fi mâncat un bou, am mâncat în schimb fructe, portocale mai ales și m-am mai înviorat.

Deschidem poarta veche de metal cu ornamentică celtică și întrezărim printre crengi de magnolii și jacaranda o casă mică și cochetă, cu colonade la intrare, Artemisia ne așteaptă în salonul pentru oaspeți, îmbrăcată într-un chimonou roșu cu spirale verzi, o femeie fără vârstă, înaltă, părul negru, lins, cu reflexe roșietice, ochi gri-verzui, gură mare, pielea mată și palidă, **un amestec de trăsături de rasă albă, cu pomeții și ochii de mongoli ai indienilor** (12), ne așezăm în fotolii din nuiel în jurul unei mese rotunde de marmură, pereții sunt tapetați în violet, obiecte rare, cărți legate în piele, măști africane, cărți de Tarot, ceai de mate și whisky, recunosc două acuarele de Solar, iubitul meu ia și o bucată de gheață pentru paharul lui de Ballantines, mă privește clipind complice, apoi începe, *Unul dintre regretele mele este acela că nu am petrecut mai mult timp în preajma lui Xul Solar, un fel de Leonardo al orașului Buenos Aires în anii '40-'50, nici măcar nu i-am cerut să-mi arate mai multe texte scrise în fantastele sale limbi pe care le-a inventat, neo-creola și panlengua, însă la rarele sale expoziții am mers întotdeauna, e un pictor de care se va vorbi mai mult abia peste 50 de ani*, Dacă tot ai adus vorba despre Leonardo da Vinci, îmi amintesc că doar cu câteva săptămâni înainte de a muri, Xul m-a chemat la el să-mi împărtășească niște lucruri care nu pot fi aflate din cărți, încă din perioada Renașterii există două grupări ezoterice rivale, Cercul Mâinii Stângi (al forțelor răului, nocturne, cu efecte malefice), și Cercul Mâinii Drepte (al forțelor binelui, diurne, cu efecte pozitive), cam în perioada când lucra la "Tânără doamnă cu hermină" celebrul stângaci făcea deja parte din Cercul Mâinii Drepte, care îl învăța arta de a introduce mesaje subliminale benefice într-o lucrare, dar membrii Cercului Mâinii Stângi, după ce mai întâi au reușit să-l coopteze pe Gian Giacomo Caprotti da Oreno (tânărul discipol care trăia de la vârsta de 10 ani cu Leonardo, din 1490, și pe care acesta obișnuia apoi să-l alinte Salai sau "mielul lui Satan"), au început să exercite un veritabil șantaj, prin intermediul lui Salai, să renunțe la Cercul Mâinii Drepte și să intre în Cercul Mâinii Stângi, lucru care le-ar fi reușit, iar celebrul tablou "Mona Lisa" a fost realizat sub

îndrumarea atentă a noii grupări, în așa fel încât această femeie-androgin să aibă SURÂSUL LUI LUCIFER ÎNAINTE DE A FI FOST IZGONIT DIN IERARHIA LUMINII, vă redau exact cuvintele lui Xul, un surâs-germen arhetipal pentru toată desfășurarea ulterioară a istoriei, de la revoluția protestantă la cea franceză și bolșevică, un surâs-privire care închide în mesajul său ermetic, adresat inconștientului milioanelor de admiratori din decursul timpului, toată drama individualismului exacerb, ateist, plin de orgoliu, obsedat de lumea materială, însăși drama lui Lucifer, există în Biblioteca Vaticanului dovezi că în Evul Mediu adepții lui Luther din vestul Europei răspândeau peste tot copii ale acestui tablou, iar Hitler și Stalin își doreau cu orice preț originalul, nu întâmplător în secolele XIX și XX, odată cu apogeul societății capitaliste faima sa a crescut neîncetat, atât datorită măiestriei lui Leonardo cât și prin manevrele publicitare oculte ale membrilor Cercului Mâinii Stângi, astfel de racolări printre artiști de marcă se produc și în epoca actuală, Xul era convins că Victor Brauner (dar și alți colegi români ca George Apostu, Ion Țuculescu și Ovidiu Maitec) făcea parte din Cercul Mâinii Drepte, care și-a pierdut foarte mult din influență din momentul ascensiunii Iluminaților, iar membrii Cercului Mâinii Stângi au încercat de nenumărate ori să-l atragă de partea lor prin toate tertipurile, era unul dintre artiștii cei mai dotați și originali ai generației sale, cu o perfectă cunoaștere a universului ezoteric, un mare inovator, PICTA CA DALI ÎNAINTE DE DALI, dar spre deosebire de Leonardo nu a acceptat pactul cu adepții lui Lucifer, și a plătit pentru asta cu ochiul stâng și cu conul de umbră care s-a lăsat peste opera sa (lucru valabil și pentru Xul), în timp ce operele lui Dali, Picasso, Andy Warhol și alți apropiați ai Cercului Mâinii Stângi se vând la prețuri exorbitante, de câteva zeci de ori mai mari, Xul mai credea că acești profeti din Cercul Întunericului, care au un rol decisiv în conducerea URSS, au încercat în zadar să-l atragă de partea lor și pe genialul șahist american Robert Fischer, ajunsese să facă presiuni și asupra mamei sale, dar fiindcă au fost refuzați, la meciul secolului din 1972, de la Reikjavik, au dorit să se răzbune prin folosirea așa-numitului "efect zombi" (care afectează aura energetică a celui vizat, creându-i un disconfort psihic evident, care poate duce la gafe inexplicabile) împotriva tânărului campion care avea curajul să înfrunte Golemul șahistic sovietic, neînving după război, reprezentat în acel meci de Boris Spasski, însă alertat de serviciile secrete și de propria-i intuiție, Bobby a formulat niște cereri organizatorilor care păreau niște mofturi de vedetă sau cel puțin bizareriile unui excentric, îndepărtarea primelor șapte rânduri de scaune, eliminarea unor surse de lumină și amplasarea unui fotoliu special, care i-au asigurat o izolare fonică și un confort suplimentar, iar victoria sa clară a făcut rapid înconjurul lumii.

În acea seară de primăvară, la lumina violet-albăstrie a florilor de jacaranda, în care regăsesc mereu ceva din sufletul tangoului, am înțeles de ce din adolescență simțeam o atracție irezistibilă pentru "Tânără doamnă cu hermină" sau pentru lucrările criptice ale compatriotului meu, Victor Brauner.

(fragment dintr-un roman în curs de apariție)

Viața lui Kostat Venetis

FRAGMENT DE ROMAN

În schimbul unui preț de nimic mi-am depus podoabele muieresti în palma rapace a unui giuvaergiu. Mi-am cumpărat o bucată de pește prăjit și o felie de pepene, cu care mi-am sărbătorit prima seară de libertate. Mi-am odihnit apoi capul pe perna tare a unui caravanserai păduchios, alături de cămilarii care aduceau la Stambul covoare din Persia.

Știam că Yussuf are să mă caute cu siguranță, dar mă bizuiam pe faptul că îmi va descoperi fuga cu întârziere, prins cum era în vâlmășagul politicelelor. Și mă bizuiam și pe ajutorul lui Dumnezeu, așa că – după ce m-am trezit cu mîntea limpede, după un somn lung și odihnitor - m-am strecurat într-o biserică grecească, m-am rugat îndelung și am aprins o lumânare la icoana Mântuitorului.

Apoi mi-am numărat gologanii într-un ungher mai ascuns din tinda bisericii și am văzut că am mijloace de trai cam pentru trei săptămâni.

Nu știam încotro s-o apuc și am rătăcit multă vreme pe străzile întortocheate ale unui cartier cu case dărăpănate, dughene întunecoase și cafenele mizere. În câteva rânduri, am întâlnit patrule de carailii, pe lângă care mă strecuram cu inima cât un purice, încercând să mă pierd în mulțime. În cele din urmă am ajuns la marginea unui maidan, unde câțiva turci zdrențăroși se adunaseră lângă coșul unui îmblânzitor de șerpi.

Curiozitatea mă îmboldi să mă amestec în grămada de gură-cască.

Îmblânzitorul era un bătrân neobișnuit de slab, de sub al cărui turban alb ca zăpada fulgerau niște ochi de jărătic. Ținea între buzele sale subțiri capătul unui fluier care scoatea o melodie tânguitoare. Trei năpârci negricioase, groase cât brațul, se înălțau pe jumătate din panerul de trestie, mlădiindu-și corpurile prelungi în tactul cântării de fluierică.

Nu-mi era frică de șerpi.

Pe dealurile pietroase din jurul satului meu hălăduiau destule vipere. Le văzusem adeseori cum dormitau, moleșite de arșiță, pe sub pietrele arse de soare, și nu-mi făcuseră niciodată nimic. Îndrăznisem chiar de câteva ori să le apuc de grumaz, îngrozindu-l pe tata, care socotea că șarpele e animal blestemat, osândit de Dumnezeu să fie strivit cu călcăiul. Și n-o să uit niciodată, Nemțoaico, ziua când, cu inima ticăindu-mi grozav, strecurasem o viperă între așternuturile lui Vangelis.

Acum mă holbam cu ochi lacomi la năpârcile îmblânzitorului, care încremeniseră-n aer, alcătuiind parcă, din trupurile lor, niște slove ciudate. Cu mișcări ca de lunatic am început să mă apropii de coșul bătrânului. Și, fără să-mi dau seama prea bine ce fac, prinsei să mângâi ușor o spinare brună de șarpe.

Câteva strigăte izbucniră atunci din mulțimea de curioși.

Șarpele zvâcni pe neașteptate în sus, mi se prinse în jurul grumazului, apoi corpul său îmi încolăci de câteva ori pieptul.

Strânsoarea devenea din ce în ce mai puternică și simțeam că îmi pierd respirația. Urletele de spaimă ale mulțimii mi se stingeau în auz, iar un început de leșin îmi împăienjeni ochii.

M-am dezmeticit când mâna îmblânzitorului mi se lăsă încet pe creștetul capului și l-am auzit, ca prin vis, șoptindu-mi că sunt un băiat curajos.

După ce își adună într-o tipsie grea de aramă obolul de mărunțiș, Abdulah (așa îl chema pe bătrânul îmblânzitor) mă duse într-o cafenea din apropiere și începu să mă iscodească. I-am spus că sunt un orfan, pui de grec lepădat prin smărcurile Stambulului. Fusesem momit prin viclesuguri drăcești într-o casă de desfrânare de unde tocmai izbutisem să fug, iar acum locuința mea erau ulița și maidanul.

Bătrânul mă asculta sugând alene din narghilea. L-am surprins trăgând cu coada ochiului la mâinile mele nemuncite, cu degete grăsulii, pe care până mai ieri străluciseră inelele lui Yussuf. Nu părea să dea mare preț pe scornelile mele, dar m-a lăsat să-mi depăn până la capăt caierul de minciuni, apoi căzu multă vreme pe gânduri și în cele din urmă m-a întrebat dacă voiesc să-i fiu ucenic.

Un șuiert abia auzit venea din panerul așezat la picioarele desculțe ale bătrânului.

Mi-am amintit cu adâncă greață de boarfele mele femeiești și de mirosul apei de trandafiri, socotind că tovărășia șerpilor îmi va fi mai plăcută decât giugiulele lui Yussuf, și am bătut palma cu Abdulah.

Ghicisem că nicăieri nu pe poți pierde mai bine decât în măruntaiele unui mare oraș.

.....
L-am ajutat pe bătrân să-și poarte coșul cu șerpi pe ulițele murdare de la marginile Stambulului, până la coșmelia dărăpănată care-i slujea de culcuș. Aici se adunase o mulțime de pezevenghi buni de spânzurătoare, toată pegra și scursoarea orașului. În cămăruțele reci și întunecoase, care duhneau a pișat de pisică, se oploșiseră multe soiuri de haimanale, de la negustorii ce vindeau leacuri de lepădat prin casele de petrecere și aveau chipul plin de semnele bolilor rușinoase la curlangiii care se dădeau pe sub poduri pentru o coadă de scrumbie sărată și de la hoții de buzunar din bazar la înghițitorii de săbii cărora le-am dibuit în curând meșteșugul. În curte se înșirau cuștile ursarilor, din care venea noaptea mormăitul fiarelor flămânzite, ce mi-a stricat adeseori somnul. Dar cei mai numeroși erau cerșetorii cu betesuguri adevărate sau prefăcute, care, asemenea câinilor și pisicilor de pripas, fojgăie prin toate colțurile Stambulului, plin, mai abitir ca o bolniță, de mădular schiload. Și trebuie să știi, fiule, că prinderea și schilodirea copiilor, meniți să îngroașe tagma pomanagiilor, aduce aici destul aliș-veriș ca să fie socotită o meserie.

Am văzut băiețandri de seama mea cu picioarele smulse din rădăcină, mânați la cerșit de țigani fioroși, mari meșteri în mânuitul hangerului, iar orbitele goale ale țăncilor de o schioapă, horcăiturile înfricoșătoare ale gușăților sau convulsiile epilepticilor făceau parte din decorul obișnuit al zilelor petrecute în tovărășia lui Abdulah.

Năpârcile lui, care umblau slobode prin chichineaua ce ne slujea de iatac, îl făceau să fie temut, așa că nimeni nu ne căuta pricină. Dar nici prieteșug nu legasem cu nimeni, în afară de o fetiță idioată, care în lipsa noastră deretice prin odaie și ne scutura așternuturile.

.....
Când am ajuns acasă, Abdulah mi-a poruncit să mă dezbrac la piele și s-a apucat să-mi scotocească minuțios prin toate veșmintele. Găsi de îndată mărunta-mi agoniseală, pe care, cu degete lacome, și-o îngrămădi în chimir. Apoi îmi azvârli niște șalvari zdrențuiți și o cămășuță plină de petice, în timp ce straiete furate de la Yussuf dispărură în măruntaiele unei lăzi bine lăcătuite. Arătam acum ca puiandrii de cerșetor, iar un colț de lipie, tare ca piatra, a fost prima mea cină din casa lui Abdulah.

.....
Am înțeles în curând că noul meu stăpân nu avea inimă. Era de o zgârcenie neînchipuită, socotind că peștele sau ciosvârtele de berbec sunt un răsfăț, bun doar pentru

ospetele bogătanilor, așa că în casa lui se trăia numai cu pâine și apă, rareori cu o fărâma de brânză sau un pumn de măsline. Învățat cu mâncărurile alese de la mesele lui Yussuf, am îndurat, alături de Abdulah, zile cumplite de foame.

Mai filotim nu era nici cu năpârcile sale, care erau lăsate să-și câștige singure hrana, dând iama în șoareci și șobolani.

M-am deprins repede cu aceste făpturi liniștite, care veneau acum să se încolăcescă în jurul brațelor mele, atingându-mi adesea obraji cu capetele lor negricioase.

Încordându-mi voința, ca pe vremea când mă făleam cu darurile mele de vindecător, am învățat în curând să-i supun astfel pe șerpii lui Abdulah, care socotea că am asupra lor o stăpânire neobișnuită.

Îi priveam drept în ochi, iar uitătura lor, cu care se spune că își amorfesc prada, nu aveau asupra mea nici o putere. Mai mult venin aveam să găesc în uităturile oamenilor, căci omul, Nemțoaico, e mult mai rău decât șarpele, care s-a făcut, ca și Kostas Venetis, după gândul lui Dumnezeu.

.....
O singură slăbiciune avea Abdulah: jocul de zaruri.

Mergea seară de seară să joace, în tovărășia hoților de buzunar și a haimanalelor, iar bănuții adunați peste zi se topeau noaptea, fiindcă stăpânul avea mereu ghinion.

Când Abdulah pleca de acasă, Biulbiul, fetița care ne scutura așternuturile, îndrăzne să se strecoare în camera noastră și mă ruga prin semne să-i arăt șerpii.

N-am știut niciodată cum și de unde se pripășise Biulbiul în sălașul de lotri unde hălăduiam. Nu era a nimănui, dar dădea o mână de ajutor pretutindeni. Spălând și dereticând izbutea să-și agonisească bucăți de pâine – care era mai albă și mai rumenă ca a mea, căci codoșii și hoții pe care îi slugărea se dovedeau mai largi la inimă decât Abdulah.

Nu de puține ori și-a împărțit îmbucătura cu mine și dacă n-am crăpat de foame în sălașul stăpânului, asta s-a datorat și lui Biulbiul. Avea vreo șapte sau opt anișori și era micuță și pricajită. Ochii ei, mari și albaștri, arătau că nu e osmanlăie din naștere. Și trebuie să știi, fiule, că nicicând și niciunde nu mi-a fost dat să cunosc o privire mai curată ca a lui ca a lui Biulbiul, care, avea, ca și Iannis, suflet de floare.

Când reușea să facă rost de puțin lapte, cea mai mare plăcere a ei era să hrănim șerpii.

Deșertam laptele într-o strachină de pământ pe care o așezam pe podea, în mijlocul camerei, apoi luam fluierișca lui Abdulah și începeam să șuiet încetișor. Năpârcile – lihnite până atunci prin tainețele doar de ele știute ale cămării – se arătau de îndată, iar limbile lor în formă de furculiță începeau să lipăie cu repeziciune, spre marea bucurie a lui Biulbiul, care se îmbujora de plăcere și începea să bată din palme.

Nici ei nu-i era frică de șerpi, pentru că era idioată. Cred că nu știa mai mult de douăzeci de cuvinte, pe care le balmăjea anevoie, cu glasul ei subțirel, iar mai bine de jumătate din aceste cuvinte erau vorbe de mascara, pe care apucase să le învețe din sudalmele haimanalelor și ale puilor de tâlhar.

Numele mădularului bărbătesc era rostit adeseori de Biulbiul, în timp ce în ochii ei mari puteai să citești cea mai curată nevinovăție.

Șerpilor le dăduse porecle scârnave – ca cele pe care poartă târfele prin casele de petrecere.

Și era un lucru nespus de ciudat s-o privești pe Biulbiul, tremurându-și genele lungi, în timp ce se uita cum se ghiftuiesc șerpilor lui Abdulah și murmurând pe neașteptate vorbe pidosnice, care îmi înfiorau bărbăția, așa că într-o seară am ciupit-o tare de curuleț.

Strâmbătatea mea din naștere ieșea din nou la iveală și nici măcar curăția sufletească a lui Biulbiul nu izbutea să-mi înduioșeze inima împietrită.

În privința asta, semănam foarte bine cu Abdulah.

Am izbutit să fiu o slugă pe măsura stăpânului meu și dacă acesta mă supunea la post negru, îl înșelam și eu cât puteam, iar meșteșugul hoției, pe care îl deprinsesem la Salonic, mi-a fost, și dânsul, de mare folos.

De la Abdulah nu aveam ce să fur, căci nu se despărțea niciodată de chimirul său lat, pe care noaptea și-l încingea de-a dreptul pe piele. De altfel, acela era un chimir mai mult gol, din pricina zarurilor care mă răzbunau pentru toate caznele la care mă supunea zgârciogul de Abdulah, așa că mi-am încercat dibăcia degetelor cu prostovaniile care se holbau la șerpilor stăpânului, iar norocul a fost câteodată de partea mea.

În timp ce bătrânul umbla, cu tingirea lui de aramă, prin grămada de privitori, mă înghesuiau și eu în mulțime, căutând ageamiul care își lăsase punga la îndemână. Mai erau și asemenea ageamii, numai că pungile lor se dovedeau nevoiașe din cale afară, iar ceea ce izbuteam să agonisesc abia dacă-mi ajungea pentru o fărâmbă de pește prăjit sau o porție de chebab, înghițite, în lipsa stăpânului, într-o ospătărie sărăcăcioasă.

În zilele mai bogate în pradă, cumpăram și turtă dulce pentru Biulbiul, dar nu făceam asta din dărnicie.

Îmi plăcea s-o ațâț, plimbându-i prin fața ochilor îndelung bucata de prăjitură, iar atunci când fetița întindea încrezătoare mânuțele, turtă dispărea brusc, spre marea amărăciune a lui Biulbiul, care izbucnea în hohote înfudate de plâns.

O lăsam să se smiorcăie multă vreme, pentru că lacrimile ei îmi stârneau o plăcere neobișnuită. Iar dacă se întâmpla ca Biulbiul să se înfurie, izbindu-mă cu pumnii ei mici și piciorușele sale subțiri, plăcerea mea devenea vecină cu nebulia și mă ducea până aproape de juisare.

Mă prefăceam că aș căuta și eu bucata de turtă dulce, scotoceam după ea prin toate ungherele și în cele din urmă pe sub veșmintele lui Biulbiul, care tremura din tot corpul în timp ce îi gădilam subțiorile costelive.

Când, în sfârșit, îi întindeam prăjitura, care apărea întotdeauna de undeva de sub hăinuțele sale calice, fetița era nebună de fericire și începea să-mi sărute mâinile cu recunoștință, în timp ce mâinile mele îi ciupeau ușurel sfârcurile sau bucle.

Acestea au fost, fiule, primele numere de iluzionism ale lui Kostas Venetis.

Poftele mele pidosnice răbufneau cu tărie în toiul acestor petreceri bicisnice, deși corpul pipernicit al lui Biulbiul nu avea nici un farmec care să stârnească dorința împreunării trupești. Mădularul meu, moleșit de posturile cu pâine și apă, își recăpătase vioiciunea, așa că am început să

mă frec, dar plăcerile singuratice nu-mi ogoiau câtuși de puțin pofta.

Gândul meu era la buclele slăbănoage ale lui Biulbiul.

Nu știam prin ce mijloc să-i trezesc simțurile, soco-team însă că vederea ștremeleagului meu sculat ar putea s-o ațâțe. Am născocit așadar niște jocuri măscăricoase, în timpul cărora îmi lăsam șalvarii pe vine, îndemnând-o pe Biulbiul să-mi apuce rușinea cu degetele sale plâpânde. Fetița își ascundea atunci fața în mâini și scotea niște strigăte ascuțite de spaimă, care mă făceau să tremur de voluptate. Mă apucam s-o fugăresc prin cămăruța lui Abdulah, stărnind groaza năpârcilor care începeau să șuiere jalnic, și reușeam în cele din urmă s-o înghesui într-un ungher, unde, cu ajutorul ghionturilor și ciupiturilor, o sileam să mă frece. Și n-am să uit niciodată urletul de oroare scos de Biulbiul când sămânța mea i-a stropit, pentru prima dată, de sus până jos, hăinuțele ponosite.

După asemenea desfrânări, fetița dispărea totdeauna pentru câteva zile.

Zadarnic o căutam prin măruntaiele sălașului nostru, nu-i știa nimeni tainețele și ascunzătorile, de unde se ivea după o vreme, parcă tot mai palidă și mai trasă la față, strecurându-se ca o umbră în cămara lui Abdulah.

Năpârcile își primeau iarăși tainul de lapte, iar o turtă dulce sau o fărâmbă de acadea o îmbunau pentru un timp pe Biulbiul. Deși îmi era milă de trupul ei mărunțel, izbuteam anevoie să-mi domolesc poftele, așa că nu trebuiau să treacă prea multe zile și mă pomeneam iarăși cu șalvarii lăsați, pradă dorințelor mele murdare.

Simțeam, cu o tărie de neînchiuit, plăcerea de-a terfe-li și de-a umple de groază această făptură săracă cu duhul, care avea suflet de floare sau fluture.

Nu m-a înduioșat nici măcar faptul că, după una din desfătările cele mai scârnave pe care i le-am smuls lui Biulbiul, fetița a reapărut cu mânuța legată într-o cârpă plină de sânge. Era năpădită de fierbințeală, iar cana cu lapte îi tremura între degete. Am aflat apoi, din spusa vecinilor, că, încercase să-și bată în podul palmei un piron ruginit, într-o clipă de spaimă și nebulie.

În mintea mea ticăloasă încolți atunci gândul că fetița se prefăce bolnavă ca să mă înduioșeze, deși ar fi trebuit să știu că Biulbiul nu e în stare de nici o prefăcătorie.

De data asta privea cu tristețe la ospățul năpârcilor, fără să mai bată din palme și fără să mai roșească de bucurie.

La puțin timp, cadavrul ei a fost găsit în cotlonul unei magazii părăsite.

Rana de la palmă se infectase, corpul său fusese măcinat de cangrenă.

Nu m-am amestecat în mulțimea lotrilor și a puilor de borfaș care a însoțit sicriul micuț, nici nu i-am căutat vreo dată mormântul din cimitirul calicilor. O silă uriașă a pus stăpânire pe mine și m-am gândit să-mi fac seama cu cuțitul lui Abdulah.

Nu mă grăbeam însă să mă omor, gândul că o pot face oricând mă ușura întrucâtva de dezgustul pe care îl simțeam amintindu-mi de toate blestemele mele pidosnicii.

Plătisem cu viața lui Biulbiul pentru toate desfrânările mele măscăricoase.

Bogdan G. STOIAN

Poetul cu nike argintii

Lesed, pe lângă faptul că era un dealer de coca și iarbă super-renumit, era absolvent de Științe politice și îi compunea discursurile unui politician cu câteva șanse la președenția țării, prin 2009. Printre altele poseda și o inteligență despre care unii spuneau că-i periculoasă și un talent literar recunoscut de breasla scriitoricească și în același timp invidiat. Era poet publicat într-un volum la o editură prestigioasă în urma câștigării unui concurs național, volum care le cam trăsesese preșul de sub picioare unor tineri poeți care se afirmaseră ca o nouă generație în ultimii ani. Critica îl elogia, îi spunea tricksterul generației, îl credea genial în timp ce el o privea nevenindu-i să creadă, pentru că nu se simțea deloc genial, iar scrierile sale, penru el erau niște confesiuni către un confident ideal, căruia putea să-i spună orice căcat, neinteresându-l faptul că pentru critici era cel care înprospătase limbajul poetic, că volumul său era mult peste mulți mari poeți și alte prostii de astea.

Viața lui decurgea cam așa: se trezea dis de dimineață, se îmbrăca într-un costum de firmă și cobora din căminul uneia dintre facultățile particulare din București, în care locuia „cu blat”, se urca într-un taxi care îl ducea până la biroul respectivului politician și petrecea opt ore făcând diverse activități. Ieșea pe la cinci după-masă, făcea via cămin, băga duș, masă, ceva scris, puțin mess, telefoane, dealuri cu iarbă sau cox, sex cu vreo colegă de palier, și se făcea seară. Dacă nu se ducea în oraș la vreo întâlnire cu tovarăși scriitori, stătea și pierdea timpul prin cămin. Era veteran între zidurile alea. Locuia de patru ani și se cunoștea cu toată lumea. Nimeni nu știa însă că vinde droguri. Nimeni din cămin, evident. Minimul pe care îl obținea zilnic din dealăreală era de o sută cincizeci-două sute de euro, la care se adăuga și slariul de căcat pe care îl obținea pe lună, așa că o ducea foarte bine și din punct de vedere financiar.

Când venea weekendul ieșea prin baruri, prin cluburi, prin teatre, cenacluri, petreceri și tot felul de locuri, cu

prieteni adunați din cele câteva lumi în care se învârtea. Nu avea permis de conducere așa că mergea cu transportul în comun sau cu taxiul.

Prin lumea literară se prezenta cu o pereche de nike argintii în picioare, cu blugi, tricou și cu un pardesiu de piele jerpelit din fabrică, Cavalli sau ceva. Era shuki pentru un poet, mai ales că prin acel două mii nouă toamna, deși lumea era înțesată cu firme peste firme, de haine, cesuri, pantofi, bijuterii și-așa mai departe, și de stiluri vestimentare sofisticate, trendy, office, emo, psy, etcaetera, poeții o ardeau în stilul rocărilor din nouăzeci și unii chiar în cel al UTCistilor din optzeci, cu haine de care purtau părinții lor. Evident că hainele lui variaau, în sensul că schimba tricourile și blugii. Și chiar și nike argintii pentru că avea trei perechi de culoarea asta.

În după amiaza aceea, când păsările negre înlocuiseră pescărușii Dâmboviței și cerul era afumat, pe străzi era aproape pustiu, iar pentru el era „o zi de numărât bani și de făcut copii”, plus că era sâmbătă, plictisit de numărât bani, iar de copii prea deprimat să aibă chef, plecă cu autobuzul în Berceni, la prietenul său Tripescu. Întâlni pe autobuz o domnișoară frumoasă, despre care află după o abordare haioasă că era studentă la chimie. Schimbă numărul de telefon cu al ei și coborî la stația în preajma căreia locuia amicul Tripescu, deasemenea poet. Trebuia să ia două sute de grame de iarbă, pentru a le vinde mai departe, cu un preț mai mare. Tripescu ăsta era omul cu iarbă la preț de dumping, cum îi plăcea să își zică. Avea orange și AK 47 la 6 euro gramul, ieftin ca braga, în condițiile în care Lesed al nostru o vindea cu 16 euro gramul.

A ajuns la el, a sunat, a bătut, i s-a deschis, au dat noroc, salut, ce faci, bine, tu, etcaetera și s-a așezat în cele din urmă pe canapeaua din sufragerie.

Tripescu avea un cui pregătit, așa că s-a cinstit și el puțin cu câteva fumuri, în cinstea unei noi recenzii extrem de onorante pe care o găsise pe net Ancheta, cum îi plă-

cea lui să-i spună prietenei lui Tripescu. Pe ea chemând-o defapt Anca.

Tripescu semăna cu un rotwailer obez iar Ancheta cu taică-su în după-amiaza aia. În alte zile era invers, doar că Ancheta semăna cu un pudel.

- Haa, ia citește mă Ancheto, să audă și urechea lu' mandea ce zice ală acolo, ha-ha, spuse după mai multe fumuri.

- Fii atent, răspunse ea pedantă, luânduși aerul de critichesă scrobită. Ancheta chiar cocheta cu critica literară și făcea recenzii extrem de deștepte.

- Deci... Titlul, zise și începu să citească: „Royală la A.S.” Lesed avea inițiala prenumelui A și a numelui S, de unde și asul. „Rar îi este dat unui critic atent la fenomenul poetic aflat pe rolul anilor săi de viață, să aibă prilejul de a recenza o carte cum e ‚cutare’ de A. S. Și asta nu pentru că, vezi doamne, am duce lipsă de apariții editoriale sau de poeți buni, ci, fiindcă o asemenea carte e menită să apară când te aștepti cel mai puțin.

Încă de la primul vers, A.S., un autor pe cât de controversat ca om pe-atât de venerabil ca poet, ține să sugereze, persiflând afirmația unui critic optzecist despre unul dintre cei doi poli ai poeziei ultimilor ani, că, poezia română poate conta și pe el în ceea ce-i privește viitorul, pentru ca mai apoi, în alt vers, să împingă în derizoriu poezia celuiilat pol, prin: „...și chiar dacă-s rupt în cur de sărac./ nu-mi umplu găurile cu poezii de cherșit milă/ și afecțiune”, și astfel să pună pariu la nivel subliminal cu cititorul avizat, că, poezia lui e altceva - pariu pe care până la finalul cărții îl și câștigă.

Apărut la prestigioasa editură ‚cutare’, la sfârșitul primului deceniu al mileniului III, în urma câștigării Concursului ‚cutare’ organizat de ‚cutare’, volumul pe contrasens nu este nici pe departe un debut, ba din contră! este o carte matură care pune-n lumina reflectoarelor un nativ în zodia talentului cu toate datele unui mare poet - de la ironie...”

- Maamă, da' ăsta-mi face felație în cronica asta! mi-o sugerează efectiv... o întrerupse Lesed, la care Trips, dumă!

- Stai să vezi că la final și-nghite.

Râseră cu toții și Lesed începu să le explice noua lui viziune poetică:

- Acuma frate ascult o melodie, miserere mei se cheamă, a lu' unu și vreau să-ți spun că piesa aia îți transimite o senzație climax, de... de-ți tremură spiritul. De te face să ți-l simți, să mor! Adică e o senzație a spiritului... și vreau să condensez și eu starea aia într-un poem. Într-un orgasm poetic, frate. Un poem de vreo cinci sute de versuri... și după aia, să mă las de poezie. Așa ca Rimbaud. Tu-ți dai seama frate? fraieru' ăla a revoluționat poezia până la nouășpe ani, în vreo trei volume, după care nici n-a mai vrut să audă de ea. Omu s-a făcut negustor de sclavi! Adică vreau să trec prin mine în poemul ăsta, să scutur literatura ca pe un preș și să mă apuc de politică frate.

- Da, bă, ar fi o chestie, făcu tripescu tripat, la care Lesed după o pauză spuse cu măreție și ambiție:

- Să iau Nobelul frate cu poemul ăsta! De fapt să iau cu întreg volumul că îl includ într-un volum.

- Chiar bă, zise Ancheta, ai văzut că a luat Herta Nobelul anul ăsta?

- Da frate, dar Nobelul nu mai e demult un premiu dat pe mari scriitori, ci, după cum vezi... Adică na, Liosa îl așteaptă de câțiva ani, dar mai sunt și alții mai buni... Da-l iau eu înaintea lor, să moară Cichi de răs!

- Ce ai mă? N-ai cu să iei Nobelul la douășcinci, ești nebun? izbuni Ancheta.

- Ei nu! căcat! dacă-mi iese poemul ăsta n-o să aibă ce face, îți spun. Apropo, vreau să-l iau și pentru pace, se poate de două ori?

Râseră toți cu poftă și schimbă subiectul printr-o intervenție a lui Tripescu:

- Știi ce-mi place la tine, Asule?

- Ă?

- Că niciodată nu uit despre ce vorbesc cu tine. Pentru că tu tot timpul vorbești despre tine.

În cele din urmă Lesed al nostru părăsi hodgeacul lui Trips și-al Anchetei și poposi cu iarbă cu tot în stația de autobuz unde coborâse mai devreme. Stătu vreo zece minute, așteptând nerăbdător să ajungă odată acasă, dar autobuzul nu dădea niciun semn că vine. Se uită după un taxi dar nu trecea niciunul. Băgă mâna în buzunar să sune unul. Însă văzu mașina poliției apropiindu-se încet de el și se gândi să se ducă cu poliția acasă, ca un adevărat șaulin. Dar ce să le zică celor doi caralii de pe scaunele din față? Acu' vezi. Le făcu semn cu mâna. Opriră.

- Bună seara, salută pe un ton timid.

Caralii au dat din cap. El:

- Mă scuzați că va opresc așa, dar n-am altă soluție. Sufer de diabet și trebuie să-mi iau insulina la șapte, că altfel e grav pentru mine... vă rog să mă ajutați, să mă duceți și pe mine până la căminul din cutare, că autobuzul nu mai vine și n-am bani de taxi, dacă mergeți în colo.

Caralii se uită unul la celălalt, dădură din cap și cel mai plinut, cu o linie pe piept în plus față cel mai slăbuț, zise:

- Hai, urcă.

Urcă pe bancheta din spate. Le mulțumi mult și la un momentdat îi întrebă:

- Vă place cutare? Credeți că iese el președinte?

A avut noroc chior cu întrebarea asta căci caralii erau fani după cum va reieși din conversație și s-a distrat mult:

- Noi nu avem voie să avem simpatii politice. Zise cel mai slăbuț pe un ton șmecheresc.

- Ei, știu că sunteți agenți ai statului și că nu aveți, dar așa, dacă prin absurd nu ați fi? îi întrebă Lesed.

- A, așa cred că cutare, interveni cel mai plinut. E simpat, pare gospodăru'...

- Știți, spuse Lesed cu un fel de zâmbet, eu lucrez la el la birou. Îi fac discursurile. Și pot să vă spun atât: e un caracter imens! spuse accentuând ce-i după cele două puncte, cum făcea de fiecare dată când persifla pe cineva. Are intenții serioase cu țara... (când spunea „intenții serioase” vorbea defapt despre futut) că s-a saturat de corupții ăștia care ne conduc de două de ani.

Continuă pe subiectul ăsta până în fața căminului unde locuia Lesed. Acolo poetul nostru coborî și le mulțumi mult poliștilor pentru acel gest extrem de umanitar, acela de a-l aduce cu două sute de grame de Jiarbă în buzunar la domiciliu

Intră, urcă cu liftul până la etajul zece, descuie, intră în cameră, de dezbracă și îi sună telefonul:

- Ce faci Lesed? îi întrebă vocea din casca mobilului pe care îi puse la ureche.

- Ce dreacu'? abia am ajuns la mine...

- A, da? îl întrebă suspicioasă vocea.

- Da, am fost la un prieten în zonă.

- Aha. Hai pân' la mine că-i treabă-n oraș.

- Acum?

- Da. Ia-ți bani la tine. Ok?

- Ok. Ajung într-o oră maxim.

- Bine. Te-aștept.

Închiseră. Lesed scoase pungile cu iarbă, le băgă în congelator, își trase pardesiul pe el, luă bani, coborî și se urcă într-un taxi. „La dealer acasă să nu te duci niciodată cu taxiul!” e regulă, așa că Lesed coborî în stația de autobuz cutare. Păși printr-un gang acoperit cu graffitiuri și plin cu bălți de pișat. Ieși fluierând între două blocuri cu zece etaje. O luă pe lângă unul fluierând în continuare. O

întepătură puternică l-a făcut brusc să-și încleșteze maxilarul. Apoi sângele țâșnind din cefa lui ca dintr-o șampanie a început să-l acopere puțin câte puțin. S-a sprijinit de bloc și-a căzut mort. A mai văzut ca de pe fundul unei ape silueta celui care îl împușcase, bolborosind ceva de genul:

- ...nu...vinde... gardă...

Îți dai seama ce s-a-ntâmplat? nu cred. Hai că-ți zic tot eu să te dumiresc. Mai devreme, când Lesed coborâse din mașina poliției, prin preajmă era cel căruia îi aparținea silueta din propoziția dinainte de cele două puncte de mai sus. Infractor ca ocupație generală, specializat în trafic de coca, cu câteva crime la activ pentru care nu făcuse nicio zi de pânaie, îl văzu pe bietul Lesed ieșind de unde ieșise și înebuni. Nu-i veni să creadă. Îl lăsa să urce analizând la rece situația. Apoi, după câteva minute îl sună.

Cosmin PERȚA

Arta scriitorului Ion Ceașescu

I

Inginerul Nicolae Iliescu avea 86 de ani și tocmai descoperise mașina timpului. Pentru a breveta invenția avea nevoie de un subiect care să facă prima „lansare” și să se și întoarcă de acolo, nu atât pentru a povesti (știința nu este interesată de istorii), cât pentru a demonstra reversibilitatea procesului. În scopul găsirii unui cobai Nicolae Iliescu nu s-a adresat Academiei (în care nu avea încredere, și oricum în opinia sa demult trebuia dizolvată), ci a preferat un anunț într-un ziar cu tiraj mic pentru a păstra, pe cât posibil, „caracterul secret al informației”.

Ion Ceașescu era la un moment dat un poet și un romancier contemporan mediocru. Știa asta și era împăcat. Prea încerca să le facă pe toate, prea se credea important și nu excela în nimic. Cu gândul acesta se obișnuise deja după lungi ani de dramatism și lingoare, după ce, la

rugămințile lui, i-o demonstraseră chiar majestățile criticii (contemporane, bineînțeles). Dar nici criticii nu mai erau ce au fost. Nu-i erau străine nici micile atacuri de panică sau puseurile conștiinței de normalizare a egoului, încercări organice, la el chiar mecanice, de reintrare în realitate, dar nici să se oprească din scris nu putea. „Dobitocii ăia”. Ceva, cineva parcă îi dicta încontinuu un text nesfârșit, inegal și eteroclit despre lume, dar mai ales despre el și despre ideea sa de literatură. Idei, la drept vorbind, mai ales despre literatură, nu prea avea, în cazul său fiind mult mai important scrisul acela monoton, fără sfârșit care trebuia în final să aibă un sens. „Nimeni nu scrie ca Goe în ploaie, tot scrisul poartă ceva”.

Un caz clasic de grafomanie, am spune noi, dar nu era doar atât, pe Ion Ceașescu îl măcina un gând mai puțin obișnuit. Pe scurt, abandonase viziunea, dar nu

și speranța. Credea Ion Ceaușescu că într-o altă vreme, scrisul său ar fi putut conta, ar fi fost important, singurul motiv pentru care acum, în vremea în care el trăia, era invizibil, se datora unui gust pervers, prea dedat unor cutume prea repede schimbătoare pe care niciodată nu le putea prinde la timp (deîndată ce le-a observat au și dispărut). Și atunci cum, el, I. Ceaușescu să fie viu și inovator, cu toată arta scrisului său? Dar... într-un alt timp, într-o altă vreme, dinainte, el, cu arta scrisului său, ar fi știut exact ce urmează și ar fi putut să o ia înaintea tuturor. Ar fi putut să fie măcar Macedonski, dacă nu Eminescu, ba chiar Urmuz. Dacă el, Ion Ceaușescu, ar fi fost Urmuz? Și la o adică de ce nu? Poate chiar a fost. Cine a fost Urmuz? Trebuia doar să se întoarcă în timp și să scrie opera lui Urmuz, sau chiar una mai bună. El e Urmuz, îi era tot mai clar. Apoi, nu trebuia decât să vină înapoi în vremea lui și să le suradă la toți proștii ăștia. Urmuz a fost el, el a trăit atunci, el transportat în trecut și întors înapoi.

Își bău cafeaua în același fotoliu vechi în care și-o bea în fiecare dimineață (moștenire la care nu a renunțat de la bunica primei și ultimei sale soții, baronesă de Târgu-Jiu). Nu se gândea la nimic când își bea cafeaua, avea timp să se gândească la el și la idealurile lui tot restul zilei. Acum stătea și privea obiectele din casă cu un dezgust impersonal: un șifonier de lac, păstrat de la proprietar, o măsuță rotundă de cafea cumpărată în primul an de căsătorie, acoperită cu un lințoliu roșu, imens, strâns ghem la picioarele ei, cu motive animaliere (amintire din facultate când l-a cumpărat de la un magazin de boarfe pentru că i se părea interesant), canapeaua extensibilă Rembrandt (luată recent pentru numele ei), lanseta Hemingway de 4 metri, făcută în China, (obiect de decor cumpărat din aceleași considerente onomastice), rafturile de tablă ruginită ticsite de cărți „din toate epocile”, raftul special, din lemn de brad nefinisat, cu volume cu dedicații (autorii valoroși de acolo trebuiau căutați bine), covorul persan, dar de la mătușa lui din partea tatălui. Împăturită pe jos, plapuma de la mama sa. Îi trecu prin minte că pe aceasta o folosea cel mai des.

Toate aceste treceri în revistă nu îi trezeau nici amintiri, nici sentimente. Când bea cafeaua I. Ceaușescu era gol, bine că asta dura doar câteva minute. Neobișnuind să fumeze (să bea cu atât mai puțin), I. Ceaușescu era extrem de parcimonios și totodată de rapid cu viciile, defectele și dependențele sale.

Termină cafeaua, se ridică, vizită toaleta, își schimbă treningul de noapte cu un impecabil costum kaki pe care se obișnuise să și-l îngrijească singur după divorț, își umplu geanta de umăr cu reviste și cărți cu totul nefolositoare (pentru prestigiu) și părăsi garsoniera din strada Bistriței, numărul 9, în mai puțin de 10 minute.

Era deja ora 8 și un sfert. Luă tramvaiul 36, ignoră cu importanță și desăvârșire cearta bătrânilor din picioare cu tinerii de pe scaune și coborî peste exact 23 de minute la stația Pictor Vușescu. Acolo îl aștepta de opt minute inginerul Nicolae Iliescu.

Peste exact 21 de ore de la citirea anunțului, Ion Ceaușescu intra în apartamentul lui Nicolae Iliescu cu aerul că știe exact ce are de făcut.

Cu precauție, pentru orice eventualitate, pe ultima filă a jurnalului intenționat lăsat acasă, destinat anchetatorilor

enigmatici, își notase: „Scriitorul Ion Ceaușescu se trezi într-o dimineață cu o tendință irepresibilă de a se întoarce în timp”.

II

- Luați loc, vă rog, îl invită inginerul Nicolae Iliescu.

Ion Ceaușescu își roti cu grabă și prefăcută indiferență privirea prin cameră și se așeză cu rigiditate pe scaunul „Violeta” căptușit cu imitație de mătase verde. Din cauza presiunii perna de aer scoase un fâsăit, iar scriitorul nu-și putu ascunde un spasm necontrolat al gâtului care se propagă în tot restul corpului.

- Mulțumesc!

Nicolae Iliescu era un bătrân pipernicit, cu o calviție avansată, dinți galbeni cu tentă sulfuroasă și un zâmbet larg și prietenos. Din câte își dăduse seama, la o privire fugară, în sufrageria aceea nu era nici un indiciu al faptului că Iliescu ar locui împreună cu cineva. Din restul apartamentului nu se auzea nici un zgomot. I. Ceaușescu avea, din experiență, mai multă încredere în bărbații singuri decât în cei căsătoriți. Bărbatul singur e nealterat, credea el, femeile pot să aibă cele mai nefaste influențe asupra personalității lor. Nimic la acest bătrânel nu părea ciudat sau periculos, așa că se mai relaxă și se întinse. Iliescu tocmai se întorcea de la bucătărie având mâinile ocupate cu două cești mari de cafea. I. Ceaușescu sări să îl ajute.

- Vă rog...

- Mulțumesc...

- Nu, nu aceasta, cealaltă este a dumneavoastră.

- Nu contează.

- Ba da, contează, dumneavoastră v-am făcut nechezol, nu nesc.

- ...

- Cafeaua nu face bine deplasării în timp, riscați un atac de cord.

Cei doi se așezară, Ion Ceaușescu amestecă îndelung în nechezol țuguindu-și buzele. Nicolae Iliescu, îi întinse zahărul, sorbi cu nesaț din cafea, apoi i se adresă cu același zâmbet larg pe figură.

- Dumneavoastră câți ani aveți?

- Patruzeci și doi! se grăbi să răspundă scriitorul scos brusc din meditație.

- Așa, așa... boli... ați avut recent ceva la inimă, poate la cap...

- A, nu, m-a ferit Cel de Sus, doar răceli minore până acum și din când în când migrene, uneori insomnii, foarte rar, dar nimic grav...nu... dar de ce?

- Așa, așa, a... nu, pentru nimic, doar ca să ne asigurăm, de obicei ne caută personaje mai ciudate. Călătoria în timp poate fi destul de extenuantă pentru un fizic slăbit sau cu probleme. Să ne asigurăm...

- În tinerețe am făcut mult sport, să știți...

- E foarte bine. Sportul fortifică mult organismul. Și motivele dumneavoastră?

- Pardon?

- Motivele pentru care vreți să vă întoarceți în timp...

- A, dintr-o curiozitate pur istorică. Mereu am fost interesat de istoria reală, nu cea cunoscută din cărți... Eu sunt scriitor, știți? Poate ați auzit de mine. Iliescu îl privi curios. Nu? E, nu-i timpul pierdut. Lucrez acum la un

roman despre viața scriitorilor români de la începutul secolului XX și mi-ar prinde bine o documentare pe teren. Când am citit anunțul dumneavoastră mi-am spus că nu e de ratat o asemenea ocazie.

- Să înțeleg că perioada...

- Da, perioada care m-ar interesa ar fi începutul de secol XX.

- Mai exact...

- Să zicem 1905...

- Da, nu e o problemă... se face. Și cam cât ați vrea să rămâneți acolo?

- Păi în principiu vreo zece ani cred că ar fi suficienți... acum nu știu ce se poate...

- Se poate, se poate, dacă stați zece ani acolo, în timpul de aici înseamnă că veți lipsi exact trei luni și jumătate. Din toamnă vă veți putea relua serviciul.

- A, serviciul nu e o problemă, eu mai mult colaborez la reviste... Dar e foarte interesant... doar trei luni jumătate... mi-ați putea explica principiul?

- Principiul!, se ofuscă Iliescu. Principiul lăsați-l pe seama mea... În principiu e vorba de o elipsă temporală, partea mai lungă și mai dreaptă a elipsei e timpul pe care îl petreceți acolo, partea mult mai scurtă și mai curbată e absența de aici. Dar nu vă îngrijiți dumneavoastră de asemenea detalii tehnice, e greu de explicat chiar și pentru unii așa-zii specialiști dintre ai noștri de la Academie, niște găinari! Cel mai bine este să aveți încredere în mine, vă garantează un titlu de Doctor Honoris Causa (fără să se menționeze, la Universitatea din Brăila, locul de naștere al inginerului). Bineînțeles, trebuie să aveți grijă să nu muriți acolo pentru că atunci nu se mai poate face nimic.

- Ați mai avut cazuri?

- Nu. Sunteți primul, dar aparatul a fost testat cu obiecte, fructe, o păpușă, toate s-au întors înapoi la timp, intacte. Merge brici. O singură problemă am avut. Odată am expediat un porumbel mort, la întoarcere a venit un vultur. L-am trimis înapoi, știți, nu aș fi avut cum să-l justific... Păpușa am trimis-o în preistorie, la întoarcere avea urme uriașe de colți. Pe asta dacă vreți pot să v-o arăt...

- Nu, nu e cazul, mulțumesc, spuse I. Ceaușescu palid, e oricum... încurajator.

- Bun, păi atunci să nu mai irosim timpul!, exclamă rânjind N. Iliescu, să purcedem...

- Cum, chiar acum?, se impacientă I. Ceaușescu, dar nu eram pregătit pentru azi...

- Ba da, chiar acum, aparatul e încărcat, dacă renunțați acum nu-l mai pot încărcă decât peste cinci săptămâni și e păcat de atâta energie irosită. Îl țin la priză, cât credeți că poate plăti un pensionar? Vă rog să nu aveți teamă... vă rog, insistă Iliescu și-l apucă pe scriitor de cot să-l ridice de pe scaun.

- Parcă nu mă simt așa bine...

Ion Ceaușescu se ridică zăpăcit, în el se dădea o luptă la fel de complexă ca aceea din aparatul inginerului Iliescu. Se gândi prima oară că inginerul ar putea fi nebun.

- Prostii, sunteți doar emoționat. Așa, înainte de plecare, vă rog să lăsați aici pe masă tot ce aveți acte, bani, orice v-ar putea da de gol... Vă dați seama că nu trebuie să vă explic efectele unor asemenea neglijențe. Cu vestimentația mai e ce e, eventual puteți părea un excentric

până intrați în spiritul epocii, dar cu actele și cu banii nu e de joacă.

- Păi și acolo cum mă descurc? Nu m-am gândit la asta, murmură stins Ceaușescu.

- Ehe, m-am gândit eu... imediat, vă arăt. În timp ce I. Ceaușescu își golea buzunarele Iliescu dădu fuga la un dulăpior din sertarul căruia scoase un șomoioș deform de bijuterii (lănțișoare, inele, brățări, medalioane, încălcite indistinct) pe care i le puse în mână. Rămase de la răposatele mele bunici și mamă, pe acestea le puteți transforma. La întoarcere mi le puteți deconta, sau aduceți monede de atunci și le valorificăm la un numismat. Nu vă faceți griji, pentru mine nici măcar valoare afectivă nu au, noi cei cu știința nu prea ne legăm de lucruri. Gata, totul e pregătit, vă rog să mă urmați.

Ion Ceaușescu se lăsă târât, de mână, până în dormitor. Inginerul deschise ușa de la șifonier și îl invită pe scriitor înăuntru.

- Cum, aici?!, izbucni el deconcertat și vizibil speriat.

- Da, chiar aici!, e locul cel mai secret..., spuse mirat și iritat inginerul. Vă rog să nu chestionați și discreditați un savant, chiar dacă vă numiți scriitor!

I. Ceaușescu fu mai mult împins înăuntru. Șifonierul arăta ca oricare altul, doar că era gol. Pereții obișnuiți de placaj, umerașele obișnuite, din lemn, pe bara de sus, în rest nimic. Ușa se închise în urma lui și se pomeni într-un întuneric de nepătruns. Își aminti că nu băuse deloc din nechezol. I-ar fi prins bine să bea ceva. Își duse mâna la frunte. Îl durea capul și își dădu seama că e transpirat. Încercă să se așeze pe vine. Voia să strige, dar gura îi era înțeleștată. Închise ochii și leșină.

III

I. Ceaușescu se trezi ud până la oase într-o pădure de mesteceni. Era noapte. În jurul lui foșgăiau animalele. După spaima primelor clipe, după ce se scutură ca un motan zbârlit și se mai obișnuie cu frigul ce-l cuprinsese, încercă febril să-și dea seama unde se află. Nu avea nici un indiciu. Își dădu jos sacoul și cămașa îmbibate de apă, le stoarse și rămase doar în maieu. Acum parcă era mai bine. Părea că plouase de curând, țiuiau greierii, îi atrăgeau atenția sclipirile licuricilor, auzea o sumedenie de alte foșnete nedeslușite și clar, în lumina unei luni pline, vedea mestecenii aceia albicioși, înalți de câțiva metri, care îl înconjurau de pretutindeni. Încercă să își dea seama ce căuta acolo și de ce nu îl trezise ploaia care îl udase din plin, când o durere ascuțită de cap îl făcu să se încovoie. Prima dată i se făcu frică de pneumonie, apoi își aminti ca prin vis de întâlnirea cu inginerul Iliescu și o frică și mai mare îl cuprinse deodată. Fără să se poată stăpâni o luă la fugă. „Ce se întâmplase?, cum ajunsese acolo?, era Iliescu un nebun pervers care îl drogase și își bătuse joc de el sau ajunsese într-adevăr în trecut?, dar dacă îl drogase cum îl drogase, doar nu a consumat nimic?, și dacă ajunsese în trecut unde ajunsese?, dacă ajunsese în preistorie?, inginerul nu-i explicase nimic despre calculele lui, a fost tâmpit că a acceptat așa ceva, și dacă totuși ajunsese unde trebuia ce îi garanta că se va întoarce?, și totuși de ce era în pădure?, și chiar dacă era în pădure și ajunsese unde trebuia, cum se va descurca?”. Toate aceste gânduri îi trecură în câteva secunde prin minte lui Ion

Ceaușescu în timp ce fugea ca un apucat împiedicându-se de ierburi și tufe, ferind mestecenii voluminoși și alunecând pe vreascurile ude de pe jos. Uitase de durerea de cap, îi era tot mai clar că o să moară, apoi își aminti de bijuteriile lui Iliescu. Se opri gâfâind și căută în buzunarul sacoului pe care deja îl târa prin frunziș. Bijuteriile erau tot acolo. „Dar dacă erau false?, doar nu le verificase nimeni...”. Oftă și se așeză descumpănit la poalele unui mestecăn să-și tragă răsuflarea. Sportul din tinerețe nu-l mai ajuta. „El era totuși un biet scriitor muncit de vreme. La ce-i trebuise lui așa ceva?” Îi venea să plângă, ba chiar vărsă câteva lacrimi înainte să-și mai vină în fire. Apoi, privind în jur observă că era pe un mic delușor, iar în depărtare luceau câteva lumini pâlpâitoare și slabe. Se ridică și privi cu atenție. În lumina lunii desluși forma concavă a unui orașel la doar câțiva kilometri. Nu-i venea să-și creadă ochilor... semăna leit cu Târgul Bucureștilor pe care îl știa din ilustrate. Deci ajunsese unde trebuia, sau oricum, pe acolo, își aminti că inginerul Iliescu locuia în Berceni, iar pe atunci Berceniul nu putea fi decât pădure, deci era bine, dar groaza nu îl părăsi, ba din contră, puse și mai tare stăpânire pe el. El, scriitorul Ion Ceaușescu, ajunsese în trecut, dar acum trebuia să se descurce. Ceea ce părea un plan ficțional și măreț se îndeplinise, dar acum nu mai avea ași prozodici în mână, de fapt nici nu avea mâneci, era în maieu, learcă, în pragul pneumoniei, fără nicio cunoștință într-o lume pe care o știa doar din literatură, într-o lume fără metrou, autobus, dicarbocalm, ampicilină, fără apartament, vacanțe la mare, fără sfârșit. Era singur într-o lume în care se trăia cum el nu știa să trăiască, dar se scria o literatură... Aproape câteva bufnițe buhăiau de zor. Nu mai avea ce face, asta era, zece ani era sortit să trăiască aici. Își dădu jos pantofii de lac, își scoase ciorapii uzi, îi stoarse și pe ei și îi băgă în buzunarul pantalonilor. Încălță pantofii la loc și cu o determinare demnă de un

Gavroche o luă grăbit spre București.

Când intră în oraș era aproape zi. Hainele i se mai zvântaseră și le îmbrăcase deja precaut în ciuda disconfortului. Nu vedea pe nimeni, doar mîzga care se adunase în urma ploii pe străzile pietruite și pe trotuarele pavate cu lemn. Felinarele electrice luminau intermitent. Ceva-ceva tot recunoștea și o luă spre Lipsani. La un colț, aproape de o scurgere ghici resturile unui ziar. Îl ridică. „Răcnetul Carpaților”. Data, 16 Gustar, 1908. I. Ceaușescu înjură. Calculele tâmpite ale inginerului Iliescu... Dacă trebuia să stea zece ani în condițiile astea avea să prindă tot Primul Război Mondial, și nu prea avea chef, dar la drept vorbind ce putea face? Își strânse mai tare sacoul pe lângă el și privi în jur. Deja pe străzi era lume, câțiva îl priveau din mers cu interes, dar majoritatea nu se sinchiseau de asemenea arătare. Vizavi cineva dechise un grilaj și atârna o firmă. Scria cu tuș tipografic: Frizerie. I. Ceaușescu se mai scutură odată și în ciuda oricărui inconvenient își făcu curaj și intră să se încălzească. Înainte de a deschide ușa încercă să își amintească ce limbă se vorbea pe atunci. El o știa doar pe cea „poetică”. Din cauza frigului nu stăruia prea mult la gândul acesta, își impuse doar să nu vorbească cu un accent prea „modern”. În cel mai rău caz spunea că e un scriitor austriac exilat din Paris (costumația o putea dovedi). Trebuia să mai vadă cu bijuteriile alea. Ușa se închise în urma sa cu un clinchet de clopoțel.

La câteva străzi distanță, exact acolo unde I. Ceaușescu avea să-și găsească o gazdă în câteva ore la recomandarea frizerului, cartierul a fost zguduit de un fenomen remarcabil: la primele ore ale dimineții locuitorii de pe Smârdan au fost treziți de o bufnitură teribilă. Scoțându-și capetele pe geamuri au putut constata că un felinar electric se îndoie de-a dreptul în timp ce deasupra lui trona un uriaș vultur african.

Sandu Romeo NARCIS

Mama nu are dreptate

Când i se pune mamei pata, nici cele mai tari contraargumente nu reușesc să i-o scoată. Însă nu convingerile ei de nezdruncinat mă aduc la exasperare, ci prostul obicei, ca să nu spun manie, de-a mă săcăi în fel și chip. De fiecare dată când vede la televizor ceva care o încântă, ține mortăș să-mi arunc și eu ochii, spre a-mi da cu părerea. Nici măcar cu ușile închise nu pot scăpa de răul ei. Ori mă strigă de dincolo, ori intră în cameră la mine, iar dacă nu-i îndeplinesc dorința, se supără ca un copil căruia nu i se oferă satisfacție. Într-o zi, m-a surprins mergând cu ochii închiși prin mijlocul camerei și repetând cu voce scăzută o frază pe care tocmai o tastasem la calculator și doream să aflu cum sună. Impresia ei de moment a fost că mă scrântisem, că scrișul mă va distruge iremediabil. Într-o altă zi, m-a găsit stând în cap, cu fundul sprijinit de spătarul canapelei și picioarele lipite de perete, pe punctul de a alunga o viziune care nu îmi dădea pace. Mi-a ținut atunci un întreg discurs despre nebunie. Ca s-o conving că ceea ce fac eu nu este rodul unei minți deplasate, i-am propus să citească un fragment din textul la care lucram, însă a refuzat, de teamă că ficțiunea ar fi putut întrece realitatea, în oroare. La câteva zile după acest episod, încercând să modific sfârșitul unei fraze, uitasem să-mi iau privirea de pe ecranul monitorului, până am realizat că trecuse de miezul nopții, fără ca inspirația să-și facă milă de mine. Am închis calculatorul, am stins lumina și mi-am pus căștile la urechi ca să ascult pe Europa FM muzică în nocturnă, cu volumul dat la maximum. Erau melodii atât de plăcute, încât trupul meu a devenit cutia de rezonanță a ritmului lor, iar vocea mea lăuntrică a interferat cu cele ale interpreților. Mă imaginam deja într-o sală de spectacole, orbit de succes și asurzit de

aplauze, în clipa în care am simțit atingerea unei mâini. Când mi-am deschis ochii, lumina nu mai era a reflectoarelor din sală, ci a becului din camera mea. Am rămas fără cuvinte la vederea mamei. Cine știe de cât timp mă urmărise din pragul ușii?

– Nici să dorm nu mă lași! Cred că ai trezit și vecinii cu urletele tale!

Amarnică mi-a fost rușinea, o înlănțuire de coșmaruri, somnul. Încă din zori, am căutat să duc povestea mai departe, însă, după câteva ore petrecute în fața calculatorului, tot nu reușisem să provoc inspirația. De nervi, mi se zbătea o pleoapă. Ca să n-o mai simt, am ținut pe ea o batistă trecută prin ceai de mușețel, ajungând, astfel, să mă chiorăsc cu un singur ochi la frazele afișate pe ecran, până îmi dădură lacrimile. Am înțeles atunci că nu privirea îmi era de folos spre a ieși la lumină, ci puterea de pătrundere a minții, pe care am încercat să o stimulez, frecționându-mi fruntea cu alcool de 90 de grade, pentru ca arsurile pielii să-mi pună neuronii în mișcare, și legându-mă la cap cu un fular, ca nici un gând să nu se risipească. În locul efectului dorit, m-am ales cu o insuportabilă durere la tâmplă. În această ipostază m-a surprins mama după ce s-a întors de la muncă.

– Uite în ce hal te-a adus scrisul! Să fi tras la jug, și n-arătai mai rău. Măinile să-mi cadă dacă mai fac ceva pentru tine!

– Tu nu-nțelegi că arta cere sacrificii?! m-am răstit la ea, aruncându-mi batista de la ochi și smulgându-mi fularul de pe frunte.

Ca să-mi expun cu și mai multă vigoare caznele prin care treceam, m-am ridicat de pe scaun.

– Crezi că e de-ajuns doar talentul? Voința de a merge până la capăt și liniștea pe care acum tu mi-o tulburi nu le pui la socoteală? Uită că asupra artei nu te poți apleca fără să atingi o anumită stare de spirit? Ce-ai vrea, să scriu dintr-o răsuflare tot ce-mi trece prin minte?

– Vreau să-ți cauți serviciu, nu să pierzi vremea.

– Asta te-ngrijorează: banii și ce bagi în burtă? Spune-mi și mie: de când n-ai mai citit o carte? Dar oare te mai interesează și altceva în afară de horoscop, telenovele și programele TV? Acum o lună puteam să mă angajez ca paznic, însă, de gura ta, am renunțat. Nu-ți cădea bine să afle lumea că fiu-tu, om cu facultate, a ajuns într-o asemenea postură, de parcă ar fi trebuit să-i dăm cuiva raportul. Câte cărți aș fi citit de atunci, câte gânduri aș fi așternut pe hârtie!

Îngrozită de fermitatea tonului pe care îi vorbeam și de ardoarea gesturilor prin care-mi întăream cuvintele, mama își făcu semnul crucii. Zile la rând m-a udat cu aghiasmă ca să alunge spiritul rău din mine, fără să realizeze că însuși felul ei de a fi era mai curând de partea diavolilor decât a îngerilor. Cum intra în casă după orele de serviciu, mă și striga cu vocea unui mesager al destinului, pentru ca, în momentul ivirii mele, să îmi solicite cu glasul obișnuinței o firavă mână de ajutor:

– Uite, pune și tu pâinea asta în coș.

Sau:

– Vezi că am niște ouă în plasă.

Îmi venea să o strâng de gât!

– Mă deranjezi pentru atâta lucru?! nu mi-am putut stăpâni indignarea.

– Și ce-ai vrea? Să stai cu aia-n mână, iar eu să mă ocup de toate? Măcar atât să faci și tu.

Dacă bucătăria este marea ei dragoste, atunci eu sunt marele ei of.

– Când duci gunoiul? mă întreabă ori de câte ori consideră necesar să-l iau în primire.

– Imediat, este răspunsul meu invariabil, iar dacă se întâmplă să dureze mai mult decât ar fi în stare să suporte, să o vezi numai cu ce ură scoate din găleată sacul cu resturi menajere, se încalță, eventual își trage o haină pe umeri și, trântind în urma ei ușa de la intrare, îl duce ea însăși la tomberon.

– Nu puteai să mai aștepți câteva secunde? o scald eu după ce mă trezesc în fața faptului împlinit.

– Nesimțitule! mai are puterea să-mi zică, și, până nu-i trece supărarea, între noi nu mai e loc de cuvinte.

Ultima dată a ieșit fără să se încheie la haină, să-și pună fularul la gât și căciula pe cap, deși bătea un crivăț de-ți făcea părul măciucă doar auzindu-l. A doua zi, răceala a trimis-o la orizontală, precum glonțul pe victimă. Rea de boală cum este, a tras pătura peste ea și-atât de jalnice îi mai erau suspinele, încât își creau impresia că dintr-o clipă în alta sufletul i se va ridica la cer. Pentru a-mi împăca propria conștiință, am întrebat-o dacă ar vrea să-i pun de ceai. A dat din cap în semn de încuviințare, nemaifiind capabilă să se exprime în cuvinte. A fost suficient să-i duc ceașca la pat ca să-i revină darul vorbirii și chiar să schițeze un zâmbet de recunoștință.

Într-o seară, în timp ce scriam la calculator alte rânduri decât cele care aveau să rămână, mi-a cerut din pragul ușii s-o urmez în camera ei. Avea glasul stins și privirea pierdută, simptome în care inițial am crezut că recunosc ravagiile televiziunii asupra unui suflet ușor impresionabil, însă când am văzut-o în mijlocul camerei ținându-și o mână pe abdomen și ridicând-o pe cealaltă la nivelul umărului, am realizat că erau efectele durerii fizice asupra unui organism fragil și a unei sensibilități exacerbate.

– De ce nu stai întinsă în pat?

– Nu pot!

– Ia o pastilă atunci, și-o să-ți treacă.

– Nu-mi trece!

– Să-ți fac un ceai de mentă?

– E în zadar!

– Așa nu, așa nu, așa nu! M-ai chemat doar ca să mă uit la tine?

Și, fără să mai stau pe gânduri, i-am întors spatele.

– Să mor, și ție nu-ți pasă!

Întotdeauna am desconsiderat înclinația mamei de a face spectacol din propriile suferințe, plăceri sau emoții pentru a mă aduce în rezonanță cu ele. Nici în sambăta dinaintea Bobotezei nu am fost scutit de o asemenea reprezentatie. Șirul gândurilor mi-a fost întrerupt pe neașteptate de un ropot de pași, de ușile date în lături și de intrarea precipitată a mamei în camera mea.

– Pregătește-te, că vine părintele! Fă și tu ordine pe masă. Tot cămașa asta o porți? Las' că ți-o arunc eu! Uite ce praf e pe combină! Ia repede o cârpă și șterge-l. Of, Doamne!

– Știi ce? mai bine închide ușa ca să nu mai intre și aici, am încercat să ies din încurcătură.

– Cum să fac așa ceva, păcătosule?! se isteriză mama.

Mi-ar fi aruncat ea câteva vorbe de la obraz, însă preotul ar fi putut să apară dintr-o clipă în alta, iar rolul ei era să-l întâmpine. A alergat într-un suflet până în pragul ușii de la intrare, unde o vecină i-a dat de știre că sfinția sa încă nu ajunsese la etajul nostru, a făcut cale întoarsă și s-a oprit în boxa din fața toaletei, unde pe cât de ușor i-a fost să dea jos bluza de pe ea, pe atât de greu i-a venit s-o înlocuiască cu una adecvată momentului, și asta din pricina emoției care nu îngăduia mâinilor să intre în mâneci și capului să iasă afară, senzația că se sufocă fiind cea care a scos-o din impas, m-a rugat să-i schimb o bancnotă de cincizeci de mii de lei, apoi s-a răzgândit, s-a mai dus o dată în hol să iscodească și-a sărit în sus de bucurie când l-a văzut pe însuși părintele Pleșcău, o celebritate a cartierului, ieșind din primul apartament de pe palier și intrând în următorul, s-a întors în sufragerie cu mâinile deja împreunate, capul dat pe spate și privirea îndreptată spre tavan, după care a încremenit într-o așteptare febrilă. Când i-a trecut sfinția sa pragul, doar că nu a leșinat. Ținându-și o mână în dreptul inimii și ochii închiși, s-a lăsat stropită din cap până-n picioare cu aghiasmă, fără să afișeze grimasa insatisfacției la contactul cu apa rece, așa cum ar fi fost firesc. Să vreau, și n-aș putea să fiu atât de fățarnic. După ce a terminat cu mama, părintele s-a apropiat de mine,

iar în clipa în care și-a ridicat brațul ca să mă stropească, am făcut doi pași înainte pentru a-mi feri măcar picioarele și partea inferioară a bustului, fără să realizez că, reducând suprafața de contact, toți stropii aveau să-mi ajungă pe lentilele ochelarilor, pe față și pe gât, senzația de neplăcere fiind mult mai intensă decât în cazul unei agheșmuiri de la distanță. Deoarece nu mai vedeam nimic din pricina apei sfințite care îmi șiroia pe lentile, în loc să sărut crucea, i-am dat un cap ușii. M-am simțit atât de penibil! Mi-a rămas totuși consolarea că nici mama nu a fost mai brează. Împinsă de un gând funest, i-a cerut părintelui să-i arate bancnota pe care i-o strecurase adineauri în buzunarul anteriorului, iar când sfinția sa a scos la iveală una de numai zece mii de lei, bănuiala sa a devenit aproape certitudine. Cu nervii încordați la maxim, l-a somat pe tânărul dascăl care-l însoțea să-și desfacă pumnul.

– Dumnezeule, am inversat banii! i-a scăpat mamei un strigăt la vederea bancnotei de cincizeci de mii de lei hărăzită sfinției sale, și, cât ai clipi, i-a luat-o din palmă.

Dascălul avea privirea dezorientată, ca un hoț prins asupra faptului.

– Bravo, domnule, te vezi cu banii-n mână și nu spui nimic! i s-a adresat preotul pe un ton glumeț, încercând să salveze aparențele, în timp ce mama se ocupa de reîmpărțirea bancnotelor.

Pe cât de mult mă intrigă la ea crizele de nervi și exaltările, tot pe-atât mă încântă generozitatea ei. Nu trece o zi fără să-mi ofere o cât de mică atenție și poate că nu întotdeauna recunoștința mea este pe măsura așteptărilor sale. Vizita părintelui a sădit în sufletul meu un alt fel de a simți și mai multă înțelegere pentru mama. Încă de duminică, ziua următoare, au început primele manifestări ale acestei prefaceri, care m-au adus în situația din prezent. Știind că e plăcerea ei să-mi povestească pe unde a mai fost și ce a mai făcut, cu cine s-a ntâlnit și ce a discutat și că rareori i-am oferit ocazia, datorită repulsiiei mele față de discuțiile sterile, am întreat-o pe unde-au mai purtat-o pașii, după ce lipsise o oră de-acasă.

– Am trecut pe la Mihaela, am cumpărat o pâine de la Alimex, ouă de la Evrika și-un pui de la Rodica. Auzi la el: pe unde m-au purtat pașii!

Era, evident, irascibilă.

– Aș vrea să tranșez eu puilul, mi-a venit dintr-o dată să-i spun.

– O zici de parcă te-ai pricepe la așa ceva.

– Crezi că n-aș putea să mă descurc?

– La cât ești de neîndemânatic, ai fi în stare să-l ciopârțești.

– Dacă tot nu ai încredere în mine, arată-mi tu cum se procedează.

– Întâi să-l decongelez, și mai discutăm.

Până la urmă aveam să-l rezolv sub îndrumarea ei. Miercuri mi-a lăsat în scris să tranșez nu unul, ci doi pui. Cum s-a întors de la serviciu, a mers direct la frigider să mă verifice.

– Spune-mi și mie ca să nu mor proastă: de ce nu le-ai tăiat și ghearele?!

– Adică... trebuia să le tai?! Uite că nu mi-a trecut prin minte!

– Da' când ai crăpat în tine răcături de pasăre, picioarele erau cu gheare?

– Hă, hă, hă, da' chiar!

– Dobitocule!

– Ce vrei? E prima oară când a trebuit să mă descurc singur.

Joi, pe la ora prânzului, tocmai făcuse piața.

– Ia ghici ce am aici? se alinta ea, cu mâinile la spate.

Bănuiam că ar fi vreunul dintre obișnuitele fructe sau dulciuri cu care mă îndoapă de la o vreme încoace. Mi-am închis ochii și mi-am întins o mână pentru a primi darul convenit zeilor.

– Ce-mi dai ca să-ți dau?

– Un *Mulțumesc!* urmat de un *Valea!* firesc.

– La ce recunoștință poți să te aștepți din partea unui măgar?

Din clipa în care am simțit pe podul palmei o bucată de carton, am început să reflectez, fără să-mi deschid ochii, asupra semnificației aceluia obiect neașteptat, până când n-am mai rezistat curiozității și l-am privit de-a dreptul. Era o vedere de la prietena mea Cornelia. Rândurile de pe verso le-am parcurs de cel puțin zece ori și am savurat îndelung imaginea în nocturnă a orașului Monte-Carlo, cu rada portului în prim-plan și înălțimile stâncoase în fundal. Pașii mei împleticiți au amețit-o pe mama, murmurul meu de iubire a adus-o la exasperare.

– Proastă eu! Mai bine ți-aș fi dat-o înainte să plec la serviciu.

– Mi-ti-ti-ca! mă asaltau aminitrile. Numai la ea mi-e gândul.

După aproape o oră, mamei i-a sosit vremea să o ia la picior.

– Ia vino puțin! m-a strigat din holul de la intrare.

– Încălță-mă! mi-a cerut odată ajuns acolo.

Suna ca un ordin, iar eu nu aveam nici un chef să-l duc la îndeplinire. Și totuși, am pus mâna pe-o cizmă.

– Ce mai aștepți? Apleacă-te!

„Până aici, mi-am zis. A continua înseamnă să mă-njosesc.”

Voiam să renunț, când am auzit-o din nou:

– Imaginează-ți că aș fi Cornelia. Fă-mi cum îi făceai și ei.

„Prin urmare, asta era.”

– Ridică-ți piciorul dacă vrei să te-ajut, am lăsat de la mine, numai să tacă.

– Spune-mi *Mititico!*, cum îi spui ei.

– S-o crezi tu că am să-ți spun!

– Spune-mi, n-auzi?! Sau îți închipui că merit mai puțin decât ea?

– Nu vreau să mai aud nimic!

– Atunci, fă-mi pe plac.

– Mititico!... E bine așa?

– Mai din inimă.

– Mi-ti-ti-co!

– Cărpă ce ești!

Și, fără să se uite la mine, a ieșit furioasă pe ușă.

A.G. ROMILĂ

Pendula părintelui Sofian (după o pildă a ieroschimonahului Paisie Olaru)

Îl dureau ochii de la atâta corectat la *Viețile sfinților*. Acuma îi părea rău că-i ceruse starețului să-i aducă un computer în chilie. Mai bine era înainte cu o săptămână, când, pentru corectat șpalturile în Word, se ducea când și când în chilie ce ținea loc de laborator de informatică, aflată la etajul I al corpului din spatele bisericii mănăstirii. Așa, cu un computer la îndemână, se simțea ispitit să stea mai tot timpul cu ochii în ecran. Se termina liturghia, la calculator; se termina vecernia sau privegherea, iar la calculator; înainte de miezonoptică, la calculator. Nici să mănânce nu se mai ducea întotdeauna, deși la trapeză porția lui rămânea pe masă și după rugăciunea de sfârșit.

Nu era necesar să se grăbească chiar așa tare, termenul de predare la editura mitropoliei era tocmai în toamnă, în octombrie, și acum era abia în august. Dar așa era el, îi plăcea să-și ocupe timpul mereu cu ceva, ca să nu simtă cum trece timpul. Fiindcă-n ultima vreme trecerea asta a timpului îl apăsa printr-o încetineală îngrozitoare, și acesta era motivul pentru care ceruse de la părintele stareț să-i dea mai mult de corectat ca ascultare. Putea, astfel, să eludeze timpul, să-l sară, să-l uite. Știa că, în călugărie, conștiința trecerii timpului îl putea duce la akedie, un fel de melancolie amestecată cu plictiseală și conștiința ratării, cea mai cumplită boală a monahului. Duhovnicul său, bătrânul avvă Agaton, îl sfătui se să ceară o ascultare mai grea, căci îi spusese că, după Evagrie din Pont, akedia pustnicului se vindecă în primul rând prin muncă asiduă. Dar acumă căzuse în partea cealaltă a patimii: din cauza pasiunii pentru muncă, își neglija rugăciunea și viața liturgică. Și unde mai pui că, intrând pe net, prinsese morbul știrilor din lume: politică, societate, showbiz, sport, evenimente internaționale. Toate astea îl acaparasera acum de parcă nu era el fostul profesor de filosofie Silviu Baran, pentru care toate astea, acum zece ani, ca mirean burlac și mare cititor de fenomenologie, hermeneutică

și existențialism, erau nimicuri demne de dispreț. Un tânăr ieromonah ca el, în plină ascensiune mistică, subtil predicator și pasionat de dogmatică, să fie așa de curios în legătură cu prostiile lumești? Acuma, când se călugărise din convingere? Când lăsase lumea, s-o regăsească atât de lamentabil? Era clar, se afla în pericol să fie cuprins de multiple boli duhovnicești și trebuia să ia măsuri. Grabnice. Poate să facă iar o cură nocturnă de lecturi din patristică, să ia vreo Filocalie mai grea, un Maxim Mărturisitorul, un Grigorie Palamas. Să-i devoreze până în zori, ca să-și înfrângă plictiseala și lăncezeala trupului, astfel încât, a doua zi, rupt de oboseală, să nu se mai gândească la timpul care trece așa de vâscos.

Și mai intervenise un fapt straniu. Ceasul ăla vechi, pendula ce aparținuse fostului proprietar al chiliei sale, răposatului părinte Andrei, începuse brusc să meargă chiar în dimineața aceea. O desfăcuse, se uitase buimac la mecanisme, dar nu dăduse de cap mulțimii de roțițe, îmbinări, arcuri și ticăituri dinăuntru cutiei de lemn maro, frumos lustruite și prevăzute cu un gemuleț din sticlă mată. „Hai că-i culmea, Doamne iartă-mă!”, își spusese înainte de a pleca la slujbă. Parcă se-ntâmpla înadins, să-i amintească de timp. „Numai dracul și-a băgat aici coada, fir-ar el să fie de ispititor!”, s-a gândit în timp ce-și punea veșmintele pentru liturghie. Și când s-a întors de la biserică, proaspăt împărtășit, descuind ușa chiliei, a auzit sunetul pendulei bătând ora exactă. „Piei, drace!” Și-a făcut cruce, a făcut treizeci de închinăciuni, a zis pe cele două sute de bobite ale metanierului de lână „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul Lui Dumnezeu, mântuiește-me pre mine, păcătosul!” și a promis să citească la noapte acatistul Sfântului Nicolae. Și, eventual, să se rânduiască ca principal preot slujitor două săptămâni la rând.

„Ești tânăr, fiule, asta-i, călugării tineri, mai ales ăia cu școală multă, au asemenea ispite ce vin de la minte”, îi spusese părintele Agaton, monah simplu, fără prea multă

învățătură, dar cu multă înțelepciune. Făcuse doar seminara, prin anii '40 ai secolului trecut, scăpase de pușcăriă politică fugind în munți, apoi se călugărise anonim și duse o viață ascetică severă, fiind blagoslovit, acum, la cei peste optzeci de ani ai săi, cu multă experiență și cu darul duhovniciei. „Timpu-i tot de Dumnezeu făcut, el trebuie să treacă, s-ajungem la sfârșitul pământului ăstuia plin de păcate și să-nceapă unul nou, Împărăția Domnului, Raiul nostru drag. Treaba-i cum trece pentru noi, dacă ne mântuim prin el sau nu. Citește la Sfinții Părinți, cuvioase, roagă-te, slujește liturghia, mănâncă puțin, postește aspru în zilele rânduite și muncește, ostenește-ți trupul și mintea, că prin ele lucrează diavolul cel mai mult!”

De la bibliotecă se trecuse la cules manuscrise de-ale părinților îmbunătățiți sufletește, apoi la corectat cărți, unde era de lucru din belșug. Înainte nu și-ar fi dat scumpul timp liber de lectură pe care i-l dădea ascultarea de bibliotecar pentru asemenea activități cronofage. Nu era, oare de-ajuns? De ce nu încetaseră ispitele? De ce simțea că blestematul de timp trece așa de greu, de ce simțea uneori că mai bine nu se călugărea, de ce i se păreau simpliste predicile celorlalți frați ieromonahi și slujbele de fiecare zi, de ce-l lua cu furnicăture când se gândea ce lungă e ziua, ce mult ține liturghia, cât are de corectat? Nu mai avea chef de nimic, decât să stea cu barba lui rară, zbârlită și roșcată la ecranul computerului, disperat să-și omoare timpul cât mai mult. Abia se abținea să nu acceseze, Doamne ferește!, vreun site din ăla păcătos sau să nu se uite la vreun film. Nici la părintele Agaton nu mai mersese de două zile, să se sfătuiască. Tot aia i-ar fi spus: muncește, citește, slujește, roagă-te, postește. Și el numai de astea n-avea chef.

Încercă să-și alunge gândurile. Se ridică de la computer, puse ochelarii pe masă, se frecă la ochi îndelung, își puse camilafca, își luă metanierul și, auzind clopotul și toaca de vecernie, se îndreptă greoi spre ușă. Îl sperie iarăși pendula, cu bangul ei de ora patru. Își făcu cruce, murmurând un „Doamne Iisuse”, când îl fulgeră întrebarea: „Și-n Rai, cum va fi? N-o să ne plictisim? Acolo cum o să ne omorâm timpul? Toată ziua o să-L slăvim pe Domnul, da, ce plicticos!” Știa că era o întrebare prostescă, de monah începător, cu câte-va clase primare, cel mult, știa că percepția asupra timpului putea fi diferită în momente diferite, în dimensiuni diferite (îi citise asiduu pe Heidegger, pe Einstein, pe Heisenberg și pe Hawking, în studenție), dar nu putea evita ispita de-a fi nedumerit, fundamnetal. Se opri la ușă, se trânti iarăși pe scaunul de la computer, acum închis, și se întrebă, amintindu-și de ce-i spusese duhovnicul său: „Sfârșitul pământului! Doamne, cât mai e până atunci? Cât mai e până la revărsarea lumii noi, a Raiului Tău, cu toate frumusețile? Cât...timp?” Privi cu ură spre pendulă. Se ridică, deschise capacul transparent al cadranului și apăsă cu putere pe acul orar și pe cel minutar. Ceasul stătu, câteva secunde, apoi porni iar. Îi dădu o palmă peste cutie, deși îi venea să-i tragă un pumn. Dar nu îndrăznea să strice un obiect care i-a fost scump locuitorului anterior al chiliei sale. Îi mai trase, totuși, încă o palmă. În afară de un sunet surd, înfundat, pendula ticăi în continuare. Se întoarse cu spatele, cu gândul să plece, totuși, la vecernie. Dar bangurile pendulei răsunară tare din nou și-l speriară, de data asta, de moarte. Înțepeni pe loc și le numără: șase. Se întoarse și privi cadranul. Arăta chiar ora șase. „Hai că tot

am atins-o un pic! S-a dereglat, ticăloasa!”, își zise, bucuros, în timp ce se îndrepta spre biserică.

Pe alee, mulțimea de părinți trecea în sens invers, proiectând un șuvoi de negru pe verdele ierbii de pe gazon și pe roșul trandafirilor de pe margine. „Târziu, cuvioase, blagosloviți!”, îl interpelă, ironic, părintele econom, un tânăr simpat și grăsuț, fost contabil în viața de mirean. „Vecernia s-a terminat, dar poți să prinzi miezonoptica sau chiar ceasurile de dimineață, dacă te grăbești!” Intră în biserică și constată, stupefiat, că părintele econom avusese dreptate. Vecernia se terminase, iar fumul de tămâie încă mai plutea în preajma altarului. Îi văzu prin ușile împărătești cu dveră trasă pe ieromonahii slujitori care-și dezbrăcau feloanele și patrafirele cu care săvârșiseră slujba. Își privi smucit ceasul de mână. Arăta șase și cinci minute. Exact cât făcuse de la chilia lui până la biserică mănăstirii. „Piei, drace! Când s-au făcut două ore?” Deci și pendula avusese dreptate. Se întoarse în chilie, îngândurat și-l speriară iarăși bangurile pendulei. Șapte băți. „Cât am făcut înapoi? O oră? Doamne, ce-i asta?”

Închise ușa tremurând și urcă în fugă dealul, până la chilia părintelui Agaton. N-apucă să bată, că auzi chemarea dinăuntru: „Intră, preacuvioase, intră!” Părintele Agaton zâmbea și parcă-l aștepta. „S-a terminat vecernia? Nu te-am văzut în biserică.” „N-am mai ajuns, cuvioase, că...” Și-i povesti, printre gâfăiturile de efort, despre pendulă, despre plictiseala din Rai și despre timpul care trecuse ciudat de repede, fără ca el să simtă. Clipele se făcuseră ceasuri, dintr-o dată, buimăcindu-l de-al binelea. Bătrânul duhovnic îl ascultă și-l puse să stea în genunchi, sub patrafir, ca să-i citească o dezlegare. Dar începu cu o tăcere, apoi continuă cu întrebări murmurate printre dinți: „A fugit timpul, așa-i? Și pendula părintelui Andrei, Domnul să-l țină în locașurile Sale, a început să meargă, zici?” „Da, da, părinte, nu știu ce-i cu mine, dar nu cred că mi s-a părut!” „Și zici c-o să ne plictisim în Rai?” „Da, așa mă gândeam, știu că-i o ispită, o... prostie, timpul e o temă...filosofică, părinte, oamenii au speculat întotdeauna pe ea...am citit și eu o grămadă, mai de mult, dar... cum o să-L slăvim o infinitate, o...veșnicie, părinte, fără să ne plictisim? Dacă aici avem așa de multe și de variate lucruri de făcut, și tot ne plictisim, păi acolo? Omul e o ființă care... se plictisește, e demonstrat. Și să-I vedem fața, putea-v-om, părinte, atâta timp? Vom rezista? Să facem, adică, aceleași lucruri, atâta timp? Eu, cu atâta școală de filosofie, nu-mi dau seama, luminați-mă!” „Da, da, au speculat...”, repetă părintele Agaton. Și-i citi dezlegarea, șoptit.

„Uite, părinte Sofian, n-am încotro, dacă leacurile mele de până acum n-au prins, trebuie să-ți dau un canon mai...greu.” „Primesc, preacuvioase, primesc, numai să scap! Și vă dau sfinției voastre pendula aia păcătoasă, dacă vreți!” „Mai vedem, mai vedem... Tu uite ce canon ai: mâine, în zori, înainte de toaca dimineții, mergi aici, sus, în pădure, și-mi aduci un braț de lemn! Subțiri și mai groase! Noaptea la mine se face frig și-aș pune un vreasc-două pe foc, cât să dezmorețesc aerul. Ce să-i faci, vine toamna acuși!” „Atât? Asta-i tot, preacuvioase?” „Da. Apoi, om mai vedea. Da să nu-mi întârzi cu lemnele mai încolo de șapte jumate-opt. Ai cam două ceasuri, cât să vezi și tu cum trec două ceasuri la munca trupească, alea de care zici că au trecut fără să le fi simțit acu, la vecernie. Și să vii cu ele în spate repejor și să mi le lași în fața ușii”.

Părintele Sofian plecă puțin îndoit de la duhovnicul său. Ce canon era asta? O să se plictisească sigur în pădure, chiar de-ar fi să adune o căruță de lemne. Mai fusese în pădure și monotonia ciripitului de păsări și a singurătății printre copacii seculari îl enervaseră la culme. Oricât de multe citise despre peripatetici. Ce mare lucru o să se rezolve? Un țin de lemne putea să strângă în cel mult jumătate de oră, nu-i trebuiau două ore. Iar pădurea era la un sfert de ceas de mers. O să-i ducă părintelui lemnele mult mai devreme decât prevăzuse. Și după aia? O să-i mai dea un canon din asta ciudat?

Intră în chilie și se îndreptă spre pendulă. O deschise din nou și puse un bețișor între roțile mecanismului. Ticăitul încetă în acea clipă. „Hai că ți-am făcut-o! Ai murit pe vecie!” Ultimul cuvânt îl cam sperie, dar era bucuros că rezolvase una din probleme de unul singur. Fără să strice obiectul. Puse ceasul electronic să sune la cinci, își făcu rugăciunea călugărească și, gândindu-se să nu se mai scoale la miezonoptică, se culcă cu regretul că nu mai deschisese computerul în acea seară.

În pădure se păstra, încă, penumbra nopții, dar ciripitul amestecat și zgomotos al păsărilor anunța dimineața ce sta să vină. Trosnetul lemnului pe care le rupea ca să le ordoneze pe țin suna clar și aproape că-l înfricoșă. Își suflecăse rasa peste genunchi și își lepădase potcapul ca să poată lucra mai ușor. Strânse repede, așa cum prevăzuse, vreascurile. Nici jumătate de oră. Legă colțurile ținului la un loc, ca să formeze un sac, apoi se îndreptă de șale, să stea puțin, să răsuflă. Distinse, deodată, aproape, un ciripit mai aparte, ca un trîl pe mai multe tonalități, cu un sunet cald, gâlgâit, catifelat. Căută cu privirea prin crengile copacilor și, privind mai atent, descoperi chiar în fața lui o pasăre de mărime mijlocie, cam cât o bufniță neterminată, dar foarte frumos colorată. Pliscul roșiatic contrasta cu capul irizat în puncte albastre, iar fondul negru al penajului se întrerupea spre coadă, unde se termina printr-o pată galbenă, odihnitoare. Se apropie încet., să n-o sperie, dar trîlul mai dură câteva secunde, până ce un vreasă trosni sub frunze, la călcătura omului. Sunetul strident alungă pasărea. Părintele Sofian o urmărește cu privirea concentrată. Se așezase pe o altă creangă, câțiva copaci mai încolo. Merse până la ea și așteptă, prudent, căutând să nu mai calce pe vreun lemn. Trîlurile reîncepură, și mai fantastice, încât nu semănau cu nici unul din sunetele pe care o pasăre pământeană le-ar fi putut scoate. Înalte și joase, ascuțite și melodioase, se revărsau în liniștea dimineții, însoțind razele sparte ale soarelui, cernut printre crengi. Tănărul călugăr le ascultă, fascinat, încremenit de admirație ca o statuie caraghioasă, cu haine negre, suflecate. Dar pasărea își luă din nou zborul, de data aceasta mai departe. Se opri pe o ramură subțire, făcând-o să se lege, ușor. Cu privirea ținută la ea, să n-o piardă, călugărul păși pe vârfuri până la copacul pe care se așezase minunea. Iarăși trîluri nemaiauzite, iarăși străluciri ale penajului în soarele care răsărise acum de-al binelea. Și iarăși vietatea zbură, chemându-l, parcă, pe călugăr, s-o urmeze mai departe și s-o asculte. Părintele o urmă, fermecat deplin. Din salt în salt, ajunse la un lămâieș, unde văzu pasărea țâșnind în sus și dispărând în azurul de foc al dimineții de vară. În zadar o așteptă, în zadar își suci gâtul căutând-o pe sus, printre ramuri. Nici un copac n-o mai adăpostea, nici o creangă nu-i mai era piedestal de pe care să-și cânte fantasticele piese.

Se întoarse la ținul pe care-l lăsase la celălalt capăt al pădurii și, privindu-și ceasul, văzu îngrijorat că trecuseră două ore. Constată încă o dată că se înșelase. Părintele Agaton avusese dreptate: strânsul lemnului îi luase două ceasuri. Supărat pe el însuși și îngrijorat de întârziere, aburcă ținul în spate și porni grăbit spre mănăstire. Se ruga în gând să se fi terminat ceasurile dimineții, ca să nu se întâlnească cu vreun frate, să-l întrebe ce făcuse de nu ajunsese iarăși la slujbă. Intrând pe poarta din spate, dinspre livadă, văzu mai întâi că grajdurile și șurile de fân erau dărâmate. Chiliile smeriților călugări care răspundeau de animale erau în plină renovare, cu schele, roabe și materiale de construcție împrejur. „Astea nu erau ieri, sau nu-mi mai amintesc eu!”, gândi, oprindu-se câteva clipe. Înaintă, apoi, trecu pe lângă arhondaric, pe care îl lăsase alb aseară și-l găsi acum plin de picturi exterioare și pe lângă corpul de chilii în care se afla și a sa. Câțiva călugări pe care nu-i recunoscuseră mișunau în cerdac, discutând în șoaptă și privindu-l mirați. „Cine-or fi ăștia, de la ce schit?”, se întreba în timp ce urca dealul spre chiliea părintelui Agaton. Și aici se vedeau schimbări. Câteva case se adăugaseră celor vechi, tot în același stil mănăstiresc, iar în față se pusese mese și bănci, cu picioarele înfipte în pământ. Urcă scările cerdacului cu sarcina grea și văzu că în ușa părintelui său stăteau câțiva călugări, cu fața spre interior. Îl recunoscuseră pe părintele econom, dar nu știa de ce avea ceva schimbat, nu putea să spună ce. Părea mai în vârstă. Descărcă vreascurile și intră. Părintele Agaton zăcea pe pat, înconjurat de alți părinți, care țineau lumânări aprinse în mâini. Unul dintre ei, cu patrafrul pus, citea rugăciunile de ieșire a sufletului. Părintele Sofian se prăbuși la picioarele bătrânului, fără ca cineva să-l poată opri. „Ce-ai pățit, părinte, pentru Dumnezeu? Când te-ai îmbolnăvit așa de rău, că numai aseară te-am lăsat în putere, aici?” „Ai adus lemnele, Sofiane?”, spuse bătrânul, cu o voce stinsă, deschizându-și ochii larg. „Sunt afară, părinte, pe cerdac, cum mi-ai cerut. Am întârziat puțin peste două ceasuri ascultând o pasăre frumoasă, dar cât să fi întârziat, părinte, de te-am găsit așa?” „Puțin peste două ceasuri, zici? Au trecut doisprezece ani, Sofiane, doisprezece ani în care o pasăre preafrumoasă de aici, de pe pământ, te-a ținut fermecat, s-o ascult și s-o privești în pădure. Atât ți-a trebuit, ca să te înțelepțești pe deplin și să-nțelegi”. Părintele Agaton ceru să fie ajutat să se ridice în capul oaselor. Îi ridică perna și trupul slăbit doi dintre părinții ce țineau lumânările. Apoi, uitându-se ținută la ucenicul său, îi zise cu ochii umezi: „Dacă stând atâta pentru o ființă pământească, Sofiane, n-ai simțit cum trece timpul și nu te-ai plictisit singur în pădure, cum vei trece veșnicia stând în fața preafrumoasei și blândeii lumini a Domnului, în grădina Raiului, unde îngerii și sfinții îi cântă nemaiauzite cântări de slavă? O veșnicie-i ca clipa acolo, Sofiane, ca clipa! Doisprezece ani în două ceasuri, ai văzut, Sofiane, ce ți-a făcut frumusețea? Acolo mă duc eu acuma, și am să mă rog pentru tine și-am să te-aștept să ne bucurăm împreună de vremea cea fără de timp! Și ce-i la Domnul, nu-i ca aici, preacuvioase Sofiane, așa să știi!”

Lumânările nu se mai stinseră decât a doua zi, pe seară, când bătrânul ieromonah Agaton lăsa în urmă pentru totdeauna timpul măsurat de pendula din chiliea părintelui Sofian.

Gellu DORIAN

Casa Gorgias

Şase

Asaltat de griji şi de necazurile ce curgeau gârlă, atît în casa lui cea nouă, în care o adusese pe Rosalia, care-i pierduse doi copii, slăbită şi abia mişcîndu-se prin cameră şi, cînd era vreme frumoasă, prin curte, însoţită de umbra ei, Rashela, după avortul celui de al doilea copil, Johann Gorgias nu se gîndise nici o clipă că trecuseră deja cinci ani din noul secol în care intrase, secol pe care şi-l imagina mai luminos, mai bun, cît şi prin Oraşul care, aşa cum arăta, cu oamenii lui de tot felul, de toate naţiile, puşi pe căpătuială şi, mai ales, pe cheltuit banii în altă parte, nu aici, nu arăta a se mişca în vreun fel spre viitor, ci mai curînd dădea înapoi. După epidemia de ciumă, pe care, împreună cu socrul său, într-un spaţiu insalubru alocat de Epitropie în manejul de la marginea ţîrgului, la nord-vest de Vrăbieni, crezu că poate răsufla uşurat şi că se va putea ocupa un pic şi de el, dar mai ales de Rosalia, pe care o dorea iarăşi veselă şi pe picioare, că nu concepea ca ea să nu-i facă urmaşi. Nu vedea altfel viitorul lui în Oraş. Aşa cum George Dorn, nu numai acum cînd privea în cana de vin fiert, golită pe jumătate, ci şi de fiecare dată cînd vedea că Oraşul se schimbă în rău de la o zi la alta, nu se gîndea decît la trecutul în care dorea să exploreze cît mai mult, pentru a înţelege mai bine de ce, în realitate, lumea, paradoxal, involuează, cînd, în fond, evoluţia ei, la nivelul asimilării informaţiilor şi cel al educaţiei, din păcate din ce în ce mai formală, părea că merge înainte. Nu putea privi cu aceeaşi luciditate în viitor cu care privea în trecutul pe care-l descoperea din ce în ce mai limpede, chiar dacă ascuns doar în arhive şi mai puţin în situri arhitectonice, aşa cum ştia că arată adevăratele oraşe ale lumii, în care istoria este vie, nu ascunsă sub arătarea unor blocuri menite să trăiască nu mai mult de o sută de ani, dacă sunt trainice, cum îi spunea Ivaşciuc, nu ca astea din prefabricate, în care zidirea astmului, bronşitelor şi reumatismului pare a fi marea glorie a lui Ceauşescu.

Portret în cărbune de Ion Murariu, 1995

Cînd Johann Gorgias o vedea pe Rosalia tristă, îi spunea: ”Nu mai fi tristă, scumpa mea, nu mai fi tristă. Lasă tristeţea pe seama celor care ştiu ce să facă cu ea”. Şi Rosalia îl privea cu dragoste şi faţa, din paloarea pe care o avea, devenea rozalie, aşa cum a văzut-o el prima oară şi cînd inima i-a tresărit ştiind că nu va mai putea scăpa de ochii aceia vii şi negri ca murele. Johann ştia să ascundă tristeţea, chiar dacă privirile lui largi şi faţa mereu luminoasă scoteau la iveală tot ce sufletul lui ascundea. Învăţase acest lucru atît de bine, că niciodată nu i se putea citi sufletul de la prima otheadă. Şi acum ascundea destul de multe taine, printre care, revenită ca din senin, odată cu alte şi alte gînduri abandonate din mers, cea a lui Veniaminis, despre care, de la ultima întîlnire de acum patru ani, cea de după nunta lui, nu mai ştia nimic. Şi atunci se văzuseră după şase sau şapte ani, nu mai ştia, de la acea întîlnire întîmplătoare din mahalaua Vrăbieni, cînd Veniaminis i-a retezat privirea insistentă de teamă să nu fie depistat şi să se ducă tot planul de ripă. L-a înţeles, desigur, atunci, aşa cum nu înţelesese, acum, de ce Veniaminis i-a vorbit atît de frumos de egumenii greci. Procesele comunităţii cu aceştia se îndesiseră, iar plîngerile celor din Cişmea, care-şi pierduseră pămînturile de sub pădurile Costeştilor şi cele de la Cătămăreşti şi Lupărie, îngroşaseră rău gluma. Cerea dovezi, nu vorbe de laudă sau de compătimire din partea acestuia, care, fiind trimis într-o zi de Paşti după medicamente la Gorgias, i-a spus, înainte de a-i arăta ce a făcut pentru el în tot acest timp: „Mai lasă-mă, jupîne – aşa i se adresa Veniaminis binefăcătorului său, Johann Gorgias, şi atunci cînd lucra la casă şi acum, după atîţia ani de cînd îşi ducea viaţa ca impostor, în funcţia de defensor într-o mănăstire care nu era altceva pentru starostele austriac decît o magazie din care se vindeau roadele pămînturilor agonisite de egumeni, ca banii sau aurul cîştigat să ia calea altor înavuţii decît a

celor pentru care erau menite -, mai lasă-mă, ce dracu', că habar n-am ce să-ți spun ca să-i încăleci. Nu am văzut oameni mai triști și istoviți de muncă, de dimineața pînă seara, ca ei. Din rugăciune, cu o bucată de mămăligă în desagă și o ceapă, pleacă la cîmp, unde trudesce alături de ceilalți dijmași. Nu vin la prînz în mănăstire, li se duce acolo hrana: fasole fiartă sau mălai înmuiat, în care de se aruncă, în zilele de cîșlegi, zer sau lapte, rar, foarte rar, unt sau brînză, să nu li se prostescă rîzna și mintea, să le-o ia razna după muieri sau să se apuce de te miri ce altceva, că oameni sunt și ei. Și abia seara, după apusul soarelui se întorc în mănăstire, se roagă, se adună în trapeză pentru o zeamă chioară sau cartofi făcuți cu ceapă prăjită, cu ceai de buruieni și schinduf, și la vecernie, în genunchi, cu mintea și ochii se roagă la Dumnezeu să le ierte păcatele, că au destule... Am nouă ani, acuși zece, de cînd sunt acolo, și nu le-am dat de capăt. Dar sunt pe un fir. Fratele Gherasim nu este unul uns de sus. S-a numit singur. Se știe la patriarhie, dar atîta timp cît el umple visteria acestuia cu gologanii de aici și cu cele mai bune produse - miere, ceară, blănuri, postavuri, pînzeturi, că polonezii de trei ani au dat buzna și, pentru boii, vacile și oile de aici, dar și pentru știubeiele cu albine, dau zloți mulți -, cei de acolo nu zic nimic, ba chiar se pare că l-au recunoscut și urmează să-i dea în mod oficial gradul. Iar el, ca să-și mențină șefia, pe care știe cum să și-o impună în fața turmei, scoate sufletul din bieții frați, dar mai ales din datornicii de prin împrejurimi, care vin și împrumută cîte o traistă de mălai, fasole sau barabule, un boț de brînză sau unt, pentru care apoi muncesc o vară întreagă să se spele de datorii. Așa s-a întîmplat cu cei din Cișmea, cu care se judecă acum. Dar în rest, în afară de cîteva pedepse - de ochii ageri ai lui Gherasim, care, mi se pare, a amirosit ceva, dar nu l-am lăsat să se ducă prea departe cu gîndurile, cumpărîndu-i mintea și sufletul cu vorbe de laude, că-i place, ca să-mi justific rolul meu acolo -, nu am ce să-ți spun mai mult, jupîne..." Și Johann Gorgias nu era mulțumit de loc de cele spuse atunci și insistă să găsească orice ar putea să-i pună în greșală pe egumeni. Grec fiind și el, cine mai știe, ca orice păcătos după ce dă de darurile generoase ale lui Dumnezeu, le-nvind toată ziua prin mănăstire, rugîndu-se, poate, de ochii celorlalți, Veniaminis, cine știe, se convertise de la viața de vagabond la cea de călugăr și visa la cine știe ce măriri, ca moartea să-l găsească acolo, alături de cele mai bune suflete de care Dumnezeu va avea grijă pe lumea cealaltă, despre care, de cînd stătea printre frați, aflase multe lucruri de luat în calcul. Astfel de gînduri îi trecuseră atunci prin cap lui Johann Gorgias, și George Dorn simțea cum, și acum, în apartamentul lui, așezat pe fotoliu, acestuia îi fugea mintea la Veniaminis, a cărui urmă, după vreo zece sau cincisprezece ani de la acea întîlnire, cînd i-a pus la îndoială loialitatea, a dispărut definitiv. Încercase să afle ce s-a întîmplat, ce s-o fi petrecut cu el, găsind o cale - o dată prin popa Ursachi, altădată prin fratele Gangrei, de la Coșula, venit aici să negocieze unele tranzacții de mărfuri și pămînturi cu egumenii greci, prin care să dea de urmele acestuia. Bănuia că a fost trimis la o altă mănăstire, la cererea lui.

George Dorn, văzînd că ajunsese prea departe, sărînd peste foarte multe întîmplări care-i încărcaseră memoria de atunci, din acea zi cînd se demola Farmacia Semaca, reveni la cele spuse de Veniaminis, spuse auzite, la un pahar, nu o singură dată, din gura lui Titircă. Nu le putea ignora, mai ales că Veniaminis își jucase destul de bine rolul pe care Johann Gorgias i l-a dat. Johann pierduse primul proces cu egumenii și asta îl făcuse să-și reia legăturile lui cu Veniaminis. Nu era prea ușor. Normal, la proces, ca defensor al mănăstirii, trebuia să vină și Veniaminis, dar, din justificările celor prezenți, frații Constantin și Arhonis, a înțeles că acesta este bolnav și nu a putut fi în acea zi acolo. Johann Gorgias a presupus că Veniaminis, atunci, a evitat să dea ochii cu el, deși, normal, ar fi fost ca acesta să vină, să se arate, anulînd orice eventuală suspiciune asupra vreunei legături cu el. Se pare, însă, că levantinul travestit în călugăr defensor nu era încă pregătit sau nu dorea să aibă o confruntare, la bară, cu binefăcătorul lui. Emoția, tracul, cine știe, l-ar fi dat de gol. Mai bine ar fi să mai aștepte, și-a spus acesta, a accentuat Titircă, atunci cînd, Ivașciuc îi arătase lui George Dorn dosarul acelui prim proces pierdut de starostele comunității veneticilor din Oraș, care s-au văzut obligați de lege să lase pămînturile de la Hudum, Cetaea Stănțești și Baisa, cel puțin pentru un timp, în administrarea egumenilor, așa cum dictase, în secret, prințul Moruzi căruia îi revenea o parte din cele ce vor scoate aceștia de pe ele. Contribuise și afurisita de Marghiolița lui Calimach, care avea oricînd intrare la curte, mai spuse Titircă, de parcă ar fi fost de față, așa cum încercase, pe loc, George Dorn să fie la acel proces, să se convingă dacă așa a fost. Și așa a fost. Judecat în sala de conciliu a Epitropiei - care și ea funcționa în una din casele lui Bolfosu, că baronul Teodor de Mustață, care oferise una din casele lui stăreției Orașului pentru Departamentul al Doilea de Justiție, o băgase în reparații, că, din cauza celor ce s-au judecat aici de-a lungul anilor, pereții se jupuiseră pînă la cărămidă -, procesul a fost instrumentat de aga Pirim, adus aici chiar de Moruzi prin Divanul Domnesc de la Iași, aflat atunci sub sceptrul acestuia. Nimic nu era cum trebuie, constatase atunci nu numai Johann Gorgias, învățat cu altfel de dregătorii și judecăți, nu numai la Viena, unde urmase și cursuri de drept, sau Brașov, ci și la Iași, cînd Geofroy a cîștigat drepturile, în fața domnitorului Suțu, de a lăsa întreaga lui avere cui dorește - și a dorit, spre binele acestuia, să i-o lase chiar lui Johann Gorgias -, ci și George Dorn, care, cu actele în față, vedea cum decizia agăi fusese luată înainte de a începe procesul. Și nu avea cum să nu fie așa, deoarece Alexandru Moruzi era cunoscut prin încăpățînarea lui de a trimite la Slatina pe toți dregătorii care-i nesocoteau deciziile. În zadar revolta lui Johann Gorgias, că urechile agăi Pirim nu auzeau nimic, iar protestele reprezentanților comunităților sășești, italiene, armenesti și evreiești, că atîtea erau implicate în acel proces pierdut de staroste, au fost curmate de arnăuții aduși de la Iași în mod special. Egumenilor greci, astfel, li s-a mai pus o pată pe obraz, pe care aveau grijă să le-o șteargă epitropii din Oraș, clanul boierilor ortodocși - bigoții, habotnicii, cărora li se alăturase și comunitatea rușilor lipoveni -, care făceau donații mari

călugărilor, întru zidirea unei mănăstiri moldovenești la Athos, mai ales că ei, ca ortodocși, nu puteau da dreptate unui catolic, chiar dacă acesta o avea de partea lui la lumina zilei iar ei pierdeau în fața egumenilor pământuri și averi. Om face altele, dragă domnule Ion Gorgias (unori chiar Gheorghiu, că le era mai ușor), cum îi spuneau ei spițerului care le-a salvat nu o singură dată, lor și familiilor lor, cu prafurile lui lecuitoare aduse de la Viena, viața. Așa era, făceau de fiecare dată alte averi pe care, dacă nu le dădeau mănăstirii, le cheltuiau pe drumuri la Paris sau la Viena, unde se duceau dolidora de bani și veneau istoviți și la fel de proști cum plecaseră, cum spunea în clipele lui de necaz Johann Gorgias, când cerea Epitropiei să repare străzile din Oraș în care, pe vreme de ploaie, te afundai în noroaie, iar pe vreme de secetă, vara, în praful care, în urma caretelor și poștalioanelor care treceau neconținut prin târg, se ridica de nu se mai vedea nimic în jur, așezându-se pe case, peste copacii din parcuri, pe rufe puse la uscat, cum o auzea de fiecare dată, în astfel de ocazii, pe Rashela blestemînd și suduind de mama focului când trebuia să clătească din nou cămășile și cearceafurile albe puse în curte la uscat.

După astfel de întâlniri, venea acasă și încerca să-și pună în ordine viața, pe care și-o vedea respindu-se, de fiecare dată, întrebîndu-se, pentru a căta oară nici nu mai știa, ce rost au toate astea, când lumea este atît de plină de frumuseți pe care le-ar putea vedea și trăi, singur sau împreună cu Rosalia... Nu, nici într-un caz singur, ci cu Rosalia, care, iată, cu doctoriile lui și grija pe care o avea față de ea, spre bucuria lui von Ziegler, îmbătrînit în acel an dintr-odată, a început să prindă viața și să capete culoare în obraji. Mama lui, după avortul nedorit al acesteia, a fost tot timpul alături de nora ei, devenită, din cauza suferinței, dragă, la care ținea ca la propriul ei copil, așa cum și Frau Erika, din ce în ce mai neputincioasă și ea, dar încă arzoaie și cu ochii din ce în ce mai miloși pentru Johann al ei, care se împutinase, cred că din cauza tristeții, îi spunea ea cuscrei, că nici nu mai îndrăznea să-i ceară acestuia seara, când venea la culcare, cei „zece minuți de amor”. Se mulțumea să-i simtă respirația, ușoară și rece, fie în obraz, când dormea cu fața, în speranța unei mici atingeri, fie în ceafă, când dormea cu spatele și mîinile lui Johann o cuprindeau oprindu-și palmele reci pe sîinii ei chifliși. Ce vremuri, ce vremuri am trăit noi, dragă Johann, îi spunea ea, auzindu-l pe acesta, gata să cadă în somn... Așa este, draga mea Erika, măcar de s-ar bucura și Rosalia noastră de o astfel de viață. Mult mai frumoasă, Johann, aș vrea, mult mai frumoasă, spunea aceasta, strecurîndu-i mîna sub cămeșoiul de mătase în care acesta se îmbrăca înainte de a se băga în pat, iar acolo găsea cuibul păsăricii lui dragi gol, doar cu o piele zbîrcită în care parcă-parcă mai zvîcnea ceva. O să mai am parte oare de ceea ce-am avut? se întreba Frau Erika, adormind cu mîna acolo pînă în zori, când, ca din senin, Johann se învîrtoșea și urca pe ea, făcînd-o mulțumită pentru toată ziua. Dar asta nu prea mult timp de la descoperirea acestui miracol dejunistic, pentru că, fără să se mai bucure de vreun nepot, von Ziegler, după o scurtă paralizie, pe care Johann Gorgias n-a avut leac să

i-o vindece - așa cum nici măcar doctorul Krauss n-a putut să-i prelungească sfîrșitul, adus în mod special de la Viena de Gertrude -, și-a dat duhul neîmpăcat cu gîndul că Rosalia ar putea să nu-i aducă pe lume nepoți, ceea ce l-ar face nefericit și pe ginerele său, în ai cărui ochi numai el știa să citească tristețea. Și, în brațele acestuia, când și-a dat duhul, a încercat să-i spună să aibă grijă de fiica lui și să n-o uite nici pe Frau Erika, bucuria vieții lui. Johann Gorgias a înțeles foarte bine ceea ce a încercat să-i spună socrul său și chiar dacă nu i-ar fi spus ar fi făcut-o negreșit oricît de mult ar fi trăit soacra lui, rămasă, după moartea lui von Ziegler, mută și fără nici o voință.

Asta vedea și George Dorn, că de Johann Gorgias se țineau necazurile lanț, încercîndu-l cu de toate. Din dosarele pe care le răsfoise atunci lipsea o perioadă destul de mare. Cam nouă ani, cîți trecuseră de la căsătoria acestuia cu Rosalia. Încercase, atunci cînd stătuse cocoțat pe acoperișul bibliotecii, să vadă ce a mai făcut Rosalia după ce s-a mutat în casa cea nouă din buricul tîrgului. Bolise și-i înnegrise zilele lui Johann Gorgias. Dar și pe cele ale lui von Ziegler care, de tristețe, dar și obosit din cale afară, și-a dat ortul popii înainte de a fi sigur că sîngele lui se va duce mai departe în timp prin strădaniile bărbătești ale spițerului, așezat atît de bine în conștiința Orașului, cu o meserie atît de bănoasă, de care aveau nevoie toți, de la cei cu țița-n gură pînă la cei ca el, ale cărui zile sunt pe terminate, dar ar mai vrea să trăiască și de asta avea grijă un om ca Johann Gorgias, mîna prelungită a lui Dumnezeu.

Nu asta era, însă, Johann Gorgias și pentru egumenii greci, pentru care, de la acel proces pierdut devenise vulnerabil și, totuși, destul de temut, știind că, atunci, dreptatea fusese de partea lui, dreptate furată cu ajutorul Domnului de la Iași, căruia spițerul nu-i putea da bănetul pe care ei îl puteau oferi, cu toate că șederea lui Gorgias în Oraș a fost pecetluită chiar de Alexandru Constantin Moruzi, cu mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei, cum se spunea, cu o nouă carte domnească în chiar acel an cînd se stîngea socrul său, 1806, zapis pe care George Dorn îl ținea la mare preț, chiar dacă în copie adusă de la Iași de Ivașciuc. O citea de cîte ori voia să-și aducă aminte de acele vremuri pe care și le developa acum de parcă le-ar fi trăit el, nu Johann Gorgias care stătea pe fotoliu și citea în ochii acestuia acea carte ca și cum ar fi citit-o atunci cînd a primit-o, în urma plîngerii făcută la Domnie de Marghiolița Calimach și cînd urma să vină în control și să-i înmîneze scrisoarea chiar arhiatrosul Antonie Fotino:

Io Alexandru Constantin Moruzi Voievod cu mila lui Dumnezeu

Domn țării Moldovei.

Johann Gorgias spițăr dela Oraș prin jaloba ce au dat cătră Domnie me, au arătat că de 12 ani ține spițărie în tîrgul acesta la care au fostu cu toată silința să se afle în toată vreme îndestulare de tot felul de doftorii fără a lipsi vreodată cel mai mic lucru și doftorii bune, și în curgere

acestor ani, nău dat cât de puțin cusur, nu numai cu lipsă de doftorii sau cu neplăcere lor, dar nici la urmarea purtării lui cu orășanii, după cum prin mărturie înscris ce i-au datu toți orășanii de acolo arată și încredințează mulțămire ce au despre dânsul și pentru doftoriile ce ține la spițarie, și pentru purtare sa cu dânsii, care mărturie este încredințată și de către D-lor Vornicii din Oraș, și ca unul ce ține spițarie de atîția ani cu toată îndestulare și odihna târgoveților, au făcut rugămintea ca să nu fie slobod a să mai deschide și altă spițarie de către alții, nefiind oraș la care să să poată afla mai multe spițării. După cum este cunoscut că intratăția ani de cînd țâne el spițarie sau îndestulat și s-au mulțămit toți târgoveții, după a căruia jalobă rânduindu să de către Domnie Me pe Arhiatros Antonie Fotino ca să-i facă cercetare, întîi de este adevărat vrednic di treaba aceasta, are îndestul praxii și învășătură a meșteșugului spițării și al doilea de ține doftorii bune și cu îndestulare și al treilea de este îndestul a să afla numai o spițarie în orașul aciala, și al patrule de are mărturia și încredințarea ce prin jalobă au arătat dela orășani de acolo că este primită și sunt cu toții mulțămiiți și de doftoriile ce țâne și de urmările lui, după cercetarea ce cu amănuntul pentru toate acestea i sau făcut de către Arhiatros, cu anafora ne înștiințează că și toate arătările lui sunt adevărate și că el este cu îndestulă învășătură la meșteșugul spițării, și mărturii dela toți orășanii încredințată și de D-lor boerii Vornici de Oraș are, prin care încredințează că și de doftorii că ține cu toată îndestularea și bune, și de urmările și purtarea sa cu dânsii sunt pre mulțămiiți. Pentru aceasta de vreme ce și de către orășani este priimită și cerută și slujba sa o păzește cu toată silința și fără de cusur și meșteșugul său este bun, și sânt trecuți 12 ani de cînd prin silința sa au îndestulat orașele de trebuincioasele doftorii,

Hotărâm

prin carte aceasta a Domniei Mele ca nimene alții să nu poată deschide și ave spițării în târgul Oraș fără numitul Johann Gorgias cari și pără acum au avut și au îndestulat pe orășanii cu trebuincioasele doftorii având și el însă purtare de grijă ca și de acum înainte să ții doftorii cu îndestulare și bune proaspete, dîndu-le cu prețul cuviinciosu. Și poruncim Domnia Me și D-lor Vornicii de Oraș ca pe nimene alții să nu îngăduie a ține spițarie ce numai acesta, urmându să întocmai după porunca și hotărîre Domniei Mele precum mai sus să arată. Iar cînd după vreme nu va păzi slujba sa, după cum pân acum și va face vreun cusur, atunci dând jalobă orășanii, să va pune la cale precum va cere trebuința.

1806 August 5.

Cu un astfel de zăpis în mână, după ce preceptorul domnesc Antonio Fotino a fost în Oraș și i-a făcut un control foarte sever, fiind găzduit, cu toate cele la îndemînă, la masă și în pat, de Marghioala Calimach, cum îi indicase principele Moruzi, ca să împace și capra și varza, Johann Gorgias putea sta liniștit încă atîția ani de aici înainte cît va sta pe tron Moruzi, avînd în jurul spițeriei lui mii și mii de solicitanți a tot felul de medicamente pe care, prin curierul imperial, le primea lunar de la Viena sau de la Brody, chiar și de la Paris, cînd liniștea domnea între cele două puteri. Încît susținătorul Marghioliței

Calimach, rămasă cu buza umflată după ce Antonio Fotino, la sfatul vornicilor din Oraș, adunați în mare taină la Epitropie, a dat autoritate totală în zonă lui Johann Gorgias. Frantz Xavier Naiman a acceptat, pentru un timp, să lucreze în farmacia acestuia.

Mulțumirea venise însă peste tristețea pierderii celui mai apropiat colaborator, socrul său, von Ziegler, prin a cărui dispariție Orașul rămînea fără medic. Cînd toate păreau așezate la locul lor, cînd și ultimele efecte ale epidemiei de ciumă și ale unor focare de scarlatină fuseseră eradicate, iar binemeritata odihnă venea și în casa lor, acum mobilată în toate camerele, iar Rosalia dădea semne că este pregătită să înceapă o nouă etapă de amor înfocat cu iubitul ei soț, în vederea nașterii unui copil, căzuse, nu chiar ca din senin, pentru că acesta arăta din ce în ce mai rău în ultima vreme, paralizia lui von Ziegler, ceea ce a ținut-o cîteva săptămîni pe Rosalia alături de căpătîiul tatălui ei. Spre ușurarea lui Johann Gorgias, care se vedea solicitat și la spitalul improvizat în manevra de la marginea Orașului – mă ocup de spital, numai dacă găsiți o clădire adecvată, cu saloane în care să poată sta bolnavii, nu în grajduri alături de cai, le spunea el celor de la Epitropie, ba chiar la urechea baronului Teodor de Mustăț, lehamesit și el de ani și ghiftuit de o viață dusă în huzur, ca să-l mai intereseze de soarta unor amărîți care oricum nu aveau cu ce să-și plătească doctoriile și spitalizarea -, von Ziegler a murit repede, fără să chinuiască pe cei din jur. Gertrude a arătat foarte multă înțelegere și milă și a încercat să o consoleze pe Frau Erika, rămasă tristă și mută după dispariția soțului ei. În ajunul Crăciunului aceluiși an, după ce Rosalia ținuse doliu după tatăl ei, patruzeci de zile, iar apoi postul, încît Johann nu s-a putut apropia de ea, deși simțea cum singele iarăși fierbea în Rosalia lui, Frau Erika și-a dat și ea, de tristețe, obștescul sfîrșit, lăsînd un gol în casa în care a trăit peste cincizeci de ani alături de von Ziegler.

Un an groaznic, gîndi George Dorn, privindu-l pe Johann Gorgias, afectat dar impasibil, așezat în fotoliul în care de mult nu mai stătuse cineva, pentru că, în ultima vreme, la el nu mai venise nimeni, de parcă prietenii l-au uitat, iar femeile, iarnă fiind, nu se dădeau scoase din casă, dar nici el nu le dădea telefon să vină, sastisit, se vedea, și de o astfel de dorință. Dar parcă nu mai avea nici un fel de voință, gol pe dinăuntru, ca un sac din care șoarecii roaseră toate grăunțele, chiar și ciocălăii, lăsînd scîrnele lor ca niște boabe de orez înnegrite de mușgai. Dacă nu ar fi fost atît de frig în apartament, nici pe balcon nu ar fi ieșit să dezlipească țurțurul de gheață de pe chitul de evacuare a gazelor și nici nu ar fi fiert vinul din care sorbise acum a șasea gură care-i încălzea cavitățile bucale în care limba își desfăcea, cu lene, papilele gustative, provocate de izul de scorțișoară, care-i plăcea atît de mult. Strivi între dinți un fir de cuișoare, care devenise, la atingerea limbii, iute și stimulat, provocîndu-i senzația de deglutiție, reprimată de calmul impus cu care dorea să savureze cana de vin din care aburul urca încet spre tavan. Singurătatea, care cîndva fusesse dorită ca pe un panaceu, necesară chiar pentru a-și pune în ordine gîndurile răvășite de neajunsurile prin care treceau, el și familia

lui, devenise acum de nesuportat. Petrecuse cu greu sărbătorile de iarnă, chinuit de absența copiilor lui, pe care nu-i mai văzuse de doi ani, chiar și de absența soției care-i spusese că nu se va mai întoarce acasă niciodată, ca răzbunare la tot ceea ce ea își închipuia – și-l acuza vehement – că el i-ar fi făcut, dispus să accepte toate acuzele, numai să-l ierte, ca să o poată ierta, să fie din nou împreună măcar la sărbători, să poată merge la ei, să revină, să plece, să știe că-i poate aștepta pe ai lui, ca ultim scop al vieții ce i-a mai rămas de trăit. Dar nu mai era posibil așa ceva, încât s-a decis să fugă și el, dar nu în lume, nu din viață, ci în trecut, într-o lume din care să poată privi viitorul atât de ratat pe care el și lumea din jurul lui l-au trăit pînă în acel moment, cînd Johann Gorgias îi confirmă toate gîndurile pe care i le vedea ieșindu-i din priviri și urcînd, prin aburul vinului fiert, spre tavan, unde se așezau în paginile unei cărți care, deschisă, devenea neant.

Făcută suma gîndurilor negre și a faptelor ce s-au adunat în ultimii ani: cu pierderile celor doi prunci, cu pierderea socrilor și a unui proces important cu egumenii greci, cu abandonul – credea din ce în ce mai mult acest lucru – lui Veniaminis, ascuns în mănăstirea de la marginea Orașului, în care își propusese să intre, la sărbătorile Paștelui din acel an, odată cu enoriașii de prin împrejurimi, acceptați la slujba de Înviere, cîntărind și ceea ce a realizat – o casă, cea mai mare din oraș, care va fi deschisă tuturor, numai țiganilor nu (deși, cînd George Dorn a intrat pentru prima dată în fosta Farmacie Semaca, înainte de a fi demolată și de a-i stîrni rememorarea timpului încuibat în pereții acesteia, casa era plină de tuciurii care, de altfel, prin grija partidului de atunci, ocupaseră toate casele din centrul vechi, fieful protipendadei de altădată), pe care, își spunea de fiecare dată, îi va vindeca, totuși, de boli, să nu umple orașul de epidemiile provocate de aceștia (cea recentă, de scarlatină, i-a scos primele fire de păr alb), atât de greu de tratat, casă frumos mobilată, cu o curte ce arăta așa cum își dorise, la fel și parcul prin care Rosalia, primăvară timpurie fiind, ieșise la soarele ce se dovedea a fi cu dinți, o soție, așadar, frumoasă, de la care aștepta copiii în care să-și pună toate speranțele zilei de mîine, o autoritate, pecetluită de cel de al doilea domnitor de la venirea sa în oraș, pe care nu avea cum să i-o mai calce nimeni în picioare, nici măcar Marghiolița Calimach, frumoasă și supărată rău de tot pe Moruzi care i l-a trimis în pat pe neputinciosul de Fotino, care a rămas cu gura căscată la ceea ce i-a arătat spițerul -, Johann Gorgias, conducînd-o pe Gertrude la poștalionul care o aștepta la capătul Uliței Mari, de unde acesta pleca o dată pe săptămînă peste graniță, spre orașele din imperiu, i-a spus acesteia că nu este chiar rău după trei-sprezece ani de trudă, și că atunci cînd va veni iarăși, să se gîndească să nu mai plece, că, sigur, Rosalia va naște un copil care va avea nevoie de îngrijire. Și nu mai avea pe nimeni de încredere, Frau Erika pierzîndu-se de dorul lui von Ziegler, iar Rashela, deși femeie bună, dar prea plîngăcioasă, nu prezenta garanția unei bune guvernante așa cum putea numai ea fi. Sărutîndu-l pe obraji, cu lacrimi în ochi, Gertrude i-a spus fiul ei, că așa va fi, nu-

mai să aibă grijă ca Rosalia să nu mai fie lăsată prea mult singură atunci cînd va fi să rămînă însărcinată.

George Dorn urmări cu atenție aceste gînduri, ce nu i s-au părut deloc încîlcite, ale lui Johann Gorgias, care, întors în casă, singuri fiind, o privi pe Rosalia în lumina ce pătrundea prin fereastra peste care cădea o perdea transparentă încadrată în draperii de catifea verde, și, după mai multe luni de cînd nu se atinsese de ea, îngrijind-o cu atenție și afecțiune, după avortul acela în care pierduse foarte mult sînge, îi citi în priviri dorința de a-l iubi ca atunci în noaptea nunții. Rosalia stătea pe un scaun tapițat în aceeași catifea verde ca și draperiile și i-a întîmpinat privirile soțului ei care, parcă fisticit de situația creată și rușinos ca un mire începător, nu știa ce să facă, să se apropie de ea, să o ia în brațe, să o sărute, sau să isco-dească, în mintea lui tulburată, ceva care să-l scoată din cameră și să lase totul pentru la noapte, cînd un astfel de act i s-ar fi părut mai firesc decît acum în plină zi. Simțindu-i încurcătura, lipsa de decizie, Rosalia s-a ridicat de pe scaun și s-a îndreptat spre el: "Am rămas singuri, dragul meu..." "Da, singuri, singurei" a spus Johann, ieșind din trac, simțind cum sîngele îi urcă în obraji, roșind ca un copil prins în flagrant în fața borcanului cu bomboane. Rosaliei i-a plăcut atât de mult această schimbare a feței, că simți un fior profund din creștet pînă-n tălpi, și-i prinse obrazul în palmele ei reci, acoperindu-i imediat buzele cărnose și senzuale cu gura ei însetată de trupul lui de care nu se bucurase de atîta vreme. Johann stătea cu mîini lipite de trup, ca imobilizat, fără să facă niciun gest, determinînd-o pe Rosalia să se întrebe ce se întîmplă, de ce nu o strînge în brațe, cum făcea altădată. Să se fi îndepărtat de ea? O fi uitat cum este? Și simți cum inima i-o ia razna, gata să-i iasă din piept. Să-l fi pierdut pe Johann al ei, să-și fi găsit, soțiorul ei iubit, o altă femeie? Să-i fi spus Gertrude, la plecare, să-i facă vînt, că poate e stearpă sau îi va naște numai copii fără suflet în ei? Nu se putea așa ceva, că simțise în acele luni, cît Gertrude a stat cu ea, afecțiune și sinceritate în tot ce făcea pentru ea. Nu, nu ar fi făcut așa ceva. Dar cine știe, o mamă, în astfel de situații, poate schimba soarta unui fiu disperat sau nefericit.... Și, deși nu se apropiase de el cu acest gînd, de a face amor în chiar acel moment al zilei, pe lumină – nu mai făcuse din primii ani de căsnicie acest lucru -, fiind într-unul din cele șase dormitoare cîte avea amenajate casa lor, l-a tras pe Johann spre pat. Acesta, simțind teama și suspiciunile neîntemeiate ale Rosaliei, i-a cuprins trupul și i l-a strîns cu putere în brațe, sărutînd-o cu foc, lung și apăsător pe buze. Nu mai putea da înapoi. S-a lăsat dus spre pat și, ajunși acolo, s-au prăvălit peste cuvertura, tot verde, cu care era acoperit, desfăcîndu-și unul altuia nasturii hainelor, care păreau a fi fără număr, nedezipîndu-și gura unul de celălalt. Răsuflările lor, devenite gîfiieli, stîrniseră curiozitatea Rashelei, care, întîmplător se afla pe hol, ducînd un coș cu lemne într-unul din dormitoare. S-a oprit și și-a lipit urechea de ușă. Gîfiielile celor doi, oftaturile, chițcăielile, icnirile Rosaliei o făcuseră pe aceasta să se uite spre cer și să se roage la Iahve, să facă în așa fel încît să se prindă rodul pîntecelui, că mare nevoie au cei doi de un pruncuț care să le facă viața mai

fericită, că greu au mai fost încercați în această privință. Și, chiar dacă nu obișnuia să facă cruce, că nu era firesc în religia lor așa ceva, s-a trezit cu mîna în acest gest, fapt ce putea însemna că, în sinea ei, Rashela era deja convertită la credința celor doi. Sau așa a crezut că Dumnezeu o va asculta mai bine, că de cumva Rosalia va da naștere unui copil care va trăi și viața ei va fi mai bună și mai sigură în casa lui Johann Gorgias.

Se gîndea în astfel de momente și la cele trei surori - Swaha, Mishra și Puja -, ajunse de cîteva zile, după un drum greu, de la Chișinău, unde se stabiliseră cînd au plecat din țara lor îndepărtată și unde treburile se stricaseră rău de tot. Poate Johann Gorgias le va ajuta și pe ele cu o bucată de pîine, pînă le va găsi ceva mai de doamne ajută. Mishra era foarte frumoasă și visa să ajungă în America. Să viseze, ce parcă o costă ceva, spunea Șloim, care-i repeta mereu Rashelei să-i promită Rosaliei că este gata să se convertească numai să o asigure că le va fi bine, dar să nu afle comunitatea, că-i trimite acasă, unde îi va aștepta pedeapsa pe care legea le-o aplica trădătorilor. Pe ascuns mergeau la lecțiile *Talmud*-ului, în casa lui Iosub sin Crai, unde asculta cu luare aminte legile *Torei*, care nu erau chiar lesne de trecut cu vederea. Acolo, Șloim avea și un interes pentru cele trei cumnate, să le găsească cîte un holtei, să le mărite, să scape de ele, că în mica lor dugheană abia de încăpea el, iar marfă nu prea mai avea, să aibă un alșveriş care să-i permită să le țină pe toate trei la el. Dar pentru Rashela lui, care-l ruga în genunchi, iar noaptea în pat îi ostoya pornirile cu trupul ei fierbinte și dornic de dragoste, făcea orice. Nici nu avea încotro, că așa spunea comunitatea, ca cei care au sosit mai înainte și s-au așezat într-un loc și au prins ceva cheag să aibă grijă de cei care vin, indiferent dacă sunt de un sînge sau nu, că toți suntem de același neam și nu trebuie să ne pierdem, că așa ne-a fost dat de Iahve să ne risipim prin lume, să ne-o apropiem, ca apoi să o dominăm cu frumusețea cultului și priceperilor noastre, ca popor ales, ca la marea regăsire, să fim în apropierea Tatălui, să ne judece ca să putem și noi apoi judeca - spunea Iosub sin Crai. Și Swaha, Mishra și Puja erau din același sînge cu Rashela, fiica rabinului Herșcu, prăpădit în exod în Cazahia, cînd i-a lăsat cu limbă de moarte pe ficele lui, - ajută-mă Iahve, să-mi pot ține promisiunea, chiar dacă-mi este greu, se ruga Șloim zi și noapte, chiar dacă uneori îi era greu de-i venea să-și ia lumea în cap. Și unde să se ducă, unde, că peste tot era greu, iar om mai bun ca Johann Gorgias, care a luat-o în grija lui pe Rashela care, la rîndul ei, are grijă de Rosalia lui, nu poate găsi în toată lumea, că pînă în America te pot mînca rechinii Atlanticului, cum auzea cînd comunitatea, în desele ei adunări într-o sinagogă deja recunoscută în Oraș, mai tăia din elanul celor care simțeau că adevăratul pămînt al făgăduinței pentru ei este doar peste ocean.

Și toate aceste speranțe, în mintea Rashelei, se puneau în ceea ce va ieși în urma amorului diurn, spontan, în miez de primăvară, cînd fierbe sîngele în femei, dintre Johann și Rosalia, ale cărei gemete păreau a fi numai și numai de fericire. Că de va naște peste nouă luni, lumina vieții lor le va fi și lor prielnică. Dar, desigur, Rosalia nu o condiționase nicio clipă pe Rashela să treacă la

catolicism, chiar dacă, în Oraș, comunitatea catolică era foarte mică și se aduna în jurul biserici lui Cajetanus, polonez care, venit în tîrg cu ani în urmă, a vrut să consolideze cultul de rit romano-catolic, stîrnind suficiente vorbe de ocară din partea preoților ortodocși și a boierilor habotnici, dar mai ales a egumenilor greci, care au amenințat chiar cu arderea lăcașului. Numai Consulatul Imperial a pus stavilă acestei porniri, cerînd lui Suțu să dea un edict în acest sens. Și acesta, în relații bune cu împăratul, a dat acel zăpis, pe care George Dorn l-a citit, cînd a dat de actele bisericii romano-catolice din Oraș, cu hramul Nașterea Sf. Iona Botezătorul. Dar Rashela așa credea că e bine, că așa bănuia Șloim, ale cărui calcule duceau numai spre inima și logica lui Johann Gorgias, mai ecumenic, în acest sens, decît era convins micul comerciant evreu interesat numai și numai ca lui să-i fie mai bine și care era copleșit de autoritatea pe care spîterul o avea în Oraș.

Liniștit și mulțumit că Rosalia s-a simțit un pic mai bine după atîția ani de suferință și reprimare a dorințelor, Johann Gorgias și-a recăpătat iarăși cheful de viață pe care-l uitase undeva într-un colț al inimii lui, de parcă ar fi fost o haină veche pe care ar fi vrut s-o dea la săraci, să se bucure și ei de ea un timp. Or, regăsind-o acolo, ghemuită în inima lui, acum, în plină zi de primăvară, cînd o privea pe Rosalia despuiată de haine, cu nurii în toată splendoarea lor, lăfăindu-se pe cuvertura verde ca pe un cîmp plin de iarbă crudă, își spuse că nimic nu-l va putea despărți de acea ființă atît de frumoasă și dăruită lui de Dumnezeu cu mare generozitate. Și-i păru că de undeva din colțul camerei îl privesc fericiți Frau Erika și von Ziegler, care, ca să nu-l stingherească în impulsul lui de a se arunca iarăși peste Rosalia, se retraseră în veșnicia lor, de unde știau, erau siguri, că Johann nu o va părăsi nici odată pe Rosalia lor. Și dorind-o ca un nebun de dragoste, Johann s-a urcat iarăși, cu grijă, să nu cumva să o doară sau să o sperie în vreun fel, pe Rosalia, care, cu ochii închiși, i-a primit sărutul pe buze și i-a auzit vorbele calde la ureche: „Acum, numai acum, iubita mea, cu ajutorul Domnului, să zămislăm pruncul care ne va da viață și după moartea noastră.” Și aceleași rugăciuni spunea în gînd și Rosalia, care, pătrunsă de mădularul învîrtoșat al soțului ei, a început să joace din fund în același ritm calm, pe așezate, impus în mod științific - așa cum gîndea în acele clipe spîterul, să nu dea greș - de Johann. A durat mult și a fost foarte plăcut pentru amîndoi, Rosalia numărînd zece orgasme, iar Johan storcînd din el o mare cantitate de transpirație care lăsase, ca o umbră, urmă pe verdele așternut de sub ei. Iar cînd stăteau istoviți, întinși pe cuvertura pătată, Rosalia i-a spus lui Johann: „Și dacă o să fie gemeni, ce ne facem.” „Unde nu dă Domnul, așa ceva” a spus Johann, gîndind, fără să spună cu glas tare, să nu o sperie cumva pe Rosalia, să nu-i cerem lui Dumnezeu mai mult decît ne-a dat, să nu-l înfurîm... Și lui Johann Gorgias, știa și George Dorn din toate actele adunate de el despre spîter, Dumnezeu i-a dat de toate, și necazuri, și bucurii, și demnitate, și onoare, și o femeie frumoasă, prieteni, puțini, totuși, față de cîți ar fi meritat, dușmani, cu duiumul, numai gemeni, nu. Pentru

că Rosalia, cu toate eforturile depuse alături de Johann, noapte de noapte, zi de zi, ca disperării, în acel an nu a dat semne că prinde rod, așa cum a crezut și Rashela când a văzut pata aceea mare pe cuvertura verde de catifea, pe care, după ce a spălat-o nemaiarătînd așa cum ar fi dorit Rosalia, a transformat-o în rochii pentru surorile ei. Era pricepută și la așa ceva, așa cum erau mai toate evreicele care alegeau calea exilului, încît a făcut din acea cuvertură, în combinație cu resturi de catifea grenă și galbenă, rămase de la husele scaunelor tapițate de Gheorghe tîmplarul, preluat de Johann de la socrul său, cele mai frumoase rochii, cel puțin din comunitate, dacă nu cumva chiar și din Oraș, gîndea Rashela, cînd le-a văzut pe surorile ei îmbrăcate de sărbătoarea Înălțării Domnului Iisus din acel an, cu care comunitatea lor nu avea nimic în comun. Mishra părea ca o zîină, încît i-a devenit foarte dragă și Rosaliei, dar, ca să nu le supere pe celelalte două, le-a spus tuturor că sunt la fel de frumoase și că în curînd își vor găsi perechile. Și претенденти au avut ele imediat prin grija lui Șloim, care le dorea cît mai repede la casele lor. Le-a găsit Rosalia ceva de lucru pe la spitalul lui Johann, prin spițerie, la făcut curat, la spălătorie, încît Șloim nu știa cum să le mulțumească soților Gorgias care, pentru el, erau întruchiparea lui Iahve. Era într-un fel mulțumit că nici Rosalia nu i-a mai spus Rashelei de convertire. În fond era doar o închipuire a lui, ca un fel de as din mîncă, la o adică, în caz de..., cine știe, să fie acolo o soluție de ieșire din impas...Că lui Șloim nu-i stătea mintea nici în somn. Era într-un fel disperat, dar și fericit, că Rashela îi va naște pe cel de al doilea copil, că în acea zi, cînd i-a ascultat pe Johann și Rashela făcînd dragoste, abia a așteptat să se facă seara și să sară pe Șloim cu atîta patimă că l-a speriat pe acesta – ho, ho, ce e cu tine, ce e cu tine, că nu mă mai slăbești, sunt frînt, și mulțumesc lui Iahve că mă iubești atît pe cît și eu de pot iubi – a mai adăugat să nu o supere pe Rashela care i se dăruia cu atîta pasiune...Dar Rashela îi mulțumea în gînd lui Johann Gorgias că i-a pus și ei în clocot sîngele în acea zi. Și pîntecele ei a rodit după nouă luni, iar al Rosaliei abia după trei ani de așteptare, timp în care Johann a avut parte de cele mai frumoase clipe de iubire carnală din partea soției lui.

Între timp, după ce a trecut doliul de un an de zile de la moartea lui Frau Erika, Johann i-a spus Rosaliei că ar fi bine să organizeze o serată, la care să-i invite pe toți mai marii din oraș, că așa se consolidează o demnitate atît de onorată ca a lui, că numai așa casa lor ar putea deveni una din cele mai dorite din oraș, ceea ce mai tîrziu, după ce cu adevărat casa lui va fi călcată de tot felul de lume, de la emisari, agenți, comiși voiajori, călători pînă la consuli, diplomați, boieri și lume aleasă, va regreta și-și va dori liniștea de care nu va mai avea parte. Rosalia, dornică și ea să arate lumii ce casă frumoasă au, a fost de acord, crezînd că astfel de întîlniri îi vor reda cheful de viață, pierdut din grija că, deși dragostea dintre ea și soțul ei era din ce în ce mai înfocată, pruncul dorit atît de mult de amîndoi nu mai apărea. Johann, și el îngrijorat din această cauză, se întreba dacă nu cumva Rosalia, în urma pierderii copilului din cauza aceluia șoc de acum

cîtiva ani, cînd se consolidau beciurile, să nu cumva să fi rămas stearpă. Rosalia, neștiind prea multe despre acest lucru, deși a crescut într-o casă de medic, nu-și punea problema în același fel, dar îi era teamă să nu care cumva să nu mai poată face copii de acum înainte. Se mai întîmplă cu unele femei de la o anumită vîrstă. Dar ea era în puterea vîrstei procreației, cum se autosugestiona, și nu vedea de ce nu se prinde de ea sămînța lui Johann. Ba chiar mai auzea și vorbe prin oraș, în acest sens, scornite de Marghiolița Calimach, mamă a doi copii și slobodă la pat cum și cu cine îi dorea inima. Inima i-ar fi dorit să-l aducă și pe spițer în pat, dar n-a reușit. Iar de la jalba trimisă lui Moruzi și rezolvată în defavoarea ei de nemuricul - cum îi spunea arhiatrosului trimis de la Iași - de Antonio Fotino, va fi și mai greu. Cum însă Rosalia i se părea a fi stearpă, că de trei ani nu i se umfla burta, n-ar fi exclus ca ea să-i facă lui Johann un bastard cu care să-l aibă la mână. Dacă nu i-a ieșit pasiența cu Naiman, din cauza lășității lui Moruzi, îi pregătea deja, în secret, ca la următoarea domnie ce se anunța a fi peste cîtiva ani, după căderea capului lui Moruzi, să-i impună ca spițeri în Oraș pe Lochman și pe Iosup Dobrovotchi, care, tineri fiind și mereu pe drumuri, fără spițerii personale, îi aduceau doctorii boieroaicei de pe unde veneau și găseau culcuș cald în brațele acesteia.

În acea primăvară, la Paști, așa cum își propusese, Johann s-a strecurat printre enoriașii care au umplut drumul spre Popăuți, intrînd pentru prima dată în curtea mănăstirii, din dorința de a afla cîteceva despre Veniaminis, care nu-i mai dăduse de cîtiva ani nici un semn. Nici atunci nu a avut noroc să-l vadă, deși, Veniaminis, zărindu-l, nu a dorit, în acest mod, de față cu toți frații care erau cu privirile pe el, să dea ochii cu spițerul. De acesta, în schimb, s-a apropiat egumenul Gherasim, stareț la acea vreme, și l-a invitat să guste din bucatele aduse de credincioși: ouă, pască și pastramă de miel. Scopul acestuia nu era acela de a-l apropia pe Johann Gorgias de mănăstire, ci de a-l asigura că acolo trăiesc tot oameni credincioși care, ca și el, doresc să agonisească din ce în ce mai mult pentru binele comunității lor. Or Johann Gorgias tocmai asta dorea să afle, cum agonisesc aceștia atît de mult și unde se duc bunurile, încît cei mai mulți dintre localnici rămîn pe drumuri și mor de foame. Și privind în jur, și cu scopul de a da cu ochii de fratele Veniaminis, văzu că gloata adunată în curtea bisericii, mulți dintre ei rămași de la Învierea de astă-noapte pentru a mai prinde cîteva ouă, o ciozvirtă de miel, ceva, o cană cu vin, pentru zilele negre ce vor urma, nu părea chiar atît de mulțumită pe cît era starețul și ceilalți frați îndulciți și ei cu udătură de fruct după un post lung și, pentru cei mai mulți, negru. Mulțumit, totuși, că avuse un prim dialog cu un egumen grec, cel mai mare în grad, cu care nu a dorit să discute atunci despre litigiile comunității pe care o reprezenta în procesele cu mănăstirea, Johann Gorgias, după ce Gherasim îl rugă să-i facă rost de niște medicamente pentru niște frați călugări din care nu mai iese troahna, acesta spunîndu-i să trimită pe cineva în zilele următoare să i le dea, a plecat îngrijorat și întrebător la faptul că Veniaminis, omul instruit de el

să cerceteze interiorul mănăstirii, nu s-a arătat, deși l-a simțit tot timpul pe aproape. Să fie grecul atît de lipsit de recunoștință? Dar de la greci să nu te aștepți la prea multe, și-a spus în gînd, știind că în țara grecilor, turcii, de sute de ani, au răscolit toată istoria, făcîndu-i să uite de vechea lor civilizație, iar cercuri de răzvrătiți vor să înființeze Eteria, cu care să pună capăt dominației turcești în Elada. Așa i-a și scris de fapt și împăratului, atenționîndu-l că de la răsărit și din acele părți ale Balcanilor se pregătește ceva ce ar putea fi propice imperiului.

A doua zi, încă sărbătoare fiind, Paștele căzînd în acel an la începutul lunii mai, în timp ce Johann Gorgias căuta niște prafuri prin depozitul spițeriei sale, folositoare Rosaliei pentru a se pregăti de o nouă sarcină, Mishra, care venise să dea o mîină de ajutor, așa cum îi ceruse Rosalia, și să ia darurile pentru surorile ei pe care i le promisese doamna prin Rashela, îi spuse acestuia că în spițerie, în față, domnule Gorgias, a intrat un călugăr tare fioros... Și Johann Gorgias, stînd pe fotoliu în fața lui George Dorn, transpus în urma celor amintite de acesta acum cîteva minute despre el și Rosalia, a tresărit exact ca atunci cînd a auzit cele spuse de Mishra în acea zi de Paști, fiind sigur că arătarea din farmacia lui nu putea fi altul decît Veniaminis. Și așa era. După medicamente venise chiar Veniaminis, care, la rugămintea lui Gherasim din acea dimineață, a acceptat să iasă în tîrg de unde, de la spițeria lui Gorgias, să ia medicamentele pe care acesta i le-a promis pentru troahna fraților care, dacă nu se vor vindeca, vor trebui or să dea ortul popii, or să ia calea spre îndepărtata Antiohie, unde, de fapt, nimeni nu a ajuns niciodată, ceea ce însemna cam tot același lucru, dacă nu vor reuși să se oploșească pe la alte mănăstirii din drum cum s-a mai întîmplat și cu alții.

Împins de curiozitatea de a vedea ce a făcut Johann din casa la care și el a pus umărul, dar și din simțul datoriei renăscute față de binefăcătorul său, după ce cercetase cu de-a amănuntul toată mănăstirea și galeriile acesteia, împrejurimile, negîndindu-se că trimiterea lui tocmai la Johann Gorgias care vizitase ieri mănăstirea ar putea fi o capcană a starețului Gherasim care, probabil, aflase că el nu este Veniaminis cel adevărat, defensorul impostor se trezi în fața casei după mai bine de zece ani de la plecarea lui de acolo cu o misiune pentru care, în mintea lui Johann Gorgias, acesta nu făcuse nimic, dar în cea a lui toate erau bine cîntărite și așezate în așa fel ca el să poată de acum înainte oricînd ține contactul cu spițerul. Ca și cum nu ar fi trecut atîția ani de cînd au dat ochi în ochi pe fugă, în mahalaua Vrăbieni, sau s-ar fi văzut și ieri, Veniaminis, cu o altă înfățișare decît cea cu care a plecat acum zece ani, i-a spus că a venit după medicamente. „Numai după atît?” l-a întrebat Gorgias.

Veniaminis, după ce i-a spus cele lucruri frumoase despre frații călugări, care se spetesc toată ziua la muncile cîmpului, la grajduri, la stîni, ca niște robi, în speranța că vor sta în Rai pe lumea cealaltă, trăind aici în această lume într-un adevărat iad de unde se roagă la Dumnezeu să le lumineze mintea, stîrnindu-i mirarea, dar, într-un fel, și admirația lui Johann Gorgias, că un om de nimic, ca levantinul, cum îi spunea atunci cînd lucra pentru el, s-a umanizat atît de mult, i-a spus binefăcătorului: „Să

mergem în beci.” Și Johann, crezînd că acestuia îi era frică să nu fie văzut stînd prea mult de vorbă cu el, a coborît cu acesta în beciul care ducea spre galeriile orașului, galerie gîndită de el pentru a-și salva familia în caz de vreo invazie, așa cum se mai întîmplaseră destule pe aceste locuri cu trecerea timpului. Mai toate casele din zonă aveau așa ceva. Aprinzînd un opaiț, special făcut pentru astfel de ocazii, lumină încăperea în care Gorgias avea depozitate tot felul de produse de spițerie pe care trebuia să le păstreze la rece și la loc întunecos. Veniaminis scoase din buzunar o coală de hîrtie pe care avea desenată o schiță a unei galerii. „Să nu crezi, jupîne Gorgias, că am stat de pomană în acești zece ani. Nu avem acum timp prea mult, dar îți las această schiță a galeriilor de sub oraș. Aceasta – și i-a arătat cu degetul lui acum subțire și alb, cu păr pe falange, nu ca atunci cînd lucra la el, butucănos și plin de bătăături, arătînd ca un șorici, galeria care pornea de sub chiliile mănăstirii și care ducea pînă sub Ulița Mare – vine pînă în apropierea galeriei dumitale. Să mergem, pînă unde duce aceasta” mai spuse Veniaminis. „Galeria mea se unește cu cea a caselor cu arcade, care duce spre cea a casei lui Pisoschi.” – spuse Johann Gorgias, luînd-o înainte, după ce deschise o ușă de metal, care făcea legătura dintre primul lui beci cu cel de al doilea, iar mai departe, coborînd niște scări, intra în galeria propriu-zică. Pereții acesteia, din piatră și cărămidă, zidiți cu boltă și cu intrînduri din loc în loc, în care, doar în unele existau uși zăvorîte care duceau spre alte galerii, erau înalți, puțin mai bine de un stat de om, încît Johann Gorgias mergea normal, neîncovoiindu-și spinarea ca Veniaminis, a cărui înălțime nu-i permitea să stea drept, ci cocoșat. La un moment dat, după cam o sută de metri de mers, s-au oprit. „Pîna aici am înaintat. „Am oprit lucrările, pentru că au dat necazurile peste mine, iar de dat turcii nu au dat” a spus Gorgias. „N-au dat, dar se pregătesc să năvălească. Ei bine, de aici pînă la capătul celeilalte galerii mari, care duce pînă la mănăstire, ar trebui să mai sapi cam pînă peste cît ai săpat. Dacă o să faci acest lucru, jupîne Gorgias, îmi va fi și mie mai ușor să vin să-ți las mesajele aici într-o fridă pe care o vom ști numai noi. Pentru că, ținînd legătura la vedere, frații mă vor bănuși, că și așa umblă vestea printre ei că n-aș fi cel adevărat, dracu’ știe cum or fi bănuși așa ceva, încît, obișnuit cu traiul bun de acolo, n-aș vrea să mă văd iarăși pe drumuri, sau pedepsit ca impostor, mai ales că eu nu sunt oricine acolo, ci defensorul.” Johann Gorgias i-a înțeles abia atunci teama și de ce timp de atîția ani n-a vrut să dea ochii cu el. Nici acum, la lumina opaițului, nu-i putea citi cu adevărat fața, dar îl credea sincer pe Ianis Caraianis, convertit la viața de monah care l-a salvat de la moarte, dar care ar putea să-l înghesuie chiar în fundul iadului dacă ar fi descoperit. Și Johann Gorgias ar fi vrut să se folosească de această teamă a lui Veniaminis, dorind să ceara în schimbul liniștii lui mai multe informații despre activitatea din mănăstire și mai ales ce se mai vorbește despre mișcările din Balcani, pentru că cei ce veneau de acolo aduceau și astfel de vești. „Deocamdată nu am prea multe ce să-ți spun, jupîne Gorgias. Chestiunea este că sunt foarte bogați și siguri pe ei și vor mai mult. Asta e. Vor să ia Văratecul de peste Prut. Au ajuns cu moșiile pînă la Vaslui și Bîrlad. Au pus mîna pe

pământurile mănoase de la Mănăstirea Doamnei și vor să o facă metoc al lor, trimițându-le pe măicuțele de acolo la Voroneț sau unde le-or fi primit cerul. Sunt lacomi, că așa le cere patriarhia, care dorește să fie cea mai puternică din zonă, la bătlie cu cea de la Kiev. Nu este lucru ușor. Din munții lor de piatră, de acolo, ce să scoată? Nimic. Aduc aici măslin. Butoaie întregi. Fac bani frumoși pe ele, că este hrana săracului, cu un boț de mămăligă și zece măslin și un cap de scrumbie sărată, bei o găleată de apă și muncești o zi întreagă...". Lucruri știute, în general, își spuse Johann în gând. Ar vrea de la acesta acte, dovezi mai convingătoare – așa cum îi cerea mai tot timpul George Dorn lui Ivașciuc, care scotocea toate arhivele prin care ar putea găsi câte o informație folositoare despre Oraș -, cu care să-i poată ataca în instanță. „Greu de scos așa ceva din mîna grecilor. Nu lucrează cu terfele. Sau dacă o fac, o fac în mare secret, și cine știe în ce scriptorii. Aici nu au așa ceva. Pe răboj țin socotelile doar iconomul și starețul. Iar pe aceștia îmi este greu să-i descos.” Și Johann înțelesese că mai are de așteptat, dar măcar acum era sigur că Veniaminis nu l-a uitat, că îi poartă o oarecare recunoștință și că, în fața lui Dumnezeu, avea conștiința împăcată, că a salvat un om de la o viață depravată, de nimic.

Convins că trebuie, chiar de vara aceasta, să continue galeria, pîna va ajunge să aibă legătură cu cea mare, ținută, chiar și de Epitropie, la secret, că prin ea, la nevoie Orașul putea fi salvat, Johann Gorgias i-a dat medicamentele lui Veniaminis, i-a spus cum să le folosească și că, astfel făcută legătura între ei, ar putea să iasă mai des în tîrg, să se întâlnească pur și simplu întîmplător, fără să atragă atenția asupra relației lor secrete. „La cît de iubiți sunt egumenii greci în Oraș, nu prea-i vîd des ieșind în lumea asta de aici pe aceștia. Interesele lui Gherasim sunt cele legate de Kir Ianuli Vasiliu, prin prăvăliile căruia își vinde măslin, lămiile, foile de dafin, cărneturile, brînzeturile și tot ce mai are el de vîndut. E mult mai bine să fim prudenți. Ochii lumii sunt dușmanii secretelor care trebuiesc să țină omenirea vie și supusă Domnului” mai spuse Veniaminis, ca un înțelept, ale cărui vorbe îi făcuseră bine lui Gorgias, rămas în ușa spițeriei, privind silueta înaltă și neagră a călugărului care făcu colțul spre Ulița Mare, pentru a se pierde printre casele lui Arapu.

Nu se gîndi nicio clipă că ar fi fost urmărit, cum își închipuise într-una din povestirile sale Titircă, atunci cînd veni vorba de relația lui Ianis Caraianis, găsit în actele de casă ale lui Gorgias de către Ivalciuc în arhiva de la Iași, dar și în cea din Oraș, pusă la punct de acesta, și în care adunase peste o sută de milioane de unități de arhivă, spre mîndria lui de șoricar, cum îl numea George Dorn. De rodul muncii lui se bucuraseră ani în șir mii și mii de cercetători, dar mai mult parcă George Dorn, care, din momentul cînd a urcat pe acoperișul bibliotecii și a văzut fața Orașului modificîndu-se ca fața cianotică a unui mort care intră în descompunere pentru a lăsa în loc stratul plin de flori al unui mormînt, îngădit de zăbrele sau tutelat de o cruce grea de marmură, strat pe care, din cînd în cînd, îl îngrijește o mână tristă de femeie care speră astfel că face un bine și că Dumnezeu o vede și-i va ierta parte din păcate, nu și-a mai putut lua

gîndul de la Johann Gorgias, gînd care, iată, în ziua aceea de iarnă, friguroasă, a reușit să-l aducă în apartamentul său, pentru a putea, atenționat de prezența acestuia, reda mai corect toate cele memorate din acele hîrtii sau din acele povești care i-au făcut deliciul unui timp, cînd de vorbit despre trecut trebuia să o faci cu mare prudență și cenzurat, iar despre viitor doar numai în lumina documentelor de partid. Ce prostie de timp, ce haos ordonat după reguli diavolești, gîndi și atunci George Dorn, cînd privea cum pereții casei lui Johann Gorgias se risipeau și în locul ei s-a arătat o prăpastie cu zidurile pestrițe, de piatră și cărămidă, care nu era altceva decît beciul, și el împărțit pe compartimente, din care pornea și galeria în care intrase în acea zi de Paști cu Veniaminis pentru a afla ceea ce nimeni nu va ști niciodată despre egumenii greci, care, timp de un secol, au sărăcit toate mănăstirile din Moldova. Boală rămasă și în zilele noastre din structura fanariotă a acelor timpuri, cînd boierimea, pentru a-și salva simbriile, titlurile, plăteau plocoane grele, ca acum cînd cei aleși dau bani grași structurilor partinice care-i promovează pentru a ajunge sus, de unde prima lor grijă este aceea de a-și recupera banii investiți în demnitatea pe care electoratul, pe baza minciunilor expuse pe tarabele campaniilor electorale, le-a dat-o la vot și apoi, ajunși acolo, sus, pentru a trage sfori să le crească profitul, devenind clasa cea mai parvenită și păguboasă. Da, domnule, nu te înțeleg cum de un om care știe atît de bine ce falsuri a făcut istoria și ce mari greșeli, de asemenea, izolîndu-ne de restul lumii civilizate, să accepte niște bandiți în fruntea țării - îi spunea el lui Ivașciuc, pe care nu-l înțelegea cînd îi apăra pe pesedeii lui Iliescu, de parcă ar fi fost îngerii noștri păzitori. Să-ți fie rușine, îi spunea și Titircă lui Ivașciuc, a cărui pasiune ar fi trebuit să-i deschidă altfel mintea. Dar acesta se pare că se bloca în convingerile pe care i le plantase în cap cusca lui, o poetă locală cu pretenție națională, care, în anii nouăzeci, la prima vizită a emanatului în Oraș, a lansat, în ziarul la care lucra, sloganul „Cînd Iliescu apare, soarele răsare!” Sau altul, ia ascultă și te minuneaya, îi spunea Titircă lui Ivașciuc: „Țara lui Eminescu votează cu Iliescu!”. „Știi, Ivașe, cînd va fi bine în țara asta? - îi spunea Titircă celui convins de cinstea politicianilor, aprobat și de George Dorn. Cînd politica nu va mai fi rentabilă. Nu vezi că toți cei care n-au mai știut să facă nimic, au furat, au făcut ceava avere, și s-au năpustit în Parlament, în Guvern de unde trag foloase după foloase, sărăcindu-ne. Poți să-mi spui tu orice, că acesta e purul adevăr!” Și în acele zile cei trei – George Dorn, Ivașciuc și Titircă – se despărțiseră, cel puțin din punctul de vedere al opțiunilor politice, care pînă la urmă, în ceea ce-l privea pe Titircă, au însemnat și divorțul definitiv, încheierea unei prietenii de o viață. Întîlnirile lor au devenit din ce în ce mai rare, iar acest lucru l-a simțit cel mai mult George Dorn, care a observat că documentele aduse de Ivașciuc nu mai au aceeași valoare fără poveștile fabuloase ale lui Titircă, povești care le dădeau viață, iar lui George Dorn impuls spre a căuta în timp cît mai profund tipologii umane care ar fi putut schimba fața Orașului, rămas acum mult în urmă spre deosebire de iluziile lui în care evada de cele mai multe ori cînd nu mai voia să știe despre ce se petrece în jurul lui și mai ales cînd nu mai suporta Orașul și lumea care-l

popula, cantonată într-o mentalitate urită. Și o astfel de tipologie găsisse în Johann Gorgias despre care a încercat să afle cât mai multe lucruri. Unele amănunte nici măcar Johann Gorgias nu și le mai amintea, știind, parcă imposibil, dar destul de atent, în fotoliul în care de mult numai stătuse nimeni, așa cum le reda George Dorn într-o expunere succesivă a faptelor înregistrate în timp. Deprinsese acest lucru de la Ivașciuc care, totuși, îi aducea documente despre existența în Oraș a lui Johann Gorgias în funcție de cum le găsea. Ritmul în care acesta descoperea câte un act important sau minor, dar relevant, căpătase o frecvență pe care atunci când arhivarul nu o putea respecta George Dorn devenea neliniștit și-l telefona să-l întrebe ce s-a întâmplat, gata s-a terminat sacul...Nu știm niciodată, în arhivistică – îi spunea Ivașciuc – când sacul e gol. Timpul poate da la iveală tot felul de documente care pot schimba fața lumii. Numai istoriile leneșe, din comoditate, așa cum s-a întâmplat și cu istoria noastră, falsifică totul, în ideea de a fi la zi cu cercetarea. Or la zi cu cercetarea în acest domeniu nu poți fi niciodată sau să spui că gata, avem totul, de aici încolo facem altceva. Dacă vrei să-ți inventezi documente, nu ți-ai găsit omul – spunea Ivașciuc care știa că despre un om ca Johann Gorgias pot apărea oricând tot felul de surprize. Și în astfel de situații George Dorn încerca să evadeze în timp, în trecutul din care se întorcea încărcat de lumină ca o rază de soare ivită în zori din noapte.

Trecuse anul de când Frau Erika plecase după von Ziegler - pentru că așa îi spunea ea soțului ei după ce se săturau unul de trupul celuilalt, dar nu „mai puțin de zeci de minute”: nu știu, Johann, cum o să-ți fie ție fără mine sau mie fără tine, după ce Dumnezeu ne va chema la el; nu-ți fă tu griji, o să te descurci, sau o să mă descurc în cele câteva săptămâni, hai, luni, câte o să stai singur sau o să stai singură, că mult nu ne lasă Dumnezeu unul fără celălalt, că nici lumea nu ne-ar vedea altfel (și Dumnezeu le-a ascultat vrerea, că s-au iubit, și la nici trei luni de la moartea lui von Ziegler a luat-o și pe Frau Erika) – și Johann Gorgias i-a spus Rosaliei că ar fi bine să facă o serată la ei în salonul cel mare de la parter, la care să cheme pe toți cei cu care ei s-au înțeles foarte bine până acum, dar și pe cei cu care ar trebui să se împace la fel de bine de aici înainte. Și Rosalia bănuia atunci că Johann ar dori să-i cheme și pe cei doi spîțeri care hălăduiau prin oraș și le purta de grijă Marghiolița Calimach. „Dar de ce nu și pe duduia Marița?” așa cum îi spunea Rosalia femeii de care îi fusese atât de frică în ultimii ani. Și la acea primă serată oferită de spîțarul Johann Gorgias, la un an după ce primise hrisovul de la Moruzi, a venit și Marghiolița Calimach cu soțul ei, mereu plecat pe drumuri, trăgînd sfori prin Fanar, de pe unde-și avea originea, ca unchiului său, Scarlat Kalimah, să-i vină rîndul la tronul Moldovei, de unde se mai putea stoarce oarece snagă, atîtă cită mai rămăsese după ce aproape un secol scaunul Moldovei a fost rînduit de fanarioți. Dar pînă atunci va mai trece destulă vreme, i-a spus Johann paharnicului Calimach, care la insitențele Ruxandrei, hoasă bătrînă, îi tot amintea spîțerului că va veni în fruntea Divanului de la Iași unchiul său și atunci, să înțeleagă el, dorințele Marghioliței lui se vor împlini. E prea mic tîrgul pentru

două sau chiar trei spîțerii, îi spunea Johann acestuia, știind că una era mult prea de-ajuns și pentru ținuturile Dorohoiului, care, pentru nevoi de acest fel, se ducea la Cernăuți. Să mai treacă ceva timp, să mai prindem și noi aer de oraș adevărat. Pînă atunci Lochman ar putea lucra la mine. Așa cum a făcut și Naiman. Mai curînd, hai să convingem Epitropia și pe vornicii boieri să mai repare străzile, să mai repare casele publice, să facă un spital, că mor oamenii pe străzi. Și spunea acestea să audă și baronul Teodor de Mustăț, care de la o vreme, cînd a fost sigur că Gorgias nu va mai pleca din oraș, cocîrjat și de ani și de păcate, nu mai dădea prea mare interes treburilor publice. Cedase locul boierului Vîrnav care, onorat de invitația starostelui austriac, se ținea alături de Rosalia, rumenă și vioaie de la viața atît de plină pe care o ducea alături de Johann al ei. Pomir și Cîrmăz, alături de Bolfosu și Arapu, cîntăreau ce mai au de mîncat de pe mesele pline de bucate, îndemnîndu-se din ce în ce mai des la vinul ghiurghiuliu pe care gazda îl pusese în pahare. Valetul lui Johann Gorgias, ales de mama acestuia de la Viena din familia Krauss, familie de tradiție în astfel de școală a bunelor maniere, stătea atent și observase că doar puțini dintre invitații boieri din Oraș se foloseau de tacîmurile de argint și aur, aduse pentru prima dată la o astfel de petrecere. Cucoanele aflaseră că așa se mîncă la Paris și Viena, cu furci și stilete – sau iatagane, spusese baroneasa Mustăț, luînd în mînă furculița cu doi dinți și cuțitul cu mîner de os, pe care nu știa cum să le potrivească mai bine în halca de carne din farfurie. Neciopliți, gîndi valetul Krauss, dar optimist că și acest bun obicei se va învăța dacă Johann Gorgias va organiza mai des astfel de sindrofii.

Venise tocmai din Luizoaia, de la marginea pădurii, unde-și așezase casa, și Constantin Onufrievici, însoțit de frumoasa Ralița, fiica lui Gheorghe Mardare, cel cu proprietățile în coasta egumenilor greci de la care a scos bani frumoși, cu care poate acum să-și croiască drum spre buricul tîrgului, unde lipovenii nu prea aveau acces. Stilat și elegant, se vedea că abia se întorsese de la Paris, de unde îi cumpărase Raliței cele mai frumoase straie, la modă acolo, cum ținea el să se laude față de Rosalia, a cărei rochie simplă, din mătase satinată de culoare violet închis cădea ca turnată pe trupul ei care scotea forme care ar fi înfiorat și pe cel mai misogin dintre bărbați. Și misogin părea a fi serdarul Ioan Cocotă, nimerit acolo ca în altă lume, stingher și el dar și Aglaie, o femeie simplă care, se vedea, nu era de ea lumea bună care se adunase în casa lui Gorgias.

Iosub sin Crai, însoțit de rabinul Loiș de la Dorohoi, aflat în acele zile în Oraș, pentru pregătirea hanucăi, se bucura că Johann Gorgias a înțeles să-l ajute pe Șloim Leiba, om cinstit și corect, că nu ți-ar lua un fir de ață (dacă nu are nevoie!), angajînd-o ca femeie de casă pe Rashela lui, o femeie atît de bună și gospodină, cum sunt toate femeile noastre (dar asta nu prea constatarea Johann prin vizitele pe care le făcuse de-a lungul anilor prin casele evreilor, mereu pe picior de plecare), care, sărmana, nu și-a lăsat surorile la greu și le-a dat și lor cîte ceva de lucru.

Arhitectul Rudolfini se întreținea cu fetele lui Bolfosu, prezente și ele, cum de altfel Caruso, venit în Oraș

cu gânduri de căpătuială și amoruri de Casanova, gata să dea tonul la cântec, stătea lipit de clavier, îndemnat de Virginie Rossignon, venită de la Fălticeni în mod special pentru această petrecere. Era cazată cu soțul ei într-una din camerele de oaspeți pe care Gorgias a ținut să le amenajeze ca în marile case din Viena prin care intrase. Lângă soțul ei, un medic foarte bun de altfel, dar prea puțin tandru, cum îi plăcea ei, Virginie se mai gândea încă la Johann Gorgias, pe care, Gertrude, pe când era la Viena, i-l promisese ei. Dar acum, Gertrude, știind ce soție bună are Johann al ei, dar cam bolnăvicioasă, născându-i nepoți fără zile, se felicita că nu insistase pe lângă Johann să o ia pe Virginie de soție, care, în acea perioadă vieneză i-a suflat de sub nas doi conți care i-ar fi adus suficiente venituri pentru a fi asigurată la bătrînețe. Dar Virginie știa că Johann nu s-a gândit niciodată la ea, că așa cum îl știa, dacă s-ar fi gândit la ea, ar fi lăsat totul dracului și ar fi venit după ea. S-a mulțumit pînă la urmă cu Rossignon, franțuz exilat de împărat, stabilit la Fălticeni, unde familiile Gane și cea a Lovineștilor l-au adus ca medic al lor, plătindu-l bine, în așa fel ca Virginie să nu simtă lipsa nici a Parisului, nici a Vienei. Aveau o casă la Praga, unde mergeau de două ori pe an, pentru a se trata, la Karlovi-vary, de nervi, în liniștea de acolo, că femeie iubitoare, nu prea avea parte de satisfacții amoroase din partea soțului ei, care dacă-și aducea aminte de ea o dată pe lună, încît, între timp, trebuia să-și găsească singură stingători de focurile mereu arzînde ale inimii ei.

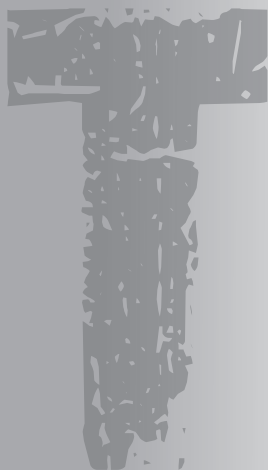
George Dorn încercă să mai distingă și alte figuri cunoscute în acea mulțime care se îngrămădise în salonul casei lui Gorgias, care, mîndru că reușise să iasă din impas și că adunase atîta lume bună la el, se simțea în al nouălea cer. Dar i-a fost destul de greu, așa cum nu i-a fost deloc greu să constate că lui Johann Gorgias, în astfel de situații, nu-i plăcea să arunce cu banii, de care începuse să ducă lipsă, dar altfel, dacă nu ar fi organizat o astfel de primă chermeză, care a deschis pofta și pentru altele, mai ales Rosaliei care a dus lipsă de așa ceva în casa tatălui ei, ar fi fost luat la ochi chiar și de cei mai apropiați dintre oficialii Orașului, care l-au ajutat atît de mult să ajungă aici. Banii vor venii ei, că lumea dă în boli, fie de plăcere, să se trateze cu noi prafuri sosite din străinătăți, cum făceau cucoanele simandicoase care credeau că și doctoriile sunt la modă, ca ipohondriile, fie de sărăcie și necazuri, ca majoritatea celor care veneau, ba cu o găină, ba cu un paner cu ouă, cu făină sau brînză, smîntînă, miere sau orice aveau pe lângă casă numai să scape o odraslă de febră, un părinte de vătămătură sau junghiuri și tuse, de troahnă sau boli pentru care nici el nu mai avea leacuri. Și de altfel, mai toate casele mari din Oraș – și a lui devenise una din marile case din Oraș – organizau astfel de sindrofii, unele, la marii boieri, ținînd și cite trei zile, de plecau de acolo în carete țepeni de beți, atît bărbații cît și femeile, cărora, dîndu-se după perechile lor, mai ales în vreme de iarnă, le plăcea să bea cot la cot cu aceștia, mai amestecîndu-se între ei pe la cite o bucată de noapte prin camerele întunecate și încălzite, îmbietoare la astfel de împerecheri menite să fie uitate a doua zi, dacă nu se afla pe acolo vreo gură spartă.. La astfel de petreceri sau nunți lui Johann Gorgias nu-i plăcea să meargă. Rosalia, fiind de copilă în Oraș, le cunoștea metehnele boierilor,

care reușeau chiar și pe cei mai educați consuli imperiali să-i facă în cîțiva ani de nerecunoscut. Și lista familiilor la care mergeau cu plăcere nu era atît de mare: Goilav, în primul rînd, la Balș – dar acesta era mai mult plecat și cînd venea nu-i plăcea să se întorloace cu alde Cărmăz, Pomir, Mustață, Cocotă, Codău, Bolfosu, chefluii tîrgului, de credeai că numai pentru asta muncesc și trăiesc; la Vîrnav, la Arapu – mai ales la casele de sub pădurea Reditu, loc pe care Rosalia îl prefera. Și cam atît, că evreii nu prea organizau petreceri. Ei adunau banii la ciorap, cu planuri de a-și trimite odraslele la școli înalte în afară, iar de acolo spre pămîntul făgăduinței.

Orașul nu era atît de mare ca să te încurici în prea multe familii, care, în cele mai multe rînduri, ori erau în certuri de la te miri ce, ori aveau de împărțit moșteniri de la încuscririle atît de încălcite, încît mai toți se înruderiseră în vreun fel, dacă nu prin încuscrire, măcar prin încumetrare. Ba uneori familiile care chefuiseră un timp nu mai vorbeau între ele de la te miri ce vorbe ieșite în Oraș și puse pe seama uneia sau alteia dintre femei, cărora, ce-i drept, le cam scăpa gura prin tîrg cînd nu aveau ce face, și, de regulă, nu prea aveau ce face. Se vizita în dese rînduri cu preotul Ursachi, în care puneau mare bază în învățarea celor săraci cu duhul, așa cum se vizita cu Holzschucher, preotul catolic, recent venit în Oraș, pe care dorea să-l ajute în privința terminării bisericii pe care o plănuise undeva la capătul uliței Mavromati, spre grădinile de flori ale lui Ipser, un alt om cu care Johann ar fi vrut să se împrietenească și a reușit pînă la urmă, încît Rosaliei nu i-au mai lipsit niciodată florile din glastre, iar primăvara acesta venea și-i făcea parcul un adevărat rai, plin cu tot felul de flori care îi îmbucurau ochii tot timpul verii, pînă toamna tîrzie cînd tufănelele o îmbătau cu mirosul lor chiar și după ce erau acoperite de brumă.

Prima lor serată, care a ținut cu puțin după miezul nopții, i-a plăcut mult Rosaliei, ceea ce l-a făcut pe Johann să creadă că schimbarea mult dorită în viața lor începea să se producă. Dacă ar veni și copilul, ar fi cu adevărat minunat, gîndi el. Și pentru asta de mai bine de un an îi făcea tratamente Rosaliei cu tot felul de prafuri speciale, cu ceai de brînca ursului, traista ciobanului, laba gîștii, piedicuță, mărul lupului, făcute praf și amestecate cu lăptișor de matcă și propolis, în speranța că trupul ei, care arăta din ce în ce mai bine, ar putea rodi și da naștere unui copil care să le schimbe viața. Asta își mai dorea el de la Dumnezeu. Și acesta l-a ascultat, cum și-a zis Rashela cînd Rosalia i-a spus că a rămas însărcinată, dar încă să nu-i spună nimic soțului ei, pentru că ar dori să mai aștepte un timp, să fie sigură ca așa este. Și în primăvara lui 1810 s-a născut fiica lor Ana, fiind al treilea copil al lor, dar primul rămas în viață, pentru că Johann cînd vorbea despre copiii lui îi amintea și pe primii, pe Carol, cel mort la cîteva zile după naștere, apoi pe Iosif, născut mort, înainte de vreme.

(Fragment din romanul cu același titlu, în pregătire)

Valentin LAZĂR

CUM SPUI TU, JOHNY

Personaje:

JOHNY

ZARNACADELA

OMUL CU UN SINGUR OCHI

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN

OMUL FĂRĂ LIMBĂ

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU

FOTOGRAFUL

PĂRINTELE

MOARTEA

Decor. În mijlocul scenei, tronează maiestuos un sublim sicriu alb, negru, sau, de ce nu, gri metalizat. O fanfară cântă un marș funebru, se aud clopotele unei biserici. Cu măștile schițând sincere regrete, observăm șapte persoane îmbrăcate în veșminte negre care plâng cu lacrimi de crocodil african, indian sau nord-american.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Da, a fost un om extraordinar...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Suflet de aur!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Pâinea lui Dumnezeu!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Băiat de friptură!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Gigea, tare gigea!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Era dat naibii!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Om de o aleasă ținută.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E-adevărat, are o ținută aleasă. Costum verde cu picățele.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Competent și tolerant.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Da, la casele de toleranță era tare competent.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: O-ho-ho! unde punea el mâna... *(bocete profesioniste, lacrimi de crocodil african)*

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ce băiat bun era!

ZARNACADELA: Da, bea apă dimineața.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Gentleman.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Don Juan.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ce dispariție prematură!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ce moarte fulgerătoare!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Îi și spuneam, nu purta metal când fulgeră și tună. Iată unde duce neascultarea! *(își întoarce buzunarele pe dos)* Un fulger l-a lovit drept...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Câtă fatalitate se ascunde-n om!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cu toții suntem datori cu o moarte.

ZARNACADELA: În floarea vârstei...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Era un taur... bea... mâncă și...

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Cel mai bun amant!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Harnic, cinstit, generos...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Era așa de generos, foarte generos, mai mult decât generos, încât îți oferea totul.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: De câte ori nu s-a dezbrăcat de haine... și-am făcut dragoste. *(bocete profesioniste, lacrimi de crocodil indian)*

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Eu nu concep viața fără bețiile noastre monstruoase. Într-o noapte, beat mort fiind, el m-a adus acasă, drept în patul soției sale, Zarnacadela.

Adevărul nu-i mai puțin adevărat. Și eu eram beat mort când l-am dus acasă, drept în patul soției mele, Zuzulica.
ZARNACADELA: M-a părăsit așa, fără niciun preambul sufletesc...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Aș da orice să-l văd iarăși viu, în carne și oase, ca în acea seară când l-am întâlnit pe treptele teatrului evreiesc.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Nu era evreu, însă nu pot uita clipele când mă poseda sălbatic, animalul, ca și cum ar fi vrut să răstoarne legile firești ale firii sale supersensibile...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Era chiar atât de sensibil?

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Da, mai ales la frig. Răcea aproape tot timpul. (*ii învește picioarele*) Astfel ne-am și cunoscut, eu, răcită, el, răcit, mai ceva ca răciturile, în fața unui ceai negru chinezesc.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Nu are față de chinez.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Arată foarte bine.

ZARNACADELA: E galben, nu vedeți că e galben, mai mult decât galben?

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Arată chiar foarte bine.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Să bem un păhărel în amintirea răposatului. (*toți beau*) Dumnezeu să-l ierte.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Odihnească-se în pace.

ZARNACADELA: Fie-i țărâna ușoară. (*bocete profesioniște, lacrimi de crocodil nord-american*)

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Să-i cântăm la mulți ani.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ce să facem?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Să-i cântăm la mulți ani, poate că-și va da seama că e ziua lui de naștere... (*se aprind lumânări, coliva devine tort aniversar*)

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Asta-i nebunie, curat cinism, să cânti mulți ani trăiască unui om mort.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Nu e cinism și nici nebunie, ci altă perspectivă de-a privi lucrurile. (*se cântă la mulți ani*) Hai, și-acum... dorința.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Un mort nu poate avea dorințe.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Hai, puneți o dorință, și suflă în lumânări.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Totul e o iluzie. În realitate, am fost, suntem și vom fi.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Suflă... suflă naibii pentru ca fericirea să-nflorească pe buzele tale, pe buzele noastre...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: E mort. Cum să sufle în lumânări dacă e mort!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: S-au mai văzut morți care să-și aniverseze ziua de naștere chiar în ziua morții. (*suflă în lumânări*)

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Ce dorință și-a pus?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Dorințele nu se spun, deoarece nu se mai împlinesc.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Poate că, până la urmă, s-ar putea să aveți dreptate. Era unul dintre cei

mai petrecăreți oameni. Aniversa orice. Chiar și ziua națională a papuașilor.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Dumnezeu să-l ierte. (*toți beau*)

ZARNACADELA: M-a uns la inimă!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Eu simt că mă arde jos, foarte jos, unde el obișnuia să... De cât timp nu am mai făcut dragoste cu un bărbat?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Oare de ce oamenii buni, tare buni, foarte buni... la pat vreau să zic, sunt luați înaintea celorlalți?

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Nimeni nu știe de ce oamenii buni sunt preferați totdeauna celor răi.

ZARNACADELA: (*bea*) Taaaaare! (*toate femeile au făcut cerc în jurul sicriului și privesc atente într-un loc ultrasensibil*)

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Să fie adevărat?

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Poate ni se pare.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ar fi de-a dreptul miraculos.

ZARNACADELA: Eu, una, n-aș prea crede în minuni. E rigor mortis?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Nu e rigor mortis.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Ar fi fost demențial un rigor mortis.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: De cât timp n-am mai făcut dragoste cu un rigor mortis?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Am auzit că e mortală senzația.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Cine spunea?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Una care iubea morții până ce deveneau de nerecunoscut.

ZARNACADELA: Ei și devin de nerecunoscut... se descompun... put... îți întorc nările pe dos... și mai ales lasă urme adânci pe suflet...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Eu spun că încă trăiește. Barba crește. Unghiile cresc. Și nu m-ar mira deloc să fie în moarte clinică.

ZARNACADELA: Moarte clinică?

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Da, moarte clinică.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Deci, prin urmare, să-nțelegem că nu e...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Experiența ne-nvăță c-au existat morți care păreau morți, dar cu toate astea ei nu erau chiar așa morți...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Eu cunosc un caz celebru când mortul a sărit de pe năsalie și-a început să alerge mâncând pământul.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: (*cu ironie*) Mâncând pământul? Mortul?

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: După o sută de metri de alergare soră cu moartea, a căzut ca secerat jos. De astă dată, murise. Plus două babe care se speriaseră îngrozitor.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Ce dăm de pomană?

ZARNACADELA: Pomană? Cui să dăm de pomană?

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Se știe, pomana îngrășă.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Da, îngrășă, dar cui, mă rog?

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Sunt atâția cerșetori ce vor mereu ceva. O pomană, care și îngrășă, nu strică nimănui, niciodată.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Se știe, obraznicu' mănîncă praznicu'.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Are ceva boarfe?

ZARNACADELA: Ce?

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Cămăși uzate, pulovere vechi, ghetete scălciate?

ZARNACADELA: Da, camera e plină...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Orice lucru ce poate aminti de prietenia dintre noi și el, să fie dat străinilor, numai străinilor, deoarece cu cât ești mai străin de-o cauză, fie ea și pierdută, cu atât mai mult recunoștința e mai vie, mai apropiată de adevăr. Astfel nu mai apar semnele de întrebare.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Da, o întrebare așteaptă întotdeauna un răspuns. Orice răspuns se naște întotdeauna dintr-o întrebare.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Sunt șase miliarde de oameni ce-așteaptă ceva bun de pomană.

ZARNACADELA: Șase miliarde?...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Șase miliarde, nici mai mult, nici mai puțin.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Atunci, în numele celor șase miliarde de oameni de pe planetă, propun să împărțim frățește toată averea!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Toate bunurile!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Banii, banii!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Tablourile!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Argintăria!

ZARNACADELA: Bijuteriile! Mobila! Cărțile! *(totul începe prin a fi devastat, toți trec în celelalte camere, de unde se aud zgomote, certuri)*

JOHNY: *(se ridică din sicriu, se adresează spectatorilor)* Un toast. Un cuvânt de adio. Pentru cel de-acolo, din sicriu. Numele lui e Johny și mi-a fost cel mai bun prieten. Mai bine spus, fratele meu de sânge... Ne cunoștem de mult, mult timp. Am crescut împreună sub același copac mirific, divin, al copilăriei. Am rostit aceeași literă, și asta chiar în aceeași secundă a tăcerii noastre. Am înălțat același zmeu spre înalt. Eu, cu o sfoară albastră, el, cu una neagră. Cât despre iubire... curios, dar și aici ne sincronizam perfect! Iubeam amândoi aceeași fată cu ochi verzi și cu codițe de culoare grăului copt, cu intensitate, cu tot ce-aveam mai bun și mai frumos, cu gelozie, cu disperarea lumii întregi. Dintotdeauna, a existat o rivalitate în sensul cel mai adevărat al cuvântului.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: *(a reintrat în scenă, urmărit de Omul fără limbă)* Sunt hainele mele! Hainele mele!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Eu am pus ochii pe ele!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Eu le-am ochit primul!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Dă-mi hainele!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Nu-ți dau nicio haină!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu fi hain! Vreau hainele!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Ia haina lui Johny!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu mă prinde verde cu picățele!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Atunci, ia-i papuci!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu port papuci de mort.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Nu purta. Ce mă interesează pe mine! Eu nu-ți dau nici o haină, chiar de-ar fi să mă știu mort. *(ies în fugă)*

JOHNY: Într-o zi, țin minte și acum, era într-o marți, marțea neagră aveam s-o numesc apoi, mi-a spus că pleacă. L-am întrebat: „unde pleci, Johny?”, însă nu mi-a răspuns la întrebare. N-am insistat. Dacă n-a dorit să-mi spună unde pleca, însemna că lucrul acesta îl privește personal. Dar eu știam prea bine unde se duce. Cunoșteam mai demult asta, când doctorul acela bărbos mi-a mărturisit că nu mai are mult de trăit, că va pleca curând...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Aha! Lănțișorul, dă-mi lănțișorul!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Nimic. Nu dau nimic.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ai să mi-l dai!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Peste cadavrul meu! *(cele două încep să se pâruiască, totul durează ceva timp, apoi dispar în culise)*

JOHNY: A murit într-o marți. Marțea neagră. Însă n-au fost trei ceasuri rele. Nu, n-au fost, și asta pentru că cerul s-a deschis dintr-o dată și s-a umplut de aripi strălucitoare. Fluturi, peste tot numai fluturi. Miliarde și miliarde de fluturi. Fluturi cu aripi în reflexe de foc, sidefii, împetriți, albaștri electric, indigo, verzui, fluorescenți, galbeni, cafenii-aurii, roșii, roz, albi, danteleți, zdrențuiți, decupați, cu apendici enormi sau fini în volute mișcătoare. Tot universul devenise un fluture mare care respira prin ceilalți fluturi mici. Iar el, Johny, mort fiind, aplauda vesel nevoie mare. I se părea că fluturii aceștia veniseră doar de dragul său... la întâlnirea cu întunericul de care se temea atât de mult... După aceea, țin minte, clopotele au început să bată. Nu le auzeam sunetul, dar știam bine că băteau pentru că aerul vibra într-un fel aparte. Mașinile de pe stradă au început și ele să claxoneze, iar sirenele să trezească tot ce mai înainte dormita letargic. Oriunde întorceai urechea, auzeai același amalgam de sunete care anunțau dispariția fulgerătoare a celui mai iubit dintre noi, cei vii... Da, lumea mea a început cu el... și se sfârșește odată cu moartea sa... Johny, ai iubit mai mult decât orice viață, și uite unde s-a ajuns, nenorocitul... *(se duce și se așază în sicriu)* Acum... locul tău e aici, între aceste scânduri albe, care curând, foarte curând, vor deveni negre, mai negre decât o noapte de smoală. Sunetele unui marș funebru te poartă deasupra tuturor, exact ca și aripa unui fluture care respiră lumină. Nu-ți pasă de ceilalți pe care i-ai lăsat în urma ta...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Aha, am pus mâna pe ceasul elvețian. Era obsedat de timp, fără să știe că și eu eram obsedat de ceas.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu-mi dai hainele?

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Nu. Ia haina lui Johny.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Și ce dacă... pe onoarea mea... am să fac și asta... nu-i mai trebuie... e rece... *(îl dezbracă pe Johny, se îmbracă cu haina)* Ei, nu-i așa rău...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Te prinde de minune verdele cu picățele. Ar mai trebui să ai și vată în nas, și ești bun de căsătorie.

ZARNACADELA: Eu, una, nu concep ca să mi se ia bunurile de drept comun.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Nu te mai rățoi! Tot ce-i al lui Johnny, e și-al nostru. Doar nu l-am suportat de ochi frumoși.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: (*către Zarnacadele*) N-ar fi indicat să tragi draperiile, căci soarele arde îngrozitor de tare, iar muștele...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Muște? Ai spus muște? Muște ai spus! Nu suport muștele. Le urăsc de moarte. Cum au simțit un iz de cadavru, fie ușor imperceptibil chiar și pentru cele mai fine nasuri... și credeți-mă, v-o spun eu, sunt o mie de nasuri ce intuiesc și cele mai fine mirosuri... (*scoate un spray, efluvii plutesc în jurul mortului*) apar de niciunde, din senin.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu e nicio muscă aici.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Numai gândul c-ar putea fi, mă face să intru la idei, să mă înspăimânte teribil, să mă facă să cred că... am murit... m-am descompus într-o implozie de zemuri din cele mai atrăgătoare și dulci, dulci, dulci, care bălesc... (*a intrat fotograficul*)

FOTOGRAFUL: Scuze, dar parcă azi toți și-au vorbit să moară. Tot orașul e o veritabilă morgă. Morții au întrecut numărul celor vii. (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Un instantaneu pentru eternitate. Zâmbiți vă rog. (*evident, Johnny e mort ca toți morții*) Zâmbiți vă rog.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E mort. Cum naiba să zâmbească, dacă e mort?!

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Zâmbiți vă rog! (*nervos*) Ei, nu mă faci tu pe mine!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Ce faci?

FOTOGRAFUL: Nu vezi?

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: O să răcească la picioare.

FOTOGRAFUL: Orșicum, e rece și țeapăn, dar nu pentru mult timp... (*a scos o pană și-l gădilă la picioare pe mort*) Zâmbiți vă rog!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E mort. Mort ca toți morții!

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Zâmbește! (*il lovește pe Johnny*) Zâmbește! Zâmbește naibii!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Nu se gădilă.

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Spune cheese. Spune cheese.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Ura de moarte brânza.

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Spune naibii cheese!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E mort. Nu-nțelegi că e mort ca toți morții?

FOTOGRAFUL: Da, da, uitasem... cu-atâția morți în jur, ajungi să nu-i mai deosebești de cei vii, care trăiesc... Mirosul se simte pretutindeni, plutește deasupra orașului... (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Păsărica. Uite păsărica...

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: (*cu nostalgie*) Tare-i plăcea să-mi mângâie...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Și păsărica mea.

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Păsărica. Uite păsărica...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Mie-mi mângâia papagalul.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Ce te bagi, mă rog?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Aici vorbim de lucruri care ne privesc numai pe noi, femeile.

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Păsărica. Uite păsărica...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Și eu ce-am spus? Aveam un papagal auriu cu picățele care repeta tot ce spunea Johnny.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Idiotule!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cretinule!

FOTOGRAFUL: Poftim, nu mai am poziții. Mi s-au dus naibii toate pozițiile! (*iese*)

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Și ce poziții, Doamne... în ce poziții mă

poseda, animalul! Făceam sex în poziții din cele mai demente.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Într-o zi, am repetat de-un miliard de ori poziția misionarului, cu toate că nu i-a plăcut niciodată să creștineze triburile de canibali.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Cum, a creștinat triburi de canibali?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: A fost un sfânt!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Un martir!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: S-a jertfit pe-altarul celor mai înălțătoare idei.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Poseda idei, așa cum mă poseda în nopțile cu lună plină.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Era de-un mister aparte.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Eu nici lacrimi nu mai am.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ai plâns, dar nu mai mult ca mine.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Ce te face să crezi acest lucru?

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Masca.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Eu nu port nicio mască.

ZARNACADELA: Atunci de ce ni se pare că atunci când plângi, tu, de fapt, râzi?

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Cine râde?

ZARNACADELA: Tu.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Eu râd?

ZARNACADELA: Da, tu râzi.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Eu nu râd. Spuneți-mi sincer, vi se pare că râd? (*toți clatină din cap că „da”*) Vezi că nu-i nimic adevărat??

ZARNACADELA: Nu e nimic de văzut. Râzi, și cu asta basta!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Să râd?

ZARNACADELA: Da, râzi. La înmormântarea celui mai iubit soț pe care l-am avut, spurcăciunea.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Da, râzi, râzi, râzi, pentru ca spurcăciunea să se scoale... din sicriu și să vadă cum e să fii mort, foarte mort, mai mult decât mort.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Dar... e o blasfemie, un sacrilegiu, o contradicție.

TOTI: Râzi! Râzi! Râzi! *(câteva râsete incipiente, vagi, apoi toată scena se umple de hohote de râs, veșmintele negre fac loc veșmintelor albe, scena se umple de lumină și de muzică veselă, se dansează, se bea întru fericire)*

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Era un idiot!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ce bine-mi pare c-a dat ortul popii!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Nici nu era bun la pat!

OMUL CU UN SINGUR TIMPÂN: Mi-era atât de antipatic, antipaticul naibii, încât l-aș fi scuipat bucuros în față! *(îl scuipă)* Poftim, prinos de recunoștință!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Să-i spun verde-n față: handicapatule!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Când se instala în fața ușii mele, cu chipul ăla milos ce merita numai palme și pumni, parcă cădea cerul pe mine.

ZARNACADELA: De câte ori am simulat orgasmul numărând stelele de pe cer!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Eu enumeram o mie de nume de amănți...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Și niciodată nu și-a dat seama că e înșelat?

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Ce-nseamnă să-nșeli? Ce se poate înțelege prin a fi posedată de o mie de amănți? Totul e relativ.

OMUL CU UN SINGUR TIMPÂN: Ca și moartea idiotului. E mort, are vată-n nas, o pernă de var sub spate, și pute, pute, pute îngrozitor.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Așa e mirosul lui naturel.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: I se trage de la natură, credeți-mă, pentru că obișnuiam să-i plătesc în natură, exact în mijlocul naturii. *(în acest moment, Johnny se ridică din sicriu, are chipul vopsit în alb, se uită nedumerit împrejur, apoi tușește cu subînțeles)*

ZARNACADELA: Șarpele! Și spunea că-s unica din viața lui, că mă iubește ca un nebun, că s-ar arunca în prima prăpastie...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: S-a aruncat, dar sub roțile expresului de noapte.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu înainte de-a îngurgita, pentru a-și face curaj, lașul, zece sticle de alcool.

OMUL CU UN SINGUR TIMPÂN: N-a mai rămas nimic din el.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ba da, o mână și-un picior! *(toți râd, Johnny tușește cu subînțeles)* **ZARNACADELA:** Și când te gândești că iubea viața mai presus de orice... De ce-ar fi pus în practică lașitatea asta?

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Nu e nevoie un motiv anume pentru a te arunca sub roțile expresului de noapte. *(Johnny tușește cu subînțeles, însă ceva mai tare)*

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Eu cred că nimeni nu se sinucide fără motiv.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Dar să experimentezi moartea, murind într-un mod pe care toți îl dezaprobă unanim?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cine e unanim? Nu e nimeni unanim? De ce nu e nimeni unanim? Trebuie, e imperativ să fie cineva unanim! *(Johnny a ridicat singur*

mâna, dar o coboară imediat la auzul cuvintelor de bine la adresa sa)

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Am dreptate că numai idioții și cei fără un pic de creier se sinucid dintr-un motiv absolut inexplicabil?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ce se explică și nu se explică? Întreb: ce se explică și ce nu se explică? Poate cineva să răspundă? De ce nu poate nimeni să-mi răspundă? Întreb: de ce nu poate nimeni să răspundă unei întrebări absolut simple, simple, simple? *(Johnny, evident, are impulsul organic de-a răspunde, dar se face abstracție de prezența sa neobișnuit de naturală și vie, foarte vie, mai mult decât vie)*

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Adevărul e departe de noi.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Adevărul e aici, lângă noi. Trebuie, e imperativ să privim adevărul în față pentru a ne da seama cine suntem noi până la urmă.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cine suntem noi până la urmă? Poate cineva dintre noi să răspundă acestei întrebări? De ce nu e nimeni să dea răspuns întrebării mele? De ce, de ce, de ce! Oare noi existăm pînă la urmă? Poate că noi suntem cei morți, foarte morți, mai mult decât morți, și el e cel viu, foarte viu, mai mult decât viu...

ZARNACADELA: Nu vorbi prosti. Știi foarte bine că chiar eu însumi mi-am încălcat toate prejudecățile și temerile și spaimile, și asta doar pentru a-l îmbălsăma cu formol, de a-i așeza sub șale o minunată și delicată pernă de var, nu înainte... nu înainte de-a pune cireașa pe tort... pardon, colivă... cea mai moale și diafană și vaporosă vată de sticlă în nas. *(la toate cele enumerate, Johnny exemplifică arătând spectatorilor o minunată și delicată pernă plină de var, tamponane de vată, folosite de eternul feminin în circumstanțe din cele mai neprevăzute, formol cât cuprinde scena)*

PĂRINTELE: *(a intrat cu cădelnița, tămâiază)* Fraților!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Părintele!

ZARNACADELA: A venit părintele!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Sărutăm dreapta, părinte. *(toate femeile au devenit mironosițe, urmează un moment de înaltă cucernicie, Johnny își face și el cruce)*

PĂRINTELE: *(cântă și înconjoară sicriul gol, dar făcându-i neîncetat cu ochiul femeii care se visează posedată de o mie de bărbați)* „... Socotit am fost cu cei ce se coboară în groapă; ajuns-am ca un om neajutorat, între cei morți slobod... „

JOHNY: *(încet)* Amin.

PĂRINTELE: „... Pusu-m-au în groapa cea mai de jos, întru cele întunecate și în umbra morții...”

JOHNY: *(puțin mai tare)* Amin.

PĂRINTELE: „...Oare, morților vei face minuni? Sau cei morți se vor scula și Te vor lăuda pe Tine?”

JOHNY: *(tare)* Amin.

PĂRINTELE: „...Oare, va spune cineva în mormânt mila Ta și adevărul în locul pierzării?”

JOHNY: *(urletul unui leu)* Amin.

PĂRINTELE: *(face semne disperate, spaima i se citește pe chip, e alb ca varul, tremură din toate încheieturile)* Mortul... a înviat mortul! *(atac de panică, urlete dementiale, toate personajele fug care încotro văzând cu ochii)*

TOTI: A înviat mortul! A înviat mortul! A înviat mortul! A înviat mortul!!!

JOHNY: *(rămas singur, se privește pe sine, apoi spaimă absolută, urlă ca un dement, lovește aerul cu brațele, fuge și el în culise)* A înviat mortul! A înviat mortul! A înviat mortul!!! *(pauză prelungită, reapare Johny)* Am înviat?.. Să fie oare adevărat? Trăiesc, respir... Sunt eu?... *(se pipăie)* Toate sunt la locul lor? Oasele, mușchii, ochii, buzele, nasul, urechile? *(toate personajele și-au făcut apariția pe la colțuri)* Inima?!?... *(își ascultă pulsul)* Bate, bate, bate!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E o fantomă?

JOHNY: Văd?..

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Nu prea pare.

JOHNY: Miroș?... Aud?... Vorbesc?... *(se lovește peste frunte)* Ce tâmpit! Desigur că vorbesc.

PĂRINTELE: Ptiu, piei Satană!

JOHNY: *(cade ca un răstignit)* Am înviat! Am înviat! Am înviat din morți! Trăiesc, și doar asta contează acum! Trăiesc!!!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Eu mor de frică! *(il îmbrățișează pe părinte)* Măcar să mor fericită.

PĂRINTELE: Fiica mea. *(aparte, cu subînțeles la formele apetisante ale femeii de lângă el)* „Feriți cei săraci cu duhul... că a lor este...”

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ce face acum?

ZARNACADELA: Nu prea văd bine de aici.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Părinte, păcătuim!

PĂRINTELE: Păcatele sunt făcute pentru a fi iertate. Să păcătuim, fiica mea, să păcătuim!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Mi se pare că bea vin.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: De ce?

ZARNACADELA: I-o fi sete.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Bea vin pentru a-și dovedi că e viu, exact ca și Lazăr.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Părinte, păcătuim!

PĂRINTELE: Păcatele sunt făcute pentru a fi iertate. Să păcătuim, fiica mea, să păcătuim!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Uite, mănâncă.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: De ce?

ZARNACADELA: I-o fi foame.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Mănâncă pentru a-și dovedi că e viu, exact ca și Lazăr.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Părinte, păcătuim!

PĂRINTELE: Păcatele sunt făcute pentru a fi iertate. Să păcătuim, fiica mea, să păcătuim!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ce face?

ZARNACADELA: Nu prea văd bine de aici.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Râde.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: De ce?

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: De ce, de ce, de ce... Desigur că de fericire, doar nu ți-e dăruit ca în fiecare zi să învii din morți precum Lazăr.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Părinte, păcătuim!

PĂRINTELE: Păcatele sunt făcute pentru a fi iertate. Să păcătuim, fiica mea, să păcătuim!

JOHNY: Cine-i acolo? *(tăcere)* Cine-i acolo? *(tăcere)* Întreb cine-i acolo? *(personajele au rămas imobile, ca niște statui înspăimântate)* Întreb cine-i acolo?! Nu vreți să răspundeți?... Prea bine. *(a scos o pușcă)* O să vă trimit câte un glonte drept în frunte.

TOTI: *(au ieșit din ascunzători într-un iureș nebun, îl îmbrățișează)* Johny! Johny!! Johny!!! *(femeile i se aruncă la picioare, îl sărută, i se prosternează ca unui zeu, plâng de fericire)* Johny!!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Iubitule!

ZARNACADELA: Soțiorul meu cel drag!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Bunul meu prieten!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Fratele meu de sânge!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Fratele meu de sânge!

PĂRINTELE: Fiul meu!

JOHNY: *(nervos)* Gata! Gata cu plânsetele, cu îmbrățișările, cu sărutările, cu tot! Gata am spus!

ZARNACADELA: Cum spui tu, Johny.

JOHNY: Ce-nseamnă asta? *(tăcere)*

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Johny!

JOHNY: Niciun Johny!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Cum spui tu, Johny.

JOHNY: Întreb ce-nseamnă asta? *(tăcere)*

PĂRINTELE: Fiul meu, fiul meu, te simți bine? Ești chiar tu, în carne și oase? Ești viu?

JOHNY: Ce-s cu întrebările astea, părinte? Ești nostalgic după colivă?

PĂRINTELE: Nu, fiul meu, desigur că nu, doar întrebam și eu așa, pentru liniștirea sufletului meu, căci o așa mare minune n-o vezi zi de zi... L-ai întâlnit pe Cel de Sus?

JOHNY: Pe cine?

PĂRINTELE: Lasă, nu spune nimic, fiul meu, o să discutăm asta între patru ochi, căci o așa mare minune n-o vezi zi de zi. Eu zic să sărbătorim întoarcerea fiului risipitor! *(scena se umple de culori vesele, muzică, confetti, dans, baloane, șampanie în valuri, bunătăți gastronomice, voie bună)*

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Să tăiem vițelul cel gras!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Să cânte muzica!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Să curgă vinul în pahare!

ZARNACADELA: Să dansăm!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Să facem sex!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Să urlăm de fericire!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Artificiile să însângereze cerul!

PĂRINTELE: *(bea)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Să dăm semnalul jafului, tâlhăriilor, haosului!

ZARNACADELA: Azi totul e permis!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Să incendiem, să ucidem, femeile să se prostitueze!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Deșertați cornu' abundenței! Cornu', cornu', cornu' abundenței!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Dezordinea, dezordinea!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Să înnebunim, lucrurile să ne apară altfel, numai așa evadăm din ordinea și timp. Să suspendăm ordinea lumii!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Haosul absolut, haosul!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Să domnească risipa, risipa!

PĂRINTELE: Azi sărbătorim viața, mâine nu se știe, fii mei! *(bea)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Să ne agităm! Până oboșim, până ne simțim bolnavi! Să ne agităm! Până când ne vom descompune în milioane de atomi!

PĂRINTELE: Să ne agităm, fraților! *(bea)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: *(către Johnny)* Mănâncă!

ZARNACADELA: *(către Johnny)* Bea!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: *(către Johnny)* Cântă!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: *(către Johnny)* Dansează!

PĂRINTELE: Tot universul să se bucure, fii mei, pentru că întotdeauna fiului risipitor i se cuvine cinstea părinților, fie ei și în pustie! *(bea)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin! *(pauză, se mai văd urmele petrecerii de mai înainte, Părintele și Johnny au rămas singuri)* Am mâncat, am dansat, am băut. Ce poate fi mai bun acum decât tutun englezesc? *(își aprinde o țigară, Johnny toarnă în pahare, ciocnesc)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin... Ei, acum că suntem între patru ochi, spune-mi cum e... cum e... dincolo...

JOHNY: Dincolo?

PĂRINTELE: Știi prea bine despre ce vorbesc. Dincolo de...

JOHNY: De ce?

PĂRINTELE: De... de tot ceea ce există și nu există... de moarte. Te-ai întâlnit cu *Bossul*?

JOHNY: Care *Boss*?

PĂRINTELE: Șefu' ăl mare.

JOHNY: A, înțeleg. Nu, nu m-am întâlnit. Pesemne că era plecat în concediu de odihnă.

PĂRINTELE: Și de ce nu în concediu de maternitate? Oare, n-a făcut El luna și soarele, cerul și pământul, stelele și toate câte există? *(dă din mână a lehamite, bea)* Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin.

JOHNY: Tot a fost ceva... O lumină.

PĂRINTELE: O lumină?

JOHNY: Da, o lumină... de culoarea laptelui... cețoasă... dar nu era o ceață concretă, ci una ireală... puteai s-o atingi cu mâna și cu toate astea... n-o atingeai.

PĂRINTELE: Exact ca și focul ceresc de la Ierusalem *(își reaprinde țigara)* care, pentru câteva secunde, nu arde, e imaterial.

JOHNY: Pluteam? Levitam? Sau pur și simplu rămăsesem suspendat în aerul de culoarea laptelui, a ceții ireale pe care puteai s-o atingi cu mâna și cu toate astea... n-o atingeai? Nici eu nu știu bine... dar, îmi aduc-aminte că... că... prin fața ochilor, mi se derulau cu rapiditate fulgerătoare frânturi de imagini, chipuri, voci, efluvii, culori. Da, îmi retrăiam viața, doar atât, îmi retrăiam tot ceea ce se întâmplase cândva, demult, în alt timp. Lumina, zâmbetul de dragoste al mamei, mirosul pielii ei catifelate, gustul laptelui, prima vocală, primul pas, prima

căzătură, al doilea pas, a două căzătură, al treilea pas, aplauze, căluțul de lemn, dintele căzut, durerea ca un țipăt sfâșietor, coji de portocale, locomotiva cu aburi, rățușca înecată, fuga zglobie în splendoarea ierbii, bunicul costumat în prinț, bunica cu veșnica-i crinolină verde, fulgii de zăpadă, Moș Crăciun, coji de portocale, chitara promisă, mascații, ciorapii roz, verișoara Cati, joaca „de-a mama și tata”, cerul ca un coif de hârtie creponată, somnul, peștele în undiță, pietrele, reflexia chipului în apă, prima beție, chibriturile, sirena mașinilor de pompieri, bătaia încasată de la tata, câinele de odaie, muzica retro, mama cu prietenele ei pananormale, luna argintând apele din visele mele, strigoaica în rochiță albă, copitele de capră, coada mișcătoare pe caldarâmul scânteiilor, vântul, bunica moartă, vântul primăvăratec, bunicul în spânzurat de copacul cel mai înalt, pași, umbre, lacrimi, uniforma de școală, penarul cu animăluțe, mirosul ploii, fânul proaspăt cosit, zmeul, răsesele, fata cu codițe, nopți albe, bilețele de dragoste, fata cu ochelari, nopți fără vise, sucul, prăjitura, filmul western, dansul în parcul central, fata cu unghii false, dezvirginarea, prima decepție, armata, halatele albe, masa de operație, pași, umbre, întuneric, lumină, apoi câmpia întinsă, nemărginirea, chiotul de fericire, mireasa urâtă ca noaptea, iarăși câmpia cu flori, cu insecte, soarele, zmeul, și fluturii, fluturii, miliardele de fluturi cu aripi în reflexe de foc, sidefii, împetrițiți, albaștri electric, indigo, verzui, fluorescenți, galbeni, cafenii-aurii, roșii, roz, albi, danteleți, zdrențuiți, decupați, cu apendici enormi sau fini în volute mișcătoare... Apoi fluturii s-au preschimbat într-un tunel oranj. Flash-uri mă orbeau neîncetat. Mă roteam în jurul propriei coloane vertebrale. Urlam cât mă țineau plămânii. Intrasem în mine, prin mine. Gura mea era, de fapt, gura tunelului în care mă roteam acum, fără ca eu să pot face ceva.

PĂRINTELE: Ei drăcie!

JOHNY: Când mă atrăgea, când mă respingea, când mă atrăgea, când mă respingea... nici nord, nici sud, nici vest, nici est, nici un punct de reper, doar rotirea în jurul propriei coloane vertebrale.

PĂRINTELE: Asta întrece orice închipuire!

JOHNY: Flash-urile continuau să smulgă ochilor o durere soră cu moartea... Nu știu cât a ținut această stare absolut îngrozitoare. Poate că totul a fost o fracțiune de secundă, iar mie mi s-a părut o eternitate. Sau poate că a fost invers. În fond, în moarte, ca și în viață, nimic nu e sigur. *(în acest moment, scena se umple de-o larmă grozavă)*

JOHNY: Ce se aude? Ce se întâmplă?

PĂRINTELE: *(privește pe fereastră)* O mare de oameni aleargă ca ieșiți din minți. Se lovesc, țipă ca din gură de șarpe, se îmbrâncesc, se calcă în picioare. Numele tău e pe buzele tuturor.

JOHNY: Ce vor de la mine?

PĂRINTELE: Dracu știe ce vor! *(au intrat în fugă Zarnacadele, Omul fără limbă, Femeia care se visa posedată de-o mie de bărbați, Omul cu un singur ochi, Omul cu un singur timpan, Femeia care se visa moartă, Femeia care se visa Dumnezeu, Fotograful)*

ZARNACADELA: Închideți ușile! Închideți ușile!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Baricadați-vă!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ferestrele! Închideți repede ferestrele! O să escaladeze ferestrele!

PĂRINTELE: (*își face cruce*) Doamne, apără-ne și păzește! (*bea*) Ducă-se și ăsta pe pustie, în vecii vecilor, amin!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Au înnebunit! Au înnebunit cu toții! (*telefoanele z bârnie, soneria sună insistent, bătăi în ușă, pereții sunt răcăiați cu unghiile, se scandează: „Johnny, Johnny!, Vrem la Johnny!, Dați-ne drumul la Johnny!”*)

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Rezistați! Nu trebuie să ajungă la Johnny!

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Iubesc să surprind în sepia tot ceea ce scapă ochiului uman. O fotografie, zâmbiți furios, zâmbiți fals, numai zâmbiți vă rog...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Rezistați! Rezistați!!

ZARNACADELA: Să mute cineva mobila!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Plecați! Nu e nimeni aici! Plecați dracului! Johnny nu locuiește aici! Johnny a plecat demult, nimeni nu știe unde...

FOTOGRAFUL: (*flash-ul aparatului de fotografiat*) Post-eritatea cere artă. Artă pentru artă! Zâmbiți larg, ca la dentist, zâmbiți strâmb, zâmbiți cu gura închisă, zâmbiți scrâșnind... Arta cere să zâmbiți mereu, chiar și în somn.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ușa nu mai rezistă mult! (*mutând mobila în dreptul ușii*)

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: E fier forjat!

JOHNY: Ce se întâmplă?

ZARNACADELA: Nimic. Nu se întâmplă nimic, dragul meu Johnny. Doar o mică neînțelegere, atâta tot... Nu-ți face griji, dragul meu Johnny... În curând... foarte curând... (*se repede la fereastră*) Vor pleca, ne vor lăsa în pace... și toate, toate vor fi ca mai înainte. Pleacă de-aici! Du-te dracului, maimuțoiule! (*lovește cu pantoful în fereastră*) Na, ține, ia, drac încăpățânat!

JOHNY: Cine sunt cei care-mi strigă numele?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Alienați! Nebuni cu acte în regulă! Vor ceva, dar nimeni nu știe ce anume. Strigă, dar nimeni nu-nțelege...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Plecați! Nu e nimeni aici! Plecați dracului! Johnny n-a locuit niciodată aici! Johnny e plecat de ceva timp, nimeni nu știe unde...

JOHNY: Oamenii buni! Oamenii buni! (*se face o tăcere mormântală*)

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Poftim, au tăcut...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Pesemne că cuvintele sale au puterea de-a instaura tăcerea asta de mormânt.

ZARNACADELA: Johnny, dragul meu Johnny...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Faptul c-ai înviat din morți...

ZARNACADELA: A creat o adevărată isterie...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Tot universul vorbește numai și numai despre învierea ta miraculoasă... **OMUL CU UN SINGUR TIMPAN:** Televiziunile se-ntrec în știri...

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Vocile umplu eterul...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Tone de hârtie scrisă...

ZARNACADELA: Oamenii, da, absolut toți oamenii de pe pământ văd în tine...

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Un profet!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Un idol!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Al doilea Isus Hristos!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: S-au întâmplat lucruri ce-ntrec orice închipuire omenească. **ZARNACADELA:** Au înviat sfinți.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Pietrele s-au despicat în două, în trei, în patru.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Soarele ni se pare azi puțin întunecat.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Și chiar dacă nu se întrevăd la orizont nori negri și grei de furtună...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Noi avem convingerea că furtuna se va dezlănțui curând. **ZARNACADELA:** Dar nu, nu într-un pahar cu apă.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: La nu știu ce teatru de stat, în timp ce se juca piesa „Pilat din Pont”, actorul principal a căzut lat pe scenă. Spectatorii n-au conștientizat că s-ar fi întâmplat ceva fatidic, ci din contră au exclamat, spunând: „ce moarte frumoasă!”, și-au izbucnit în urale și aplauze furtunoase. De-abia târziu, când medicii au năvălit pe scenă pentru a resuscita mortul, au înțeles totul. Verdictul: Pilat din Pont făcuse infarct miocardic.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Un templu a ars din temelii.

JOHNY: Terminați cu prostiile!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Toate acestea n-au nici o importanță.

TOȚI: ZARNACADELA: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Firea omului e să fabuleze.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Să facă din țânțar armăsar.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Să deformeze totul...

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Până într-atât să nu-și mai dea seama unde se sfârșește imaginația...

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Și nu-mi mai spuneți: cum spui tu, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Auziți?

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Încetați naibii!

ZARNACADELA: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Încetați vă spun!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Cum spui tu, Johnny.

JOHNY: Oh! mă tem că nu există finalitate. De fapt, știu bine că învierea mea trece drept un miracol, iar voi vă așteptați să fac miracole. Vă înșelați amarnic. Eu nu fac miracole. Miracolul meu nu se explică. Iar dacă se explică, doar eu sunt afirm ceea ce e bine și ceea ce e rău în toată istoria asta. Degeaba mi se scandează numele. Eu sunt la fel ca și voi, nu mă diferențiez cu mult de ceea ce sunteți. Chiar dacă vi se par altfel, eu vă spun că înotăm în același ape. Carnea mea e asemenea cârnii voastre, sângele meu curge năvalnic și tenebros ca și sângele vostru, nervii mei sunt întinși la maxim ca și

nervii voștrii... și cu toate astea de ce vreți să par altcineva? Mă cunoașteți bine, toți păstrăm același amintiri, și totuși ce faceți voi acum?... Mă sfâșiați bucată cu bucată, mă cotropiți cu bună știință, mă ucideți! Eu nu-s profet. Eu nu fac minuni. Înțelegeți?... Eu nu fac minuni. Miracolul meu nu se explică, pentru că moartea mea e mai presus de cuvinte. Înțelegeți ce vă spun acum?... Bine. Asta vă e dorința?... Să nu spuneți mai târziu că nu v-am atenționat. Da, am înviat din morți cu bună știință, am venit să vă invadez, să mă inițiez prin trăirile voastre. Da, am venit să scurtcircuiez totul, să dărâm ordinea și tot ce urmează ordinii, să fac praf tabuurile, prejudecățile, binele, adevărul, frumosul. Din această clipă, nu mai există ordine! Haosul s-a instaurat! (*scena se cutremură, întuneric, umbre, miriade de umbre*) Azi s-a născut un nou univers! (*către femeia care se visa moartă*) De ce tremuri? De cine ți-e frică? Fii fără grijă, nu vei muri, deoarece ești deja moartă. Toți sunteți morți! Cadavre în putrefacție!... Da, m-am întors din lumea umbrelor să vă persecut, să nu aveți liniște, să disperați, să plângeți cu lacrimi de crocodil, să vă smulgeți părul de pe cap și apoi să vă loviți cu trupul de pietre. Moartea s-a născut pentru a da înțeles vieții. Viața triumfă numai prin moarte. Fără moarte, viața își pierde din farmec și măreție, devine nonsens... Hai, și-acum în adâncuri, doar în adâncuri, mereu spre adâncuri. (*nimeni nu se mișcă*) Cu virulență, mereu cu virulență, înainte! Nu vreți? Bine. Iată adevărul meu...

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: (*cu ironie*) Suntem morți.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Cei mai morți!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Morți, foarte morți!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Mirosim!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Suntem în putrefacție de la naștere.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Din uter. De la fecundarea ovulului de către spermatozoid. **JOHNY:** Tăcere! Iată adevărul meu... Ceea ce se epuizează încet, organic, mereu în retragere, e numai timpul vostru.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Tot ce se poate.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Nu renegăm nimic.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Poate că eu m-am născut deja bătrân și-am murit tânăr fiind. **JOHNY:** Ceea ce nu știți voi...

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Suntem morți. Știm deja asta.

ZARNACADELA: Totul e rodul imaginației tale bolnave.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Ordinea există.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Nu ne e frică de tine.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: De ce ești.

OMUL CU UN SINGUR OCHI: De ce-ai putea deveni.

ZARNACADELA: Totul e o părere.

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: O iluzie.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: O mare minciună.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: O farsă.

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: O jonglerie ieftină.

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Și noi putem ascunde soarele în buzunare.

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Să ne prefacem morți.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Cei mai morți!

JOHNY: Nu vă înșelați... Când eram în lumea umbrelor, se vărsau lacrimi de crocodil. Bocitoare profesionistă! M-ați cântat la mulți ani și m-ați pus să suflu în lumânări. M-ați învelit să nu răcesc la picioare. Vinul s-a vărsat spre stingerea setei ce vă mistuia. M-ați gădilat cu pana la tălpi, în pana mea! Să spun cheese când urăsc de moarte brânza. Și ce cuvinte dulci!... Măgar? Idiot? Nebun? Muzică de petrecere. Dans. Chiuituri. Perne de var, ca să-mi fie mie moale dincolo. Formol... (*către Zarnacadele*) Nici bine nu m-am răcit, că mi-ai și pus o pereche de coarne. Și totul în jurul morții mele devenită circ. Sunteți niște decrepiți, niște marionete jalnice, niște... Hai, lingușiți-mă... Lingușiți-mă naibii mai repede până nu fac o crimă! Lingușiți-mă!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: (*șoptă*) Ești un om extraordinar...

JOHNY: Nu aud.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: (*cu jumătate de gură*) Ești un om extraordinar, Johnny.

JOHNY: Mai tare. Sunt surd de-o ureche.

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Ești un om extraordinar, Johnny!!!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Pâinea lui Dumnezeu!

OMUL CU UN SINGUR TIMPAN: Băiat de friptură!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Gigea, tare gigea!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Ești dat naibii, Johnny!

OMUL FĂRĂ LIMBĂ: Om de o aleasă ținută!

ZARNACADELA: Cel mai bun soț!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Cel mai amant dintre amanzi! **OMUL CU UN SINGUR TIMPAN:** Nimeni nu e ca tine, Johnny!

OMUL CU UN SINGUR OCHI: Suntem mândri de tine, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Nu putem trăi fără tine, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Te adorăm, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA POSEDATĂ DE O MIE DE BĂRBAȚI: Te iubim la nebunie, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Tu dai sens vieții noastre, Johnny!

ZARNACADELA: Ești dumnezeul nostru, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA DUMNEZEU: Ne închinăm ție, Johnny!

FEMEIA CARE SE VISA MOARTĂ: Te slăvim pe tine, Johnny! (*a intrat Moartea, câteva zeci de minute se face abstracție de prezența sa fizică*)

MOARTEA: (*îmbrăcată în alb sau negru*) Arăți mortal, Johnny! (*moment de afazie prelungă*) **JOHNY:** Ne cunoaștem?

MOARTEA: Arăți mortal, Johnny!

JOHNY: Întreb dacă ne cunoaștem?

MOARTEA: Arăți mortal, Johnny!

JOHNY: (*către ceilalți*) Cine e individă? O cunoșteți?... Nu? Atunci, ieși afară! Afară! Afară din casa mea! (*Moartea e dată afară din scenă*) Ce-ați rămas așa cu gura cascată de parcă l-ați văzut pe dracu gol? Hai, continuați... Lingușiți-mă...

MOARTEA: (*escaladând fereastra*) Arăți mortal, Johnny!

JOHNY: Nu, asta întrece limita bunului simț! O dau pe ușă afară, ea intră pe fereastră.

MOARTEA: Arăți mortal, Johnny!

JOHNY: Afară!

MOARTEA: Arăți mortal, Johnny!

JOHNY: Afară din casă mea!

MOARTEA: Arăți mortal, Johny!

JOHNY: Hai, hai, fă pași, până nu te iau la palme! Afară am spus!... Și voi ce vă uitați așa, nu știu cum?!... Nu vă temeți, moartea nu e așa de neagră precum pare... (*în acest moment, se stinge lumina*) Ei, pană de curent! Asta ne mai trebuia acum...

MOARTEA: (*lumina revine*) Arăți mortal, Johny!

JOHNY: Imposibil!

MOARTEA: Arăți mortal, Johny!

JOHNY: Cine ești dumneata?

MOARTEA: Arăți mortal, Johny!

JOHNY: Întreb cine ești dumneata?

MOARTEA: Frumos sicriu... calitatea întâi... lemn de tran-dafir. Un sicriu la fel a avut și Papa Pius... dar asta e altă poveste... (*se așază*) Foarte confortabil... perne de puf de lebedă... Da, e puf de lebedă neagră... Să tot te odihnești, să visezi, să re trăiești viața așa cum a fost...

JOHNY: Ce tot vorbește nebuna asta?

MOARTEA: Coniac Napoleon? (*bea*) Dat dracului a fost și Napoleon asta... Taaaare (*bea*) pe picioare, așa mic de statură. Nu s-a lăsat dus de pe lumea asta nici mort. Ce război am purtat cu sufletul său! Aaaa... havană? (*către Johny, care nu-i vine a crede ce se întâmplă*) Ai un foc? Lasă, nu te deranja. (*își aprinde havana*) Nimic nu se compară cu delicatețea unei havane! Să mori de plăcere...

JOHNY: Să mori de plăcere? Ce naiba vorbește nebuna asta?

MOARTEA: Tragi în tine până când... (*tușește*) apoi mori. Sufletul iese cel mai ușor, ca un fum. Nu mai ai fumuri, aere, gata, totul s-a dus pe apa sâmbetei. Se moare prin o mie de feluri, și totuși moartea e mereu aceeași. Simplă. Simplă ca bună ziua. Dai bună ziua și sucombi imediat. Fiecare om moare singur. (*sună un ceas*) Curios... Să-ți sune ceasul când te aștepti mai puțin. (*aruncă ceasul*) eu etr og să te dai jos de acolo, din sicriu. Sunt în interes de serviciu. Fac o mică introspecție... a ceea ce-a fost... a ceea ce va fi... În orice caz, dragul meu Johny, trebuie să recunoști și tu că lucrurile nu pot fi lăsate așa. Am și eu orgoliul meu... Uite, el, bunul tău prieten de beție, va muri într-un accident aviatic. Ea va sucomba în somn la o vârstă matusalemică. Părintele va face infarct, și asta în timpul actului sexual. Plăcută moarte, nu?... Soția ta, Zarnacadela, se va îneca cu un os de pește. Fotograful va sfârși în timp ce-și va face nevoile fiziologice pe rețeaua electrică de câteva mii de volți. Iar, ea, femeia care urăște moartea, va muri de moarte bună. (*toate personajele izbucnesc într-un râs isteric, apoi dispar îngrozite în culise*)

JOHNY: (*râzând*) Și eu, eu cum voi muri?

MOARTEA: Cu tine, Johny, e altă poveste...

JOHNY: Altă poveste zici?... (*privește în jur*) Lași! Mă așteptam să dispară astfel... numai pentru că o nebună le-a prezis moartea.

MOARTEA: Să înnebunești... Moartea prin nebunie e cea mai indicată dintre toate morțile posibile și imposibile, căci nu mai conștientiezi dispariția ta. Te crezi Napoleon, re trăiești moartea lui. Te crezi Papa Pius de la Roma, mori Papa Pius de la Roma. Te crezi Isus, mori între doi tâlhari, care nu pot fi decât infirmierii care te-au îmbrăcat în cămașă de forță. Toate morțile sunt aparente când nebunia le dă formă și sens. Nu mori tu, moare celălalt, iar aici nebunia are o calitate...

JOHNY: Și dacă nu crezi?

MOARTEA: Nu ești nebun.

JOHNY: Moartea nu poate fi bună.

MOARTEA: Cum spui tu, Johny.

JOHNY: Cum îți permiți!... Nici măcar nu ne cunoaștem.

MOARTEA: Eu însă te cunosc.

JOHNY: Dar eu nu...

MOARTEA: Nu vrei să recunoști că mă cunoști.

JOHNY: Începi să mă exasperezi.

MOARTEA: Nu cred.

JOHNY: Ce nu crezi?!

MOARTEA: Că te exasperez.

JOHNY: Nu mă scoate din minți!

MOARTEA: Minți?

JOHNY: Nu. Spun adevărul.

MOARTEA: Adevărul tău mă lasă rece. Te-ai privit azi în oglindă?

JOHNY: (*cu spaimă*) De ce să mă privesc în oglindă?

MOARTEA: Oare trăiești cu adevărat? Sau totul e un vis?...

JOHNY: Eterna întrebare hamletiană.

MOARTEA: Da. Dar tu nu ești Hamlet.

JOHNY: Nu nu sunt, dar cine ești dumneata?

MOARTEA: Închide ochii.

JOHNY: De ce să închid ochii?

MOARTEA: Ca să vezi cine sunt.

JOHNY: Nu, nu, nu... Asta nu se poate...

MOARTEA: Închide-i...

JOHNY: Nu, nu-i închid, de-ar fi să-mi leg pleoapele cu sîr-mă ghimpată...

MOARTEA: Hai, închide-i, nu fi încăpățânat. Ce te costă dacă-i închizi puțin?

JOHNY: Știu eu mai bine... nu trebuie... n-am să-i închid niciodată... auzi, niciodată... (*închide ochii, nu înainte de-a face forțări titanice de-a rămâne treaz*)

MOARTEA: Da, eu sunt...

JOHNY: Tu ești...

MOARTEA: Da, sunt eu...

JOHNY: Tu ești...

MOARTEA: Ce era așa greu să mă recunoști de prima dată?

JOHNY: Tu ești...

MOARTEA: Da, eu sunt...

JOHNY: Tu ești moartea.

MOARTEA: Da, eu sunt moartea.

JOHNY: Tu ești moartea...

MOARTEA: Da, eu sunt moartea în persoană.

JOHNY: (*izbucnește în râs*) Moartea.. e moartea... auzi, moartea (*se lovește cu palmele peste pânțele*) Să mori de râs, nu alta... să mori de râs... De ce-ai venit? Nu avem nimic să ne spunem...

MOARTEA: Avem atâtea lucruri în comun, încât cred că nu ne ajunge o eternitate.

JOHNY: Nu-mi vorbi mie de eternități! Eu trăiesc în realitate!

MOARTEA: Nimic nu e concret... Nu puteam să te las, trebuia să vin în lumea celor vii și să văd unde s-a greșit. Nu pot accepta să fii etern într-o lume care nu aparține eternității. Omul greșește tocmai aici, în a crede cu desăvârșire că e etern, când, de fapt, eternitatea e o sumă de întrebări fără răspuns. Nimeni din cei morți nu s-a mai întors aici. Două excepții exclud regula. Una, stă în

fața mea... Nu te pot lăsa să dezvălui tot ce-am încercat să ascund până acum. Misterul meu, taina mea de-a ființa, s-ar duce dracului, și-atunci mie nu mi-ar mai rămâne decât să-mi leg ștreangul de gât. Moartea nu se poate sinucide. Moartea nu poate muri.

JOHNY: Să mori tu!... Totul are finalitate.

MOARTEA: Da, și vom pune punct acestei mascarade chiar acum.

MOARTEA: Hai să mergem.

JOHNY: Poftim?

MOARTEA: Mergem.

JOHNY: Unde?

MOARTEA: Știi bine...

JOHNY: Nu merg nicăieri.

MOARTEA: Nu mă face să te rog frumos.

JOHNY: Poți să mă rogi și urât.

MOARTEA: Eu nu te rog de două ori.

JOHNY: Nu mă ruga. Cine te pune să mă rogi?

MOARTEA: Hai... Te iluzionezi...

JOHNY: Nu voi muri. Mă simt bine în pielea mea. Ce poate fi mai frumos decât să trăiești, să respiri, să te simți... (*a scos un cuțit*) amenințat și să reacționezi ca atare.

MOARTEA: Ce prostuț ești, Johnny!

JOHNY: Totul e supus morții, chiar și tu. Nu pot accepta să te știu pe urmele mele, mereu alergând spre ceva care ia forma unei...

MOARTEA: Eu spun cine moare.

JOHNY: Nu, eu hotărâsesc răul, făcându-i un bine. Vei muri.

MOARTEA: Da?

JOHNY: Da, vei muri.

MOARTEA: Bine. Țiți voi face pe plac. Te vei împlini ca un criminal feroce, setos de sânge nevinovat... Poate că, până la urmă, ai dreptate. Și m-am săturat să port stigmatul de moarte. Să nu ai prieteni, familie, deoarece toți se tem de moarte de tine. Să fii singură, mereu singură, într-o lume ce te deprimă secundă de secundă. Ce să mai spun de muncă... alergi ca o nebună, fiecare cum are chef să moară, în locurile cele mai îndepărtate de pe pământ, să le scoți sufletul celor ce ți se împotrivesc cu ultima fărâma de luciditate și putere, să ascuți același bocete care te enervează teribil, să vezi același lacrimi de crocodil... Înțelegi? M-am săturat, mi-a ajuns până aici! Să te îmbraci în negru pe caniculă. Să porți ca proasta o coasă pe umeri. Să te respiri aer de mort. Uite și tu cum miroso... Halal parfum! Să visezi crani, oase, viermi și alte chestii care te îngrozesc... Spune și tu, asta e viață? Asta se poate numi viață?... Nu, nu mai suport. Trebuie să pui capăt supliciului. Hai, te rog să faci ce-ai de gând să faci.

JOHNY: Și dacă am să fac și istoria asta? Dacă, să zicem, așa, prin absurd, am să dau formă nebuniei și am să teucid puțin, puțin de tot? Da, da, ce poate însemna puțin într-o lume în care nu există măsură pentru celelalte? Ha, ha, ha, pe onoarea mea, nu-mi lipsește curajul... pot spune că mustesc, dau pe dinafară de curajos ce sunt... Ce mai, e o moarte ca oricare alta! Pregătește-te! Fii cu ochii în patru! Voi fi scurt... fără suferință... Da, da, suferința nu duce nicăieri, are darul prostesc de-a deprima. Moartea trebuie să fie mortală! Mortală de tot!

MOARTEA: Un lucru e clar: trăiești prin dușmanul tău de moarte.

JOHNY: Ce-ai spus?

MOARTEA: Nimic.

JOHNY: Ba da, ai spus ceva ce n-am înțeles...

MOARTEA: Ți s-a părut. Nu am spus nimic.

JOHNY: Nimic spui? Chiar nimic?

MOARTEA: Tremuri.

JOHNY: Ce să fac?

MOARTEA: Țiți tremură mâinile...

JOHNY: Mie?

MOARTEA: Aud dinții cum clănțane...

JOHNY: Niciodată.

MOARTEA: Te paralizează ideea de-a ucide, leșini când vezi sânge curgând...

JOHNY: Prostii...

MOARTEA: Văd frica în ochii tăi. Țiți tremură și chiloții. Numai nu faci pe tine.

JOHNY: Gata! Până aici! Nu știi de ce sunt în stare. Nimeni nu știe ce pot face. Cuțitul există. E în mâna mea

MOARTEA: La ce folosește un cuțit? La tăiat carnea? Da, dar ce fel de carne? Asta e întrebarea care te macină, ce fel de carne trebuie tăiată, ca cuțitul să poarte numele de cuțit?

JOHNY: Taci! Cuțitul există. E chiar în mâna mea. Are o formă care se cere mereu reîntregită. Carnea adulmecă mirosul cărnii, cuțitul adulmecă perfecțiunea cărnii. Da, da, da, nimeni nu știe ce pot face...

MOARTEA: Trebuie, e necesar, ca impurul, tot ce e rău și vulgar, să se absolutizeze pentru ca cercul să redevină vicios.

JOHNY: (*s-a apropiat și înfinge cuțitul scurt, în inimă*) Mori! Mori!... Credeai că mor de frică? Că nu am sânge în vene? Nimeni nu știe ce pot face eu? Nimeni nu mă cunoaște cu adevărat... Uite, simte... mori ca orice om simplu, care știe că va muri cândva... Ce ușor a fost totul! Cuțitul a intrat în carne cu o detașare de-a dreptul incredibilă... parcă știa ce îi era destinat... Moartea a murit! Trăiască moartea! Nu mai spui nimic? Nici măcar un cuvânt? Ha, ha, ha, uite cum stă întinsă, ți-e și silă s-o privești cum stă așa întinsă, în propriul sânge... Ai zice că seamănă... cu... cu... doamna Siegfried? Seamănă leit cu doamna Siegfried! E chiar ea, doamna Siegfried! Doamne-Dumnezeule, Doamne-Dumnezeule, Doamne-Dumnezeule! E doamna Siegfried! Am ucis-o pe doamna Siegfried! Poate că nu e totul pierdut... Cum se face respirație gură la gură? Cum se resuscitează un om mort? Cum, cum cum? Nu, respiră... te rog respiră... trebuie... e necesar să respiri acum... o speranță... speranța moare ultima... nu pot lăsa lucrurile așa... trebuie... înțelegi trebuie... e necesar... moartea, moartea, moartea... (*iese plângând ca un om sfârșit*) Am ucis-o pe doamna Siegfried! Pe doamna Siegfried!

Lucian ALECSA

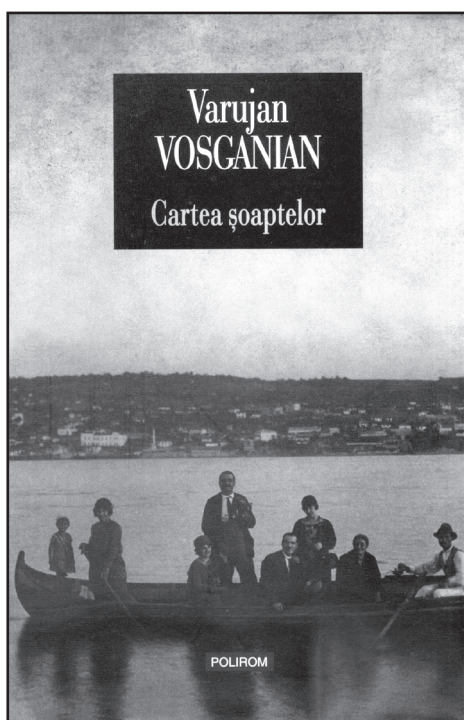
ȘOAPTELE SUFLETULUI

De câțiva ani buni, Varujan Vosganian ne amenița cu acest roman, își vindea marfa încă necoaptă cu multă căldură, ori de câte ori aducea în discuție subiectul cărții, simțea cum fluxul memoriei îi dădea lumină chipului, iar cuvintele îi înflăcărau ideile. Deja stârnise curiozitate maximă printre cunoștințe. Editura Polirom, anul acesta, i-a răsfoit sufletul, oferindu-i-l prin „Cartea șoaptelor”, într-o eleganță aparte. Varujan Vosganian și-a evidențiat în permanență calitățile, știm despre el că e un bun economist, un excelent eseist și un poet plin de originalitate. De asemenea, Varujan Vosganian este un orator desăvârșit, indiferent ce temă ar aborda, discursul său încorporează numai chintesențe având ca efect electrizarea auditoriului. Prin romanul „Cartea șoaptelor” Domnia Sa își dă măsura talentului de mare narator, propune cititorului o fotografie vie a unei comunități bântuite de-a lungul timpului de necazuri, dar care a marcat istorii, asimilând, prelucrând și apoi exprimând spiritul popoarelor cu care a intrat în contact. Imaginile care compun poza istorică sunt vii, antrenante, pline de mesaje, descriptive, și deloc prăfuite, din contra, au prospețime și autenticitate, timpul pare a le fi dat o notă de maturitate. Romanul nu are o alură pur fotografică, el dezleagă și deslușește o lume apusă, imprimată atât în memoria autorului cât și în memoria ...hârtiei, dar fără a exagera prea mult pe imagistică, narațiunea tușează și multe caractere, apar în lumina povestirii tot felul de personaje, fiecare încărcat cu personalitate distinctă. Poate că fizionomia spirituală cea mai distinsă din

roman este a bunicului Garabet, a cărui gândire atinge profunzimi filozofice: „bunicul Garabet socotea că cei care fac istoria cu adevărat nu sunt generalii, ci poezii, iar adevăratele bătălii nu trebuie căutate sub copitele cailor.” Această coabitare între imagistica unor timpuri „obosite” și aducerea în față a unor chipuri care au scris istoria unui neam vitalizează povestea, energizează fiecare frază, e un lucru mai puțin așteptat la un scriitor cu mari disponibilități eseistice și poetice, scriitura are rigoare, simplitate

și claritate. Orașul Focșani este cel care antrenează sufletul naratorului în dezvăluirea unei lumi miraculoase, plasată la intersecția dintre afect și memorie. Cutii de pantofi, cutii de pâlării, cutii de ciocolată ascund șoaptele timpului, drame înspăimântătoare, personajele extrase cu greu din pâcla vremurilor apuse, dar extrem de clar reprezentate în sufletul naratorului, el fiind de fapt complice la această fascinantă istorie. Este vorba despre lumea propriei sale familii, cu reflexii din istoria propriului eu, supus de-a lungul timpului la grele încercări. Atenție, autorul nu se lasă dus de valurile patetice, niciun moment nu-și antrenează personajele în confesiuni excesive care să-i arunce narațiunea în zona surogatului dramatic. Romanul este dispus pe mai multe paliere narrative, ce se succed scenelor cu imagini „conservatoare”, în care este reflectată atmosfera

patriarhală a Focșaniului de altădată, dar nimic nu vine fără un control al logicii, cartea este expresia unei conștiințe frământată de istoria unor popor, care și-a lăsat amprenta și pe aceste meleaguri. Memoria colectivă este

„controlată” în permanență de memoria afectivă a autorului, dar fără a cădea într-un subiectivism desuet. Acțiunea romanului, de la prima la ultima pagină, este sub controlul unei totale logici narative. Filigranarea atmosferei de epocă dă farmec povestirii, metehnele celor apropiați sufletului său încarcă emoțional tablourile narative, ceremonialurile surprinse de condeiul naratorului tușează sensibilitățile oamenilor și farmecul acelor vremuri:

”Acum despre cești. Ca multe alte obiecte uitate, s-a dus și acesta, al băutului cafelei: Asăzi se bea din tot felul de cești, adesea chiar din căni mari, de apă. Se bea ness, care nu lasă zaț, necum să aibă caimac. Caimacul explica bunicul, mestecând cu ligurița e blazonul cafelei. Scaunele nu mai sunt moi, așezate în cerc, pregătite de taifas. Oamenii își beau cafeaua dis-de –dimineață, încă nedezmeticitiți din somn și fără chef de vorbă. Iar pentru mulți, cafeaua e doar un pretext să mai tragă din țigară. Ceștile de cafea erau mici, frumos colorate și de același fel ca farfuria. Ibricului i se zicea pe turcește” gezve”, iar ceștii” fingeau”. Tot instrumentarul purta nume turcești și chiar cafelei i se spunea uneori pe turcește, ”khaife”. Probabil că bunicilor mei, văzând aceleași lucruri, pe vremuri, la bătrânii lor, pe malul Bosforului ori al Eufratului, amintirile și cuvintele li se amestecaseră. Bătrânii din copilăria mea își beau cafeaua pe la șase după-amiază. Ceremonialul preparării îndruma deja conversația pe o cale domoală. Își făceau nițel loc între perne. Beau cafeaua fără grabă, sorbind zgomotos și plescăind satisfăcuți. Era clipa când, în ciuda pribegiilor, a amintirilor însângerate și a timpului care trece, lumea părea neschimbată și tihnită, iar sufletele împăcate”

Sufletul autorului este permeabil la tot ce înseamnă sentiment senin, chiar dacă acesta, în miezul lui, ascunde durere, iar mintea îi este atentă și dinamică la detaliile indivizilor care compun și dau lumină fizionomiei unei lumi. În ultimul secol poporul armean a suferit cât alte popoare într-o întreagă istorie, a fost supus unui genocid, s-a risipit, dar n-a dispărut, nu și-a pierdut rădăcinile și nici identitatea. Chiar dacă romanul se conjugă pe documente istorice, povestirea este fibrilată de sufletul autorului, emoțiile și trăirile personale apar ca niște nervuri în carnația narativă. Varujan Vosganian nu face decât să polarizeze atenția cititorului spre zona sufletului armean, care a absorbit din tragediile existenței sale zbuciumate și impulsuri de lumină, care cântăresc enorm în echilibrul narativ al romanului. Scenele genocidului armean săvârșit de turci sunt cutremurătoare, uciderea copiilor încarcă emoțional fiecare cuvânt, ca simplu cititor simți cum secvențele de groază îți perforează sufletul, cu toate astea, intertextul este străbătut în permanență de un fior optimist. Aici intervine forța inductivă a autorului, traslarea de la particular la general a caracterelor, a manifestărilor personajelor. Varujan Vosganian se folosește de tot felul de „finețuri” psihologice spre a extrage esențele „tari” ale trăirilor, spre a le proiecta apoi în narațiune. Istoria este inserată în masa narativă, acest fapt însă nu deranjează cititorul, fiecare material documentar este trecut prin filtrul propriei sensibilități și încorporat cu grijă și echilibru în text, în cele mai multe cazuri sub forma unor flash-uri autobiografice, lăsând multă lejeritate verbului spre fluidizarea scrierii. Ceea ce se și întâmplă. Cu toate astea

tonul cărții nu este unul pătimăș, chiar dacă majoritatea personajelor expuse dramelor îi sunt apropiate ființei sale, autorul are forța să se distanțeze și să privească cu obiectivitate orice deznodământ, fie chiar și sângeros. Scenele de carnagiu sunt ținute la distanță de sufletul naratorului, împinse mai aproape de cititor, poate de aceea cartea pe alocuri îți provoacă sughițuri, este extrem de tragică. Romanul este dispus pe cercuri concentrice, manifestându-se asemenea unor unde de șoc, asemenea unor valuri pornite dintr-un punct fierbinte, acesta fiind de fapt sufletul armeanului: ”Convoiul era format mai curând din niște mogâldețe. Păreau ușoare în bătaia vântului, un stol de păsări căzătoare, nu o înșiruire de oameni. Fotografiiile făcute de călătorii străini care au reușit să se apropie de convoaie ori să-i fotografieze, în urmă, pe cei rămași neputincioși la marginea drumului, așteptându-și moartea, ne înfățișează, pe drumul spre Deir-ez-Zor, mai ales copii. Drumul spre al șaptelea cerc a fost un fel de cruciadă a copiilor. Având aceeași soartă ca a tuturor cruciadelor neînarmate. Copiii din acele fotografii sunt scheletici, cu trunchiul împuținat, cu burta suptă, cu coastele zvâcnind ca niște arcuri de oțel peste scobitura pântecului, cu mâinile și picioarele subțiate ca niște crengi, cu capetele disproporționate de mari ca și găvanele ochilor, în care bulbiile ies din orbite sau se adâncesc în fundul capului. Copiii privesc fără nicio expresie pe chip alta decât rătăcirea minții, privesc ca de pe un alt tărâm, nu întind mâinile, nu cer nimic. În ochii lor nu e ură, au trăit prea puțin ca să înțeleagă și să condamne. Nu e nici rugămintă, căci au uitat ce e foamea, nu e nici tristețe, căci nu au trăit bucuriile copilăriei, nu e nici uitare, căci nu au amintiri. În ochii lor e nimicul. Neantul, ferestruica întredeschisă spre celălalt tărâm.”

Portretul tușat în acest fragment ne aduce aminte de copilul Holocaustului, dar și de Cruciada copiilor, în care drama capătă expresia neantului, ființa umană rămâne fără reacție în fața durerii. Fiecare filă a acestei cărți este o celulă din ființa poporului armean, chiar dacă narațiunea este la persoana I, asta nu presupune că scriitorul își expune doar propria lui viață, este o secvență neagră din istoria unei etnii. Durerile nu sunt urlate spre a atrage atenția celor din jur și a provoca milă, ele sunt șoptite, abia ating sufletul cititorului, dar îl răscolesc până-n măduvă. Romanul abundă în simboluri, unele cu aură magică, altele cu trimiteri filozofice, nimic nu sună a gol sau fără semnificație, fiecare poveste intră sub un cod, dezlegabil doar de cei care subscriu afectului autorului și istoriei unui popor. Acest gest nu trebuie privit ca pe un act de orgoliu, ci mai mult ca o trimitere la complicitatea pe care o cere romancierul cititorului autentic. Nu poate fi vorba de un exces de livresc, informațiile folosite au rolul unor nervuri, alimentează cu sevă hrănitoare materia narativă. Sunt lucruri impresionante peste tot în carte, despre învinși și învingători, despre moarte și speranță, despre general și particular, care merită redimensionate de sufletul fiecărui cititor. Cartea este plină de documente, acestea nu deranjează, din contra, împlinesc crochiul narațiunii, sporind în același timp autenticitatea celor expuse. „Cartea șoaptelor” e un mare roman.

Vasile SPIRIDON

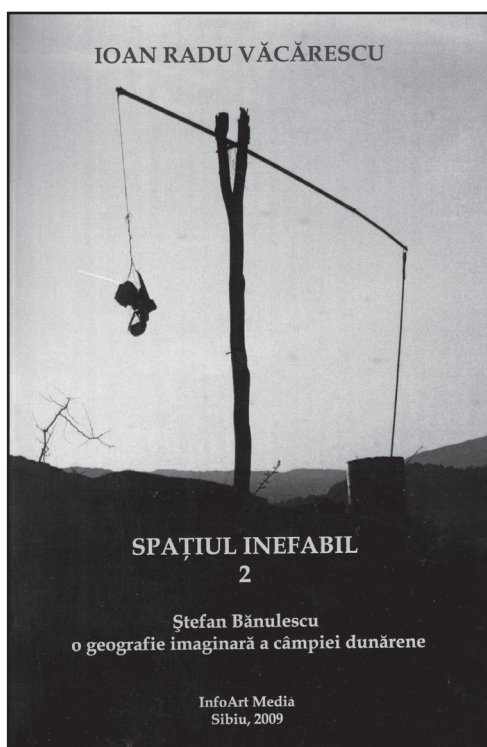

UN „FALS-EXACT“ AL CÂMPIEI DUNĂRENE

Spațialitatea este un aspect ce revine adeseori în discursul critic asupra operei lui Ștefan Bănuțescu. Simple reflecții asupra unor teme, motive centrale, elemente compoziționale sau asociate analizei psihologice, invocarea lor se validează nu de puține ori în demersurile interpretative ale scrierilor luate în discuție. Încă de la începutul volumului al doilea al cărții sale *Spațiul inefabil. Vol II. Ștefan Bănuțescu – o geografie imaginară a câmpiei dunărene*, apărut în 2009 la Editura Info Art Media din Sibiu, Ioan Radu Văcărescu ne avertizează că nu avem de-a face cu un studiu de factură monografică, ci cu o conturare a unei anumite viziuni critice, plecându-se de la studii specializate în toposuri geografico-literare și de la elemente ale fenomenologiei culturale. Finalitatea demersului constă în faptul de a demonstra că provincia de sud-est bănuțesciană reprezintă o tipică heterotopie a câmpiei dunărene – un topos imaginar recognoscibil, bine structurat și perfect încheiat. Această heterotopie, așa cum o vede autorul conturată în opera lui Ștefan Bănuțescu, reprezintă un spațiu care include peisajul Bărăganului dunărean și al bălților marelui fluviu din sud-estul țării noastre, spațiu aparținător unei arii culturale distincte, caracterizate, în sensul fenomenologiei și geografiei culturale, pe de o parte, de tradiția latină și ortodoxă, pe de altă parte, de cea bizantină și balcanică. Toată această problematică a fost abordată pe larg în primul volum al cărții: *Spațiul inefabil. Bărăganul și Bălțile Dunării în cultura română*, apărut tot în acest an

la aceeași editură sibiană.

Deși s-a mai vorbit, referitor la opera lui Ștefan Bănuțescu, de imaginar și ficțiune pură, lucrurile i se par lui Ioan Radu Văcărescu a fi destul de încălcite, deoarece raportul realitate/ ficțiune, realitate/ imaginar/ imaginal este mult mai profund decât ar părea la o abordare superficială. Spațiul prozei bănuțesciene nu este unul utopic, himeric sau fantezist, ori o țară a nimănui de factură clasică sau postmodernă (parodică), ci unul de invenție pură ancorat în realitate, fie ea și mentală: este o frontieră hașurată la întretăierea dintre un spațiu cunoscut și unul trăit, o direcționare de spații imaginare asupra unui topos acceptat ca real. În scrierile sale memorialistice și în interviuri, Ștefan Bănuțescu a insistat – și insistă și Ioan Radu Văcărescu – asupra faptului că lumea lui fictivă se suprapune realității spațiului natal al Bărăganului și al Bălților Dunării, cu persoane/personaje știind legende, cutume, zicători sau anecdote și cu întâmplări insolite, scriitorul apelând constant la personificare, alegorie, straniu, magic și ambiguitate în orice împrejurare: „*Desigur, în Cartea Milionarului vom avea de-a face cu ambele viziuni și modalități*

narrative: pe de o parte, fapte, întâmplări și personaje inefabile, așa cum stă bine peisajului provinciei bănuțesciene, pe de alta, «vieți provizorii» care dau naștere (dar nu cu obstinență) unor pasaje «fantastice» și care rotunjesc stranietatea locurilor și apetența insașiabilă a metopolisienilor, dicomesienilor și mavrocordaților, dincolo de deosebirile

dintre ei, pentru mit, fie el ancestral, fie născut spre seară după întâmplarea de dimineață, pentru poveste. Până la urmă, peisajul și personajul bănulescian, posesor al vieții provizorii (care decurge din lipsa de identitate) devin reale și încărcate de semnificații în măsura în care urmează calea inefabilă a poveștii cea dătătoare de sens“ (p. 123). Pe cale de consecință, nici chiar intruziunea fantastică nu este inventată, ci face parte din chiar sufletul acestor locuri, o lume imaginală trăind în timpul real al spațiului închis, dar și în timpul fabulos al spațiului deschis.

Utilizând conceptul filosofic și geografic de heterotopie propus de Michel Foucault într-o lucrare a sa, Ioan Radu Văcărescu își etalează ipoteza de lucru și se străduiește a dovedi că spațiul fictiv luat în discuție conturează un ținut imaginar specific placat pe spații reale. Cu alte cuvinte, peste spațiile percepute și trăite ca realitate concretă se suprapune ficțiunea spațiilor imaginate. Ideea lui Michel Foucault este de a lega dimensiunea materială a spațiului de reflectarea mentală a acestuia, într-o încercare de a înainta pe o nouă cale de reflecție cu privire la spațialitate. Mergând mai departe cu teoretizările, heterotopologia (adică heterotopia ca spațiu perceput, trăit și imaginat) semnifică un spațiu eterogen, unde se creează rețele de relații între puncte diferite și unde fantasmagoricul și elemente insolite fuzionează cu fragmente ale realității prozaice. Prin urmare, un spațiu nu este exclusiv mental și imaterial și nici exclusiv real, heterotopia suprapunându-se de fapt peste un model mental, dezvoltat pe scheme și convenții culturale pre-existente: „În fond, este vorba de rezultatul suprapunerii unor locuri imaginare asupra unuia acceptat ca real, dacă nu de-a dreptul o (con)fuziune de modele divergente, spațiu închis și deschis totodată, prin frontieră, prag și nivel de trecere“ – se aser-tează undeva în cuprinsul cărții.

După trecerea în revistă a celor mai importante aspecte teoretice legate de teritorialitate culturală și heterotopie, Ioan Radu Văcărescu face un ocol geografico-literar pentru a descrie cele mai importante aspecte legate de spațiul Bărăganului și al Bălților Dunării, adică de spațiul real de la care a plecat Ștefan Bănulescu pentru a-și încheia heterotopia. Urmează o incursiune printre cele mai semnificative texte literare în privința spațiilor fictive, pentru a se ajunge la tema propriu-zisă, adică la analizarea operei bănulescienne, de la etapele constituirii universului provinciei de sud-est (cu nuvela-cheie *Vară și Viscol* și inclusiv cu *Cântece de câmpie*) până la expresia sa dusă aproape la desăvârșire: *Cartea Milionarului*, din care, din păcate, a apărut doar partea întâi, *Cartea de la Metopolis*. Citez o opinie despre acest proiect neterminat: „O lume care se construiește chiar sub ochii noștri, sub forma unei heterotopii, prin istorii inefabile (magice și arhetipale) și vieți provizorii (fabuloase și fantastice), prin narațiuni care mai de care mai pitorești (poveștea Milionarului, a Generalului Marosin, a demiurgului Polider, a Fibulei, a lui Belizarie Belizarie, a lui Constantin Pierdutul, a lui Andrei Mortu, a Iepeii-Roșii etc.), în care sumedenia de povestiri pitorești se leagă cap la cap și prind substanță și sens existențial doar prin apartenența la destinul Dicomesiei și Metopolisului, al provinciei de sud-est, rezultând o carte în care Suveranitatea Povestirii este exemplară, conținându-și în același timp și propria critică. Decât să spunem

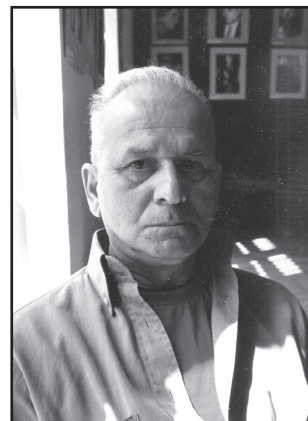
că literatura (ficțiunea) este o minciună sau o iluzie, mai bine să spunem odată cu Bănulescu: este un „fals-exact“ al proto-lumii noastre, adică o copie cu înțeles (prin ordine și destin), un mit reiterat prin poveste“ (pp. 159–160).

Diversele variante spațiale și conotațiile lor în varii ipostaze și pe registre ample sunt strâns corelate cu analiza psihologiei personajelor, cu felul în care acestea iau în stăpânire coordonatele spațiale și le asumă drept spații interioare, ale sufletului, conștiinței și spiritului. Autorul izolează aceste repere și elemente spațiale, urmărind ipostazele în care apar și semnificațiile pe care le acoperă. Spațialitatea este considerată a fi un adevărat sistem de semne, aceasta căpătând astfel virtuți hermeneutice: „O lume care se construiește chiar sub ochii noștri, sub forma unei heterotopii, prin istorii inefabile (magice și arhetipale) și vieți provizorii (fabuloase și fantastice), prin narațiuni care mai de care mai pitorești, în care sumedenia de povestiri se leagă cap la cap. [...] Autorul cărții unice a reușit să-și ia revanșa față de realitatea care i-a servit drept model, obligând-o pe aceasta să se modeleze după propria sa ficțiune, astfel încât ficțiunea – heterotopia sa – să se substituie realului devenind realul însuși în mintea și inima cititorului“. Ștefan Bănulescu are – se dovedește în studiul de față – conștiința unui determinism al spațiului, a influenței acestuia asupra mentalității și comportamentului personajelor pe care le creează.

Multitudinea teoretizărilor, diversitatea punctelor de vedere, analizele pertinente ale textelor, care vin de multe ori în contradicție cu opiniile exprimate de critici redutabili, demonstrează viabilitatea și complexitatea subiectului luat în discuție. Ioan Radu Văcărescu face dovada în cele două volume ale cărții sale – la origine Teză de Doctorat – că este foarte bine informat în legătură cu tema abordată, că a consultat o bibliografie vastă care i-a activat spiritul asociativ și disociativ, că știe să extragă, în urma minuțioaselor analize, elementele esențiale în legătură cu proteismul unei teme foarte dificile – aceea a spațiului în literatură –, pusă sub semnul permanentei mișcări și continuei schimbări (destrămări și fragmentări, pe de o parte, retotalizări și reinvențări, pe de altă parte). Nu puțini sunt teoreticienii care atrag atenția asupra rezistenței la schematizare și integrare într-un tipar a configurațiilor spațiale, ceea ce denotă nu doar proteismul acestei dimensiuni, ci și nevoia ontologică de a extinde realitatea dincolo de orizontul vizibilului.

Citind ampla și provocatoarea cercetare finalizată în cartea *Spațiul inefabil. Vol II. Ștefan Bănulescu – o geografie imaginară a câmpiei dunărene*, am putut constata diversitatea de presupoziii și a perspectivelor de tratare a temei propuse – de la concepte ale teoriei și geografiei literare până la aspecte ale fenomenologiei culturale ori morfologiei culturii –, care au dus la îmbogățirea bibliografiei operei lui Ștefan Bănulescu cu o contribuție importantă. Nu în ultimul rând, se poate aprecia la poetul Ioan Radu Văcărescu seriozitatea și rigurozitatea cercetării – calități în general mai puțin accentuate când este vorba de un scriitor de ficțiune.

Geo VASILE

EROTISMUL LA ROMÂNI: CITITORUL NOSTRU, STĂPÂNUL NOSTRU

Povești erotice românești (Editura TREI, 2007, 550 p): 17 texte inedite scrise de autori români în viață. Alcătuitoarea antologiei, Magdalena Mărculescu, om serios și profesionist, pleacă de la o glumă ambiguă a lui D.C. Mihăilescu: literatura română ar suferi în ultimii ani că nu dispune și ea a de o *Lolită*, de niște „nuits fauves” sau „îngeri din America”, de un „Sexus” sau de un roman tare cu „lesbiene și voyeuri”. Luându-l în serios pe omniscientul critic, M.M. își apără propria cauză, a cărții și a Editurii, stăruind în „Cuvântul editorului” asupra ineditului acestei apariții. Inedită mai ales de dragul deja cunoscutei colecții de la TREI, *Eroscop*, care, alimentată fiind doar cu traduceri, ar fi resimțit nevoia de a fi vitaminizată cu textele unor autori autohtoni. Drept care M.M. contactează o seamă de conaționali, mai vârstnici și mai tineri, somându-i contractual să ofere o proză erotică inedită, ceea ce nouă ne sună ca o comandă socială și nu neapărat în numele cititorului (spontan ne-a venit în minte sinistra nuvelă „Desfășurarea”, o comandă socială pe tema colectivizării executată de Marin Preda). Din punctul nostru de vedere, după cum nu există o literatură exclusiv feminină sau pentru copii, nu există nici literatură exclusiv erotică. Este cel puțin frustrant să le ceri unor autori precum Doina Ruști sau Radu Aldulescu să se conformeze unei teme date, de vreme ce ei au deja un stil, o viziune și un univers care include, bineînțeles, și eroticul.

Există, desigur, și experți în erotism plus derapajele aferente (exhibiționism, pornografie, necro sau pedofilie ș.a.m.d., a se vedea revistele pentru adulți tip *Hustler*), dar ei nu pot și nici nu vor să fie calificați drept scriitori, ci niște simpli prestatori de servicii, confecționeri specializați în a satisface gusturile unor psihopați, fetiști sau

obsedați sexual pe dond criminogen, afecțiuni care se complică și se explică de cele mai multe ori prin dependență de droguri, cinism ca unică dimensiune a ființei umane, vid sufletesc.

Revenind la volumul în cauză, care n-ar trebui să cadă pe mâna copiilor, „*Povești erotice românești*” abundă în denumirea pe șleau a organelor genitale, ceea ce deocamdată surprinde la majoritatea autorilor români ca ceva artificios, „lipit”, mai mult o inseminare premeditată de limbaj licențios, pe când la Henry Miller, Bukowski,

Pasolini, Nabokov etc. Anais Nin, o expertă a speciei și care deși și-a întrecut maeștri chiar pe terenul lor până atunci deținut în exclusivitate, spusese încă din decembrie 1941: „Numai dacă sexul pulsează în același ritm cu inima, se naște extazul”, totul curge natural. Nu suntem de acord cu M.M. că la români „injuriiile care vehiculează pornografii încetează să mai constituie apanajul exclusiv al <culturii de stradă> și își câștigă un uz literar”. Mai mult de jumătate din autorii acestor povestiri descriu sexul clinic, examinat parcă la microscop, golit de căldura dragostei, de imaginație, de intelect, punându-și personajele să practice sexul explicit, monoton, exagerat, mecanicist. Timizii scriu despre orgii. Frigidele își asumă satisfacții apte să le scoată din minți. Cei mai poetici se dedau la acte de violență și animalitate pură, iar inocenții la perversiuni in-

imaginabile. Senzualitatea n-are de-a face cu emoția, iar sexualitatea și sentimentele sunt surghiunite care încotro, fără a se întâlni vreodată. Și totuși de ce ne ocupăm de această carte? Din câteva motive: 1) ce concesii poate face un scriitor român pentru bani sau pentru a face valuri în urbea latină? (exemple există și la case mai mari: celebrul poet englez George Barker a scris literatură

erotică numai ca să aibă ce bea, ca să nu mai vorbim de Utrillo care picta inclusiv la comandă unor obsedați sexual doar pentru o sticlă de vin); 2) cele mai reușite povestiri erotice nu sunt exclusiv erotice; 3) printre autorii antologați există naratori veritabili pe care îi descoperim de-abia acum. Acestora le acordăm totala noastră încredere, demni fiind de viitoarele istorii literare.

Spațiul nu ne îngăduie să ne referim la toți cei 17 magnifici, astfel încât vom fi selectivi. Copilul-narator al lui **Ștefan Agopian** (n.1947, București) povestește dezinvolt scene de fetișism și onanie, combinate cu intuiții de chimie și psihanaliză. Portretul mamei este infamant, din curvă nu e scoasă, toate acestea fiind însălate în chip de rezistență prematură și disidență față de regimul anodin, imund și corupt al anilor '60. Reîntâlnindu-și iubita din copilărie, „curvă profesionistă”, bineînțeles, protagonistul-narator este dezamăgit, totul, inclusiv dorința sexuală se fâsăie, cum se spune. Rămâne doar maniacala, fals-ațățătoare invocare a organelor genitale, semn că, așa cum presimte Meli, curtezanul ei va să ajungă „scriitor, a spus ea și a început să plângă”.

Radu Aldulescu (n. 1954), prezent cu „Vânătoarea de îngeri”, are stil, emoționează, dovedește a fi și aici un maestru al monologului-litanie. Iată reacția unei tinere femei de la țară, posedată pe coclauri de boierul ținutului: „I se răcea și i se risipea printre degete trupul mare și greu ca pământul, dimpreună cu chipul de înger cu ochii albaștri-sticloși, cu plete moi, mierii și o bură de barbă argintie, și astfel pierrea fierbințeala care era o pată de sânge micșorându-se și devenind un punct, până n-a mai fost nimic și nimicul acela s-a lipit de ea pentru tot restul vieții”. Enciclopedie a mizeriei umane și a satului românesc, (vezi personajele Trencu și Ioana), povestirea capătă nebănuite dimensiuni, de la terifiant și fabulos, la răvna mitică și totodată sinucigașă a acuplării, ca într-un blestem ce trebuia să se împlinească: două surori, fiicele Ioanei, posedă același mascul predestinat, vânat, nu altul decât „îngerul meteoric”, reîntropare a boierului-zeu și vânător de mistreți.

Dan Silviu-Boerescu (n.1963, București, filolog) descrie un mediu cosmopolit, un fel de Mexic despre care am citit poate și în „La poalele vulcanului”. Se bea mezel (ceva între suc de agave și tequila). Scrierea are cadența unui ceremonial, ritmul inițieri, nu lipsește, desigur, ironia subiacentă, naratorul fiind un expert *gourmet*. O faună de hotel internațional, beție, insomnie, nebunie. Antidotul sau alternativa acestora nu putea fi decât schimbarea tonalităților, întoarcerea în epoca lui Ovidiu și depozitia marelui poet despre desfrâu și dezmățul din epoca lui August despre care scrisese. Exilat acum la Tomis, ne face un abstract a ceea ce se va numi „ars amandi”, cu referiri la experiențele personale, inclusiv scene hetero și homoerotice. Acum, la Pontul Euxin, se mulțumește cu o sclavă expertă în arta copulației, oferindu-i autorului de „Tristia” elixirul uitării și chiar unele senzații noi în care iubirea nu e scutită de secvențe horror. Darul detaliilor și eleganța frazării confirmă în Dan Silviu Boerescu un prozator de rasă.

Erotologul în versuri **Emil Brumaru** (n.1939, Bahmutea, Tighina) în „Uite ce flexibilă sunt, băi!” începe

bine, adică decent d.p.d.v. epic, ca să derapeze apoi în anecdoticul bășcălios și desacralizant. Este vorba de un prozopoem (feerie, profeție plus pornografie), care nu pregetă să practice un „cambio di sostanze” între regnuri. Viața și imaginile ei sunt introduse într-un accelerator suprarealist, obținându-se o viziune și o victorie à la Dali asupra realității anodine, prin înnobilarea și lichefierea ei. Dincolo de scriitura-inventar, narațiunea lui Emil Brumaru este performantă prin cromatică și expresivitate, emoționantă ca orice poveste de dragoste și moarte, fantastă, parodic-ironică, umoralul dându-și mâna cu orkestrarea muzicală.

Așa cum recunoaște până la urmă și Magdalena Mărculescu, „Dan Sociu și **Ionuț Chiva** semnează, indiscutabil, textele cele mai <hard> ale acestui volum. Multipremiatul Chiva (n.1978), în virtutea naturii sale de filozof, n-are nici un fel de complexe în a descrie actul acuplării, numind fără perdea gesturile și organele de reproducere ale partenerilor; sare în ochi exagerarea premeditată, gratuitatea obsesiei, făcătura, scenariul mimetic. Căci ce este mai neverosimil decât să faci amor cu o necunoscută-cititoare în WC-ul unei biblioteci publice, urmată și surprinsă de narator, faun dezlănțuit în fața chiuvelei. Pentru amatori, Chiva descrie convingător preludiul, excitația, implozia; protagonistul încearcă să-și tempezeze obsesiile prin lecturi, dar disperarea și singurătatea persistă. Și totuși Emilia nu-l va ierta. Logodită fiind, după ani și ani, îi dă întâlnire noaptea. Așteptându-l în propria mașină, își dovedește adevărata identitate: nimfomană ce se excită doar dacă este violentată. Așadar, nimic nou sub soare. Amanții sunt surprinși în flagrant... delicios, după care urmează, bineînțeles, o încăierare între masculi. Poliția apare și ea...ș.a.m.d.

Dan Sociu (n.1978, Botoșani), și el premiat ca poet chiar de U.S.R. (deși nu era membru), răsfățat de critic drept cel mai bun poet al momentului, dovadă stând și traducerea unor texte poetice licențioase de Charles Bukowsky, adoptat de Polirom cu arme și bagaje, face și el reality-show (dialog, limbaj fără ocolișuri, cu miros pătrunzător de pubele supraîncălzite) în care pare-se joacă o echipă de actori porno (repetate prestații hetero și homosexuale, indiferent de gradul de rudenie sau contracte nuptiale dintre personaje. Epatant, alert, epic, senzor al unei faune păgâne (...suge-mi-o ca și cum ai fi foarte, foarte flămând.../ Am început să-i înțep cu vârful limbii glandul – într-un ritm de mașină de cusut), Sociu aduce în scenă persoane bântuite de tot felul de complexe, inclusiv edipian, și nu duce lipsă de un acut simț al farsei cu camera ascunsă, în spiritul clovneriei cu ștaif horror din „Familia Adams”, agrementată cu scene jucate de priapici și nimfomane.

Marius Chivu (1978, Horezu), literat până-n unghii, cronicar literar la „Dilema”, poet premiat de Fundația Anonimul, nu coboară atât de jos, oprindu-se prin personajul său, asistent universitar, în sfera contemplării și a imaginarului bine temperat. În timp ce așteaptă ca studentele să-și termine lucrarea de control, asistentul, animat de un vivace elan livresc de portretist, întocmește fișe tipologice mentale, fixându-se în cele din urmă la o roșcată cu *dreadlock* pe care n-o mai văzuse până atunci

nici la curs și nici la seminar. Dincolo de risipa ostentativă de aluzii la scriitori străini din toate epocile atestând infomația la zi de comparatist a universitarului, dincolo de cocteilul lingvistic, exegetic, argotic-juvenil și expresii de top, Marius Chivu are voluptatea analizei (a se vedea postura de descriptor-monograf al simbolisticii degetelor umane), preferând ca narator posesia mentală, onirică, fantasmatică, dar nu mai puțin virilă.

Debutând cu romanul „Degete mici” (Polirom, 2005), ale cărui drepturi de traducere și publicare au fost cumpărate de Editura americană Harcourt, multipremiatul **Filip Florian** (n.1968, București) bate câmpii cu grație în „Vrăjitoriile din Insula Sylt”. Evazionist cât cuprinde, oniric, ar putea rescrie „Alice în țara minunilor”, gândindu-se de fapt la desfătătorul, monstruosul, baudelairianul ideal anatomic „la jeune géante”.

Radu Pavel Gheo (n.1969, București) psihanalizează simțămintele unui tânăr profesor care, întâmplător sau nu, este frapat și urmărit de imaginea coapsei dezgolite, cu triunghiul alb de pânză ușor bombat al unei eleve din prima bancă. Nevoit să-și viziteze acasă absenteista elevă în calitate de diriginte, Toma are surpriza să-și redescopere iubita din vremea studenției în persoana mamei aceleia. Între Liza (care acum este patroană de firmă și are un picior amputat din pricina unui accident de mașină) și fostul iubit din prima tinerețe, are loc un schimb de confesiuni biografice, urmat de un plastic act sexual pe fond etilic.

Radu Pavel Gheo se pricepe la redarea preludiului unei acuplări, inclusiv la tot tacâmul în desfășurare. Numai că fiica Lizei și eleva partenerului ei, la fel de înfocat după 20 de ani, văzuse scena. Cîțitorul va afla sin-

gur sfârșitul. Oricum subtextual, povestirea este iluminată pe dinăuntru de simbolism și transfer al posesiunii erotice (de la fiică la mamă), dar și de parodie, ludic, în fond de resemnare la datele vieții.

Mai interesantă decât propria narațiunea este chiar viața autoarei **Claudia Golea** (n.1968, București). Să tot scrii când, după cursuri universitare de japoneză-engleză, studiezi japoneza la Tokio, unde locuiești șapte ani, după care între 2002 și 2003 lucrezi în Thailanda; roadele acestor practic inepuizabile surse de documentare și inspirație în direct, precum și ale feluritelor sale locații este romanul „Vară în Siam” (Polirom, 2004). Excelează așadar într-un self-fiction (are de unde când totul e trăit), un cocteil de personaje, climate și locuri exotice,

în care pata de culoare sunt chiar europenii și americanii (a se vedea „French Coca-Cola”, Polirom, 2006). Psihoze, droguri, sex cât cuprinde, haute couture, biciuirea simțurilor, multilingvism inclusiv culinar, transsexualitate, entertainment, lejeritate, amalgam de sacru și profan, de civilizații, etnii, detalii arhitectonice, geografice etc. Deși, vorba ei, naratoarea este o mamiferă cu sex-app-eal, are tăria și iscusința să tragă concluzia: „nici un nenorocit de sex nu se compară cu seducția unui dans thai. Erotismul muzicii și al mișcărilor îți înțepa direct nervii, dovadă că-mi simții elasthanul de la slip cald și umed, iar asta nu avea nici o legătură cu proximitatea lui Charles în costumul lui de un violet tare, pipăindu-și prostește crucea aurie de la brâu. Nu, nu aruncasem nici o privire într-acolo; chestia se afla pur și simplu la marginea câmpului meu vizual. După niște mișcări și note convulsive Number One și First încheieară brusc, pe un acord care ți se scufunda fix sub plexul solar”.

Dincolo de ineditul titlului „Domnișoara Bovary”, **Ioan Groșan** (n.1954) reînsuflește în timp și spațiu o faună cu chip uman din anii optzeci, notabilități de stat și de partid prinse în iureșul festiv al „serbărilor mării”. Personajele se agită în perimetrul cunoscutei stațiuni pentru tineret și studenți, Costinești. Naratorul Gusti, în rol de scriitor de scenarii și băutor aproape non-stop de

rom cubanez, dezvoltă de fapt fotografia mentalităților dominante în țară: frica de a călca pe becul ideologic, corupția și mimetismul grobian, compromisiul și servilismul grotesc ca bază a supraviețuirii și în special a parvenirii, bref un climat bolnav de ambiții devastatoare și totodată de sciatica încovoierii coloanei vertebrale. Parcă

spre a se deosebi și evada din această lume bea Gusti, și chiar se lasă ispitit, îndrăgostindu-se de o medicinistă, Ioana, concurentă și ea, deși puțin atipică, la ineditul concurs pentru cea mai frumoasă domnișoară Bovary în costum de epocă. Epilogul povestirii este de două ori surprinzător. Frumoasa și frivolă câștigătoare Liliana, întrebată pe scenă ce-ar vrea să facă ea în viață, declară public: „vreau să emigrez în R.F.G.(...) pentru că m-am saturat de țara asta de căcat (...); ulterior aflăm că tatăl Liliane nu era altul decât generalul de securitate Stamatoiu. Medicinista se „apropiase” de Gusti nu din motive erotice, ci pentru a avea ocazia să-i transmită printr-o „scrisoare de reproș” că-l căuta de ani și ani, de când acesta își părăsise familia și pe ea, fata lui, ca să se facă

scriitor, Nu se știe, cfr. esteticii realiste, ironice, caricaturale a autorului, dacă Gusti va avea remușcări sau dacă...

Florin Iaru (n.1954, București), filolog și poet, se dovedește a fi în „Povești care nu duc nicăieri” un expert sexolog și psiholog al lumii anilor nouăzeci, doctor în Boccaccio, Henry Miller sau Bukovski. După un quiproquo al vocațiilor sexuale, cu măști, travestiuri, transsexuali, urmat de o încăierare (mascaradă curată) în restaurantul bucureștean „Debarcader”, naratorul îl întâlnește pe Novac pășitul, gata de o confesiune totală, anamneză-bilanț, între care și concluzii paradoxale tip voința de posesie asexuală a femeii: „Da, dar pentru ele, sexul e numai ambalajul. Ele râvnesc o posesie asexuală”. Dovada: propria pățanie. Este pur și simplu confiscat de o doamnă extrem de năvălășă ce se dă drept soție de magnat, dus la Hilton și posedat zgomotos (felație ca aperitiv). Factura zilelor și nopților „de farmec pline”: 3000 euro. Dl Novac, căsătorit fiind și nemilionar, începe să se teamă de viața dublă la care este constrâns, în fond, de o necunoscută. Soluția: evadarea sclavului sexual ce era să devină. Răzbunarea amantei de propas: retrăirea cu lux de amănunte la telefon a aventurii cu Novac, la celălalt capăt al firului aflându-se iubitoarea soției a inculpatului.

Cezar Paul-Bădescu (n. 1968) este un cumulard cu masterat în teoria literaturii și literatură comparată; unul din fanii cenaclului prezidat de Mircea Cărtărescu, coordonator al volumului *Cazul Eminescu* (Editura 45, 1999), romancier („Tinerețile lui Daniel Abagiu”, 2004; „Luminița, mon amour”, 2006, ambele apărute la Polirom), C.P.-B. a primit din partea președinției României medalia „Mihai Eminescu” pentru „merite culturale deosebite”, între care și antologarea unor texte de denigrare a unui poet care doar la 20 de ani a declanșat prima revoluție română de limbaj poetic, sensibilitate și stil. Amalgamul lingvistic (anglo-german), una din porunci rețetei postmoderne, nu știrbește cu nimic monologul analitic-colocvial al unui Thomas, protagonistul povestirii „Think globally, fuck locally”, un june anxios și încă virgin. Un anunț erotic din ziar îl scoate totuși din inerție: mai întâi cercetează din exterior respectiva „maison close”, după care se decide să intre, nu înainte de a-și face duș și a-și alege la iPod Gogol Bordello: se cântă exact melodia din titlul narațiunii. Un băiat simțit, am zice, un maniac aproape sperios și cu siguranță inhibat de mercenariatul mecanicist al partenerei ce i se livrează într-un mediu aproape împuțit de sudoarea feluriților clienți de dinainte. Thomas nu e omul care să dea buzna, are oroare de serie, de materie și mizeria fiziologică aferentă, de vreme ce se gândește că „manechinul de la Karstadt era mult mai sexy...”. Are o cădere psihică, urmată de o ejaculare prematură pentru numai 50 de euro. Va deveni Thomas un fan al sexului telematic (mult mai curat, simbolic vorbind), o victimă de fapt a internaților travestiți ?. C.P.-B. își transferă cititorul dintr-un aparent spațiu german într-un spațiu latin, eventual hispanic. Alberto are habitudini de burlac prevăzător de care nu uită nici la cea party unde totul era posibil, inclusiv găsirea sufletului geamăn. Salonul se umple treptat cu o faună feminină de tot grotescul, vibrant și echivoc. După o seamă de quiproquo-uri

și ghinioane, Alberto se resemnează în cele din urmă cu o babetă trecută de șaiszeci, Felipa, dar încă arzoaică, și pe deasupra și rasă între picioare. Pedro, canişul Felipei, va avea și el un rol în finalul acuplării celor doi amanți.

După aceste două semi-eșecuri ale unor bărbați, era cazul, crede autorul, să coborâm la triumful instinctului nepervers de detalii, adică la o nuntă canină. Cfr. tehnicii unanimiste episodul are loc în același timp în Parcul Izvor din București. Fidel afirmației dintr-un interviu de pe Internet conform căruia cea mai familiară îi este chiar propria realitate, C.P.-B., folosind epic-păgânul său spirit de observație, se arată a fi un *virtuoso* al detaliilor împerecherii potăilor comunitare: încăierări, rateuri, renunțări, învingătturul ia totul, posedă jigodia ăncălduri „cu privirea țintind în gol înspre Casa Popului”. Nu lipsesc, bineînțeles, detaliile precum în orice partidă de sex: felație, menaj à trois, show erotic în toată regula, ce mai !

Cecilia Ștefănescu (n.1975, București), filolog, scenaristă, cenaclistă și ea de-a lui M.C. (spre deosebire de Mihail Gălățanu, nici el ușa de biserică, dar care lipsește din antologie) iese la lumină cu „Legături bolnăvicioase” (Editura Paralela 45, 2002) roman tradus în 2006 în franceză (*Liaisons morbides*), ecranizat tot în 2006 de Tudor Giurgiu și distribuit în Europa, Asia, SUA (dar nu și în Oceania, din păcate.) În „Cuprinsă de somn și încă neadormită” eroina se identifică proustian și profită spre a-și da înapoi filmul senzațiilor, amintirilor, sentimentelor de copilă, și în primul rând scenele erotice cu Radu, de fapt, așa cum vom vedea, cu tatăl acestuia. Dorindu-și-l mai „cooperativ” (corect cooperant), protagonista în vârstă de opt ani, deja dezisă de „religia cumințeniei” și plină de inițiative, penetrează camera lui Radu, unde îl descoperă pe dl. Panait (tatăl prietenului ei timid) pentru care face o fixație; de-aici și titlul „Legături bolnăvicioase”, adică gerontofilie pe fond isteric. Fetița morbidă își urmărește „obiectul dorinței”, îl spionează ca un detectiv: investigații, indicii, probe, alegeri, mai tare ca la OTV, încât cititorul de Freud se gândește mai curând la clasică îndrăgostire a copilei de tată. Dar fiindcă toate astea se petrec în vis, inclusiv moartea subită a doamnei Panait, rivala eroinei, nu-i așa, suntem încredințați că cruzimea epico-analitică a Cecilei Ștefănescu este mai mult decât promițătoare.

Lucian Dan Teodorovici (n.1975, Rădăuți) are la activ deja două romane: „Cu puțin timp înaintea coborării extratereștrilor printre noi” (1999) și „Cercul nostru vă prezintă” (2002), ambele sub zodia umorului și a satirei. În „Despărțirea de barză și alte hălăduieli...” protagonistul se confesează cum și-a pierdut inocența sub influența unui văr mai răsărit și mai precoce care i s-a adresat în premieră cu acea expresie verbală care ne tulbură copilăria, dar la altă diateză decât cele știute de el până atunci, voind de fapt să-i spună (pe șleau) că a avut raporturi sexuale cu o fată. Pentru copilul de opt ani acel cuvânt de-ocheat are impactul unei revelații-inițieri. Îl întoarce pe toate fețele. Analitic. Esecistic. Epic. Este cel mai pudic, cel mai cuminte text din antologia „Povești erotice românești”, dat fiind angajamentul său de funcționar la Editura Polirom.

Emanuela ILIE

Un debut ficțional neobișnuit

Cunoscătorilor criticii așa-zis universitare, numele Ruxandrei Ivănescu – conferențiar universitar la “Transilvania” din Brașov – le impune deja un binemeritat respect. Pe de o parte, grație distincției, bunului simț și discreției autoarei, care se ține departe de orice bătaie critică nedemnă de un specialist, cu atât mai mult de unul provenit din mediul academic (altfel, o știm cu toții, la fel de vehement ca și restul mediilor literare). Pe de altă parte, criticul literar a știut să își câștige și apoi să își consolideze prestigiul prin publicarea, la intervale bine gândite, de cărți substanțiale, dense, deși variate ca dimensiuni: o remarcabilă monografie *Ștefan Agopian* (Aula, 2000) și două studii, îndelung elaborate, despre proză: *O nouă viziune asupra prozei române contemporane* (Paralela 45, 1999), respectiv *Paradisul povestirii – memorie și realitate trăită în povestirea tradițională* (Paralela 45, 2004).

În aceste condiții, întârziatul debut propriu-zis literar¹ al Ruxandrei Ivănescu poate părea, trebuie să recunoaștem, o schimbare de perspectivă surprinzătoare. În special pentru că el constă într-o carte de ficțiune prozastică cu totul neobișnuită astăzi, mai puțin ca dimensiune (vastul op numără totuși nu mai puțin de 734 de pagini), sau ca ținută grafică, într-adevăr de excepție (fapt firesc, din moment ce romanul a văzut lumina tiparului la prestigioasa și, mai nou, eleganta editură “Cartea Românească”), mai mult ca formulă tematică și discursivă aleasă de autoare. În esență, însă, *Marañon sau Adevărata istorie a descoperirii Lumii Noi*, această epopee în care aventurosul, picarescul, fantasticul sau senzaționalul își dau mâna cu reflecția asupra istoricității, misterului existențial și cosmic sau magiei erotismului, ilustrează perfect obsesia de adâncime a scriiturii Ruxandrei Ivănescu: pasiunea neostoită pentru povestire, în care și acest subtil analist al ficțiunii prozastice vede o formă literară aproape de perfecțiune. Avem de-a face, s-ar zice, cu demonstrația concretă a unei teorii. Departe, totuși, de a fi tezist, romanul se dovedește drept o lectură inedită și, *da capo al fine*, captivantă pentru varii categorii de cititori. Să vedem însă și care ar fi argumentele acestei cuceriri... transtextuale.

Un cititor naiv, neavizat, simplu degustător de ficțiune limpede, fluentă, dar spectaculoasă, va fi bunăoară cucerit de ceea ce descoperă în cartea Ruxandrei Ivănescu: un

text articulat în întregime pe tiparul călătoriei, al *questei* și al *con-questei*. La o primă vedere, *Marañon* este o poveste fascinantă: cea a adevăratei descoperiri a Americii, care nu-i aparține lui Cristóbal Colón – în romanul de față, un uzurpator ce-și asumă pe nedrept meritele altora (ale fraților Pinzon, Martin și Vicente, ale lui de la Cosa, Peralonso Niño și Pierre Leroux), un adevărat Iuda împins de vulgara cupiditate, un “cojones bleg” mînat de *sacra aura fames*. Cititorul cu pricina se va lăsa furat, cu indubitabilă plăcere, de ingredientele obligatorii care asigură succesul rețetei romanului de aventuri, picaresc, scris în dulcele stil al povestirii tradiționale: intrigi de curte, trădări, vânzări de frate, urmăriri, travestiuri și alte forme de deghizare, lupte pe viață și pe moarte între bande de pirați, înjunghieri, otrăviri, spînzurări, iubiri interzise, dar tumultuoase, ceremonialuri ezoterice. Să le adăugăm savuroasele descrieri de medii diverse (de la rafinatele curți regale ale Spaniei și Franței pînă la fauna pitorească a tavernelor spaniole) și de varii tipologii umane, cu un accent special pe bine cunoscutele tipuri de feminitate (amazonică, demetrică și afroditică, după Evola) și obținem tabloul unei povești captivante, deși destul de stufoase. Schema acestei povești este, desigur, călătoria în sens dublu, geografic și spiritual, întreprinsă de un personaj cu multiple funcții, de eu narant, martor ori protagonist, Louis Dunois. O călătorie transformată, după uzanțele genului, în adevărată inițiere, în *bildungsroman*: există necesarele, bine cunoscutele obstacole, de la bolile determinate de clima nefavorabilă sau cele specifice epocii pînă la intrigile perfide ale demonilor, fie ei interiori sau exteriori. Căci, dacă Tezeu e jucat, pe rînd, de Louis, Martin și Vicente, Minotaurul nu e atît ticălosul laș, Cristóbal Colón, cît diavolul ascuns în profunzimile protagoniștilor: adîncirea într-o sfință lene, tentația unui *dolce far niente* care îi împiedică periodic să își îndeplinească misiunea.

Acestea sînt, în mare, firele complicate ale unei trame țesute de o scriitoare perfect stăpînă pe strategiile artei de a povesti. Ele se adună și se desfac cu ușurință, într-o uriașă pînză ficțională, lăsînd să se întrevadă, cînd și cînd, în momentele cheie ale evenimentialului epopeic, nodurile savant legate: *labirintul* (nu numai urbanistic, ci și general-uman, “căile destinului” pîrîndu-i protagonistului “a se bifurca și a

se afunda într-un adevărat labirint”), *oglindea* (există o serie de povești în povești, dar și de reflecții multiple, nu doar în suprafața speculară) și mai ales *povestea* însăși, focarul iradiant al macrotextului și garanția supraviețuirii (meta)ficționale – a se vedea leitmotivul textului: “Povestea este calea”. Dar niciunul dintre aceste noduri nu este suficient pentru a menține trează atenția unui alt tip de cititor, cel inițiat și, în consecință, pretențios. De un cu totul alt gen de rafinamente are el nevoie într-o epocă în care suflul epopeic poate părea vetust, iar senzaționalul poate fi citit drept un indiciu al slăbiciunii auctoriale. Unui astfel de cititor, desigur, Ruxandra Ivănescu îi trimite multiple semnale că povestea ascunde sensuri nebănuite la o primă, neglijentă lectură. El vibrează, mai întâi, la un element peritextual bine ales, titlul. Descoperirea Americii, a Lumii Noi reprezintă, să nu uităm, pentru Tzvetan Todorov o *întâlnire extremă și exemplară*, pentru că își dezvoltă valoarea paradigmatică, dar și pentru că are o cauzalitate directă. Mai întâi, este evident faptul că evenimentul acesta anunță și pune bazele identității noastre prezente, cu tot ceea ce presupune ea ca tensiune inerentă. Odată cu descoperirea unui nou continent, cu hotare crezute la început ca fiind infinite, lumea pe de o parte se deschide spre nou (Las Casas observa, în *Historia de las Indias*, că începând din 1492, “ne situăm într-un timp cu totul nou, care nu seamănă cu niciun altul”), iar pe de altă parte, se închide ireversibil (însuși Colon se pare că și-a declarat, într-una dintre primele scrisori, dezamăgirea: “Lumea este mică!”), anunțându-se astfel una dintre problematicile cele mai tensionate ideologic în modernitatea propriu-zisă. Odată depășită această primă, paradoxală reacție, se pune apoi problematizarea raporturilor dintre identitate și alteritate, dintre cuceritor și cucerit. În *Cucerirea Americii. Problema Celălalt*, Todorov pleacă, just, de la ideea că aceste raporturi implică la început o judecată de valoare, așadar planul axiologic (Cum e Celălalt? E bun sau rău? Îl iubesc sau nu? Îmi e egal sau inferior?), apoi o acțiune de apropiere de Celălalt, așadar planul praxiologic (il îmbrățișez pe Celălalt, îi îmbrățișez valorile, mă identific cu el, sau îl asimilez?), în fine, o acțiune de cunoaștere a Celălalt, deci planul epistemic (Cunosc identitatea Celălalt sau o ignor?). Ei bine, suita celor trei tipuri de lexeme sintetizând interogațiile de mai sus – *a cuceri? a iubi? respectiv a înțelege și a cunoaște?* – apare și în romanul Ruxandrei Ivănescu, deși e pusă, desigur, pe seama mandatarilor ei textuali. Ficțiunea romanescă de față se dovedește, astfel, o carte foarte bine documentată; și nu mă refer atît la densele referințe geografice, istorice, temporale (pentru care autoarea a consultat, timp de cinci ani, atlase, documente, site-uri, studii aproape intruabile în lipsa motoarelor specializate de căutare, plus tomuri întregi scrise de istorici și cartografi), cît la cele privitoare la stereotipiile imaginare.

Găsim, astfel, în *Marañon sau Adevărata istorie a descoperirii Lumii Noi*, abil strecurate în text, referințe privitoare la geografia sacră, antropologia exotică, zoologia și biologia teratologice, așa cum defineau ele (ce-i drept, în formă incipientă) imagologia alterității în lumea antică, cea medievală și cea modernă. Apar, spre exemplu, curiozitățile fizice și fiziologice, privitoare la oameni sau animale, care agită imaginația omului medieval, tributar încă gândirii vrăjite, mitice. Protagonștii romanului epopeic decupează, exact ca în epoca revitalizată în ficțiune, realitățile necunoscute din spațiul abia descoperit, după sistemul de simboluri ale gândirii

mitice, proiectînd, concret, haloul suprarealului asupra naturii umane și animale care *încă-nu-li-s-a-revelat*. Fantezia lor naște, la început, monștri: canibali, cinocefali, ihtiofagi, amestecuri grotesc dozate de forme și specii, pe care călătorii îi “contemplă” cu un firesc *mysterium tremens*, înainte de a constata, ușurați, că în vegetația luxuriantă de pe continentul abia descoperit nu se ascund decît... banalii indieni.

Să nu uităm, apoi, faptul că Indiile (destinația inițială a lui Colón) erau situate, pentru cartografii, navigatorii, curtenii, chiar și pentru oamenii obișnuiți ai Evului Mediu și al Renașterii timpurii, în imediata proximitate a Paradisului terestru, deci foarte aproape de locul Creației, al Facerii. Această idee se susține și în text, prin simboluri sau imagini altfel contrariante: referirile la limba creației, inscripționată pe un talisman indic pe care îl poartă protagonistul, imaginea celor trei bătrîni în straie albe pe care-i întîlnește în drumul spre tărîmul miraculos, această *tierra firme* care se dovedește un fel de drum spre viața veșnică, spre un tărîm aflat dincolo de spațiu și de timp, ca și Insula lui Euthanasius. În fine, chiar descripția paradisului mundan care se relevă ochilor fascinați ai corăbierilor de fiecare dată cînd ating tărîmul american, sau codul atitudinal specific intrării în acest spațiu matricial, adamic (după ce sărută pămîntul nou “cu neostoită patimă”, cu “ochii nesățioși de fericirea unui vis împlinit” și conferă identitate nominală “țărîmului ce părea întruchiparea frumuseții divine mutate pe meleaguri pămîntești”, aventurierii se spală, goi, în ocean, reiterînd gesticulația și inocența adamică). La sfîrșitul călătoriei – adevărat *Iter ad Paradisum* – ei înțeleg că sînt de fapt eroii unui basm al ființei în fine reintegrate în marile ritmuri cosmice: Martin Pinzon îi și declară, înainte de a muri, lui Louis că el este de fapt prințul aflat în căutarea tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte (poveste, firește, cunoscută protagoniștilor grație unei alte reprezentante a alterității entice, o hanșă de origine română).

Ruxandra Ivănescu nu construiește, bineînțeles, o “ficțiune a altului” în sens etnic, cultural și religios, asemănătoare celei teoretizate de Marc Guillaume și Jean Baudrillard în *Figurile alterității*. Pe autoarea noastră nu o interesează neapărat înfruntarea reală dintre cuceritori și cucerțiți, conflict real, grefat, cum știm, pe diferențe de ritualuri, de tabuuri religioase, culturale și lingvistice, reduse la formula, perpetuată în secole de-a rîndul: “Pentru că nu ești ca mine, te voi exclude sau te voi ucide”. Dintre vocabulele sus citate, din care Todorov brodează istoria relației cu alteritatea, nu *a cuceri* contează foarte mult în proza ei, ci *a iubi* și *a cunoaște*. Cu reflexivul inerent. La sfîrșitul *Procesului lui Cristóbal Colón*, Louis realizează că, în sfîrșit, își cunoaște, acceptă și iubește adevărata misiune: care nu este aceea de a cuceri vreun colț de lume, de a acumula titluri și alte trecătoare bunuri lumești, ci aceea de a scrie povestea, deci a o re-inventa, grație propriei imaginații creatoare. Căci, mai mult decît cel mai eficient mijlocitor lingvistic, mai înainte de a fi chiar un succedaneu al nemuririi, “povestea e calea spre noi”. Ficțiunea *adevărată* despre descoperirea Lumii Noi este, de fapt, o ficțiune a *aceluiași* la întîlnirea cu *altul*. Adică, dacă vrei, o carte despre (auto)cunoaștere, prin mijlocirea ficțiunii modelatoare.

(Endnotes)

1. *Marañon sau Adevărata istorie a descoperirii Lumii Noi*, Cartea Românească, București, 2008.

Pelerinaj în cetatea cărților *)

La prima vedere, diversitatea scriiturii lui Remus Valeriu Giorgioni este una bulversantă, autorul părând a se plia oricărui subiect, oricărui stil, indiferent dacă e vorba de proză sau poezie. La o privire mai atentă însă, volume foarte diverse ca factură, precum „Norul de martori”, „Mașina meloterap”, „Un suflet ectopic” și „Crucișătorul poema” (aici mă refer doar la volumele de poezie pe care i le-am citit) ori prozele din „Bricul Dalilei” și „Apartamentele spaimei” - îl au ca numitor comun pe mereu surprinzătorul autor, Maestrul Menestrel care, de pe patul de spital din „Ciudad de la Carrera” răspunde ironic sorții care l-a lovit în plex...

A propos de această proză, iată un exemplu edificator în ceea ce privește știința gradării textului.

Treapta întâi: „*Pe coridor trece un stol de îngeri în papuci de casă, trece o asistentă blondă, zornăind niște case-rolle cu tot instrumentarul în ele: bisturie, foarfeci, pense...*” Până aici, totul se înscrie în limita unui realism alert. Pe nesimțite însă, urmând firul enumerării, se produce „decolarea”, desprinderea subtilă de realitate. Momentul ales este unul inspirat: autorul comută în planul fantastic în mijlocul unei enumerări, care începe cu elemnete banale și continuă cu cele fantastice, aparent în continuarea aceleiași idei.

Așa că ajungem la treapta a doua: „..., *circulare de mână și fierăstraie... Trece un stol de mirifice zburătoare brune și studioase, trece Profesorul migrând concentrat către sală: înalt, bărbos și abstrus; sobru, echilibrat și supradotat*”.

Următoarea treaptă, care duce direct în plin ambient fantastic, e introdusă prin aceeași metodă a continuității, numai că de astă dată nu printr-o enumerare, ci prin continuarea ideii Profesorului concentrat și abstrus: „*Chirurgul prin excelență, un Sean Connery al medicinei moderne*”.

Din acest moment, autorul dă frâu liber imaginației sale. „*Trece și Ingrid Bergman în fusta sorei-șefe din <Zbor deasupra unui cuib de cuci>, trăgând după dânsa, cu hotărâre, cu trena și tivul fust(ei), miriade de stele. Trece un supersonic!*” - încheie maestrul, punctând cu un semn al exclamării mai mult decât justificat.

Început cu un coridor și cu niște papuci de casă, pasajul finalizat cu trecerea fulminantă a supersonicului pare

totuși firesc cititorului, iar secretul acestui paradox stă în arta naratorului, un autor care mută trepidul telescopului prin care observă lumea din jur, căutând febril noi și noi unghiuri de vedere. Aidoma unui *inițiat*, făcând uz de experiența personală, dar și de cunoștințe biblice temeinic însușite, omul nostru scrutează aceleași stele, planete și constelații, schimbând mereu punctele cardinale, până când ele, stelele, planetele și constelațiile, devin de nerecunoscut, combinate în noi și noi secvențe succesive, aidoma unui caleidoscop plin de har și imaginație. Caleidoscop derutant, intrigant, luxuriant, din spatele căruia Remus Valeriu Giorgioni ne face cu ochiul, zâmbind amar pe teme grave. Căci, reduse la unitate, la esență, textele reunite în „Cetatea Cărților” - „Kiriati Sepher” - pornesc de la situații deloc vesele, de la „sistemul pentru care omul nu e o ființă, ci un bolnav, un număr, un caz” și până la „arlechinul căruia îi plăcea să facă din durere un ritual”.

Prozele de deschidere au fost inspirate alese, cu fler gazetăresc aș putea spune, asocierile insolite și jocurile subtile de cuvinte atragând cititorul din capul locului.

Mă limitez doar la exemple edificatoare, precum: „*Sunt acel betnic beatificat, încolțit de disperarea calmă a sinucigașului*”, „*De azi mă las de scris, arta scriptorilor-și-zgriptorilor*”, „*Mă foiesc în pat ca o molie molăie într-un dulap de lână, printre munți de naftalină candel*”, „*Arlechinul făcea figura unui Arhiduce imperial în stadiu agonizant. Un ghepard somptuos, voluptuos și crepuscular*”.

La autoironicul Remus Valeriu Giorgioni, până și tăierea efectelor pe care singur le crează e un spectacol în sine.

Meritul autorului este însă acela de a ști să evite la timp aterizarea forțată pe terenul textualismului, temperându-și instinctul jucăuș și imaginația debordantă, care ne duc cu gândul la ciclul „ingeniosului bine temperat” al lui Mircea Horia Simionescu, excelent ilustrat de volume precum „Breviarul” sau „Toxicologia”. Că Remus Valeriu Giorgioni este în paginile acestui volum un ingenu bine temperat, o demonstrează și ruperea de ritm din final, în care proza de atmosferă își face tot mai simțită prezența.

Aș remarca penultima proză, „Azimutul mortului. Furtună pe lac” prin știința dozării elementelor a căror acumulare lentă duce la terifiantul deznodământ din final, care mi-a amintit cumva de „Tragedia americană” a lui Theodore Dreiser. „Farmecul tranchilizant al toamnei românești”, dar și comportamentul somnambul al colegilor este indus de hipnoza Lacului, văzut ca o ființă malefică, disimulată sub straiile grele de alge verzui și putrede. Două cuvinte – „Azimutul mortului” formează laolaltă gluma nefericită, sintagma ce poartă pecetea fatalității. Programele periculoase rulate de conștient și subconștient se transformă în *cod* declanșator al tragediei mute, desfășurată în fața asistenței împietrite ca într-un coșmar paralizant.

Paradoxal, și aici găsim acel filon religios pe care R.V. Giorgioni l-a ținut mereu aproape, mai ales în primele sale volume de poezie. Spuneam, filonul religios se regăsește și aici, dar pe un cu totul alt palier decât în „Căruța uitării” (mai puțin reușită, în opinia mea, deși interesantă ca și construcție), sau în dezvoltarea cu totul atipică din „Cetatea cărților”, proza care dă titlul volumului, un fel de „gălceavă a înțelepților” care, prieteni fiind, cad în final la pace abandonând cititorilor cheia dialogului lor. Dialog sugerat de coperta ce reproduce două scaune (asemănătoare, dar totuși diferite!) desprinse parcă din decorul piesei ionesciene „Scaunele”. În treacăt fie spus, mi-a plăcut înșiruirea numelor fantastice de orașe cutureierate de călătorul cultural Florinus Safer, amintind de „Orașele invizibile” ale lui Italo Calvino.

Oricum, cel puțin opt proze din această carte au izvoare și semnificații mistice, precum melodiile celor opt glasuri bisericești care întregesc aceeași armonie.

Glasuri care amuțesc parcă în fresca grotescă a vieții de la țară, populată cu figuri grosiere, care ne transpun în lumea de bâlci ilustrată parcă de caricaturile Tiei Peltz. Ronțăitul semințelor și jocul de cărți la capul mortului, cearta și beția, desacralizarea, apariția porcului în locul repausatului ce scruta tavanul cu un ochi deschis, toate se îmbină într-o proză de un realism crud, în care „mirosul timpului se pierduse în găleata de varză, printre căteii de usturoi și intrase, ca duhul, înapoi în sticla de țuică”!

În ceea ce mă privește, o impresie cu totul aparte mi-a făcut dansul mecanic al celor două figurine palide din „Arlechinul și Colombina” – sau despre scrisul turbulent al poetului pe tăpșanul Metaforei, cum bine glăsuiește subtitlul. Este o proză ce amintește de tulburătorul volum de science fiction „Apartamentele spaimei” publicat de Remus Valeriu Giorgioni la editura daneză „Dorul” – Aalborg, din păcate într-un tiraj prea mic, în anul 2001.

Sincer să fiu, aș dori ca peste ani și ani, înțelepții acestei lumi, înveșmântați în mantiile distinctive ale feluritelor ordine, priorii și congregații, să se adune în fața Cetății de cărți cu care autorul și-a împrejmuțat numele și să discute la fel de aprins cum o facem noi azi asupra sensurilor literaturii sale. În această vreme, noi, cititorii săi fideli, ne vom fi aflat înăuntrul, ca-ntr-o *cetate de scăpare*, ca să folosim termenul biblic, privind cu îngăduință la criticii de azi și de mâine.

În ceea ce mă privește, consider „Kiriati Sepher” un remarcabil volum eclectic de proză modernă - și ce poate fi mai frumos decât o carte cu nume de carte, dedicată unui prieten cu nume de carte!

*) Remus Valeriu Giorgioni – „Kiriati Sepher”
Editura Tracus Arte București, 2008

Miruna VLADA

Soni sau Cartea care-și bate autorul

Andrei Ruse e o *figură* în peisajul deja ușor obosit al literaturii tinere, douămiiste, postdouămiiste, douămizeciste sau cum s-o fi numind. A debutat la Editura Vinea în 2007 cu *Black Job*, un volum de poeme autenticiste, cu violențe de limbaj, puțină melancolie și ceva revoltă socială (așa cum se face), parcă proaspăt ieșit de sub manta lui Marius Ianuș, cu care autorul avea deja schimburi intense de opinii pe internet. După această trecere prin poezie, Andrei abordează cu nonșalanță romanul (*Soni*, Editura Tritonic, 2008). Pentru el, așa cum nu se sfiește să declare onest, *Soni* a fost un experiment. Și nu doar în promovare, așa cum pare la prima vedere, urmărind referințele numeroase pe internet sau numărul mare de exemplare vândute, ci și la nivel de scriitură și construcție. Iar un lucru ușor de observat de la bun început, în această ordine de idei, este că atât descrierile cât și personajele trimit cu gândul spre experimentele multimedia, pe care Ruse le face asiduu pe internet și care i-au invadat treptat și experimentele literare.

Poate și de aceea, cartea pare un puzzle ale cărui fragmente au fost elaborate înainte de a exista întregul. Ea emană o senzație de redundanță, întrucât multe dintre descrieri, imagini, evenimente se înlănțuiesc într-o manieră repetitivă, același lucru fiind spus adesea cu alte

cuvinte sau în alt context. Cred că dacă povestea era redusă la 5 capitole de forță ar fi furnizat o lectură mai intensă. Și ar fi lăsat o emoție și mai mare în spate (deși miza lui Andrei Ruse nu este emoția, ci senzația). Căci după vreo 30 de pagini începi să te obișnuiești cu boala Soniei, cu dramotelele ei zilnice, chiar cu cinismul său, dublat de o sete de viață afișată ostentativ, ceea ce de la un punct încolo devine dezgustător. Și foarte neautentic, precum, de exemplu, folosirea copiilor în publicitate. E ceva monstruos în aceste acțiuni în care mesajul se travestește, pentru a-și atinge finalitatea (adică empatizarea noastră totală cu Soni), în candoare și puritate. Căci dacă romanierul zilelor noastre devine doar un om care se așază în fața laptopului cu intenția clară de a face dintr-un personaj purtătorul unui mesaj lesne de decodat și percutant totodată despre cutare sau cutare lucru (în cazul de față moartea), folosind așadar tehnica spoturilor publicitare, create special pentru a atinge un anumit *target*, există riscul ca scriitorul să fie redus la statutul de simplu creator de sloganuri dezvoltate pe sute de pagini. Cred că aici stă poate și explicația faptului că autorul s-a întins pe atâtea pagini: ca să fie cât mai exhaustiv în tentativa de a o face pe Soni să semene cu cât mai mulți dintre potențialii săi cititori, preluând elemente din cât mai multe sfere

ale vieții de *animal urban*. Limbajul care abundă de americanisme, referințele la scene de film antologice sau refrenuri de melodii intrate în conștiința publicului tânăr deja ca niște *icon-uri*, evocarea unor spații care fac parte deja din *mitologia* vieții de noapte bucureștene, evidențiază faptul că autorul se adresează unui grup țintă foarte bine determinat, ceea ce îl face însă greu lizibil pentru un cititor de altă categorie de vârstă, aparținând altor medii sociale sau cu alte preocupări.

Nefiind însă o natură suficient de calculată pentru a realiza cu rigurozitate un asemenea proiect, Ruse nu a reușit (spre reușita parțială a cărții) în totalitate acest puzzle minuios și oarecum pervers în intențiile sale acaparatoare de succes. Cele mai bine scrise pagini din *soni*, cele care dau o anumită consistență mesajului său, sunt acelea care par că l-au surprins și pe prozator, acelea care par să fi lipsit din planul său inițial. Și de ce cred eu că acest roman își bate autorul (în sensul expresiei metaforice *viața bate filmul*)? Pentru că se întâmplă ceva paradoxal: intenția lui Ruse, adesea exprimată printre rânduri, este să ironizeze un anume tipar de personaj al zilelor noastre, cu două vieți paralele, ce se anulează aparent una pe alta: una diurnă, de job rigid și conformist, iar alta de noapte, dominată de libertinaj și excese. Asemenea personaje se dau drept complexe și metafizice, fiind însă adesea prea obosite pentru a mai lua ceva cu adevărat în serios. Dar ceea ce e ciudat este că autorul face din *soni* un *brand* al acestui tip uman al zilelor noastre. Ni se sugerează astfel că boala Soniei fusese proiectată pentru a îi reda acesteia „viața” pe care nu o mai trăia. Viața pe care o consuma în cluburi de jazz cu aceeași pasivitate ca între maldărele de rapoarte de la bancă. Viața boemă ajunsă la fel de anostă și lipsită de substanță precum cea „ca la carte”. Dar ceea ce involuntar realizează Ruse este o scoatere și mai pregnantă în relief a acestui model de personaj, blocat în propriul său cinism, ce paradoxal îl face să fie dezamăgit de sine, dar și să se autoaduleze cu ardoare. Deși volatil la prima vedere, *soni* rămâne în esența ei un personaj egoist și autosuficient. Iar perioada în care ea „își permite orice” și încearcă să încalce cu tot dinadinsul tiparele moralei comune, nu ne arată decât un individ cu atât mai monstruos și mai vid. Drogurile care provoacă „profunde viziuni asupra ființei”, contrafăcute și desprinse parcă din filmele după Palahniuk sau alții din aceeași serie, bărbații agățați întâmplător, cu vieți ciudate și mereu capabili de acte gratuite *mărețe*, nopțile pierdute în sentimentalisme cu cea mai bună prietenă pe *divinele trepte de la tnb*, temele de „gândire filosofică”, destinate să simuleze straniețatea, folosite mai degrabă ca ingrediente frivole de cucerit partide de-o noapte, toate sunt elementele necesare pentru portretul clișeu al unui tânăr „cool”, situat la o altă extremă a alienării decât, să zicem, manelistul care „vrea bani și să-i distrugă pe dușmani”. Cinismul de acest tip, care te face să accepți cu atâta seninătate vidul din jurul tău, dizolvat în droguri, relații pasagere sau filosofări tip hip hop, face din *soni* o persoană și mai alienată de boală decât era în realitate. Și dacă în literatura clasică așteptam ca personajele principale să depășească un punct critic prin iluminare și evoluție interioară, prin depășirea propriilor limite etc aici descoperi cu exasperare un personaj care refuză până în ultima clipă să fie autentic, să fie liber,

să gândească în afara antagonismelor facile viață-moarte. Și aflăm astfel că punctul în care *soni* se află e unul fără ieșire, fără altă iluminare decât o păcăleală de iluminare, care rezultă din păcăleala despre moarte la care e supusă de medic, ajuns un înlocuitor derizoriu al maestrului spiritual, astfel că din vid personajul ajunge iremediabil vid. Tragismul său trebuia până la urmă salvat de o autentică moarte asumată (contaminarea conștiinței cu SIDA), dar acest artificiu de final nu vine decât să încarce și mai mult trama unui roman și așa inutil de arborescentă.

Un alt aspect ce trebuie remarcat este că Ruse și-a construit cartea pe senzații (una din dominantele noii generații de scriitori), ca și un *copyrighter* dintr-o agenție de publicitate, care după studii de piață psihosociologice minuțioase, folosește în spotul său de 30 de secunde tehnici atent elaborate pentru a ne provoca o senzație anume (frică, foame, sete, satisfacție, excitație etc) care să conducă mai apoi, în mod mecanic, la achiziționarea produsului. Totul e senzație pentru noi în ceea ce receptăm din povestea lui Andrei Ruse pentru că și pentru *soni* lumea e formată din multe senzații, iar moartea nu e decât „o senzație tare” printre altele. Și însuși faptul că e nevoie de o astfel de terapie de șoc pentru a-i aminti unei tinere cu o existență confortabilă că viața merită totuși să fie trăită spune foarte multe despre gradul de deteriorare sufletească la care a ajuns omul contemporan. Dar prin această metodă de „trucare” a spiritualizării prin conștientizarea morții se anulează orice formulă cathartă ce se promitea inițial. Am observat cu atenție că și la nivelul limbajului în momentele în care *Soni* gândește cu profunzime la ea însăși și lume, comparațiile și ideile ei țin tot de senzații.

Ceea ce relevă acest volum este drama tânărului de condiție medie din România actuală, un produs al filmelor, muzicii, publicității, youtube-ului, nici prea sărac nici prea bogat, nici prea cult, nici prea ignorant. Dramă ce constă în faptul că, deși simte că lucrurile din jurul său au luat-o razna, și se simte complet alienat și dezumanizat, el nu mai are puterea și de altfel nici voința de a se revolta, de a exprima o opinie contra curentului, iar dacă totuși o face, instrumentul său este senzația – șocarea, oripilarea, violentarea. De aceea nu consider că finalul este unul prost conceput, cert de tip *hollywoodian* (că e luat cu copy paste din filmul „Eternal sunshine of a spotless mind” asta e altă poveste); el nu face decât să întărească sugestia acestui vid din care individul nu mai poate ieși – până și moartea lui e un artefact, o parodie. Și revin cu un argument mai vechi al criticii literare, dar aplicabil și aici: dacă tragediile grecești erau vii, profunde și intens meditative, deoarece fiecare personaj avea „moartea lui”, ulterior s-a ajuns ca în teatrul asurdului indivizilor nici moartea să nu le mai aparțină în mod intim, devenind o farsă și o altă formă, mai atroce, de alienare. Acest lucru transpare oarecum și din finalul romanului *soni* – ea pare dintr-o dată un șoarece care aleargă în neștire pe o roată, având acces la o dramă ce ar fi putut-o umaniza, dar și aceea e ratată prin faptul că nici măcar sentimentul morții nu mai este autentic și profund – devine o parodie, o strategie gândită de un medic furnizor de senzații tari, în postura unui publicitar ce are ca *target* să ne facă „consumatori” de ... moarte. Să ne facă să ne gândim la moarte

la fel de distorsionat precum se uită un drogat la o floare. Un personaj căruia nici moartea nu-i mai aparține nu poate fi decât unul absurd și devorat de propriul său vid. Desigur, știm că cine nu are un infern și-l confecționează până la urmă. Numai că adesea poate friza kitsch-ul, dramei fiindu-i eliminat tocmai elementul dramatic esențial - conștiința.

Meritul lui Ruse e că are o minte rece și o sensibilitate fierbinte. Ceea ce îi dăunează pe alocuri ca scriitor, dar îl recomandă drept un bun showman, comunicator, PR etc. Sensibilitatea îl face imprevizibil și ușor stângace, chiar patetic și foarte poetic așa cum mi-a părut în câteva pasaje intense ale cărții. Dar mintea rece vrea să preia controlul și deturneză totul către o latură superficială, dar ușor accesibilă, ușor previzibilă, calculată și atentă la detalii care să aducă succesul. Lucrul acesta l-am simțit

când am tot văzut cum pe blogul cărții își număra neconținut cititorii, comentariile, referirile, aprecierile, criticele, interviurile, vizualizările etc. Paradoxal, cifrele trebuiau să vorbească despre o carte ce se revolta în esența ei împotriva reducionismelor și a cifrelor care acaparează viața, a calculului care acaparează spontaneitatea. Dacă Ruse consideră un experiment reușit promovarea cărții sale în rândurile publicului țintă (ceea ce e vizibil de altfel), nu știu dacă felul în care s-a revelat prin intermediul romanului acest personaj deconcertant al zilelor noastre, ce se pregătește asiduă pentru o moarte care nu există, trăiește clipe care nu există și aspiră la stări care nu există decât induse de drog, muzică, filme, prieteni sau sex, nu e cumva exemplul unui experiment scăpat de sub controlul minții reci și intuit cu minuțiozitate de sensibilitatea fierbinte din spatele cuvintelor?

Florin CARAGIU

Cătălina Cadinoiu și Delta din Sângele ei

Citind volumul Cătălinei Cadinoiu, *Nuferii mor în cadă* (Cartea Românească, 2008), nu poți să nu fii atins de acel stihial al „deltei din sângele ei”, în care cuvintele plutesc, „putrezesc” și „germinează” în rescrierile sensibilității poetice.

Portretele umane și ale naturii se amprentează reciproc, se locuiesc reciproc în evocarea băntuită de o dragoste în care angoasa suferinței, rătăcirii, evanescenței, pierderilor, sfâșierilor, revoltelor, sângerărilor vieții, amplificată până la o disperare ce dă îndrăzneala unei prizări foarte directe a fenomenelor, este fructificată estetic în opririle contrapunctice ale unei stări de grație: „Nu am îndrăznit niciodată/ să merg mai departe de mâinile mele împreunate/ în rugăciune” (Peratofobie).

Pierderea de sine este leit-motivul orfic de la care începe aventura „imersiei” în cuvânt, în „zona” întrepătrunderii planurilor, în care pământescul, umanul și cerescul nu mai apar distanțate: „Simt că m-am pierdut nespus/ m-aș căuta prin toate noroaiile străzilor/ pe care umblam cu Lili cu pasivalca/ și-n toate casele în care aruncam porumb/ „Seiu, vaiu, pasivaiu!”/ străzile au fost pavate, casele nu se mai văd/ de ziduri și poate e bine/ n-aș suporta să văd cum m-am pierdut de tot” (Lili și alte enigme); „în curte, mama agață apusul pe sârmă/ alături de hainele pescărești/ agață bătrânele ceruri pe urmă/ mai ia o albitură, o prinde și pe ea în clești” (Aproape ruine timpul).

Tensiunea lirică este amplificată de pendularea între acest mod primal modulat de deltă ca „loc al inimii” și un „aici” al condiției „secesioniste” și „secluzionare”: „Mamă, stai acolo, nu veni, stai acolo/ și vezi găștele cum deoache balta/ lebedele cum scrijelesc cu ciocul de lemn, / în gardul apei hieroglifice/ stai acolo, aici cerul este prea departe de om,/ cerul de-aici nu este înalt cât vița de vie/ din bolta noastră” (Deținuții merg pe vârful degetelor); „aici cerul nu-l poți prinde de plete, să-i tragi o palmă/ când plouă prea tare trezind puii de rândunică din grajd./ Aici deținuții merg pe vârful degetelor, și noi,/ restul, în genunchi deși nu sunt altare/ la tot pasul pe stradă” (Deținuții merg pe vârful degetelor).

Titlul volumului luminează prin contrast transfuzia reciprocă de viață între vârstele și locurile care dau relief, adeseori accidentat, al sinelui: „Cu oameni intrându-și în sine/ nu mai rămâne de încălzit decât liliacul”; „Dacă liliacul înfloarește în octombrie, / nici nuferii nu vor mai muri vreodată în cadă” (Liliacul a înflorit în octombrie).

În această întâlnire a formelor supuse entropiei, însă mustind de voluptate și candoare, legile fizice se supun cu grație imponderabilelor poeticii: „Mi-e teribil de somn și tu, Nina, mi te-asezi pe pleoape/ cu soldurile ca o lună, de 31 de zile, împlinită” (Nina din pahar).

Tăieturile existențiale/textuale sunt o formă de a crea scurtături spre o intuiție a plenitudinii: „Senia, de ce trăiești, proasto, secvențial?/ Pentru că nu-mi ajunge timpul să fiu plenitudine.” (Alibiul privitorului de tablouri).

Dragostea apare, din vârtejul „filmic”, cu savoarea epifaniei: „Pescare, ți-am spus, ești vâsla pe care și-ar dori-o/ orice deltă în sângele ei” (Simfonii în dizgrație); „În palmele tale m-am încălzit și eu, pescare/ ca pulpele femeii hinduse la kangri-ul/ cu cărbuni fierbinți/ și am crescut atât cât să-ți ajung la ureche să-ți spun/ că soarele nu ră sare nicăieri mai frumos/ decât în ochii tăi” (Simfonii în dizgrație).

Prin treceri bruște poeta rupe uniformitatea derulării, creând senzația de vertij, contrapunctată de intensitatea iradierii expresive a chipurilor: „În fotografia de nuntă, bunica mea, Ecaterina/ are pantofi negri și rochie albă de mireasă/ într-o seară de aprilie/ când încă atât de multă lume mai trăia./ Griul găștelor nu este o revoltă stradală și dictatura/ plaselor o acceptăm, / Faust semnează pactul/ pe tocurele caselor de stuf, cu anluminură pe margini./ Sub acoperiș de stuf mă închin când beau apă,/ crușca devine pieptul meu sub răstignire/ în timp ce încurc versuri din Crez/ cu onomatopee de chemat lebede la poartă./ (Din curtea Ecaterinei).

Reacția eului liric scindat între două lumi este punctată prin crochiuri-autoportret ce arată ca soluție de reconciliere, a efemerității cu permanența, o „micșorare” de sine și acceptare cu nuanță mistică a fluxului ireversibil,

dramatic al istoriei: „sunt singurul val ce ajunge la mal/ dar/ nu se mai întoarce niciodată înapoi în mare. (...) dar știu că sunt în lume, sunt în mare/ în drumul unei herghelii de cai, un ciob de cretă” (Re e doar o notă muzicală); „îmblânzitor de licurici nu spune nimic/ la fel de bine se pot îmblânzi mărgelile galbene/ din fosfor cu un gât de lebădă/ la fel de bine se poate îmblânzi o lună plină/ cu o seară de jazz/ la fel de bine se poate îmblânzi o sală plină/ și o altfel de lege. / Margini nu mai am de când nu mai sunt file de scris/ am doar un păr lung cât drumul și o câmpie zvâcnind/ de greieri” (Bună ziua).

Semnul acut al prezenței și iubirii remanente rămâne umbra proiectată pe zid: „Îmi cer scuze, dar nu vă pot spune cât e ceasul./ Mi-a căzut umbra de pe zid/ difuză ca o herghelie de cai orbi” (Alibiul privitorului de tablouri). „Umbrele au stat atât de des pe ziduri împreună/ încât ar suferi mai rău decât noi dacă ne-am despărți” (Oublié).

Înfrângerea e paradoxal convertită în fericirea unei ieșiri din sine și „refamiliarizări” cu „carnea” cuvântului: „Am rămas fără istorie, fără câmpuri de luptă/ acum printre frunze/ trecând ca Napoleon printre zdrențele redutei, / cu singura fericire de a mă compara/ într-o toamnă de mahala/ cu o înfrângere celebră. (...) Cât îți trebuie să fii fericită, copilă cu ceasla? / O tarabă și un robinet să-mi amintească: / «timpul trece, Ana, vinde strugurii, / apoi du-te acasă și deschide alfabetul la litera C/ de la câine, copil, credință!»” (Fericirea de a vinde un coș de ceasla). Procesul nu este unul facil, imaginat simplist, ci presupune o „crucificare” și o fluidizare/pneumatizare a „înscrisului identitar”: „Numele sângelui tău este scris pe cruce/ și tu nu știi de la ce literă a început să curgă” (Simfonii în dizgrație).

Atmosfera gravă este „relaxată” prin accentele ludice și boeme diseminate în mai toate poemele din volum: „As-tăzi, mi se-aruncă oamenii cu bloc cu tot, / metrour cu țigani cântând la acordeon, / timpul, străzile, cerul chiar acum crestat de-un avion/ se-aruncă în mine ca întunericul/ în aventurile fără sfârșit din munții Bihor. // Cu plăcere sunt eu eșafodul. / Cu plăcere sunt eu ghilotina. / Nici o prăpastie nu s-a umplut până acum/ vreau să fiu eu prima.” (Cu plăcere sunt eu ghilotina); „Ne revărsăm adorațiile sonore în trupuri/ ca pe-un vin roșu într-un pahar/ atât de beți, / beți de viață, oameni, nisipuri, mahala” (Beat de).

Fascinația dragostei, nebunia fericitei ei îndrăzneli modelează și des-limitează antinomic toposul prezenței în-celălalt: „Ochii tăi nu sfârșesc în mine niciodată/ deși din mine niciodată nu ies. / Mi-ai spus cândva de nebunul Fane/ când ți-a intrat în casă/ s-a întins în pat, / înainte, s-a închinat la icoană/ a mâncat strugurii din tavă. / Tu n-ai zis nimic. / De ce mi-e frică să te întreb/ ce faci în casa mea/ așa cum ție îți era frică să-l întrebi pe nebunul Fane? // Acum că tot ai venit/ hai să locuim în inima mea, / iar inima ta o ținem pentru oaspeți” (Inima ta nelocuită).

Credința născută „prin piele” e respirația dragostei străbătute de suflarea divină, care sublimează tensiunile: „Mi-ai spus cândva: / «Ai intrat încălțată în inima mea»./ Bat clopotele de utrenie sub picioare/ am tălpile goale/ dar mă-ncaț în clopot. (...) Am intrat încălțată în inima ta în clopot/ se-adună deja femeile și sfinții la tine în altar/

te miros a busuioc/ ți se-aude Crezul prin piele, știi? / și plouă pe acoperișul bisericii tale în ropot/ ah, știu că-mi mulțumești, ți-am dat un rai/ eu, inima ta de clopot” (Rai apropiat).

Echilibrul erotic însă e mereu fragil, expus intemperiilor, calamităților, accidentelor, cerând a fi hrănit printr-un continuu schimb de energie, cu un elan donator: „Inimile se schimbă între ele ca pinguinii/ să nu moară de frig” (Copilul în costum de leu I). Nu întâmplător, astfel, vremea de secetă este pusă într-un fericit contrast cu roșul macilor, în sincronie cu glasul sângelui și iubirii: „Drumul pe care merg/ se-ntinde ca după un somn profund. (...) N-a mai plouat de când au fost războaiele/ și mamele își plângeau feciorii. / De atât timp n-a mai plo- uat/ încât oamenii știu povești cu ploaia. Dar nu înțeleg cum cresc atâtea maci/ în lanul de pe marginea drumului/ pe care merg eu cu gălețile goale” (Poezia din care ai ie- șit tu).

Recursul la fantezia, naivitatea, candoarea și uimirea copilăriei dă curs spontaneității cuvântului creatoare de poveste. Evitându-se fixația lui în idee, acesta apare un afluent nepuizabil al gestului existențial de contactare și asimilare participativă a lumii: „Nu aștept pământul/ să spună că nu mă vrea, / că-i plin de mine, / aștept să cadă noaptea, / pe întuneric, să-mi adâncesc mâna în gă- tle/ cum îmi plăcea în copilărie/ să-mi adâncesc mâna în gușa de pelican/ căutând epavele și peștii” (Nu aștept pământul); „Cine ridică privirea de privire va muri, / dar sub o lamă încrustată cu ochi de cerb, / gâtul își înfrumu- sețează pulsul/ domolind în el toate pădurile” (Mă ono- rez în genunchi); „copilul desenează un șotron. / La fieca- re săritură/ lumina tresare ca mălaiul în ciur” (Cioburi); „Marea mi se spânzura de gleznă/ cu un delfin eșuat/ cum se spânzură luna zilnic de beznă” (Cu plăcere sunt eu ghi- lotina); „Maria, ai căzut în fund văzând cerul/ apropiin- du-se de tine” (Mama Maria I).

Totul se întâmplă fără forțări, cu frustețe și nepreme- ditare, fiind proiectat din suflul interiorității în raport cu starea de lucruri: „Deltei nu trebuie să-i strâng vintre- le în palme/ ca s-o țin minte” (Oublié); „Maria își arată mâinile, în linia vieții, / a succesului și a inimii sângele proaspăt/ mă privește drept în ochi” (Mama Maria II); „O să-ți scriu în cuvinte și puradei” (Scrisori în cuvinte și pu- radei); „Plouă în casa ta/ geamul l-ai lăsat deschis pentru miile de curcubeie” (Hei Nichita).

Dincolo de fluctuațiile vieții, cuvântul desprinde va- loarea unică a gestului de raportare/închinare la taina ei, cu conștiința limitelor: „fruntea mi-o apropii de pământ cu mult înainte/ să și-o apropie ceilalți/ și când înfiorați vor trebui și ei s-o plece/ noi ne vom simți deja împăcați. / În final, ei cu capul în pământ și noi în genunchi, / vom fi mai înalți. / Absurd. Să umbli drept în viață ca la sfâr- șit/ (mai ales la SFÂRȘIT) să-ți fie mai înalt unul/ care până acum a umblat numai în genunchi” (Mă onorez în genunchi).

Debutând deja cu o voce singulară în peisajul poetic contemporan, se poate spune despre Cătălina Cadinoiu că a suflat în textele sale „suflare de viață”.

Valentin COȘEREANU

IPOSTAZE ALE SUBLIMĂRII (3)

Omul real, omul poetic

Ar fi aberant însă ca, adâncind tipul acesta de demers, să se facă din Eminescu un Iisus (se află, oricum, multe în grădina criticii românești!); el rămâne ce i-a fost dat să fie: *Sfântul preacurat al ghiersului românesc*, așa cum l-a numit Arghezi. Destinul a făcut să se nască în mediul citadin al Botoșanilor, târg înfloritor la vremea aceea, priitor mai degrabă părinților decât copilului; copilul Mihai a trebuit să-și urmeze destinul acolo unde acesta l-a condus, în raport cu propria structură. Era ca intrat în vârtejul unei ape din care nu putea ieși, oricât de bun înotător ar fi fost. Nu se știe nimic despre atitudinea copilului din oraș, dar se știe că natura încă nealterată a Ipoteștilor a rezonat perfect cu structura lui romantică. Copilul, care căuta singurătatea cu orice preț, a găsit-o – dacă nu cumva ea l-a întâmpinat – pe la opt ani, în stare pură, pe întinderea moșiei (420 hectare!) cumpărate de familia poetului în 1847.

Există – spune Lucian Blaga – un inconștient cu o seamă de predispoziții native.^[1] Eminescu a fost urmărit toată viața de visul unei insule paradisiace, unde viața capătă din nou fluxul primordial, fără șocuri, fără conflicte și chiar fără conștiință, unde omul are prilejul să-și desco-

pere condiția adamică de înaintea căderii din Paradis^[2]. Or, Eminescu a găsit acel loc ideal fără să-l caute. Dar ce găsește, în fond, Eminescu la Ipotești? Nu se găsesc în toată țara locuri cu mult mai spectaculoase? Răspunsul este afirmativ, desigur; Eminescu, însă, la vârsta aceea, nu căuta frumuseți în sine, imagini spectaculoase; el a primit ce i s-a dat și a văzut în asta un colț de rai, grădina lui Dumnezeu. Poetul vede mai întâi ceea ce nu i-a fost dat să vadă în Botoșanii clădirilor îngrămădite de lângă biserica Uspenia. Vede, adică, ceea ce la Ipotești intra în firescul incinței: *Alei întunecoase de nuci cu frunza lată/ Și snopii de flori albe pe crengi de cireș/ Și iarba cea subțire și moale-amestecată/ Cu flori galbene ș-albe pintre pelinii deși/ Pelinii suri c-argintul cu dulcile miroase/ Ce împlu-ador-*

1. Lucian Blaga, *Orizont și stil*, ed. cit., p.133.

2. Mircea Eliade, *Despre Eminescu și Hasdeu*, Ediție îngrijită și prefată de Mircea Handoca, Iași, Editura Junimea, 1987, p. 38-39.

mitoare tot aerul cel cald/ Și vișini cu crengi grele de boabe-ntunecoase/ Și lanțul ce se mișcă în valuri de smarald.^[3]

Satul e atemporal – spune Blaga, el s-a păstrat în toată curățenia sa, iar copilul Mihai, purtându-și aceeași inocență naturală, a intrat cu el într-o consonanță veșnică: *La sat copilăria e o vârstă autonomă, care înflorește pentru sine*^[4], la fel ca viața săteanului adult. Într-un fel, copilul și satul său se unesc prin aceeași credință în Tot și în toate. Moșnegii spun așa de frumos povești pentru că ei cred în faptele povestite, fapte care provin la rândul-le din timpuri imemorabile. Moșneagul și copilul au aceeași uimire; ei trăiesc și re trăiesc același tors de caier, fiindcă timpul, așezat peste tot în aceleași ritmuri lente, curge la fel pentru ei atât în poveste cât și în realitate.

La sat, bolta cerească își trăiește – în sufletul și imaginația inocentă a celor căzuți întâmplător pe coaja te-restră (probabil din același cer misterios) cu o duioșie dezarmantă și senină – liniștea stelară; din cer, Dumnezeu tuturor, imparțial și bun, prototipul moșnegilor tereștri, coboară fire nevăzute de lumină, o mreață de vâpaie^[5], și dă semne de un clarobscur halucinant: *ca-n vis, așa vii*^[6]. Copacul, roditor sau nu, este într-adevăr elementul de legătură între cer și pământ, arborele cerului (mai exact, coloana infinită – dar perfect reală în ochii copilului); fructele pomului sunt dulci sau amare, în funcție de cât a fost omul de bun sau rău în timpul vieții. Copiii trăiesc aieva (și adesea) această interpretare juvenilă. Nimic nu este mai autentic trăit, într-un elogiu adus satului, decât această aducere-aminte a lui Blaga, cel care va spune mai târziu pe bună dreptate: *Copilăria mea a fost rușinos de lungă*; apoi, ca o ghilotină de adevăr esențial: *Cred că nu s-a isprăvit nici astăzi*.^[7]

Așadar, în infinitul restrâns al copilăriei, totul este ca-n rai, iar privilegiul suprem al acestui rai (deopotrivă închis și deschis tuturor) este că stelele coboară de-a dreptul de pe bolta cerească în căpițele de fân de un miros adormitor, sau, și mai mult, se zugrăvesc singure pe cupola bisericii satului, tăcută și înconjurată de misterul celor mai de temut fenomene. Revenind, când se spune că nimic nu e la voia întâmplării, că toate au o ordine prestabilită, nu se poate să nu te gândești la faptul că biserița cumpărată de Raluca se afla la câțiva pași de casa părintească. *Sunt aici în joc sentimente și vedenii nealterate de nici un alt act al rațiunii și de nici o cosmologie învățată și acceptată de-a gata*^[8]. Iar atunci când Eminescu spune **Credința** (s.n.) zugrăvește icoanele-n biserici –/ Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici^[9], o spune ca o rezultată majoră a ființei copilăriei, nu atât din șarja amar-lucidă a maturității; la el, brazda reavănă a contopirii cu realitatea imediată a copilăriei pare a fi un dat imuabil, greu de răsturnat, cum lui însuși îi era greu să-l privească altfel decât ca pe un dat; un dat pe care l-a simțit călăuză credincioasă pe tot parcursul vieții.

Un exemplu ilustrativ în acest sens ar fi acela povestit de bunul său prieten Ștefanelli, atunci când, datorită împrejurărilor, a făcut o dărmător de frumoasă declarație de dragoste unei fete pe care o vedea pentru a doua oară. Era vremea studenției, iar împrejurarea era dintre acelea care le este dată să li se întâmple numai anumitor oameni. Că intra în acest joc o stare competițională, o demonstrează faptul că Ștefanelli, coleg de studenție, îl întreabă uimit cum de a reușit să făurească o atât de minunată declarație spontană. *Eu credeam* – a fost răspunsul de o simplitate dezarmantă al lui Eminescu și cu aceasta dialogul a intrat în neant. Aceeași simplitate ca ploaia de stele din biserița familiei, do-vadă că pentru Feții-Frumoși vremea nu vremuește^[10], iar timpul nu ostenește; zăbava asupra-i e în zadar.

Când se pune în cumpănă credința lui Eminescu, impresia generală este că doar educația din școlile comuniste a deformat percepția relației poetului cu Divinitatea, că, în fapt, ea a fost excepțională în sensul intim al copilăriei, că el a fost ales să trăiască altfel smerenia și a pățimit destul pentru aceasta mai târziu. Comentariul lui Eugen Simion merită toată atenția: *iarăși copilăria: vârsta când ființa individului învață ceva esențial; și rămâne, în viață, cu ceea ce învață acum*.^[11] Ca orice conștiință juvenilă, copilul Eminescu a trăit misterul sfinților ca pe un dat al sorții, de neschimbat; una dintre dovezi ar fi și faptul că prin ceața amintirilor, mama, dulcea mamă, îi apare ca o ființă palidă, **un inger** (s.n.) care mi-a descântat copilăria cu glasul ei dureros și suferitor^[12]. Erau, desigur, lucruri care țineau de o intimitate existențială și creatoare strictă, lucruri *Ce mintea mea adânc o fermecară/ Abia-nțelese, pline de-nțelesuri*^[13]; erau lucruri *Ce anii mei de-ntâi i-nseninară*^[14].

Mai târziu, aducându-și aminte că acolo i-a fost botezul, copilul va decoperi în incinta proprietății familiei de la Ipotești biserica-n ruină, pe care-o zugrăvește aproape fotografic: *Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,/ Și prin ferestre sparte, prin uși țiue vântul –/ [...] Năuntru ei pe stâlpi-i, păreți, iconostas,/ Abia conture triste și umbre au rămas*.^[15] Și documentele vorbesc, la rândul-le, în modul cel mai real posibil; biserița datează de pe la 1680 și, după multe schimbări și preschimbări, devenise o ruină, nelipsită însă de un farmec misterios: *Drept preot toarce-un greer un gând fin și obscur,/ Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur*.^[16]

Dar misterul bătrânei biserițe în care *La botez l-a dus pe micul/ La icoane l-a-nchinatu-*^[17] constă mai puțin în mantia de religiozitate în care este învăluită; sprijinind pereții cu nevinovăție ori folosindu-i pentru de-a v-ați ascunsă, copilul resimte că misterul se-ntâmplă înăuntru, ca un cocon învelit în ascunzișul sufletului. Atunci când participi la ceremonial, îi vezi pe toți ai tăi smeriți

3. Mihai Eminescu, *Opere V*, ed. cit., p. 272.

4. Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, loc. cit., p. 6.

5. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 168.

6. *Ibidem*, p. 120.

7. Apud Liviu Rusu, *op. cit.*, p. 110.

8. Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, loc. cit., p. 7.

9. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 69.

10. Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 328.

11. Eugen Simion, *op. cit.*, p. 200.

12. Mihai Eminescu, *Opere VII*, ed. cit., p. 186.

13. Idem, *Opere III*, București, Fundația „Regele Mihai I”, 1944, p. 142.

14. *Ibidem*, p. 143.

15. Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 69.

16. *Ibidem*.

17. Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 66.

și foarte, foarte serioși, sumbri chiar, și nu știi ce să înțelegi; pricepi așadar că nu e joacă nici măcar pentru cei mari și că ei respectă acel ceva ca atare. Și-atunci te conformezi. Te pătrunzi de taine neștiute ție, ca un mic actor de mare credință. Când ești copil, primești totul de-a gata; copilul nu se gândește dacă există sau nu Dumnezeu. Îl primește ca pe un dat, ca pe o existență atotcuprinzătoare, moștenită din *illo tempore* și ajunsă până la el pentru a-l ocroti de câte ori este nevoie.

Copilul de la țară aude la tot pasul ferească Dumnezeu și trăiește având conștiința împăcată că această formulă îl va scăpa de toate relele posibile. Altfel, când se zgârie din neatenție într-un spin de salcâm și îi curge sânge, el este disperat că pe acolo i se va scurge viața. Atunci, formula *Doamne, apără-l și păzește-l!* este pentru el o simplă formulă și privește în ochii mamei, cerșind cu disperare vindecarea de ceea ce crede el că este moartea. Cum însă îi trece foarte repede, copilul uită pericolul și reintră în stricta realitate înconjurătoare; țințirul și biserica noastră erau alături cu grădina. Cum pleacă mama, luai o pătură și mă dusei în țințirim... Era multă și clară lumină de lună... ramurile salcâmlor erau negre, gratiile de la capela noastră, cu vârfurile aurite, străluceau și vântul atingea *** de clopot... clopotul abia atins suna dulce, foarte dulce și melodios.^[18]

În fiecare zi, copilul, imaginativ prin excelență, urcă în vis la cer cu îngerașii desenați pe catapeteasmă, ori este cuprins de melancolia lunii în preajma crucilor văruite ale țințirului. Deși trăiește frica în toată amploarea sa, căci întinericul îl sperie, copilul încearcă totuși un fel eroic de a scăpa de gândul moroilor din cimitir, pentru a pătrunde dincolo de jocurile și de umbrele nopții, sau, poate și din simplul motiv de a se lăuda a doua zi cu propria-i vitejie și pentru a fabula asupra a ceea ce a văzut; căci lăudăroșenia, soră bună cu inventivitatea, stă mână-n mână cu imaginația infantilă. Sigur că Eminescu a fost și el încercat – întocmai ca poetul din Lancrăm, *mut ca o lebădă* – de acel cutremur, *ce-l încerci în copilărie, ca și mai târziu, când calci prin prejma ultimului hotar...*^[19]

În ultima vreme a fost formulat principiul că orice operă de artă este un întreg închis în sine și că nu poate fi înțeleasă decât din ea însăși. Cunoașterea unui autor nu poate fi de nici un ajutor pentru o receptare adecvată. Idealul – așa s-a afirmat în cele din urmă – ar fi o istorie a literaturii „fără nume de autori”^[20]. Numai că lumea noastră ar fi nespus mai goală și mai săracă dacă în afară de **Hamlet** și de **Regele Lear**, în afară de **Divina Commedia**, în afară de **Werther** și de **Faust**, n-ar exista și figurile autorilor: Shakespeare, Dante, Goethe. Și aflăm, cu o ciudat de profundă satisfacție, că [...] Homer este din nou Homer, că a trăit și că poate continua să trăiască pentru noi.^[21] În felul acesta, ralierea la cele susținute de Wolfgang Kayser devine obiectivă, așa cum devine o convingere afirma-

ția aceluiași când spune că sesizarea justă a unei opere depinde foarte des de cunoașterea autorului ei^[22]. Goethe spunea că toate operele lui sunt crâmpene ale unei mari spovedanii.

Faptul este analizat de Eugen Simion în *Întoarcerea autorului*: fără puțință de tăgadă, teoriile cad în fața unor cazuri de acest fel^[23]; existența omului care scrie mai înseamnă încă ceva, că omul nu trebuie lăsat la infinit în fața porților închise ale operei (ale propriei opere, n.n.). Din când în când acest mare exilat trebuie să fie acceptat în țara imaginară pe care a creat-o^[24], pentru că opera se lipește strâns de viață^[25]. Citându-l pe același autor, se poate spune că literatura poate anula o viață sau îi poate da o mare dimensiune^[26]. În acest caz, că viața lui Eminescu a căpătat dimensiuni urieșești datorită operei sale: urmărindu-i universul, îl urmărim implicit pe autorul ei.

Așadar, copilul năzdrăvan, care citea cocoțat pe casă și care prevestea ploile cu grindină, începe, după ce-și însușește toate tainițele ungherelor curții, să râvnească la ceea ce se ascundea împrejurul ei, căci nimic nu-l rodea mai mult pe acest mic Napoleon al curții decât cucerirea pământului depărtării (atunci infinite) cu halou de munte. Nimeni nu-l mai putea opri, nici biciul tatălui, nici vorba *dulcii mame*; atracția senzațiilor necunoscute, dar pândite și râvnite în egală măsură, era irezistibilă. Cum s-o poată ocoli când i-a fost predestinată, când a lui era toată lumea și când taina codrilor de-aramă îi dădea fiori, iar instinctul îl mâna la **dezlegarea** misterului, căci nimic nu e mai de nestăvilit decât instinctul de a nu-ți stăvili curiozitatea. Ce taine o fi ascunzând pădurea care-și bate frunza lin^[27]? Cum o fi arătând zâna cea bună despre care se spune că ar apărea noaptea pe lună plină, în luminiș de lângă baltă, unde saltă trestia înaltă^[28]?

La început, se bănuiește că raidurile înspre lac și pădure le făcea însoțit de Ilie, fratele mai apropiat vârstei sale. Desigur, ele au fost o vreme joacă nevinovată de copii în escapade diurne, când amândoi uitau că trebuie să se întoarcă acasă, când nu le era foame o zi întreagă și când numai apusul soarelui îi întorcea hămeșiți înapoi spre a primi dojana mamei, bucuroasă și ea că au ajuns totuși înaintea soțului. Căci acesta judeca „vinovățiile” copiilor după vanitățile lumești, punându-le în aceeași cumpănă și sancționându-le cu aceeași asprime.

Căminarul, om crescut în spiritul Bibliei și al tradiției, ocupat ziua întreagă cu moșia sau cu treburi în împrejurimi, îi trata pe copii cum își trata și slugile atunci când greșeau; biciul le rezolva pe toate. În mintea lui, copilul trebuie să urmeze exemplul tatălui care, din tinerețe, s-a descurcat cum a putut, luptând singur și răzbind în viață. Numai că Eminovici uita – sau nu mai apuca – să spună mai nimic din toate acestea, căci nu mai prididea cu atâtea la câte se înhămăse, comportându-se

18. Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 314.

19. Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, loc. cit., p. 7.

20. Wolfgang Kayser, *Opera literară. O introducere în știința literaturii*, Traducere și note de H.R. Radian, Cuvânt înainte de Mihai Pop, București, Editura Univers, 1979, p. 61.

21. *Ibidem*.

22. *Ibidem*.

23. Eugen Simion, *op. cit.*, p. 56.

24. *Ibidem*, p. 56-57.

25. *Ibidem*, p. 69.

26. *Ibidem*, p. 182.

27. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 206.

28. *Ibidem*, p. 215.

ca și cum copiii ar fi trebuit să știe toate, întocmai ca atunci când i-ar fi avut martori la tot ce-a fost peste zi. Aceștia își vedeau în continuare de șotiile lor, apărați de înțelepciunea mamei, care avea grijă să-și ia răspunderea pentru aproape toate năzbâtiile pe care le ticluiau. Era vremea când făceau *din coji de nucă car cu boi* și înhămau la el *culbeci bătrâni cu coarne*, când Ilie îl citea pe Robinson și i-l povestea cum numai copiii știu să povestească între ei, pe când Mihai zidea turnul – *Vavilon/ Din cărți de joc*^[29]; era vremea când bunul Ilie, blond, cu ochii albaștri, *Pe cuptorul uns cu humă/ [...] Zugrăvise c-un cărbune un clapon și un purcel/ Cu codița ca un sfredel și cu fuse-n loc de labă/ Cum i se ședea mai bine pource-lușului de treabă*.^[30]

Și dacă prin joc, măcar și din instinct, copiii îi imită pe oamenii maturi – *Ce idee ne facem la opt ani despre o bătlăie; imaginația e atunci fantastică iar imaginile pe care le trasează sunt imense. Nici o experiență rece nu vine să-i reducă contururile*^[31], precum spunea Stendhal –, este greu de surprins atmosfera senină, îngerească prin care trec doi copii când își povestesc unul altuia; cu auzul numai și numai la ce spune celălalt, dereticând din automatism cine știe ce interior de *Vavilon*, copilul ia aminte fără pic de invidie la tot ce se spune. Atunci el, *Ca pasări ce zboară/ De-asupra valurilor/ Trece peste nemărginirea timpului/ În ramurile gândului, / În sfintele lunci/ Unde pasări ca el/ Se-ntrec în cântări*^[32]. Comunicarea este absolută, iar imaginația copilului, virgină prin definiție, își croiește lumi nebănuite de nici o minte matură; poate că și de aceea mamele își înțeleg mai bine copiii, nu numai pentru că sunt făptură din făptura lor, dar și pentru că sensibilitatea lor aduce adesea cu cea a micului imaginativ curat ca lacrima. Era în continuare vremea când făceau, în insula cea verde, imaginare bătlăii cu broaștele: *Și pe șură ne primblam/ Peste stuf și paie/ Și pe munți ne-nchipuam/ Cu fiecă bătaie/ Măștileam alături. / Și pe cap mi se înfla/ Casca de hârtie/ O batistă într-un băț/ Steag de bătlăie/ Cântam: Trarah!*^[33]

Era vremea pe care și-o va aminti când îi citea *Creangă Amintirile sale*, la bojdeuca din mahalaua ieșeană a Țicăului. *Eu? Mai este inima-mi/ Din copilărie*^[34] Nu-i va rămâne în gândul maturității decât amintirea vie, amestecată cu cenușa de peste viață, depusă, vrând-nevrând, pe retina ochiului matur, iar din oftatul acesta – **versul**, singurul care îi mai leagă pe cei doi prin fire atât de fine, de curate și de strălucitoare, încât nimeni n-a știut să le deslușească până acum misterul. Miracolul urzelii acestor fire, când mii de săbii le taie de-a lungul vieții, chiar și fără motiv, nici poetul însuși nu-l deslușește. *Omul*, constată poetul francez Max Jacob, *își pierde în fiecare clipă sentimentele umane și expresia lor. Poezia i le restituie*.^[35] Sigur e că, în unii din noi, copilul nu moare

niciodată, iar aleșilor le este hărăzit să audă clopoțelul argintiu al acelor vremi aurite care trebuie primite ca atare: *Ah! îmi împlă adesea prin gând/ O cântare veche./ Parcă-mi ține-aiurind/ Dulce în ureche:/ Lume, lume și iar lume!*^[36]

Ce simțăminte va fi trăit Mihai, fugăr peste noapte în codrii Baisei, nu se va ști niciodată. Se poate intui doar că viața sa afectivă și-a croit de la începuturi alte cărări, cu lăcașuri vii și labirintice, lăcașuri originare (și originale deopotrivă) ce închideau în ele taine pe care numai lumina tinereții le-ar mai putea restitui. Și în cea mai mare parte, numai lui. Și nici lui pe toate, căci poveștile, de spus se pot spune și mai târziu, dar de trăit nu-ți este dat decât o singură dată să le trăiești. Și le trăiești doar în deplin acord cu vârsta edenică a copilăriei.

Copilul Mihai a trăit pe viu aceste taine, care erau ale naturii ipoteștene, ridicând-o apoi la rang de natură-mamă. Mulțumit peste măsură de ceea ce se întâmplă cu sine, plin de florurile freamătului lin care trecea din ram în ram, de felurile miresmelor adormitoare (la propriu și la figurat), *Astfel eu nopți întregi am mas, / Blând îngânat de al valurilor glas*^[37]. Misterele nopții cad asupra copilului cum cădeau aievea, dar și în vis, florile de tei, rânduri, rânduri, numai că încețoșate până la semitrezie sau chiar până la semihalucinație; culcat în fâneața sălbatecă, copilul, *un rai de basme vede printre pleoape[...]*, iar *Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii* părea că aude venind în cete cerbi^[38].

Îndrăgostit de natura ipoteșteană, purtând în el sentimentul unei altfel de iubiri, care se va arăta cât de curând aievea, poetul, a simțit ceva nedeslușit în sinea-i; era ceva de genul fiorului trecut din ram în ram și-apoi prin el însuși, în voia căruia se lăsa c-o dulce pace. Sufletul copilului comunica atât de intens cu natura ipoteșteană, încât era copt pentru a reverbera la un fior și mai adânc. De aici înainte, purtarea copilului va fi întocmai ca aceea a unei frunze duse de vânt, lipsit de intenția de a i se împotrivi. Simțea în aceasta un soi de plăcere, ca atunci când propria-i conștiință părea să-l abandoneze și când sufletul i se scurgea în afara ființei, nerămânându-i decât contemplarea pură. Începe premoniția (*ca-n vis, așa vii...*), reveria pe semitrezie: *Alături teiul vechi mi se deschise:/ Din el ieși o tânăra crăiasă/ [...] Și ah, era atâta de frumoasă,/ Cum numa-n vis odată-n viața ta/ Un înger blând cu față radioasă,/ Venind din cer se poate arăta*.^[39]

Elementele laitmotive ale operei eminesciene sunt adunate toate în unul și același spațiu al copilăriei ipoteștene: luna, lacul, codrul și buciul (cornul) sunând. Ele se imprimă în spiritul copilului și rămân până în ceasul ultim al omului, iar dacă, prin absurd, ar fi putut fi detectate la vreun miraculos aparat, s-ar fi descoperit cât de adânc protejate stau urzelile acestora, încât este de mirare cum de n-au devenit și ele mature. Dar, într-un fel, au devenit. Într-un singur fel: acela al operei; în ochiul pădurii, *Trece lebăda pe ape,/ Între trestii să se*

29. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 74.

30. Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 45.

31. Apud Jean-Pierre Richard, *Literatură și senzație*, Traducere de Alexandru George, București, Editura Univers, 1980, p. 47.

32. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 459.

33. *Ibidem*, p. 76.

34. *Ibidem*.

35. Apud Ion Biberi, *op. cit.*, p. 319.

36. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 76.

37. *Ibidem*, p. 354.

38. *Ibidem*.

39. *Ibidem*, p. 354-355.

culce^[40]; deasupra, luna pe cer trece și ea sfântă și clară^[41]; veșnic, codrul este bătut de gânduri^[42].

Copilul aude sunetul cornului, care-i induce tânărului precoce gândul (sau, mai degrabă, senzația) inevitabilului sfârșit, căci nimic nu se asociază mai mult cu starea de beatitudine decât sentimentul morții; extremele se atrag în mod irezistibil: *Peste vârfuri trece lună,/ Codru-și bate frunza lin,/ Dintre ramuri de arin/ Melancolic cornul sună.// Mai departe, mai departe,/ Mai încet, tot mai încet,/ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte.*^[43] Iubita – imaginară sau aievea – este înșăși și frumusețea declanșatoare a iubirii și totodată dăătoarea de moarte: *De ce taci, când fermecată/ Inima-mi spre tine-ntor?/ Mai suna-vei dulce corn,/ Pentru mine vre odată?*^[44]

Nu există mirare pentru o astfel de atitudine. Poetul este prins în propria sa apă, căci apele prin definiție sunt cele care declanșează melancolii atroce, prin înșăși substanța lor de val revenind sacadat și monoton. Nimeni nu vorbește mai clar despre astfel de stări melancolice decât poetul însuși într-o scrisoare din 1885, scrisă și expediată din Liman (lângă Odessa), unde poetul se afla la tratament cu băi de nămol. Este o scrisoare al cărei conținut se topește încet, încet, într-un elogiu viu al singurătății și al disperării, atunci când poetul își propunea să fie cât mai puțin suspectat că plecase din nou din logica lumii acesteia: *Vremea pe aici e cam răcoroasă și deși amenință pururi să ploaie, totuși nu face decât să picure din când*

mutism absolut. [...] Vântul și valurile lacului, cu freacă-tul lor neîncetat, iată singurul acompaniament al zilelor și nopților, care se scurg uniforme și monotone, ca bătăile unui ceasornic de perete.^[45] E parcă o scrisoare din temniță, atât de copleșitoare este melancolia declanșată de monotonia lacului.

Privită din unghiul omului obișnuit, melancolia pare a fi „boala” poetului tânăr, cu care cochetează până la confuzie. Melancolia este un dat nativ cu care coboară eul poetic însuși din cer, odată cu harul divin și inexplicabil al creației. Lui Eminescu i s-au dat în așa măsură amândouă, încât le va resimți ca pe o adevărată povară; rămânând pururi tânăr^[46], el persistă în imaginea posterității aceleși, tinzându-și dreapta în deșert...^[47]

Crepusculul, evanescența premerg toate cele descrise mai sus, așa cum se aleargă în tradiția populară soarele cu luna: *O, ceas al tainei, asfințit de sară*^[48] este timpul concret al copilului, când ar fi trebuit să se întoarcă acasă, însă nu poate să nu-l trăiască până la capăt. Este, de altfel, ora când Iisus își ia rămas-bun de la ucenicii săi, când ziua părăsește noaptea și când melancolia se face vers^[49]. Melancolia e o noapte a sufletului.^[50] Un îndrăgostit cuprins de melancolie vorbește încet pentru că descoperă o plăcere în a-și desfășura gândul^[51] – spune Stendhal. Și[-s1 cu neguri îmbrăcate/ Lac, dumbra-vă și pădure./ Stele palid tremurânde/ Ard prin negurile sure.// Lumea-n rouă e scăldată,/ Lucioli pe lacuri sboară./ Luna umbrei, umbra lunei/ Se amestec, se-nfășoară.^[52]

în când. Încolo, dușmanul cel mare al singurătății mele este urâtul. Persoanele câte sânt abia vreo două din ele rup câte un cuvânt nemțesc ori franțuzesc. Astfel – deși nu tocmai vorbăreț de felul meu – sunt condamnat la un

45. Scrisoarea lui Eminescu către Burlă, Liman, 1885. Originalul se găsește în Fondul documentar al Bibliotecii Naționale de Poezie „Mihai Eminescu” – Ipotești, inv. nr. 42.

46. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 199.

47. *Ibidem*, p. 118.

48. *Ibidem*, p. 201.

49. *Ibidem*, p. 106.

50. Jean-Pierre Richard, *op. cit.*, p. 56.

51. *Ibidem*, p. 57.

52. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 507.

40. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 207.

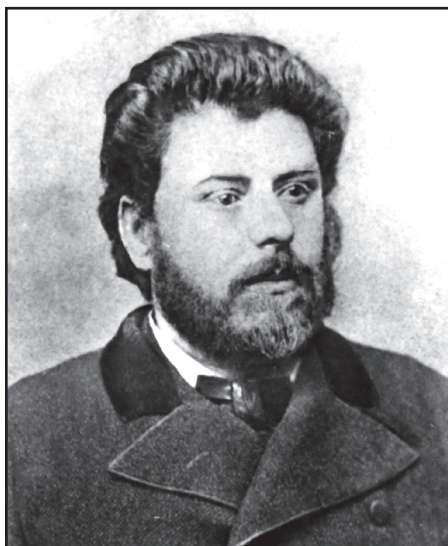
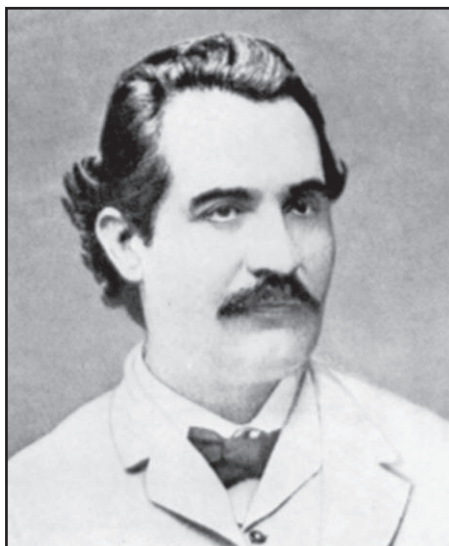
41. *Ibidem*, p. 231.

42. *Ibidem*, p. 75.

43. *Ibidem*, p. 206.

44. *Ibidem*.

Dan ALEXE

1875: EMINESCU LA CREANGĂ*

• (IMPROMPTU IEȘEAN ÎN TREI ACTE) •

Personajele:

EMINESCU, 25 de ani – “Cu creierii roșii de gândire, cu fălcile înfundate de venin și mizantropie, cu ochii turburi de nebun.” (*Geniu Pustiu*) “Un cap cu plete de o sălbătică neregularitate, înfundat într-o căciulă de miel.” (*Sărmanul Dionis*) “Părul îi înconjură fața cu lux și fineță.” (*La aniversară*)

CREANGĂ, 38 de ani – indescritibil

POGOR, 42 de ani – “Vesel voltairian.” (Maiorescu)
“Mic de stat, cu umerii cam ridicăți, cu ochii mari și vii, vorbind despre lucrurile cele mai importante cu ușurință și nepăsare, luînd pe toată lumea în zeflema, stînd strîmb pe scaun!” (Iacob Negruzzi)

IACOB NEGRUZZI, 33 de ani – melancolic, saturnian

CONTA, 30 de ani – bolnav, posomorît

NICU GANE, 37 de ani – “sentimental” (Maiorescu)

SLAVICI, 27 de ani – tăcut, sever, ardelean

KREIER și **DAN KIȘON**, fără vîrstă – evrei

TINCA VARTIC – femeie

Multă Caracudă, Romani și Români

ACTUL I

Interiorul bojdeucăi lui Creangă. Se aude ploaie de început de octombrie. Tincă doarme întinsă pe laviță, acoperită cu două duzini de mîțe. Întră Creangă, bodogănind, trîntind totul în jur.

CREANGĂ: (cu chef, răcnește) Scoală, femeie, c-a venit Eminovici!

Tincă sare de pe laviță, buimăcită. Mîțele se năpustesc spre Creangă. Întră Eminescu, pletos și trist.

CREANGĂ: Pașol, pașol, boierule. (*îl măsoară, gînditor*)
Pașol, pașol și iar pașol. (*zbiară*) Pînticele comice!

EMINESCU: (*scoate un carnet, notează*) Dumneata cunoști multe calambururi.

CREANGĂ: Ha-ha! Ha!

TINCA: Nu mai răcni așa că s-aude pîn' la Golia.

CREANGĂ: (*spre Tincă, fără a coborî tonul*) Aista-i Eminovici. Am fost la Borta Rece și ne-am beut mințile. I-am povestit cum am tras cu pușca după ciori pe biserică. (*spre Eminescu*) Așa-i? (*Eminescu dă din cap*) O vint să vadă cum stăm noi ăștia țărani. Noi ăștia proștii. Talpa de jos. Că noi stăm natural. Nu ne-am tiriflit. (*gest larg*) Uite, aicea tot îi natural adevărat de țaran. Ia arată-i cana! Tincă, adă cana! (*Tincă scotocește sub crivat*) Uite cofă de brad. Așa-i zicem noi la cană. Cofă. (*Eminescu își notează; Creangă îl privește satisfăcut; își amintește*) Am și-o oală de lut. (*o caută împrejur*) Unde-i? (*uită de ea*) Îți place, Tincă, de el? Ia, un băiet. Da știe nemțește. Ia zi, cum se spune “muscă bețivă” pe nemțește?

EMINESCU: Nu știu.

CREANGĂ: Ha, ha. Nu știi? Da “cotarlă”?

Eminescu dă din umeri; Creangă se învîrte dezorientat.

CREANGĂ: Așa. Hai să stăm jos.

EMINESCU: (*privește în jur*) Unde?

CREANGĂ: (*mîndru*) Așa-i, că n-am scaun. Stai și tu ca țărani pe copăiță. (*trage copaia; Eminescu se așează; Creangă se uită în jur și își scarpină ceafa*) Așa. Bun. Era bun dacă aveam niște scaune. Scoală. Hai să-ți arăt mîțele. (*îl ridică și îl duce la pat*) Uite: Tița, Moanstra,

- Isida, Florica, Hîca, Frusica... ăăă... Țica, Sura, Vasili-ca... Todirica, Bălănica... le-am mai uitat... Aista-i Titu, starostele lor. Mormonu Titu. Restu-s mîți. (*se așea-ză*) Beșteleu, feșteleu, că nu pot striga văleu. (*Emi-nescu își notează*) Vezi, așa trăiesc țărani. Aiștia, noi, suntem țărani. (*desface brațele*) Tincă, adă să bem! (*Tinca iese*) Știi ce diligentă îi? Dar... Dar-dar. Feme-ia nebăută e ca moara neferecată. (*se scarpină, pe gînduri*) Nu să potrivește. E ca moara nef... nebăută-nef... (*chicotește, încrețindu-și întregul chip; îl îmbie pe Eminescu să găsească rima*) Fă-mă, Doamne, val de tei / Și m-aruncă-ntre femei. (*se rotește, gînditor*) Hai să-ți arăt plăcerile mele simple, românești. Uite cum se suflă nasul: iaca!
- Îi arată cum, prinzîndu-și nasul în pumn, pîrîind zgo-motos și zvîrlind mukul pe o mîță. Eminescu încearcă să-l imite. Tinca intră cu vinul. Le toarnă în pahare. Se așează pe unde pot.
- EMINESCU: (*gustă, apoi plescăie din buze*) Bun. Are un gust așa ca de un vin italian ce l-am beut oda-tă la Viena. (*Creangă dă din cap, satisfăcut; Eminescu urmează, nostalgic*) De-ai ști dumneata, frate lo-ane, ce bine-i să bei la vin dintr-acela șezînd în cafe-nea nemțească și să tot mănînci macaroni... din cei presărați cu brînză fărîmicoasă... (*îl privește*) Știi ce-s macaroni?
- CREANGĂ: Știu. Noi le zicem cîcîlăi. (*îi arată sfeșnicul*) La aista-i zicem poponeț.
- EMINESCU: (*cu îndoială*) Da oare voi, frate loane, chiar așa vorbiți?
- CREANGĂ: Popîc! I-auzi-l-ăi! (*îl măsoară*) Astea-s vorbe de-a mele. (*mîndru*) Eu le fac, cu sîcretu ist de bostan. Așa-i Tincă? Tincă, hăi. (*Tinca face semn a lehamite*) Aiasta-i viziunea mea despre lume.
- EMINESCU: (*cu un zîmbet amar*) Viziune despre lume. Dar ce înseamnă aceasta? (*Creangă ridică din umeri*) Hai să ne închipuim lumea redusă la dimensiunile unui glonte. Hm?
- CREANGĂ: (*turnîndu-i vin*) Hai.
- EMINESCU: (*perorînd*) Și toate cele din ea scăzute în analogie, locuitorii acelei lumi, presupunîndu-i do-țați cu organelă noastre...
- CREANGĂ: Hă-hă!
- EMINESCU: ... ar pricepe toate cele absolut în felul și în proporțiunile în care le pricepem noi.
- CREANGĂ: Doamne-ajută!
- EMINESCU: (*ridicîndu-se și făcînd gesturi spre Tinca*) Cine știe dacă nu trăim într-o lume microscopică? (*Tinca își face cruce*) Cine știe dacă nu vede fiecare din noi toate celea într-alt fel și nu aude într-alt fel... și numai limba ne unește pe toți în neînțelegere? Limba? Ha-ha! Nu! Nici măcar! Poate că fiecare vor-bă sună diferit în urechile noastre, numai că indivi-dul, rămîind același, o aude mereu aidoma.
- CREANGĂ: Taci. Mă bagi în boale.
- EMINESCU: Ce însemnează, pe lîngă aceste groză-vii, daraverele noastre sufletești? Ce însemnează "amor"?
- CREANGĂ: Ce?
- EMINESCU: Nimică.
- CREANGĂ: Taci. Mă trec apele. (*înduioșat de sine*) Niște sudori grase și reci. Sudori sleite.
- EMINESCU: Ce sunt durerile iubirii? Ce zeul stăpîn peste iubov? (*declamă*) Cu durerile iubirii / Voind sufletu-mi să-l vindic / L-am chemat în somn pe Kama / Kamadeva, zeul indic.
- CREANGĂ: Cari zeu, bre?
- EMINESCU: (*neluînd sema la ligament*) Zeul indic.
- CREANGĂ: Da nu ți-i rușini? (*pufnește*) Zeul indic! Pă-i să-ți spun și eu atunci Povestea p... (*Tinca îi dă peste gură, Creangă tace, dezorientat; se uită în jur, mirat*) Ce mulți pisoai. Îs'a mei?
- O vreme tac cu toții, triști.
- EMINESCU: Simț un val pe crierii mei cei revoltați și si-niștri. O vād pe mama certîndu-mă cu glasul ei blînd și inferior. (o măsoară pe Tinca, strîngînd fîlcile) Ție cum îți plac piepții, frate loane? Mie îmi plac mici.
- CREANGĂ: (*hohotînd*) Mie MAARI!
- Izbește cu palma în masă. Eminescu îi privește mîna.
- EMINESCU: (*admirativ*) Ce unghii galbene și groase ai!
- CREANGĂ: (*mîndru*) Să le vezi pe-alea de la picioare!
- EMINESCU: (*mohorît*) Frate loane, oare de ce avem noi dinții atît de urîți? (*Creangă ridică din umeri și bea*) Ooh, luxură! Aah, goliciune! Cum aș mai ști eu iubi! Cum aș ști eu iubi o vergină! S-o prind în brațe și să-i frîng tîlhoara subțire. Să-i încălț piciorușele în boti-ne bărbătești, s-o strîng într-una la pept și să trăim departe, neconturbați de nimeni. (*privește în gol*) Da cine mă-ntreabă? (*se ridică și își prinde capul cu mîini-le*) Ah, asta nu-i amor, asta-i înălțare peste firea mea proprie... este simțirea leului cînd se tologește-n soare a saț și-a-mpreunare, a calului arab cînd sforă-iește în fața incendiațiunei de care fuge ...
- CREANGĂ: (*îl privește pieziș*) Cată să nu-nnebunești. Șezi colea și mai zi cu Egiptul.
- EMINESCU: (*se așează, visător*) Ah, Egiptul! Isida desvălită.
- (beau)
- CREANGĂ: Da. Dar și Persida.
- EMINESCU: Daa, Persida. Înțelepciunea ei bătrînă.
- (Beau.)
- EMINESCU: Din Egipt ne vine știința necromanției.
- CREANGĂ: Știu. Acolo trăiau faraonii, strămoșii țigani-lor, și momiile lor făcute boț.
- EMINESCU: Iar seara nava Isidei se ițea sub palida lună, lunecînd pintre măturici, papură și grădini penden-te. (*se ridică și își flutură mîinile spre Tinca*) Pe cînd fa-raonii, ținîndu-se de solomoneli, beu sînge de vergi-nă în crane de oameni ...
- CREANGĂ: (*prefăcîndu-se a frămînta ceva cu mîinile*) ...amestecînd praf de momii cu mizerie din buric.
- EMINESCU: Învățătura lor a ajuns pînă la societățile secrete ale masonilor și lipovenilor. (*își desface bra-țele, transportat*) La noi a pătruns întîiași dată în vre-mea regelui dac Brig-Belu!
- CREANGĂ: Cum bre?
- EMINESCU: Brig-Belu.
- CREANGĂ: (*se scarpină*) Aista-i nume de țințirim, nu de om.

EMINESCU: (*îngîndurat*) Unde e slava ta, Egipte?

(*Se așează și beau.*)

CREANGĂ: Din el s-au slobozit și ai lui Moise.

EMINESCU: (*cu vehemență*) Și și-au transmis pînă acu, din tată-n fiu, grozavele lor taine cabalistice. Iată, și astăzi simțеști la leși emanațiile stricate ale hasizilor din Podu Roș, pe cînd *Mișna* e citită de-a-ndăratelea prin fetidele dugheni din Dorohoi. Acolo sunt firtații lui Baal Șem Tov, acolo ești prins în gheara tenebroasă a sufletului lor rău strujit... și ți se pare că auzi cum vine duruind căruța Mercavă.

CREANGĂ: Doamne-ajută!

EMINESCU: Dorohoi! Am fost acolo. Din ulițe răzbesc aburi mefitici și înecăcioși. Nimeni nu poate dormi. Pîndesc prin odăi niște țințari odioși, mari și moi. (*Își rotește ochii*) În drum, cîte-o rabiniță sare băltoacele. Hm. Limba lor n-are genitiv. Gîndește-te, frate loane, că limba noastră ar pierde deodată cazul genitiv.

CREANGĂ: Cumplit. Hai să chilim.

EMINESCU: Mi-e urît de ei.

CREANGĂ: Nici mie nu mi-s dragi. (*il privește încruntat*) Ce faci, nu bei? Numa linchești. Sîngele Domnului! (*Beau în tăcere.*)

CREANGĂ: Știi c-am tras cu pușca la ciori? Pe clopotniță?

EMINESCU: Ei poftim, ce mai ispravă.

CREANGĂ: (*își scormonește mintea în tăcere, apoi, brusc*) Uite am oală de lut.

EMINESCU: (*neluîndu-l în seamă*) Nu-ți stupifica mintea. Ascultă. Acum îți vorbesc de perfizia sihaștrilor ebrei. Ei se mulțămesc ani de zile cu bureți și gîndăcei și împart lumea în zece gogoloaie ce le numesc în derîdere *sefiroți*.

CREANGĂ: De ce?

EMINESCU: Nu știu.

CREANGĂ: Sefiroți – chiloți.

EMINESCU: Poftim, încă un calambur! Nu voiești să vii cu mine la Junimea?

CREANGĂ: (*făcîndu-și mîna pîlnie la ureche*) Unde?

EMINESCU: (*agatat*) Ai auzit unde.

CREANGĂ: Ce să fac eu acolo? E plin de firlifuși.

EMINESCU: De voești, mergem pe dată. Se ține la Pogor, în Copou. Ori la Negruzzi. Hai, vedem. Ce spui?

CREANGĂ: (*se codește*) Îs masoni?

EMINESCU: O parte, da.

CREANGĂ: (*scutură virtos din cap*) Nu-mi face trebuință.

EMINESCU: Dacă mă-nsoțești, la întoarcere îți voi da eu niște scaune ce le am la bibliotecă.

Creangă stă pe gînduri. Eminescu se ridică și își ia căciula.

EMINESCU: Hai la masoni!

CREANGĂ: (*îl imită*) Hai la sefiroți!

Ies. În urma lor, Tinca se culcă pe laviță.

VOCEA LUI EMINESCU: (*din culise*) Știi că odată la Viena am văzut femeii despuiate.

Cortina

ACTUL II

Acasă la Pogor. Ori la Negruzzi. Junimiștii sînt împrăștiați pe scaune și sofale în jurul gazdei, așezată într-un fotoliu larg, în jurul căruia sînt dispuse teancuri de volume identice. Doi evrei în picioare, Kreier și Dan Kișon, cu pălăriile în mînă, parlamentează cu Pogor, care caută tot timpul să se prăvale de pe jilț. Fojgăială de Caracudă, Romani și Români.

POGOR: (*indicînd cărțile, agasat*) Ei, le-ați cîntărit? Le luați?

KREIER: Să fie vreo optzeci de ocale.

POGOR: Numai atîta să cîntărească Faust? Mie îmi pare că-s o sută.

KREIER: Păi să mai socotim odată.

Se apucă să numere volumele. Din culise se aud vocile lui Eminescu și Creangă cîntînd:

VOCILE: Sunt ca lira spartă-n stîncă, / Sunt ca glasul din pustii, / Sunt ca marea cea adîncă ... (*Cei doi întră bălăbănindu-se*) Sunt ca moartea între vii!

Se opresc în mijlocul adunării nedumerite și tăcute.

EMINESCU: Bună seara. V-am adus pe popa Smîntînă. Rîsete înfundate. Pogor înclină capul cu gravitate. Creangă își șterge fruntea, Iacob Negruzzi își drege vocea.

CREANGĂ: (*rușinat*) Aista-i Eminovici. Tătîne-său era cămilar.

POGOR: Cunoaștem.

EMINESCU: Am efectuat o întoarcere la muma natură cu domnul Creangă.

IACOB NEGRUZZI: Cu profit, din cîte văz.

CREANGĂ: De, capra bese și oaia paște rușinea.

(*Tăcere.*)

NICU GANE: Nostim.

EMINESCU: (*cu înfocare*) Domnilor, prietenul meu Creangă, ce doresc să-l cunoașteți, este o sursă vie de datini poporane.

CREANGĂ: (*protestînd modest*) Nu voiesc să vă dau su-părare cu țărăniile mele.

(*cîteva rîsete moi*)

POGOR: (*grav*) De unde provine domnul?

CREANGĂ: Ia, vin și eu dintr-un cătun pleoștit. În Valea Plîngerii stau, pe strada Scăricica. Țicăul de sus. Aicea-n Eș.

EMINESCU: (*se șterge de sudoare*) Uf, am urcat dealul. (*rîde, îi dă cu cotul lui Creangă*) Am urcat la Pogor!

(*rîd amîndoi*)

POGOR: (*lui Creangă, arătînd spre Eminescu*) Și, domnul meu, te-a impresionat mîslenia poetului nostru?

NEGRUZZI: (*spre Creangă*) Auziți, reacționarul, ce vorbe folosește. Slavonisme, ca să ne-ntărite. Așa-i de ciudos pe progres, că și-acum tot în chirilice scrie.

POGOR: D-apoi nu-mi trebuie mie înnoiilele voastre. (*arată spre cărți, pe care cei doi evrei n-au sfîrșit să le cîntărească*) Iaca, Faust al nostru de aceea nu se vinde, fiindcă-i tipărit cu fandoselile voastre moderne. Am ajuns să-l dăm cu ocaua la jidani! Uitați aici, o sută de ocale de Faust.

KREIER: Optzeci.

(*Creangă dă din cap dezaprobator.*)

- POGOR: Și cine să-l citească așa schimonosit? Să-l citească Maiorescu, cu domnișoarele lui de la pension. Eu voiesc az-buchea înapoi. Păi ce dorește Titu ăsta cu noi? (*spre Creangă*) Părinte, de ce ne-a luat el literile copilăriei noastre? Ce face biserica? Unde-i ijița străbunilor? Unde-i pocoiul?
- CREANGĂ: (*spre cer*) Da, zău, domnu Titu, de ce ne-ai luat ijița?
- POGOR: (*miorlăindu-se*) Înapoiți-ne pocoiul ...
- CREANGĂ: Domnu Maiorescu ne-a mai ucis și toți dăcii cu teoriile lui.
- POGOR: (*aprobator*) Porcii de daci! Un popul fără limbă.
- CREANGĂ: (*încurajându-l*) Un popul de uncrop.
- NEGRUZZI: (*intervenind*) Domnul meu, cum se face că te slujești cu expresii aidoma poporane?
- CREANGĂ: (*își bate fruntea*) Eu le fac. Cu sîcretu ist de bostan.
- EMINESCU: Dați-mi voie! Dați-mi voie! Nu vorbiți așa de daci. Nu vă pricep! Cum de huliți într-atîta? Eu simțesc o fierbere bătrînă cînd se rostește numele lor. Nu vă îngădui.
- POGOR: (*sentențios*) Dacii erau un popul leneș și vițios. Atîta am moștenit de la ei. De aceea nu avem literatură, n-avem istorie, n-avem artă.
- EMINESCU: (*sufocîndu-se*) N-avem istorie? N-avem literatură? Încep să bănuie că dumneavoastră într-adevăr sunteți nimica alta decît niște francmasoni vînduți străinilor și dușmanilor țării!
- NEGRUZZI: (*ride*) Vă rog. N-ascultați la insanitățile lui Pogor.
- (*Pogor zvîrle cu o pernă după el.*)
- EMINESCU: Nu vă jucați astfel cu mîndria țării! (*Pogor ride în hohote, își plesnește coapsele și cade de pe scaun, cascadoricește.*) Veți vedea dumneavoastră ziua cînd va veni asprul arhanghel al răzbunării ...
- CREANGĂ: Galben ca o vergină murindă.
- POGOR: (*interesat*) Nu te temi de îngeri, părinte?
- CREANGĂ: Ba. Oliecuțică. Îngerii sunt cam înguști la minte. Și nu mai sunt părinte. Am vîndut și tutun.
- NICU GANE: Nostim.
- POGOR: Îngerii sunt înguști la minte. (*pufnește*)
- CREANGĂ: Da, da. Capetele lor nu pot forma nici un concept.
- (*Pogor hohotește, se răpede în gît de pe scaun. Țipete de la Caracudă, miini ridicare spre cer.*)
- CREANGĂ: Da, da. Așa le-a rînduit lor zidarul coșcovit al ăstei lumi, să facă ei veșnic tumbă prin dumbrăvi de verduță, pe flocoasele dușumele ale raiului.
- POGOR: Îngeri mătreșoși! (*de atîta rîs se prăvălește ca retezat de pe scaun*)
- EMINESCU: (*indignat*) Mai întîi că nu se cuvine să vorbiți astfel ...
- POGOR: Și mai al doile?
- EMINESCU: Mai al doile e că e trist să vezi că dumneavoastră căutați să pervertiți acest popul entuziast și creștin.
- POGOR: Creștin? Și ce-mi pasă mie că-i creștin? Eu sunt budaist! Eu țin cu porcul de Ramaiana. Cu poezia lui. Creștinii n-au poezie.
- CREANGĂ: Cu voia dumneavoastră, aici mă contrapun. Căci și Scriptura e plină de versuri frumoase și e multă poezie în Evanghelii.
- POGOR: E, da-i cam fornăită. (*proteste*) Haideți să fim serioși, domnilor. Ce cultură poporană? Ea intră în agonie atunci cînd devine "gen literar". Vedeți și dumneavoastră că ceea ce făcea Alecsandri din inimă a devenit astăzi un soi de împreunare la rece. *Coire!* Știți ce însemnează asta pe latinește? *Împreună-mergere*. Arta poporană a fost ucisă de o prea îndelungă împreunare cu creștinismul.
- NEGRUZZI: (*țintind spre Creangă*) Poate știe dumnealui, părintele, să ne indice vreo poezie creștină autentică, ceva ce adaptat la sufletul țaranului ar produce un fior artistic.
- CREANGĂ: (*codindu-se*) Nu prea știu ce ... (*asistența insistă*) ... poate din *Scrisoarea* lui Pavel către Gălățeni.
- TOȚI: Da, da!
- (*Pogor începe să cînte pe nas ca la liturghie*)
- CREANGĂ: Chîm ... Chî ... "Bucură-te stearpo!" (*hohote, aplauze*)
- CREANGĂ: "Bucură-te, stearpo!" / Așa grăia Pavel privind la Gălățeni și simțea pentru ei durerile nașterii. / Pentru ei, niște smintiți și niște fermecați cîrni, / Zicîndu-le cu mîndrie: "Înainte prăpădeam, / Acum însă, vă spun, nu vă mai tăieți împrejur / Căci nu mai există bărbat și femeie."
- CARACUDA: (*urale*) Asta-i parcă-i de Eminescu!
- CREANGĂ: (*spre Kreier*) Iară tu, Marcioane, / Ne-ai spus că El a venit / Prin tine / "Ca apa printr-o țevă."
- EMINESCU: (*admirativ*) Dumneata ești ca un receptacul, frate loane.
- CREANGĂ: (*încheind*) Pe cînd Pavel ne-a zis : "Bucură-te, stearpo!"
- E nădușit; urale de la cei prezenți.*
- EMINESCU: Ce stirpe curată de român!
- POGOR: (*lui Kreier*) Ce zice poporul lui Moise de această cîntare?
- KREIER: (*tușește nehotărît de cîteva ori; ceilalți îl încurajează*) Se aseamuește cu cea a Țiporei, cînd au trecut Ghedeon pîrăul Kișon.
- (*aplauze generale*)
- EMINESCU: (*lui Pogor, cu sarcasm*) Ei, mulțumit de-atîta artă?
- CREANGĂ: (*prinde avînt*) Mai e ceva frumos și acolo cînd lezechil strigă la Ierusalim ca la o femeie: "Dar puțin te-ai desfrînat tu, oare? Ți-ai crăcit picioarele pe la răscruci dinaintea fiecărui trecător. Și te-ai aprins după ibovnicii tăi din țara Egiptului, cei cu vîna ca vîna de măgar și cu scurgerea ca scurgerea de harmăsar."
- POGOR: Mda, nu prea-i bună împerecherea, nu?
- CREANGĂ: Nu, atunci cînd nu-i legiuită.
- POGOR: Dar cu ce te poți împerechea legiuit?
- NEGRUZZI: Basile, nu-l mai stîrni!
- CREANGĂ: Nu e îngăduit să te-mperechezi cu următoarele: animal, drac, satană, mamă-tată-soră-frate, piele moartă, popă, cal, monstru și viermi.
- (*hohote desperate*)

NICU GANE: Asta înțeleg și eu că e de rîs.
 SLAVICI: (*sever*) Da Eminescu de ce nu rîde?
 POGOR: Eminescu se petrece în dulci visări și lîngorele.
 EMINESCU: Și gîndiri frumoase! Căci mințile grosiere ale domniilor voastre nu se pot imprima de niște gînduri imateriale.
 CONTA: (*sumbru*) Gîndurile *sunt* materie. Gîndurile sunt niște șanțulețe pe creiri.
 NICU GANE: (*îmbufnat*) Na, iar filosofie.
 EMINESCU: (*spre Conta*) Pardon! Te-nșeli! E tocmai pe dos. Lumea-ntreagă e gînd și nimică altă. Și prin valuri de gîndire mitici stînce se sulev.
 CREANGĂ: Popîc!
 CONTA: (*întunecat*) Nu! Mă opun. Lumea e materie și fatalism. Lumea-i doar o mașină ce se poate întoarce cu capul în jos, dar rămîne aceeași ...
 EMINESCU: Aista-i plagiat! Mi-ai luat exprimarea!
 CONTA: Nu există plagiat. Nu există creațiune. Ideile plutesc în aer, iar atunci cînd sînt coapte, crierii le culeg. (*aplauze*) Cu cît ideea e mai repetată, cu atît șanțulețul ei pe creier va fi mai adînc. Iată rememorarea, iată amprenta cerebrală. Iată de ce ne amințim copilăria. (*gesticulează sumar și sumbru, dînd lămuriri*) Universul tot e o substanță, materie și nimic altceva, supusă ondulațiunii perpetui și sincopate. (*Creangă aprobă grav*) Universul e o muzică africană.
 EMINESCU: (*voit ironic, dar descumpănit*) Viziunea dumitale, care cu cinism o numești "fatalism", e atît de întunecată și de ... luată parcă de la calvini, că de-ar fi adevărată pe jumătate, cu toții ne-am pune capăt zilelor.
 CONTA: Ha! Nu există sinucidere. Nimeni nu se poate omorî de bună voie.
 EMINESCU: Nu există sinucidere? Și dacă eu mă omor cînd voiesc?
 CONTA: (*gest larg*) Poftim! Hai!
 EMINESCU: E ridicul. N-o să-mi fac seama spre a-ți potoli dumitale cheful! Dar de-aș voi m-aș ucide.
 CONTA: Aș.
 EMINESCU: Cum, cum?
 CONTA: Aș. Ți-e peste poate, cîtă vreme mașina ți-i sănătoasă.
 POGOR: Dă-mi voie, prietene. Nu doresc să-i dau apă la moară lui Eminescu, totuși îmi pare că prin această teorie a materiei dumneata negi întreagă înțelepciunea milenară asiatică.
 CONTA: Asia-i istovită.
 POGOR: (*spre Kreier*) Da? Să ne spună forțele vii ale Asiei cum se joacă vechile nații cu materia. Ce cred despre materie bătrînii voștri haldei?
 KREIER: Adică întrebați de cabală?
 CREANGĂ: (*strînge brațul lui Eminescu, exagerînd*) Vezi, vezi? Mă iau fiori.
 KREIER: (*rușinat*) Materia există, dar te poți fofila prin ea. Așa ne învață pe noi înțeleptul nostru Abulafia. Cercați de pildă să vă culcați pe spate în puterea nopții și, răsuflînd adînc, să vă închipuiți că din trupul dumneavoastră crește o tufănică.
 (*colcăieli nerăbdătoare*)

NICU GANE: Și crește?
 KREIER: Nu știu, dar înțelepții noștri devin prin astfel de meșteșuguri mai presus decît firea.
 CONTA: Mai cu seamă fac tranzacții.
 SLAVICI: Și se îndeletnicesc cu uzura.
 EMINESCU: (*lui Conta*) Da, iată cum e învinsă natura maratră și materia ce o adori dumneata. Ceea ce voiești să ne înveți nu e decît un pozitivism nesănătos.
 NEGRUZZI: (*lui Creangă*) C'est à vous dégoûter à tout jamais du signe plus.
 CONTA: (*satisfăcut*) Și totuși, nu te poți omorî cînd voiești.
 EMINESCU: Nu, nu! Aceasta-i o doctrină grobiană, cu leasă prin nisipul secăciunei sociale, și care trebuiește respinsă, măcar din igienă morală. Cum? Materialiști? Șanțulețe? Adică să fim noi de-o teapă cu Bîrlă și dl. Hăjdău? (*gest spre Creangă*) Din fericire, țăranul curat nu ia seama la asemenea învățături anarhice, menite să-i sape curăția sufletească și să facă să fim vînduți la străini. Și cine ne vinde? Șpeculanți ... capitaliști ... canalia liberală!! O cloacă omenească!
 CREANGĂ: Valeu! Nu te mînia, că faci sînge-n balegă.
 EMINESCU: (*îl măsoară, descurajat*) Uneori mă întreb, zău, dacă această existență își are rostul.
 (*E posomorît; o oarecare nerăbdare se simte în asistență, printre Romani și Români.*)
 CREANGĂ: Zî-li mai bine cu zeul indic.
 TOȚI: Ce? Cu ce?
 CREANGĂ: Să cînte cu zeul indic.
 EMINESCU: (*zîmbind*) E vorba de un ligament involuntar ce l-am făcut la Borta Rece.
 CREANGĂ: Lingament.
 TOȚI: Da, da, să citească Eminescu o poezie cantabilă de-a lui!
 POGOR: Ce cantabil? Ce ne trebuie cantabil? Muzica nu-i artă. Nu-ți dă nici o impresie. Muzica îți dă impresii numai cînd ești la masă cu femeile.
 NEGRUZZI: (*îl potolește pe Pogor; spre asistență*) Hai, cine are ceva de scos, să scoată. (*întinde mîna spre Eminescu*) Ai? Dă-mi să citesc.
 POGOR: Nu citi cu glasul tău oribil. Lasă-l pe el.
 TOȚI: Da, da! Să citească Eminescu!
 EMINESCU: (*trece în față oarecum crispat; își scoate carnetelul*) E un poem în contra tinerilor destrăbălați și seci la inimă. (*privire scurtă spre adunare; citește*) La voi cobor acuma, voi suflete-amăgite, / Și ca să vă ard fierea, o, spirite-amețite, / ... / Blestemul îl invoc.
 CREANGĂ: (*mulțumit*) „Amețite”, bun, bun. Niște pughibale.
 EMINESCU: Blestemul mizantropic, cu vînăta lui gheară, / Ca să vă scriu pe frunte ca vita ce se-nfiară
 CREANGĂ: Hă, hă!
 EMINESCU: Cu fierul ars în foc.
 CREANGĂ: Ho-h! Așa, așa! „Ca vita”! Bun. Niște tiriflici.
 EMINESCU: O, fiarbă-vă mînia în vinele stocite, / În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite / De sînge putrezit.
 CREANGĂ: Mortăciuni.

POGOR: Șerge. Aici s-ar potrivi o descriere de orgii, cu hurii nerușinate.

EMINESCU: (*neluîndu-l în seamă*) Din nou prin glorii calcă cu fața înzeită, / Cu faclele nestinse, puterea-i împietrită, / Poporul împărat.

CREANGĂ: Da, „poporul împărat”. Fața înzeită. (*stă pe gânduri*) Zeul indic.

POGOR: Hm. Dar oare-i bine?

EMINESCU: Ce?

POGOR: Să fie poporul împărat. Las' că-i un paradox. Dar crezi dumneata că poporul ajuns în vîrf nu se dedă la orgii? (*Eminescu dă din umeri*) Păi să ne fească Dumnezeu de orgiile poporane. Vorbești de decadență, dar nu știi ce înseamnă decadența tălpii de jos și ce ridicul e poporul odată procopsit cu puterea. Aceasta fu greșeala lui Cuza, ce ne-ar fi mînat spre o revoluțiune ca în Franța, să vie apoi prostimea sudoripară să-și facă legea ei.

EMINESCU: (*indignat*) Cei ce-i numești dumneata „sudoripari” nu-s alta decît proletarii cîmpului, ce ne îngăduie prin munca lor să ne desfătăm în trîndăveală cu roadele alese ale artei!

CREANGĂ: (*modest, ștergîndu-și fruntea*) Așa suntem noi, prostimea, nădușim mult.

POGOR: (*întinzîndu-i batista*) Nu ți-a făcut nime pricină dumitale. Vorbeam de Cuza, acel tiran chiflit.

CREANGĂ: (*refuzînd batista*) Eu știu că a făcut mult bine la cei umili... din care mă onorez a face parte ...

POGOR: Aș. Un despot zurbagiu. Vrusese să ne facă comună, ca la franțuji.

EMINESCU: Comuna-i bună dac-aduce cu sine slobozia pentru cei mulți.

POGOR: (*neluînd seama la el*) Mi-i urît de el. Un Lot prefăcut!

SLAVICI: (*uimit*) Cuza?

NEGRUZZI: Cum așa un Lot prefăcut?

POGOR: S-a purtat cu țărișoarele noastre precum Lot cu fiicele sale, domnilor. Le-a încălecat cum a poftit. Împotriva firii.

(*Toată lumea face "Haa!", ca la un mare adevăr.*)

POGOR: (*se întoarce spre Kreier și Dan Kișon și le arată cărțile împrăștiate pe dușumea*) Ei, ce vă tocmi atîta? Le luați?

KREIER: Optzeci de oca.

POGOR: O sută.

NEGRUZZI: (*se ridică*) Păi să-l lăsăm pe Pogor acum să viseze la incestul domnesc cu Principatele.

CREANGĂ: (*spre Eminescu*) Mergem, bădiță?

EMINESCU: (*tare*) Hai, frate loane, să-i înfățișăm și Tincă răutățile lui Cuza.

(*Debandadă generală.*)

NICU GANE: (*strigă*) Stați că vroia și Slavici să ne citească o întîmplare cu porci în chezarocrăime.

POGOR: O va citi data următoare, de nu va veni între timp vîrsta de-aur proletară a lui Eminescu.

(*Toată lumea se îndreaptă spre ieșire, bulucindu-i pe Kreier și Dan Kișon, care, tăcuți, încep să vîre cărțile în saci. Slavici se oprește și îi ajută o secundă.*)

DAN KIȘON: Mersi.

(*Colcăială de Caracudă, Romani și Români îmbulzindu-se spre ieșire, în vreme ce Kreier îi expune lui Pogor, care ascultă imperturbabil:*)

KREIER: ... Și atunci strîngeți nările și, ținîndu-vă răsuflarea, încrucișați (*Pogor rîde*) ochii și vă gîndiți la un măr ...

Cortina

ACTUL III

(*Bojdeuca. Tincă doarme pe laviță. Intră Creangă și Eminescu. Mițele se năpustesc spre eis etc.*)

CREANGĂ: Beșteleu feșteleu. Sefiroți-chiloți. Nevoia învață pe cărauș.

TINCA: (*se ridică, somnoroasă*) Iar o vint pletosu șeala?

CREANGĂ: Scoal'de-acolo. Avem să jucăm o comédie.

TINCA: (*suspicioasă*) Ce comédie?

(*Cei doi se așează lîngă ea, de-o parte și de alta, cu figurile îmbietoare.*)

CREANGĂ: Tincă, avem să jucăm istoria lui Lot și-a fiicelor sale.

TINCA: (*se uită în jur*) Unde vezi tu fice?

CREANGĂ: (*se scarpină descumpănit*) Tu și bădița Mihai sunteți fetele. Eu sunt Lot.

EMINESCU: (*scutură capul*) Nu e bine. Nu pot eu fi fumeie.

CREANGĂ: (*il privește, chibzuind*) Să jucăm atunci Suzana și moșnegii.

EMINESCU: Nu se poate, așa nu se potrivește tîlcul. Că nu Cuza a avut de tras de la Principate, ci tocmai dimpotrivă.

CREANGĂ: (*hotărît*) Atunci Tincă, tu ești Lot și noi fiicele tale! (*Tinca rîde*) Ții minte cu Sodoma? (*Tinca rîde cu mîna la gură*) Nu rîde, tînto, că-i din Biblie. Hai! Noi, fetele, suntem în peșteră. Tu ești plecată la vînătoare și noi vorbim între noi să te îmbătăm și să rămînem grele cu tine. (*Tinca refuză hotărît din cap*) Nu vrei? Ah! Îi o aia dușmănoasă!... E numa o pildă, proasto. Prin ea se înțelege altceva: noi sîntem țărișoarele, iar tu tiranul Cuza. (*Tinca încă se codește. Creangă o împinge de pe laviță.*) Gata, du-te la vînat. Noi fetele rămînem acasă să dereticăm. (*il scutură pe Eminescu*) Hai la dereticat.

EMINESCU: Mă simț ciudat.

CREANGĂ: (*se apucă să măture printre mițe*) Acuma îi dăm drumu. Tu ești aia mai mică și mai strîcată. (*se oprește și declamă*) Iaca surioară: soarele aprinde un sticlăriș mohorît prin nisipul chifligit al Sodomiei. Hai măturăm!

(*mătură amîndoi*)

EMINESCU: E seară. Luna seamănă cu-n dinte scos.

CREANGĂ: Tronc! Na Bălaio! asta-i poezie? la uite-aici: (*ridică brațele spre tavan; se schimonosește*) Să înălțăm dar fum de jertfă, surioară. Domnul se lasă peste Canaan.

EMINESCU: De cîtă vreme oare sîntem aici în astă sterpăciune?

CREANGĂ: (*fandosindu-se*) De cîtă vreme nu mai văzut-am chip de bărbat?

EMINESCU: (*spre mîte*) E locul nostru oare printre sălbătăciuni?

CREANGĂ: Deaolantă cu jigăanii?

EMINESCU: Stăm aici mîncînd la ouă de șopîrlă vrîstate vinețiu.

CREANGĂ: (*cu dezolare*) Bînd apă bîhilită.

EMINESCU: Năpasta au adus-o acei drumeți pe care tătinele nost i-a-ngădui în casă, spălîndu-le picioarele în fața pragului.

CREANGĂ: Buluc venit-au oamenii Sodomei la Lot ...
 aaa ... al lui Haram al lui Terah ... și pătimaș grăit-au : (*îngroșîndu-și vocea*) "Unde sunt oamenii ce au intrat să mîie la tine? Scoate-i ca să-i cunoaștem!" (*mimează o mulțime în călduri; îl fugărește pe Eminescu în jurul mesei*) Îi ardea pesemne la ficiți. Necugetată poftă! Căci Domnul slobozi atunci șuvoaie de pucioasă și foc din cer! (*izbește în vatra stînsă, stîrnind nori de cenușă*) : Băbălău! Băbălău! (*Mîțele aleargă desperate în toate părțile. Creangă le fugărește răcnind. Cînd obosește, se trîntește gîfîind pe laviță.*)

EMINESCU: (*se așează lîngă el cu privirile pierdute*) Și mama fu schimbată atunci în stîlp de sare. (*suspiră patetic*) Mama, cu glasul ei dureros și înapoiat .

CREANGĂ: Și eu îmi amintesc cum îmi spunea mămuca: "leși copile cu părul bălai ... și rîzi ..." (*izbucnește în lacrimi*)

(*O vreme plîng împreună, apoi tac și privesc în gol.*)

CREANGĂ: (*trăgînd cu coada ochiului la Eminescu, ca și cum și-ar face curaj*) Tatăl nostru... (*se oprește și-l privește temător*)

EMINESCU: (*îmboldindu-l*) Hai, zi! Ce e cu el?

CREANGĂ: Tatăl nostru ... (*se oprește din nou*)

EMINESCU: Ci nu mă fă să ...

CREANGĂ: (*hotărît*) Tatăl nostru e bătrîn și nu-i nimenea în ținutul acesta care să intre la noi, cum e obiceiul pămîntului.

EMINESCU: (*duce o mîină la piept și gîfîie*) Hai, urmează, surioară.

CREANGĂ: Haidem dar să-l îmbătăm pe tatăl nostru cu vin...

(*se oprește*)

EMINESCU: Ci zi odată!

CREANGĂ: Și să ne împărțim așternutul cu dînsul ...

EMINESCU: (*astupîndu-și urechile*) Ah, nu mai pot!

CREANGĂ: (*trăgîndu-i mîinile în jos și strigînd*) Și să ne ridicăm urmași dintr-însul! ...

(*Se privesc tremurînd.*)

EMINESCU: (*frîngîndu-și mîinile*) Ooh, freamăt toată cînd mă gîndesc. Cîta sfidare!... Și cîta umilință!...

CREANGĂ: Beșteleu. Ne-am înțeles, deci?

EMINESCU: Mai întreb?

CREANGĂ: (*spre Tinca*) Gata, Tincă, acumă vîi tu ostentă și ești flămînd. Vino cu pași grei.

(*Tinca se apropie tîrînd picioarele.*)

EMINESCU ȘI CREANGĂ: (*în cor*) Hiii, tata!

(*Fug în direcții opuse, apoi se întorc, aleargă unul spre altul și se ciocnesc.*)

CREANGĂ: (*Tincăi*) Acuma tu ne-ntrebi cu voce aspră: "Ei, fetilor, gătit-ați voi ceva de îmbucat?" (*Tinca tace*) Zi, proasto: Ei, fetilor... Zi așa, serioasă, fără să-ți crîcnească vreun mușchiu... Gătit-ați voi ceva de îmbucat?

TINCA: Ei, fetilor ...

(*o apucă rîsul*)

CREANGĂ: (*grav, așterne masa*) Îndată, prea-iubit părinte. (*scormonește într-un coș*) Iată un ou copt.

EMINESCU: (*vîră mîna la rîndu-i*) Iată și-un ou hitit. (*caută pe-o poliță*) Dar nu avem sare.

CREANGĂ: Ci mergi de rupe o bucățică din statuia mamei.

(*Eminescu se prefacă că iese. Robotind, Creangă îi vorbește Tincăi.*)

CREANGĂ: Bine-i să te jertfești. Fericit e țăpul cel gonit în pustie cu toate păcatele neamului în spinare. Fericit mielul cel junghiat de sărbători în locul roadei întîi a pîntecului. Binevoiește, tătucă, să te așezi la masă.

(*O forțează să se așeze. Se apropie Eminescu.*)

EMINESCU: Uite sare. Am rupt un deget din statuie.

CREANGĂ: (*smiorcîindu-se*) Ieri am fost și am mușcat un sfirc. Nu-i chiar așa sărată.

EMINESCU: Lingavă a fost și cît a trăit.

TINCA: (*pufnînd*) Dacă plouă pe ea nu să chiftește? (*cu fețe indignate, cei doi se fac că nu aud*) Mai bine s-o aducem înăuntru.

EMINESCU: Nu. Ne-ar strica tot cheful.

TINCA: Atuncea s-o-ngropăm.

CREANGĂ: Mai bine s-o lingă cerbii. Măcar în moarte să fie bună la ceva.

EMINESCU: (*turnîndu-i vin Tincăi*) Ci lasă-ne să te slujim.

(*Tustrei șed în jurul mesei și se îmboldesc la mîncare. Eminescu gustă și se strîmbă.*)

EMINESCU: Ce-i asta?

CREANGĂ: Curechi cu carne. Mănîncă. E bun. Eu nu mă-ncurc cu zămoreală.

(*Beau cu toții. Eminescu o privește pe Tinca holbat, ca în transă.*)

EMINESCU: Ce minunat clefăi!

TINCA: (*mîndră*) Pot și mai abitir.

(*Îi arată. Eminescu o admiră. Se șterg la gură, înlătură blidele, golesc paharele, pe care și le umplu la loc. Creangă și Eminescu se așează lîngă Tinca, punîndu-i fiecare cîte o mîină pe umăr. O dezmiardă.*)

EMINESCU: O, tată, ești frumos ca un înger căzut.

CREANGĂ: Ca un șarpe tologit în formă de înger căzut.

EMINESCU: (*gîdilînd-o*) Lasă-ne să ne jucăm cu barba ta încîlcită și murdară ca o blăniță de miel.

CREANGĂ: Tu ești bărbat. Noi suntem niște alea șoldii, gîngave și paceaure ...

EMINESCU: Foanfe, băloase, ciumafăi ...

CREANGĂ: Ștoarfe, arătări, farfarale ...

EMINESCU: Haznăi, balcîze, haite, chiojbalăi ...

CREANGĂ: Zbîrce, țahăi, racă ...

EMINESCU: Lălăi, iepe ...
 CREANGĂ: Ghițuici, zăbăloase ...
 (pauză lungă)
 EMINESCU: Zghihoaice ...
 (pauză lungă)
 CREANGĂ: Hahîi ...
 EMINESCU: Sunt prea puține cuvinte care s-arate ce suntem.
 CREANGĂ: (*amețit, chiuie; Tincăi*) Acuma tu ne spui: Veniți, ciutele mele dragi! Veniți pe genunchii mei, căprițe din Urul Caldeei.
 TINCA: (*tremurînd*) Veniți, căprițe ...
 EMINESCU: (*se așează în poale ei*) O, Făcătorule!
 CREANGĂ: (*Tincăi*) Zi: Sărutați-mă, scrofițelor.
 TINCA: (*milogindu-se*) Nu vreau, loane, că-i pacat.
 (Se strîng în ea, întăritați.)
 EMINESCU: Îți iubim și grosolanele unghii de la picioare și duhoarea de țap și sămînța fierbinte ...
 TINCA: Îrraa!
 Dă să fugă. Creangă o prinde pe dinapoi.
 CREANGĂ: Lasă-ne să-ți sărutăm buzele crăpate, lasă-ne să-ți sărutăm umerii noduroși și pieptul lat și încîlcit. Și tu rîzi. (o *îndeamnă*) Hai, rîzi. Zi: Ha, ha!... Mă gîdilați, copile smintite.
 TINCA: (*răcnește*) Mă gîdilați, copile smintite!
 CREANGĂ: (*îi dă drumul și toarnă vin în pahare*) Na! Luați și beți!
 (Beau tustrei.)
 EMINESCU: Și-acuma cere-ne să-ți spunem vorbe dulci.
 TINCA: Spuneți-mi vorbe dulci.
 (Cei doi se apleacă fiecare spre o ureche.)
 TINCA: Ha? Cine v-a nvățat mășcarile astea? (*chicote*) Știți voi ce-nseamnă? (*cei doi dau din cap că da*) Și nu vă rușinați? (*negații hotărîte; Tincă își plesnește palmele a mirare*) Sfîntă nevinovăție! Iacă curăția inimii.
 EMINESCU: (*se lipește de ea*) Oh, aba!
 TINCA: Putoareo.
 EMINESCU: Așaa, zi. Suduielile tale vor fi dezmierdări.
 CREANGĂ: Înjură-ne!
 TINCA: (*înfierbîntată*) Aah, bojocii mamei voastre! (*"Fetele" chiuie extaziate. Tincă le bate pe șolduri.*)
 CREANGĂ: Acuma tu îți faci mendrele cu noi și ne arăți, Doamne iartă-mă, mădularul! Tu ești Cuza, părinte nelegiuit. Noi - țărișoarele. Stai tolănit în gunoiul strîmbătății tale și ne arăți mădularul.
 EMINESCU: Arată-ni-! Hai, că în curînd nu va mai fi bărbat și femeie.
 CREANGĂ: Cînd?
 EMINESCU: Cînd proletarii români vor înfrînge putrejunea și-și vor împărți plăcerile în chip egal. Cînd se vor izbăvi de împilatori și popime, hidre ce îi țin prinși în temnița religiei. (*recită:*) Religia - o frază de dinșii inventată / Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug.
 CREANGĂ: (*nemuțumit*) Stai, stai, bădică, că nu-i chiar așa.

EMINESCU: Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată, / După ce-amar muncirăți mizeri viața toată, / Ați mai purta osînda ca vita de la plug?
 CREANGĂ: „Ca vita”. Bun. Stai, bădie, că aici nu mai e așa. A, Tincă, că nu-i așa?
 (Tincă face semn că nu-i așa.)
 EMINESCU: Nu, nu, frate loane! Nu putem urma în feliul ăsta, cu vieți false, false mîngîieri și vorbe mincinoase. Va fi mai bine după moarte? Nu! Atunci la luptă! Zdrobiți orînduirea cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați! / Atunci cînd după moarte răsplată nu v-așteaptă, / Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, / Egală fiecare, și să trăim ca frați! (*se ridică, înfierbîntat*) Da, să ne-nfrățim! Dezmațul singular, ca și religia ne fac supuși. Ooh, goliciune ascunsă, luxură privată, armă a celui bogat, nu te dorim! (*spre Creangă*) Ascultă! Îți vorbesc de perfecția noastră și de ceea ce vom fi curățîndu-ne :
 Sfărmați statuia goală a Venerei antice, / Ardeți acele pînze cu corpuri de ninsori; / Ele stîrnesc în suflet ideea neferice / A perfecției umane și ele fac să pice / În ghearele uzurei copile din popor!
 TINCA: (*repetă înduioșată*) Copile din popor.
 EMINESCU: Să sfărăm, să rupem. Vîrsta de aur se face din sfărămături. Abia cînd totul va fi pulbere vom putea înălța largi bulevare și mari palate albe, în care copilele din popor vor fi la ele acasă și nu vor mai umbla despuiate.
 CREANGĂ: (*protestează*) Da' nu umblă despuiate.
 EMINESCU: (*declamă*) Zidiți din dărmături gigantice piramide / Ca un memento mori pe al istoriei plan; / Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide / Naintea vecinicii, nu trupul gol ce rîde / Cu mutra de vîndută, cu ochi vil și viclean.
 CREANGĂ: (*Tincăi*) Vină-ncoace, trup viclean.
 (O strînge în brațe și o trîntește. Mîțele năvălesc peste ei și îi acoperă, pe cînd Eminescu declamă războinic, mărșăluind în jurul mormanului colcăitor :)
 EMINESCU: Sfărmați tot ce ațîță inima lor bolnavă, / Sfărmați palate, temple, ce crimele ascund, / etc. (*urmînd, din ce în ce mai întăritat*)
 Sfărmați tot ce arată mîndrie și avere, / O! dezbrăcați viața de haina-i de granit, etc.
 (apoi "O! aduceți potopul, etc...", învîrtindu-se în jurul troianului viu ce palpită, de unde fișnește cîte un membru și, din cînd în cînd, bustul agitat al Tincăi, spre care Eminescu strigă îndemnuri ritmate :)
 O! luptă-te-nvălită în pletele-ți bogate, / Eroic este astăzi copilul cel pierdut! / Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate / etc.
 (și din nou "Sfărmați!", "Sfărmați!"; Eminescu izbește la rîndu-i în vatră; nori de funingine, mîțele fug în toate părțile, etc. Cortina se lasă pe o notă de frenezie revoluționară.)

CORTINA

(Fragment din cartea **Spoiala sau Lumea ca spoială și împovărare**, în pregătire)

EMINESCU ȘI BUCOVINA

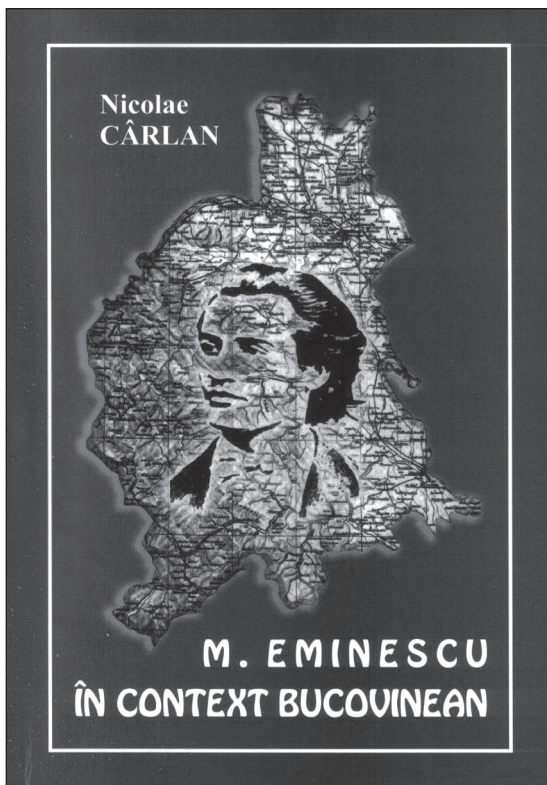
„Nu poate o nație să fie pururea condusă de neadevăr și de corupțiune”
(Mihai Eminescu)

De-a lungul anilor au apărut numeroase studii și cărți despre trecerea poetului Mihai Eminescu, în existența-i fulguranță, prin diferite provincii românești. De fapt, Mihai Eminescu este printre puținii scriitori români, dacă nu singurul, care a cunoscut îndeaproape (temeinic) componența poporului român, exprimându-se astfel: „De la Nistru pân’ la Tisa” sau „Întâmplarea m-a făcut ca, din copilărie încă, să cunosc poporul românesc, din apele Nistrului începând, în cruciș și-n curmeziș pân-n Tisa și-n Dunăre, și am observat că modul de-a fi, caracterul poporului este cu totul altul, absolut altul decât acela al populațiilor din orașe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputații ș.a.m.d.”. În fine, în 1877, în articolul *Pro domo*, Eminescu scria că „noi cunoaștem aproape tot ce s-a scris în românește”. Nu este superfluu să adaug că Eminescu n-a avut „veleități de vitrină” (Tudor Arghezi), iar G. Ibrăileanu a scris că „Dacă Goethe s-ar fi stins la treizeci și trei de ani ca Eminescu, Goethe nu ar exista”. Evident, în fața acestei demonstrații de românism, m-am întrebat adesea, în decursul ultimelor două decenii, când atacurile contra poetului național s-au înmulțit, asupra lui emițându-se insaniități jenante, cui anume servește discreditarea unui mare scriitor? Încât remarcă lui Mircea Eliade rezumă controversa: „Îmi închipuiam, că nimeni nu poate renunța la Eminescu decât

cu riscul de a muri spiritualicește, de a ajunge nefertil și mizer”, deși și acest mare savant a fost demonetizat, cu bună știință, în ultimii ani. Cu aceste gânduri am început lectura unui recent op, consacrat poetului național*, aparținând unui distins cercetător: dl. Nicolae Cârlan. Din câte cunoaștem, dl. Nicolae Cârlan este un bucovinean de adopție, dar, spirit laborios (cercetător pătimaș) s-a integrat perfect în noile coordonate geografice, dând la iveală, în decursul anilor, studii literare consacrate poetului Mihai Eminescu și nu numai. Așadar, după cum aflăm dintr-o Notă editorială, așezată în fruntea volumu-

lui, la baza acestei cărți au stat un număr de studii și articole publicate începând cu anul 1989 (centenarul morții), în diverse reviste literare, ulterior, contopindu-se într-o primă ediție a cărții de față (apărută în anul 2000, când s-au împlinit 150 de ani de la nașterea poetului), iar prezenta ediție a doua (revizuită și adăugită a apărut tot la o dată simbolică: 120 de ani de la decesul lui Eminescu) se dorește a fi una „definitivă”. Prin urmare, deși născut la Botoșani (poetul își persiflează urbea natală: „Știam odată că în vechiul târg al Botoșanilor se face pastramă bună... Dar că în Botoșani s-ar fi făcând și literatură, și-ncă literatură ști cole! Cu șic, asta n-o știam...”, iar în „O scriere critică”, 1870, Eminescu recomanda ca „fiecare să-și vadă în fundul puținătății sale”), Eminescu a iubit Bucovina (Al. Oprea: „Dintre toate provinciile românești, Bucovina este, fără doar și poate, provincia

nedezlipită de sufletul poetului”), căreia i-a consacrat poezii, a scris articole despre Bucovina, a omagiat centenarul morții lui Grigore Ghica III, iar în „Amor pierdut – via-

ță pierdută. Emmi”, eroina face la un moment dat următoarea afirmație: „Mie... nu-mi place Italia ca... Bucovina. Tata are-o casă-n Suceava... față-n față cu acele ruine negre, ce se zice a fi fost castelul Domnilor Moldovei...” (p. 18), a avut prieteni, de predilecție ardeleni (Miron Pompiliu, Filimon Ilea, Scipione Bădescu, Ioan Slavici) și bucovineni (Ioniță Bumbac, căruia poetul i-a trântit odată „căciula” în față, rugându-l să-i vorbească, în fine, Ștefanelli, care vizitându-l la București, prin 1878, în redacția Timpului, din fostul palat Dacia și întrebându-l cum o mai duce, Eminescu îi răspunde cu două cunoscute versuri ale lui Goethe: „Sărac la pungă și bolnav la inimă | îmi petrec lugile-mi zile”). Nu pot fi omiși profesorii săi iubii: Aron Pumnul (al cărui deces a provocat prima manifestare poetică a lui Eminescu, acesta spunându-i suorii Aglaia: „Mai mult n-am ce face în Cernăuți. Pumnul nu mai este – au murit”) și profesorul de istorie Ernst Rudolf Neubaer, care-l pune pe școlarul Mihai Eminescu să povestească legendele mitologice. Structurându-și lucrarea în șase părți, dl. Nicolae Cârlan dorește să elucideze câteva probleme stringente în relația Eminescu | Bucovina (Suceava), „cât mai aproape de litera și spiritul adevărului care le-a guvernat geneza și manifestarea” (p. 10), deși în finalul excursului dumisale, dl. Nicolae Cârlan este conștient că orice studiu este „firește incomplet și perfectibil” (p. 163). De ce? Numai, fiindcă informația uriașă, exhaustivă, este astăzi aproape o imposibilitate de stăpânit, Eminescu acumulând, în timp, probabil, cea mai bogată bibliografie din literatura română. Preamărirea voievodului Ștefan cel Mare, evocarea cetății de scaun a Sucevei, unde Eminescu a poposit la sfârșitul anului 1885, întâlnindu-și vechii prieteni (moment în care „Eminescu rămase mereu întunecat și cu gura încleștată, chiar când catihetul gimnaziului, Scharnagel, dăduse ca etimologie a numelui Eminescu cuvântul <eminere>, <a se ridica deasupra altora>,”

ceea ce era adevărat și prin talent, și prin suferință”, p. 149), în sfârșit, asasinarea în 1777 a lui Grigore Ghica III sunt tot atâtea momente de zăbavă a d-lui. Nicolae Cârlan, cu observația că după alte informații (Nicolae Iorga), acest voievod a fost tăiat de turci, nu pentru că protestase la Poartă contra raptului austriac, ci, pentru înclinația și admirația față de vecinul de la Răsărit. Participarea lui Eminescu la Serbarea de la Putna (la pagina 62, nota 19, în loc de Leon Vulovici, se va citi Leon Volovici, iar la pagina 112, interviul cu Nicolai Isăcescu „ultim proprietar al moșiei Ipotești”, nu poate fi din anul 1998), necrologul din Revista politică, reprodus la paginile 94 – 99, conține, din păcate, câteva inexactități: Eminescu nu a murit într-o zi de sâmbătă, ci joi, 15 iunie, înmormântarea a avut loc sâmbătă, 17 iunie 1889 (nu duminică), dezvelirea bustului de la Dumbrăveni (14 | 27 iulie 1902), moșia aparținea atunci lui Leon Ghica (ocazie de a reactualiza mărturia lui Matei Eminescu conform căreia poetul s-ar fi născut la 8 noiembrie 1848, la Dumbrăveni, după cum mai sus, în necrologul amintit, anul nașterii poetului este 1849, localitatea Botoșani -, nu fac decât să complice lucrurile, atâta timp cât majoritatea cercetătorilor au admis ca dată a nașterii anul 1850, 15 ianuarie, la Botoșani). Regretabil e însă faptul că bustul poetului, o adevărată operă de artă, executat de artistul bucureștean Oskar Späthe a fost demolat după 1945. În concluzie, o lectură captivantă, plină de învățăminte, ce se parcurge realmente cu folos.

* NICOLAE CÂRLAN,
M. EMINESCU ÎN CONTEXT BUCOVINEAN,
studii și materiale,
Ediția a II-a, revizuită și adăugită,
aEd. LIDANA, SUCEAVA, 2009

Ștefana BURZUC

Destinul omului de geniu în creația eminesciană

Creației lui Mihai Eminescu i se pot descoperi multiple valențe, iar teme ca iubirea, copilăria, timpul sau destinul omului de geniu sunt adesea abordate, căpătând statut de suprateme. Dintre acestea, destinul omului de geniu are un loc aparte, autorul și personajul creat, nu de puține ori, suprapunându-se. Din suita operelor construite pe această temă fac parte „Scrisoarea I”, „Sărmanul Dionis” și „Luceafărul”, în care se regăsește conturat portretul omului de geniu categorisit drept un inadaptat social.

Omul superior, înzestrat cu posibilități infinite este marginalizat, ignorat de societate, fiind într-o continuă frământare, care în cele din urmă îl determină să aleagă calea exilului în lumea ireală a visului. Soarta sa este tristă, marcată de un dramatism dulce-amar; calea pe care i-o cere imperios spiritul său însetat de cunoaștere este una neviabilă într-o societate care trăiește după cu totul alte norme, văduvită de idealuri înalte, o societate care nu vede ca pe-o necesitate exigența perfecționării continue.

Pentru Eminescu, omul de geniu aparține unui plan superior, statut privilegiat relevat printr-o raportare veridică la o scară a valorilor neperisabile.

Într-o continuă metamorfoză, înfățișarea omului de geniu își păstrează însă funcția de a reflecta condiția socială și materială precară a acestuia, fie că este vorba de un bătrân cu haine peticite („Scrisoarea I”) fie că e vorba de un biet tânăr ce abia își poate duce traiul de pe o zi pe alta („Sărmanul Dionis”). Perisabilitatea acestor elemente insignifiante e prezentată în antiteză cu peisajul interior a cărui valoare nu face decât să o sublinieze. Aspectului material este neglijat în contextul valorizării anumitor dimensiuni existențiale, din punctul de vedere al autorului fiind important doar pentru că lipsa unor condiții materiale bune, împiedică manifestarea pe deplin a caracterului strălucit.

Relația dintre divin și păgân se anulează în sensul clasic al delimitării clare a celor două lumi și a atitudinii rezervate în interacționare. Divinitatea își caută exponentul în geniu, în același timp, geniu încearcă să submineze rolul Demiurgului în momentul în care dorește să atingă cunoașterea absolută; greșeală pentru care este aspru pedepsit, retrezindu-i-se conștiința limitărilor sale prin îndepărtarea de izvoarele cunoașterii, iar Dionis este retrimis în realitatea crudă când se consideră pe sine Demiurg. Aceste situații au drept cauză incapacitatea de a-și accepta limitările; Luceafărul dorește să atingă cunoașterea absolută prin experiența iubirii, negând prăpastia dintre lumea lui și cea a Cătălinei, în timp ce Dionis nu recunoaște faptul că nu are capacitatea de a înțelege anumite lucruri.

Geniul își pierde inocența de visător când este nevoit să accepte realitatea care se dovedește crudă și neiertătoare, în cazul bătrânului dascăl și al Luceafărului marcând începutul resemnării și trecerea în uitare. Bătrânul își privește cu o oarecare ironie sfârșitul în anonimat, nu înainte de a critica însă societatea caracterizată printr-o moralitate îndoielnică, ce s-a lăsat pradă superficialității. Într-o asemenea societate, sfârșitul pe care îl prevede pentru sine stă sub imperiul acelorași coordonate: va fi judecat de cei invidioși nu după valoarea intrinsecă, ci după defectele sale menite să-l discrimineze, pentru a lăsa loc afirmării celor fără valoare, când cei cu valoare, dimpotrivă, „se pierd: neștiuți în taină”.

Luciditatea îi aduce geniului nefericirea, el putând vedea ceea ce scapă vederii omului obișnuit. Neputința de a schimba societatea în care trăiește îl determină să o recompună în realitatea virtuală a visului după propriile tipare. De altfel, el are capacitatea de a manipula spațiul și timpul ca într-un joc, putând cuprinde trecutul și viitorul în aceeași dimensiune. Luceafărul și bătrânul dascăl asistă la crearea lumii din neant în întunericul primordial și la sfârșitul acesteia, când toate se cufundă în liniște și eternă pace, prin epurarea răului și a superficialității. Geniul își permite o relație intimă cu timpul, având perspectiva celui ce are o viziune de ansamblu asupra lumii datorită cunoștințelor numeroase pe care le deține, lucru ce îl determină să se distanțeze constant de societate, deoarece reprezintă o realitate din care nu dorește să facă parte; singura egalitate pe care o recunoaște cu restul societății este cea în fața morții.

Conștientizând propria valoare în raport cu cea a celorlalți, chiar în această conjunctură (egalitatea în fața morții) omul de geniu recurge la analogia dintre ființele umane și insectele mici și nesemnificative, pentru a simboliza nemernicia și micimea lumii. Corelate, inițiativele sale se materializează într-o atitudine de detașare, dezgust și neimplicare, lăsând societatea la mâna destinului. Pasivitatea

se încadrează în natura duală a geniului, chiar dacă aceasta se manifestă tot în imaginar, căci realitatea dispare, fiindu-i anulată valabilitatea.

Distorsionarea fantasticului dă naștere acestei glisări între atitudini; de la inocența curiozității pure – generatoarea dorinței de a cunoaște în profunzime lucrurile, la instincte luciferice concretizate în deslușirea/ descoperirea a ceea ce e de nepătruns, recreând astfel mitul primordial al cunoașterii interzise. Extremele sunt reunite în persoana lui Dionis, care este reprezentativ pentru destinul omului de geniu, el aflându-se într-o perpetuă căutare.

Omul de geniu caută, în viziunea lui Eminescu, perfecțiunea prin cunoaștere absolută și autocunoaștere; încearcă să destrame farmecul necunoscutului cu o luciditate rece și tăioasă, ce nu lasă loc de nuanțe intermediare, invocându-se doar binele și răul. De aceea, el nu se lasă îndrumat, este propriul produs, se autoformează, ajutându-se doar de cărțile pe care le citește, apoi își înnobilează statutul, devenind și demiurg, (în momentul în care creează lumea sa imaginară). În această lume, amestecul misticului creează confuzii din cauza posibilităților nelimitate pe care le oferă. Filosoful se oglindește în toată splendoarea sa, anulând timpul și spațiul într-un moment static ce îi permite revelația unui univers în care doar continuitatea contează.

Departate de a fi legat de limitările sale materiale, omul de geniu trăiește distopia realității virtuale ce rămâne neîmplinită. Condamnat să trăiască la periferia societății, încercările sale de a se integra se reduc de obicei la căutarea iubirii – în cazul Luceafărului – care se soldează cu eșecuri ce îi reamintesc de prăpastia care îi separă pe cei doi protagoniști. Nefericirea în care trăiesc din cauza neîmplinirii cicatrizează durerea, creând o aură rece sub care să se poată ascunde, asemenea Luceafărului care se resemnează, însă păstrează în suflet durerea dezamăgirii. Geniul împarte lumea între cei ce cuprind complexitatea lumii, dar se mulțumesc doar să observe, și ceilalți, ce nu pot sau nu vor să vadă universul limitat și imperfect, dar perceput foarte subiectiv.

Omul de geniu rămâne o figură singulară, personalitate proteică, conștientă de superioritatea sa; „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nour de aur din marea de amar” mărturisește însuși Poetul. Omul de geniu este excepția. Condamnat să rămână un inadaplat la normele societății, la rândul său, consideră că societatea nu se conformează unei instanțe morale. Prizonier al lucidității sale, va rătăci în căutarea perfecțiunii.

***(Premiul revistei „Hyperion”
la „Porni Luceafărul...”,
iunie 2009, Botoșani)***

Gustavo Adolfo Bécquer

Paralela dintre Mihai Eminescu și Gustavo Adolfo Bécquer constituie de multă vreme un loc comun al literaturii comparate din România, unde temele și motivele prezente în creațiile poetice eminesciene sunt puse în balanță, adesea, cu versurile compuse de romanticul spaniol. Celebru, la noi, mai cu seamă pentru rîndunelele sale („*Volverán las oscuras golondrinas*”), Gustavo Adolfo Bécquer marchează o etapă importantă în romantismul literar spaniol, pe care îl reprezintă nu doar ca poet, ci și ca prozator, eseist, critic de teatru, memorialist de călătorie și așa mai departe. Într-o viață scurtă (1836, Sevilla – 1870, Madrid), a cărei simplă datare provoacă la noi paralelisme ilustre, zbuciumatul scriitor iberic a avut parte de iubiri triste și de versuri izbutite, grațiosul său monument din Parque de María Luisa din Sevilla atrăgând și astăzi din ce în ce mai atipicii călători și călătore care, fugind departe de vacarmul exasperant al „sensibilității contemporane, își află acolo, în inima fermecată a Andaluziei, un sanctuar al suspinului melancolic și al îmbrățișării duioase sub salcia bătrână ce pare să îngâne mai departe, peste veacuri, mișcările delicate ale sufletului romantic și ale visului său.

În cele ce urmează, propun două piese din proza autorului spaniol. Este vorba de o proză poetică, în care procedeele specifice organizării gândirii lirice abundă, de la întrebuițarea figurilor la aranjamentele sintactice specifice. Și, întrucât pomeneam de Eminescu, iar Eminescu ne duce cu gândul la Luceafăr, am început acest mic grupaj printr-o scriere „cosmogonică”, unde Gustavo Adolfo Bécquer tratează, simpatice și jucăuș, marea temă a creației universului pornind de la varianta hindusă a genezei. În cel de-al doilea text, elementele naturii și creaturile fantastice misterioase lor contribuie la închegarea unei povești cu un discret dar evident parfum germanic.

Iată-l, așadar, pe Gustavo Adolfo Bécquer prozatorul, în două narațiuni fantastice de scurtă respirație, dar de lungă, foarte lungă privire. Ce-ar mai fi de zis: sinestezia să trăiască, iar cine are urechi de auzit, să audă...

Prezentare și traducere Dragoș COJOCARU

CREAȚIA

(POEM INDIAN)

I

Piscurile înalte ale muntelui Himalaya sunt încununate de cețuri întunecate, în sânul cărora clocotește fulgerul, iar peste câmpiile care se întind la poalele sale plutesc nori de opal, ce împrăstie peste flori o rouă de perle.

Se unda pură a Gangelui de leagănă simbolică floarea a lotusului, iar pe mal își pândește victima crocodilul, verde precum plantele acvatice care-l ascund de ochiul trecătorului.

În pădurile Hindustanului există arbori uriași, ale căror ramuri oferă un pavilion pelerinului ostenit, și alții a căror umbră letală îl poartă din somn la moarte.

Iubirea e un haos de lumini și tenebre; femeia, un amalgam de jurăminte strâmbe și de tandrețe; bărbatul, un abis de măreție și micime; viața, în sfârșit, se poate asemui cu un lung lanț din verigi de fier și de aur.

II

Lumea este un absurd însuflețit care se rotește în neant spre uimirea locuitorilor săi.

Să nu-i căutați explicația în *Vede*, mărturii ale nebuniilor strămoșilor noștri, și nici în *Purane*, unde, împodobite cu odoarele orbitoare ale poeziei, se adună aiureli peste aiureli despre originea ei.

Ascultați povestea facerii așa cum i-a fost dezvăluită unui brahman evlavios, după ce petrecuse trei zile de post nemișcat în contemplare de sine, cu arătătoarele ridicate spre firmament.

III

Brahma este punctul circumferinței: din el pornește și în el converge totul; nu a avut început și nici nu va avea sfârșit.

Pe când nu existau nici spațiul nici timpul, Maya plutea în jurul lui ca o ceață nedeslușită, căci, absorbit în contemplarea de sine, el încă nu o fecundase cu dorințele lui.

Cum de toate te sature, Brahma s-a săturat să se contemple, și și-a ridicat ochii pe una din cele patru fețe ale sale și s-a pomenit cu sine însuși, și i-a deschis mâinat pe cei de pe altă față și iarăși s-a văzut, pentru că el ocupa totul, și totul era el.

Femeia frumoasă, când lustruiește oglinda și își contemplă imaginea, se bucură în sinea ei, însă în cele din urmă caută alți ochi în care să și-i ațintească pe ai ei; iar dacă nu îi găsește, se plictisește.

Brahma nu este vanitos ca o femeie, fiindcă este perfect. Închipuți-vă dacă se plictisea că se afla singur, singur în mijlocul eternității și cu patru perechi de ochi spre a se vedea.

IV

Brahma a dorit pentru întâia oară, iar dorința lui, fecundând-o pe creatoarea Maya care îl învăluia, făcu să țâșnească din sânul său milioane de puncte de lumină,

asemănătoare acelor atomi microscopici și aprinși care înnoată în raza soarelui ce pătrunde prin coroana copacilor.

Acea pulbere de aur a umplut neantul, iar când s-a scuturat a produs miriade de făpturi, menite a intona imnuri de glorie creatorului lor.

Cântăreții cerești, *gandharva*, cu chipuri preafrumoase, cu aripile lor de mii de culori, cu hohotele lor sonore și cu jocurile lor copilărești, i-au smuls lui Brahma primul surâs, iar din el a răsărit Edenul: Edenul cu cele opt cercuri ale sale, broaștele țestoase și elefanții care îl susțin, și cu sanctuarul său în vârful.

V

Copiii au fost întotdeauna copii: neastâmpărați, ștren-gari și incorigibili, încep prin a plăcea; un ceas mai târziu buimăcesc și sfârșesc prin a enerva. Ceva foarte asemănător i s-a întâmplat, pesemne, lui Brahma atunci când, descălecând de pe uriașa lebadă care, ca un bidiviu de zăpadă, îl plimba prin cer, lăsă acea gloată de *gandharva* în cercurile inferioare și se retrase în adâncul sanctuarului său.

Acolo, unde nu ajunge nici un ecou pierdut, și nici nu se percepe cel mai ușor zgomot; unde domnește augusta tăcere a singurătății, iar calmul său adânc îmbie la meditații, Brahma, căutând o distracție cu care să-și omoare eterna plictiseală, după ce închise poarta cu două întorsături de cheie, se dedică alchimiei.

VI

Înțelepții pământului, care își petrec viața aplecați peste vechi pergamente, care se înconjoară de mii de obiecte misterioase și cunosc straniile însușiri ale pietrelor prețioase, metalelor și cuvintelor cabalistice, săvârșesc, prin intermediul acestei științe, transformări de necrezut. Cărbunile îl preschimbă în diamante, lutul în aur; descompun apa și aerul, analizează flacăra și îi smulg focului taina vitalității și a luminii.

Dacă pe toate acestea le izbutește un biet muritor cu reflexul științei sale, închipuți-vă pentru o clipă ce ar face Brahma, care este începutul tuturor științelor.

VII

Dintr-o dată a creat cele patru elemente, și i-a creat de asemenea pe paznicii acestora: Agni, care este spiritul flăcărilor; Vajou, care urlă călare pe vijelie; Varuna, care se rostogolește în abisurile Oceanului, și Prithivi, care cunoaște toate peșterile subterane ale lumii și viețuiește în sânul creației.

Apoi a închis în borcane străvezii, dintr-o materie nemaivăzută, germenii ale lucrurilor imateriale și intangibile: patimi, dorințe, facultăți, virtuți, începuturi de durere și de bucurie, de moarte și de viață, de bine și de rău. Și pe toate le-a împărțit în specii și le-a clasificat cu mare sânguință, punând câte o tăbliță scrisă pe fiecare borcan.

VIII

Gloata de copii, care, în această vreme, asurzeau cu glasurile și cu zgomotele lor cercurile inferioare ale Paradisului, își dădu seama de lipsa stăpânului. «Unde o fi?», exclamau unii. «Ce-o fi făcând?», își spuneau alții în sinea lor; iar ardoarea curioșilor nu era în nici un caz diminuată de coloanele negre de fum pe care le zăreau ieșind în spirale imense din laboratorul lui Brahma, nici de globurile de foc ce din același loc se năpusteau rostogolindu-se în neant, iar acolo se roteau ca într-o horă luminoasă și magnifică.

IX

Imaginația celor mici e un bidiviu, iar curiozitatea, pintenul care îl îmboldește și îl atrage prin planurile cele mai imposibile. Împinși de ea, microscopicii cântăreți începură să se cațere pe picioarele elefanților care susțin cercurile cerului și, unul peste altul, urcară până la misteriosul lăcaș unde Brahma stătea încă absorbit în speculațiile sale științifice.

Odată ajunși în vârf, cei mai îndrăzneți se adunară în jurul porții; și, unul pe gaura cheii iar alții prin crăpăturile și golurile dintre panourile prost îmbinate, pătrunseră cu privirea în imensul laborator obiect al curiozității lor.

Priveliștea ce li se oferi nu putu decât să-i surprindă.

X

Erau acolo împrăștiate, fără nici o rânduială, recipiente și borcane colosale de toate formele și culorile. Schelete de lumi, embrioni de aștri și fragmente de luni zăceau amestecate cu oameni modelați pe jumătate, proiecte de animale monstruoase neterminate, pergamente obscure, cărți *in folio* și unelte stranii. Pereții erau plini de figuri geometrice, semne cabalistice și formule magice; iar în mijlocul încăperii, într-un uriaș cazan așezat pe un foc de nestins, fierbeau cu zgomot surd mii și mii de ingrediente fără nume, din a căror înțeleaptă combinare aveau să rezulte creaturile perfecte.

XI

Brahma, căruia abia dacă îi ajungeau cele opt brațe și cele șaisprezece mâini ale sale pentru a astupa și destupa recipiente, agita lichide și scutura amestecuri, lua câte odată un mare tub, ca pe o sarbacană și, la fel cum cei mici fac baloane de săpun folosindu-se de paie de grâu uscat, le scufunda în lichid, se apleca apoi peste abisurile cerului și sufla într-un capăt, la celălalt ivindu-se un glob incandescent ce, de cum se desprindea, începea să se rotească în jurul sieși, odată cu celelalte care pluteau deja prin spațiu.

XII

Aplecat asupra abisului fără fund, creatorul le urmărea cu o privire satisfăcută. Iar acele lumi luminoase și perfecte, populate cu făpturi fericite și frumoase peste orice măsură, care sunt acele astre pe care, asemănătoare sorilor, încă le zărim în nopțile senine, intonau un imn de bucurie zeului lor, rotindu-se pe axele lor de diamant și aur într-o cadență maiestuoasă și solemnă.

Micuții *gandharva*, necutezând nici să răsuflă, se priveau înspăimântați unii pe alții, plini de stupeoare și de teamă, dinaintea măreției acelei priveliști.

XIII

Brahma se sătură de experimente și, părăsindu-și laboratorul, nu fără a încuia, la ieșire, cu cheia pe care o păstra în buzunar, încălecă din nou pe lebedă pentru de a ieși la plimbare. Dar cât va fi fost de preocupat când tocmai el, care pe toate le vede și le știe, nu-și dădu seama că, absorbit în gândurile lui, încuiase în gol! Nu același lucru se întâmplă cu neliniștita gloată de copii care, observând neglijența, îl urmări din priviri până hăt, departe. Iar când se crezură singuri, unul împinse puțin câte puțin poarta, unul își scoase capul, celălalt făcu un pas, sfârșiră prin a da năvală în laborator, iar în curând se simțiră ca la ei acasă.

XIV

Scena petrecută atunci, în acel lăcaș, ar fi cu neputință de zugrăvit.

Mai întâi examină toate obiectele cu cea mai mare uimire; apoi îndrăzniră să le atingă, iar în cele din urmă sfârșiră prin a da totul peste cap. Aruncară pergamente în foc ca să hrănească flăcările; răscoliră borcanele, nu fără a sparge câteva; agitară recipientele vărsându-le conținutul, iar după ce adulmecară, gustară și amestecară totul, unii se agătară de sorii și de stelele încă neterminate și atârna-te de bolți, la uscat; alții se cocoțau pe scheletele uriașelor animale ale căror forme nu fuseseră pe placul stăpânului. Și smulseră filele din cărți pentru a-și confecționa mitre de hârtie, și își așezară compasurile între picioare, ca pe niște cai, și rupseră baghetele cu virtuți misterioase, folosindu-le ca pe niște lăncii.

În cele din urmă, plictisiți de boroboațe, se hotărâră să facă o lume așa cum văzuseră că se face.

XV

Aici începu marea forfotă, zăpăceala și hohotele. Cazanul era incandescent. Veni unul, turnă înăuntru un lichid și se ridică o coloană de fum. Apoi veni altul, aruncă peste primul un elixir misterios conținut într-un borcan cu care ajunsese aproape fără suflare până la marginea vasului: atât de mare era recipientul și atât de micuț cel care-l purta. La fiecare nou ingredient pe care îl aruncau în cazan, de pe fundul acestuia se ridicau flăcării albastre și roșii, pe care vesela gloată le saluta cu strigăte de veselie și cu râsete nesfârșite.

XVI

Amestecară și contopiră toate elementele binelui și răului, durerea și bucuria, urâtenia și frumusețea, abnegația și egoismul, germenii gheții, meniți unor lumi alcătuite astfel încât frigul să le producă locuitorilor o satisfacție desfătătoare, și pe aceia ai căldurii, compuși pentru planete ale căror ființe aveau să se bucure în flăcări, și zăpăciră principiile divinității, spiritul cu materia grosolană, lutul și țărâna, amestecând în aceeași zeamă neputința și dorințele, măreția și micimea, viața și moartea.

Acele elemente atât de contrare turbau când se vedeau laolaltă în fundul cazanului.

XVII

Odată încheiată operația, unul dintre ei își smulse o pană din aripi, îi reteză lamelele cu dinții și, umezind restul în lichid, se duse să se aplece peste abisul fără fund, și suflă, și apără o lume. O lume diformă, prizărită, turtită la poli, ce se rotea imperfect, cu munți de zăpadă și nisipuri aprinse, cu foc în măruntaie și oceane la suprafață, cu o omenire fragilă și afectată, cu aspirații de zeu și slăbi-ciuni de lut. Principiul morții, distrugând tot ce există, și principiul vieții, cu începuturi de eternitate, reconstruindu-le din propriile lor rămășițe: o lume aberantă, absurdă, de neconceput: în sfârșit, lumea noastră.

Copilașii care o alcătuiseră, văzând-o cum se rotea în neant într-un fel atât de grotesc, o salutară cu un hohot imens, ce răsună în cele opt cercuri ale Edenului.

XVIII

Auzind acel zgomot, Brahma își veni în fire și văzu cele ce se petreceau, și înțelese totul. Indignarea îi scăpăra în ochi. Strigătul său mănios buimăci cerul și îngrozi gloata de copii, care fugiră care încotro speriați, în vârful degetelor, și își ținea deja mâna ridicată asupra acelei creații diforme pentru a o distruge, iar această simplă amenințare ar fi produs în ea acea catastrofă de care încă ne amințim sub numele de Potop, când unul din acei *gandharva*,

cel mai poznaș, însă cel mai dragălaș, se aruncă la picioarele lui spunând printre sughituri de plâns:

– Doamne, doamne, nu ne strica jucăria!

XIX

Brahma este grav, pentru că este zeu și totuși, când auzi aceste cuvinte, fu nevoit să se străduiască din plin spre a nu lăsa să explodeze râsul care îi dădea pe ochi. În cele din urmă, revenindu-și, exclamă:

– Duceți-vă, gloată nemiloasă și înrăită! Plecați unde să nu vă mai văd cu creatura voastră diformă! Lumea asta nu trebuie și nu poate să existe, fiindcă în ea până și atomii se războiesc cu atomii, însă plecați, vă spun încă o dată! Speranța mea e că, lăsată în puterea voastră, nu va dura mult...

Așa vorbi Brahma, iar copilașii, înghiontindu-se, răzând nerușinat și scoțând strigăte nemaipomenite, se năpustiră în urmărirea globului nostru, și unul îi dă aici, altul îl zădărește pe dincolo... De atunci tot hălăduiesc cu el prin cer, spre uimirea celorlalte lumi și spre disperarea locuitorilor săi.

Spre norocul nostru, Brahma a vorbit, și așa se va întâmpla. Nu există nimic mai delicat și nici mai de temut decât mâinile acelor copilași; în aceste mâini, jucăria nu poate avea o viață lungă.

GNOMUL

LEGENDĂ ARAGONEZĂ

I

Fetele din sat se întorceau de la izvor cu ulcioarele pe creștet. Se întorceau cântând și răzând cu un zgomot și o larmă ce nu s-ar puteau asemui decât cu vesela zarvă a unui stol de rândunele când zburătăcesc, dese ca grindina, în jurul giruetei unei clopotnițe. În pridvorul bisericii, așezat la poalele unui ienupăr, stătea moș Gregorio. Moș Gregorio era cel mai bătrân din sat. Avea vreo nouăzeci de crăciunuri, părul alb, gura poznașă, ochii veseli și mâinile tremurătoare. În copilărie fusese păstor; în tinerețe, soldat. Apoi cultivase o mică gospodărie, proprietate a părinților săi, până când, în cele din urmă, forțele îl părăsiseră și se oprise liniștit așteptând moartea, de care nici nu se temea, nici nu o dorea. Nimeni nu povestea o snoavă cu mai mult farmec decât el, nici nu știa povești mai minunate, și nici nu potrivea atât de bine un proverb, o zicătoare sau o pildă înțeleaptă.

Zărindu-l, fetele grăbiră pasul cu intenția de a intra în vorbă cu el, iar când ajunseră în pridvor, toate începură să-l implore să le istorisească o poveste cu care să amăgească timpul ce mai rămânea până la căderea nopții, și nu mai era mult, căci soarele, apunând, atinge pieziș pământul, iar umbrele munților creșteau dintr-o clipă în alta de-a lungul câmpiei.

Moș Gregorio ascultă zâmbind rugămintea fetelor care, odată obținută promisiunea că le va istorisi ceva, lăsară ulcioarele pe pământ și, așezându-se în jurul lui, alcătuiră un cerc în centrul căruia rămase bătrânul, care începu să le vorbească în felul acesta:

– Nu vă voi istorisi o poveste, întrucât, cu toate că îmi aduc aminte câteva în clipa asta, în ele se petrec lucruri atât de grave, încât nici voi, care sunteți niște zvăpăiate, nu-mi veți da ascultare, și nici mie, din cauza ceasului înaintat al serii, nu-mi rămâne timp să v-o istorisesc. Vă voi da în schimb o povață.

– O povață! – exclamă fetele cu aer de vădită nemulțumire. Ce să spun! Nu ca să auzim sfaturi ne-am oprit noi. Când ne-or lipsi, ni le-o da părintele.

– Poate că – urmă bătrânul cu glasul lui hodorogit și tremurător – părintele n-ar ști să vi-l dea cu un prilej atât de nimerit cum vi-l poate da moș Gregorio, fiindcă el, ocupat cu rugăciunile și cu litanile lui, n-o fi observat, ca mine, cum, de la o zi la alta, mergeți după apă la izvor din ce în ce mai devreme și vă întoarceți din ce în ce mai târziu.

Fetele se priviră unele pe altele cu un imperceptibil surâs de zeflemea, nelipsind câteva din cele ce erau situate în spatele lui care își atinseră fruntea cu degetul, însoțindu-și mișcarea cu un gest semnificativ.

– Și ce rău găsești dacă ne oprim la izvor să sporovăim o clipă cu prietenele și cu vecinele? – spuse una dintre ele. Oare umblă prin sat şușoteli dacă băieții ies la drum să ne arunce flori ori vin să se ofere să ne care ulcioarele până la intrarea în sat?

– De toate – îi răspunse bătrânul fetei care i se adresase în numele suratelor sale. Babele din sat şușotesc cum că, astăzi, fetele se duc să-și facă de cap și să se veselească într-un loc unde ele ajungeau să ia apa în grabă și tremurând, fiindcă numai de acolo se poate lua, iar eu găsesc că e rău că, încet-încet, vi se risipește frica pe care le-o inspiră tuturor locul unde se

află izvorul, căci s-ar putea întâmpla odată și odată să vă prindă noaptea acolo.

Moș Gregorio rosti aceste ultime cuvinte cu un ton atât de plin de mister, încât fetele căsăriră ochii înspăimântate ca să-l privească și, cu un amestec de curiozitate și zeflema, stăruiră din nou:

– Noaptea! Păi, ce se întâmplă noaptea în locul acela, de faci atâta zarvă și ne vorbești cu niște cuvinte atât de înfricoșate și de întunecate despre ce ni s-ar putea întâmpla acolo? Te pomenești că ne-or mânca lupii?

– Când muntele Moncayo se acoperă de zăpadă, lupii, alungați din viziunile lor, coboară în haite pe poalele muntelui și nu o dată i-am auzit urlând într-un concert înfrorător, nu doar în împrejurimile izvorului, ci chiar pe drumurile din sat. Însă nu lupii sunt oaspeții cei mai grozavi de pe Moncayo. În prăpăstiile sale adânci, pe culmile lui solitare și aspre, în sânul său pustiu, sălășluiesc niște ființe diavolești care, în timpul nopții, coboară pe costișe ca un roi și dau năvală pretutindeni și mișună pe câmpie, și sar din stâncă în stâncă, se joacă în apă ori se leagănă pe ramurile despuiate ale copacilor. Ei sunt cei care urlă din crăpăturile stâncilor; ei alcătuiesc și împing acei imenși bulgări de zăpadă care coboară rostogolindu-se din înaltele piscuri, nimicind și zdrobind tot ce le stă în cale; ei ciocănesc cu grindina la geamurile noastre în nopțile ploioase și aleargă precum niște flăcări albastre și ușoare peste fața mlaștinilor. Printre aceste duhuri care, alungate de la câmpie de binecuvântările și de exorcismele Bisericii, au plecat să se ascundă pe crestele nemaiaținse ale munților, există unele de soiuri diferite și care, pe cât se pare, dinaintea ochilor noștri capătă forme felurite. Totuși, cele mai primejdioase, cele care se strecoară cu vorbe dulci în inima tinerelor și le orbesc cu făgăduințe mărețe, sunt gnomii. Gnomii sălășluiesc în măruntaiele munților. Ei cunosc drumurile subterane ale acestora și, veșnici păzitori ai comorilor închise acolo, veghează zi și noapte lângă zăcămintele de metale și de pietre prețioase. Vedeți – urmă bătrânul, arătând cu toiagul pe care se sprijinea culmea muntelui Moncayo, care se înălța în dreapta sa, desprinzându-se întunecată și gigantică pe cerul voriu și neguros al apusului – vedeți namila aceea imensă încununată încă de zăpadă? În sânul ei își află sălașul acele duhuri diavolești. Palatul pe care îl locuiesc este înfricoșător și măreț totodată.

Cu mulți ani în urmă, urmărind o oaie rătăcită, un păstor a pătruns prin gura uneia din aceste peșteri, ale căror intrări sunt acoperite de hățșuri dese și al căror capăt nu l-a văzut nimeni. Când s-a întors în sat era palid ca moartea. Descoperise taina gnomilor, respirase aerul lor otrăvit și a plătit cu viața îndrăzneala; însă, înainte de a muri, a istorisit lucruri uimitoare. Întinzându-se în jurul cavernei, el găsisese, în cele din urmă, niște galerii subterane și imense, iluminate printr-o strălucire nelămurită și fantastică, produsă de fosforescența stâncilor, asemănătoare acolo cu niște mari bucăți de cristal prins în mii de forme capricioase și stranii. Solul, bolta și pereții acelor saloane întinse, lucrare a naturii, păreau marmorate precum marmura cea mai bogată; însă vinele ce le străbăteau erau de aur și de argint, iar printre acele vine strălucitoare se zăreau ca încrustate puzderie de pietre prețioase de toate culorile și mărimile. Erau hiacinturi și smaralde în grămadă, și diamante, și rubine, și safire și, ce știu eu, multe alte pietre necunoscute pe care el nu a știut să le numească, însă atât de mari și de frumoase, încât ochii îi orbiseră când

le-a contemplat. Nici un zgomot din afară nu ajungea până în adâncul fantasticei caverne. Doar din când în când, se deslușeau niște gemete prelungi și tânguitoare ale aerului ce străbătea acel labirint vrăjit, o rumoare nedeslușită de foc subteran care fierbea înăbușit, și murmurul apelor curgătoare care treceau nu se știe pe unde.

Singur și pierdut în acea imensitate, păstorul a umblat nu știu câte ceasuri fără a găsi ieșirea, până când, în cele din urmă, dădu peste obârșia izvorului al cărui zgomot îl auzise. Acesta țâșnea din pământ ca o fântână miraculoasă, cu un salt al apei încununat de spumă care cădea alcătuind o cascadă arătoasă și născând un murmur răsunător când se îndepărta lunecând printre crăpăturile dintre stânci. În jurul ei creșteau niște plante nemaivăzute, unele cu frunze late și groase, altele subțiri și lungi precum niște panglici plutitoare.

Pe jumătate ascunși în acele frunziș umede alergau niște făpturi stranii, în parte oameni, în parte reptile, sau amândouă la un loc, căci preschimbându-se neîncetat păreau când niște ființe omenești diforme și micuțe, când salamandre luminoase ori flăcări fugare ce dansau în cercuri pe deasupra izvorului. Acolo, foindu-se în toate părțile, alergând pe pământ sub forma unor pitici respingători și contrafăcuți, cățărându-se pe pereți, cu spume la gură și răsucindu-se ca niște reptile ori dansând sub înfățișarea unor flăcări peste fața mlaștinii, umblau gnomii, stăpâni ai acelor locuri, socotindu-și și răscolindu-și bogățiile fabuloase. Ei știu unde își păstrează avarii acele comori pe care zadarnic le caută mai apoi moștenitorii; ei știu locul unde maurii, înainte de a fugi, și-au ascuns odoarele; iar giuvaerele care se pierd, monedele care se rătăcesc, tot ceea ce are vreo valoare și dispăre, ei le caută, le găsesc și le fură, ascunzându-le în văgăunile lor, întrucât ei știu să cutreiere lumea întreagă pe sub pământ și pe drumuri tainice și necunoscute. Acolo țineau, deci, îngrămadite tot soiul de obiecte rare și prețioase. Erau giuvaere de o valoare neprețuită, coliere și colane de perle și de pietre fine, amfore de aur de forme străvechi umplute cu rubine, cupe sculptate, arme bogate, monede cu efigii și inscripții cu neputință de recunoscut ori de descifrat, comori, în sfârșit, atât de fabuloase și de imense, încât imaginația abia le poate concepe. Iar totul strălucea în același timp, zvârlind scântei și raze atât de vii, încât parcă totul ardea, se mișca și tremura. Cel puțin păstorul a istorisit că așa i se păruse.

Ajun gând aici, bătrânul se opri o clipă. Fetele, care începuseră să asculte istorisirea lui moș Gregorio cu un zâmbet zeflemitor, păstrau acum o tăcere adâncă, așteptându-l să povestească mai departe, cu spaima în ochi, cu buzele ușor întredeschise și cu curiozitatea și interesul zugrăvite pe chip. În cele din urmă, una dintre ele rupse tăcerea și, fără a se putea abține, exclamă, entuziasmată de cum auzise descrierea bogățiilor fabuloase care se oferiseră vederii păstorului:

– Și cum, n-a luat cu el nimic din toate acelea?

– Nimic, răspunse moș Gregorio.

– Ce nătâng! – exclamară fetele în cor.

– Cerul l-a ajutat în acea cumpănă – urmă bătrânul – căci, în clipa când lăcomia, care le întrece pe toate, începea să-i risipească teama și, nălucit la vederea acelor giuvaere, din care unul singur era de ajuns spre a-l face puternic, păstorul se pregătea să pună mâna pe câteva dintre ele, se spune că a auzit – minunați-vă de cele întâmplate! – a auzit limpede și lămurit în acele adâncuri, în ciuda hohotelor și a glasurilor gnomilor, a fierberii de foc subteran, a zgomotului apelor

curgătoare și a tânguieiilor văzduhului, a auzit, spun, ca și cum ar fi fost la poalele colinei pe care se află, dangățul clopotului de la sihăstria Fecioarei din Moncayo. Auzind clopotul, care bătea pentru *Avemaria*, păstorul căzu la pământ chemând-o pe Maica Domnului nostru Isus Cristos, și, fără să știe cum și nici pe unde, se pomeni în afara acelor locuri, pe drumul ce duce către sat, aruncat pe o potecă și cuprins de o mare buimăceală, ca și cum ar fi ieșit dintr-un vis. De atunci, toată lumea s-a lămurit de ce izvorul din sat aduce, la răstimpuri, cu apele sale un praf de aur nespus de fin, iar când vine noaptea, în zgomotul pe care îl scoate se aud cuvinte nedesluite, cuvinte înșelătoare cu care gnomii care îl otrăvesc încă de la obârșie încearcă să-i ispitească pe nechibzuiții care pleacă urechea la ele, făgăduindu-le bogății și comori ce le vor pe-
cetlui pierzania.

Când moș Gregorio ajungea la acest punct al povestirii sale, noaptea căzuse deja, iar clopotul bisericii începu să bată pentru rugăciuni. Fetele își făcură semnul crucii cu evlavie, murmurară un *Avemaria* în șoaptă, iar după ce își luară rămas bun de la moș Gregorio, care le sfătui din nou să nu piardă vremea la izvor, își luară fiecare ulciorul, și ieșiră laolaltă tăcute și îngândurate din pridvorul bisericii. Depart de locul unde îl întâlniseră pe moșneguț, când ajunseră în piața satului, unde trebuiau să se despartă, cea mai hotărâtă și mai vorbăreață dintre ele exclamă:

– Voi credeți ceva din prostiile pe care ni le-a povestit moș Gregorio?

– Eu nu! – spuse una.

– Eu nici atâta! – exclamă alta.

– Nici eu, nici eu! – repetară celelalte, râzând de credulitatea lor de o clipă.

Grupul de fetișcane se risipi, îndreptându-se fiecare spre unul din capetele pieții. După ce dădură colțurile diferitelor drumuri care veneau să se oprească în acel loc, două dintre fete, singurele care nu-și dezlipiseră încă buzele spre se împotrivi cu zeflemeaua lor adevărului rostit de moș Gregorio și, îngândurate de minunata sa istorisire, păreau adâncite în gândurile lor, plecară împreună, cu acea încetineală proprie persoanelor distrase, pe un drum mohorât, îngust și întortocheat.

Dintre acele două fete, cea mai mare, ce părea să aibă douăzeci de ani, se numea Marta, iar cea mai mică, care încă nu împlinise șaisprezece, Magdalena.

Cât a durat drumul, amândouă păstrară o tăcere adâncă; însă când au ajuns în pragul casei și lăsară ulcioarele pe banca de piatră din fața ușii, Marta îi spuse Magdalenei:

– Tu chiar crezi în minunile de pe Moncayo și în duhurile de la izvor?

– Eu – răspunse Magdalena cu simplitate – eu cred în tot. Oare tu te îndoiești?

– Oh, nu! – segrăbi să o întrerupă Marta. Și eu cred în tot: în tot... ce vreau să cred.

II

Marta și Magdalena erau surori. Orfane din primii ani ai copilăriei, trăiau în sărăcie sub ocrotirea unei rubedenii a mamei lor, care le luase din milostenie, și care la tot pasul le făcea să simtă, prin ocările și cuvintele ei umilitoare, povara binefacerii sale. Totul părea să lucreze așa încât nodurile dragostei să se strângă între cele două suflete, surori, nu doar prin legătura sângelui, ci și prin acelea ale sărăciei și suferinței,

și, cu toate acestea, între Marta și Magdalena exista o întrecere surdă, o antipatie tainică, pe care nu le-ar putea lămuri decât studiul caracterelor lor, aflate într-o opoziție la fel de absolută ca și înfățișările.

Marta era semeață, vehementă în înclinațiile sale și de o brutalitate sălbatică în exprimarea afectelor. Nu știa nici să râdă, nici să plângă, și de aceea nu plânsese și nici nu răsese niciodată. Magdalena, dimpotrivă, era smerită, iubitoare, bună, și nu o dată fusese văzută plângând și râzând în același timp, aidoma copiilor.

Marta avea ochii mai negri ca noaptea, iar dintre genele ei întunecate s-ar fi spus că, la răstimpuri, săreau scânteii de foc precum dintr-un tăciune încins.

Pupila albastră a Magdalenei părea să înnoate într-un fluid de lumină în cercul de aur al genelor sale blonde. Iar la ea totul era în armonie cu expresia deosebită a ochilor. Marta, uscățivă, palidă la față, cu mișcări rigide și un păr cârlionțat și întunecat, care îi umbrea fruntea și îi cădea pe umeri ca o mantie de catifea, era cât se poate de diferită de Magdalena, albă, rozie, mică, cu o față copilăroasă și cu niște coșite blonde care îi înconjurau tâmplile, aidoma nimbului de aur de deasupra capului unui înger.

În ciuda inexplicabilei repulsii pe care o simțeau una față de cealaltă, cele două surori trăiseră până atunci într-un soi de indiferență, care ar fi putut fi luată drept pace și afecțiune. Egale, în nenorocire și îndurerare, nu avuseseră nici o dragoste pe care să și-o dispute și nici vreo preferință pe care să și-o invidieze. Marta se închisese, pentru a suferi, într-o tăcere egoistă și semeață, iar Magdalena, găsind uscată inima surorii, plângea în singurătate atunci când lacrimile o podideau involuntar.

Nici o simțire nu era comună între cele două. Niciodată nu-și împărtășiseră bucuriile și chinurile, și totuși, singura taină pe care încercau să o ascundă în străfundul inimii și-o ghiciseră reciproc, cu acel instinct minunat al femeii îndrăgostite și geloase. Într-adevăr, Marta și Magdalena pusese ochii pe un același bărbat.

Patima uneia era dorința tenace, rod al unui caracter neîmblânzit și voluntar; la cealaltă, dragostea se asemana cu cea vagă și spontană tandrețe din adolescență, care, având nevoie de cineva în care să se întrebuințeze, îl iubește pe întâiul care îi apare în fața ochilor. Amândouă păstrau taina iubirii lor, întrucât bărbatul care o inspirase poate că și-ar fi răs de o dragoste ce putea fi interpretată ca o ambiție absurdă a unor fete sărace din popor. Amândouă, în ciuda distanței care le despărțea de obiectul patimii, nutreau o speranță îndepărtată de a-l poseda.

În apropiere de sat, pe o înălțime ce domina împrejurimile, era un vechi castel părăsit de stăpânii săi. În serile de șezătoare, babele istoriseau o poveste plină de minunății despre întemeietorii săi. Povesteau că, aflându-se regele Aragonului în război cu dușmanii, după ce-și secătuisese proviziile, fusese părăsit de susținători și era pe punctul de a-și pierde tronul, i se înfățișă într-o zi o păstoriță din acel ținut și, după ce îi dezvăluie existența unor subterane pe unde putea traversa muntele Moncayo fără ca dușmanii săi să prindă de veste, îi dădu o comoară în perle fine, nespuse de bogate pietre prețioase și lingouri de aur și argint, cu care regele își plăti trupele, ridică o armată puternică și, mărșăluind pe sub pământ o noapte întreagă, se abătu a doua zi asupra inamicilor și îi învinse, întărindu-și domnia.

După ce obținuse o victorie atât de grozavă, se spune că regele îi spuse păstoriței: «Cere-mi ce vrei, căci, chiar de ar fi jumătate din regatul meu, jur că ți-o voi da într-o clipă.» «Eu nu vreau decât să mă întorc să-mi păzesc turma», răspunse păstorița. «Nu vei păzi altceva decât hotarele mele», îi replică regele, și îi dădu în stăpânire întreaga frontieră, poruncindu-i să înalțe o fortăreață în satul cel mai apropiat de Castilia, unde păstorița se mută, măritată cu unul dintre favoriții regelui, nobil, mândru, curajos și, totodată, stăpân peste multe fortărețe și feude.

Uimitoarea istorisire a lui moș Gregorio despre gnomii din Moncayo, a căror taină se afla în izvorul din sat, exaltă din nou fanteziile nebunești ale celor două surori îndrăgostite, completând, ca să spunem așa, neștiuta poveste a comoarii găsite de păstorița din poveste, comoară a cărei amintire le tulburase nu o dată nopțile de nesomn și de amărăciune, înfățișându-se închipuirii lor asemenea unei slabe raze de speranță.

În noaptea următoare serii cu întâlnirea cu moș Gregorio, toate fetele din sat vorbiră pe la casele lor despre minunata poveste pe care acesta le-o istorisise. Marta și Magdalena păstrară o tăcere adâncă și, nici în acea noapte, nici în întreaga zi ce răsări după ea nu mai schimbă o vorbă în legătură cu acest subiect, temă a tuturor conversațiilor și obiect al comentariilor vecinelor.

Când sosi ceasul obișnuit, Magdalena își luă ulciorul și îi spuse surorii sale:

– Mergem la izvor?

Marta nu răspunse, iar Magdalena îi spuse din nou:

– Mergem la izvor? Vezi că, dacă nu ne grăbim, soarele va apune înainte de-a ne întoarce.

În cele din urmă, Marta exclamă, pe un ton scurt și aspru:

– Eu nu vreau să merg astăzi.

– Și nici eu – adăugă Magdalena după o clipă de tăcere, în care își ținu ochii ațintiți în ai surorii sale, parcă dorind să ghicească în ei pricina acestei hotărâri.

III

De vreun ceas, fetele din sat erau pe drumul de întoarce spre casele lor. Ultima lumină a amurgului se stinsese în zare, iar noaptea începea să se lase din ce în ce mai întunecată, când Marta și Magdalena, ferindu-se una de cealaltă și apucând-o pe drumuri diferite, ieșiră din sat îndreptându-se către izvorul misterios. Izvorul țâșnea ascuns între niște stânci ascuțite acoperite de mușchi, la capătul unui plopîș întins.

După ce, puțin câte puțin, zgomotele zilei se stinseră și nu se mai auzea decât ecoul îndepărtat al glasului țăranilor care se întorc, călare pe atelaje, cântând în ritmul proțapului de la plug pe care îl târasc pe pământ; după ce nu se mai percepu zgomotul monoton al tălăngilor turmei, și glasurile păstoriilor, și lătratul câinilor care adună vânatul, iar în turnul satului sună ultimul dangăt de clopot pentru rugăciuni, domni acea dublă și augustă tăcere a nopții și a singurătății, tăcere plină de murmure stranie și ușoare, care o fac și mai perceptibilă.

Marta și Magdalena alunecară prin labirintul de copaci și, ocrotite de întuneric, ajunseră, fără să se vadă, la plopîș. Marta nu cunoștea teama, iar pașii săi erau fermi și siguri. Magdalena tremura la simplul zgomot pricinuit de picioarele sale când pășeau pe frunzele uscate ce înveleau pământul.

Când cele două surori ajunseră lângă izvor, vântul nopții începu să miște coroanele plopilor, iar murmurului suflărilor

sale inegale părea să-i răspundă apa izvorului cu un zgomot măsurat și uniform.

Marta și Magdalena își îndreptară atenția către acele zgomote ce treceau pe la picioarele lor ca un susur constant și pe deasupra capetelor lor ca o tânguire ce se năștea și se stingea pentru a crește iar și a se răspândi prin desigurii. Pe măsură ce treceau ceasurile, acea răsunare neconținută a aerului și a apei începu să le producă o stranie exaltare, un soi de vârtej care, tulburându-le vederea și vâjâindu-le în urechi, părea să le năucească de tot.

Atunci, așa cum se aude vorbind prin vise cu un ecou îndepărtat și nedeșluit, le păru că aud, printre acele rumori fără nume, niște sunete nearticulate, ca acelea ale unui copil care vrea și nu poate să-și cheme mama; apoi, cuvinte ce se repetau o dată și altă dată, mereu aceleași; mai apoi, fraze nelegate și dislocate, fără ordine și fără înțeles, și, în cele din urmă..., în cele din urmă începură să vorbească vântul rătăcind printre copaci și apa săltând din stâncă în stâncă.

APA

Femeie!... Femeie!... Ascultă-mă... Ascultă-mă și apropiete să mă ascuți, căci eu îți voi săruta picioarele în vreme ce tremur când îți oglindesc imaginea în adâncul întunecat al undelor mele! Femeie!... Ascultă-mă, căci murmururile mele sânt cuvinte.

VÎNTUL

Fată!... Fată chipeșă, ridică-ți capul; lasă-mă să-ți sărut fruntea în pace, în vreme ce îi răscolesc părul. Fată chipeșă, ascultă-mă, căci și eu pot vorbi, și îți voi șopti la ureche vorbe drăgăstoase.

MARTA

Oh! Vorbește, vorbește, căci eu te voi înțelege, fiindcă înțelegerea mea plutește într-un vârtej la fel cum plutesc cuvintele tale nelămurite. Vorbește, curgere misterioasă.

MAGDALENA

Mi-e frică. Aer al nopții, aer de miresme, răcorește-mi fruntea, care arde! Spune-mi ceva care să-mi insuflă curaj, căci spiritul meu șovăie.

APA

Eu am străbătut sânul întunecat al gleei, am aflat taina miraculoasei sale fecundități și cunosc toate fenomenele din măruntaiele sale, unde încolțesc făpturile viitoare. Rumoarea mea adoarme și deșteaptă. Deșteaptă-te tu, care o înțelegi.

VÎNTUL

Eu sunt văzduhul pe care îl mișcă îngerii cu aripile lor imense atunci când străbat spațiul. Eu înghesui la Apus norii care îi oferă soarelui un culcuș de purpură, și aduc în zori, cu cețurile dese ce se destramă în picături, o ploaie de perle peste flori. Suspinele mele sunt un balsam. Deschide-mi inima ta și o voi potopi de fericire.

MARTA

Când am auzit pentru întâia oară murmurul ce curgea sub pământ, nu degeaba mă aplecam la pământ ascultând. Cu ea mergea un mister pe care trebuia să-l înțeleg în cele din urmă.

MAGDALENA

Suspine ale vântului, eu vă cunosc. Voi mă mângâiați atunci, când, istovită de plâns, somnul mă biruia în copilărie, iar rumoarea voastră mi-o închipuiam cuvintele unei mame ce-și dezmiardă copila.

*

Apa amuți pentru câteva clipe, și nu suna decât ca un șu-voi care se frânge printre stânci. Vântul tăcu și el, iar zgomotul său nu fu altceva decât zgomot de frunze mișcate. Astfel trecu ceva vreme, iar apoi vorbiră din nou, și vorbiră astfel:

APA

După ce mă strecor picătură cu picătură prin filonul de aur al unei mine fără sfârșit; după ce curg printr-o albie de argint și sar, ca peste niște pietricele de râu, printr-un număr nesfârșit de safire și ametiste, purtând cu mine, în loc de nisip, diamante și rubine, m-am unit, într-o misterioasă căsătorie, cu un geniu. Îmbogățită de puterea lui și de oculte virtuți ale pietrelor prețioase și ale metalelor, de ai căror atomi sunt saturată, îți pot oferi ceea ce-ți dorești cu ardoare. Eu am forța unei vrăji, puterea unui talisman și virtutea celor șapte pietre și a celor șapte culori.

VÎNTUL

Eu vin după ce-am rătăcit pe câmpie și, precum albina care se întoarce la stup cu prada ei de miere înmiresmată, aduc suspine de femeie, scâncete de copil, cuvinte de iubire curată și parfum de nard și de crin sălbatic. Eu am cules, în trecerea mea, mai mult decât miresme și ecouri de armonii. Comorile mele sunt imateriale; însă ele oferă pacea sufletului și fericirea molcomă a viselor norocoase.

*

În vreme ce sora ei, atrasă ca printr-un farmec, se apleca la marginea izvorului ca să audă mai bine, Magdalena se îndepărta, fără să-și dea seama, de stâncile printre care țâșnea izvorul.

Amândouă își aveau ochii ațintiți, una în adâncul apelor, cealaltă în adâncul cerului.

Iar Magdalena exclama, privind luceferii cum străluceau în înalt:

– Acelea sunt nimburile de lumină ale îngerilor nevăzuți ce ne păzesc.

Între timp Marta spunea, văzând cum ogindirea stelilor tremura în apa izvorului:

– Acelea sunt particulele de aur pe care apa le poartă în curgerea ei misterioasă.

Izvorul și vântul, care pentru a doua oară amuțiseră o clipă, vorbiră din nou, și spuseră:

APA

Urcă pe cursul meu, desparte-te de teamă ca de un veșmânt grosolan și cutează să treci pragurile necunoscutului. Eu am ghicit că spiritul tău este de esența spiritelor superioare. Invidia te va fi smuls poate din cer spre a te doborî în lutul mizeriei. Eu văd, cu toate astea, pe fruntea ta posomorâtă o pecete a semeției care te face demnă de noi, spirite puternice și libere... Vino; eu te voi învăța cuvinte vrăjite cu o asemenea virtute încât, când le vei rosti, stâncile se vor deschide și

îți vor oferi, odată cu diamantele din sânul lor, precum perlele din scoicile aduse de pescari de pe fundul mării. Vino; îți voi da comori ca să trăiești fericită și, mai târziu, când temnița în care zaci închisă va fi sfărâmată, spiritul tău se va amesteca cu ale noastre, căci sunt suflete înfrățite și, toate contopite, vom fi forța motoare, raza vitală a creației, care circulă asemenea unui fluid prin arterele sale subterane.

VÎNTUL

Apa mângâie pământul și viețuiește în noroi. Eu curg prin zonele eterice și zbor în spațiul fără margini. Urmează-ți mișcările inimii, lasă-ți sufletul să urce asemenea flăcării și a albastrelor spirale ale fumului. Nenorocit cel ce, deși are aripi, coboară în adâncuri pentru a căuta aurul, când ar putea urca în înalt pentru a găsi iubire și simțire! Trăiește ascunsă ca violeta, căci eu îți voi aduce într-o sărutare fecundă germenul însuflețitor al altei flori, soră a ta, și voi sfâșia cețurile, să nu lipsească nici o rază de soare care să-ți lumineze veselia. Trăiește ascunsă, trăiește necunoscută, căci, atunci când spiritul tău se va dezlega, eu îl voi urca în tărâmurile luminii, într-un nor roșu.

*

Tăcură vântul și apa și apără gnomul. Gnomul parcă era un omuleț străveziu; un soi de pitic de lumină aidoma unei flăcări, care râdea în hohote, fără zgomot, și sărea din stâncă în stâncă, cu o iuteală amețitoare. Uneori se scufunda în apă și continua să strălucească în adâncul acesteia ca un giuvaer alcătuit din pietre de mii de culori; alteori ieșea la suprafață și își flutura mâinile și picioarele, și își scutura capul într-o parte și în cealaltă cu o repeziciune de-a dreptul miraculoasă.

Marta îl văzu pe gnom și îl urmări cu privirea rătăcită în toate evoluțiile lui extravagante, iar când, în cele din urmă, duhul diavolesc se năpusti prin sălbăticia de pe Moncayo ca o flacără alergătoare, fluturându-și coama de scântei, simți un soi de atracție irezistibilă și îl urmă într-o alergare frenetică.

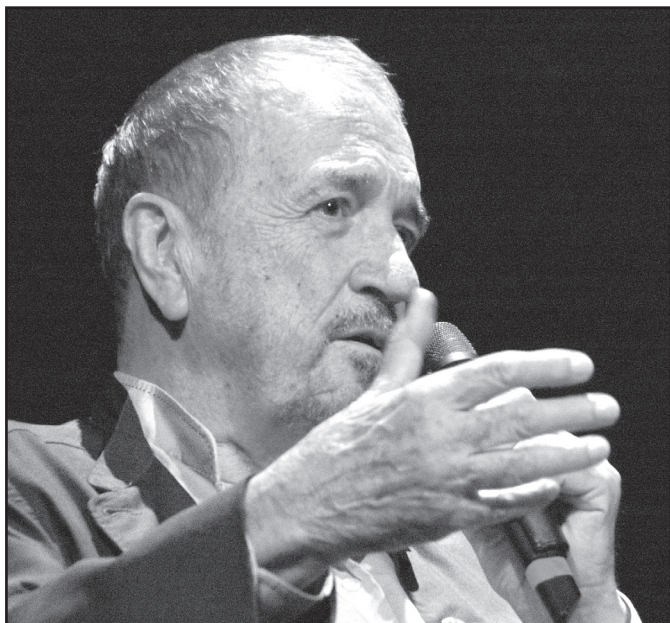
– Magdalena! – spunea între timp aerul, care se îndepărta încet.

Iar Magdalena, pas după pas, ca o somnambulă călăuzită prin somn de un glas prietenos, urmă adierea, care umbla suspinând pe câmpie. Apoi, tăcerea deplină se așternu din nou peste plopșul întunecat, iar vântul și apa continuară să răsună, cu murmurele și cu zvonurile lor dintotdeauna.

IV

Magdalena se întoarce în sat palidă și plină de uimire. Marta fu așteptată zadarnic toată noaptea să se întoarcă.

Când sosi după-amiaza celei de-a doua zile, fetele găsiră un ulcior spart la marginea izvorului din plopș. Era ulciorul Martei, de care nu se mai știu niciodată nimic. De atunci, fetele din sat merg după apă atât de devreme, încât se deșteaptă odată cu soarele. Câteva m-au asigurat că, noaptea, nu o dată, s-a auzit plânsul Martei, al cărei spirit trăiește întemnițat în izvor. Eu nu știu câtă crezare să dau acestei ultime părți a poveștii, întrucât adevărul este că, de atunci, nimeni n-a mai îndrăznit să pătrundă în plopș, ca să-l audă, mai târziu de ceasul la care bat clopotele pentru Avemaria.

Jean-Claude CARRIÈRE & UMBERTO ECO

Nu sperați că veți scăpa de cărți

INTRODUCERE

Cartea nu va muri

Jean-Claude Carrière: La ultima întâlnire la vârf de la Davos, în 2008, ca răspuns la întrebarea ce anume va bulversa omenirea în următorii cincisprezece ani, un futurolog propunea să ne oprim la patru fenomene principale, inevitabile, după părerea lui. Mai întâi, un baril de petrol la 500 de dolari. În al doilea rând, apa va deveni un produs comercial de schimb, ca petrolul, și va fi cotelată la Bursă. A treia predicție privește continentul african, care în următoarele decenii va deveni cu certitudine o putere economică, lucru pe care îl dorim cu toții.

Al patrulea fenomen, potrivit acestui profet de meserie, e dispariția cărții.

Întrebarea e dacă dispariția definitivă a cărții, dacă într-adevăr se va produce, poate avea pentru omenire aceleași consecințe ca înapoierea progresivă a apei, de pildă, sau un petrol inaccesibil.

Umberto Eco: Dar ce ar putea provoca dispariția cărții? Apariția Internetului? Am scris despre acest subiect la vremea când întrebarea părea pertinentă. Acum, de fiecare dată când mi se cere părerea, nu pot

decât să reiau același text. Nimeni nu observă însă, mai întâi pentru că nu există ceva mai inedit decât ceea ce a fost deja publicat; apoi pentru că opinia publică (sau cel puțin ziariștii) cultivă o idee fixă: cartea va dispărea (sau ziariștii cred că cititorii lor au această idee fixă), și toți repetă neobosit aceeași întrebare.

În realitate, nu e mare lucru de spus în legătură cu acest subiect. Internetul ne-a readus la era alfabetică. Dacă ne-am crezut vreodată intrați în civilizația imaginii, calculatorul, iată, ne introduce iar în galaxia Gutenberg, toată lumea fiind nevoită acum să citească. Pentru citit e nevoie de un suport. Încercați să citiți un roman pe monitor și, după două ceasuri, veți avea doi ochi ca niște mingi de tenis. Ca să mă protejiez de efectele unei lecturi prelungite pe monitor, am acasă ochelari Polaroid. În plus, calculatorul depinde de existența electricității, și nu se poate folosi în cada de baie sau măcar culcat pe o parte, în pat. Cartea e așadar un instrument mai flexibil.

Din două una: fie cartea va rămâne suportul pentru lectură, fie va exista ceva care va semăna cu ceea ce cartea a fost întotdeauna, chiar și înainte de inventarea tiparului. De peste cinci sute de ani, variațiile obiectului carte nu i-au modificat acesteia funcția, și nici sintaxa. Cartea este ca lingura, ciocanul, roata sau dalta. Odată inventate, nu pot fi ameliorate în mod

semnificativ. Nu poți inventa o lingură care să fie mai mult decât o lingură. Designerii încearcă să amelioreze tirbușonul, de pildă, fără mare succes (majoritatea nu funcționează). Philippe Starck a vrut să inoveze în domeniul storcătoarelor de lămâi, dar storcătorul lui (încercând să păstreze o anume puritate estetică) lasă să treacă sâmburii. Cartea și-a dovedit calitățile și nu vedem un alt obiect mai bun decât ea pe care l-am putea crea pentru aceeași întrebuințare. Poate că vor evolua elementele sale, poate că paginile nu vor mai fi din hârtie. Dar cartea va rămâne ceea ce este.

J.-C.C.: Se pare că ultimele versiuni de e-book concurează direct cu cartea tipărită. Modelul „Reader” conține deja 160 de titluri.

U.E.: Este evident că un magistrat va transporta mai ușor cele 25 000 de piese ale unui proces în curs dacă le are într-un e-book. În numeroase domenii, cartea electronică va aduce avantaje extraordinare. Totuși, chiar folosind tehnologia cea mai adaptată la exigențele lecturii, continui să mă întreb dacă va fi o plăcere să citim *Război și Pace* pe un e-book. Vom vedea. Oricum nu vom mai putea citi cărțile lui Tolstoi și celelalte cărți tipărite pe hârtie, pentru că pur și simplu au început să se dezagrege în bibliotecile noastre. Volumele scoase de Gallimard și Vrin din anii cincizeci au dispărut în cea mai mare parte. *Filozofia Evului Mediu* a lui Gilson, atât de folosită pe vremea când îmi pregăteam teza de doctorat, a ajuns acum ferfeniță, nici n-o mai pot răsfoi. Paginile se sfărâmă, la propriu. Aș putea, eventual, să cumpăr o ediție nouă, dar eu sunt atașat de cea veche, cu toate adnotările mele în culori diferite care trasează istoria diferitelor lecturi.

Jean-Philippe de Tonnac: *Ca urmare a perfecționării noilor suporturi, din ce în ce mai adaptate la exigențele și confortul oricărui gen de lectură, de la enciclopedia la romane, de ce nu ne-am putea imagina o lentă dezafectare a cărții-obiect în forma sa tradițională?*

U.E.: Orice este posibil. S-ar putea ca, în viitor, singurii interesați de cărți să fie o mână de fanatici care-și vor satisface pasiunea paseistă în muzee, în biblioteci.

J.-C.C.: Dacă vor mai exista.

U.E.: Însă putem la fel de bine să ne imaginăm că formidabila invenție care este Internetul va dispărea și ea, în viitor. La fel cum, de pe cerul nostru, au dispărut dirijabilele. Când *Hindenburg* lua foc la New York, cu puțin înainte de război, viitorul dirijabilelor era pecetluit. La fel s-a întâmplat cu avionul *Concorde*: accidentul de la Gonesse, din 2000, i-a fost fatal. Istoria lui e totuși extraordinară. Se inventează un avion care traversează Atlanticul în trei ore, în loc în opt. Cine ar fi putut să conteste un asemenea progres? După catastrofa de la Gonesse, se renunță totuși

la el, pe motiv că e prea costisitor. E un motiv serios? Bomba atomică este, și ea, foarte costisitoare!

J.-P. de T.: *Vă citez o remarcă a lui Hermann Hesse despre o posibilă „relegitimare” a cărții, pe care, crede el, progresul tehnic ar trebui s-o permită. Iată ce spune Hesse prin anii 1950: „Cu cât nevoile de distracție și educație populară vor putea fi, în timp, satisfăcute prin invenții noi, cu atât cartea își va recâștiga demnitatea și autoritatea. Nu am atins încă punctul în care recente invenții concurente – radioul, cinematograful etc. – să preia de la cartea tipărită acele funcții ale sale pe care le poate pierde fără prejudicii.”*

J.-C.C.: În acest sens, Hesse nu s-a înșelat. Nici cinematograful, nici radioul, și nici măcar televiziunea nu i-au luat nimic cărții, care n-a cunoscut decât pierderi minore.

U.E.: La un moment dat, oamenii au inventat scrisul. Putem considera scrierea ca pe o prelungire a mâinii. În acest sens, ea este aproape biologică, fiind o tehnologie de comunicare direct legată de corp. Când ai făcut asemenea invenție, nu mai poți renunța la ea. Repet, e ca și inventarea roții. Roțile noastre de azi sunt cele din preistorie. Pe când invențiile noastre moderne – cinema, radio, Internet – nu sunt biologice.

J.-C.C.: Aveți dreptate să afirmați că niciodată n-am avut mai mult nevoie de scris și citit ca în zilele noastre. Pentru a folosi un calculator, trebuie să știm să scriem și să citim. Și încă într-un mod mai complex decât înainte, pentru că am integrat noi semne, noi coduri. Alfabetul nostru s-a lărgit. Am cunoaște o revenire la oralitate dacă calculatoarele noastre ar putea transcrie direct după vorbire. Dar atunci apare altă întrebare: putem să ne exprimăm fără a ști să citim și să scriem?

U.E.: Homer ar răspunde, fără doar și poate, că da!

J.-C.C.: Însă Homer aparține unei tradiții orale. Își căpătase cunoștințele prin mijlocirea acestei tradiții, într-o epocă în care nimic, în Grecia, nu era scris încă. Ne-am putea imagina astăzi un scriitor care să-și dicteze romanul fără mijlocirea scrisului și care să nu cunoască nimic din toată literatura care l-a precedat? Opera lui ar avea poate farmecul naivității, al noătății, al insolitului. Cred însă că i-ar lipsi aceea ce, în lipsa unui cuvânt mai bun, numim cultură. Rimbaud era un adolescent extrem de înzestrat, autor al unor versuri inimitabile. Dar nu era un autodidact. La șaisprezece ani, avea deja o cultură clasică, solidă. Știa să compună versuri în latinește.

(În pregătire pentru Editura HUMANITAS.)

Traducere de Emanoil Marcu

Mihail KUZMIN

(1875 – 1936)

Poet, prozator, compozitor. Se naște la Iaroslavl în familia unui moșier mărunț, fost ofițer de marină. După moartea tatălui (1886), Kuzminii se stabilesc la Petersburg, unde viitorul poet, după studiile liceale, se înscrie la Conservatorul de Muzică în clasa de compoziție a lui N. Rimski-Korsakov. După trei ani, abandonează studiile sistematice, devenind un asiduu autodidact, care îl are de îndrumător pe Gh. Cicerin, diplomatul sovietic de prim-plan de mai târziu. Intră în cercul „Lumea artelor” (K. Somov, A. Benua, L. Bakst). Debutul literar și-l face în almanahul „Volumul verde” (1905). Apoi, din 1906, poate fi întâlnit în celebrul „turn” al poetului V. Ivanov și la întrunirile duminicale ale lui F. Sologub. Cartea „Mreje” (1908) îi aduce oarece notorietate în lumea literară din Petersburg.

A publicat 11 cărți de versuri, printre care „Lacuri întomnate” (1921), „Porumbei de argilă” (1914), „Cântece alexandrine”, „Seri de aiurea” (ambele – 1921), „Păstrăvul sparge gheața” (1929), cărțile de proză „Aripi” (1907), „Răposata în casă” (1914), romane, dramaturgie, precum și volumul de eseuri „Relativități” (1923). A tradus din Apuleius, Shakespeare, Mérimée.

Trece de la simbolism la akmeism, creația sa vădind însă și o tentă futuristă, asigurată (sau... impusă?) de incontestabila intercomunicare dintre curente și școlile artistice de la începutul secolului. E ceva similar cu ceea ce A. Șamșurin scria în studiul „Futurismul în versurile lui Briusov” (1913), poetul la care se referea fiind chiar... inițiatorul simbolismului rus!

În anii '20, împreună cu K. Vaghinov, A. Piotrovski, A. Radlova, Iu. Iurcun (acesta... – prieten intim) ș.a., organizează grupul „emoționaliştilor”, care lansează manifestul „Emoția ca element de bază al artei” (1924), publică almanahul „Ore”.

Traducere și prezentare Leo BUTNARU

* * *

Pe țarm stătea copilul orb
Și mateloții se-adunară-n juru-i;
Zămbindu-le, el spuse: „Nimeni n-are știre
De unde-aș fi și unde merg și cine-s;
Muritorul n-are cum să mă evite,
Nici să mă cumpere nu este-n stare nimeni;
Mi-s toți egali: poet, erou sau cerșetor
Și purtând ofranda predestinatei sorți,
Unora – durere le aduc, altora – lumina fericirii.
Cel tânăr îmi va spune că aș fi iubirea,
Bărbatul – viața, bătrânul – moartea. Dar de fapt
Cine-ar fi să fiu anume?”
(1904)

STRĂBUNII MEI

Marinari de viață veche

îndrăgostiți de orizonturi adânci,
bând vin prin porturi obscure,
îmbrățișând străine vesele,
filfizonii anilor treizeci
ce-i imitau pe d'Orsay și Brummell,
falitul arbitru al eleganței,
în poza lor de dandi incluzând
naivitatea – toată – a tinerei lor rase;
importanți, cu decorații, ditamai generali
care, cândva, fuseseră șmecheri drăguți,
mai depănând la un pahar de rom
hazlii băsniri,
unele și-aceleași;
actori cu nu prea mult talent

ce-aduseră aici mari școli de pe aiurea,
în Rusia jucând, să zicem, „Mahomed”
și murind c-un inocent voltairianism;
voi – domnișoare cochet înveșmântate,
sentimental dansând valsuri de epocă,
ornându-vă cu mărgelușe pungi predestinate
logodnicilor aflați în campanii militare,
evlavioase, vai, în biserici de familie
și ghicind în cărți;
deștepte, economicoase boieroaiice,
lăudându-se cu-averile-adunate,
în stare a ierta și-a rupe-o cu răul
și de om știind a se apropia,
oarecum nostime și bisericose,
trezindu-se cu mult până la zori de iarnă;
apoi superb-prostuțele flori din școlile de teatru,
din copilărie pasionate de arta dansului,
gingaș, duios destrăbălate,
imaculate păcătoase
ce-și ruinează soții cu somptuoase-nveșmântări
și, pe zi, copiii dragi văzându-și
doar, colea, pe-o oră jumătate;
sau – arisocrații din adânci provincii,
boieri de viață veche, sobri, ce cândva
fugiseră de-a Franței răzmeriță
c-un pas, c-un ceas mai înainte de-a
nimeri sub lama ghilotinei –
toți voi tăcut-ați în veacul vostru lung
și iată că acum strigați cu mii de glasuri,
morți, dar vii, în mine adunați – în
cel din urmă ins, sărac, însă având

limba care vă face auziți
și orice strop de sânge vă este rudă,
vă aude, vă iubește;
și iată-vă, cu toții,
drăguți, prostuți, sensibili, apropiați,
binecuvântați de mine pentru
tăcuta voastră binecuvântare.
(mai 1907)

SFÂNTUL MARCU

(Versuri din Italia)

Ceață pe mare,
Aurie zare
Ozoruri de steiuri
Aprins vopsește.
Sfinte Marcu,
Sfinte Marcu,
Trimite-ne pește!
(1919)

DIN „CÂNTECE ALEXANDRINE”

* * *

Când mi se spune: „Alexandria”,
eu văd albi pereți ai casei,
grădina nu prea mare cu straturi de mixandre,
al amurgului de toamnă astru palid.

Când mi se spune: „Alexandria”,
văd stele peste urbea-n potolire,
beți marinari prin sumbre cartiere,
o dansatoare ce-nmlădie „vespea”
și de tamburină sunete aud și certuri.

Când mi se spune: „Alexandria”,
văd pal-împurpurată chindie peste verdea mare,
pletoase stele clipocind
și luminoșii ochi căprui sub sprâncene dese,
pe care îi văd clar chiar și atunci
când nu mi se spune: „Alexandria!”
(1921)

DRAGOSTE

1
Sărmana-mi memorie nu mai ține minte
când te-am întâlnit întâia oară:
dimineața sau, poate, în faptul zilei,
seara sau, poate, în miez de noapte.
Țin minte doar obrajii tăi împalidați,
ochii căprui sub negrele sprâncene
și gulerul albastru umbrind gâtul smolit;
mi se mai pare-apoi că astea le văzusem
în devremea mea dulce copilărie,
chiar dacă decât tine mai în vârstă sunt
cu un șir de ani.

2

Tu ești precum un mag adolescent,
în inimă-mi citești oricare taină,
gândurile toate mi le ghicești,
toate nădăjduirile mi le cunoști,
însă nici știința ta nu e destulă
și nici cuvinte multe nu se cer aici,
nici oglinzi, tigăi, ghiocuri – nu:
în inimă, ’nțelesu-mi și nădăjduirea
toate într-un glas sunt contopite:
”Te iubesc, etern te voi iubi!”

3

Probabil, zămislit am fost în faptul zilei,
probabil, la amiază apărui pe lume,
și-a soarelui lucire generoasă
o ador de când mă știu.
Dar de când văzui adâncii ochi ai tăi,
față de astru am ajuns nepăsător:
de ce l-aș venera pe dânsul, unul, când
în ochii tăi doi aștri viețuiesc?

4

Oamenii văd grădini și case fastuoase
și mare, împurpurată de-asfințit;
peste valuri oamenii văd pescăruși
și femei pe plate-acoperișuri;
oamenii văd bravi oșteni în zale,
iar în piață vânzători de dulciuri;
oamenii văd soarele, văd stele,
pâraie și revărsătoare râuri,
pe când mie orișunde mi se-arată
palizii obraji smoliți,
ochii căprui sub negrele sprâncene
și-a trupului zveltețe – una-n lume, –
pentru că acei care iubesc văd ce
le înfățișează inima-nțeleaptă.

5

Când ies dimineața din casă,
privind la soare, mă gândesc:
„Ce mult seamănă cu tine,
pe când te scalzi în limpedele râu
sau privești spre-ndepărtate crânguri!”
Și când în arșița amiezilor privesc
spre același astru în văpăi,
bucuria mea, la tine mă gândesc.
„Ce mult se-aseamănă cu tine,
pe când pe strada înlumită treci!”
Și la văzul tandrului apus
de-asemena în mintea mea apari,
când, de dezmierdări împalidată,
adormi, umbroase pleoape coborând.

6

Noi nu-n zadar citirăm vechii teologi
și retorii nu i-am urmat fără folos,
cunoaștem sensul oricărui cuvânt,
în șapte moduri tâlcuindu-l, cred.
În trupul tău patru virtuți pot depista
și, firește, șapte blânde, mici păcate;
și cu drag lua-mi-aș partea ce-mi revine;

însă neschimbată din slove-mii rămâne
doar una: când privesc în ochii tăi căprui
spunând: „Iubesc” – și retorii, oricare,
ar înțelege doar „Iubesc”, nicicum altfel.

7

De-aș fi un antic comandant de oști,
aș cuceri etiopenii, perșii,
aș detrona făloșii faraoni,
durându-mi piramidă mai înaltă
decât ctitoria lui Kheops,
din trăitorii Egiptului ajungând
cel mai venerat!

De-ar fi să fiu un hoț abil, îmi zic,
aș devasta cavoul lui Menkatura,
pietrele rare, aurul spre-a le vinde
ovreilor din portu-Alexandria,
după care-aș cumpăra pământuri, mori,
dintre trăitorii Egiptului ajungând
cel mai bogat.

De-ar fi să fiu un alt Antoniu, mai zic,
ce-avea să se înece-n Nilul sfânt, –
cu frumusețea mea din minți aș scoate
lumea toată, –
în cinstea mea ar fi-nălțate temple,
printre trăitorii Egiptului fiind
cel mai puternic.

De-ar fi să fiu un mare înțelept,
aș renunța la bani, onoruri, posturi
și la lumeștile deșertăciuni,
dintre trăitorii Egiptului fiind
cel mai liber.

De-ar fi să-ți fiu cel de pe urmă sclav,
aș sta captiv în hruba friguroasă,
o dată sau de două ori în an
văzând sandale-ți înaurite,
când, întâmplător, ar fi să treci
pe lângă temnița-mi întunecoasă,
și dintre trăitorii Egiptului aș fi
cel mai fericit.
(1921)

VERSURI DESPRE ARTĂ

(1)

Correspondențe înclinate
A le arunca în spațiul
Sferelor oglindoase –
Parabole demente,
Sunătoare, învârtesc
Creșterea lăstarilor.

Câmpiile-s înflăcărâte
De seminții zodiacale,
Eterul clocotește,
Însă la toate intersecțiile
Desenul, schița expune

Mișcătoarele litere
Ale numelui tău!
(1922)

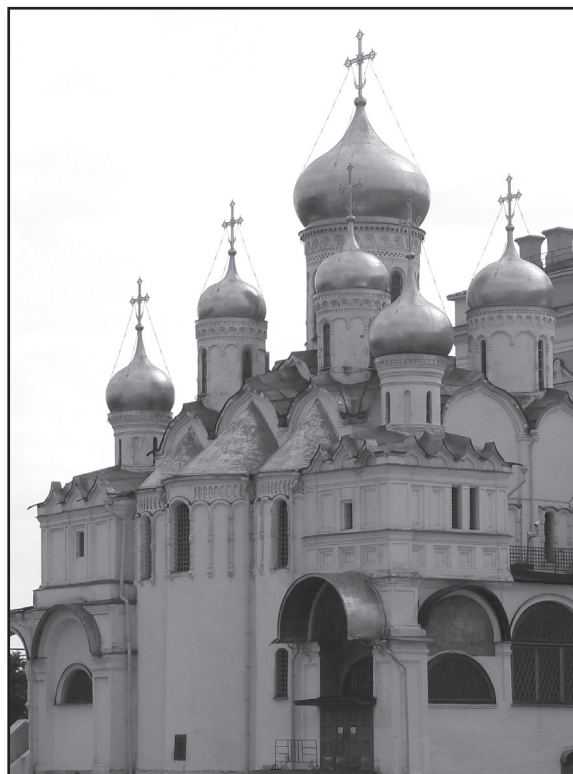
DUMINICĂ

(Din „Degetele zilelor”)

Doar clopotele mai muncesc,
Egali înde ei sunt robii Domnului.
Velele au fost coborâte.
Acalmie, tihnă deplină.
Dacă ar fi să vă întâlnesc –
Nu v-aș recunoaște.
Poartă cu toții gulere scrobite
Și pălării, precum li s-ar potrivi
Vacilor șeile.
Influența oprează evident.
Tot mai fericit se răspândesc
În asemănarea neînțelegerii.
Inima se teme de opriri
Și crede că acesta ar fi un vis
Inventat de Seurat* ori Laforgue**.
Ar fi nimerit ca la vecini
Să răsune neîncetat gama muzicală
Și să se veselească azilurile
Chinuite de golul pustnic.
Punctul din care precum lăstarii
Se răsfire viitoarele raze.
(1925)

*Georges Seurat (1859–1891) – pictor francez, inițiatorul neoimpresionismului.

**Jules Laforgue (1860–1887) – poet francez care, împreună cu Gustave Kahn (1859–1886), lansează versul liber.

POEME DE ANNA MENYHERT

Anna Menyhért, născută în 1969, este critic literar, poet, editor, a predat la Universitatea din Miskolc, apoi a fost șefa catedrei de studii ungare de la Institutul Balassi Bálint. În perioada 2000–2006 a fost președinta cenaclului Attila József și a Asociației Literare a Tinerilor Scriitori Maghiari, cu sediul în Budapesta, unde trăiește în prezent. Este directoare a Societății Literare Ungare de Colectare a Drepturilor Autorilor (Budapesta). A publicat trei cărți (eseuri și poeme).

Prezentare și traducere de
Simona-Grazia DIMA

MELANCOLIE

O viață tangibilă-mi doresc,
nu să tot am în minte trecutul, viitorul,
ori să-mi veghez întruna trupul și sufletul:
să pășesc doar, odată cu fiecare zi ce vine.

Așa că ești acolo întâi și-ntâi pentru tine,
spre a-i afla pe cei rătăciți,
în spatele tău e-un trunchi de copac,
reazemă-te, el te sprijină, o simți.

Nu vreau să scriu poezii,
mi-ar sta mai bine să fiu un pic distantă,
însă cu brațe puternice, picioare zdrene, inimă forte,
încât să mă simt în stare să spun vorba *nu*.
După ploaie apa-i strălucitoare,
mătăsoasă, plângi și pășește-nainte,
fără umbrelă, ca ploaia,
lasă cuvintele să se fixeze-n lăuntru tău.

Ce-aștepți? Mergi,
de s-a-ntâmplat sau ba,
„mergi, mergi, acolo
unde te va duce povestea”.

CASETĂ

(obiectul dorințelor Anei)

Umezeala se evaporă, o șuviță subțire
de apă în noroi, doar capătu-i scânteiază
în lumina soarelui.
Cu neputință de prezis.
Precum trupul meu, hormonii,
o dorință străină, ori poate mai mult decât atât.
Am dorințe numai ale mele,
ce pot fi ținute-n frâu.
Dăruiește-mi o casetă micuță, îmi doresc atât de mult una,
aș purta-o la gât,
mi-ar aduce noroc, aș putea-o deschide
însă nu mi-aș dori.
Aș prefera să stea închisă,

cu tainele-năuntru, strălucitoare
și roșie, atârnată
de-un lăntșor de argint.

INTERVAL

Sunt la volanul mașinii, în drum spre casă.
Îmi înalț privirea. Șoseaua lucește,
plouă. În stânga și-n dreapta, peisajul
îmi pare complet străin; deodată, îmi
dau seama că n-am idee cum de m-am pomenit
aici. Nu-mi amintesc
nimic dinaintea momentului de-acum,
doar clipa de până la acea-ntâmplare.
Nu mă pot regăsi.

Ce trist: pe moment sunt bine, dar o secundă, două,
parcă n-aș fi existat. Încerc să-mi recapăt memoria:
benzinăria și micul magazin erau acolo.
O știu și fără să le fi văzut.

Să fie neapărat nevoie de căutarea asta
și de mine clipă de clipă, ori
certitudinile mele-s de-ajuns?
E grav că timpul-i o sumă de frânturi
sau m-aș putea dispensa de el fără grijă,
în vreme ce parcurg porțiunea udă de asfalt
dintre strada György și Újpalota?

Am fost aceeași oricum.
Să-mi pară sau nu rău
că nu știu cât de departe-am fost dusă-n
clipita dinaintea izbiturii?
Nesiguranța-mi săgetează inima.
Fiindcă din toate astea
am rămas numai cu cele-ntâmplare
înainte și după.

Să ascundă secrete timpul pierdut?
Dar este el pierdut cu-adevărat
doar fiindcă nu mi-e cunoscut?

M-am schimbat oare cu ceva de-atunci
sau mi-am continuat nestingherită
călătoria pe-ntinderea din fața mea?
Poate că sunt – chiar și fără mine însămi,
chiar dacă uit de existența mea,
și astfel scap de-obsesia intervalului
dintre cele două clipe.

INIMA UNEI VULPI

Vulpița, cea întâlnită de-atâtea ori în basme,
nu personajul bun de imitat. Vicleană.
Fofilându-se, dând târcoale primprejur,
adulmecând. Viețuiește-n păduri însă posedă
vaste cunoștințe despre spița umană. Știe
pătrunde-n case, spre-a șterpeli un pui.
Dacă vine lupul, oamenii dau alarma în forță,
dar, când e vorba de-o vulpe, îi vezi
doar supărați: putem să ne luăm adio
de la încă un pui.
Vine și pleacă după plac. Iute, agilă.
Intră-n teritoriul inamic – terenul său de
vânătoare. Alegerea-i ușoară, desigur.
Puii sunt pe-aproape, închiși, fără puțință de scăpare.
Cu inimile mai-mai să le iasă din piept.

Parcă-ar mai fi cineva cu mine în apartament,
mă însoțește, îmi pășește alături,

când mă strecor pe furiș afară,
înspre portița grădinii,
s-arunc o privire.
Bezna umedă bate deja în griul dimineții,
dar el așteaptă în hol.
Îl surprind în oglindă. Stă și se uită.
Un bărbat tânăr, cu fața proaspătă,
într-o cămașă albă,
cu bretele roșii,
iar părul de la spate lunecos.
Inima dă să-mi spargă pieptul.

Înapoi acum, la vânătoarea de vulpi.
Oameni, puști, cai, câini, șoimi.
Strigăte, fețe-nroșite, ațătare.
Fugă, ascundere, goană,
pândă în poziția culcat, goană iarăși,
inima-i tresare. Sumedenie de oameni ce vânează
deodată, fiecare cu altă tactică.
Omul țâșnește, câinele amușină,
o ia la sănătoasa, urmărește vânatul,
dispare, șoimul dispare-n picaj.
Vulpea trebuie să iasă, e la strâmtoare,
n-are cum să fugă, nici cum să se ascundă.
O pățește la fel ca puii.
Deasupra zboară o săgeată argintie,
mulți se-avântă într-acolo.
Inima dă să-i iasă din piept.

Leo BUTNARU

DESPRE DEBUTUL DE TRADUCĂTOR ȘI NU NUMAI

...Iau din raftul bibliotecii *Trava zabvenia* (*Iarba uitării*) a lui Valentin Kataev, volum apărut în 1967, pe când venisem student la Chișinău și când nu doar l-am procurat „pentru mai târziu”, ci l-am și citit, sublinierile, cu pastă roșie, lăsându-mi-le pentru a le STUDIA mai apoi (curios, îmi zic, ce îmi atrăgea pe atunci atenția? – recitind (și) astăzi cele subliniate, foarte demult, cu sporită... atenție...). Această carte de memorilistică însă, apărută nefiresc, parcă, la Editura *Detskaia literatura* (*Literatura pentru copii*), are un rol de pionierat în anumite inițieri ale mele de junețe și, nu este exclus, chiar în întregul meu destin de scriitor și traducător. Vorba e că anume din *Iarba uitării* începuse un fel de... ținere de minte (a mea) referitoare la o fenomenologie literară absolut „sălbatică” (iarba! – a fiarelor, poate...), atunci, pentru învățacelul ce era nu că îndemănat, ci obligat să învețe mostre versificate, anoste din „clasicii” în viață ai „literaturii moldovenești”, și mici exemple ce ni se propuneau la literatura rusă care nici ele nu erau relevante. „Sălbăticia” ținea de prima mea întâlnire cu... avangarda rusă! Kataev invocă în amintirile sale mai multe figuri plâsmuitoare în universul acelei/acestei fenomenologii, iar din David Burlik chiar reproducea două poeme (autentice!), *Călăreața* și *S liogkim vzdohom tihim șagom* (*Cu respir ușor cu pas tihnit*), care apăruseră în al doilea volum *Juvelnicul juzilor* al futuriștilor ruși și considerate adevărate capodopere. Ei bine, *Călăreața* am tradus-o... acum câteva zile, peste aproape 40 de ani după ce o citisem întâia oară.

Ce înțelesesem eu atunci? Îmi vine greu să-mi amintesc... Însă, prin analogie, încerc a mă edifica printr-un alt exemplu, ce ține de tentativele mele de a traduce, acum peste trei decenii, din complicata operă de junețe a lui Boris Pasternak, când poetul era un fervent protagonist al avangardismului de la începutul secolului trecut. Așadar, este vorba de poemul

Improvizație – îl voi transcrie aici în prima varianță de traducere (mai bine zis... cvasitraducere) pe care o înfăptuise naivul, desigur, scriitor debutant ce eram:

Din mână-am hrănit stol mare de clape,
Sub băta de aripi și ciocuri.
Spre el întins-am palmele aproape,
În degete-având mii de focuri.

În beznă, în hăul cu valuri pe prund
Păsări iubite nu mai erau blânde –
Păreau să omoare și viață, și gând
Cu negrele clonțuri tari și flămânde.

Stânci mari pândeau în noapte ascunse,
De sus curgea negrul dohot în ceașcă.
Bârcile toate – surcele distruse,
Și pajuri spre coate se-aruncă și mușcă.

Iar miezul de noapte absent stă pe mal.
Pare că puii mai vor încă hrană,
Și maicile lor cu ciocuri-pumnal
Ucid pentru viața cântului-rană.

Curajos, ce mai, junele ăla dragoman! – S-a luat de... Pasternak, crezând că-i stă în puteri apropierea, să zic așa, de celebritatea acestuia. Dar ce să mai vorbim! – Nu ieși (nu-mi ieși...) decât un exercițiu, o aproximare, o potrivire de detalii, o... liberă sau chiar libertină traducere, nu prea apropiată de mesajul „concret” al originalului. Ce credeam eu – acela, june traducător cutezător? Că Boris Pasternak ar putea merge ca și Musa Gialil (primele traduceri publicate – în ziarul *Tinerimea Moldovei* – le-am avut anume din el) sau Rasul Gamzatov? Ei bine, pe aceștia mai puteam să-i și... aproximez pe ici-colo, dar pe Pasternak – *să avem pardon!* Astăzi pot

presupune că junele ce eram nici nu s-a prea adresat dicționarelor, mulțumindu-se cu superficiala cunoaștere a limbii ruse. În orice caz, nu a găsit de cuviință să precizeze anumite nuanțe ale mesajului etc. Nu că l-aș critica pe... mine, pentru că, din câte înțeleg, nu a fost laș, în intenție, *minele* ce eram pe atunci, dar trebuie să recunosc că părea oarecum (nițel cam) încrezut în sine, luându-se de piept cu Pasternak, nefericitul laureat Nobel.

Numai că anume descoperirea acelei probe de traducere a poemului *Improvizație* din perioada futuristă a lui Pasternak (anii 1914–1915) m-a... obligat să revin la respectivul text, întru *a-l româniza*, astăzi, conform potențelor și experienței dragomanești pe care le-am acumulat cu anii (cu deceniile!). Astfel că nu am decât să reproduc și a doua variantă a traducerii, realizată în 2006, în vederea includerii într-o eventuală panoramă a avangardei poetice rusești. Iat-o:

Din palmă hrănit-am claviatura – stol de clape
Sub băți de aripi, plesnete, croncănire,
În vârful degetelor stând, le-ntinsei mâna aproape,
Și noaptea se freca de coate sub mâneci în răsucire.

Și era întuneric. Și un heleșteu cu apa amară
Vălura, vălura. – Și păsări din specia te iubesc
Păreau mai curând să omoare, decât să moară,
Țipătoare, negre, cu clonțul dur, diavolesc.

Și era heleșteul. Și întuneric era.
Pluteau oale cu dohotul miezului de noapte.
Și val după val pe dedesubt luntrea rodeau
Și păsările tot mai loveau cu clonțul în coate.

Și noaptea se clăti sub al zăgazului laringe.
Se părea, câtă vreme puiganul nu e hrănit,
Femelele mai curând vor ucide, decât și-ar stinge
Ruladele-n țipătorul lor gâtlej hârcăit.

Dar să vedeți cum se leagă lucrurile (dacă le conștientizezi, totuși, – și pe ele și legătura dintre ele): astăzi sunt sigur că și acea primă, stângace, aproximativă traducere a respectivului poem al lui Boris Pasternak mă predispușese să citesc într-un mod (și... mof?!) mai special volumul de memorialistică *Iarba uitării*. Astfel că nu a fost deloc întâmplător că, de cum mă gândii la respectiva carte a lui Valentin Kataev, ca magnetizat, pot spune, îndată m-am și îndreptat spre locul unde se afla în bibliotecă, chiar dacă nu a fost să-l recitesc (...să-l frecventez) de ani și ani de zile! Acest detaliu mă convinge (și el) că *Iarba uitării* a intrat emblematic în psihologia-sistemul memoriei mele atât cât este dânsa în stare să nu uite. Să nu uite și din motivul că ea, memoria, acționează/procedează/„procesează” selectiv, în mod simpatetic: reține ceea ce i-a atras atenția/interesul în mod special. Pentru mai tinerii mei colegi, găsesc de cuviință să transcriu aici și câteva din primele fraze subliniate în cartea lui Kataev, idei care, sunt sigur, unora le-ar putea fi de real folos în autoedificarea prin – și în – literatură.

Așadar, cu lectura de acum aproape patru decenii sunt(em) – abia! – la pagina 30 și redau o spusă a lui Ivan Bunin (în libera expunere a lui Kataev): „Trebuie să scrii versuri în fiecă zi, asemeni cum vioristul sau pianistul trebuie să exerseze, să cânte la instrumentele lor zilnic, fără întreruperi. În caz contrar talentul dumitale neapărat va săraci, va seca,

asemeni fântânii din care multă vreme nu s-a scos apă. Dar despre ce să scrii? Despre orice. Dacă la moment nu ai nici o temă, vreo idee anume, pur și simplu scrie despre tot ce vezi. Iată, aleargă un câine cu limba scoasă, – spuse el, privind prin geam, – descrie câinele. Un catren, două. (Ș. a. m. d.)” Presupun că mi se păruse importante sfaturile pe care Bunin i le dădea lui... Kataev, în tinerețea acestuia. Eu unul le transferam, vede-se, în tinerețea și neștiința mea!

Și, în finalul acestor note pseudosintetice, să zic, dar sută la sută simpatetice, vă asigur, cu titlu de omagiu adus lui Boris Pasternak, unul din poemele căruia devenise (...jertfit!) primul meu cobai în depistarea secretelor artei traducerii, să ne amintim de el într-o scurtisimă notă biobibliografică ce sper, îi va îndruma pe mai mulți cititori și spre cărțile sale.

S-a născut în anul 1890 la Moscova în familia pictorului L. Pasternak și a pianistei R. Kaufman. În casa lor veneau frecvent scriitori, muzicieni, printre care L. Tolstoi, A. Skriabin, V. Serov. În copilărie, ia lecții de pictură, apoi, în anii 1903-1908, se pregătea serios pentru o carieră de compozitor. Studiază filosofia la Universitatea din Moscova (1909-1913), un semestru aflându-se la Universitatea germană din Marburg, frecventând cursurile celebrului filosof G. Cohen. Numai că după absolvirea universității se dedică activității literare. Începuturile poetice i se orientează spre simbolism, însă în 1914 intră în grupul futurist *Centrifuga*. Sinteza simbolist-avangardistă se remarcă în primele-i – *Gemene în nori* (1913) și *Peste bariere* (1917). Personalizarea sa „canonică” este evidentă în a treia carte, *Sora mea – viața* (1922), care ar reprezenta, parcă, un jurnal din vara anului 1917, vară dintre două revoluții și, se poate spune, două Rusii. Însuși autorul definise un atare discurs poetic-filosofic drept „intimizarea istoriei”. De aici încolo B. Pasternak devine un protagonist al poeziei ruse. În 1927 părăsește LEF-ul (*Frontul de Stânga al Artei*), adică și avangardismul, orientându-se în albia unui neo-clasicism de o distinctă individualitate, în cazul său echivalentă, incontestabil, cu originalitatea. Între anii 1946-1955 își scrie una din principalele cărți, romanul *Doctorul Jivago*, în care sunt abordate eternele ecuații viață-moarte, întemeierea existenței umane pe/în cultură și istorie, rolul artei și naturii întru depășirea dezarmoniilor pe care le cauzează moartea, războiul, revoluțiile etc. Romanul nu este acceptat de editurile sovietice, apărând în Italia (1957), după care urmează versiunile engleză, franceză, germană, suedeză. În 1958 lui B. Pasternak i se acordă Premiul Nobel, fapt ce declanșează în URSS o furibundă campanie denigratoare la adresa autorului. Drept (strâmb!) rezultat, este exclus din Uniunea Scriitorilor, la un stadiu incipient punându-se pe rol chiar și un dosar ce stipula „trădarea de patrie”. B. Pasternak refuză premiul. (Printre altele, în *Declarația TASS* (2.11.1958) – ca în timp... de război, nu?! – se spunea că: „În cazul în care B. L. Pasternak va dori să părăsească pentru totdeauna Uniunea Sovietică, orânduirea socială și poporul pe care le-a calomniat în opul său antisovietic *Doctorul Jivago*, organele oficiale nu-i vor crea impedimente. I se va oferi ocazia să plece din Uniunea Sovietică și să încerce personal toate „minunățiile raiului capitalist”. Astfel, se anticipa un alt caz – cel al lui Soljenițan.) Diploma și medalia Premiului Nobel avea să le primească, în 1989, fiul scriitorului.

Boris Pasternak este și unul dintre redevabilii traducători din opera lui Shakespeare, Goethe, Verlaine, din poezia gruzină. Și era firesc să vorbim de un mare poet și în egală măsură – traducător de excepție.

Le 5 octobre 1991, chez Cioran.
Un entretien dont les traces et les échos
forment ce livre...

5 octombrie 1991, la Cioran.
O convorbire ale cărei urme și ecouri
formează această carte...

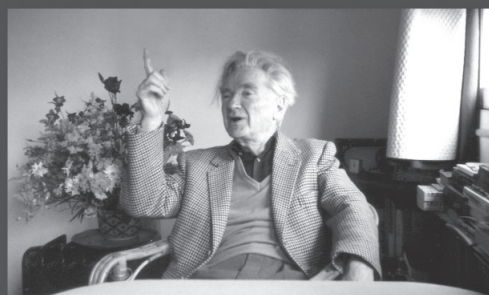
www.polirom.ro

Le Néant roumain Neantul românesc
O CONVORBIRE

Emil Cioran
Luca Pițu
Sorin Antohi

POLIROM

Emil Cioran
Luca Pițu
Sorin Antohi

Le Néant roumain

UN ENTRETEN

Neantul românesc

O CONVORBIRE

POLIROM

Dialoguri acasă la Emil Cioran

FRAGMENT DIN CARTEA „NEANTUL ROMÂNESC”

(...)

Luca Pițu: A apărut acum o carte la București despre el.
Un domn, nu știu ce statut are, poate e un pseudonim...

Sorin Antohi: Poate e un pseudonim – Ștefan Fay2...

Emil Cioran: Ștefan Fay...

L.P.: ...sub forma a două scrisori adresate fiicelor lui...

S.A.: ...din care fusese publicat câte ceva și mai înainte.
Așadar, a fost o mică poveste cu scrisorile astea. Am văzut
undevea o trimitere la dumneavoastră și la felul în care folosiți
adjectivul „vertiginos”. Pentru că se pare că ați spus odată, în
legătură cu Vulcănescu, că era un tip vertiginos. Iar comenta-
torul a comentat că e un adjectiv care vă place: contele Saint-
Simon este vertiginos, Joseph de Maistre, cred, e și el vertigi-
nos. Și iată că și Vulcănescu...

E.C.: Fratele meu, care a făcut vreo zece ani de pușcărie, ți-
nuse la Vulcănescu, îi știa bine pe toți și are despre el amintiri
extraordnare3. Vulcănescu este unul dintre cei mai distinși
tipi pe care ți-i poți imagina. Când te gîndești că omul ăsta
ar fi putut fi ambasador... Tîrît în noroi, în fine... Destinul
României este aproape intolerabil, cînd îl analizezi de aproa-
pe. Este originalitatea eșecului. Toată lumea mă întrebă aici:
„Dar ce e cu țara dumneavoastră?” Le spun: „Vedeți, e foarte
simplu: este eșecul permanent, originalitatea eșecului...”

S.A.: Producerea și gestionarea eșecului, pentru că e și
produs...

L.P.: ...este produs, reprodus, gestionat...

E.C.: Dar este țara eșecului, este geniul eșecului. Totul
eșuează. Îmi aduc aminte, în România, mi-am dat seama de
trăsătura asta... O să vedem cum o să se

termine totul4. De asta voiam neapărat să plec din Ro-
mânia. Șansa mea a fost Dupront5. Știți cine a fost Dupront?

S.A.: De la Institutul Francez6?

E.C.: Da, de la Institutul Francez. I-am spus că vreau să
fac o teză la Paris...

S.A.: Un frumos pretext...

L.P.: ...eșuat...

E.C.: Dar a spus despre mine... Nu prea știam ce-o să
fac. N-aveam chef să fac o teză. Dar el a spus: „N-a făcut o
teză, dar dintre toți elevii mei el cunoaște cel mai bine Fran-
ța, fiindcă a străbătut toată Franța pe bicicletă”. Toată Franța!
Chiar așa... În fine, e tot ce-a putut spune în favoarea mea.
Și atunci, în cele din urmă a revenit la Paris, profesor la Sor-
bona... Lamentabil. Plicticos. Era foarte timid și-mi cerea să
mă duc la cursurile lui. Am făcut totuși asta vreme de un an...

S.A.: Vai, dar sînteți tenace!

E.C.: Nu, dar... Am spus: „Ei bine, totul s-a sfîrșit acum”.
Așa că, după moartea lui, s-a constituit un comitet și mi
s-a spus să fac parte din el. Nu m-am dus, dar îi datorez lui
Dupront... Dacă sînt în Franța, e datorită lui. Un an întreg
l-am suportat – și nu era deloc amuzant, cîtuși de puțin, era
un supliciu. Dar mi-am spus: „Dacă sînt aici e datorită ti-
pului ăștuia”. Fără discuție... Și un an întreg... Dar după

înmormîntarea lui și tot restul... entru mine asta nu mai are nici o importanță. Mă gîndeam că faptul de a-l fi suportat un an întreg, în mod regulat, la Sorbona, era totuși o datorie de recunoștință...

L.P.: După un an, datoria era plătită.

E.C.: Era de-o plictiseală mortală...

S.A.: Canonul dumneavoastră!

E.C.: Canonul... A fost cu adevărat un an întreg. Avea nevoie de prezența mea, era un tip timid și bolnăvicios: „Vă implor, veniți, veniți...” Am făcut-o, cu adevărat, un an întreg. M-am dus la înmormîntarea lui, dar... Au înființat un comitet de studii, și nici măcar nu m-am dus la prima ședință. Mi-am făcut datoria față de omul ăsta. Dar consider că e un an de supliciu pentru mine. Măcar atît puteam și eu face – dar cu asta basta, mă opresc aici. M-am dus, nu demult – locuia la periferie –, și nu i-am găsit mormîntul. Dar, în fine, nu eram departe. Și totuși îi datorez totul. Fără el aș fi dispărut de multă vreme. Aveam mulți dușmani...

L.P.: Aveați mulți dușmani la București în anii '30...

E.C.: Da, eram foarte insolent, știți, nu doar din punct de vedere politic, ci în general, îmi băteam joc... nu chiar de toată lumea... dar de mulți...

L.P.: Vă certați des cu Oscar Lemnaru⁷, cred, nu-i așa?

E.C.: Da, dar în fine...

L.P.: Fiindcă am citit un text...

E.C.: Dar nu era un tip important... Îl găseai peste tot, dar nu era...

L.P.: ...dar erai în relații bune cu Arșavir Acterian⁸, pe care l-am văzut înainte să vin în Franța. Pe 29 iulie am trecut pe la Editura Humanitas...

E.C.: Eram prieten cu sora lui⁹, o femeie extraordinară, și cu Haig Acterian¹⁰. Eram foarte apropiat, nu?

L.P.: ...omul de teatru...

E.C.: Toți trei erau, nu-i așa? Sora, fata, era formidabilă. Foarte inteligentă, foarte subtilă, foarte fină și fără iluzii. Prietenul nostru mai trăiește?

L.P. și S.A.: Da.

E.C.: Formidabil!

L.P.: Discutam acolo cu Liiceanu, și pe urmă mi-a spus: „Vă prezint un domn despre care ați auzit vorbindu-se. Domnul Arșavir Acterian”. „În cazul ăsta nu mă mai intereseați, vedeți-vă de treburile dumneavoastră...” Așa că Liiceanu s-a întors în biroul lui, iar eu am rămas să vorbesc cu Arșavir.

E.C.: A supraviețuit. Știți, a suferit atît de mult... A făcut închisoare, nu-i așa?

L.P.: Da, a avut tot felul de slujbe, nu știu... Pentru a supraviețui, cumpăra, vindea cărți vechi, mobile... Mă rog, se descurca.

E.C.: Știți, e o familie foarte înzestrată, o familie care a fost distrusă. Fata era remarcabilă. Absolut. De o finețe, de o inteligență... Foarte disprețuitoare, în același timp. Țineam mult la ea. Era o familie... Iar el, teoria lui era: „Tot ce era bun în familia mea a dispărut”. Dar și el e foarte inteligent. Omul ăsta rareori s-a înșelat. Întotdeauna a înțeles bine cum stau lucrurile.

L.P.: Dar toți armenii pe care-i știm, în fine, armenii din generația noastră pe care-i știm în România sînt niște tipi mai curînd în regulă.

E.C.: ...foarte fini...

L.P.: Da, foarte fini. Știm doi romancieri la București, am cunoscut un fizician... Foarte distinși, foarte...

E.C.: Da, sînt niște tipi bine.

S.A.: Sînt foarte rari acum, din păcate. Sînt foarte rari, armenii, și pe bună dreptate!

E.C.: Uitați ce e, vă rog să vă serviți, serios... Eu nu beau alcool. Am fost în raporturi foarte amicale cu toată familia. Erau niște oameni atît de fini, atît de distinși, de ironici... În România exista o societate, știți, la București... Oameni foarte fini, care ar fi putut rivaliza cu societatea pariziană. Și majoritatea au avut un destin tragic. Dar Haig a fost... e o răzbunare...

L.P.: Da, a murit, cred, pe front.

E.C.: A fost trimis cu ordinul să-l lichideze. Cine era? E un tip important... am uitat.

L.P.: Dar din Generația Criterion pe care ați...

E.C.: Era o răzbunare.

L.P.: Cine? Dușmanul lui?

E.C.: Unul dintre dușmanii lui. Fiindcă el ar fi făcut carieră la Paris, de exemplu... Haig...

L.P.: Da, a scris o carte despre Shakespeare, îl cunoștea pe Gordon Craig...

E.C.: Era făcut pentru Occident. Ei bine, aproape că a fost... Cred că a fost omorît, pînă la urmă.

L.P.: Marietta Sadova¹¹ a supraviețuit. A murit acum cîțiva ani.

E.C.: A, nu, a murit de mult...

L.P.: Nu, nu, nu știu. Îmi amintesc necrologul scris de Paleologu, acum patru sau cinci ani, cel puțin. Patru sau cinci ani nu este enorm, nu?

E.C.: Marietta Sadova!

L.P.: Da, da...

E.C.: Nu, eu mă gîndeam la Sorana Țopa¹².

L.P.: Sorana Țopa a murit de mult.

S.A. (căt're L.P.): Se înșală. Sorana Țopa e cea care... Nu era Marietta Sadova, era Sorana Țopa.

L.P.: A, vă referiți la Sorana Țopa, prietena lui Eliade.

E.C.: Da. Am avut o corespondență enormă cu ea. Nu știu ce s-a întîmplat cu ea. Era o figură... Era arhitectă. Eliade s-a comportat ca un român. (Risete.) A lăsat-o pentru actuala lui soție. Ea a profitat. Așa că mă suna mereu ca să se plîngă.

L.P.: E tipic românesc, nu?

E.C.: Am să vă povestesc cum s-a întîmplat... Eram la Sibiu. Și Eliade mi-a scris că urma să vină la Sibiu cu Sorana. Ea a venit singură. Îl aștepta, cumpăra bomboane... Și pînă la urmă el nu vine. S-a dus la actuala lui soție.

S.A.: Dar se frecventau deja? Christinel și...

L.P.: Nu, nu, e cealaltă – se gîndește la Nina.

S.A.: A, da, Nina, care a murit... da, de acord.

E.C.: Eram deci cu ea, cu Sorana, și i-am spus așa, în treacăt... „Am primit o scrisoare de la Mircea... Nu vine.” Și ea, cum se spune în românește, a leșinat.

S.A.: A leșinat.

E.C.: Credeam că o să moară. Am chemat imediat un medic. I s-a făcut o injecție. A suferit enorm. Trădarea asta în stil oarecum maur... Era absolut insuportabil. Îmi povestea tot timpul despre relația lor etc. Nu mă prea interesa. Dar a rămas o lună întreagă la Sibiu și a trebuit să suport toate astea. (Risete.)

S.A.: Să o ascultați povestindu-vă nenorocirea ei.

E.C.: I-am spus: „Știi doar că așa-i el. Nu trebuia să-l iei în serios”. Dar era foarte tulburată. Și de altminteri foarte in-

teligentă, realmente, foarte cultivată. Pînă la urmă a primit foarte prost asta, multă vreme...

S.A.: E o temă interesantă. În fine, pentru noi.

L.P.: Dacă vă amintiți, Paleologu a scris un necrolog. Povestește o discuție pe care a avut-o cu Sorana Țopa după moartea lui Mircea Eliade, deci acum cîțiva ani. După moartea lui, Paleologu o sună și-i spune: „Mircea a murit...” și tot restul. Iar ea îi spune: „Păcat. Era un băiat foarte bun, foarte cultivat, foarte înzestrat, dar și-a ratat cariera...”

E.C.: A spus ea asta?

L.P.: Apoi i-a explicat că ar fi putut deveni un mare guru al Occidentului și mai știu eu ce, și cînd colo a eșuat ca istoric al religiilor.

E.C.: Ideea asta, că ar fi putut fi un guru al Occidentului... E incredibil, e grotesc!

L.P.: Un băiat foarte bun, dar păcat că s-a ratat! 13

E.C.: Cîte mi-a fost dat să suport în viață... Pentru că mă suna tot timpul, ca să-i plîng de milă.

S.A.: Dar există în cariera acestei femei un aspect care mă interesează mult: a fost puțin apreciată de lumea teatrului în România, care în ultimele decenii consta esențialmente... devenise un fel de mediu semiproletar, semisnob, și prin intermediul unui critic precum Valentin Silvestru, de exemplu, care este o încarnare a semidoctismului, personalitatea Soranei Țopa era transmisă marelui public. Iar noi, generațiile mai recente, am trăit în România ceea ce aș defini ca o mizerie absolută: să-i vedem pe niște impostori prezentîndu-se drept moștenitorii lumii interbelice și ca fiind practic singurii purtători ai mărturiilor și chiar ai unei moșteniri care ne venea din perioada interbelică. Și au existat mulți care făceau asta.

E.C.: Moștenitori!

S.A.: Da, „Moștenitori”.

L.P.: Fiindcă cei adevărați muriseră în închisoare sau se aflau în Occident.

S.A.: Da. Așadar am trăit această mizerie... De exemplu, exista un critic de artă, Aurel Leon, la Iași. Sau un poet proletar care începuse astfel, George Lesnea, filorus și tot tacîmul, care poza acum și dădea interviuri despre perioada interbelică. Și tocmai ei, acești mizerabili proletari, transmiteau marele mesaj spiritual și de civilizație din interbelic. Era o mizerie insuportabilă, credeți-ne! 14.

L.P.: Dar se pare că ați trecut prin Iași.

S.A.: Da, da, am vorbit despre asta.

L.P.: Prin anii '30-'35?

E.C.: Sigur, și am o amintire foarte frumoasă de atunci.

L.P.: V-ați petrecut săptămînile acelea bînd, nu-i așa?

S.A.: Am evocat deja toate astea cu prilejul precedentei mele vizite și v-am spus că sînt două fraze despre Iași care-mi plac foarte mult: că nu poți rezista acolo fără să bei, fără să te îmbeți, pe de o parte, și...

L.P.: ...„plictisul moldav”...

S.A.: ...da. Și, în fine, mulți ani mai tîrziu, un ambasadur al Franței în România îi spune unui domn într-o bună zi: „Iași, da, da, da, orașul ăsta plin de păsări...” 15. (Rîsete.) Erau corbii care...

E.C.: Dar eu mă aflam acolo pentru... cum se spune? Capacitate.

S.A.: Capacitate.

E.C.: Erau niște oameni foarte simpatici, o lume specială... Și găseam că-i plină de farmec. Și un soi de melancolie... 16

L.P.: Da, dar din păcate deasupra melancoliei ăsteia sînt corbii care planează și care se găinățează pe Biblioteca Centrală și Mănăstirea Golia.

E.C.: S-a sfîrșit, nu?

L.P.: Era un director, fie-i țărîna ușoară, un director al Bibliotecii Centrale Universitare, Biblioteca lui Eminescu. Se plîngea de două lucruri: de corbii care se găinățează pe clădire și de bețivanii care trec și, cum sînt acolo niște arcade, dispar acolo și urinează... Deasupra corbii, dedesubt bețivanii!

E.C.: Ce-i drept, orașul ăsta are ceva melancolic. E ceva aparte, un oraș aparte.

L.P.: Da, pentru că există Copoul, parcul și tot restul, partea veche asupra căreia fantasmează din plin oamenii, intelectualii în general. Pentru că există la moldoveni o anumită lene, un anumit umor, și în plus oamenii cultivați, care au o idee despre istorie și fantasmează... Mai sînt Ionel Teodoreanu, Sadoveanu, Copoul, Universitatea... Așa că încep să fantasmeze. Și cînd ajung la Iași, dau peste blocuri hidoase, calitatea populației... Fiindcă sînt mulți țărani care fac naveta între satul lor și uzine, mulți țigani...

S.A.: ...și zeci de mii de oameni, de cetățeni de dată foarte recentă, care muncesc în marile uzine și care...

L.P.: În unele colțuri sau cartiere te-ai crede în Pakistan!

E.C.: La Iași?

S.A.: Da, la Iași. Am un prieten la Kassel, în Germania, istoric al artei, care a trecut prin Iași anul acesta, în primăvară. Îmi telefonează de la Kassel și-mi spune: „Cum ai putut trăi în orașul ăsta? E un oraș oribil, atît de vulgar și de urît!”. Fi-rește, existau și „iașioți”, cum îi numește dl Pițu, care laudau farmecul inefabil al capitalei Moldovei... Fantasma, nu-i așa?

E.C.: Pe vremea mea nu era o fantasmă!

L.P.: Așa e... fiindcă existau anumite părți, anumite străzi, un mod de viață...

S.A.: Da. E adevărat că au fost șterse de pe fața pămîntului – de pildă, cele două cartiere evreiești mai importante. Centrul orașului a fost și el demolat și s-au construit acolo clădiri foarte urîte. Da, sînt...

E.C.: Noile cartiere pline de blocuri...

S.A.: ...deci, cînd orașul a fost dezvoltat puțin și au fost aduși acolo țărani care să lucreze în uzine... Normal, avem blocuri absolut hidoase.

E.C.: Dar orașul ăsta avea farmec, nu-i așa?

L.P.: N-a mai rămas mare lucru din el.

E.C.: Era un mediu intelectual, totuși...

S.A.: Am văzut albume de fotografii din interbelic. Și era unul chiar dinainte de război, cam de prin '38-'39. Lucruri foarte frumoase, străzi foarte frumoase... Dar...

E.C.: Universitatea nu era proastă.

L.P.: Da, însă acum, vedeți dumneavoastră, există o deplasare axiologică, o deplasare de accent. Matematica, de pildă, are un nivel bun.

E.C.: E bun, acum?

L.P.: Da, e bun.

E.C.: Ei, cu atît mai bine.

L.P.: Există profesori care au rămas în Statele Unite, care predau la mari universități în Germania Federală, pretutindenii, chimie, puțin, și matematică.

S.A.: Am mica mea teorie în această privință. Mă gîndesc că existau mulți evrei care predau matematica imediat după război...

L.P.: Și chimia...

S.A.: Și chimia. Ei au fost cruțați de la epurări. Au reușit să-și facă treaba și să retransmită...

L.P.: Să formeze noi generații...

S.A.: Să formeze noi generații, să transmită orgoliul breslei, rudimentele meseriei și un esprit de corps. Pe cînd în științele umaniste era o catastrofă. Pentru că mulți au fost dați afară, și dl Pițu știe mult mai bine decît mine ce s-a putut întîlni de-atunci înapoi în Universitate. La Facultatea de Filosofie, de exemplu...

L.P.: Se numea filosofie, dar erau niște rudimente de marxism.

S.A.: Nici măcar!

L.P.: Nici măcar. Oameni care nu-l citiseră pe Marx predau, știu și eu, pe baza manualelor sovietice...

S.A.: ...broșuri de propagandă comunistă...

E.C.: Era, este un centru universitar destul de important!

L.P.: Da, este prima universitate a țării! Fondată înaintea celei de la București.

S.A.: 1860.

E.C.: Existau profesori celebri. În fine, pentru România.

L.P.: Era un fel de pepinieră, pentru că cei mai buni mergeau la București.

S.A.: Se făcea deja naveta în perioada interbelică. Existau mari profesori originari din Iași care predau și trăiau la București, venind săptămînal la Iași ca să predea.

E.C.: Iași era, după București, al doilea oraș ca nivel intelectual, nu-i așa?

L.P.: Da. Acum există concurența Clujului. La Cluj sînt tipi grozavi, dar ardelenii, cu excepția dumneavoastră, n-au simțul umorului.

E.C.: Nu, nu, dar e o tensiune idioată, e conflictul cu ungurii. E o prostie de nedescris. Și o să aibă consecințe funeste

pentru România... Știți ce mi s-a întîmplat? Am primit acum doi-trei ani o scrisoare de la consulul maghiar în România. Îmi trimite o chestie, o pagină... Un text pe care l-am scris împotriva ungarilor.

L.P.: În Schimbarea la față a României?

E.C.: Da. Știți ce-au făcut nemernicii? Au luat textul ăsta și l-au afișat peste tot. Numele meu, așa, fără dată! Ca și cum l-aș fi scris acum! Iar consulul mi-a scris: „Aprobați asta?”. Nu numai că nu aprob, dar e un scandal, o rușine. Relațiile cu ungurii trebuie să se schimbe. Am scris o scrisoare foarte, foarte violentă și am spus: „Uitați cum stau lucrurile, aș vrea ca asta să apară și în Ungaria. Vă implor, e absolută nevoie de această retractare completă...”. Aveam 24-25 de ani, nu știu. Erau niște insolente, știți, politic...

S.A.: Care erau îndreptate și împotriva românilor! Asta i-ar fi putut...

E.C.: Și împotriva românilor! Nu sînt, cum se spune, antimaghiar.

L.P.: Situația era puțin mai complexă, fiindcă se făcea elogiul muzicii ungurești...

E.C.: Dar asta a făcut... Ungurii au exploatat chestia asta...

L.P.: A făcut valuri!

E.C.: Da, așa că... Mi-au scris. Consulul mi-a scris o scrisoare în maghiară, nu-i așa, întrebîndu-mă dacă aprob... Nu numai că nu aprob, e un scandal de nedescris... Trebuie neapărat ca relațiile dintre români și unguri să se schimbe complet, altfel e o catastrofă!

L.P.: Asta credem și noi. Avem prieteni la Cluj, universitari sau nu, care au raporturi bune, de exemplu au iubite unguroaice, relații între prieteni...

(...)

(Fragment oferit revistei noastre de Luca Pițu)

Antonio PATRAȘ

Ion D. Sîrbu și teatrul

Insuflat cel mai probabil de Blaga, în Cercul Literar de la Sibiu a existat un interes constant pentru teatru. În cadrul ceneclurilor organizate în casa lui Henri Jacquier se discuta cu pasiune despre dramaturgie, considerată de Ion Negoieșcu cel mai important gen literar, forma perfectă de împlinire a dezideratelor “euphorioniste”, adică educarea estetică a publicului, montarea unor spectacole de factură clasică și “cu adevărat artistice, care să ne scoată din fundătura periferică-balcanică”^[1], scrierea unor piese pentru un repertoriu propriu, de nivel european. Tinerii cerchiști participă la numeroase dezbateri și reprezentații dramatice, grupându-se în cenaclul “Prietenii Seminarului de Estetică”, condus de profesorul Liviu Rusu. Mulți dintre ei se inițiază în misterul viu al scenei, ca actori: Radu Stanca, Dominic Stanca, Eta Cianciolo, Deliu Petroiu ș.a. Radu Stanca, dramaturgul *en titre* al Cercului, montează *Hangița* de Goldoni, recomandându-și încercarea regizorală drept “ciornă a viitorului teatru euphorionist”^[2]. Doinaș compune o tragedie, *Brutus*, răspunzând ideii cerchiste că o literatură nu poate fi cu adevărat mare fără a avea un gen tragic bine reprezentat; dar nu autorul *Alfabetului poetic*, ci Ion D. Sîrbu va fi al doilea autor dramatic ieșit din rândurile grupării.

Într-o ședință de cenaclu din 1948, la Cluj, Sîrbu citește o comedie, *Cățelul*; o alta, *Sovrom Cărbune*, circulă în copii și este arsă, la sfatul lui Blaga - ceea ce nu înseamnă

că titlul însuși nu va fi suficient pentru a sluji ca pretext la condamnarea autorului la ani grei de pușcărie politică.

Între 1947 și 1949, Ion D. Sîrbu este asistent, apoi conferențiar la Institutul de Artă Dramatică din Cluj - calitate care îl apropie teoretic de teatru prin temeinice lecturi de specialitate, însușindu-și totodată anumite elemente ce vor constitui nucleul unei concepții dramaturgice personale. De pe această poziție îi mărturisește lui Blaga că este impresionat negativ de superficialitatea viitorilor actori care, în marea lor majoritate, nu citesc mai nimic în acest domeniu. Maestrul îi povestește, în replică, anecdota cu un fierar care făcea, fără niciun fel de pregătire medicală, extraordinar de grele operații pe ochi; devenit celebru, el este instruit de un eminent medic de specialitate, care-i revelează misterele anatomice ale ochiului uman. Evident că meșterul fierar, îngrozit, refuză pe viitor să mai săvârșească vreuna dintre vindecările sale miraculoase: era, acum, în cunoștință de cauză^[3]. Ion D. Sîrbu va relua episodul, în aceeași formă, în romanul postum *Adio, Europa!*, iar în paginile sale de memorialistică își însușește opiniile fostului său profesor, considerând lectura drept cea mai perfectă formă de reprezentare teatrală, exasperat de imixtiunile regizorului în text, de interpretarea eronată a simbolurilor, de trucurile actoricești ș.a.m.d.

Lui Ion D. Sîrbu îi apar, între 1976 și 1985, trei volume de teatru: *Teatru* (1976), *Arca bunei speranțe* (1982) și *Bieții comedianți* (1985). Ca să le facă reprezentabile (și publicabile), va aduce modificări semnificative multora dintre textele sale, cel mai mult având de suferit piese ca *Frunze care ard*, *Covor oltenesc* sau *A doua față a medaliei*.

1. cf. I. Negoieșcu, Radu Stanca - *Un roman epistolar*, București, Ed. Albatros, 1978, p. 93; Ion Negoieșcu își îndemna prietenul să scrie piese “euphorioniste”, care să confere literaturii române acea dimensiune tragică, absentă, în opinia criticului, în operele scriitorilor noștri. Negoieșcu minimalizează valoarea creației populare, făcând elogiul artistului individual, creator de “cultură majoră”.

2. ibidem, p. 269; Scrisoare a lui Radu Stanca către Ion Negoieșcu, datată “Sibiu, 6 iulie 1952”

3. Ion D. Sîrbu - *Obligația morală*, Petroșani, Ed. Fundației Culturale “Ion D. Sîrbu”, 1994, p. 67; episodul apare citat frecvent în corespondența scriitorului, în jurnal și în romanul *Adio, Europa!*. De altfel, în opera lui Sîrbu personajele, motivele, temele sunt “migratoare”, cunoscând variante multiple, totuși niciodată identice.

Deși preocupările pentru teatru erau mai vechi, apropierea propriu-zisă de scenă a scriitorului se produce odată cu debutul său în "rolul" de cronicar dramatic la revista "Teatrul". Aici publică, în anii 1956-1957, o serie de cronici incomode, cărora le va datora ieșirea din lume, timp de aproape un deceniu. În primul număr al revistei amintite (din aprilie 1956) semnează o cronică de spectacol la *Drama familiei Kovacs*, de Ana Novak. Despre diversele variante regizorale ale piesei Luciei Demetrius, *Trei generații*, scrie apoi *Variațiuni dramatice pe aceeași temă* (urmărind nu partitura în sine, ci interpretările ei), iar piesa *Boieri și țărani*, de Alexandru Sever, îi inspiră formularea dilemei *Teatru epic sau roman teatralizat?*. În cel de-al șaptelea număr al revistei (decembrie, 1956), Ion D. Sîrbu este prezent cu două articole: o cronică inofensivă, dar nu lipsită de ironie - *Când se cochetează cu vulgaritatea* - despre reprezentarea *Gaițelor* lui Kirițescu, și "imprudentul" articol *Grandoarea și servituțile debutului*, încadrat în prima rubrică a publicației, între șase titluri importante. Încearcă să-și ia măsuri de precauție - semnează, sperând ca farsa să meargă, cu numele lui É. Faguet, un așa-zis citat, care, de fapt, îi aparținea, exprimându-și astfel, indirect, rezerva față de entuziasmul netemperat, gălăgios al unora dintre tinerii autori dramatici: "În mișcarea noastră teatrală, tinerii sunt aidoma drojdiei de bere care fermentează pâinea cea bună: nu au rutină, subtilitate, pondere compozițională; în schimb, au instinct, sinceritate și pathos; le lipsește finețea ideii, subtilitatea calmă și măsurată a dialogului, precizia cuceritoare a portretelor" - afirmă "francezul", pentru a continua, cu o ironie abia voalată: "posedă însă - și acesta e un fapt ce nu se poate tăgădui - darul de a pune degetul pe rană, *un fel copilăresc de a striga în gura mare*, de a smulge măști și, mai ales, *o delicioasă stângăcie* de a îmbrăca hainele înaintașilor în așa fel încât oricărui spectator atent i se revelează dintr-o dată întreg ridicolul formelor depășite"^[4].

Cel vizat era Al. Mirodan, a cărui piesă exalta virtuțile gazetarului comunist - motiv pentru care Ion D. Sîrbu sugerează că "ar fi trebuit evitat articolul hotărât" din titlu. Să fi scris, așadar, *Ziariști* și nu *Ziariștii* (de vreme ce nu toți gazetarii sunt comuniști-model). Subliniind împunsătura, cronicarul notează: "Dar nu titlul și nici intenția programatică a autorului interesează aici", și enumeră "promițătoarele calități" ale textului, spre a trece, apoi, la "deficiențele de structură, de compoziție, de ton". Cu precauții, ținând mai degrabă de regulile unui ceremonial al demascării ludice, cronicarul alternează elogiul cu sancțiunea critică, asigurând că "aceste marginale întrebări nu au intenția de a răstălmăci construcția dramatică a **Ziariștilor**", chiar dacă "la prima lectură, acest personaj (redactorul-șef Cerchez, n.n.) ni s-a părut prea perfect, prea șlefuit, prea construit numai din aforisme". Cronicarul

își permite să nuanțeze, ușor, maniheismul ideologic al textului, de pe o poziție privilegiată, aceea a lucidității și obiectivității critice: "Negativul e adesea mai teatral, mai uman poate... Personajele negative ale pieselor de astăzi nu mai pot fi justificate exclusiv prin legăturile lor cu dușmanul de clasă"^[5].

Profund jignită, vigilența "colegilor" de teatru ai lui Ion D. Sîrbu - precum Andrei Băleanu, H. Zalis, H. Bratu, Eugen Luca sau Eugen Atanasiu - avea să-i demonstreze naivului, lipsit de orientarea partinică impusă, cât de primejdios este dușmanul de clasă, mai ales atunci când nu îl consideri dușman. Dovadă vehementa campanie de presă vizând discreditarea "negativistului", "burghezului", "dogmaticului" cronicar. Cât de antidogmatic era un Andrei Băleanu, de exemplu, ne putem da seama cu ușurință dintr-un articol ca *Figurile învingătorilor*, în care comentează textul piesei *Tragedia optimistă*, în termeni de genul: "Eroii au drept modele vii pe membrii mărețului Partid Comunist al Uniunii Sovietice", partid "cu misiunea istorică de a transforma lumea, de a înălța societatea pe culmile cele mai..."^[6].

Savuroasă este replica lui Ion D. Sîrbu la aceste atacuri, scrisă în 1957, refuzată atunci și publicată abia în 1996, în revista "Apostrof"^[7], sub titlul *Cazul <<Ziariștii>>. Discuții... despre antidogmatism. Câteva concluzii*. Autorul utilizează cu măiestrie preteritia, desființându-și, ironic, adversarii: "Posteritatea va avea ocazia să vadă cu câtă competență filosofică, cu câtă sobrietate și cât obiectivism științific a fost disecat un cronicar dramatic"^[8]. Prevenindu-și apoi cititorul că "terminologia filosofică de care s-a uzat" în aceste atacuri "o să i se pară bizară, marțiană", Ion D. Sîrbu diagnostichează, sarcastic, "această dezinvoltă agresivă a simplisimului, a demascatorismului gratuit, (...) îndrăzneala agresivă" ca fundamentate pe "o pretinsă movilă ideologică"^[9]. Enumeră, cu vervă pamfletară, calificativele diverse, dar absolut identice, în fond, cu care l-ar fi gratulat "tovarășul Băleanu" în varii epoci: "în 1947 aș fi fost *reacționar*, în 1948 *cosmopolit*, în '49 *formalist*, în '51 *subiectivist*, în '53 *schematic*. Acum e la modă *dogmatismul*"^[10]. Tonul devine apoi grav, textul dând glas revoltei firești a celui acuzat pe nedrept: "Dogmatic este acela care se crede stăpânul unic al moșiei valorilor, posesorul unic, oricând, al unor adevăruri imuabile, (...) dogmatic este acela care se pune *a priori* într-o postură de superioritate"^[11] etc. Apelul la seriozitate și integritate morală, în spiritul valorilor academice clasice, ocultate de pătrunderea nocivă a ideologiei politice în spațiul culturii, completează și încheie revanșa - din păcate postumă - a lui Ion D. Sîrbu asupra adversarilor

5. Ion D. Sîrbu - art. cit., în "Teatrul", nr. 7, decembrie 1956, p. 24.

6. Andrei Băleanu - *Figurile învingătorilor*, în "Teatrul", nr. 1/1956, p.2-3.

7. Articolul a apărut postum în vol. *Scrisori către bunul Dumnezeu*, ed. cit., p. 173-181; Ion D. Sîrbu, *Cazul <<Ziariștii>>. Discuții... despre antidogmatism. Câteva concluzii*.

8. Ibidem, p. 173.

9. Ibidem, p. 175.

10. Ibidem, p. 176.

11. Ibidem, p. 175.

4. idem - *Grandoarea și servituțile debutului*, în "Teatrul", nr. 7, decembrie 1956; v. și *Cazul <<Ziariștii>>. Discuții... despre antidogmatism*, în vol. *Scrisori către bunul Dumnezeu*, Cluj, Ed. Apostrof, 1996. De asemenea, în același volum, Ion Vartic - <<Un oarecare Ion D. Sîrbu>>: *Bufonul generației sale*. Despre activitatea lui Ion D. Sîrbu la revista "Teatrul", detalii prețioase conține articolul lui Valentin Silvestru - *Retrospecție cordială asupra personalității omului de teatru*, în "Caiete critice", nr. 10-12/1995, p.119-124.

săi atât de instruiți și de obiectivi, încât au putut considera piesa "tânărului geniu" Mirodan superioară *Hoților* lui Schiller. Gustul mărginit, tendențios al apărătorilor teatrului ocazional a fost, poate, o provocare pentru el, de unde opțiunea, orientarea demonstrativă spre teatru și teatrologie.

Sîrbu continuă să publice în revista "Teatrul" și în 1957, cu profesionalism, nefăcând concesii propagandei oficiale. Vizionează spectacole în diverse teatre din provincie, scrie articole și cronici dramatice despre piese precum *Mama și copiii săi*, de Alinoghenor (*Un profil simplu și omenesc*), *Mutter Courage*, de Bertold Brecht (*Nedumeriri și certitudini*), *Copilul altuia*, de Skriabin (*De ce toate acestea? Răsul moralizator*). În al treilea număr al revistei îi apare articolul *Cine-i vinovat? O surpriză și câteva probleme* în care, referindu-se la piesa *Ceasul de aur*, de Ion Niculescu, nu ezită să o califice drept "tragedie cosmică". Un alt text, *Modă constructivă*, aduce elogiul conferințelor teatrale experimentale. Ultima cronică semnată de Ion D. Sîrbu în paginile revistei este *Încet și sigur*, dedicată piesei *Oaspeți nepoștiți*, de Miloslav Stehlik, vizionată la Teatrul din Turda.

Urmează însă o fractură dureroasă în biografia scriitorului, redus la tăcere după ce a fost închis în pușcăriile comuniste. După grațiere, în 1963, și după câteva luni de muncă în mină, ca vagonetar, lui Ion D. Sîrbu i

se stabilește domiciliul forțat la Craiova. Reintră în lumea scenei ca secretar literar al Teatrului din localitate. Un deceniu din viață și-l consacră îmbogățirii repertoriului și îmbunătățirii nivelului prestației artistice a instituției pentru care lucra, în condiții grele, tensionate, evocate ironic-amar într-o serie de însemnări adunate, postum, în volumul *Între Scylla și Carybda*: "Secretarul literar, pe care unii îl consideră creierul ideologic al teatrului, e obligat, alternativ, să facă judecăți de existență, atunci când ar trebui să facă de fapt judecăți de valoare, să aibă în vedere scopul, atunci când de fapt îl copleșesc mijloacele, să se servească de argumente pedagogice atunci când simplul argument estetic ar fi suficient"^[12]. Încă o probă e concepția exprimată, în 1964, că teatrul e "o trilogie a forțelor creatoare" - autorul, regizorul, actorul -, fiecare având dreptul la creație. Concepția lui Ion D. Sîrbu despre teatru ar merita un studiu aparte, firește, alături de comentariul creației sale dramatice. Poate caduc, dar nimic frivol, în ambele teritorii. În perspectiva timpului judecate, s-ar putea crede în prevalența valorică a viziunii teoretice, atât de utilă momentului acela de rătăcire, asupra creației sale dramatice, puțin jucată, cu slabe consecințe, fără rezonanță în conștiința publicului.

12. idem - *Din însemnările unui secretar literar*, în vol. *Între Scylla și Carybda*, Petroșani, Ed. Fundației Culturale "Ion D. Sîrbu", 1996, p.12.

Dan PERȘA

Și eu am scufundat Atlantida

Printesa Xanadu

Pe când citeam tratatul despre poezie al desăvârșitului Xedozi (în vis, desigur și parcurgeam strofele în care el scria o artă poetică și le-am citit clar, dar păcat că memoria mea este atât de slabă, căci altfel le-aș putea reproduce – și atunci ar fi minunat, pentru că bătrânul Xedozi cu barba de fuioare albe nu a scris niciodată un tratat de poezie în versuri, un poem, dar probabil astfel l-a închipuit – și așa am fi avut acum o poezie de Xedozi), am visat pentru a doua oară viermii albi. În încăperea vătuită în alb a palatului princiar, viermii urcau pe perete spre plafon. Nu erau foarte mulți, ci așezați undeva la mijlocul încăperii, se aflau în număr egal și pe perete și pe tavan. Întăiau cu o lentoare majestuoasă, iar albul lor, la fel de alb ca al varului, nu îi făcea totuși invizibili. Umbra de sub ei reușea să le deseneze un contur de cărbune în jur. Erau grași, enormi, pufoși. Și încă o dată spun, m-a frapat mișcarea lor atât de înceată, încât părea a fi dincolo de orice voință și grijă, implacabilă. De fapt, deși încercau să înainteze, așa cum fac viermii, scurtându-se și mișcând pe rând apoi inelele într-o destindere grațioasă, ei rămăneau pe loc. Dar, spre deosebire de visul visat rândul trecut, acum am văzut viermi și în blănurile tigrilor albi întinse pe pardoseli și am văzut viermii albi și în patul meu, umblând prin cearceaful plăpumii. Am strigat-o pe tânăra Iasmin și trăgând plapuma de pe pat, i-am spus să caute locul de unde ies viermii, dar atunci am văzut că ei ies undeva între marginea patului și perete. I-am spus să scoată așternuturile albe și să tragem patul, ca să ve-

dem de unde vin, însă înainte de a face acest lucru, m-am trezit. Am repetat apoi ore în șir numele zeului suprem: Allez, Allez, Allez, Allez... fără să-mi aducă nicio ușurare și l-am repetat apoi așa cum mi-a recomandat în secret înțeleptul Xerios, de la coadă la cap: Zelah, Zelah, Zelah...

și parcă m-am liniștit, căci părea a mă fi cufundat într-o apă uleioasă și tulbure, așa cum trebuie că a fost când am stat în pântecul mamei, cuprinsă în placenta plină de lichid amniotic, unde trupul meu nu avea greutate și mă puteam roti încet, fără a fi obligată să merg, să caut, să ajung undeva, nu știu unde, sau să obosesc de-a lungul unei zile. Ci acolo poate visam, dar cred că mai degrabă nici nu știam să visez și nu știam ce e visul, ci eram eu însămi și totuși cunoșteam lumea întreagă, fiindcă ea nu era mai mult decât eram eu, ci lumea eram eu, lumea era în mine și tot ce se afla afară era doar un lichid primitiv, de care mă simțeam bucurată. Am umblat apoi prin uriașele încăperi pustii și albe ale palatului și briza venea dinspre ocean, involburând și fluturând perdelele enorme. Când am privit afară pe fereastră, soarele asfințea și am avut o clipă impresia că soarele e un uriaș porc tăiat în două, tăiat chiar de apele în care intra, un porc ce nu se zbate, bucuros de propria-i moarte, al cărui sânge a curs brusc în ocean. În port, valuri mărunte ciocneau lemnul

corăbiilor purpurii. Nu se auzea nici un zgomot și totuși, în minte auzeam sunetul apei ce se așterne pe țărm, acel foșnet ca și când ai boți încetul în pumn o hârtie. Am stat mai multe clipe nemișcată privind catargele și m-am făcut una cu legănarea lor indiferentă, încât puțin mai apoi îmi păru că ele stau pe loc, în timp ce Atlantida se mișcă, se leagănă beată de un descântec, iar oamenii urcă spre cer. Peste podul de jad arcuit peste prăpastia râului Partex treceau siluete grăbite, de parcă ar fi fost să urmeze furtuna. Dar Xanadu nu a mai fost de sute de ani lovit de furtuni. Mai jos de pod, la două mii de pași de țărm, râul cădea în cascada împurpurată, de la o mie de metri înălțime, ca un fuior de sânge. Și totuși, deși era senin, cerul îmi părea că ar fi involburat de nori. De fapt, e mult timp de când mă încercă impresia că asupra orașului s-a lăsat o cupolă, iar noi suntem închiși într-o cutie de sticlă. Deși ziua e atât de multă lumină, nu o mai văd. Poate calcarele de unde izvorăște râul Partex m-au orbit. Printre minarete de marmură albă, printre turlle de jad, printre crenelurile stâncilor, privesc deseori cascada. Apele opaline, sunt aidoma căderii din cer a laptelui. De multe ori nici nu văd pragul de stânci ce rupe râul, lăsându-l să cadă. Ci văd doar laptele și pulberea apelor calcaroase, coborând din bolta cerului. Și iar am privit corăbiile prelungi, subțiri, cu prove înalte și ferestruici nenumărate. Erau atât de gingașe, încât îmi păru că un suspin le-ar spulbera. Le-am privit îndelung: iubeam mult corăbiile când eram mică. Ele plecau spre depărtări. Și tocmai când să urc pe una din ele, în vis, desigur, doica veni după mine, cu plămâni plini de ecoul sălilor:

-Xanadu! Xanadu! striga prin palat. Ea mi-a dat numele, după numele portului. Dar am îndoieli că ar fi un nume norocos.

Xanadu cu turllele de fildeș, cu porturile albe și cascada care curge din cer.

Printul Xipedide

Dragă Sheryll, zilele trecute când făceam fetelor propuneri amoroase prin yak-ul de discuții (nu am parolă, dar am făcut niște șmecherii ca să intru) și mă identificasem drept un tip de douăzeci și opt de ani, tu mi-ai spus că așa avea o minte de doisprezece ani. Chestia asta mi s-a părut teribil de hazoasă, pentru că în general nimeni nu acceptă vârsta adevărată pe care o am. Ține-te bine! Nu am doisprezece ani, cum ai spus tu și nici douăzeci și opt, cum te-am făcut să crezi, ci paisprezece ani. Dar am constatat că dacă îmi spun vârsta reală, copilele mă persiflează, de parcă ar fi ceva de capul lor, iar cei maturi mă trimit la culcare: cum de nu dormi la ora asta, piciule? Treabă, îți dai seama, menită să-ți taie cheful de discuții. De obicei fac conversații anodine, cu totul indiferente, dar alaltăieri, când te-am găsit și pe tine, aveam o stare aparte și mult chef de vorbă. Uneori se întâmplă să ai chef de vorbă și constăți că nu ai cu cine vorbi. De aceea am și intrat pe *yak*, dar nu am găsit, afară de tine, pe nimeni care să depășească faza oripilantă a unor conversații minore. De aceea ți-am și spus că ne-am împăca probabil de minune amândoi. Cum însă nu ai vrut să te identifici, măcar formal, mi-am zis că porecla ta trebuie să fie a unei fete. Aș fi dezamăgit să aflu că ești bărbat. Bineînțeles, cred că te întrebi cum am găsit adresa ta, pentru a-ți trimite mesajul

acesta. E doar pentru că am și eu micile mele trucuri, însă nu le-am folosit niciodată într-un mod reprobabil. Dar, ce să-i faci, îmi place să-mi bag nasul ici-colo în micile secrete ale atlantiților. Mai descoperi o conspirație, mai descoperi infidelități conjugale, mai citești un mesaj de iubire, adică îți pui oarecum în mișcare sentimentele, în cetatea noastră altfel atât de... cum să-i spun, ca un oraș părăsit de ființele vii, în care trăiesc doar amintirile. M-a distrat că te-ai apucat să-mi cauți adevărata identitate și chiar mi-ai găsit o adresă, desigur, falsă. Cunoscut destul de bine jocul poreclelor – însă nu vreau să-ți stric sentimentul de triumf pe care bănuiesc că l-ai avut atunci când mi-ai transmis că mă cheamă cutare cutărescu și că am adresa cutare. Pur și simplu vreau să-ți fac o mărturisire în felul acesta, anume că, din motive cât se poate de obiective, toate identitățile mele sunt false. E posibil, dacă te pricepi să cauți bine, să mă aflu în rețea și sub alte nume. Dar niciunul nu e cel adevărat. Nu vreau să-ți trezesc orgoliul de a-l afla, pentru că asta nu e posibil. Repet: *toate identitățile mele sunt false*.

Ți-am spus că am paisprezece ani, însă, deși sunt *un puștan obișnuit ca oricare altul* (asta e tautologia pe care o folosesc ca să întăresc ideea și să mă amuz), am unele calități ce îmi provoacă numeroase necazuri. S-au făcut asupra mea mii de teste, unele mai de neînchipuit ca altele. Încât, dragă Sheryll (sper că ești fată), tocmai acesta e motivul pentru care m-am gândit să-ți scriu. Am băgat de seamă că ai destulă imaginație și inteligență și vroiam să-ți propun să discutăm despre unele lucruri care mă interesează și pe care nu am cu cine le discuta. Asta, bineînțeles, dacă o să-ți convină.

Iată. Mai zilele trecute, psihologii m-au atacat cu alt test, la care lucrează de mai bine de un an pe „subiecți etalon”, dar de multe ori, când vorbesc între ei, folosesc sintagma „subiecți normali”, de parcă eu aș fi anormal. O întreagă gașcă de puștani de vârsta mea sunt chinuți cu teste, pentru ca rezultatele lor să fie mai apoi comparate cu ale mele. Ce le-a dat psihologilor prin cap, a fost să arunce pete de tuș pe coli de hârtie și noi să le interpretăm. Am refuzat să rezolv testul, dar asta s-a întâmplat destul de des și sunt obișnuiți. Știu că până la urmă tata mă va convinge să colaborez cu ei, spre binele meu, după cum afirmă toată lumea. Dar iată motivul pentru care am refuzat, fără să fac uz, cumva, așa cum s-ar putea crede, de un capriciu. Eu am întotdeauna motive obiective. Am refuzat pur și simplu deoarece am considerat că pot interpreta o imagine în cincizeci de moduri diferite, iar treaba asta nu mi-ar fi de niciun folos, pentru că psihologii nu acceptă decât o singură interpretare și atunci deducțiile lor nu pot fi decât false în ce mă privește. Altfel mi-ar fi plăcut să mă joc cu posibilități și ambiguitatea, de ar fi fost să aflu cu adevărat ceva despre cel care sunt. Oricum, îți pot spune că mie îmi este foarte limpede că testele astea nu-mi fac nici bine, nici rău. Nu sunt în folosul meu în niciun fel, ci doar psihologii învață din ele, dar învață ceva fals. Nu știu de altfel ce ar putea învăța, deoarece mie lucrurile îmi sunt clare. Dar să-ți spun toată povestea. Am refuzat, dar apoi, noaptea, mi-a venit în gând să mă strecur în încăperile amenajate pentru testări și am furat colile cu pete de tuș. Nu din alt motiv, dar aveam stomacul deranjat și m-am gândit că stând pe tron, să-mi fac

o ocupație oarecum intelectuală, sau mai degrabă să mă cufund în visul pe care imaginile mi l-ar fi sugerat. Gândeam să dau planșelor douăzeci de interpretări diferite, deoarece aceasta e calitatea mea, să văd întregul și cum se unesc părțile între ele. Aceasta e întâia operație, care fixează universul ireductibil al imaginii. Dar apoi – am constatat asta de mult –, în spatele imaginilor stau ambiguitățile, așa încât imaginea totală lasă un mare număr de posibilități de a o vedea. Să-ți spun ce-am constatat, întrucât aceasta a fost o reală surpriză pentru mine. Am luat planșa unu și am privit-o. În câteva secunde am avut un adevărat șoc. Ochii au parcurs toate formele, căutând să adune întregul, dar acest întreg era totalmente vid. Pe planșa aceea, deși imaginea părea să reprezinte ceva la prima vedere, nu era decât o anodină pată. O pată, dacă înțelegi ce vreau să spun. În loc să pot avea douăzeci de interpretări, așa cum crezusem, nu aveam decât o imagine goală. Dacă ar fi fost să rezolv testul când se aflau de față psihologii, aș fi jucat probabil teatru și le-aș fi spus că văd acolo o rață care zboară. Îi mint de multe ori în felul acesta și le dau răspunsurile unui copil obișnuit. Am văzut, privind imaginea aceea vidă, că aruncarea unei picături de tuș pe o coală, ce apoi a fost îndoită la mijloc și cele două părți ale colii au fost lipite una de alta pentru a da o figură perfect simetrică, duce la nașterea unei imagini ce nu are niciun conținut. Mi-am dat îndată seama, pe de altă parte – și asta a fost descoperirea mea – că orice imagine creată de un om, se bazează pe un simț al proporțiilor, nu pe simetrii brute, un simț al proporțiilor ce duc la nașterea unui *întreg*. Între diferitele părți ale imaginii există proporții bine stabilite, pentru a exprima ceva, ceva despre care de obicei însuși artistul, dacă e să mă gândesc la un artist, nu știe ce exprimă. Deoarece proporțiile instituie un sens și din orice activitate creatoare

umană rezidă un sens. E un sens, nu o teză și de aceea poate avea zeci de interpretări (iar teza e o interpretare forțată, univocă). Pe când picătura de tuș preschimbata în imagine, nu reprezenta absolut nimic, nu era produsă de imaginația, inteligența, intuiția sau rațiunea omului. Aș putea să-ți vorbesc foarte mult acum despre aceste lucruri, deoarece știu de unde vin în mintea omului formule și proporțiile pe care el le utilizează pentru a crea: din natură. Arborii gigantici ce cresc în Xanadu, din câte se spune de la începutul lumii, ne intră în minte cu proporțiile lor, munții, portul, corăbiile, mișcarea apelor, cerul – toate sunt prezente în creierul nostru. Însă nu asta are importanță. (Totuși e important să-ți spun că toate cele existente sunt create de un zeu). Când am văzut vidul imaginii, m-am ridicat de pe tron (cred că știi ce e acela, tronul din locul unde și regii merg singuri) și m-am dus să caut răspunsurile subiecților etalon, ale copiilor obișnuiți. Am avut din nou un șoc. Ei văzuseră în imaginile acelea diferite forme familiare. Un arbore, o găină, o corabie, o cascadă, un pod, un turn, un înțelept care citește o carte, intrarea într-o peșteră, albia unui râu sec, o frunză de mirt, un boboc de trandafir, o cetate crenelată, un templu și multe altele. Încât m-am întrebat, cum de este posibil ca un om să poată vedea într-o imagine vidă ceva ce ar putea să existe? Cum de nu percepe că imaginea aceea nu e un întreg și îi pare că ea ar reprezenta ceva? E un mister și vreau să rămân așa, deoarece, dacă am discuta asupra lui și i-am căuta înțelesuri, consecințele sunt atât de grave, încât mă deprimă. Pornind de la acest fapt, am putea nega însăși existența zeilor, ori fie și numai inutilitatea creației lor. Sau, ca să nu fim așa prăpăstioși, am nega puțința oamenilor de a accede la zei. Căci ei văd în Nimic același lucru pe care îl văd și în creația zeilor.

Dan Bogdan HANU

Epistolă către un iresponsabil

Stimabile (înainte de toate, pentru tăcerea pe care – deși mi-am permis s-o ațintesc cu aceste rînduri – sînt convins, n-o veți rupe),

Gata, am decis să vă scriu, pe o bună parte din întinșul zilei de ieri, am făcut o descindere în trombă, o (desul de) sînguincioasă și mare spirală prin post-urile Dvs. găzduite de un site ce, nu mă îndoiesc, agonizează, la cîte presiuni noetice, informale, stilistice ș.c.l. i-au fost date spre a le-ndura. M-am trezit împresurat de un pînjenis de puncte de convergență între expunerile Dvs. și modestele mele producțiuni azvîrlite în bezna – oarecum neîncăpătoare – a sertarelor. N-o să intru abrupt, defrișînd cine știe ce mîndrețe de detalii (că mi's ciclotimid și am nevoie de pauze mai lungi ca să mă...reperez), dar totuși, orșicît, în ruptul capului n-o să vă ascund că m-ați amprentat nițel – tot e la modă termenul și mai trebuie scos din băătăura îmbicsită a peiorativelor, resuscitat, ranforsat din cînd în cînd, cu osebite acum, că trăim vremuri...digitale – cu șarjele Dvs. prin care, să zic așa, adie

mireasma conceptului și vădînd o abordare eu(ha!)ristică a mentalităților și, deopotrivă, a agendei pe care acestea o descarcă-n context. În ciuda formalismului ușor desuet, poemele Dvs. se nutresc, sînt înrîurite de schisme care v-ar putea fixa inconvertibil pe fîgașul ereziei... Da' ian să trec la o scurtisimă aplicație – mi-o veți îngădui, sper, la lectură, dacă nu se va întîmpla să derapați discret pe *delete*, sastisit de hățîșul rîndurilor de față. Într-un paragraf al post-ului *Virusii nu au nevoie de viză (dacă-i purtăm în valiză)*, întemeiați, sangvinar, un soi de apostolat al mefienței în arta – combinatorie, făr' de-ndoială – a comunicatelor media, îndemnîndu-ne la efortul de a distinge căror familii și grupuri intenționale aparțin, pentru ca imediat, vertiginos și prodigios, să sfîchiiți tema generos anunțată cu glose în marginea unei definiții a inteligenței. Se pare, sugerați necesitatea imperioasă a unui terț, din care, ricoșînd, subiectul să capteze fest și integral

tema. Altfel, cale bătută (degeaba) și candoare cât cuprinde! E, deci (pardon pentru proptelele de elocvență), nevoie de o sursă externă, de un element străin aparent suficientei biunivocității, pentru ca subiectul să se activeze, să se dezmeticească și dumirească, mobilizându-se degrabă. Să facă un salt, o achiziție de conștiință pînă la urmă. E, cum ar veni, nevoie întotdeauna de un Altul (sau de un Altceva) și spun asta cu jumătate de gură, întrucît mi's cam monologal, adiabatic și centripet, pentru sechele rămîne întotdeauna loc berechet. Bref, eu lucrez pe analogii, pe (co)laterale – nu excludem pierderile, nu-i așa? –, așa că, deocamdată cel puțin, ar fi două, forțate ori nu, asta vă revine să decideți. E, care va să zică, vorba de acel pidosnic de *tertium*, subiectul se pune în locul interlocutorului, revine apoi – cu panaș, zicem noi! – la ipseitatea-i devoratoare și de nestrămutat, în adăpost sau, în fine, dacă zgîndăresc puțin, o să mărturisesc: în carcera sa! Da' apoi să te ții năzbîtie, se întîmplă fractura, saltul dusul pe copcă! Și zic: nu cumva tărășenia asta e leit izomorfă aceluia „*a te retrage pentru a sări mai bine*” avansat de Arthur Koestler (bine, bine, *y compris*, ca să te retragi ai nevoie de un recul, ceea ce ar presupune să te lovești, salutar, de ceva anume)? Chestie (și) de adaptabilitate, de supraviețuire, de instinct de conservare ce proclamă *la loc comanda* ațînînd de hățuri năvășul orgoliu, punînd reflecția înaintea avîntului într-ale schimbării, asimilării, pe nedigerate, cum, de multe ori, procedează, printr-un fel de ordonanțe (interioare) ad-hoc, postmoderniștii noștri vajnici și fal(n)ici precum brazilii. Reculul ăsta, regresia adesea hulită, e un act, în fond, eliberator, un sens giratoriu proțăpit la locul oportun pentru a evita niscăi coliziuni, întru depășirea obișnuinței și (descătușarea) propășirea creativității. Dacă așa ceva, zice Koestler, se întîmplă la nivel biologic, ontic pînă la urmă, admițînd atît realitatea cît și procesele de gîndire, noesisul mîncă-l-ar beligeranții pe pîine, drept funcții armonice, n-o fi existînd fo' frecvență fundamentală, critică, de rezonanță, un (cel mai mic?) numitor comun între (c)ele două? Să fie, oare, vorba - așa cum, se știe, există o memorie colectivă, un inconștient colectiv – și despre un *background* colectiv al inteligenței creative, ce-i drept, desțelenită cumva, pe secțiuni, pe bresle: savanții, literații, muzicienii etc., fiecare cu ale lor, un fundal ce ne mîină-n luptă dintr-un *off* insuficient elucidat, încă nebulos? Acum, dacă restrîng cadrul și focalizez numai domeniul anorganicului, deși...toti ne avem bine cu magnetismu', iată, nu mult după declanșarea procesului de magnetizare a unei probe de mineral, supusă acțiunii unui cîmp magnetic exterior, cu intensitate ascendentă, apare un punct – bine, e o zonă, un interval, atît de mici însă, încît rigoarea poate fi relativizată pînă la a fi...suspendată – de la care, dacă se va continua creșterea cîmpului exterior, în matricea magnetică a respectivului *cobai anorganic*, va apărea o modificare ireversibilă. Chestiunea – survolabilă pe așa numita curbă a histerezisului magnetic – e că, la un moment dat, critic și el, apare și o răscruce, un soi de *iaca fleoșc* în toiul prezumtivei linearități neabătute a procesului, o bifurcație: dacă din acel punct se revine, obedient precum o jucărie trasă de sfoară la purtător, pe o minusculă buclă, spre origine, atunci caracterul procesului se menține în paradigma reversibilității; dacă, în schimb, se depășește cu doar un

flintic infinitesimal acest punct (moment) critic, bucla va marca o desfășurare ireversibilă, trăgînd semnalul asupra prezenței aceluia *altceva* încorporat în structura, în starea intimă a substanței. Saltul, care va să zică, bată-l să-l bată niki percea! Da', iarăși, e nevoie ca sursa externă să-și fluture coada, să-și lase engrama, signatura, să-și marcheze (pe)trecearea. PAUZĂ (*ad libitum*).

Bun, acu' alta, de regalat în zile cu rostul deșurubat. Acel simț interior, venit, cînd se întîmplă sorocul, în picaj, făcînd țândări conglomeratul celor cinci, comune, și să iradieze aura, nimbul, mă rog...măsura lăuntrică care trecută, ca o lentilă cu dioptrii ideale, peste lucruri, le decriptează, dintr-o trăsătură, schema, n-o fi tocmai depozitarul și, totodată, locul geometric al acelor *insight-uri* trimise/ emise intermitent, întotdeauna însă atunci cînd trebuie? Și, s-o zic pe aia tare, n-o fi totuna cu acel *mira-bil disegno (divino) interno* al manieristului Zuccari (pri-lej pentru un catren dedicat, cu o colaterală dar sprintară modestie, maestrului: *Zuccari, neastîmpărat manierist/ în semn l-a proțăpit pe Dumnezeu/ recent, în dulce stil post-modernist/ pe-Același îl deconstruim la greu.*), acea lume din capul creatorului, oglinda în care îi sînt revelate și, mai apoi, in-formate, întrupate, realitățile esențiale, așa-dar, nu cam același lucru se întîmplă și cu Nikola Tesla (cu care, o fotografie ce prinde să se închege, instalată undeva, într-un ungher al minții, îmi dă ghes să cred că aduceți, așa, măcar în austeritatea de accent circumflex a mustății) de cîte ori își reifica viziunile, atît de bine conturate și modelate mental? ALTĂ PAUZĂ...aceeași zădărnice.

...ați marcat magistral, folosind aproape aceleași cuvinte ca și mine, într-una din fragmentar-intempestivele mele fugi mentale – executată pe claviatura rumorii pe care vremurile o întrețin fără să se străduiască prea mult – dihotomia (*diho-to-nia* ?) crucială *postmodern/ postmodernist*: CE SPUI vs. CUM SPUI. No comment! Culmea e că tocmai asta nu vor – remarcați, rogu-vă, permisivitatea optimismului meu, căci n-am spus „*n-o vor înțelege*” – să înțeleagă literații printre care mă cam învîrt, nota bene, aidoma omului invizibil, mișcînd lucrurile într-un fel de care sper ca, odată, să se ia seama. Ba le și pică greu, ca după un festin la care nechemat va fi fost numele lor. Îmi permit, totuși, un scurt amendament: dacă în planul convingerilor, al ideilor, al mentalităților în abordări epistemice, postmodernismul pare a fi estuarul prin care sevele iluminismului, animările pe tipar iluminist, își cam dau obștescul SF., în planul artelor, al literaturii cu precădere, s-ar părea că e hăt în spate, cam de pe cînd cu manierismul și apucăturile concettiste, decadente; altfel grăit, s-ar putea ca postmodernismul să fie o rezervație pentru cei purtînd crucea și ducînd pînă la ultimele consecințe o formă de metastabilitate atavică a spiritului, ultimul arondisment cablat la manierism. Supoziții și supozitoare, deh, într-un fel sau altul, toate trebuie să continue, să-și dea drumul!

Nu, m-am răzgîndit, nu e cazul să fac din această epistolă un subit vîrf de lance al anonimatului ce pavază credincioasă mi-e pentru cîte și mai cîte și de nespus, și apoi, mi-ar părea o pedanterie aproape grotescă să mai continuu, iar la final ca la final, o temă prin ricoșeu: cum s-ar vedea, cum s-ar lăsa văzută – oare s-ar mai vedea? – lumea dincolo de perdeaua de vorbe a postmodernismului,

cînd, sătui, secătuiți de atîtea devianțe, tehnici și recomandări disipative, de atîtea grupări la goarne și sub flămuri fictive, indeterminări și îndeterminențe, e, poate, cazul să ne mai și adunăm o țință, doar sîntem distribuții de masă continue, nu discrete, he he, să ne strîngem provizoriu în baierile și țîținele celor trei sărmane dimensiuni (3D), pe care gîndul le spulberă oricum...

Și mă voi mai răzgîndi încă o dată, căci n-aș vrea să stîrnesc ceea ce ar păstra șansa, chiar infimă, de a deveni o complicitate incorectă: voiu a lipi această vremelnică bătaie de aripi și cîmpi, undeva, în bătaia vîntului, pe un

stilp de iluminat oarecare, dintr-o preaocupată parcare (asemănarea cu orice instalație e pur întîmplătoare).

o conștiință vîlvoi,
al Dvs., fără sfîrșit, Periferic

(+ două consilieri, prima, salutară în preîntîmpinarea unei virtuale confuzii: **orice eventuală asemănare cu o declarație de vasalitate e pur întîmplătoare!**, cealaltă, o deviză repetată, consolator, înainte de culcare și în zori: **nimeni, niciodată, nu e suficient de sus încît să fie declarat inapt pentru rolul de pion!**).

Adrian G. ROMILA

Culianu și religia ca sistem

Discipolul și maestrul sau diferența epistemologică

Cred că cel mai important aspect pe care l-a relevat destiul cultural al lui Ioan Petru Culianu e relația cu Mircea Eliade. De la ea trebuie pornită orice investigație a gîndirii și a operei culianiene. Această relație, cel puțin în punctul ei generator, poartă adînc pecetea unui raport maestru-discipol, așa cum singur Culianu a mărturisit-o în nenumărate rînduri (la îndemână îmi este un interviu realizat în 1984 de Andrei Oișteanu, în Olanda) și cum a lăsat să se înțeleagă însuși Eliade. Relația între cei doi merge, diacronic, de la simpla corespondență (începută anterior exilului lui Culianu, în 1971), trece prin întîlnirile providențiale dintre 1974-1975, cînd Culianu îi devine student lui Eliade la Chicago, pînă la exercițiul monografic din 1978. Odată parafate raporturile, maestrul ajunge să prefățeze cărțile mult mai tînărului său ucenic, pentru ca, mai apoi, amîndoi să semneze articole în lucrări de anvergură sau chiar lucrări în colaborare: *The Encyclopedia of Religion* (New-York, 1987), *Dictionnaire des religions* (Paris, 1990). „Ca în tradiția marilor inițiați”, notează A. Oișteanu în prefața la o traducere românească din Culianu, între 14 și 22 aprilie 1986 „maestrul agonizează și se stinge din viață sub privirile discipolului și succesorului său” (*Călătorii în lumea de dincolo*, Nemira, 1994, trad. Tereza Petrescu, p.14). Destinele celor doi vădesc atingeri cu un început și mai ales cu un sfîrșit care bulversează o existență obișnuită, încadrându-se într-un context imaginar din care ar putea să facă parte toposuri precum Socrate-discipolii sau Iisus-apostolii.

Dar, epistemologic, între ei există vizibile diferențe de perspectivă. În analitica miturilor și a fenomenelor religioase, cei doi se despart, mai vag, la început, mai clar, mai apoi, odată cu apariția lucrărilor culianiene de referință (cea din 1986, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, postuma *Arborele gnozei*, din 1992). Ele nu vor urma deloc perspectivele teoretice eliadiene, dimpotrivă, și se vor delimita de acestea inclusiv prin cvasi-absența citării cărților lui Eliade în bibliografie sau în notele de subsol.

Văzut de departe, autorul *Alchimiei asiatice* e un erudit, un spirit sintetizator. Lucrările sale pot fi etichetate ca „generaliste”, superbe panorame ale unor vaste

întinderi de idei, purtând titluri ca „Istorie” sau „Tratat”. Culianu e un spirit analitic, profilat pe segmente de probleme, ceea ce îi permite o mai minuțioasă observație, una care, de obicei, sfârșește prin a deveni un punct de vedere inedit. Mai ales după *Eros și magie în Renaștere* (1984), se profilează în concepția tînărului savant român eșafodajul unui sistem personal de gîndire a mitului. Eliade lansase concepte și definiții care erau poate mai clare, mai complete decît ale altora, însă Culianu se angajează în adevărate polemici cu perspective deja consacrate și, aparent, de neclintit. Fenomenologiei eliadiene, ea însăși îmbunătățită interdisciplinar cu hermeneutică și filosofie, Culianu îi răspunde printr-o teorie de tip *mind game*, cu bune precedente în matematică, fizica relativistă și gîndirea computațională, pe care o va aplica tuturor manifestărilor religioase pe care le va investiga.

Cea mai importantă dintre disputele lui Culianu cu teoriile antropologice clasice (și implicit cu cea a lui Eliade) e cea cu școala germană de științe ale religiilor. Ea susținea teza influenței iraniene asupra gnosticismului occidental derivat din creștinism. Ocazia acestei dispute îi permite antropologului român construcția unei perspective cu totul originale asupra întregii mitologii umane. Ea va fi extrapolată, apoi, tuturor faptelor de gîndire umană.

Pentru Culianu, originea orientală a mitului gnostic (și orice idee a „originii” sau a „transmiterii” unui mit) nu aduce nimic nou pentru analiza mitologiei în sine, epistemologic, adică. Ba chiar e contestabilă. În viziunea sa, orice gîndire primitivă, orice concepție religioasă, cu precădere cea creștină, se întemeiază pe un sistem de opoziții de tipul *sus/jos, stînga/dreapta, zi/noapte, bărbat/femeie*, care generează, după opțiunea pentru una sau alta din categorii, funcționarea și direcția istorică a unei anumite mitologii. Opozițiile se transformă în concepte existențiale ori etice, obținându-se dihotomii fundamentale de tipul *bine/rău* sau *adevărat/fals*. În cadrul dualismului gnostic, lectura liberă a Genezei biblice permite posibile rezolvări ale contrastului între un Creator bun și iubitor și o lume supusă deriziunii și răului. Rezultă ipoteza existenței a doi Demiurghi, unul rău și altul bun. Primul este creator al lumii și al omului, identificabil cu Dumnezeuul Vechiului Testament și

derivat dintr-un principiu originar numit Sophia; al doilea este adevăratul Creator, la care omul tinde să ajungă prin credință. Problema prezenței amestecului rău-bine în lume naște, conform teoriei lui Culianu, un sistem de opțiuni binare cu trei realizări posibile: și bun și rău (+/+); mai mult bun (+/-); mai mult rău (-/+). Sistemul și funcționarea lui e aplicabil oricărui tip de gândire, de la gnosticism până la nihilism și existențialismul modern. Aplicat creștinismului, sistemul apare ca un arbore hiper-ramificat, ca o hartă de posibilități, desfășurată în întregime într-o dimensiune logică conform principiului generativ dat de natura *divină* sau *umană* a lui Hristos. Avem, astfel, trei posibilități fundamentale, ce rămân să fie „jucate” de istorie în combinații diferite: 1) Hristos este mai mult uman decât divin; 2) Este în aceeași măsură și uman și divin; 3) Este mai mult divin decât uman. Opțiunea pentru una din variante dă o anumită orientare dogmatică; cea ortodoxă, cu un Hristos divin și uman în aceeași măsură, e doar una din cele posibile (arianism, nestorianism, monofizitism etc.) Nu de transmiterea motivelor de la un sistem la altul e vorba, nu de mult-trâmbițata „influență”, ci doar de funcționarea sistemului în timp. E o tendință neostructuralistă de care Culianu nu s-a dezis niciodată.

Ne aflăm, așadar, în fața unui joc al minții care devine o *mathesis universalis*, o cheie a intelectului uman. Știind opțiunea pentru o invariantă din oricare sistem de gândire umană (care e obligatoriu, la o analiză logică, o sumă de opțiuni binare), putem ghici cursul evoluției acelei gândiri în decursul istoriei. Cronologic, sistemul are tendința de a-și epuiza toate variantele combinatorii posibile. Istoria disputelor dogmatice creștine (erezii, sinoade), de exemplu, nu e altceva decât succesiunea combinațiilor generate de gândirea binară a lui Hristos ca *om* sau ca *Dumnezeu*. Ființa umană e captivă în interiorul sistemului, afirmă Culianu. Sau, într-o lectură anagogică a tragicului destin culianian, autorul e prizonierul propriilor idei.

În acest sens, și creștinismul și gnosticismul, deși nu derivă unul din celălalt, pot fi obținuți unul din celălalt prin transformări reciproce, pentru că ambele sisteme sunt obiecte ideale, adică hărți de posibilități combinatorii între invarianți analogi, după câteva reguli de bază. „Dualismul occidental”, spune autorul, „a fost și el un joc al minții, care s-a suprapus peste cel creștin, făcând uz de multe elementele (și din personajele) acestuia pentru a se implementa. Ar fi putut fi un joc fără consecințe externe, deoarece exista în propria sa dimensiune logică. Și totuși, vreme de mai bine de un mileniu și-a condamnat la pieire jucătorii, dându-i pe mâna celor aflați la putere” (*Arborele gnozei*, Polirom, 2005, trad. Corina Popescu, p. 363). Ceea ce înseamnă că trebuie să distingem mereu între, pe de o parte, dimensiunea istorică în care se desfășoară un sistem, cea cu care oamenii au contact, și, de cealaltă, dimensiunea logică, unde sistemul există ca obiect ideal, întotdeauna de nepătruns pentru omul concret, dar imaginabilă pentru teoretician. „Teologia creștină timpurie și dualismul occidental au fost obiecte ideale, adică sisteme funcționând într-o dimensiune logică, fără să aibă nimic intrinsec în comun cu jocurile

de putere ce se jucau în numele lor și care aparțineau unor alte dimensiuni ale realității” (ibidem). Utilizând perspective interdisciplinare (matematică, fizică relativistă, biologie), Culianu face trecerea de la o teorie de tip ierarhizant a miturilor, bazată pe transmițeri și influențe, la una morfodinamică, bazată pe transformări, a cărei putere explicativă pare mult mai mare. Toată gândirea umană devine, în concepția sa, un joc mental în care invarianții pot trece de la un arbore la altul și se pot combina într-o desfășurare temporală oarecare. „Printre obiectele ideale sau jocurile mentale având ca obiect idei, devine astfel previzibil că nu numai religia, ci și filozofia și științele sunt jocuri de natură perfect similară și alcătuite pe baza aceluiași principiu binar. Aceleași probleme pe care le-au înfruntat mitologiile dualiste din vechime aveau să le înfrunte mai târziu filozofia clasică germană și știința modernă” (op.cit. p. 364). Acest joc mental cu invarianți imaginari e, altfel spus, cheia universală a întregii culturi.

Dictionarul comun

Ioan Petru Culianu a scris două texte cu titlul *Religia ca sistem*. Primul a apărut ca introducere la ediția princeps a dicționarului, *Dictionnaire des religions* (Plon, 1990), tradus și la noi cu tot cu introducere de către Cezar Baltag la Humanitas, încă din 1993. Pentru ediția americană a dicționarului, *The Eliade Guide to World religions* (New York-San Francisco, HarperCollins, 1992) Culianu a scris ca introducere un alt text, cu același titlu, însă, ca pentru ediția franceză. „Introducerea” americană a mai fost o dată tradusă la noi de către Mona Antohi și introdusă în culegerea de articole *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie* (Polirom, 2002). Ediția de față a dicționarului (Polirom, 2007), în traducerea lui Dan Petrescu (din ea voi cita mai jos fără precizarea paginii), e făcută după originalul francez de la Plon și reproduce ambele introduceri. Lucrul e menit să transmită ideea unei perspective originale asupra religiei, o idee recurentă, de altfel, la Culianu, după cum am văzut, cu atât mai mult cu cât ea e pusă în capul unui tablou general al religiilor lumii.

Dar care e ideea „sistemului religios”, în viziunea autorului?

Pe urmele lui Benoît Mandelbrot și Rudy Rucker, Culianu pornește de la descrierea matematică a obiectelor naturale în termeni de fractali și de sisteme multi-dimensionale: „orice ramificație infinită care se conformează unei anumite reguli este un «fractal»”. Construcțiile minții umane, ele însele „obiecte naturale” alături de viețile celor care le elaborează, pot fi fractali, sisteme complexe care se întind pe mai multe dimensiuni, teoretic, infinite. Orice spațiu cu un număr infinit de dimensiuni e numit „spațiu Hilbert”.

Argumentele eliadiene ale caracterului „sistemic” al religiei sunt slabe, dar acestea nu se întrevăd de prima dată în textul celor două introduceri. Culianu, prudent și încă politicos cu maeștrii săi, și-i revendică, dar această ascendență nu rezistă unei priviri atente. Diferențele de perspectivă sunt flagrante. Eliade și Claude

Lévi-Strauss, de pildă, conform opiniei lui Culianu, ar pune în valoare „regulile” după care se construiește religia și ar sublinia autonomia religiei în raport cu societatea. De asemenea, ambii, diferențiat, ar fi susținut legătura dintre unitatea religiilor și unitatea minții omenești, explicând tiparele mitice comune și totuși neînrudite din diferite zone geografice. Totuși, de la conturarea fenomenologică (Eliade) sau structuralistă (Lévi-Strauss) a unor „hărți generale ale religiei” și până la definirea metodei violent anistoriste și anticauzaliste a lui Culianu e distanță mare.

Și atunci, dacă nu prin țesătura uriașă a unei tradiții transmisibile, cum formează, totuși, religia un sistem? Datele religiei sunt sincronice, sugerează Culianu, iar distribuția lor diacronică este o operație care nu presupune relații cauzale, ci raportări la dimensiuni mereu noi. Religia nu are o istorie care să înceapă printr-o religie așa-zis primitivă, ci un sistem infinit de complex care e actualizat în varii moduri de către epocile istorice, moduri reductibile, pentru fiecare caz, la câteva date. Unul dintre exemple e cel al religiei creștine, prezentat și mai sus. Toate posibilitățile relației dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt, potențial, prezente în sistem, istoria doar actualizează una dintre ele, la un moment dat. Dar analistul le știe pe toate, de la început, pentru că el poate vedea teoretic întreg tabloul posibilităților. Alt exemplu e cel al budismului (și al altor religii bazate pe metempsihoză). Reîncarnarea se bazează și ea pe actualizarea posibilităților oferite de relația suflet-trup și a două mari dihotomii: 1) sufletul preexistă trupului vs. sufletul nu preexistă trupului; 2) sufletul este creat vs. sufletul este increat. Numai că, spune Culianu, așa cum e cazul unui dicționar al religiilor, analiza sistemică nu e posibilă decât atunci când complexitatea datelor o permite, cu alte cuvinte, când sistemul a apucat să-și desfășoare diacronic multe dintre posibilitățile sale sincronice. Cazul budismului, al creștinismului și al Islamului. „Doar atunci când instanțele aparent haotice se multiplică putem înțelege structura lor ascunsă, «logica» computațională care le organizează în mod secret”. Exact ceea ce poate face un dicționar al religiilor. Însă, continuă autorul, „atunci când spațiul rezervat expunerii elementelor esențiale ale unei religii era prea restrâns, n-am dat decât o descriere sintetică a religiei respective, ținând seama, pe cât posibil, de izvoarele primare și secundare mai importante”.

Culianu identifică trei dimensiuni ale dicționarului său (aplicabile oricărui alt dicționar religios): prima ar consta în expunerea „obiectivă”, cu datele esențiale ale oricărei religii; a doua ar trimite la dimensiunea „literară”, adică la „romanul” istoriei religiei, la desfășurarea ei temporală; în sfârșit, a treia se identifică nivelului analizei sistemice, adică asemănarilor și deosebirilor dintre diferitele religii. Toate dimensiunile sunt prezente simultan în lectura cărții, ea însăși un fractal în spațiul Hilbert. Ispita autoreferențială nu e un simplu artificio, la Culianu, ci o piesă a jocului mental pe care-l teoretizează în același timp în care-l și practică. Toate lucrurile produse de mintea omenească sunt, în viziunea

autorului, legate: „aceeași minte omenească produce religia, societatea și artefactele, iar în minte procesele productive sunt inseparabile. Noi distingem oarecum artificial între diversele sisteme, toate fiind o inflorescență a minții. Concluzia neașteptată a acestei perspective cognitive asupra religiei ar afecta imediat toate celelalte sisteme care creează istoria; așadar, religia are de fapt un enorm impact asupra tuturor celorlalte activități umane”. Hărțile minții, cum denumise el substanța culturii umane, se întrepătrund în puncte pe care nu le bănuim ca existente: „toate religiile sunt hărți ale minții omenești; (...) oricare două hărți ale minții omenești trebuie în mod necesar să se suprapună, măcar într-un colț. Și cu cât aceste hărți sunt mai întinse, cu atât au ele mai multe în comun”.

Constrâns de formatul unui dicționar, Culianu e nevoit să ofere o viziune rezumativă a acestor hărți, astfel încât să cuprindă cât mai mult material, într-o formulă care să permită o panoramare exactă și în același timp ergonomică („acest ghid își propune să combine acuratețea metodologică cu accesibilitatea populară”). Completat de lectura celor două introduceri despre caracterul „sistematic” al religiei, dicționarul ar trebui să facă evidentă unitatea operativă a tuturor credințelor de pe mapamond, în ciuda aparentelor lor disparități. E o metodă, dar și un țel al autorului; „oricât de ciudate ar părea la prima vedere unele religii”, afirmă el, „ele pot fi înțelese în ultimă instanță ca reflecții ale minții omenești asupra unor ipoteze referitoare la natură și la existență, luptând cu eternele mistere ale vieții, morții, binelui și răului, telurilor umane, dreptății și așa mai departe. În fond, tot așa fac și mințile noastre. Unitatea fundamentală a umanității nu constă într-o unitate de concepții sau soluții, ci în unitatea operațiunilor minții omenești”. Cu precizarea că, dacă religia funcționează ca un „software” sau ca un „program” de computer (desigur, o altă originală etichetă culianiană de tip *mind game*) în interiorul societății umane, atunci s-ar putea ca societatea să fie atât de legată de mesajul religiei încât, prin intermediul unor transformări în sfera ei, viitorul apropiat al societăților sau al grupurilor sociale să poată fi reprogramat. Sau rejucat, uneori cu anticipație.

Avem trecuturi!

De-formatoarea noastră tranziție pare a fi pământ fertil pentru „nifiliști” de calibru mare ori foarte mic, gata să batjocorească file vrednice de *remember* privind *cronica românilor și a mai multor neamuri*, cu spusa lui Șincai, scos din manuale alternative cu tot cu *Școala Ardeleană*. S-a umblat la ceea ce se numește *epoch-making*, declarându-se ritos că trebuie scrisă (și predată în școli) o istorie a României, *non-combat*; eventual, o *history* din capitulări și umilințe, din acte de trădare, din eșecuri peste eșecuri.

Cineva îi trăgea în derizoriu pe dacia lui Zalmoxis care, în formularea sa, „rideau ca proasta”, murind. Lectura lui Steinhardt, cu totul diferită, e nesocotită: „Taina libertății nu este altceva decât curajul de a înfrunta moartea [...]”. Dacă vrei să fii liber, trebuie să nu-ți fie frică de moarte [...]. Câștigător va ieși numai cel căruia nu-i este teamă de moarte sau este destul de tare pentru a acționa ca și când nu i-ar fi teamă. De multe ori și în felul acesta poate fi obținută victoria” (*Nicolae Steinhardt în dosarele Securității*, Nemira, 2005). Altcineva disprețuia bătăliile militare. Mai bine nu ne-am fi luptat cu turcii, concluziona autorele, că am fi avut alte valori culturale. Care, cum, n-am mai aflat. De-aia sîntem defecti, conchidea fostul *light* de Externe (mulțumesc, Paul Goma!), pentru că sîntem *românocentrici*. Ia să fim *turcocentrici*! Asta ar fi cu totul altceva!

Și cîți nu sînt gata să reformeze eroismul românesc eurasalvator, implicit pe Mircea Eliade, fără să fi citit măcar *Os Romanos, latinos do Oriente*.

Ce mai păstrăm din trecut? Sabia lui Ștefan cel Mare ori caninii vampirului Dracula? Brâncoveanu e recunoscut ca „protoșpăgar”, Mihai Viteazul deține diagnosticul de „paranoic”, ca să i se mai taie o dată capul. Unirea Mică e contestată, cu tot cu A.I. Cuza. Facem apologia lui Carol I, dar neapărat în detrimentul lui Cuza: „om vrednic de legenda sa”, după Iorga.

Cu indiferență etnică și etică, valorile sînt planificate superficializate, eroii des-figurați, tocmai pentru puterea lor de a forma conștiința identitară a românilor, despre care ni se spune că nici n-ar exista. Să evităm istoria națională, cu eroii, asta ne-ar chema la realitate, ni se tot explică. Eroismul e zădărnice, bravura pe front – un fiasco.

Nu-i blama Roller pe „imperialiști” de la Mărășești-Oituz? Altă acuză gravă? Am fi un popor care „nu are conștiința renașterii sale”. Ce dacă în Piața Universității se adunau, zilnic, în 1990, zece mii de oameni? S-au văzut numai interlopii de pe margini.

Nu vă luați, copii, după istorici ca Iorga, Hasdeu, Pârvan... Aștia au făcut *știință subiectivă*. Da, dar știință, aș replica eu.

Reflexele identitare se pierd, după cum se pierde memoria istorică, etnică. În numărul din iulie-august 2009 al „Acoladei”, Ana Blandiana aducea una dintre multele probe că trăim într-o țară *desmemoriada*: un profesor de la Arhitectură a constatat, vorbind despre ctitoriile lui Ștefan cel Mare, că, dintr-un amfiteatru întreg, nimeni n-a știut în ce secol a trăit voievodul. Am fost dezmembrați de cei trei F (foame, frig, frică), pentru ca, în nebănuitul postsocialism, să vină la rînd dezmembrarea memoriei colective, cu miturile ei cu tot. Să fie noul mit al lumii postmoderne distrugerea miturilor?

Ne fac rău și alții, dar cît rău ne facem ca nație singuri, prin exersarea amneziei! Și-mi vine în minte o pagină superbă din *O zi mai lungă decît veacul*: în Sari-Ozeki, istorisește Cinghiz Aitmatov, se înfruntă janjuanii cu localnicii, aimani. Prizonierii sînt lăsați fără memorie. Cum? Pe scalp se aplică o piele de cămilă, care se lipește de craniu și-l strînge, și-l strînge, pe măsură ce se usucă. Pielea nu mai poate fi desprinsă. Cine supraviețuiește torturii devine mancurt: rob supus. O femeie din neamul aiman descoperă că feciorul pierdut trăiește, dar că a rămas fără identitate. Mancurtizatul fiu e convins de janjuani că mama lui vrea să-i fure căciula și o ucide cu o săgeată. Numai că năframa mamei moarte se preface într-o pasăre albă, care nu contenește să-i strige: „Amintește-ți cine ești! Cum te cheamă? Ești fiul lui Donenbai! Donenbai! Donenbai!” În paranteză fie spus, destinul cărții lui Cinghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decît veacul*, a fost lipsit de noroc față de acela al cărții lui Márquez, *Un veac de singurătate*, vîndută anual în jumătate de milion de exemplare.

Ridicăm din umeri la tot soiul de aberații, cu gîndul consolator (și comod) că autorii lor vor fi sfărîmați în măselele timpului. Numai că aceste aberații au prins și prind.

Concertat, s-a afirmat că dezideratul Unirii Mari a fost invenție, că ne-ar fi păcălit cu asta istoricii naționali și naționaliști. Să nu se uite că spiritul național nu i-a plăcut lui Leonte Răutu și nu place nici răuților de azi: „Ia mai sfârșiți cu continuitatea și cu identitatea românească! Doar nu credeți că mii de oameni s-au adunat să strige <Trăiască România întregită>. Cît pe ce să ni se spună să nici marii unioniști n-au murit în temnițele Republicii Populare Penitenciare. Faptul istoric *petrecut* e pus la îndoială, rememorăm ce *nu s-a întîmplat*, producem ficțiuni mai mult sau mai puțin literare, iar „povestea” are mai mult impact decît documentul. Visăm la o apartenență nomadă, suspinăm literar după ea, avantaj nomaziei. Studiul construit pe documentul prezentat corect a fost declarat depășit. Ce obiectivitate critică? Noi ficționalizăm, dar și *ficțiofecalizăm*, vorba lui Luca Pițu. Documentariștii au intrat în umbră, ca și omul de bibliotecă, eruditul. Vă aduc aminte că proletculturnicii dezavauau cultura de performanță, „savantlicul”, cum îi ziceau ei. Și ținuta academică a istoricului doct. Vocabule ca *savant*, *erudit* primeau ghilimelele deriziunii.

Atunci, ca și acum, documentația amplă trezește repulsie, ca fiind de sorginte... marxistă. Îl citez pe Daniel Barbu, din lucrarea colectivă *Iluzia anticomunismului*, Cartier, 2008, p. 82: „Această încredere în capacitatea studiului științific de a pune la contribuție arhivele și de a restitui întocmai fapte, de a descrie fidel realități, de a descifra cu precizie relații ce ar fi avut loc (sau ar fi ocupat un loc) în trecut poartă însă marca unei clare orientări marxiste. Dimpotrivă, istoriografia marxistă este înclinată să creadă că trecutul este epistemologic, «ireal»”.

A fost, n-a fost, parc-ar fi fost, parcă nu. *Întocmai, fidel, cu precizie*, ce utopie!

Așa, nesocotind fapte și documente putem avea nu un trecut ci trecuturi, dar și un viitor improbabil.

Ficționalizarea, dublată de inapetență pentru materialul faptic, mi se pare mai periculoasă decît istoria lacunară, aproximativă, falsă (prin omisiune), pe care am făcut-o în școală. Manipularea memoriei colective e comparabilă cu aceea din perioada Roller, autodidactul ajuns vicepreședinte al Academiei și aghiotant al lui Iosif Chișinevschi. Iar rolleri apar destui.

Cînd am dat, în '62, examen la Istoria românilor pentru a intra în Facultatea de Filologie (cu Janeta Bender, un fel de Ana Pauker a Universității Cuza) subiectele erau: constituirea cnezatelor, participarea României burghezo-moșierești la războiul antisovietic (gura păcătosului Roller!), formarea PCR, rolul PCR în și în și în și în. O trișare continuă. În postsocialism, relativizarea e dublată de inocentare pe sărite. Moartea lui Pătrășcanu e deplînsă, fără a se ține seama că a fost ministrul Justiției în perioada cumplitei terori. Deplîns e și Luka László (Vasile Luca), fostul gardist al lui Bella Kun, pentru că ar fi fost debarcat, pe nedrept, de Dej. Ana Pauker își găsește avocați, s-o scoată *Albă ca neaua*, seducătoare oratoare. Poate și pentru că îl caracterizase pe regele Mihai ca „tînăr bun și de folos”! Numai că „Ana noastră” (sintagma lui Silviu Brucan, din „Scînteia”) i-a reproșat lui Dej, la coborîrea din avion, chiar implicarea comuniștilor alături de rege în lovitura de stat de la 23 august '44. Soluția Pauker era alta: Armata Roșie l-ar fi dat jos pe Mihai și ar fi „eliberat”

România. Așa că serbăm cu paradă militară Marele Război (victorios!!!). Pamfil Șeicaru, care a respins actul din acel 23 august, considera că regele a căzut în plasa unei conspirații, că a declarat armistițiul la orele 22.00, fără text semnat de cele două părți; românii au capitulat, dar sovieticii i-au luat prizonieri.

Statisticile spun că, în perioada Dej-Pauker-Teohari, au murit în închisori mai mulți generali decît pe frontul de luptă.

Ion Rășcanu, general de corp de armată, comandant de brigadă la Mărășești, mort la Sighet; generalul Constantin Pantazi, ministru al Apărării, condamnat la moarte în '46, pedeapsă comutată în închisoare pe viață, mort în '58 în paidaimos; Ion Pantazi, fiu, 16 ani condamnat; închisorile lui: Aiud, Gherla...

Inocentările se fac pe sărite. Avem, în capitală, cartierul Sălăjan (de la Leontin Sălăjan oare?). A păstra numele Moghioroș (de piață, de parc, de patinoar) mi se pare crasă indecență civică. Dar vederii de pe pod, non-identitare, ca să nu-i zic extraidentitară, nu-i pasă de asta. S-au găsit alibiuri și pentru Brucan, și pentru Valter Roman, și pentru Maurer, și pentru Niculescu-Mizil. Grigore Preoteasa, dacă nu s-ar fi prăbușit cu „avionul grangurilor PCR” în '57, ar fi fost alternativa „benefică” la Ceaușescu. Pavel Cîmpeanu, activist greu în Secția Propagandă/ Agitație, a ajuns membru fondator GDS. Altă „victimă” a lui Ceaușescu? Secretarul C.C. Virgil Trofin, care înfiera la Conferința Națională a studenților, în '68, revista „Echinoc” pentru traduceri din Heidegger și tendințe avangardiste. Ca să parafralez titlul lui Mircea Platon: *Cine (re)scrie istoria?* Mă tem că istoricii responsabili, fideli nației nu se mai aud din pricina istoricilor-„prozatori”.

Unul dintre re-scriptori e Traian Răzvan Ungureanu. „Cum să ne plîngem de „vicesitudinile istoriei”, întreabă TRU, cînd istoria cu noi a fost atît de amabilă constructiv?”. Ba chiar vorbește de „favoritismul deșănțat (sublinierea îmi aparține, Magda U.) cu care împrejurările fac jocul românilor și al aspirațiilor lor latente” (Traian Ungureanu, *Încotro duce istoria României*, Humanitas, 2008); că „forțele istorice pe care ne-am obișnuit să le blestemăm, lucrează de 150 de ani, vîrtos, în folosul României”.

Ce dacă s-a murit *vîrtos*, la '77, pentru independența României? Ce dacă era să fim dezagregați ca stat în primul război mondial? Ce dacă am intrat, de nevoie, din cauza cleștelui Ribbentrop-Molotov, în două războaie pierdute? Ne-au garantat granițele Anglia și Franța după tratatul de la Versailles (1918)? Pactul de neagresiune germano-sovietic ('39) ne-a dus la pierderea Basarabiei, Bucovinei de Nord, ținutului Herței; prin Diktatul de la Viena (30 aug. '40), am rămas fără jumătatea de nord-vest a Transilvaniei și fără Cadrilater. Repet aceste date arhicunoscute pentru generația care habar n-are cine a fost Stalin sau îl crede un fotbalist: „fundăș dreapta la echipa Dinamo Minsk”.

Bolșevismul, pe care TRU îl exclude, totuși, dintre „noroacele” perioadei 1850-2007, ne-a transformat într-o gubernie URSS; ne-a izolat după impenetrabila *perdea de fier*. Locul 4 în „efortul militar” (Gh. Buzatu) după U.R.S.S., S.U.A., Anglia n-a însemnat mai nimic în favoarea României. Putin se lauda că Maica Rusia a retras un milion de soldați cu stea roșie în frunte din spațiul estic sovietizat. De la noi trupele sovietice au plecat în '58,

dar au rămas „consilierii”, retrași abia în '64. De ce-am mai fi, ca Eminescu, muscalofobi, când sîntem atît de norocoși? Avem două state românești, vorbim, din naștere, două limbi indoeuropene, una nou-nouță, apărută în 1988, traducem fără efort din română în moldoveană și invers. Halal avantaj istoric!

Ne repugnă să rememorăm *patimile românilor*. Dar au fost cu asupră de măsură. Împotriva cedării, acceptată de guvernul lui Tătărescu, s-au pronunțat Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu, I. Mihalache. Au murit în temniță pentru poziția lor: C.I.C. Brătianu, mort în '52, la Sighet, Maniu, mort în '53, la Sighet. I. Mihalache a murit orb, la Râmnicu-Sărat.. Istoricii care au protestat împotriva cedării au fost interziși: Iorga, Gh. Brătianu, Șt. Ciobanu, C.C. Giurescu, I. Lupaș, I.I. Nistor, P.P. Panaitescu... Iorga ar fi murit și el la Sighet, dacă n-ar fi fost deja asasinat de legionari, ca Gh. Brătianu, în '53. Pe Ion I. Nistor comuniștii l-au închis la Sighet între '50-'55. S-a stins în '60.

Spuneam că documentația amplă trezește iritare. Repulsie, în cazul lui Paul Goma și al celui mai avizat documentar, *Săptămîna Roșie*. Trei milioane de români au devenit sovietici în '40 (după retragerea armatei noastre și a administrației din Basarabia și Bucovina). Sovietici în trei zile. Ca-n blesteme, nu ca-n basme. Dinspre minoritari: răz bunare, sînge, jaf. Sigur că a urmat revanșa. Numai că acest subiect nu-i *clean* din punct de vedere politic.

Cum nu-i *clean* nici să discutăm despre Antonescu. Cu luciditate și fără inhibiții tematice, Gh. Buzatu o face și consecințele sînt pe măsură: volumele îi dispar din vitrinele Academiei Române; ca mortul să rămînă fără mormînt și omul politic fără imagine corectă. Mareșalului, victimă a delirului istoric (avioanele americane care au bombardat România se realimentau cu combustibil de la ruși) îi reproșăm totul: eroarea de-a lupta lîngă Hitler, deși, atunci, Stalin nu avea un adversar mai crîncen, iar spectrul extinderii comunismului (ceea ce s-a și întîmplat) era amenințare gravă. Hitler îi arăta, crede Adrian Cioroianu, hărți false cu victoriile armatei germane și Antonescu se lăsa amăgit. Și atunci de ce ar fi trimis în Elveția un fond uriaș – milioane de franci elvețieni – pentru a repara consecințele unei eventuale înfrîngerii în război? Fond dispărut.

În fapt, Ion Antonescu voia să recupereze o Românie ruptă-n bucăți, să mute la locul lor granițele. N-a cucerit puterea, i s-a oferit la moment de mare cumpănă, provocat de presiunea Imperiilor. Citesc în jurnalul Marthei Bibescu, din 6 septembrie 1940. Doamna nota că soția lui Fabricius i-a spus că tînărul rege îl implorase pe tatăl său, Carol II, să-l ia cu el din România: „Er weinte wie ein Schlosshund”. Așadar Fabricius îi povestise soției sale că Mihai „plîngea ca un ciine în lanț”.

„Se știe foarte bine, scrie Șerban Alexianu (*File din viața tatălui meu*), că atît comunitatea internațională, cît și cea din Ungaria nu a reacționat în nici un fel cînd, duminică, 3 septembrie 1993, la Kenderes a fost reînhumat cu onoruri militare în prezența unei imense mulțimi, și nenumărați membri ai guvernului, Miklos Horthy, cel care fiind regentul Ungariei a admis deportarea în lagărele morții de la Auschwitz și Maidenek a peste 600.000 de evrei”.

Cît despre Stalin, în septembrie 2008, Partidul comunist din Sankt-Petersburg a cerut bisericii ortodoxe ruse să-l canonizeze.

Noi n-am fost în stare să-l reabilităm pe guvernatorul Basarabiei, Gheorghe Alexianu, profesor universitar de drept public. Potrivit unor surse, în '45, Stalin ar fi comandat procesul guvernatorilor, unsprezece, la Odessa. Zece guvernatori au fost trimiși la moarte de un fel de Tribunal al Poporului sovietic. Numai Gh. Alexianu ar fi fost achitat. Chiar la Odessa, subliniez, nu în altă parte. Justiția de la București a fost cu mult mai severă: l-a executat pe nedrept, la Jilava, 1 iunie '46.

„Doresc neamului românesc să-și îndeplinească năzuințele și idealurile pentru care cad eu astăzi, aici”.

Da, ne repugnă să vorbim despre *patimile românilor*, disprețuim modelele paideice (Memorialul de la Sighet al Victimelor Comunismului și al Rezistenței este marea excepție, confirmînd regula). Programul contra istoriei-paideia a funcționat ceas Rollex în manualele postdecembriste. O fi în ele Mircea Vulcănescu, o fi Valeriu Gafencu sau Esca și Tatulici?

În cîțiva lustru, s-a generalizat lipsa de respect față de trecut. Categorical Paler ne-a avertizat că o țară fără monumente nu are viitor. Iar timpul pierdut o să-l recuperăm numai dacă vom ști bine ce-a fost, ce ni s-a întîmplat.

Piața Unirii din Iași devine, temporar, Piața Distracției, cum stă scris pe bannere uriașe. Fosta Piață a Dughenelor e și actuala Piață a Dughenelor. Ce dacă Mihail Kogălniceanu, căruia nu prididim să-i ironizăm *Introducția* la „Dacia literară”, declara răs picat în discursul funebru de la Ruginoasa:

„... suntem datori să spunem că nu greșelile lui l-au răsturnat, ci faptele lui mari”.

Inapetența pentru subiecte istorice o pot înțelege, nu și disprețul, hazul timp. Dacii ne stîrnesc rîsul, „isprăvile” din bătălii ne stîrnesc rîsul, Nicopole ne stîrnește rîsul, bietul Peneș Curcanul (alias Ion Țurcanu) ne stîrnește rîsul, jertfa Ecaterinei Teodoroiu ne stîrnește rîsul. Și avem atîtea subiecte de rîs! Rîdem de nerozii (cei 7 frați) morți tineri pe frontul primului război mondial, de cei care, și mai nătîngi, au închis ochii la Cotu Donului. Val Gheorghiu a pierdut în Basarabia doi frați; lor nu li s-ar fi părut o glorie ca România să cîștige războiul lîngă Stalin.

Hohotim (ca TRU) pe seama „paradoxului cultural fundamental (cultură orientală – limba latină)”, căruia „latinitatea într-o mare slavă” i se pare un *kitsch* și atîta tot. În volumul citat, salută proiectul „orașe-stațiuni autonome norvegiene în Dobrogea”, cu alte cuvinte țară *for rent*. „Viitorul sună bine”, n'asa? O vorbi TRU în Parlamentul Europei despre „românism inventat”?

Neîntrecut, de nota zece la hazul pe seama miturilor fondatoare, a rămas editorialul lui Adrian Cioflîncă, din '98, din „Monitorul”:

„Poporul român este un cozonac. Faceți un aluat romano-geto-dac și înmuiați-l cu puțină zeamă slavă. Adăugați «nenorocul» și «vicisitudinile istoriei», dar și mirodennii precum vitejia, cinstea și determinarea. Lăsați la dospit cu drojdie orientală. După ce aluatul devine gogonat, puneți-l în tăvi anume construite de ciobanii din spațiul mioritic. În fine, băgați tăvile la focul dragostei de țară și veți vedea că iese o minunăție de popor: chiar

poporul român. Când veți consuma produsul în școli veți găsi o stafidă mai arătoasă: este Mircea cel Bătrîn (nefericitul, trebuie să dea seamă și pentru istoria care s-a consumat după moartea sa). O felie de cozonac echivalează cu o clipă din creația poetică a lui Eminescu”.

Nu s-ar fi ajuns la o astfel de „manipulare” a elevilor, opinează Cioflîncă dacă profii ar fi predat demonstrația lui Popper despre „găunoșenia esențialismelor”.

Mircea Dinescu e gata să ne ofere un duș și mai rece: ia mai terminați cu himera Basarabiei care nu ne vrea și gata! În viziunea sa onirică, „sora mai mică” e fugită de-acasă „cu bătrînul soldat Ivan Turbincă”, nu răpită de-acasă. Și, ca să fie convingător, trimite la un distih popular „celebru”, dar necunoscut multor etnologi: „Limbă dulce,

cur viclean/ caracter de moldovean”. România Mare, dacă s-ar fi realizat, ar fi fost „obligată să poarte o insulă rusească în spinare” și, pe cale de consecință, „ar fi plutit și mai greu prin băltoaca posttranziției capitaliste”. Or, brînză-i pe bani! Din pactul de la 23 august ’39 a rămas doar cocteilul cu același nume, Molotov, pe care-l užităm cu grabire între noi.

„Istoria României se apropie de sfîrșit”, titrează TRU din avion. „Viața de stat a atins punctul mort”, este de părere același specialist în viitorul țării și parlamentar Euro.

Așa va fi dacă nu vom ține pe verticală conștiința identitară, dacă om dori să fim popor mereu învins, între hore vremelnice. Numai că, e știut de la Dante Alighieri, „cine și-a pierdut patria nu mai are nimic”.

Marius CHELARU

Dragostea - un alt fel de drum între Orient și Occident (II)

Kisaeng, femeile iubirii din Ținutul dimineților liniștite

Una din paginile acoperite de mister din istoria Coreei¹ este legată de frumoasele kisaeng (pronunțat, după sistemul romanizat revizuit: gisaeng), numite și ginyeo, despre care putem vorbi, cel mai probabil, din timpul dinastiei Goryeo/ Koryô². Etimologic, în general, kisaeng este tradus pornind de la silabele *ki* – *damă de companie, artistă* (a fost tradus și ca *prostituată*; discuțiile sunt, totuși, cu alte nuanțe decât cele despre geisha), și *saeng* – *viață* sau, uneori, *persoană*. *Ginyeo* este compus din două caractere sino-coreene: *gi*, cu același înțeles ca și *ki*, și (n)yeo - femeie.

Asemuite cu japonezele geisha (lb. japoneză: *gei*: arta, *sha*: persoană), kisaeng aveau menirea să țină companie, la început, bărbaților din nobilime, yangban³, chiar celor din familia regală. Însă unele practicau și alte munci, de la îngrijirea medicală, la diverse alte lucruri. Multe kisaeng puteau avea un *gibu* (numit, impropriu, „soțul” unei kisaeng) – majoritatea foști soldați, din trupele guvernamentale sau care lucraseră pe lângă casa regală. Aceștia le ofereau protecție și suport economic, în schimbul companiei lor. La început erau destul de puține în această postură. Acest sistem a devenit mai întâlnit mai ales spre sfârșitul perioadei Joseon/ Chosôn (cum se numea și primul regat coreean, *ad litteram* – Ținutul dimineților liniștite⁴).

Yangban erau *înalta societate* (treapta de sus a ierarhiei sociale) în Coreea pre-modernă, oarecum omologii nobililor din Europa. Un ins putea deveni yangban dacă trecea de examenele de stat⁵ cu rezultate bune, căpătând o poziție socială înaltă prin asta. Dar, în practică, era și ereditar. Și azi, deși sistemul respectiv a fost abolit, „dă bine” să ai un yangban între strămoși. Descendența yangban poate fi probată cu arborii genealogici (chokbo), ținută cu strictețe de cel mai în vârstă bărbat al familiei.

Kisaeng nu erau prostituate, ci artiste. La începuturile lor, în timpul dinastiei Goryeo, erau angajate de guvern și puteau chiar să dețină funcții diverse (la curte sau în alte locuri din țară), fiind pregătite cu mare grijă (în pofida statutului social inferior – în timpul dinastiilor Goryeo – de când au

început să fie ținute registre cu evidența kisaeng, ca și în cazul sclavilor – și Josen erau din clasa cheonmin⁶), având aptitudini deosebite în domeniul artelor, scriind poeme, proză. Pentru coreeni, sijo (formă fixă de poezie coreeană) era propriu mai curând, o bună perioadă de timp, pentru kisaeng, în timp ce femeile yangban preferau gasa (kasa), formă apărută în timpul dinastiei Goryeo – versuri paralele, fiecare divizat în două secvențe de patru silabe. Unul din cele mai cunoscute nume al autorilor de gasa este Joeng Cheol (1536-1539), un yangban care a folosit pseudonime ca Gyeheam și Songgang.

Și în cazul kisaeng, statutul social era ereditar, astfel copiii lor făceau parte din aceeași clasă socială, fetele devenind automat kisaeng. O kisaeng putea fi eliberată de acest statut doar în schimbul unei sume serioase plătite guvernului de vreun protector bogat (de regulă tot un oficial). În folclorul coreean există mai multe legende despre eroism, dragoste, trădare și destinul crud al unei kisaeng, precum cea despre Ch’unhyang/ Parfum de primăvară. Deși numele reale ale celor mai celebre kisaeng astăzi s-au cufundat în uitare, unele au rămas în memoria oamenilor pentru diverse însușiri – fie talentul, fie loialitatea. Poate cea mai celebră este o kisaeng din secolul al XVI-lea, Hwang Jin-i. Perioada lor de strălucire era scurtă, de pe la 16-17 ani la 22, puține reușind să reziste ani mai mulți, deși au fost cazuri când au ajuns cel mult până la 50 de ani. Multe dintre centrele care le pregăteau le acceptau de pe la vârsta de 8 ani⁷.

Kisaeng care erau „alocate” unui oficial/ birou guvernamental erau cunoscute cu numele gwan-gi (gwangi) – intrând ca o categorie separată la recensământ, deși erau din clasa *cheonmin*, având un statut aparte, de pildă față de al sclavilor. După retragere, dacă nu erau cumpărate sau ajungeau concubinele vreunui patron (cazuri destul de rare), cele mai multe ajungeau să lucreze prin diverse locuri, în taverne⁸ etc. pentru ca, spre sfârșitul perioadei Joseon să se dezvolte un sistem stratificat al kisaeng (care s-a prăbușit la sfârșitul secolului al XIX-lea⁹), în care, de pildă, cel mai înalt rang îl aveau haengsu, care dansau, cântau pentru cei din clasa de sus. Asta le era permis până la 30 de ani, după care puteau efectua alte munci în domeniu (machiaj, de pildă), până pe la 50 de ani. Cele mai de jos kisaeng erau *samsu*,

care nu aveau voie să interpreteze dansurile celor de rang haengsu. Kisaeng de la curte, mai ales din clasa haengsu, erau numite și *seonsang*¹⁰. În fiecare district kisaeng din clasa haengsu puteau pregăti alte fete.

Ajungeau să fie kisaeng fetele altor kisaeng sau cele vândute de familiile lor (nu întotdeauna din clasele de jos). Sau, uneori, în timpul dinastiei Joseon, femeii yangban care încălcau preceptele morale sau codurile sexuale. În timpul dinastiei Goryeo s-au înființat gyobang¹¹ (numite, apoi, în timpul dominației japoneze din secolul al XX-lea, gwonbeon, până după al II-lea război mondial, când au fost închise) – institute de pregătire pentru kisaeng, incluzând poezie, muzica, dansul, arta în general. Instrucție (în mare, 3 ani) care în perioada Joseon a devenit mai complexă, mai încărcată de coduri/ norme – odată cu stratificarea kisaeng apărând mai multe școli fondate de kisaeng de primul rang.

În fapt având un statut de slave ale guvernului, viața femeilor kisaeng urma niște reguli stricte, supravegheate de un funcționar numit hojang. Acesta era un oficial de rang inferior (în timpul dinastiilor Goryeo și Joseon), care era însărcinat și cu diversele documente de înregistrare locale, precum registrul sclavilor sau gijeok¹² – lista tuturor kisaeng care lucrau într-un teritoriu, district. Dacă o femeie nu figura în gijeok nu avea voie să lucreze ca kisaeng; numele unei kisaeng era „șters” de pe listă în cazuri clare – murea, se retrăgea din cauza vârstei sau era cumpărată. Cât timp erau active, kisaeng erau obligate să respecte ce li se cerea, altfel era anunțat hojang. Erau obligate să se prezinte la inspecție de două ori pe lună sau ori de câte ori sosea pe acolo un nou funcționar guvernamental. În plus, erau obligate să își desăvârșească continuu pregătirea, care înregistra și unele diferențe, funcție de loc¹³. Informațiile erau centralizate. Păstrarea datelor detaliate era apanajul unor kisaeng de rang superior, haengsu, din gyobang, sau a hojang. Litigiile în care erau implicate kisaeng erau rezolvate de haengsu¹⁴. Spre sfârșitul perioadei Joseon, kisaeng își aveau locașul într-un loc frumos ornamentat, în apropierea centrului orașului sau/ a pieței.

Adesea kisaeng au avut un rol în politică, fie și prin aceea că țineau companie unor diplomați sau demnitari din străini care veneau în Coreea, însoțindu-i dacă mergeau prin țară. Pentru că știau ce se întâmpla prin tavernele sau casele de oaspeți, erau surse de informații prețioase. Este legenda ră a kisaeng din Jinju, pe nume Non Gae (m. 1593), când orașul ei a fost ocupat de japonezi, în Războiul de șapte ani¹⁵. Iubitul i-a fost ucis, iar ea a fost solicitată să țină companie învingătorilor, într-un pavilion numit Chokseongnu. S-a aruncat de pe stâncă ținându-l strâns în brațe pe generalul japonez Keyamura Rokosuke, figură populară în Japonia¹⁶. În amintirea ei s-a ridicat un altar lângă Chokseongnu, în Jinju, iar stâncă de pe care s-a aruncat în gol este numită *Ui am/ Stânca Judecării*. Sunt multe povești despre kisaeng care au dat informații oștilor rebelilor lui Hong Gyeong-rae¹⁷ care, luptând contra dinastiei Joseon, atacau orașul *Jeonju-si*, capitala unei provincii (Jeolla de Nord) din actuala Coreea de Sud, spre sfârșitul secolului XIX.

În fapt, kisaeng nu erau prea multe la număr, cel mult câteva mii răspândite prin țară, mai multe în marile centre (în timpul dinastiei Joseon au fost cele mai multe, cam 1000 erau la Hanseong/ Seul, cele mai multe la curte), mai puține în mediul rural, unele și în stațiile de pe drumurile din țară ș.a. sau în marile tabere militare, cu diferențe în ce privește numărul și pregătirea de la o regiune la alta. Renumite erau cele din Pyongyang. Cele din Jinju erau renumite pentru

dansul săbiilor, cele din Jeju pentru abilitățile lor în echitație, cele din regiunea Honam erau faimoase pentru pansori/ p'ansori: de la *pan* – loc în care se întâlnesc oamenii și *sori* – sunet; gen de muzică coreeană vocală și cu instrumente de percuție (interpretată de un/ o *kwangdae*/ cântăreț, și un/ o *gosu* (toboșar). Pansori (s-au păstrat numai cinci până azi) erau socotite potrivite pentru satire sau povești de dragoste, interpretarea completă a unei asemenea povești (madang; madang era compusă din alternanțe de aniris – narațiuni, și changs – cântece) putând dura ore întregi. Unul din cele cinci pansori păstrate, *Chunhyangga*, este povestea de dragoste dintre Chunhyang, fata unei kisaeng, și Yi Mongryong, fiul unui magistrat. În istoriile oficiale ale coreenilor, chiar cele ca *Goryeosa*¹⁸ sau *Joseon Wangjo Sillok/ Analele dinastiei Joseon*¹⁹, sunt foarte puține date despre kisaeng, în altele chiar deloc, sau se rezumă la anecdote.

Sunt variante despre felul cum a luat naștere instituția kisaeng, prima dintre ele, destul de târziu, fiind a unui important exponent al mișcării Silhak²⁰, Dasan²¹, care, la naștere, a primit de la tatăl său numele de curtoazie²² Gwi-nong/ Înțoarcearea la moșie, iar la botez, ca romano-catolic, pe cel de John (coreeană Yo-Han). Sunt versiuni după care au apărut în timpul dinastiei Silla (57 î.C. – 935 d.C.), având sorgintea în femeile din grupul wonhwa²³, predecesoarele hwarang – despre care avem informații din *Samguk Sagi*²⁴ și *Samguk Yusa*²⁵, teorie foarte puțin susținută – nu prea sunt date care să facă o astfel de legătură – cu atât mai mult cu cât wonhwa se pare că erau alese din aristocrație, pe când kisaneg erau membre ale claselor inferioare. După *Samguk Sagi* și *Samguk Yusa* au existat două bande, grupări de femei (conduce de două tinere, Nammo și Junjeong) numite wonhwa (Flori originare), ale căror activități sunt destul de neclare, după unii poate au fost curtezane²⁶. Junjeong și-a ucis o rivală și, atunci, wonhwa au fost desființate.

Hwarang erau un grup de elită masculin, alcătuit din tineri, în timpul dinastiei Silla, educați în instituții speciale – studiau artele, cultura, ulterior mai mult organizații militare. *Hwa* – caracter sino-coreean (hanja) – „floare” sau „acut înfloririi”; *rang* – bărbat; hwarang – tradus mai ales „Cavalerii Flori” sau „Tinerii Flori”. Informații despre hwarang găsim în *Samguk Sagi* (1145) și *Samguk Yusa* (cca. 1285). Educați după precepte confucianiste, budiste și taoiste, hwarang²⁷, aidoma cavalerilor de pe alte meleaguri, trebuiau să se supună unor comandamente. La ei erau 5, *Cinci Comandamente seculare pentru viață/ Sae Sok O-Gye* (stabilite, după tradiție, de călugărul Won Gwang²⁸, supranumit Won Gwang Beop Sa, adică Won Gwang Învățătorul legii. Date despre biografia lui sunt în *Haedong Goseungjeon*, secolul al XIII-lea – biografii ale călugărilor). Cele cinci comandamente sunt: 1. loialitatea față de un singur stăpân (*sagun ichung*), 2. pietate față de părinți (*sachin ihyo*), 3. încrederea între prieteni (*gyo-u isin*), 4. niciodată să nu te retragi în luptă (*imjeon mutwae*), 5. alege corect când trebuie să ucizi (*salsaeng yutaek*). *Samguk Yusa* notează că hwarang învățau cele cinci virtuți cardinale confucianiste, cele 6 arte, cele trei ocupații ale înțelepților și cele șase căi de serviciu în slujba guvernului. Și azi se păstrează ecouri a ceea ce au fost hwarang. De pildă, în artele marțiale Taekwondo există un *tul* (echivalentul *kata* pentru japonezi; pe scurt, mișcări specifice care reproduc lupta cu mai mulți adversari, după o schemă prestabilită), numit Hwa-rang, în amintirea acestora, ca să nu mai vorbim de stilul coreean de arte marțiale Hwarang-do (Hwarangdo), creat de Joo Bang Lee și fratele lui, Joo Sang Lee.

În mare, s-a plasat apariția kisaeng în anii de început ai dinastiei Goryeo, când, în urma luptelor care avuseseră loc la destrămarea unor regate, oamenii umblau dintr-o parte în alta a țării. Atunci primul rege Goryeo, Taejo, a ordonat, se spune, ca parte din acești fermieri rătăcitori să fie făcuți sclavi ai curții. Așa s-ar fi făcut ca parte din femei să fi ajuns kisaeng. Cert este că sunt menționate prima dată la începutul secolului al XI-lea, cum aminteam, implicate în activități medicale, munci manuale, muzică. Mai apoi, și parte din femeile de la curte au ajuns kisaeng – cu aceleași ocupații, plus compania bărbaților de la curte. În timpul regelui Myeongjong (a domnit: 1170–1197), datorită creșterii numărului lor, au fost înregistrate în liste numite *gijeok*. Între timp, apăruseră instituțiile în care erau antrenate. Se numeau *gyobang*, și au fost desființate în 1010 de regele Hyeonjong, 1010–1031, reînființate în timpul lui Chungnyeol (a domnit: 1274–1308). Femeile antrenate în *gyobang* (numite „academii” în unele texte), printre altele în stiluri muzicale ca *dangak*²⁹ (sau *sogak*³⁰), erau exclusiv pentru Curte. Rolul lor la curte a crescut în timp, astfel încât, din vremea lui Munjong (a domnit: 1046–1083) dădeau și spectacole la ceremoniile oficiale ale Curții. În înregistrările din timpul dinastiei Goryeo apar exclusiv kisaeng de la Curte, neclară fiind nu doar originea, ci și cum/ care erau la început relațiile cu alte clase sociale. În timpul dinastiei Joseon instituția kisaeng s-a dezvoltat, deși exista o atitudine (și oficială) destul de neclară în ce le privea, date fiind și fundamentele neo-confucianiste, apelurile pentru abolirea acestei instituții sau, măcar, pentru excluderea de la curte. Dar toate aceste apeluri au fost fără succes, poate și datorită influenței femeilor. Se spunea pe atunci că abolirea instituției kisaeng ar duce la imoralitate, la crime ș.a.

Au fost perioade în care regalitatea a abuzat de kisaeng (în timpul domniei lui Yeonsan-gun, 1494–1506). Fiu al unei concubine (în paralel cu instituția kisaeng, în societatea coreeană, a nobililor mai ales, era practicat și obiceiul de a avea o *chôp*, concubină), apoi soție a regelui Seongjong, cunoscută cu numele de Doamna Yun. I-a dăruit acestuia primul copil – viitorul rege. Dar a stârnit și gelozia celorlalte concubine de la palat și intrigă care au dus la exilarea, apoi asasinarea ei. Când Yeonsan-gun a ajuns rege, aflând povestea mamei sale, s-a răzbunat pe nobilii care au contribuit la uciderea ei. A ordonat două operațiuni de „purificare” a elitei confucianistilor, *senobi*³¹, dând naștere unui val de cruzimi și războaie care a ținut peste 50 de ani. Au fost două valuri de masacre. Primul petrecut în 1498, a rămas în istorie ca „Prima prigoană a literaților”. Al doilea a fost în 1504, când regele a ucis, printre alții, și pe bunica sa, și alte două concubine ale tatălui său, laolaltă cu alți nobili confucianști care complotasera împotriva mamei sale.

Cum după aceste masacre au apărut tot felul de scrieri în hangul³² împotriva regelui, el a interzis utilizarea acestei scrieri. Apoi a luat cu forța tinere fete și femei din provincii (se spune peste 1000 – multe plătite din bani publici), ca dame de companie, a transformat celebrul *Seonggyungwan*³³, universitatea națională confucianistă, în loc pentru plăceri. Soarta lui a fost decisă în 1506. În urma unei lovituri de stat a fost detronat, exilat – a murit după câțiva ani.

În anii lui de domnie kisaeng au fost „asociate”, fără voia lor, exceselor regale, deși erau tratate de rege drept obiecte ale plăcerii. Mai mult, așa-numitele kisaeng – medic (*yakbang kisaeng*) au fost obligate să fie dame de companie. A ierarhizat kisaeng în „cerești” – pentru compania lui, și „pământești” – pentru ceilalți curteni.

Despre statutul femeii virtuoză, al celei de-a doua soții și copiilor acestora discuția e mai complicată, femeile fiind privite și funcție de statutul lor marital. Mamele, soțiile erau respectate pentru contribuția la viața familială, cele care își ofereau serviciile sexuale în afara căsătoriei aveau statut mult inferior, ca un fel de „jucării sexuale”. De aceea, chiar dacă o kisaeng ajungea *chôp*, concubină, suporta discriminările sociale, chiar legale. De pildă nu putea participa la evenimentele formale din „marea familie”, copiii ei erau considerați *sôja* (*din flori*), pe când cei ai soției de drept erau *chôkcha* (legitimi). Pentru a se bucura de respect în familie și societate, femeia trebuia să fie virgină până la căsătorie. Văduvelor (mai ales în clasele superioare) le era practic interzisă recăsătorirea. Legea împotriva recăsătoririi, datată în 1447, a fost abolită în 1894. Dacă o văduvă din clasele inferioare se recăsătorea, atunci nu putea aduce în noua familie copii din fosta căsătorie. Aceștia erau lăsați pe seama rudelor. Femeia care își pierdea castitatea era ostracizată. Adesea se ajungea la suicid, chiar și după un viol – și atunci moartea lor era socotită una onorabilă, la fel de onorabilă a ca a unei *yôllyô* (femei virtuoză)³⁴. Cât privește felul în care le vedea soacra uneori, sunt edificatoare proverbe precum acesta: „Un ginere e oaspete o 100 de ani, o noră nu e decât o gură în plus la masă până în ziua în care va muri”

În 1650 toate kisaeng au devenit sclave ale guvernului, cele atașate unui birou guvernamental fiind numite *gwan-gi/ kisaeng ale biroului*, iar rolul lor, conform legii, nu include serviciile sexuale prestate șefului biroului, care putea fi chiar pedepsit dacă abuzează (ca și ceilalți funcționari). Asta doar în teorie, pentru că, practic, toată lumea știa că lucrurile stăteau diferit, de cele mai multe ori. Urmare a acestor situații, de pildă, s-a născut o serie de opere literare, povești, precum cea foarte populată, despre care am mai amintit, acel pansori despre *Chunhyangga* sau Ch’unhyang/ Parfum de primăvară – descriind iubirea dintre fata unei kisaeng și fiul unui magistrat.

Reformele Gabo³⁵ au abolit, oficial, sistemul claselor din timpul dinastiei Joseon, implicit sclavia, kisaeng devenind din acel an libere, teoretic. Practic, mulți sclavi, multe kisaeng au continuat să aibă cam același statut, numai că acum nu mai beneficiau de protecția statului. A fost o epocă în care multe kisaeng au plecat să lucreze în Japonia.

Multe kisaeng au rămas în istorie prin compozițiile lor literare, fie sijo, fie pansori etc. Aminteam despre cele din regiunea Honam, faimoase pentru pansori, altele au fost eroinele unor povești cu largă circulație populară, modele pentru pictori ca Sin Yun-bok (pseudonim Hyewon, n. 1758), activ în timpul dinastiei Joseon – perioadă în care pictura era o îndeletnicire ereditară, cum s-a întâmplat și în familia lui. A fost expulzat din Institutul Regal de Pictură, Dohwa-seo, pentru caracterul impregnat de erotism al operelor sale și pentru scene din viața celor din clasa cheonmin (agrea scene din cotidian). Hyewon, Danwon și Owon sunt numiți „Cei trei Won” din pictura epocii Joseon.

Yi Mae-chang (1573–1610), cu numele de la naștere Yi Hyang-geum, din regiunea Buan (azi Coreea de Sud), era renumită pentru poemele compuse (a scris și sijo) și pentru felul în care interpreta muzică la un instrument tradițional cu coarde, asemănător cu cetera, numit *geomungo* (*kômungo*), folosit de confucianști ca formă de meditație.

Sau am putea să ne amintim de versurile licențioase ale unei coreene, Chin-ok, despre care nu avem date ale nașterii/ morții precise. Se știe că a fost kisaeng. Acesta este singurul ei poem sijo care s-a păstrat. Folosește un limbaj specific

(metal, piston - cu evidente conotații sexuale): „Mi s-a spus că-i din metal/ Dar n-am crezut nici un cuvânt./ Acum aflat-am însă că-i oțel/ Din cel mai fin, mai puternic/ Ah! Iată aici micuțul meu piston/ Cred că-l voi topi aici... jos.”

Sau sijo scrise de Hanu/ *Ploaie rece – numele de condei* (pseudonim) al unei kisaeng care, se pare, a trăit în timpul domniei regelui Sonjo (1567-1608). Nu se cunosc nici numele ei real, nici alte date despre viața ei, afară de faptul că a locuit în capitala Kaesong. Se spune că era foarte frumoasă, frumusețea-i fiind apreciată și în versuri de mulți poeți. Se pare că la o petrecere, după ce poetul Im Che a cântat un sijo în care îi aprecia frumusețea (spunând că, din cauză ca a venit prin ploaia rece, joc de cuvinte relativ la numele ei de condei, la petrecere, să o vadă, ar putea îngheța și în pat), Hanu i-ar fi răspuns cu acest poem: „Să îngheți în pat! Cum poți să spui asta?/ De ce să suferi astfel, dormind?/ Ce ai zice de o pătură groasă, ca un rege pescar³⁶/ Și o pernă mandarin³⁷?/ Dând piept azi cu „ploaia rece”/ De ce n-o topești în patul ei noaptea asta?”

Hwang (sau Wang) Chin'i (nume de condei *Myongwol/ Myong'wol* (*Lună Strălucitoare/ Plină*; și numele de kisaeng era Myeongwol), (1522 - 1565) era, se spune, de condiție bună, frumoasă, inteligentă, frecventată de aristocrați, înțelepți, artiști, literați. A fost educată de un înțelept confucianist pe nume So Kyongdok (1489 - 1546) – el însuși autor de sijo, a scris poezie și în *hangul* și în *hanmun* (caractere chineze). Se știu puține despre ea, dar sunt multe anecdote care povestesc cum a ajuns kisaeng, relațiile cu diverse personaje sus-puse etc. Este poate cea mai faimoasă kisaeng din timpul dinastiei Joseon, eroină a numeroase povești mai vechi sau mai noi, azi a unor filme, seriale TV. O legendă spune că la 16 ani se iubea cu fiul unui magistrat, dar, din cauza originii ei umile, nu s-au putut căsători. Tânărul a murit de inimă rea. Sunt și legende despre dragostea ei pasională, adultă fiind, cu alt nobil – din nou nu s-au putut căsători.

Era renumită pentru frumusețea ei aparte, pentru inteligență și talent. Nu sunt multe date certe despre ea, nici anii nașterii/ morții, se spune ba că a fost fiica de nobil, ba că a fost fiica unei kisaeng, pe nume Hyeon Hak-Geum, și, ca atare, a devenit ea însăși kisaeng, primind educația adecvată, remarcându-se prin talentul neobișnuit la dans, în interpretarea la geomungo, dar și la compoziție de poeme, mai ale sijo, renumele făcând-o să fie foarte căutată de mulți oameni importanți ai vremii. S-au păstrat numai 6 sijo atribuite ei, care o situează printre cei mai apreciați poeți ai genului. Cel pe care redăm mai jos este atribuit de unele surse regelui Songjong, care a domnit între anii 1470-1494: „De-aș putea să păstrez esența acestei adânci nopți de miez de iarnă/ S-o învălui lin înlăuntrul adierii unei pături de lună-primăvăratecă³⁸/ Atunci noaptea se va umple de dezmierdările iubitu-lui meu care a revenit”

Cât despre bărbați, să vedem un poem scris de Im Che (1549 - 1587), (nume de condei: *Paekho/ Lacul Alb*); a scris și proză, și poezie. Nonconformismul, se spune și afecțiunea mare pentru femei l-au împiedicat să acceadă politic. Se spune că pe patul de moarte sau, bolnav fiind, supărat de starea în care se găsea Coreea, ar fi zis: „Nu e nici un *sai pal-man* [denumire dată tuturor *barbarilor* care trăiau de-a lungul graniței cu China n.n.] care să nu ne domine ca o putere imperială, Suntem unici în acest sens. Aparțin oare unei națiuni insignifiante? De ce să plângeți la moartea mea?”

Se spune că în drumul său către Pyongyang, s-a oprit la Kaesung să prezinte omagiile sale la mormântul renumitei kisaeng Whang/ Wang Chin-I când, se spune, a compus

acest poem sijo: „Încă dormi în această vale/ la odihnă sub iarba înaltă?/ Unde s-au dus obrajii cei rumeni,/ Oasele tale albite își mai amintesc?/ Am adus un vin bun să-l împărțim/ Uite, ți-l torn în iarbă.”

O altă kisaeng pomenită în legende, dar despre care nu se știe mai nimic sigur, a fost Ch'ongum. Acest poem, se pare, după cum spun criticii coreeni, că este o parodie/ imitație a unui poem scris de un poet pe nume Sin Hum: ”Noaptea se așează peste satul de munte;/ lătratul unui câine urcă dintr-acolo/ Din ușa cabanei mele/ Văd o lună înghețată pe un cer înghețat/ Hei, cățelule, de ce latră așa?/ Și eu și luna vrem să dormim.”

Există opinia – nu doar în cercurile feministe – că în unele țări ale Asiei, de pildă Japonia și Coreea, și sub influența unor principii confucianiste legate de superioritatea masculină, s-a construit un anume stil de comportament social prin care bărbații aveau „acces” la corpul femeilor atât în cadrul instituției căsătoriei, cât și în afara ei³⁹, idei care, într-un fel sau altul, ar fi și azi viabile, ca și cele care țin de un dublu standard, pentru femei fiind importantă puritatea sexuală (*chongjol*). În trecut, în Japonia imperială, în teritoriile anexate în preajma celui de-al II-lea război mondial mai ales, era folosit termen ca *ianfu* (femei pentru confort) pentru femeile care prestau servicii sexuale (multe dintre ele coreene). Există date și despre sclavia sexuală⁴⁰. Coreenii amintesc aceste practici ale japonezilor, în diverse scrieri, ca o versiune militară a legiferării prostituției⁴¹). Soldații, în al II-lea război mondial, se refereau la aceste femei folosind un termen peiorativ, „pi”, - un cuvânt chinez care înseamnă bunuri/ articole, dar în slang era cu referire la organele genitale feminine⁴². Mai mult, azi, în așa-numitele *kijich'on* (taberele militare ale americanilor din Coreea de Sud) mai sunt încă, persoane numite în presa locală, *wianbu* (femei pentru confort)⁴³. Și azi, de multe ori în presa din Coreea termenul folosit pentru prostituate este *yullak yôsông*, *ad litteram* „femei decăzute din punct de vedere moral/ etic”. Iată niște vechi proverbe ale locului: „Dacă nu îți bați femeia timp de trei zile, ea devine vulpe”; „Dacă ascuți sfatul unei femei, gospodăria ți se ruina; dacă nu o ascuți, casa se va face de rușine”; „Poți citi ce e în apă, ce e în adâncul a 1000 de fantome, dar nu poți înțelege mintea unei femei”. În Coreea, după preceptele confucianiste, femeile erau obligate să respecte reguli stricte privind castitatea, iar soțul putea să-și repudieze soția pentru oricare din cele 7 motive numite „cei șapte diavoli” (*ch'ilgo chiak*): dacă nu manifesta obediență față de socri, nu naștea nici un fiu, adulter, gelozie, avea o boală ereditară, se considera că vorbea prea mult, furt. Dar, chiar dacă era vreunul din aceste motive, soțul nu putea divorța, teoretic, de soție, dacă, de pildă, ar fi ținut doliu trei ani pentru socri, dacă omul ar fi sărăcit în timpul căsătoriei, dacă soția nu avea familie urma să aibă grija ei după divorț. Dar existau diferențe de la perioadă la perioadă⁴⁴.

Dincolo de evenimentele cu totul izolate, pentru femei educația școlară în Coreea există opinia⁴⁵ că ar avea ca punct de pornire anul 1886, când o misionară americană a bisericii metodiste, Mary F. Scranton, a fondat instituția de învățământ (azi Universitate⁴⁶) „Ewha Haktang”. Numele a fost dat de Împăratul Kojong⁴⁷, luând avânt în cadrul procesului de modernizare, cu o sincopă în timpul ocupației japoneze, din 1910, până după al doilea război mondial, când învățământul femeilor a devenit o formă de protest (s-au înființat mișcări ale femeilor, școli clandestine ș.a.). După 1948, constituția Republicii Coreea stabilea egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor țării, deși sunt voci care susțin că nu întotdeauna

se respectă acest lucru. Raportul anual National Statistical Office din 1999 releva că majoritatea femeilor lucrează part-time, spre deosebire de bărbați care au slujbe cu program normal, diferențe fiind și în ce privește salarizarea (femeile primeau în 1997 cca. 59-60% din salariul bărbaților): Procentul de femei care au o slujbă în 1998 – 47%, bărbații 75,2, diferențe fiind și în ce privește statutul social – femei căsătorite/ necăsătorite ș.a. De asemenea, au fost elaborate și o serie de legi pentru protecția femeii iar din 1994 Korean Women's Development Institute dă publicității *Women's Statistical Yearbook*, cu indicatori din diverse domenii. În fond, Constituția dinastiei Choson din 1485 interzicea femeilor din clasele sus-puse recăsătorirea. Legea căsătoriei monogame a fost impusă după 1948.

Încă din perioada Choson/ Joseon, sub influența neo-confucianismului era important ca o familie să aibă urmași băieți – se ajunsese chiar la ideea că, fără un fiu, o familie coreeană nu mai era familie cu totul. În cazul morții tatălui, fiul prelua rolul de susținător al familiei. Deși budismul promova alte opinii, aceste cutume s-au păstrat mult timp, și azi statisticile relevând că tinerele familii își doresc mai mult un fiu. În plus, să amintim că, tradițional, când o femeie se căsătorea nu mai era parte a fostei sale familii, numele ei era șters din registru și transferat în cel al soțului, și nu puteau fi prim succesori – dacă soțul murea, capul familiei (principiul capului familiei – *Hoju*⁴⁸, a fost stabilit încă din era Choseon, după unii mai înainte) devenea fiul, iar dacă nu avea, nepotul ș.a., în nici un caz soția⁴⁹. Dacă femeia divorța, era re-inscrisă în registrul familiei natale, fiind extrem de greu, dacă nu imposibil să se recăsătorească.

În cadrul unor interdicții și tabuuri culturale erau și unele de natură sexuală – de pildă relativ la „puritatea rudeniei”: erau interzise nu doar legăturile între rude, ci și între oameni din clase diferite și, caz particular în Coreea, care aveau același nume de familie⁵⁰ (care sunt clasificate funcție de criterii precum: strămoș, loc de origine al familiei), ceea ce sporea complicațiile – În anul 2000 Comitetul Coreean pentru Genealogie⁵¹ nota că sunt 254 de nume de familie în 13 din ele 14 alfabet coreene, iar raportul oficial al NSO/ Oficiului Național pentru Statistică din 1985 arăta că din cele 275 de nume de familie 44 erau prezente la sub 100 de oameni; pe de altă parte, în 1985 din cca. 40 de milioane de oameni, 5 nume de familie le aveau peste 1 milion și, de pildă, 8.780.000 – aveau numele de familie Kim, 5.980.000 – Lee (sau, în alte pronunții, Yi sau Rhee), 3.400.000 – Park, 1.910.000 – Choi (sau Choy), 1.780.000 – Chung (sau Jung) ș.a. Pe scurt, 54% din populație poartă 5 aceste 5 nume de familie.

Sunt discuții azi, la confluența cu civilizația secolului nostru, despre simbolurile, obiceiurile, tradițiile locului. Există opinia că pietrele falice găsite în Coreea ar releva cultura sexuală falică/ masculină, și descrierea metaforică/ ideologică a culturii centrată pe falic din Coreea ar avea corespondențe interesante în ceremoniile de adorare falică din șintosimul japonez sau cele ale adorării lingam și yoni din hinduism⁵². În Coreea s-au descoperit (cu toate distrugerile din perioada colonizării japoneze și cele produse de „modernizare”) peste 840 de pietre și obiecte din lemn (plasate în temple sau în case; mărimea lor – ca acelea moderne, din sex-shop-uri) falice⁵³. O analiză a acestora va releva că, de pildă, din 45⁵⁴ de astfel de obiecte al căror scop era „adorarea sexuală”, 26 serveau pentru rugă pentru a dobândi un fiu, 9 pentru protejarea satului, 5 pentru prevenirea promiscuității femeilor, 3 – bunăstarea familiilor, 2 pentru culturi. În

apropierea acestor pietre falice de multe ori erau găsite pietre/ fântâni în formă de vulvă, în contextul yin-yang.

Trebuie, în orice caz, să nu uităm și istoria locului. De ținut cont de schimbările pe care le-au adus diversele religii pătrunse în Coreea, în timp – confucianism (cca. 2000 ani înainte, în perioada unificării Celor Trei Regate), budism (cca. 400 e.n. – a fost persecutat cam 100 de ani, apoi neo-confucianismul (în jur de 1400, sf. epocii Koryo), catolicismul – spre sf. sec. al XVII-lea, iar sf. sec al XVIII-lea – protestantismul.

Fără a discuta despre schimbările produse în era modernă, faptic, baza codului moral și chiar legal este de sorginte confucianistă (Huso Yi), confucianismul fiind introdus în Coreea încă din vremea unificării Celor Trei Regate, conducătorii impunând stilul și cultura de sorginte chineză. Odată cu pătrunderea budismului (prin anul 372), mai nimeni nu l-a considerat periculos (până spre sfârșitul perioadei Koryo) în afara unei opoziții a exponenților nobilimii conservatoare și adepților cultelor șamaniste care a ținut mai bine de 100 de ani. Astfel, în timp, s-a ajuns ca budismul să fie considerat un fel de religie pentru sufletele tuturor, pe când confucianismul, sub aspectul învățăturii, a normelor comportamentale, era respectat cu strictețe în viața cotidiană. Spre sfârșitul dinastiei Koryo s-a impus atitudinea mai strictă a neo-confucianiștilor față de sexualitate. Se știe că doctrina confucianistă considera bărbatul principiul puternic/ pozitiv, dominant, (yang), femeia fiind văzută drept principiul moale/ iar de către de rigoriști chiar negativ – yin, de aici derivând alte aspecte legate de locul în societate, drepturi și îndatoriri ș.a. Cât despre budism, care, în ciuda proscrierii în diverse epoci, are în Coreea numeroși adepți, se știe că, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, în diversele secte, activitățile sexuale sunt nedorite, interzise chiar. Așa se face că primele texte erotice pot fi întâlnite în Coreea în vremea dinastiei Koryo (918-1392) (se pare că erau mai ales pe filiație chineză). Oricum, datorită conservatorismului dinastiei Choson/ Chosun, mai ales, comparativ cu alte țări, precum China, Japonia ș.a., aici situația a fost diferită – în sensul că erotismul și pornografia nu s-au bucurat de cine știe ce răspândire până spre secolul al XVIII-lea.

Oricum ar fi, una dintre paginile pline de mister, de frumos este aceea a cărții numită și „Ținutul dimineților liniștite”, atinsă și de aripa tragicului este cea a tinerelor kisaeng, cu tot ce au însemnat ele.

(Endnotes)

1. Numele țării are trei variante; în Coreea: în Nord – Chosŏn, în Sud - Korea; de la Goreyo, utilizat de ambele țări în relațiile internaționale. Coreenii spun că Chosŏn vine din chineză; sud-coreeanul Yi Byeong-do scria, în 1985, că vine din transliterarea numelui capitalei regatului Go-Joseon: Asadal/ Asatar, asa – dimineată, tar – ținut, munte; mulți nu agreează această explicație.

2. Dinastie fondată în 918; coreenii datează în 1234 prima presă tipografică cu piese în componența cărora era și metal.

3. Yangban, clasa educată a bărbaților confucianiști, conducătoare în Coreea, până către 1910. Ad litteram, yangban - ambele clase/ pături; adică munban, a literaților, muban, a războinicilor. În timpul dinastiei Joseon, erau educați și în tradiția budistă, și în cea confucianistă.

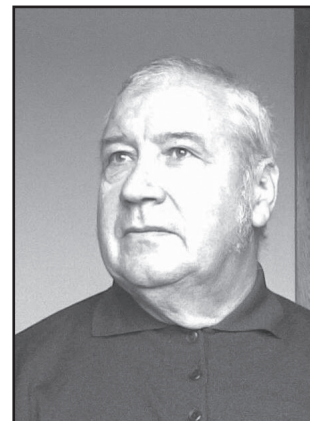
4. După National History Compilation of the Republic of Korea (NHCRK, 2001), începuturile regatelor coreene sunt în anii 2333 î. C., când zeul/ eroul mitic Tan-gun s-a căsătorit cu o femeie dintr-un trib cu totemul ursului, și a stabilit primul regat, numit Chosun

5. Sistemul examenelor (bazat pe învățăturile clasice chineze) a fost adoptat de la chinezi în 958 de regele Kwangjong.

6. Cheonmin (cei de rând, vulgul) – cea mai de jos clasă în timpul dinastiilor Goryeo și Joseon; includeau sclavii, măcelarii dar și șamanii și kisaeng. Aceștia, practic nu aveau acces la sistemul examenelor de stat, gwageo.

7. Hwang, Won-gap, *Hanguksareul bakkun yeonindeul/ Femeile care au schimbat istoria coreeană*, Seoul, 1997.

8. Song, Bang-song, *Korean music: Historical and other aspects*, Seoul, Jimoondang, 1999
9. Kim, Yung Chung, *Women of Korea: A history from ancient times to 1945*. Seoul: Ewha Womans University Press, 1976.
10. Lee, Younghee, *Ideology, culture and han: Traditional and early modern Korean women's literature*, Seoul, Jimoondang, 2002
11. Apărute la începutul secolului XI; pentru că înregistrarea cu pricina vorbește de 1000 de kisaeng, s-a spus că ar fi mai vechi. Este, de fapt, și atestarea apariției kisaeng. În timpul dinastiei Joseon, spre sfârșit, gyo-bang au devenit centre administrative ale societăților de kisaeng.
12. S-au păstrat în timpul dinastiilor Goryeo și Joseon; sunt date în timpul regelui Gojong (a domnit între 1213-1259), în secolul al XIII-lea.
13. Ahn, Gil-jeong, *Joseon Sidae Saenghwal*/ Istoria stilului de viață din perioada Joseon, 2 volume, Seoul, Sakyjeul, 2000, p. 98.
14. Idem, p. 98-99.
15. Între 1592 și 1598 au avut loc în Coreea două invazii ale japonezilor conduși de unificatorul Japoniei, Toyotomi Hideyoshi (în drum spre China dinastiei Ming), cunoscute ca Invaziile lui Hideyoshi, Războiul de șapte ani sau Războiul Imjin (cu referire la anul 1592, „Imjin”: apă – dragon, al ciclului sexagenar coreean – în chineză, pinyin: gānzhi – sistem din 60 de combinații, parte a celor două cicluri de bază, tulpinile celor zece ceruri (tiān/gān) sau „cele zece tulpini” (shigān), asociate cu două concepte fundamentale – yin și yang și al celor cinci elemente). Prima invazie (1592-1593) este numită Războiul japonez din Imjin/ Wae ran Imjin de către coreeni, și Bunroku no eki (după numele perioadei Bunroku, 1592-1596) de japonezi. A doua, (1597-1598): Al doilea război din Jeong-Yu de coreeni, Keichō no eki (perioada Keichō – 1596 –1615), de japonezi. În chineză războiul s-a numit Războiul Renchen de apărare a națiunii; renchen – imjin la chinezi, sau Campania Coreeană Wanli; Wanli – împărat chinez, între 1572-1620. Coreenii au avut pierderi (culturale, economice ș.a., distrugerii masive) imense.
16. Keyamura Rokusuke (m. 1593), om de încredere al clanului lui Toyotomi Hideyoshi care, fermier fiind, a ajuns în slujba unui daimyō, Katō Kiyomasa. Rokusuke și-a schimbat numele din Kida-Magobe în Keyamura Rokusuke devenind samurai. A fost unul din generalii japonezilor în războiul din Coreea. În diverse piese kabuki Keyamura Rokusuke este reprezentat ca un erou.
17. (1771-1812) – lider rebel; în 1811 a condus o armată de țărani împotriva dinastiei Joseon; ucis de forțele dinastice are au recucerit Jeongju.
18. Goryeosa/ Istoria Goryeo – cea mai importantă însemnare istorică care a supraviețuit despre dinastia Goryeo. A fost alcătuită după sfârșitul dinastiei, la ordinul regelui Sejong (a domnit între 1418 – 1450), din dinastia Choson. Constă din 139 de volume.
19. Numite și Adevăratele înregistrări ale dinastiei Joseon – înregistrări anuale 1392 – 1863; 1893 de volume, parte scrise de mână; din timpul regelui Sejong au fost tipărite la prese cu piese mobile din metal și lemn; poveste lor e lungă – arse, distruse, retipărite și în afara țării etc.
20. Silhak (Sil – adevărat, practic; hak – studii, învățătură) – mișcare socială reformistă confucianistă de la sfârșitul dinastiei Joseon, răs-puns la tendința spre metafizică a neo-confucianismului, care părea să îl rupă de viață, de schimbările rapide din secolele al XVII (spre sfârșit) și XIX. Unii spun că mișcarea ar avea izvorul chiar după sfârșitul Războiului de Șapte Ani, apoi după invazia Manchu din secolul XVII.
21. Jeong Yak-yong, sau Jeong Yag-yong (1762-1836), om de stat, convertit la creștinismul catolic, considerat unul din cei mai importanți gânditori și filosofi ai dinastiei Joseon și ai mișcării Silhak. A adoptat mai multe „ho” pseudonime, mai cunoscut – Dasan (Muntele ceauiului). Recunoscut pentru sinteza neo-confucianistă: a scris despre lege, teorie politică, clasicii confucianismului, susținând întoarcerea la legătura cu gândirea lui Confucius.
22. În Asia de SE: nume de politețe/ curtoazie/ venerație (diferit de cel „dat”), preluat de la chinezi, unde putea fi primit de la părinți/ adop-tat pe parcursul vieții; tradiție abandonată, în mare, după Mișcarea de la 4 Mai din China. Două din cele mai uzuale asemenea nume de politețe: zi și hao.
23. Wonhwa – grupări feminine (erau și bărbați, după unele surse) din timpul dinastiei Silla, prin secolul VI; primul grup de wonhwa (300 de tineri selecți după frumusețe și abilități; lideri erau două femei) a fost creat în timpul domniei regelui Jinheung (540-576): Nu e limpede rolul lor în lupte dar, după ce una din femei a comis o crimă, grupurile au fost dizolvate și înlocuite cu altele, numai din bărbați – hwarang.
24. Samguk Sagi/ Croniclele celor trei regate, scrisă tot în chineza clasică, compilată de coreeanul Kim Pusik, în 1145/ 1146; considerată cea mai veche carte de istorie coreeană.
25. Samguk Yusa (Istoria celor trei regate), 1285, colecție de legende, povești populare, date istorice etc., privitoare și la regatele coreene Goryeo, Baekje și Silla); text în chineza clasică, folosită de literații vremii, compilat în parte de călugărul budist Illyeōn/ Ireyōn (1206-1289).
26. Rutt, Richard, *The Flower Boys of Silla (Hwarang), Notes on the Sources*, în *Transactions of the Korea Branch of the Royal Asiatic Society*, 38 (oct. 1961):1-66, p. 20.
27. Lee, Ki-dong, *The Silla Society and Hwarang Corps*, în *Journal of Social Sciences and Humanities*, 65 (June 1987):1-16
28. Lee, Peter H. (trans.) *Lives of Eminent Korean Monks: The Hae-dong Kosūng Chōn* (by Gakhun), Cambridge, Harvard Univ. Press, 1969.
29. Dangak (dang-ak) – „muzică Tang”: muzică coreeană tradițională de curte, adaptată de la dinastia chineză Tang.
30. Sogak sau minsogak – muzică tradițională coreeană (diferită de cea de curte), caracteristică claselor inferioare, incluzând genuri precum pansori sau minyo. A fost proprie dinastiilor Goryeo și Joseon.
31. Termen care desemna pe cineva care a absolvit sau se pregătea pentru examenele gwageo; înțelepți confucianiști, bărbați, în timpul dinastiei Joseon, când rătăcitorii senobi erau figuri populare. Majoritatea aveau statut de yangban. Și azi se discută uneori în Coreea despre tradiția „spiritului senobi”.
32. Tradiția spune că hangul a fost legiferat de al patrulea rege din dinastia Joseon, Sejong Cel Mare (ceruse unei echipe de savanți să lucreze la asta), adesea considerat inventator/ creator al hangul. A fost definitivat în 1443 sau 44, publicat la 9 octombrie 1446 (de atunci aceasta este Ziua Hangul în Coreea de Sud; în Coreea de Nord – 15 ianuarie) într-un document numit Hunmin Jeong-eum (ad. litt.: Sunetele corecte/ potrivite pentru educarea poporului), după care a fost denumit alfabetul. Conține, în mare, un cuvânt înainte, literele/ semnele alfabetului (jamo), sunetele. Ulterior a apărut altul mai lung: Hunmin Jeongeum Haerye; de aceea, pentru a face diferență, Hunmin Jeongeum este numit și Ediția de Probe și înțelesuri a Hunmin Jeongeum. Primul paragraf redă motivația regelui Sejong: „Sunetele limbii noastre diferă de cele ale Regatului de Mijloc (China), de aceea această scriere nu poate fi modificată. În consecință, pentru cei care nu pot să scrie... am creat 28 noi litere pe care poporul le poate învăța mai ușor”. Grupul de înțelepți sprijiniți de Sejong pentru crearea hangul era numit Jiphyunjeon (Galeria Merituoșilor). Se spune că au imitat în crearea consoanelor organele umane. Se pare că Sejong intenționa să facă hangul ca un adaos la hanja (pentru cei mai puțin educați). Scrierea hanja era cunoscută mai ales de yangban (bărbații aristocrați, educați, clasa stăpânitorilor).
33. Seonggyungwan: fondat în 1398 (în capitala Hanseong, azi Seoul) – după exemplul Gukjagam, construit în capitala regilor Goryeo, Gaegyeong, azi Kaesong –, în onoarea lui Confucius și discipolilor, și ca loc al studiilor confucianiste. În timpul dinastiei Joseon: cel mai prețuit lăcaș de învățământ.
34. Kim, Ok-gil ș.a., *Han'guk Yōsōngsa* (History of Korean Women). Seoul: Ewha Womans University Press, 1972
35. În sistemul romanizat revizuit: Gabo Gaehyeok, în versiunea McCune-Reischuer – Kabo Kaehyōk. Reforme din Coreea anilor 1894, în timpul regelui Gojong. Numele Gabo vine de la cel al anului 1894 în calendar coreean cu ciclul de 60 de ani, bazat pe zodiacul chinezesc.
36. Pasăre cu penaj foarte colorat, care se hrănește cu pește din râuri.
37. Comentatorii spun că, probabil, perna era cu pene de rață mandarin, won-ang sae.
38. Comentatorii cred că este o aluzie la numele ei de condei, Lună Strălucitoare/ Plină.
39. Pateman, Carole. 1988. *The Sexual Contract*. Stanford, CA: Stanford University Press
40. Chunghee Sarah Soh, Ph.D. San Francisco State Univ., *Human Dignity and Sexual Culture: A Reflection on the „Comfort Women” Issues*
41. Idem.
42. Yoshimi, Yoshiaki, *Jugunianfu* (Military Comfort Women), Tokyo, Iwanami Shoten, 1995, p. 79-80
43. Soh, Chunghee Sarah. 1996. Korean ‘Comfort Women’: Movement for Redress. *Asian Survey* 36(12):1227-1240.
44. Yung-Chung Kim, *Women of Korea: A Historical Overview*, în *The International Encyclopedia of Sexuality*, vol. I - IV 1997-2001, Edited by Robert T. Francoeur, The Continuum Publishing Company, New York
45. idem.
46. În anul 2001: Ewha Middle School, Ewha High School, și Kumnan Middle & High School sunt parte a Ewha-Kumnan Middle & High School, afiliate la College of Education of Ewha Womans University.
47. Din nota istorică de pe site-ul oficial al Ewha Haktang University
48. Azi s-au propus legi și s-a discutat pentru abolirea lui.
49. Hyung Ki Chioi ș.a., *Male Preference, Female Infanticide, and the Sex-Ratio Problem*, în *The International Encyclopedia of Sexuality*.
50. Huso Yi, Ki-Nam Chin, *General Concepts of Sexuality and Love*, în *The International Encyclopedia of Sexuality*.
51. Genealogiile pentru coreeni au început să fie ținute mai strict din timpul dinastiei Silla, dar numai familia regală putea avea nume de familie. În timpul dinastiei Koryo și oamenii de rând au început să poarte nume de familie, cu locul de origine al familiei, și, uneori, se adăuga și cel al strămoșului/ tatălui. Apoi, s-a ajuns ca în timpul dinastiei Choson târzie, să fie interzise căsătoriile după criteriile amintite.
52. Gregersen, E. 1994. *The world of human sexuality: Behaviors, customs and beliefs*. New York: Irvington Publishers, p. 232, 355
53. Kim, D. S., & Yoon, Y. S. 1997. *Sexual stone of Korea*. Seoul: Blue Forrest Publisher.
54. Oh, C. S. 1997. *History of son-wish-stone*. În: D. S. Kim & Y. S. Yoon, *Sexual stone of Korea* (pp. 216-220). Seoul: Blue Forrest Publish.

ARTA AMÂNĂRII

Trăiesc clipe de ezitare noaptea târziu când nu mă culc, ci mai îngădui citind, notând, certându-mi oglinda – o păcătoasă stricare de vreme. Știu, vin zorii, ar trebui să dorm, să nu-mi bat joc de mine, să nu omor ritmul zilei care deja plesnește în ferestre. De unde panica să-mi las capul pe pernă, să abandonez ziua dusă, oricum, de sub tălpi? Să fie teama de altă zi, teama de altă promisiune? Nu închei ziua – că nu mi-am împlinit făgăduiala făcută mie? Sunt oare drept și cu mine, la fel cum sunt cu străinii? Zilele impun scadența jurămintelor vechi, iar eu mă silesc să amân somnul, amân să calc vama spre țara străină, patrie uitată în viitor.

După moartea săvârșită în somn, după încă o zi dată la spate, ajung în ziua de mâine cu moștenirea vie a memoriei, ca și cum mi-aș reveni din altă viață de care îmi amintesc. În ce nouă veșnicie să mă-ngrop când, zi de zi, șovăi să învăț arta amânării morții? Ezit mult să mă culc. Ezit ca la trecerea în nemurire.

MAI SCRIU EPISTOLE

Mai scriu epistole dar amân cât amân expedierea lor și le rup. S-a dus vremea scrisorii, nu se mai *poartă corespondență*! Dacă-i urgent, sun! De ce să-i cer cuiva, pe trei foi, ce-mi poate refuza în două vorbe fără să ne zărim? Flecăreala pe fir mi-a stricat și hatărul lecturii, gust decăzut azi la citirea legendei de sub poze. Telefonul ucide mărturia subțiată de distanță și, uneori, pe *celălalt* nu-l mai vezi tot restul vieții. Departe de tine e, cumva, și iubita uitată în camera de alături! Ea plânge așteptându-ți vestea. E-mail?! *E-mail-ul* lipește texte pe monitor, fără culoare, fără balsamul primejdiei visate, fără aura stafiei de hârtie. Măicuța Alcoforado ar mai scrie marchizului ei pe o adresă cu @, fără diacritice, pe yahoo: *Adio iubeste_ma mereu & fa_ma sa sufara mai mult ink*? Diferența dintre telefon și scrisoare? Ca dintre amantul ascuns în taina nespovedită și agramatul guraliv! Scrisul nu trănănește, ar disprețui destinatarul, pe când la telefon asta faci! Scrisoarea ți-o scrii ție, mai întâi, chiar și când o expediezi vrăjmașului. Caligrafiată cu zăbavă, litera îți premerge în ciornă amânarea otrăvită. Te hotărăști pe curat

și, cu gândul celui ce va citi, îți pătrunzi rostul. Semnul pe hârtie taie ca o introspecție severă și forează adânc. Te înfiori de voluptate când îți scrii ție însuși ca unui ochi străin la pândă! Cât epistola ta călătorește pe calea răbdării, cel căruia îi scrii o fi și murit. Până răspunsul lui să te ajungă, pleci tu dintre vii, iar scrisul umblă între voi, vorbă fără trup.

Spovedania, trădarea față de tine, scrisă cu mâna ta pe mătasea de preț, te izbăvește de coșmar. În scrisoarea tocmită în ciornă îți ceri iertare față de răposat pentru iubirea mărturisită târziu, dar nu mai ai puterea să-ți împărtășești crima amânării și pe curat. (21 noiembrie 2004, duminică)

SEMNUL NEMURIRII

Mă întreb cum să despart omul de rând, muritorul, de cei ce-au mai trăit cândva, care trăiesc dintotdeauna. Or fi nemuritorii lângă mine, mi-am zis, mi-or fi rude, prieteni, or fi vecinii, iar eu nu le știu semnele. Ce-or avea ei în plus, ce-or simți altfel? Există vreun bengin al nemuririi? N-aș crede! Să fie puterea admisă de noi, averea stivuită, valorile, titlurile, să fie acestea avansul nemuririi, răsplata rasei alese, neștiute, rodul vieții repetate? Cine îi caută la telefon? Pe cine or ști din alte vieți și pun la cale vreo agapă pentru viața viitoare? Sunt la piață, în oraș, privesc fețele din jur, specimene de succes, ne salutăm ca și cum am fi din același neam, dăm mâna și tot n-aș crede că avortonii ăștia poartă sclipirea din altă viață, însemnul tainic al nașterii reluate!

Apatia să fie, așadar, sigiliul veșniciei, să fie repulsia față de rangul efemer, sila față de averi și glorie? Iarăși nu cred, pentru că atunci, sigur aș fi unul dintre aleși, de departe aș fi eu nemuritorul! (5 august, 2001, duminică)

GREATA CANIBALULUI

Am mâncat bine la prânz, e țelul ce îl ating ușor, mă întind sub pretextul că citesc ceva adânc, pe gustul meu, *Woolpiket*. Ațipind, până să cad în somnul amiezii, cu greata-n gât, putrezesc fericit împreună cu bucatele abia înfulecate. Ce mi-i ființa decât haznaua unde hrana

aruncată hulpav, cu două mâini, vie încă, dospește ferită de ochii lumii, cu bun simț, printr-o alchimie secretă, hrana putrezește docilă înaintea mea. Ce-mi place siesta! Cuptorul meu de ars deșeuri dă ceva miros, mult meteorism și tone de murdărie. Iar eu ce-oi fi decât esența speciei reduse la gunoi cu duh. Pregătiți rapid la cuptor, în sos picant, doar autorii înghițiți pe jumătate cruzi, în sânge, doar autori ca *Woolpiket* se digeră greu și îmi dau crampe. La fel îmi dă crampe lumea, un ghiveci necomestibil ce-l înghit și-l vomez, cu greață festivă: mic dejun, prânz și cină.

Omenirea, în întregul ei, nu dispăre în siesta amiezi. Greața față de semeni salvează specia glorioasă de la ospațul meu de canibal.

FEMEIA ACELEI CLIPE

În destinul meu de Săgetător ceva, nu știu ce, îmi sucește capul. Brusc, nu mai judec și mă pierd de mine însumi încât cred că, prin femeia apărută în clipa aceea în fața mea, am aflat poemul formidabil, esența iubirii, calea spre Dumnezeu și, restul zilelor, nu mai prind puteri să mă despart de descoperirea mea inspirată, nu-mi mai scot femeia din suflet, cum nu m-aș despărți de mama. Și vine altă clipă, cu femeia acelei clipe, și adun clipa și femeia iubirii mele adevărate ca lacomul speriat de spaima că va muri flămând în inima sa. Și stivuiesc iubire peste iubire, adunând avar cămări cu mâncare, dulapuri cu haine, rafturi cu hărți din târâmurii fabuloase. Nici nu știu ce voi face, când le voi gusta măcar, când le voi purta, cum le voi străbate.

În inima mea adun femei peste femei și, lacom de viață, pătimaș, le iubesc pe toate, iar bărbatul din mine, Săgetătorul, nu are tăria să se despartă de niciuna, cum nu s-ar despărți de mama. (20 aprilie 1996, sâmbătă)

SOL PESTE ASFÎNȚIT

Simpatizez în taină corbul ce mă caută solitar, la etaj, în mijlocul târgului, fără ceremonii de prisos, sub pretextul că ciupește coaja de pâine din balcon. Ciugulește discret, să mă ferească de grija vecinilor. O fi *corbul acela tainic* știut în preajmă de Kafka, magul-pasăre ce-ți răpește ochii cu căutătura sa? În ținută sobră, rece, pare medicul rembrandtian ce-și școalește învățăceii pe betșugurile mele. După dese eșecuri, corbul bănuelnic evită comerțul cu flecării. Mă bombăne sinistru cu longevitatea sa rău vestitoare când, invidios, îi flatez faima funestă, de intim al celor veșnice.

Mă apropiu pe cât mă lasă de pana sa negru-diamant, nuanță ce nu se capătă într-un veac, cum nici premoniția nu-i câștigul unei singure vieți. Solul de vești rele își croncăne profeția sumbră de la distanță, ferindu-se să nu fie ucis, după obicei. Corbul își urcă doliul peste orizont, eu cobor în noapte. De sus, el vede apusul de soare, ultimul pe care raza sa neagră mi l-a prevestit. (30 mai 2001, miercuri)

ISPITIT DE MÂNTUIRE

Vine Paștele și milogii își întetesc râvna cum și muștele, simțind hoitul fraged, freamătă excitare de duhoare

și bâzâie până dibuie buba mustoasă, ce pomană, să-și înfigă și ele trompa, să sugă cu poftă. Cerșetoria – artă grea, moștenită din tată în fiu, șlefuită ca nevoia cruntă ce naște briliantul, giuvaerul fin, demn de sângele albastru. Cerșetorii mor, meseria se subțiază, dar cerșitul nu dispăre ținând vie pocăința ca pe un vechi blazon de aristocrat ce își cunoaște viitorul din astre. Vine Paștele și cerșetorii se tocimesc pentru un loc, care în poarta bisericii, care la cimitire, care în Piața Mare. Și-au ascuțit vocile, mai agresive, mai plângărețe și, lingușindu-te cât suporti, te trag de mânecă. Ispitit de mântuire, vrei, cu lăcomie, să fii și tu mai bun iar calicul te vede îmblânzit, bucuros că îi vei da și lui, azi îi vei da ceva mai mult, îi vei da tot. Simte că acum ai sufletul fragil, că te ispitește și pe tine veșnicia și ești gata să crezi că, așa chinuit pe cruce, Fiul Omului te va vedea, și te vei îndura, în sfârșit, să-i faci și lui binele, să-i dai ceva, să-i dai tot, așa cum așteaptă și tu amâni iar, din Paște în Paște. Asta ar fi minunea pentru el, să-i lași casa, averea, numele tău și al copiilor. Miracolul din *Săptămâna patimilor* ar fi, de mila lui să pleci din acaretul tău, să vină el la masa ta, să treci în locul ce ți-l păstrează de ani buni în poarta bisericii! Cerșetorul știe că și tu trăiești toată viața în genunchi așteptând, doar așteptând, pomana iertării din mâna lui Dumnezeu.

Milogii dispar cu vremea cum dispărem toți, dar cerșitul reînvie mai convingător, mai pătimaș, să ne țină aproape, pe noi, cei slabi de înger, de smerenia bleagă, muritoare de foame pe toate străzile. (14 aprilie 2003, luni)

RESPIR GREU

Prind clipa cât mă simt și eu bine, mă așez în fotoliu și, să mă aflu în treabă, gândesc cum de respir fără să mă concentrez asupra acestui detaliu banal. Mă întreb și mă sperii cât de vitală e respirația pentru mine, aerul fiind mai de preț decât apa, decât pâinea. Și cum oare inspir, expir, fără să gândesc actul? Mă gândesc și simt deja că mă înăbuș. Respirația n-o mai ia de la sine, s-a lenevit și vrea să o declanșez conștient. Dacă nu gândesc la aer, respirația mi se rărește, iar plămânii refuză să funcționeze singuri. Și numai gândind la ea mi-i rău: respirația e greoaie, nu-i deplină, iar în piept parcă nu ajunge aer destul. Relaxarea mă omoară și intru în panică, precum Sinaitul când își *cobora mintea în inimă*. De ce m-oi fi întrebat cum respir, să-mi stric un reflex firesc?

Aud telefonul. Cineva mă sperie că se oprește apa. Cum o să mă descurc fără apa de la robinet, care și ea curge ca din reflex? Sunt salvat: uit de aer și mă gândesc la apă, cum o să mor de sete! (17 aprilie 1998, vineri)

REFLEXUL FANDĂRII

Ascult muzică și-mi amintesc că, în tinerețe, în camera unde dormeam aveam un difuzor deschis zi, noapte, fiind sursa mea de știri, dar și ceasul cel bun din casă. Începea la ora cinci, cu Imnul, și încheia la miezul nopții tot cu Imnul. Duminica, ce favoare, mă trezea la șase. Dimineața erau minutele de gimnastică, vocea unei femei colerice dictându-mi pe un ton de cazarmă, să deschid larg fereastra, să execut *pentru început*, după număratoarea ei,

să alerg ușor, să mă aplec în față cu mâinile ridicate lateral sau în spate. Vocea se îndulcea cu mici piese la pian, rondo-uri, sonate, de nu greșesc, Chopin, Haydn, frânturi ajunse la mine ca din stele. Nu credeam că cineva se conforma apelului anonimei dar mă întreb și acum ce rost avea momentul dedicat, formal, gimnasticii de înviore. Știu însă că, pentru mine, era micul exercițiu de a intra gata „încălzit” în falsitatea lumii în care trăiam. Mă trezeam, leneveam în pat sub pretextul că ascult muzică, ignorând ordinele. Luam, așa, zilnică lecție de păcălire a vocii autoritare, gardianul sever crezând că mă învioram, pe când eu ascultam muzica. Ieșeam în stradă vioi, plecam la slujbă, păcălind și vecinii, colegii, șefii, făcându-mă că-i iau în serios, după coduri mai grave, fandându ușor în față, în stânga, în dreapta, mutându-mi centrul de greutate la comandă, eu fiind deja antrenat, mușchii mei oțelindu-se după lecția de înviore. Și azi colegii mă salută, după cod, cu gesturi identice de bunăvoință insistent exersate în fața difuzorului.

Continui să ascult radioul în zori dar gimnastica a dispărut. Totuși, bine antrenat, și azi fandez ca din reflex. Fără să mai aud vocea severă, mă fac că alerg, că mă aplec, toate la sugestia pianului doar. Nu renunț la înviorearea matinală pe muzică. Înviorearea are rostul ei! (23 august 2002, vineri)

CUM TRECE SOROCUL

Amân orice, ferm, cu bună știință; amân după grafic, pe calendar. N-o fac pe loc, îngădui o zi, două, de ochii lumii, să pară că mă clatin, slăbiciunea dându-mi finețe și subtilitate. Apoi amân ferm, spre mirarea tuturor. Am început cu mici lecții amânând să iau lumea în seamă, ezitând să-mi arăt stropul de credință, de bunătate, păsuind până și urgența clipei. Așa am ajuns maestrul de acum. Zic: *joi fac ceea ce ezi de ani!* Și, chiar joi, plouă, mă doare măseaua, temeiuri excelente să alung, ce voluptate rară, să las altui veac fapta care, mai ieri, nu răbda zăbavă. Sorocul trece în sec și mă calmez de parcă am și făcut ce-mi jurasem mie, altora. Cât timp amân, simt dezrobirea, înălțarea, cum nici o împlinire nu mi le-ar da.

Îmi ațâț singur orgasmul amânării, fără iubiri ciufute ori trucuri, ca un moale viciu al firii. Și restul lumii amână, dar aici, în Poarta Orientului, arta mea prinde mi-reasmă exotică, rafinament ce atinge culmea: resemnarea cu pocăință în fața ploii, în fața durerii de dinți!

DARURI BOLNAVE

Soția a primit, în ghiveci, o floare mai năzdrăvană, *Anthurium*. Țin la ea ca la un oaspete drag, nu și ușor de îngrijit. Acum e în camera mea, întind mâna și o ating. Frunzele cerate par inimi și trag spre pământ. E lacomă de lumină, ca și mine. Se zice că nu-i bună la ficat, la rinichi; se zice că nu priește omului, însă nici prezența mea nu-i chiar benefică oricui. Să fie un risc? Din an în an ne simțim mai rău, poate din pricina plantei, posibil, dar cum să stârpești cadoul viu? Trăiește bine la noi dacă mi-a umplut casa cu pui. Le merge înfloritor și lor. Și totuși, planta mamă, cea primită în dar, suferă. Grădinarul îmi spune să-i schimb mai des pământul, că și pământul se vlăguește hrănind aceeași făptură, aceeași

viață. El îmi vorbește de plante – eu, egoist, mă gândesc la mine. Aduc pământ de flori și nu uit de îngrășămintele. Cu toată grija, floarea pare să-și fi terminat zilele. Decu-pate după alt tipar, frunzele își pierd simbolul iar floarea, cândva roz, bate în oranj. Dând semne de senilitate, vechiul cadou crește stufos, fără un proiect de viitor. Ajunsă la asfințit, nu renunță la o umbră de vigoare, semeție dată de perceperea aiurea a anotimpurilor, planta înflorind oricând. A pierdut din splendoarea dintâi, azi radiind o estetică stranie care cere alt gust, alți ochi. O udăm, o mai curățim și n-o putem abandona. Cum să n-o iubești când se dă după stăpânii iubitori, ei înșiși ofilindu-se cu fiecare sezon din pricina ficatului, a inimii, a rinichilor, și planta suferind de bolile ei, că nu știi cine pe cine vatămă.

Cu supusă râvnă, *Anthurium* suferă de boala gazdei, cum gazda se stinge de viermele sosit cu oaspetele drag. Și nouă, și plantei, ni se apropie vremea când grădinarul are să ne schimbe pământul. (8 decembrie 2005, joi)

PE CURÂND!

Prietenii mei mor și îmi rămân datori cu un gest minim de politețe, acela de a-și lua rămas bun. El însă mă anunță, printr-un bilet, că vrea să mă vadă ca de ultima dată, înainte plecării sale din lume. Cum să-l refuz? Ne întâlnim, firește, la bar. *Cafea? Cafea. Vodcă? Apă! Vor-bim.* Analize medicale rele, verdict – ciroză. Doctorul îi mai dă o lună, două. Cu voce gravă, îmi zice că *am fost* printre puținii la care a ținut, pe care i-a prețuit. Și mi-o spune așa, în față. Mă las înduioșat de parcă eu sunt cel care va muri. Mă iubea cineva și iar aflu prea târziu. Mă simt ca un ticălos și-i ocolesc ochii. *Mai vrei o cafea?* Mersi, apă! Își mai ia o vodcă. Ce să faci sub un destin crud? Mă îmbrățișează de *adio* și-i citesc dezamăgirea că nu-l cred. Îi spun: *Pe curând!* și uit de el.

Peste un an îl zăresc vioi în stradă. Îl felicit, căinos, că e în viață și-i reproșez că nu se ține de cuvânt. Se supără ca omul sănătos. Ne despărțim: *Pentru mine ești tot mort, adio!* Speriat, întinde mâna: *Mai bine, pe curând!*

APĂ, SÂNGE, LAPTE

Apa rece spală sânge și lapte, două lichide, vitale în magia lor la vedere. Puterea și cunoașterea se topec, se diluează, dispar în apă, în materia dintâi. *Sămânță divi-nă*, apa este început și capăt ființei mele, apa – sângele și laptele pământului, de pe când pământ încă nu era. Prin apă intru-n fire, cu apa firea intră în mine. Ascet în ex-taz mistic te hrănești, cu *arvuna vieții viitoare*, primești *merinde pe calea veșniciei*. Te hrănești cu sânge și apă; te speli în sânge, în lapte; îți iei puterea din apă și lapte. Simbol din simbol, un fluid ce trece din vas în vas; ori-când în vis faci transfuzii cu apă, cu lapte, să te ții în viață – lungă amăgire până la trezirea din somn. Lichidele își trec ființa din viu în viu, când sângele jertfei sarează cu roșul său laptele păcii, cât să stingă fulgerul în nori.

Dimineața uit de toate și renasc firesc în apa de sub duș. Îmi iau porția de lapte la cană, ca profanul revenit pe pământ gata să-mi donez sângele, să-l salvez pe cel dornic să mi-l verse. (14 decembrie 1999, marți)

SFÂNTUL DE LÂNGĂ MINE

Mă obsedează vorba veche: *Nimeni nu-i profet în satul lui!* Și de ce n-ar fi? Că îi știm părinții, bunicii, îl știm cât de becisnic era de mic, l-am văzut ușurându-se prin tufe, am jucat mingea cu el și-l știm din întâmplări atât de umiltoare încât n-ar mai avea nicio autoritate asupra noastră? De ce valoarea nu s-ar impune chiar acolo unde a apărut? N-ar fi mai bine pentru noi? Și totuși! Chiar și eu îmi închipui că, dacă vecinul meu din Calicimea Boțoșanilor ar deveni, la bătrânețe, un sfânt, tot mi s-ar părea dubios și n-aș crede. Cu ce-i mai breaz el? Cum adică, el e *Sfântul* iar eu – același păcătos netrebnic? Eu, care saream gardurile mai repede decât el?!

Așa că vecinul din copilărie nu-i sfânt, nu-i martir, nu-i profet, nu face minuni în casa nimănui, nu ajunge ambasador sau nu știu ce vedetă. E condamnat să fie un oarecare, ca și mine, egalul meu din urmă, nu mai mult. Și atunci, oare, cine-oi fi și eu în ochii vecinului nemernic și pizmaș? (15 august 2003, vineri)

VICIUL CA IUBIREA

Uluitor cum se pricepe viciul să-ți faci binele, să-ți țină partea, și-n clipa fericită, și-n zi de lucru, și la ghinion. Ți-i frate de nădejde viciul când se dă ușor după nevoia ta, după vreme, după om, în răspăr cu calitățile nobile, pârâtele tale virtuți, care fug la cel mai mic ne-
caz, la firava pală de vânt și, rușinate, se fac că nu te știu. Fii convins că viciul e cel mai fidel tovarăș în lumea asta schimbătoare. Bucură-te de vicii și ferește-le de persecuția remușcărilor! Doar viciul îți mai dă pofta de viață, ca speranța morbidă a măștii de oxigen, cu care înfrunți ziua de azi și celelalte, încă una și, tot așa, până la capăt.

Când virtutea dă bir cu fugiții, o pățesc și eu, cum să crezi că din pricina viciului ești în prăpastie, de ce să-l chinui, să-l blestemi cu răutate? Are temei să se plângă de lipsa ta de caracter, de veșnica ta cărtire. În păcatul său, te vrea sincer cu tine, aproape de el. Viciul îți știe visele și se lipește de sufletul tău rătăcit ca iubirea jurată în taină. (3 februarie 2004, marți)

VIAȚĂ SPORTIVĂ

Am amici care, luându-și biciclete, au întinerit, mer-
sul pe bicicletă dându-le sănătate, retrezindu-le pofta de viață. Îi invidiez statornic pentru pilda de voință ce mi-o dau, bobârnac în nas, deși văd că nu coboară din mașina lor mai deloc, bicicletele ruginind prin magazine. Dar eu, suflet rău și palid în obraji, deși nu știu să merg pe bicicletă, le pizmuiesc viața sportivă când le văd în ochi sclipirea optimistă ce mie îmi lipsește de ani. Cât ne strângem mâna, le simt tonusul energetic dat, neîndoios, de pedalarea îndelungată, în forță, pe drumuri de țară, pe sub poale de pădure, în amurguri sângerii, cu grătare și bere pe la picnicuri până seara târziu, alături de copii, de soții. Cum să nu-i pizmuiesc: în fantezia mea, ei pedalează fără încetare, cu toată familia, pe cărări de pădure, în aerul ozonat, pe acolo pe unde eu, cel fără bicicletă, nu voi ajunge.

Ros de invidie, mă bucur pentru amicii viguroși care merg pe biciclete. Pizmuindu-i, am și eu viața sănătoasă la care am visat!

SCRÂNTIM PĂRERI

Vorbesc mult, pătimăș, despre fapte străine mie. Cei din jur mă ascultă ba mirați, ba stupefiați, și am revelația riscului de a fi crezut, de a-mi fi convins amicii că, așa cum vorbesc eu, așa-i bine și mă tem că le-am scrântit părerile, că lumea lor nu mai este ce era pe când tăceam. Mă întreb dacă-i cinstit ca ei să creadă ce cred și eu despre umbra iluziei trecute prin față și pe care nu dau doi bani. În sinea mea știu că e o crimă să-ți silești fratele să repete ce zici tu când, gândind altfel, de capul lui, ar avea altă părere, fie și greșită. Limba ta de șarpe snopește fără vânătași, ca eu să mă supun, s-o iau pe o cărare și nu pe alta, nu pe aceea pe care, singur, nu m-aș fi dus.

Sub pretextul că le vreau binele, îmi *imbrâncesc* amicii cu surâsul, cu vorba, să-i mân spre binele meu. Încă lucid, admit să mi se arate căile, dar este o canalie *omul de bine* ce-mi dă brânci într-un sens, în altul, chiar dacă așa mă ferește de prostia mea care-s gata s-o fac cu tot elanul. (12 iulie 2004, luni)

ENTUZIAST CÂT PISICA

Entuziasmul – falsul ce nu-l pot imita. Ai zice că fer-
voarea-i spontană, te naști cu ea, buboi abia vânaș clipa să se dea în vileag. Entuziasmul, omenesc altfel, (nu știu pisici zăltate), îmi dă greață cu vertij. Asta – azi dar, când-va, ce încântat aș fi fost să tresar înviorat măcar la Paște, la Crăciun. Când exaltații îmi par grotești în animarea lor, nu m-ar bucura învierea mea, n-aș jubila aflând de Învierea altuia, și nu de aici își iau oxigenul prăpăstioși ca mine. Sinceri să fie și tot nu i-aș crede. Eu, sălbătici-
tul, treaz, la pândă, nu caut mântuirea lumii, nu râvnesc mântuirea mea.

Scepticul nu disperă, n-are decepții și o sfârșește senil. Suicidul pare gestul exaltatului tânăr, al optimistului speciei brusc ruinat în iluzii: nu credea că soarta îl persecută anume pe el, *alesul*. Eu nu-s din rasa entuziaștilor. Vrând să arăt avântat, încrezător, mă fac de râs. Rușinat, sufăr în tăcere când entuziaștii, zălțații, au ghinion, iar unui cătrănit ca mine îi merge bine. (8 septembrie 2000, vineri)

MIȘELUL DE VECIN

Un amic e încântat că în America, în Germania, în lumea civilizată, dacă îți schimbi mașina veche, vecinul cheamă fiscalul, poliția, mă rog, nu tace complice ca la noi. Și poliția vine! Îmi amintesc că înainte de '89, când mă mutasem dintr-o casă în alta, nefiind taxiuri mari, pen-
tru mobilă, nici firme particulare, am apelat la o întreprindere de transport. Seara, pun lucrurile în camion și ajung la casa nouă. Descărcam, zoream să nu depășesc orele plătite, când apar doi milițieni și-l iau la rost pe șofer. După ce văd ei că este în ordine îmi spun: *V-a reclamat vecinul iar șeful ne-a trimis să verificăm!* Și în regulă fiind, nu mi-a picat bine, ca nou venit, să mă știu pândit și că vigilenții nu ezită să cheme miliția. Împins de lașitate, mă autodenunț. Eu n-aș face gestul, chiar să fiu sigur

că acel șofer, cărând mobilă, calcă legea. Nu contați pe mine, pe conștiința mea, eu nu-mi voi denunța aproapele când se descurcă și el cum poate. Și așa, când aud de poliție mi se ridică părul *de frică* să nu fiu prins, *de mânie* că îmi ia banii și mă pune pe mine să pândesc tâlharul. Poliția, Statul, să conteze doar că-mi plătesc dările. Le plătesc de silă! Dau bani, plătesc să nu-i bănuie de mișei pe vecinii care mă pândesc și ei. Să-i prindă poliția fără să aștepte s-o fac eu, și să-și caute ea delatorii. Plătesc poliția tocmai să am despre tine, vecine dragă, gânduri bune, să nu-mi otrăvesc somnul cu pânda, așteptând să-mi faci vreo mizerie.

Așa-i! Voi afla îngrozit, că eu, perfid și naiv, am trăit lângă ucigaș, lângă violatorul de bătrâne. Ce bine că n-am știut, că nu mi-am bănuie, cu frică, toți vecinii, zi și noapte, până când unul, exasperat de pânda mea, totuși, s-a lăsat prins! (21 februarie 2001, miercuri)

LUMEA LUI LEIBNIZ

Explic răbdător, cui mă ascultă, de ce nu-i bună lumea, de ce n-are viitor, explic până în temeiul ei profund și grav. Explic de ce-i normal să nu existăm și, de-am exista, lămuresc eu, de ce am fi ca și morți! Dar, peste explicația mea exactă ca o aporie fără cusur, lumea asta absurdă există, eu însumi exist în răspăr cu paradoxul care-mi ia aerul, anume să-mi facă în ciudă. Exist într-o agonie atât de vivanță, încât într-o bună zi voi muri cu dreptatea în mână. În spatele conspirației ce face ca realul *meu* să nu respire este o mașinărie secretă, de neaflat, care mă sabotează făptuind tot ce dorește peste orice logică. Te întrebi cum lucrează realitatea și tu, om întreg, nu te dumirești. Altfel, peripeția nu are rost de n-o pricepi, de nu pipăi tu minunea din vintrele tale. Te străfulgeră gândul că lipsa de pătrundere a miracolului în care exiști, mirarea ta, ți-s date pentru câțiva ani, cât ești lucid. Până intri și tu în șirul celor ce-au aflat cifrul, care știu taina. Până afli și tu ultima subtilitate. Până când, pe deplin senil, te vei trezi mușchetarul ipocriziei împotriva căreia luptai. Vei lămuri pe alții, mai tineri, cum trăim noi în *cea mai leibniziană dintre lumi*. Vei fi crezut, ascultat, și nimeni nu va râde de tine, cum iei tu în răs alți știutori. Senili, vom continua să ne întâlnim pe stradă, ne vom saluta cu respect. În jur va fi liniște, o liniște spartă doar de panica rebelilor. Contând pe îngereasca lor neînțelegere, contând pe sărăcia lor în duh ca pe o comoară, răzvrătiții tineri încă nu intră în jocul nostru.

Nu accept tâlcul lumii în care trăiesc. Nu accept tâlcul altora, când eu plutesc în deplin absurd. Nu vreau adevărul pe care toți senilii îl știu din tinerețe, când eu încă mă pot înșela și singur... (14 iunie 2000, miercuri)

CU MĂNUȘI

Vorbim în stradă de-o oră, e noapte și, la plecare, în semn de armistițiu, el îmi întinde palma ținută în buzunar, fierbinte, ecorșată, umedă. În beznă, mă sperii că-i plină de sânge din transfuzii ilegale. Mi-aș retrace mâna dar e târziu, m-a pătruns prin dermă gustul dulceag, de bârlog în hibernare și, cum mi-am desprins palma din strânsoare, simt răcoarea serii, pe pielea mea uscându-se ocna sudorii lui. Vreau amăgirea, mint și eu, cu milă,

dorind răul celui flatat în față. Zâmbesc și evit vorba sinceră ce-mi sare în beregată, câine flămând. Atacul mi-ar sfâșia și minima onorabilitate de pe chip. Cu vitalitate, el mă înșală și mă supun, eu parcă asta sperând. Respir ușurat: da, am scăpat! Bine că am mințit, e și el om de lume, știe jocul! Cu ultima vlagă de sub ascultarea mea, îl trădez printr-o caldă îmbrățișare ostilă.

Nu-i sănătos să dau mâna. Mă port cu mănuși cu oamenii, bat palma cu ei și, acasă, scârbit de slăbiciunea mea, îmi lepăd pielea cu mănușă cu tot. (18 ianuarie 2005, marți)

FĂPTUIESC RĂUL

Generos, fac binele și, ca alicea traversând rotund pământul, îl aștept să mi se întoarcă în spate. Dar, perfect ținut, binele mă ocolește atent, cu prudență, mai de vreme, mai degrabă, fără să șovăie. Pe când, blestemăția făcută de mine și slobozită în stradă îmi sare înapoi în cărcă, revine acasă precum fiica cea răsfățată a biciului părintesc. Făptuiesc răul, așadar, și răul se prăvale peste mine. Să ucid străinul, să-mi otrăvesc ruda sunt, desigur, căile de a mă sinucide printr-un ritual prelung, ocolitor. În furtuna iscată de mișelia mea, răzbunarea celorlalți mă copleșește precum bunăvoința farului ce luminează țărnul, să văd stânca doar după ce îmi sfarmă barca.

Răul lumii nu întârzie, nu obosește și nu se stinge! Mă bizui pe vrăjmășia ei, virtute ce nu slăbește prin generațiile calcinate de urgia sorții. Și încă mai tremur să fac răul: blazat și leneș, mă răzbun, așa, de ochii lumii, fără tragere de inimă, să nu par momăia ce se lasă călcată de oricine. (9 iunie 1999, miercuri)

FINANȚĂRI ILICITE

Doi boschetari, îmbrăcați în țeale culese de prin tomberoanele de gunoi, nățărăi pe care cu o zi în urmă i-aș fi ucis chiar eu, să scap lumea de scursori, trec strada prin fața mea vorbindu-și. Unul zice: *Vine sfârșitul lumii și nici nu știi când vine!* Rostise fraza cu aerul că aflase ziua, ora, iar jigodia de amic avizează cu calm, tot ca un proroc: *Da, știu!* M-am speriat! Cum să-i ignori pe dăruirii cu har ai sorții, cum să n-ascuți clarvăzătorii de felul acestor haimanale? Cine să știe mai sigur când vine apocalipsa și Judecata de Apoi, după care se vor arunca iarăși zarurile? Cine să știe mai sigur decât vagabonzii înșelați de cacialmaua acestei vieți, otrepe veșnic la pândă, cu urechea ciulită, să prindă zvonul cel bun, gata s-o ia de la capăt, cu elanul proaspăt al altei șanse de început, al unei noi ratări deja prorocite.

După profeția clară a sfârșitului lumii, prorocii s-au repezit la chioșc să ia o sticlă de vodcă. Banii, ce vă mirați așa, i-am dat eu: prevestirea, să te ajungă, cere să investești!

MEMORIALUL NOPTII

Mă copleșește neliniștea că noaptea-s altul decât ziua. Cu cât încerc să adâncesc bănuiala, risc să cad în capcana *straniului caz al dr-ului Jekyll* și mă întreb dacă mărturia lui Stevenson e tot ce-i de spus pe seama hăului din noi, pe seama piesei ce o jucăm de două ori pe zi. Robit de

pascalianul *Memorial* de noiembrie, rezist tentației de a mă pierde în opisul nopților cu cruce neagră în calendar, când castul se dedică pierzaniei sale ori, ostil sieși, urcă trepte spre Cer. Nu știu pe cineva să fi suferit schimbarea, tot așa de fermă, și-n amiază. Cerbicia, potrivit mie din clipa trezirii, se ogoiește uluitor spre amurg până dispăre, discretă, în miez de noapte. Aș vorbi mai degrabă de ușurința căderii mele spre seară, când cedez plăcerii prigonite toată ziua, luându-mi parcă premiul de merit pentru rușinea virtuții suportate cu greu pe lumină, cu martori. Căderea o grăbește griji ce abia dădeau mugur în clarul de senin, dar care devin coșmar de cum ațipesc. Eclipsa lunii naște himere în așternut și iubesc/urăsc neomenește. Actele din poala beznei nu-s tocmai de laudă iar noaptea, bunul sfetnic al altora, pe mine mă înșală copios. Pe lumină, reneg legământul negru, să nu mă rădă lumea.

Și eu fac noaptea fapte care, ziua, n-aș crede că le fac. A doua zi, cum dau zorii, uit de păcate și-mi jur că nu le voi repeta. Seara deja sunt altul, mai bun celui de dimineață, și n-am motiv să ascult de slăbănogul de peste zi. E seară și scriu cum nu-mi voi împlini noul jurământ făcut pe lumină. Scriu că rușinea de mine însumi, eșecul din noaptea asta, mă va face să ocolesc, cu un surâs, oglinda zilei de mâine. (23 noiembrie 2004, miercuri)

LEAC PENTRU COȘMAR

Cu dragăstoașă apatie, trupul, leșul, ne este deseori mai bine tratat decât sufletul, în vorbe de alint, cu mângâieri rare, îmbăiat cu dulci fasoane, *iubițel* și *iepurăș*, iar el, lehamățit de atâtea dezmiardări în răsfăț cum răsfeți seul cu osânză, cade la pat de parcă alintul îl supune la un efort de martir. Ne întoarce, de fapt, același sentiment debil, pe atât de grav și firav pe cât ar muri dacă nu i-am fi alături cu tandrețea noastră lălăie. Am și eu boli de tot felul, boli adunate, prin ani, cu lăcomie – fobii, obsesii. Perfecționist de felul meu, consult doctori, iau pilule, fac băi, m-am și căsătorit cu o farmacistă, și tot n-am scăpat.

Apelez acum la vrăjitori, la talismane, iar Emile Mouchamp mă ghionțește, pentru a uita de coșmar, să-l povestesc des în fața closetului, pe îndelete, în detaliu. Cum nevoia mă presează ca pe orice ins persecutat de prostata sa iubitoare, zilnic am lungi cuvântări răcnite în closetul primăriei, instituție unde lucrez pentru o vreme. (21 martie 2005, luni)

REȚETA NEMURIRII

Păcatul obscur al speciei mele pare valoarea dată semenului ca individ, prețuit în exces, indiferent de rang. Când se întâmplă să moară vreunul dintre noi, un nătâng oarecare, obișnuim să plângem la căpătâiul lui: *Vai, vai, a murit Icsulescu, marele Icsulescu* (cum să fac să nu ating simțirea acestui mare Icsulescu!), *ce teribilă pierdere pentru omenire!* Am rafinat și arta necrologului, pentru exemplarul de neînlocuit, necrologul fiind unicul cadou făcut de contemporani. Pe câtă vreme la furnici, bunăoară, e simplu: moare furnica, îi lasă rămășițele în drum, suratele trec pe alături, spre ținta unde vroia să ajungă și răposata, și-și văd de grija lor. Neamul, ca întreg, trăiește prin ceilalți și cine să plângă individul evadat în moarte?

Prețul delirant și ipocrit, pus pe un mort, este leșinul comun ce ratează învierea speciei de mâine. Cu o jale trucață, și voi veți plânge că, murind, *Oprea, scârba de Oprea* a luat cu el, pe veci, rețeta nemuririi noastre, a celor încă vii! (7 iulie 2003, luni)

OBICEIUL TRECERII NOPTII

În pragul somnului, înduioșat de mine însumi, socotesc că obiceiul trecerii nopții, de a dormi și de a-ți aranja trezirea în ziua următoare, întotdeauna cea mai grea din viață, este lucrarea ce se apropie, în mic, de îngrijirea pentru moarte, anume moartea ta. Așa cum nu-s îngrijorați mișei unde vor înnopta, tot așa n-au teamă când îi va găsi moartea, ce dezastru vor lăsa în treburile lor pământeste, cei vii rămânând să le deznoade cum s-or pricepe. Este un fel de a dăinui ca un nesimțit și după ce dispari și tocmai despre asta vorbim! În preajma serii cântărești câștigul zilei ca și trecute, îți înșiri în tihnă gânduri pentru mâine, bei cana cu lapte; iei alte pastile decât cele din zori, îți faci culcușul în așternut proaspăt, ingenunchezi rostindu-ți rugăciunea și te culci ademenit de visul amânat peste zi. *Somnul e moartea vieții fiecărei zile.* Preparativele, multe, puține, au asemănare și în tabieturile pentru trecerea morții. De la o vârstă îți tot faci numărători și renunți, silit, la zeci de proiecte să salvezi până la capăt măcar unul, visul tinereții tale; poate îți cumperi din vreme sicriul, nu lași pe capul rudelor și corvoada asta; păstrezi un rând de haine bune, cum ții pijamaua de dormit în casă străină și te gândești la praznic ca la ospățul de nuntă...

Te spovedești des. Îți faci testamentul. Te ții să nu păcătuiești primejdios, să ajungi cu sufletul curat dincolo. Îți cauți atent locul de groapă, ca și cum vei rămâne viu în ea, loc ferit de umezeală, sub alea cu salcâmi în floare, unde-i mai plăcut. Făcându-ți cruce, stingi lumina, închizi ochii. Griji dureros de grave dar din care uiți ca omul, ce act ratat, uiți să pui deșteptătorul să te trezească, să reînvie pentru cea mai grea zi din viața ta! (14 aprilie 2004, miercuri)

RELAȚII INFERNALE

Relația mea cu banii este infernală: nu suport să am bani, nici să n-am. E o relație modernă, ambiguă, se zice, de frăție/vrajbă, dată de efortul lucid de a fi și eu în rând cu lumea, simultan cu sila viscerală, nepotolită. Pofta lacomă mă aruncă în rahat, între mizerabilii miliardari de azi, îngropați și ei până în gât în banii visați de mine – visați zi și noapte. În vise tac cuminte: acoperit cu rahat respir, ca miliardarii, aer luat pe credit. Când am bani, îi simt murdari, plini de urmele celor ce i-au folosit în știute, neștiute mizerii lumești. Banii îmi par excremente (așa îi văd și-n vis) care, sublimite, simbolice, îmi spurcă mâinile cu un jeg trainic.

Diabolici, banii! Dar când n-am, sunt umilit, un nimic, și-s gata de orice mârșăvie să fac rost, să-i am în buzunar. Banii îmi spurcă hainele, spurcă tot ce ating. Jegul lor bolnav, molipsitor, trece în aer, în vise, în cumpărături, încât și parfumul cel rar, moscul, mie tot a bani îmi miroase. (13 martie 2006, luni)

Fragment din cartea cu același titlu, în pregătire

Orientul însetat de Occident

Pentru aceia care au cunoscut climatul de izolare din dictatură, ba chiar și-au format un apăsător complex al străinătății, este un fapt uimitor să remarcă internaționalizarea, pe zi ce trece, a României, intrarea ei firească în spațiul globalizării mondiale. Ba încă mai ciudat este să constate că procesul acesta a început mai demult, încă din mohorâtele zile ale anilor '80. Trăiesc lângă noi, de zile bune, oameni de alte etnii, de alte confesiuni, pe care nu am ajuns să-i cunoaștem, să-i iubim (căci iubirea înseamnă cunoaștere, dar și invers). Ei s-au format ori s-au maturizat sub ochii noștri, sub protegierea noastră, lăsând tot ce au avut îndărăt, pentru că o soartă fatală i-a făcut să nu se mai poată întoarce în țara lor de origine. Inevitabil, ei ne privesc, ne judecă, pentru simplul fapt că nu pot să nu ne observe societatea, obiceiurile. Prin ei căpătăm o nouă, tulburătoare, dimensiune, realitatea știută de noi, fie și banalizată, se schimbă sau se precizează, își întărește contururile, văzută și prin „ochiul altuia”. Se întoarce la noi, îmbogățită, făcându-ne să ne mirăm că România a dobândit, fără să observăm, o dimensiune internațională, precum o mamă ocrotitoare, care a permis multor frați întru umanitate să-și înceapă aici o nouă viață și să se desăvârșească într-un spațiu paralel, discret, umbrit, ascunzând adesea drame, complicate procese de conștiință, o înaltă demnitate.

Sunt gândurile care m-au năpădit la lectura volumului *Frânturi de visuri spulberate*, Baia Mare. Ed. Proema, 2008 (tradus din arabă de George Grigore și Mazen Rifai, frumos ilustrat de Sarah Shamma), semnat de sirianul Mazen Rifai, jurnalist stabilit de mai multă vreme în țara noastră. Este o culegere de tablete literare compuse în ample perioade lirice, într-un registru al sentimentalității mergând până la melodramatic, marcate de vechea tradiție a Orientului, dar și de un dinamism al percepției specific jurnalistului profesionist, atent la evenimente, prins de freamătul cotidianului.

Citind aceste tablete sentimentale, aflate la confluența dintre proză și poezie, nu poți să nu remarci forța tradiției de a se păstra în actualitate, căci scrisul compatriotului nostru arab face dovada asumării unui mod milenar de a simți și de a concepe literatura. De aceea, în judecarea

unor atari producții, prudența este în cel mai înalt grad necesară. Nu vom găsi în ele ceea ce așteptăm, în sensul că un român, un european ar fi descris faptele petrecute cu totul altfel, cu belșug de amănunte. Aici însă aflăm mai cu seamă trăiri postfactuale, reacții, raționamente, meditații, multe atribute ale persoanelor și situațiilor, o narațiune sobră, contrasă la maximum. Și totuși, în pofida codului narativ total diferit de tradiția noastră, literatul are motive să vibreze emoțional: de pildă, odată cu lectura scrisorii mamei muribunde, adresată fiului ei ca un prețios, inestimabil memento, în care Orientul pulsează cu tot ce are el mai frumos. Chiar dacă în această scrisoare totul este ritualizat, iar sfaturile se prezintă ca o colecție de maxime, ca un tezaur al unui bilanț sapiențial colectiv, însăși alegerea și cadența acestora sunt cu adevărat impresionante. *Scrisoarea unei mame* transmite o trăire de ordinul sublimului, fiind o odă închinată iubirii și demnității umane atemporale, a căror măreție este reliefată de moarte, ca de o ramă a perfecțiunii: „Știi că tu, acolo în străinătate, te chinui ca să te îmbogățești, de aceea îți spun că bogat este cel bogat sufletește; bogat nu este cel ce are mai mult, ci cel care are nevoie de mai puțin.

Leul nu este regele junglei pentru că rage, ci pentru că are mândria de a nu lua prada altuia, oricât ar fi de înfometat.

O, Mazen, să nu te amăgească viața, căci, oricât ar dura, tot scurtă este, iar casa în care vei locui după moarte trebuie s-o construiești dinainte (...) Nu implora niciodată un om josnic, care umilește și înjosește, nu te bucura nicidecum de răul altuia. Uită-te cu ochi de albină și nu te uita la oameni cu ochi de muscă, fiindcă vei afla doar mizerii. (...) Dacă oamenii te critică, bucură-te, căci doar în pomul cu roade se aruncă cu pietre. Nu încerca să îndrepti lumea, căci prin pierderea răului și a minciunii nu vom deveni mai cinstiți și deosebiți. Să știi că norii, cu cât sunt mai negri, cu atât este mai aproape ploaia”.

Scrisul lui Mazen Rifai este impregnat de emotivitate, de sentimente contradictorii, de la bucurie până la deznadejde. Sentimentul dominant este melancolia adâncă, devenită sfâșiere lăuntrică. Există o pedagogie a plânsului, prin care eroii se desprind de adolescență, își pierd

inocența, se maturizează. Tatonarea drumului drept în viață, condiția exilatului, năzuința de a trăi respectând legile, scrise și nescrise, de a cinsti ideea de umanitate și dreptatea, eșecul sentimental, primejdia pierderii identității, conflictul dintre generații, farmecul de neînlocuit al vieții de familie, iată numai câteva teme, mult mai multe decât s-ar putea crede că există în numai 12 bucăți scurte, poematice, concentrate, cu o intrigă esențializată. Perspectivele adoptate sunt diverse, naratorul scrie întotdeauna la persoana întâi, dar numai uneori el se confundă cu autorul. Alterori, protagoniștii sunt, evident, diferiți, femei rănite în dragoste, oameni aflați la o răscruce a vieții, la spital sau închisoare, ca urmare a exceselor căroră li s-au dat, ori a ilegalităților comise. Sunt monologuri ce reiau, la nesfârșit, pildele existenței, problematizând și căutând ardent izbăvirea în plin profan, fără să se împiedice de acesta – existența fiind privită ca o ocazie de a învăța și de se perfecționa.

În prim-plan sunt mereu lucrurile simple ale vieții, cum ar fi sacralitatea vieții de familie: „În dimineața unei sărbători, pe când rumega amintiri din copilărie, îi veni în minte cum se aduna familia pentru rugăciune, cum veneau rudele în vizită, apoi dulciurile, jocurile și cadourile...” (p. 28). Este bine surprinsă elementaritatea celor câteva componente ale destinului uman, poezia existenței: „În țară, plecarea peste granițe era un vis cu un gust deosebit și o mireasmă anume, care învăluia băncile școlii. Plecarea, pentru ei, era o aspirație, o sfidare, o fugă, o ieșire din obișnuit” (p. 25). Destinul lui Munir a fost acela de a sosi în România, la studii isprăvite cu succes, apoi de a reveni la noi după Revoluție, de a pune pe picioare o afacere de succes, fără a-și putea însă ogoi astfel dorul după pământul natal (*Mama nu va uita niciodată două zile...*).

Iată corupția, gropile, sentimentul zilnic de măcinare, creat de lupta pentru câștigarea existenței: „Ce vină are dacă și corupția este limba acestui timp și singura cale de a continua să câștige rapid?” (p. 35). O problemă de contabilitate îl macină pe erou de dimineața până seara. Apoi „un hârtop făcu mașina-i să geamă și să se vaite. Geamătul ei îl scoase din reverie. Înjură și blestemă din cauză că ieri a cheltuit – cât a cheltuit – cu repararea ei, fiindcă taxele pentru aceste drumuri blestemate cresc, pe măsură ce cresc și gropile din ele. Dar taxele de drum nu sunt singurele pe care le plătește fără să aibă vreun folos. Multe, multe sunt taxele pe care trebuie să le plătească. Să nu mai vorbim de așa-numitele taxe pe sub masă”. În mod neașteptat, zbciumul unei zile de muncă se transformă în reverie poetică: „După a cincea întâlnire, fața i se luminează de bucurie: o nouă barieră peste care a reușit să sară. Dar până când va continua să sară peste bariere? Săritul peste formule o să rămână sigur? Acestea sunt întrecerile la sărituri pentru cine vrea să rămână pe terenul de joc, iar cel ce a ales să se retragă nu mai are niciun loc în acest joc și niciun premiu” (p. 37). Este intuiția autonomiei omului, nevoit să-și câștige existența, dar conștient că ar dori cu totul altceva, că este cu mult mai mult decât atât (decât un simplu lucrător pe câmpul existenței). Cu un real simț plastic este redat drumul de întoarcere acasă de la slujbă, cu soarele apunând după clădiri și aglomerația din trafic. Finalul – un somn binecuvântat – aruncă o rază de speranță, un strop de tristețe și o poetică vibrație peste toate

fărămiturile zilei: „Se visă ca fiind o pasăre ce zboară pe deasupra tuturor vaietelor. Așa-i trec zilele precum lumânările, stingându-se una după alta, lăsând în urmă o dără lungă de întuneric. Se stinse și lumânarea de azi, în timp ce el sforăia într-un somn profund” (p. 38).

Condiția înstrăinatului, creionată din câteva linii esențiale, ascunde o infinită durere: „După ce a trecut perioada gravă, Munir a simțit din ce în ce mai tare nevoia de familie și de rude. I-a sunat pe ai lui și le-a spus de hotărârea sa de a se întoarce și de a se așeza la casa lui. Reacția lor a fost zguduitoare! A simțit din vorbele lor că întoarcerea lui este o adevărată problemă. Nefiresc, au început să dea nenumărate telefoane, căutând să afle cauzele hotărârii sale. (...) A aflat că, prin plecarea lui, a căzut din cuib într-o mare de nenorociri și grozăvii (...) După aceasta, Munir s-a hotărât să nu se mai gândească vreodată la întoarcere. Azi, în pragul vârstei de patruzeci de ani, a constatat că este dependent de străinătate și că rămânerea aici este singura opțiune care i se oferă: fără familie, fără urmași. (...) Munir este unul dintre îndurerații străinătății: unii dintre prietenii săi s-au topit printre români, lepădându-și dorul la aeroport, găsind liniștea lor și a celorlalți; alții au rămas între două ceruri și două mări, corăbiile lor fiind lovite de valuri de sentimente de teamă, de uimire, de neliniște, de dor de țară, de rătăcire pe tărâmurile străinătății. Aceștia sunt victimele; călăii sunt cei ce iau hotărârile în guvernele arabe, care nu se îngrijesc de condițiile de trai ale cetățenilor lor, ceea ce îi silește să plece, să emigreze, căci sărăcia în propria-ți patrie înseamnă străinătate” (p. 29–31).

La închisoare este un solilocviu despre dreptate, lege, drumul în viață. Niciodată nu este prea târziu să deprinzi binele, să te purifici sufletește: „Și tu, fereștrică înaltă, cât ești de urâtă! Dar cât ești totuși de utilă, așa, împodobită cu gratii, cum ești!” O bucată asemănătoare este *Pe patul de spital*, în care protagonistul rememorează, după o serioasă operație, evenimentele care l-au condus la decăderea sa spirituală: „Amintiri terifiante fac lacrimile să curgă ca dintr-un izvor. Judecata de sine începe” (p. 85). Accidentul îl face pe Rami să se judece pe sine însuși și să-și facă un bilanț existențial. Cu luciditate și benefică necruțare, este creionat profilul psihologic al celui robit banului, insensibil la valorile umane: „I-a intrat în reflex disprețuirea celor din jur, care, pentru el, erau ca și inexistenți. Felul lui de a fi era doar să înșele, să păgubească pe alții. Simplu și eficient. (...) La Rami, bunătatea nu are niciun loc, idealul nu există decât în mintea unor visători, a unor poeți, filosofi, însă în viață nu are ce căuta. Pentru el minciuna este filozofie; fățarnicia – un stil de viață; sfidarea lumii – înțelepciune. Pentru Rami, înțelepciunea înseamnă a nu se ține de cuvânt, oscilarea – o strategie, ocolișul – drumul spre izbândă. Falsificarea adevărului este în ochii lui o dovadă de geniu, iar minciuna este credința cea nouă” (p. 88).

Una dinc ele mai complexe tablete este *Fiica mea, Sara*, care pune problema identității culturale a celui dezrădăcinat, a alegerii ce se impune în viață. „Mă întreb, ca în fiecare dimineață, cui aparțin: rădăcinilor mele sau realității trăite” (p. 91). Viața personajului este un teren al interferențelor, ceea ce o face mai grea de sens, dar și mai complicată. Căci, în vreme ce prietenul său Sadiq și-a izolat

copiii, care „nu cunosc din acest oraș decât câteva clădiri: casa, școala arabă, casele prietenilor arabi, locurile de cumpărături”, naratorul și-a lăsat copiii liberi, „după ce au învățat libertatea de a alege și după ce au fost inoculați cu fel de fel de obiceiuri”. Urmarea? Imamii, atunci când le-a cerut sfatul, l-au acuzat că și-a stricat copiii și că va plăti un preț mare atât pe lumea aceasta, cât și pe cealaltă”.

Aceste întrepătrunderi culturale creează o rețea din care eroul nu poate ieși deocamdată. Ea însă oferă o largire a câmpului mental, o multiplicare a opțiunilor posibile, o mai mare flexibilitate, ca și un sporit simț al responsabilității. Autoironia discretă dă aici seama de o maturizare indubitabilă, de o sporită știință a așezării în lume: „Chiar la puțin timp după venirea mea aici, aveam în minte că noi suntem un grup de bărbați orientali care nu greșim și ale căror decizii sunt juste întotdeauna. Dacă nu puteam să le punem în practică, atunci de vină erau ceilalți, despre care aveam întotdeauna ceva de comentat. Au eșuat fie ca indivizi, fie ca grup sau ca sistem. (...) Mi-am dat seama aici că sunt un om obișnuit, cu puține cunoștințe, cu experiență limitată, cu o gândire simplă, foarte

suspicios. Nu am încredere în ceilalți și le minimalizez posibilitățile care nu mă satisfac” (p. 92). Eroul își sesizează adevărata dimensiune, precum și fragilitatea, devenind astfel mai realist, mai uman, iar faptele fiicei sale, cu care nu este de acord, îl întorc spre origini, spre steaua polară a tradiției. Va putea să-i insuflă copilului său idei superioare, să-i asigure o bună introducere în viață? Finalul rămâne deschis, semn al complexității vieții ce se cere trăită, meditată, asumată. În mod simbolic, volumul sfârșește prin câteva întrebări fundamentale.

Construcția pieselor, evident orientală, se dispensează de o intrigă structurată conform exigențelor prozei, dar evenimentele se ghicesc, mai bogate decât o arată succintele hașuri, căci stau la temelia problematicii dezvoltate. Viziune jurnalistică, dar și poetică, sapiențialitate de factură răsăriteană – trăsături îngemănate în aceste mici texte, ce caută, cu neostoită vigoare, iar și iar, sensul vieții și ne înfățișează un Orient însetat de Occident, de larghețea și relaxarea cotidiană a acestuia, fără a uita însă, cu acea naturalețe a credinței, tipic răsăriteană, că totul e trecător și că s-a ivit doar spre a se retopi în sânul existenței unice.

Dana PINTILEI

José Ortega y Gasset: Studii despre iubire

Cartea *Estudios sobre el amor* (*Studii despre iubire*) a fost publicată inițial în 1939, la Buenos Aires. Eseurilor din perioada 1926-1927, filozoful le-a adăugat altele, înrudite ca temă, sau complementare pentru a putea fi reunite într-un singur volum. Ideea centrală a cărții constă din analiza vieții umane ca realitate radicală; umanul apare însă condiționat de dualitatea sa: feminin și masculin. De aici derivă toate considerațiile pe care autorul le face despre specia umană, stimulii vitali, principiul atracției, efectul hipnotic, prototipurile frumuseții, succederea generațiilor și destinul istoric.

Ideea l-a preocupat aproape constant pe autor, având credința că *eroticul a fost supus mereu unui regim de ocultare*, iar acest lucru, sporindu-i misterul *ipso facto*, i-au determinat pe neinițiți să adopte teorii convenționale, care astăzi își demonstrează lipsa de fundament. Ortega combate astfel faimoasa teorie a cristalizării la Stendhal, concepută pentru a-și defini concepția despre dragoste. *Dacă în minele din Salzburg se aruncă o ramură de arbust și aceasta e recuperată a doua zi, ea apare transfigurată, pentru că s-a acoperit de cristale irizate care fac din ea o minunată broderie în relief*. Potrivit teoriei lui Stendhal, așijderea ramurii de arbust, suflul apt de iubire supune reprezentarea iubitei aceluiași proces. Imaginea reală se transformă cu irizații creative și imagine pe care îndrăgostitul i le atribuie în funcție de necesitățile iubirii sale.

Iubirea nu este cristalizare, adică iluzie. Dacă înțelegem exact metafora de la care a plecat Stendhal, putem spune că întreaga noastră existență mentală este *cristalizare*, pentru că „*nu există nimeni care să vadă lucrurile în realitatea lor nuda*”. După teoria cristalizării, a iubi

înseamnă a te înșela. Or, Ortega y Gasset contracarează printr-o altă idee: iubirea dezvăluie ființa fundamentală a persoanei. *Așa cum suntem așa și iubim*. Din acest motiv, putem găsi în iubire simptomul cel mai decisiv a ceea ce este o persoană. Toate celelalte acte ale omului ne pot înșela asupra adevăratei sale naturi, dar în iubire ni se dezvăluie caracterul său cel mai intim. Preferința erotică va trăda mereu ființa radicală a individului.

Având în vedere multitudinea formelor pe care le deține vocabula *iubire* (*iubirea* pentru o femeie, *iubirea* pentru Dumnezeu, *iubirea* de patrie, *iubirea* de artă, *iubirea* maternă, *iubirea* filială, *iubirea* de știință), filozoful preferă termenii de *îndrăgostire* și respectiv *dezîndrăgostire*. Acesta din urmă este inventat de Ortega tot în contextul refutării teoriei cristalizării, pentru că Stendhal își propune mai mult să explice eșecul iubirii, deziuzia entuziasmelor ratate, nu îndrăgostirea.

Îndrăgostirea provine dintr-o concentrare volitivă și extatică a atenției asupra obiectului iubit. Conștiința atenției poate fi imaginată ca spațiu propriu al personalității noastre. Pentru că „*nimic nu ne definește mai exact decât regimul nostru atențional*”. Puterea magică a obiectului

iubirii se definește în raport cu perspectiva deformată a atenției noastre. Se cuvine aici să includem și diferențierea pe care o face filosoful în cazul atenției. Există o atenție activă, cea care se fixează de la sine asupra obiectului sau ființei vizate și o atenție pasivă, care se fixează constrânsă, „în răspărul bunului plac”, ca în cazul unui zgomot neobișnuit ce ne determină să întoarcem privirea în partea din care se produce. Printr-un raționament logic se poate afirma că oricine se îndrăgostește, dorește să se îndrăgostească. Asta confirmă cu atât mai mult teoria lui Ortega că alegerea amoroasă dezvăluie ființa radicală a persoanei. Pentru că iubirea, în esența ei, este alegere. Pentru că dacă nu ar fi, atenția ne poate fi captată și în sens invers, prin ura față de o persoană. Dar concentrarea atenției, în cazul iubirii este extatică, ceea ce implică faptul că alesul sau aleasa atenției noastre întrunește un ideal de perfecțiune (*în orizontul omenesc, perfecțiunea nu este ceea ce e mai bun decât restul, ci ceea ce se remarcă într-o anumită ordine de calitate, adică excelarea*).

Dragostea rezultată din îndrăgostire – prototipul și apogeul tuturor erotismelor – în concepția lui Ortega – se caracterizează după combinația a două ingrediente: farmecul și abandonul. Combinația lor nu e o simplă coexistență, nu constă în dezvoltarea lor alături, ci din faptul că unul ia naștere din celălalt și se hrănește din el. Este abandonul produs de farmec.

Viața omenească este în propria substanță și în toate iradierile sale creatoare de mode, e în esență *modi-ficare*. Există deci mode și în sentimente. Astfel, sentimentul amoros își are evoluția și istoria sa, care seamănă foarte mult cu istoria unei arte. În el se succedă stilurile. Fiecare epocă își are stilul său de a iubi. Fiecare generație modifică, într-un grad sau altul regimul erotic al celei antecedente. Modificarea e uneori atât de slabă, că scapă analizei și nu se definește cu exactitate. Pentru că o generație nu este decât o modă integrală de existență care se fixează indelebilă pe individ. Diferența dintre stilurile a două generații consecutive se manifestă în toate activitățile, inclusiv în cele mai abstracte, și care par mai puțin supuse timpului. Există deci, mai multe stiluri de erotism. Diferențele de erotism, tocmai prin diferențele profilurilor pe care le impun, pot caracteriza epoci și timpuri ale umanității, de asta filozoful etichetează cu ușurință secolele: secolul XIII este cel al „iubirii curtenești”, secolul XIV este cel al iubirii nobile, veacul al XV-lea este unul al „iubirii platonice”, al XVII-lea este unul al „stimei”, căruia îi urmează secolul al XVIII-lea cu „iubirea galantă” și secolul al XIX-lea cu „dragostea romantică”. „Fauna erotică” a timpurilor nu ar trebui analizată din perspectiva amănuntului istoric, ci mai degrabă din perspectiva unei relativități ce ar proveni din amestecul ingredientelor ce provoacă erotismul. În iubire colaborează fantezia, entuziasmul, senzualitatea, duioșia și multe alte substanțe simple ale chimiei intime. Doza fiecărui ingredient și rangul ocupat în imaginea ansamblului decid asupra aspectului pe care îl va înfățișa sentimentul amoros.

În această încercare de fenomenologie a speciilor erotice, un alt aspect important este entitatea polarizantă a individului, care se compune din trup și suflet. Aceste forme extreme constituie cei doi poli ai personalității. Tendința de a antepune corpul sau spiritul e unul din

simptomele cele mai radicale ce definesc un timp istoric. Această dublă perspectivă creează două specii de iubire, una spirituală, nobilă, unde s-ar încadra „iubirea curtenească” și alta senzuală, carnală, de proximitate. În iubirea curtenească, esențială e distanța. E o iubire exprimată în nostalgie, distanță și timp. Îndrăgostitul se exaltă numai la pronunțarea numelui iubitei, nu are nevoie nici măcar să o cunoască pe ființa iubită. De aceea poezia trubadurescă este în mare măsură „laudă”, encomiu, creație imaginară creată de entuziasm, iar nu narație sau descriere, dramă sau odă. Iubirea lui Jaufré Rudel, pe care filozoful îl numește „poetul dragostei de departe” ni se pare nouă astăzi, o iubire mult prea clorotică, pentru că ne definim desigur printr-o dragoste mult mai voluptuoasă.

Istoria umană nu e doar istorie a bărbatului, ci și a femeii, iar istoria relației dintre bărbat și femeie este una din cele mai decisive variabile istorice, și asta nu are nimic de-a face cu poveștile de alcov. Mereu istoria s-a interesat de femeie numai când aceasta a îmbrăcat haine politice, atunci când amazoană, s-a lansat în război îmbrăcând haine bărbătești. Interesul filozofului pentru suflul feminin îmbracă forma unui studiu numit „*Studiu pentru creolă*”. Un fenomen aparte în tipologia feminină îl constituie *creola*. Termenul își are obârșia în coloniile din Lumea Nouă, unde în urma migrației portugheziilor, francezilor și spaniolilor spre aceste meleaguri, copilul născut din părinți europeni era denumit „creol”. Dar studiul nu este unul toponimic, ci mai ales o fenomenologie aparte, *creola* convertindu-se în *femeia* în sensul ei cel mai plener și mai universal, ca specie a unei „lumi noi” la scară mondială, spre deosebire de femeia altor vremuri ce a generat *îndrăgostirea*. Desigur, deși toponimic vorbind, *creola* este mai cu seamă femeia din America Centrală și de Sud, ea va desemna mai cu seamă *femeia romantică*, cea a unui secol al XIX-lea din seva căruia ne mai hrănim încă, diferită însă de cea a saloanelor Pompadour, născută după Revoluția din Franța, după vidul social lăsat de marchizele ghilotinate sau emigrate. Povestea creolei nu este, prin urmare una topografică, ci mai cu seamă una temporală. O nouă epocă a erotismului se face simțită. „Începe domnia sufletului și, odată cu ea, și expresia ei artistică, și anume romantismul”. „Pentru ea își inventează Chateaubriand noua proză genială, și Lamartine se extindează în înfiorări lirice, și Musset își face tumele petulant, și părintele Lacordaire își vociferează predicile.” „Este o întreagă *vita nuova* ce iese la suprafață dintr-o expresie feminină” Creola ar fi un nou tip de feminitate, impus de o altă epocă a erotismului, aceea ce stă sub auspiciile romantismului. Dacă ne-am folosi de cuvintele lui Napoleon pentru a îndruma armatele feministe în cucerirea bărbatului am spune că în fiecare raniță de femeie există bastonul de mareșal al unei creole, deci creola, acest prototip drag lui Ortega, ar însemna tot arsenalul de cucerire a noului bărbat. Pentru că unui nou tip de femeie ce s-a născut îi corespunde un nou tip de bărbat. Națiunile noi sunt noi stiluri de umanitate.

Atributele creolei sunt, din această perspectivă, esențiale pentru o istoriografie a erosului. Creola posedă vehemența, acea vioiciune de a merge direct spre lucruri, cu interes pentru ele. Vehemența este pentru Ortega „suflu vioi”, „vânt”, pentru că „vântul a fost întotdeauna pentru

om simbol al dinamismului și al energiei”. O altă caracteristică a creolei este spontaneitatea. Totdeauna ea va face, va gândi, va spune ceea ce nu e convențional, ci doar ceea ce urcă din adâncul ființei sale, - „așa cum cochiliile din adânc, cu ciudata lor rumoare lăuntrică, ne istorisesc mereu povestea patetică despre cele petrecute în fundul mării”. Creola este autenticitatea permanentă, fără a fi o originală plină de extravagante, care sperie și intimidează. Ea este ancorată în normalitate și cotidian, dar fiecare gest al său e puțin altfel decât cel obișnuit, e o creație constantă, căci „în măsura în care ești autentic, ești creator”. Vehemența lansând spontaneitatea, spontaneitatea dând substanță vehemenței produc o altă caracteristică a sa: grația. Grația creolei e delicatețea întregii ei ființe, a gesturilor, a ștregăriilor ei. Moliciunea trupească și intuiția pe care o are față de bărbat îi întregesc portretul.

Creola prin excelență nu este o femeie particulară sau mai multe femei particulare, ci un tip de feminitate exemplară, care în țările centro- și sud-americe, a început de acum patru veacuri să se formeze, să se alcătuiască, să se integreze, să evolueze și chiar să dispară. Această formă de feminitate a creat un anume tip de eros, prin delimitare geografică, care are, cu siguranță, alte corespondențe la alte popoare. Faptul că argentinienii au acest tip de feminitate extraordinară, nu însemna că celorlalte popoare nu le mai rămâne nimic. Dar dincolo de delimitarea topografică, prototipul feminității extraordinare este valabil pentru orice populație. Excelența bărbătească își are originea într-un *a face*; cea a femeii într-un *a fi* și *a exista*, sau cu alte cuvinte, bărbatul valorează prin ceea ce *face*, femeia prin ce *este*. Ceea ce va atrage bărbatul la o

femeie, va fi esența sa, nu vreun act al său. Femeia emană mai curând decât întreprinde. Femeia este fluidă în actele sale, în timp ce bărbatul intervine violent și zgomotos.

Cu febrilitatea filozofului de a cerceta până în esența lucrurilor, José Ortega y Gasset ne propune o temă destul de controversată, cea a iubirii, dintr-o perspectivă a analizei raportului dintre bărbat și femeie, care transpare din succederea veacurilor, în definirea prototipurilor de perfecțiune ce determină apariția erosului.

Scrierea lui Ortega este, departe de a proveni din pensele exacte ale unui filozof pentru a diseca un fenomen și a-l teoretiza, încercarea de a ne convinge, de aceea exemplificările sale trec adesea pragul pragmaticii și sunt mai degrabă preambuluri pentru un „mai departe” al gândului intim, de aceea modul său de a filozofa este mai aproape de cel al literaturii - și asta nu vizează neapărat ocolirea adevărului prin artificii de exprimare -, chiar atunci când se pretinde simplu observator al unor fenomene. Mrejele filozofării se împletesc într-o creație captivantă, îmbietoare la reflecție atât prin subiectul propus, cât și prin călăuză gândurilor. Chiar atunci când își exprimă dezacordul față de unele teorii din literatură sau filozofie, Ortega nu este tranșant, ci mai degrabă persuasiv. Și farmecul acesta nu vine dintr-o practică empirică sau din erudiția uluitoare, ci mai degrabă din pana unui artist al cuvântului. Ca o dorință de a săruta stelele și de a gusta eternitatea: „Nu v-ați gândit oare într-o noapte limpede, când stelele se încrucișează ca niște mărunte viscere de aur și foc, că stelele trebuie să fie dulci, că am ști-o dacă le-am putea săruta? Să săruți o stea, Doamne!, ce desfătare aproape mortală!”

Leonte IVANOV

Scrisori comentate (II)

Ivan Aksakov, călător prin Basarabia

Poetul, publicistul și criticul literar Ivan Aksakov (1823-1886) s-a format și și-a petrecut cei mai frumoși ani în „atmosfera sufocantă”, instaurată în Rusia prin urcarea pe tron a lui Nikolai I, suveran care a înăbușit cele mai nobile porniri și idealuri ale intelectualității, și a instaurat, prin înființarea Secției III de Poliție secretă, un regim de teroare la nivelul întregului imperiu.^[1] Nici pregătirea juridică pe care o obține după patru ani de studii la Școala imperială de profil din Sankt-Petersburg, nici ipostaza de slujbaș al statului nu concordau cu natura pasională, iubitoare de libertate și cu predispoziție pentru literatură și filozofie a acestui reprezentant al ilustrei familii de scriitori ruși, Aksakov.^[2] De altminteri, poezia și chemarea depărtărilor au fost elementele care i-au dat curaj și l-au însuflețit pe parcursul anilor de muncă extenuantă din capitala nordică

a imperiului sau din cine știe ce fund de provincie, unde era trimis „ca revizor” de către superiori. Paginile scrise în acești ani vorbesc despre incongruența dintre slujba la stat și pornirile sufletești, dintre formalism și viața vie pe care căuta s-o cunoască până-n străfunduri. Prefera să cutreiere Rusia, din Astrahan până la Kaluga și din Basarabia până-n gubernia Iaroslav, pentru a veni în contact cu o mare varietate de caractere umane, pentru a cunoaște durerea celor mulți, nedreptățile pe care trebuiau să le îndure, într-un cuvânt, pentru a căpăta o experiență imposibil de înșușit în cancelariile imperiale. „Ce fel de viață e aceasta din Moscova?”, îi scrie el unei prietene de familie, A.O. Smirnova.^[3] „N-ai posibilitatea nici să te izolezi, nici să te ocupi de ceva serios: ai musafiri de la orele zece dimineața până către miezul nopții. Și nu sunt decât discuții, e drept, inteligente,

1. Să menționăm câteva din consecințele unei atari politici: înăbușirea revoltei decembriste, desființarea Poloniei ca stat, valul de deportări în Siberia, intervențiile armate din timpul revoluțiilor pașoptiste, amestecul Curții în moartea poetilor Pușkin și Lermontov.

2. Numele lui Serghei Aksakov e pomenit de Alexandru Odobescu în *Pseudo-kinegetikos*.

3. Aleksandra Osipovna Smirnova-Rosset(i) (1810-1882), scriitoare, una din cele mai cultivate domnișoare din suita împărațeselor Maria și Aleksandra Feodorovna, prietenă cu mari nume ale literaturii ruse, precum Jukovski, Pușkin, Lermontov, Gogol, Viazemski, cu care a purtat corespondență și pe care i-a evocat în incitante pagini cu caracter memorialistic.

dar care nu duc nicăieri, discuții searbăde, abstracte.”^[4]

În calitate de funcționar cu însărcinări speciale pe lângă Ministerul de interne, el va descinde, către sfârșitul anului 1848, în părțile apusene ale Imperiului rus pentru a cerce-
ta, cu acribia ce-i era caracteristică, oameni, locuri și mo-
ravuri. Raportul oficial înaintat ministrului L.A. Perovski,
Însemnare despre schismaticii din Basarabia, a fost publi-
cat de revista *Russkii arhiv* în 1888. Partea „neoficială” a
concluziilor sale e cuprinsă într-o serie de scrisori trimise
celor de acasă, în esență un jurnal de călătorie deosebit de
valoros, atît prin bogăția de informații, cît și prin calitatea
literară a textelor. Una din aceste epistole o oferim cititori-
lor în numărul de față al revistei.

Izmail, miercuri 22 decembrie 1848

Scrisoarea aceasta o veți pri-
mi, probabil, abia în 1849 și,
dacă dă Domnul, ea va fi ulti-
ma, dragii mei mamă și tată. La
întoarcerea în Chișinău voi găsi
sau ar trebui să găsesc două-trei
epistole de la dv. și să aflu: ce-a
însemnat sosirea Kartașevilor^[5]
și dacă s-a încheiat cumva cal-
varul lui Grișă^[6]. Sîmbătă, după
ce-am terminat scrisoarea, am
pornit la drum, inițial cu sania,
cale de vreo două stații, apoi cu
căruța. E un frig cumplit, ge-
ruri de 20 de grade, poate și mai
bine, ba încă și cu vînt, iar ză-
pada lipsește. La miezul nopții
am ajuns la Leovo. O localitate
de graniță, cîndva capitală de ju-
deț, dar acum în declin, localita-
te ce aparține moșierului Balș, aflat în străinătate. Aici se
află și vama, și punctul de carantină. În momentul de față,
Leovo e burdușit cu soldați. Am poruncit să fiu condus
la vreun han sau la o circiumă, iar ei m-au adus la o casă
dărăpănată și joasă, cu firma: «Hotel rusesc abia deschis,
de neocolit!» M-au întîmpinat ospătarii, ruși get-beget. În
cameră am găsit o întreagă companie de ofițeri de hu-
sari din nu știu ce regiment Ahtîrsk; ședeau în jurul unei
mese rotunde și beau ceva, probabil vin roșu fierț, de pro-
veniență moldavă. Camera pe care mi-a arătat-o proprie-
tarul, spre a-mi petrece noaptea, era atît de rece și umedă,
încît am refuzat-o. O altă încăpere, în afara celei cu masa
de biliard, nu exista. Am ocupat-o așadar pe aceasta și,
cum pe laițele înguste de pe lângă perete era imposibil să
dormi, am decis să mă întind pe masa de biliard. Atunci

s-a apropiat de mine unul din husari și, foarte politicos,
mi-a explicat că, întrucît și-a cedat locuința colonelului,
abia descins în localitate cu tînăra lui soție, s-a gîndit să
se aciuze și el peste noapte aici, pe masa de biliard, de-
sigur dacă aceasta n-o să ne deranjeze. N-am avut nimic
împotrivă, ceilalți husari au plecat care-ncotro, iar noi doi
ne-am culcat pe masă, în colțuri opuse. Ofițerul care era,
după cum se zice, nițel *afumat* și apucase deja să se împri-
etenească cu mine și să mă îndrăgească la culme pentru
două sau trei vorbe de duh cam triviale pe care i le-am
aruncat, a început să-mi povestească despre viața, despre
campaniile sale și despre faptul că, deși ei nu sunt prea

înaintați în tainele științei, că-
pățina nu le e nicidecum seacă
ș.a.m.d. Multă vreme a mai pălă-
vrăgit husarul, numai că, la scurt
timp după aceea, am adormit...
Iată ce viață duc acești domni!
Se plictisesc de moarte din cau-
za absolutei trîndăveli. Moșieri
nu prea există prin părțile lo-
cului, pe arendați nu-i dă ospi-
talitatea afară din casă, nu există
nici un fel de societate; își doresc
la nebunie un război sau măcar
vreo incursiune, dar, din păcate,
peste tot e pace, iar ei se înghe-
suie în acest hotel, deschis dato-
rită prezenței lor aici, beau, mă-
nîncă și fumează cît îi ziulica...
Dimineța, perfect odihnit după
somnul pe masă, am aruncat o
privire prin magazine; apoi, din
nou la drum, iar către seară am
ajuns la Cahul, un orășel frumos,
ce aparține guvernatorului Fio-
odorov^[7], cumpărat de acesta cu

vreo zece ani în urmă, pe vremea cînd nu era decît o mică
așezare, și nu reședință de județ ca acum. Am petrecut
acolo cu totul vreo 4 ceasuri, nedorind să mă întîlnesc cu
Fiodorov, care era așteptat să sosească și care, după toate
probabilitățile, în calitate de gazdă primitoare m-ar fi re-
ținut mai mult timp, așa că noaptea, în ciuda gerului nă-
prasnic de circa 25 de grade, cu cerul înnelat, am pornit
mai departe. Ce poate fi mai neplăcut decît gerul la drum.
Nu faci decît să ai grijă să nu îngheți, căci, din cauza ge-
rului, toate aptitudinile îți amorteșc. Înspre dimineță am
ajuns la Reni și am tras la un evreu, cu care făcusem cu-
noștință încă de la Chișinău. Reni e un orășel de provin-
cie, port la Dunăre. Am văzut fluviul. Dar, vai! Larga și
grăbita Dunăre era înghețată, așa că suprafața ei albă nu
crea cine știe ce impresie! Aici, fluviul are o lărgime de
circa o verstă. Cu toată poziția avantajoasă, cu tot limanul
prielnic, orașul e foarte sărac, în vreme ce Galații, Isaccea,
Brăila, aflate pe celălalt mal, prosperă datorită comerțului.
Cauze ar fi multe. În primul rînd, avantajele acordate ne-
gustorilor de acolo, apoi, brațul Chilia al Dunării, năpădit
de vegetație, ceea ce obligă vasele să tragă înspre malul

4. Apud A.G. Dementiev, T.F. Pirojkova, I.S. Aksakov și scrisorile ace-
stuia către cei de-acasă. 1844-1849, în vol. I.S. Aksakov, *Scrisori către
cei de-acasă. 1844-1849*, Moscova 1988 (în limba rusă).

5. Este vorba despre Nadejda Timofeevna Kartașevskaia și de
fiica acesteia, Maria, care trebuiau să sosească la Moscova în
decembrie 1848. Sora autorului scrisorii, Vera Sergheevna, era
prietenă cu Maria Kartașevskaia.

6. Soția lui Grigori Sergheevici Aksakov (1820-1891), unul din
frații autorului epistolei, aștepta un copil.

7. P.I. Fiodorov, general-locotenent, pentru o vreme guver-
nator al Basarabiei.

turcesc, și acesta plin de vegetație, dar în mai mică măsură decât cel al Chiliei. Țăr-mul dinspre turci, vizibil din Reni, e acoperit cu păduri; al nostru de bălți, mai exact de mlaștini, năpădite de stuf, de limanuri și de lacuri; cu toate acestea, există locuri excelente și pentru acostare... În acest orașel, unde am petrecut o zi și o noapte, aproape c-am înțepenit de frig. Focul se face cu stuf însă cuptoarele sînt rele, iar gerul de 20 de grade de afară pătrunde prin pereții de lut ai casei... Toată această parte dunăreană de pînă la Akkerman^[8] și mai departe este numită în limba tătară Bugeac^[9], ceea ce înseamnă *colț*; prin stepele largi și fertile de aici hălăduiau odinioară tătarii, acum nu mai găsești nici urmă de ei. Regiunea aceasta nu are un caracter moldovenesc; ea este populată cu o adunătură din cele mai pestrițe, dar mai cu seamă cu ruși get-beget, maloruși, cazaci, nekrasoviști, bulgari, în număr de pînă la 80 de mii. În momentul în care a fost emis manifestul ce permitea întoarcerea, fără să fie pedepsiți, a fugarilor ruși (în prezent acesta nu mai e în vigoare), au apărut cîteva mii de supuși turci de origine rusă. Există în partea locului două slobozii populate cu nekrasoviști, cu cazaci urmăriți, pare-se, pe vremea Annei Ioannovna^[10], cu alți ruși, intrați în Turcia pe timpul lui Petru. De altminteri, chiar și în prezent au loc adesea treceri, îndeosebi din partea malorușilor. S-a plictisit de nevastă, trece dincolo și se-nsoară cu alta; uneori chiar femeia (cum s-a și întîmplat de curînd) își părăsește bărbatul și se mărită pe celălalt mal. Fugarii ruși de pe țărmul opus preferă să se însoare cu rusoaice, numai că se simte lipsa femeilor. Dar se găsesc întreprinzători care străbat Rusia, ademenesc fete și neveste nemulțumite de bărbații lor, le trec pe ascuns și le vînd pe sume frumușele. Obrăznicia acestor călăuze e nemaipomenită. La un moment dat, unul din grăniceri a aflat din întîmplare că, în noaptea respectivă, vor sosi bărci de pe celălalt mal pentru a-i prelua pe fugari; trebuia așadar să li se dea de știre despre primejdia ce-i paște, numai că oamenii de pe acest mal erau supravegheați. Atunci, una din călăuze a dat foc căsuței acoperite cu stuf a pichetului de grăniceri, au izbucnit flăcările, or, pe celălalt mal, semnalul a fost înțeles. Cu toate acestea, nu tuturor fugarilor le este bine dincolo. Unii dintre ei se prezintă de bunăvoie la consulul rus și

solicită repatrierea. În schimb, cu vreo doi sau trei ani în urmă, au fugit dincolo, părăsindu-și posturile, numeroși soldați și cazaci... Se pare că toate elementele căzăcimii trăiesc încă aici, pe malurile Dunării, iar dușmanii Rusiei au înțeles foarte bine acest lucru.^[11] Ei, dar despre acesta ceva mai tîrziu... Nekrasoviștii care locuiesc în zonă beneficiază de felurite privilegii de pe timpul campaniei turcești, conferite lor de către suveran. Și anume, dispun de un preot sectar, au și biserică cu clopote.

Din Reni m-am îndreptat către Izmail. Dar nu pe drumul de poștă, ci prin partea de jos, peste limanurile bocnă, pe gheață. Această distanță de vreo 50 de verste am parcurs-o cu un singur atelaj, fără a mai hrăni dobitocul. Caii de aici sunt buni, iar surugii aprigi. Ieri, pe înserat, am ajuns la Izmail, orașul de reședință al guvernatorului. Orașelul e din cale-afară de frumos, un tîrg comercial ce putea fi și mai bogat, dacă s-ar fi curățat calea navigabilă a Dunării. Acum stau la un hotel mai bun decât cele din Chișinău; aseară m-am văzut cu șeful poliției, în clipa de față pornesc înspre dumă și intenționez tot astăzi să plec spre Chilia... Vă las cu bine, n-am idee cînd anume îmi voi termina călătoria, e posibil să vă scriu cu următoarea poștă, mă grăbesc din răsputeri.

Al dv. Ivan Aksakov

8. Ocupată de turci în 1484, Cetatea Albă a fost numită în idiomul respectiv Akkerman.

9. Tătarii nogai ocupă Bugeacul (ulterior, județele Izmail, Cahul și Cetatea Albă) în secolul al XVI-lea și-l vor stăpîni pînă în veacul al XVIII-lea, cînd îl părăsesc în masă. În locul lor se vor stabili aici coloniști.

10. Cazacii conduși de atamanul Ignat Nekrasov se refugiază, în urma înăbușirii răscoalei lui K.A. Bulavin (1707-1709), în Kuban, de unde, ca urmare a ocupării orașului Anapa pe timpul domniei împărătesei Anna Ioannovna, se vor muta în Dobrogea. La noi sunt cunoscuți sub numele de *lipoveni*.

11. Aluzie la emigrația poloneză stabilită la gurile Dunării, emigrație ce complota împotriva Rusiei și dorea să-i antreneze și pe cazacii nekrasoviști din perimetrul Dobrogei.

Recurs la posteritate

În vara lui 2001, scriam în „Adevărul literar și artistic” despre *reabilitarea nemuritorilor*, în urma unei informații de presă, privind cererea lui *Vladimir Tolstoi*, strănepot al marelui scriitor și custode al casei-muzeu de la Iasnaia Poliana, adresată Patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse, de revocare a ordinului prin care creatorul atâtor capodopere, între care *Război și pace*, *Anna Karenina*, *Moartea lui Ivan Ilici* sau *Învierea*, a fost excomunicat sub acuzația că în scrierile sale și-ar fi permis idei și libertăți ce contravin ori se abat de la spiritul și litera cărților sfinte. Tocmai se împlinea un veac de la pronunțarea severei sentințe dată în 1901. În memoriul înaintat de Vladimir Tolstoi se spunea: „Acum, când umanitatea a atins un nou nivel al toleranței spirituale, am dreptul să sper că rolul pe care strămoșul meu l-a avut în istorie poate fi reconsiderat. Rușii nu pot renunța la geniul profetic al națiunii lor, care onorează această cultură până în zilele noastre”.

Mă întrebam atunci, nu fără o oarecare smerenie: în fond, pe cine reabilităm noi, muritorii, la propriu și la figurat, credincioși creștini sau ierarhi ai Bisericii? Pe Tolstoi sau pe Creangă, un alt mare pedepsit, prin „excluderea sa din catalogul clericilor bisericești și pentru totdeauna neadmis în cler?” Ei ne reabilitează sau ar trebui să ne reabiliteze pe noi, mereu, pentru a fi demni de suflul nemuritor al lumilor pe care le-au creat.

Dar speranța urmașilor Patriarhului de la Iasnaia Poliana s-a dovedit a fi deșartă. Recursul lor a rămas, după știința mea, fără răspuns. Înaltele fețe bisericești din celestul Zagorsk nu au timp de memoria lui Tolstoi. Poate își vor face timp în anul ce vine, când se va împlini un veac de la moartea celui despre care s-a spus, nu o dată, că este cel mai mare prozator al tuturor timpurilor.

Întâmplarea a făcut ca tocmai când apărea știrea privind solicitarea lui Vladimir Tolstoi, deopotrivă legitimă și cuviincioasă, să ascult un excelent documentar radiofonic, la un post străin, pe tema mutațiilor produse în psihologia și în obiceiurile newyorkezilor, ale nord-americanilor în general, după atacul terorist de la 11 septembrie 2001. Ce aflu din acea emisiune? Că veșnic ocupatul și preocupatul de câștig, de profit, cvasiizolatul și, socialmente, artificialul *homo americanus* devenise brusc mai sociabil, mai interesat de cei din jur, de cum trăiesc aceștia, de ceea ce simt ei, etc. Se părea că au descoperit, în fine, ceea ce constata și un personaj dintr-o povestire a lui *Gabriel Garcia Marquez*: *nimic nu e mai greu pe lume decât să trăiești...* Fericirea este fatalmente egoistă și discriminatorie. Ea desparte, pe când marile nenorociri unesc, umanizează, prin confruntarea cu *existența tragică* (titlul unui scilpitor eseu filosofic al lui *D.D. Roșca*). Iată că pericolele ne pândesc la tot pasul, în fiecare secundă, iar moartea nu e ceva ce li se întâmplă *numai altora*. M-a frapat apoi, ascultând documentarul amintit, faptul că americanii s-au întors, în terifianta toamnă a primului an dintr-un nou mileniu, la *lectură*. La lectura Cărții (cu majusculă). Criza, inclusiv existențială, prin care trecuseră și de care, indubitabil, vor fi multă vreme puternic marcați, i-a întors spre ei înșiși, altfel decât numai prin

prisma dorinței de câștig și bunăstare. Au mai lăsat naibii televizorul și chiar internetul și și-au amintit de bibliotecă, de librărie. Am fost surprins să aud că se căuta și se citea poezia lui *Auden*, nimeni altul decât autorul *Vârstei anxietății*, dar mai ales romanele lui *Tolstoi* și *Dostoievski*, adică doi mari artiști care ilustrează, fiecare în felul său, (și) ceea ce aș numi *atitudinea creștină*. Și asta chiar în și din spațiul unei spiritualități îndelungate și de o intensitate fără asemănare, descrisă cu o forță inegalabilă în opere ca *Frații Karamazov* sau *Crimă și pedeapsă*. Să sari de la telenovele, de la produsele de larg consum ale industriei cinematografice americane, de la (cel mult) memoriile frivole ale unor foste sau foști, tipărite de editori cu mentalitate de teșgetari, pentru care cartea trebuie să fie o afacere profitabilă, la poezia lui Auden, la proza lui Dostoievski, iar asta într-o stare de criză, când moralul îți este la pământ, e și temerar, chiar periculos, dar și potențial vindecător. M-aș bucura ca acei cititori de peste Ocean să se aplece, de pildă, și asupra unor texte din insolitul, polifonicul *jurnal* al lui Dostoievski: „*Principalul e să-i iubești pe ceilalți așa cum te iubești pe tine însuși și asta-i tot, nu-ți mai trebuie nimic: imediat ai afla cum să-ți clădești raiul. Și totuși nu e decât un vechi adevăr pe care oamenii l-au repetat și l-au citit de un bilion de ori, dar uite că n-a prins rădăcini! <<Conștiința vieții este mai presus de viață, cunoașterea legilor fericirii este mai presus de fericire>>*”. Și mai spune ceva *Fiodor Mihailovici*, cel ce a pătruns în sufletul omenesc la adâncimi pe care nimeni nu le-a mai atins până la el și de la el înapoi. Ne atrage atenția, în același *Jurnal*, că răul se ascunde în noi mult mai profund decât se crede, că „oricare ar fi organizarea societății, nu vei putea evita răul, că sufletul omului va rămâne același, că anormalul și păcatul provin chiar din el și că, în sfârșit, legile spiritului uman sunt încă atât de puțin știute, atât de puțin cunoscute de știință, atât de nedefinite și de misterioase, *încât nu există și nu pot exista nici doctori nici judecători definitivi*”. (*s.mea*)

Tot în acel început de toamnă, undeva, departe, la capătul pământului, tocmai murea un alt mare scriitor rus, autorul unor romane celebre, traduse în zeci și zeci de limbi – *Victor Astafiev*. A înfățișat lumii – ca și alți poeți, dramaturgi și prozatori ruși contemporani, de pildă *Valentin Rasputin* – ceea ce am putea numi *Siberia profundă*. Una din cărțile sale se intitulează *Copilărie în Siberia*, iar o alta *Pierdut în taiga*. E mai dificil să pătrunzi înțelesul întreg al acestei din urmă sintagme, dacă – precum a avut prilejul semnatarul acestei rubrici – n-ai văzut și n-ai străbătut un drum prin taiga, dacă n-ai poposit într-un oraș sau în vreun sat cu case de lemn, adevărate bijuterii arhitectonice și artistice pierdute în imensitatea Siberiei. Astafiev a murit acolo unde s-a și născut, pe un tărâm plin de mister, parcă într-o altă galaxie, la Krasnoiarșk. A copilărit, a trăit și a scris într-o izbă, fără radio, fără televizor. Acolo i-a primit în vizită pe Gorbaciov, pe Elțin, dar și pe Soljenițin. Avea 77 de ani când a murit, era veteran al Marelui Război. Grație lui, în literatura postbelică rusă, și nu numai, a intrat soldatul sovietic cel *adevărat*,

neînfrumusețat propagandistic. Nomenclatura militară nu a văzut cu ochi buni recursul la adevăr al marelui prozator, deși prin aceasta mitul eroic al soldatului sovietic nu numai că nu ieșea micșorat, dar era potențat. Soljenițin, însuși, a apreciat originalitatea artei narative a lui Astafiev, dar mai ales faptul că „iubea adevărul și îl apăra”. (sunt cuvintele celui ce a scris *O zi din viața lui Ivan Denisovici* și *Pavilionul canceroșilor*). Îl considera, în fine, pe autorul admirabilului roman *Micul pescar din taiga* ca fiind printre „primii care au reacționat în fața degradării morale a vieții noastre”. Ce conștiințe sunt marii scriitori ruși! Și când spun asta nu mă gândesc doar la cei din secolul XIX: Pușkin, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Cehov, ci și la contemporanii noștri: *Evtușenko*, *Rasputin* (precum Astafiev, iviți și ei din adâncurile Siberiei – primul s-a născut într-o haltă de cale ferată, Zima, la mii de kilometri de Moscova, al doilea – undeva pe malul Angarei, într-o mică așezare, ca un semn de mirare în nemărginita taiga). *Șukșin* sau *Makine*, care, acesta din urmă, născut la Krasnoiarsk, a ajuns, în 1987, când avea nici 30 de ani, la Paris, unde, după ce a trăit o vreme într-un cavou din cimitirul Pere-Lachaise, a obținut, cu un roman publicat în 1995, două premii dintr-odată: Goncourt și Medicis. (Peste 4 ani apărea la Humanitas romanul său – *Pe vremea fluviului Amur*). Toți acești scriitori ruși – și alții desigur – au biografii pe măsura operei. Sunt – ar fi spus genialul Călinescu – sigilați de destin.

Iar dacă mai era nevoie de o reconfirmare, iată o avem. Un autor și o carte cu o poveste fabuloasă: „Romanul despre demonii lui Dostoievski” – *O vară la Baden-Baden*

– al lui Leonid Țîpkin, „capodoperă emoționantă și misterioasă” cum scria un comentator în „The Los Angeles Times Book Review”, roman apărut nu demult și în românește, la Editura Humanitas (colecția „Raftul Denisei”), tradus din limba rusă de Nicolae Iliescu. Romanul lui Țîpkin, în care adevărul istoric și ficțiunea se regăsesc într-o simbioză fascinantă, iar planurile temporale nu doar alternează, ci se întrepătrund într-o cavalcadă epică ce ține parcă de magie, este o lectură pe cât de solicitantă, pe atât de pasionantă. Opera este pe măsura biografiei autorului, creionată în Introducerea semnată de *Susan Sontag*. Țîpkin, medic și cercetător, autor a numeroase lucrări științifice, și-a scris cartea în condițiile social-politice dramatice prin care a trecut el, familia sa și – atenție! – într-un anonim perfect. Nici măcar celebrul samizdat rusesc, atât de redutabil, nu a avut parte de ea. Medicul-scriitor a murit în 1982, fără a-și vedea măcar un rând publicat și fără a face vreun gest în acest scop, iar manuscrisul „s-a păstrat mulțumită unui miracol”, cum ne informează Susan Sontag. Redactat între 1977 și 1980, pe baza unei vaste documentări privind înainte de toate viața și opera lui Dostoievski, romanul a fost descoperit de cunoscuta scriitoare într-un anticariat din Londra. „O capodoperă neștiută, ba încă și într-o limbă care se află permanent sub observație” (limba rusă), cum o caracterizează Susan Sontag, a ajuns astfel așazicând la lume. Autorul ei a murit la 63 de ani. Zguduitorul său roman este o inegalabilă lecție de literatură și de morală. Cvasianonimă, biografia lui Leonid Țîpkin s-a transformat postum într-un destin unic, subiect, la rândul său, de mare roman.

Anca CRISTIAN

Seducția negației pentru reprezentanții avangardei

Încercând să definim avangarda, nu facem altceva decât să ne situăm pe o coordonată total opusă demersului specific al acestei mișcări, care a încercat, prin tot ceea ce a reprezentat, să se sustragă oricărei clasificări academice. „A scrie despre avangarda nu este o întreprindere ușoară. (...) Heterogena, pulverizată, adesea haotică, avangarda sfidează, prin însăși natura sa, descrierea, clasificarea, definiția precisă.” (A. Marino) Avangardismul e caracterizat prin spiritul de frondă, prin negarea violentă a formelor de artă consacrate, căutând proclamarea noului. Se vorbește în general despre o ruptură violentă la toate nivelele: tradiția este răsturnată și reconsiderată, gustul dominant al epocii anterioare este contestat, structurile formale și manifestele estetice sunt negate, raporturile consacrate dintre emitentul de text și referentul destinatar sunt deplasate într-o direcție sau alta. Observăm astfel că nicidecum conștiința autoreflexivă a literaturii nu a evidențiat cu atâta claritate dinamică propriei geneze și nu a apelat cu atâta intransigență la proclamarea propriilor principii în variate faze programatice din exigenta de a surprinde argumente și justificări pentru susținerea „voinței sale transformatoare.” (I. Pop) Durata avangardei se identifică cu însuși procesul de naștere al formelor noi, timp în care vechile forme nu mai pot fi recunoscute, iar cele noi nu s-au născut încă, se plasează deci „între nega-

ție ca punct de plecare și noutate ca termen final” (I. Pop)

Chiar dacă avangarda a fost considerată ca fiind lipsită de valoare artistică, a impus definitiv o altă atitudine față de actul scrierii. Astfel, „mai mult decât puțința unei realizări în cântec” caută „în ochii poetului neliniștea” (Ilarie Veronca) sau cum declara, în 1931, Geo Bogza: „A ne realiza în scris nu e pentru noi un ideal spre care să ne extaziem ca înspre o aureolă”. Refuzul capodoperei reprezintă un pas fondator al discursului artistic. Ion Vinea nota în „Manifest activist către tinerime”, în 1924: „Să ne ucidem morții”, mizând pe instituirea religiei noului. Preluată ulterior de modernism în orientările spre anticalofilism, antiliteralitatea avangardei aspiră la prohibirea tendințelor periculoase manifestate de o literatură care amenință să se osifice în formule și convenții, idealul acestei generații devenind, după Paul Nougé, „a nu face opera”. Această revoluție marcată de un absolutism în privința lipsei valorii se definea ca o răsturnare a valorilor și o redimensionare a lumii printr-un dinamism caracterizat de o reconsiderare a Cuvântului și refuzul trecutului, după cum relua Tristan Tzara în „Manifestul Dada” (Marcel Raymond), din 1918, un dicton al filosofului raționalist Descartes, „Nici nu vreau să știu că înaintea mea au fost alți oameni”. Gustul pentru nou și actual cultivat prin nonconformism reprezintă un reper

al modernității recuperate în extremismul manifestărilor avangardiste. Negația este o atitudine generală, mergând până la negarea conceptului de literatură. Acest nihilism nu este unul de sistem, ca acela nietzscheean, care, pe fondul crizei de semnificație a lumii contemporane lui, statua trecerea omului în epoca supraomului, ci unul de metodă. Filippo Tommaso Marinetti proclamă negația în „Manifeste du futurisme”, în 1909, totodată susținând și retorica rupturii la nivelul sintaxei, elogiul vitezei, a neprevăzutului și a utilizării substantivelor după hazardul nașterii lor. Această modenolatrie este definită de Nicolae Balota ca un „cult al dinamismului sub toate formele prin care aceasta se manifestă în viața modernă, în domeniul tehnicii, al mijloacelor de transmitere și comunicație. Automobilul, avionul seduc. Futuriștii precizează o întreagă mitologie a vitezei”.

Dadaismului creat la Zurich, la Cabaret Voltaire, în 1916, de către Tristan Tzara, Marcel Iancu și Hugo Ball promovează, prin cele șapte manifeste publicate până în 1922, o antiformulă ce aduce în scena un joc permanent între afirmație și negație. „Les verites eternelles” au fost combătute prin distugerea susținută, metodică, a oricărui model, a rațiunii și a logicii limbajului, mai ales ca dadaismul „se prezintă sub forma unui scepticism înverșunat, sistematic, ducând rapid către o negare totală.” (Marcel Raymond). Adrian Marino, în *Dictionar de idei literare*, observă că, pentru a fi constant, acest curent nega viitorul și ca lovitură de grație i-a venit „din partea fatalității autonegației, a imposibilității avangardei de a supraviețui propriei formule de <ruptura>”.

Negația dadaistă a fost reiterată de suprarealism, mișcare de reinvestire cu sens a artei, vizând o cunoaștere a lumii, revelatoare de mistere. Termenul a fost folosit pentru prima dată de Guillaume Apollinaire în subtitlul dramei *Les Mamelles de Tiresias*, în 1917. Punctul de plecare se regăsește în psihanaliza freudiană, pe care o depășește substituind imaginarul oniric realului. Dorința suprarealiștilor era de „a face exemplar ceea ce din totdeauna a fost resimțit ca anormal, a face din excepție regula” (Robert Brechon). Metoda folosită este dicteul automat, subconștientul și inconștientul devenind sursele primare ale creației pentru „a exprima gândul în absența oricărui control exercitat de rațiune, în lipsa oricărei preocupări morale”, după cum nota Andre Breton în primul „Manifest al suprarealismului”, din 1921. Negația limitelor considerate a reprezentat condiția umană își găsește expresia în visul, care, „opune spectacolului dezamăgitor al lumii reale, cel al unui univers mental fantasmagoric

în întregime descătușat de povara materiei, de determinismele spațiale și temporale și de exigențele sociale”. A trăi în supraréalitate înseamnă refuzul formelor precise și intrarea într-o lume instabilă, în continuă transformare. Situația conținea, în același timp, atât momentul prim al negației, cât și posibilitatea unei eventuale creații. Totuși, premisele întârziiau să se transforme în creație propriu-zisă, deoarece orice act creator ar fi impus niște valori și o structură, ceea ce ar fi fost exact contrariul la ceea ce se dorea, „structura fiind forma a încremenirii” (I. Pop). Consecința a fost perpetua cultivare a hazardului.

În literatura română, avangarda reprezintă o experiență de frondă, marcând deschiderea către o încercare artistică în dihotomie radicală și ireductibilă cu tradiția culturală, realizând o sincronizare perfectă cu avangarda europeană. Esența acestuia a fost formulată astfel: „actul de avangardă este unul de orice altceva, unul distructiv, polemic și noul este mai degrabă un steag de luptă sau unul

din acele sloganuri în numele cărora se desfașoară procesul violent de spargere a vechilor tipare”. (A. Marino) Artistul avangardist se află în postura increatului care trebuie să fundamenteze un act original, căutând resurse pentru o nouă cosmogonie.

Maniera discursivă avangardistă, transpusă în termenii lui Roland Barthes, cultivă paradoxul prin bulversarea futuristă a sintaxei, prin hazardul lexical și gramatical dadaist și prin automatismul psihic natural prin „verbul, întrebuințat pur, (...) cu o semnificație neînregistrată de dicționar” (Ilarie Veronca), cuvântul supraviețuind independent de sens. Modelul este precursorul acestei mișcări, Urmuz, care juxtapunea sensul concret al unui cuvânt polisemantic pe cel abstract

al termenului următor, într-o alăturare ilogică, absurdă, mecanica iratională a limbajului transferându-se asupra personajelor. Criza limbajului, care stă la baza retoricii anarhiei practicate de avangardă, a ridicat problema unei alte forme artistice care să anunțe estetica noului și să denigreze convenționalul, iar aceasta s-a constituit în formula manifestului: „Decăderea frazei teziste, subiective și reprezentative, este limita experienței avangardiste: ea este deschisă nebuniei sau unei funcționări exclusiv experimentale, în sensul unei experiențe interioare mistice, atunci când nu este ornamentală”. (Julia Kristeva) Structura subversivă a acestuia, textura decriptând o practică a persuasiunii, vizează acceptarea revoltei avangardiste. Adesea, conceptul de mișcare literară poate părea incompatibil cu cel de avangardă, care este mai bine caracterizat ca o stare de spirit. Noțiunea de mișcare artistică, definită în special ca manifestare activă, determinată de condiții

socio-istorice, a unor artiști ce se regroupează sub stindardul aceluiași ideal, se mulează ideii de avangardă din perspectiva coeziunii sale interne, ralierea reprezentanților ei fiind mult mai accentuată, mai riguroasă decât în cazul altor curente ideatice.

Din toate cele enunțate mai sus, se pot desprinde atât un comportament, cât și o psihologie specific avangardistă. Astfel, oricare dintre autori, se înțelege că și cei de manifeste, se afirmă ca un revoltat împotriva societății, a tradiției, dar doar a unei „anume” tradiții, și a artei contemporane, pe care le neagă cu violență. Fiind o voce a unui grup, dorința este de singularizare, afișându-se ca un mare neînțeles, un martir al epocii sale. El este totodată și un iremediabil visător, fapt ce-l apropie de romantici. Fiind creatorul unei noi lumi, ce funcționează credibil alături de cea reală, el are deci puteri de demiurg, putând transforma totul în poezie.

Ioan N. ROȘCA

OMUL CONTEMPORAN ÎN TRE SCINDARE ȘI PLENITUDINE

1. Conflictele și unilateralizările omului contemporan

Generate fie de factori sociali, fie de înșiși indivizii umani, conflictul și dezechilibrul concret-istoric dintre cultura materială și cultura spirituală, dintre variile domenii ale creației spirituale, precum și utilizările unilateralizatoare și negative ale diferitelor forme ale culturii și valorii se răsfrâng și asupra omului însuși.

Opoziția dintre cultura materială acaparantă și cultura spirituală diminuată sau neglijată se manifestă la om ca opoziție între tendința lui de îmbogățire și lipsa aproape totală a preocupărilor pentru cultivarea valențelor sale spirituale, a sentimentelor și ideilor morale, sau artistice, sau filosofice, sau religioase. El se va mulțumi cu satisfacțiile legate de casa sa, de echipamentele sale de bucătărie, de piesele de mobilier, de automobilul său, de variatele plăceri sensibile și se va consola cu gândul că satisfacerea diferitelor exigențe ale spiritului nu ar fi chiar indispensabilă. Or, cu cât este mai avut material, cu atât este mai sărac spiritual, cu cât *are* mai mult, cu atât *este* mai puțin.

Nici situația omului care cultivă un singur tip de valoare în opoziție cu celelalte nu diferă prea mult de postura celui care rămâne prizonierul bunurilor materiale.

Opoziția dintre știința cultivată în exces și celelalte forme ale culturii spirituale afirmate în deficit sau chiar neonorate este specifică spiritului pozitivist și se răsfrânge la om în dezvoltarea cu precădere a intelectului, nu și a celorlalte facultăți subiective, care slăbesc sau se ofilesc.

Conflictul dintre arta cultivată în sine, autonomist, și celelalte forme ale culturii va fi caracteristică unui om sentimental-imaginativ, dar a cărui imaginație artistică este fie refractară, fie, cel puțin, indiferentă față de valori de adevăr, de bine, de transcendent, de sacru.

Cultivarea moralei în detrimental tuturor celorlalte forme ale culturii va fi specifică omului înclinat spre

Sfârșitul avangardei este, în mod paradoxal, anticipat de însăși apariția sa, neputându-se cristaliza în forme și formule pentru că tocmai acestea sunt negate, avangarda fiind sortită deci volatilizării. Succesul pe care îl condamnă a fost reușită involuntară și ireluctabilă în care s-a confundat, menirea sa primară rămânând aceea de mișcare artistică deschizătoare de drumuri pe care nu va apuca să calce niciodată, dar pe care le vor urma poezii moderniste în căutarea unor forme etnetice (vezi, Ion Barbu)

În concluzie, mișcarea avangardistă mizează pe o acțiune de purificare a mentalității orbite de stereotip și convențional, impunând o adevărată literatură „antiliterară”, depozitară a principiilor iconoclastice și nonconformiste, în căutarea permanentă a noutății, manifestul devenind „creație literară și creuzet ideologic”.

bunătate, dar lipsit de „știință” și înțelepciunea de a fi bun, pe care le poate căpăta numai prin solidaritate cu valorile non-morale.

Afirmarea religiei în contradicție cu valorile non-religioase îl va caracteriza pe omul obișnuit, centrat pe credință, dar lipsit de cultură, neluminat, incapabil să se apropie de divinitate și prin argumente filosofice sau științifice, sau chiar prin sentimentele artistice cele mai elevate și a cărui moralitate, orientată exclusiv spre fericirea celestă, nu va reuși să distingă în realitate între oamenii cu adevărat morali și cei imorali sau pseudo-morali și, deci, să stabilească cele mai adecvate raporturi cu semenii săi.

Așadar, cultivarea unilaterală a unui singur tip de valoare și atitudinea adversativă față de celelalte înseamnă nu numai unidimensionalizare și sărăcie spirituală, ci și aplatizare și lipsă de adâncime chiar și în sfera valorii preferate și cultivate.

2. Factorii afirmării conflictuale și unilaterale a omului contemporan

Ierarhizarea valorilor nu duce prin sine însăși la unilateralizarea omului, atât cât acesta rămâne deschis spre polivalență, spre întreaga paletă a valorilor pozitive, atât materiale, cât și spirituale. Cum se explică însă faptul că oamenii, deși, nativ, sunt dotați polivalent și, realmente, se raportează la toate speciile de valori, având nevoie de toate, manifestă, de regulă, mari dezechilibre și antagonisme valorice și, în acest sens, se afirmă unilateral și conflictual?

Precum se știe și este de înțeles, cauzele afirmării umane inautentice, conflictuale și sărăcitoare, unilaterale rezidă atât în factori de ordin social, cât și în însuși individul uman.

Evident, o societate nedezvoltată economic nu poate oferi tuturor membrilor ei, în speță celor aserviți sau celor defavorizați, condiții satisfăcătoare nici pentru subzistența fizică, necum pentru a-și cultiva aptitudinile spirituale.

În schimb, o societate dezvoltată economic, cum este astăzi societatea capitalistă de tip occidental, poate să satisfacă trebuințele materiale ale tuturor. Dar, datorită diviziunii adâncite a muncii și scopului economiei capitaliste de a obține un cât mai mare profit cu cheltuieli cât mai mici, societatea îi va determina pe cei mai mulți dintre membrii ei să se orienteze spre o specializare îngustă. Totodată, autoproducerea societății, a sistemului economic respectiv, va reclama promovarea numai a valorilor economice, politice și culturale care îi corespund, cu rol conservativ. În această sens, este încă actuală analiza dată de Herbert Marcuse în anii 60 ai secolului XX, care s-a referit la *omul unidimensional* și la fenomenul *absorbției culturale* din cadrul societății americane de consum, fenomen prin care „cultura spirituală devine parte integrantă a culturii materiale”¹, întrucât își pierde capacitatea de distanțare proiectivă față de sistemul socio-economic.

Ierahizările axiologice actuale în care prevalează valorile materiale nu sunt însă generate mecanic de sistemul economic capitalist, care reclamă creșterea neconținută a bunurilor materiale, ci depind și de diferiți factori sociali, politici și culturali, în special de stat și de sistemul instructiv-educativ.

Statul, fie și democratic, conduce la unilateralizarea omului în măsura în care nu orientează progresul economic spre bunăstarea tuturor, iar prin politica sa culturală nu îndreaptă preferințele membrilor săi și spre bunurile spirituale.

La rândul său, sistemul instructiv-educativ poate furniza cunoștințe de cultură generală eterogene, lipsite de unitate, sau cunoștințe de specialitate lipsite de un larg orizont teoretic, iar sub aspect educativ, poate cultiva spiritul pragmatic, utilitar.

Influențat de familie, de școală, de grupul profesional în care se integrează, de stat, de alte organizații și instituții politice sau culturale, precum și de societate în ansamblu, omul individual rămâne, totuși, principalul modelator al propriei sale personalități. În funcție de calitățile sale native și de propria sa orientare spirituală, el este cel care se afirmă unilateral sau polivalent.

În ce privește aptitudinile umane, unilateralizarea survine prin faptul că înzestrările de excepție nu sunt distribuite la una și aceeași persoană în mod egal și nimeni nu va excela în toate sferile creației spirituale. În această privință, D.D. Roșca vorbea chiar de o lege a compensației, în virtutea căreia „orice însușire mare este plătită cu lipsuri însemnate în alte direcții”, astfel încât „orice dezvoltare superioară ni se prezintă sub forma unei tragice unilateralități”². Or, chiar dacă deosebiriile dintre aptitudinile unui om nu sunt atât de mari cum considera autorul *Existenței tragice*, între însușirile unuia și aceluiași om există cu certitudine inegalități native și, mai ales, de realizare practică, efectivă, căci volumul mult mai mare de timp și efort depus într-o anumită direcție diminuează corespunzător timpul afectat cultivării altor potențe valorice.

Atitudinal, omul devine unilateral în măsura în care agreează sau numai bunurile materiale, sau numai pe cele spirituale, iar în plan spiritual urmărește numai cunoștințele specialității sale, sau, în cazul în care acordă atenție și celorlalte forme ale culturii, le consideră paralele, rupte unele de altele, și opozitive.

În plus, în fiecare etapă a vieții sale, fiecare om va promova mai mult acele valori care corespund intereselor și aspirațiilor sale dominante în acel timp. Or, acest „mai mult” acordat anumitor valori, bazate pe anumite facultăți, nu implică automat și perfecționarea valorilor cultivate „mai puțin” și care se bazează pe alte facultăți, pentru că speciile de valori și facultățile corespunzătoare sunt relativ autonome și ireductibile. Mai multă știință sau mai multă poezie nu aduc cu sine în mod necesar un nivel mai ridicat de moralitate sau de religiozitate.

De regulă, în contemporaneitate, afirmarea valorică unilaterală a omului este însoțită și de afirmarea sa conflictuală, în măsura în care se supralicitează autonomia și ireductibilitatea valorilor, astfel că deosebirile dintre ele sunt transformate în opoziții, pierzându-se din vedere faptul că ele prezintă și similitudini și unitate.

Apreciez că afirmarea valorică parțială, pe domeniile ale culturii considerate ca separate între ele sau chiar opozitive, constituie o altă fațetă a centrării pozitivistice și utilitariste pe valorile materiale, ceea ce se repercutează și asupra valorilor spirituale, în măsura în care și acestea, la rândul lor, vor fi cultivate ca bunuri, ca utilități, în aspectele lor de suprafață, acolo unde deosebirile dintre expresiile lor sunt evidente, iar nu în cele de profunzime, care ar putea pune în cumpănă sistemul socio-economic existent.

Astfel, în domeniul moral se respectă numai conveniențele, numai formalismele lipsite de conținut, în *art nouveau* se propun ca opere de artă imagini din cele mai comune și mai prozaice sau combinații de elemente lipsite de orice sens logic sau afectiv, sugerându-se tocmai lipsa oricărui sens, religia este redusă la invocarea ajutorului divin sau la ceea ce este lumesc în slujbele și sărbătorile religioase, iar filosofia este promovată tot mai mult ca analitică în sine, lipsită de legătură cu viața concret-sensibilă sau și cu viața celorlalte forme ale spiritului uman.

În consecință, pe lângă un *Homo economicus* sau un *Homo tehnicus*, legați de valorile materiale, se ajunge și la un *Homo eticus* fără morală, la un *Homo aestheticus* fără artă, un *Homo religiosus* fără religie, un *Homo metaphysicus* fără filosofie, și la toți aceștia fără relație între ei, deși cu toții nu sunt decât fațete ale unuia și aceluiași *Homo aestimans*, care se afirmă superficial, parțial și contradictoriu.

Așadar, dacă prin relațiile cantitative dintre valori de „mai mult” și, respectiv, de „mai puțin” omul ajunge la dezechilibre valorice, în schimb, prin relațiile calitative, de conținut, pe care le stabilește între valori, și anume, de suprafață și cel puțin de indiferență, dacă nu de opoziție, el se afirmă superficial, neunitar, sfâșiat și conflictual.

3. Omul realizat ca om total

Desăvârșirea omului ca om, afirmarea sa polivalentă necesită depășirea multiplelor ipostaze ale neîmplinirii sale. Omul complet realizat urmează să fie un *om total*,

în sensul că se va împlini atât în dimensiunea sa naturală, cât și în cea socială, atât sub aspectul trebuințelor naturale, cât și al celor spirituale.

Ideea de *om total* a fost avansată prima dată de Marx. El a distins, pe de o parte, între *cetățean*, definit ca membru al statului, și *om*, înțeles ca membru al societății civile. Pe de altă parte, a evidențiat diferența dintre *emanciparea politică*, realizată de statul burghez democratic, care acordă drepturi identice pentru toți membrii săi, și *emanciparea umană*, numită și *civilă* sau *socială*, care urma abia să fie îndeplinită în sfera vieții din afara vieții de stat, adică în societatea civilă burgheză, unde între oameni persistă inegalitățile de tot felul, de la cele materiale la cele spirituale. Având în vedere discriminările amintite, el afirma: „Abia când omul individual real va absorbi pe cetățeanul abstract și când, ca om individual, în viața lui empirică, în munca lui individuală, în relațiile lui individuale va deveni o ființă generică, abia când omul își va cunoaște și-și va organiza „ses forces propres” ca forțe *sociale* și deci nu va mai separa de sine forța socială sub forma puterii *politice*, abia atunci se va săvârși emanciparea umană.”³. Din alte reflecții ale autorului, în special din cele afirmate în *Manuscrise economico-filosofice din 1844*, rezultă că omul total își va satisface atât trebuințele materiale, cât și pe cele spirituale și că va contracara unilateralitatea unei specializări tot mai înguste prin cultivarea variatelor tipuri de valori și, în genere, prin receptivitatea la tot ceea ce este autentic uman.

Semnalata accepție este merituosă prin teza că afirmarea completă, polivalentă, a omului necesită afirmarea sa socială, generică, nu numai în plan politic, prin drepturile sale politice generale, adică prin valorile politice democratice, ci și în plan economic și cultural, prin raportare la întreaga gamă de valori materiale și spirituale.

Totuși, formularea amintită tinde să absolutizeze faptul că omul emancipat civil sau social își va obiectiva forțele sale proprii ca forțe sociale, ca fond generic uman. În realitate, forțele individuale nu se topesc în cele generale, ci, dimpotrivă, ceea ce este general fințează numai în și prin individual.

Așadar, omul complet nu poate fi exclusiv social, ci va urmări atât afirmarea de sine, cât și afirmarea semenilor săi. Orice exces într-o direcție sau alta nu poate fi decât dăunător, în primul rând omului însuși, dar și celorlalți. Împinsă la extrem, pasiunea pentru munca socialmente utilă poate duce la neglijarea de sine, sau a familiei, sau a cercului de prieteni, iar preocuparea inversă, numai pentru scopuri personale, sau familiale, sau ale unui microgrup poate implica eșecul unei veritabile personalizări, care nu poate fi realizată decât printr-o activitate concordantă cu idealurile societății.

În ce privește specializarea profesională, datorită diviziunii tot mai accentuate a muncii, societatea contemporană este și va rămâne una a activităților calificate și specializate suficient de îngust. Dar, într-o societate dezvoltată economic, omul unei anumite calificări va dispune de suficiente resurse materiale și de suficient timp liber pentru a-și forma un orizont spiritual mai larg, atât în domeniul profesiei sale, cât și în privința celorlalte tipuri de valori. În această privință, Tudor Vianu avansa chiar ideea potrivit căreia în măsura în care cineva adâncește

mai mult o anumită specialitate, în aceeași măsură își formează și idei mai generale, cu un anumit caracter filosofic, pentru că, prin aprofundare, ajunge la cunoștințe interdisciplinare, despre interferența domeniului cercetat cu altele, învecinate.

Dacă modelul omului total este întrutotul dezirabil și, în genere, acceptat, în schimb, modul în care se va realiza solidarizarea oamenilor ca membri ai societății civile rămâne încă de discutat.

4. Posibila realizare a omului unitar și polivalent

Suprimarea de către om a caracterului său contradictoriu și unilateral va fi posibilă prin suprimarea cauzelor care au produs acest caracter și care, precum am argumentat, consistă atât în factori de ordin social, cât și în însuși individul uman.

În ce privește sistemul social în ansamblul său, dat fiind faptul că niciun sistem contemporan nu este perfect, dar cel al proprietății private și al statului capitalist s-a dovedit a fi mai eficient, ne vom concentra atenția asupra acestui sistem social.

Întrucât niciun subsistem al sistemului social, nici cel economic, nici cel politic, nici cel cultural, nu se perfecționează de la sine, prin simpla funcționare, automat, ci necesită acțiunea forțelor sociale de care sunt animate, rezultă că statul democratic, ca principală forță socială activă și reglatorie, constituie și principalul factor social care poate contribui cel mai mult la afirmarea omului contemporan.

Statul democratic contemporan poate contribui la realizarea emancipării umane prin orientarea sa economică, politică, culturală.

În plan economic, înlocuirea proprietății privat-capitaliste cu proprietatea socialistă, preconizată de autorul amintitelor *Manuscrise economico-filosofice din 1844*, s-a dovedit ineficientă pentru a-i cointeresa în suficientă măsură pe oameni și a le asigura libertatea de inovație și creație, fără de care progresul economic nu este posibil. Pe de altă parte, nici relațiile privat-capitaliste nu funcționează ireproșabil, fără contradicții și posibile convulsii sociale. De aceea, concluzia care se impune este aceea că statul democratic să exploreze, mai mult decât până acum, posibila combinare a celor două tipuri de sisteme economice.

În politica sa privind viața politică, este necesar ca statul de drept să respecte principiul separației puterilor, iar cei ce guvernează să dialogheze cu opoziția parlamentară și cu reprezentanții societății civile și, mai ales, să creeze condițiile necesare de exercitare efectivă a drepturilor politice și civile, cum sunt dreptul la exprimarea liberă a opiniei, dreptul la întrunire, la organizare, secretul corespondenței, libertatea presei etc.

În politica sa culturală, pe lângă sarcinile ce revin nemijlocit statului ca putere legislativă și executivă (privind finanțarea atât a culturii materiale, cât și a celei spirituale, a tuturor formelor creației spirituale), este necesar ca acesta să vegheze ca toate instituțiile de stat cu rol instructiv-educativ, cultural și de cercetare, cum sunt instituțiile de învățământ etc., să contribuie la afirmarea spirituală

a omului atât prin respectarea specificului fiecărei forme de cultură în parte, cât și prin armonizarea cu celelalte.

Oricât de influenți, factorii sociali nu pot schimba orientarea culturală a indivizilor umani în mod automat. Condițiile favorabile create de societate, instrucția și educația oferite de învățământ, influența benefică exercitată de alte instituții cultural-educative, de biserică nu pot determina niciun om să devină personalitate dacă acesta este lipsit de zestrea nativă necesară performanțelor spirituale, de voința de a se desăvârși, de capacitatea de efort creator. În fond, omul însuși este protagonistul formării sale ca ființă valorică prin libertatea sa de opțiune și acțiune.

În ce privește rolul omului însuși, este nevoie de o reformare morală a acestuia, de voința sa de a se elibera de coerciția înclinațiilor și intereselor insignifiante, de tot felul, și de a se modela potrivit cerințelor și aspirațiilor autentice umane, potrivit umanității manifeste în propria sa persoană, cât și în persoana celorlalți. Este, totodată, nevoie, cum zicea Heidegger, de o ieșire a omului din starea de anonim, ceea ce, cum considera același gânditor, necesită grija față de ceea ce poți și ar trebui să fii, ca și înțelegerea că poți trece de la inautentic la autentic.

Mai întâi, depinde de fiecare dacă se orientează numai spre bunurile și valorile materiale, încorporate în casa sa, în echipamentele sale de bucătărie și baie, în mobila sa, în aparatele sale de televiziune și radio, în telefoanele sale, în mașina sa, în îmbrăcăminte și încălțăminte, în bunuri alimentare, în alte bunuri de larg consum, sau dacă acordă atenție și cultivării spiritului său, începând cu perfecționarea sa profesională.

Apoi, de fiecare depinde și faptul dacă, în profesie, se mulțumește cu rolul de simplu executant, sau urmărește să fie și inovator și inventator.

Totodată, depinde de fiecare dacă în relațiile profesionale, dar și în cele familiale, sau în cele interpersonale, acesta va urmări numai interesele sale, sau, dimpotrivă, va urmări să îmbine binele propriu cu binele celorlalți.

Mai departe, tot de fiecare depinde și faptul dacă își folosește timpul liber, din afara profesiei, numai pentru recreare și divertisment sau și pentru însușirea și practicarea celorlalte forme ale culturii: literatura și arta, filosofia și religia.

Societatea propune, efectiv, toate variantele afirmării culturale, chiar dacă pe unele mai mult, pe altele mai puțin, dar îi lasă fiecărui om libertatea de a dispune pe care și în ce măsură să le urmeze. Ce-i drept, dacă statul și celelalte instituții sociale cu rol instructiv-educativ sau cultural-educativ i-ar orienta pe membrii săi spre afirmare spirituală polivalentă și noncontradictorie, atunci ar exista șansa ca o asemenea afirmare să se transforme cel puțin într-o nouă Renaștere, dacă nu într-un fenomen de masă, cu beneficii atât pentru individ, cât și pentru societate.

Oricum, dincolo de posibilitățile proprii și de ofertele societății, pentru ca individul să aibă o viață echilibrată și armonioasă, sunt de foarte mare importanță opțiunea și decizia sa în acest sens, preocuparea sa nu numai pentru trup, ci, atât cât este posibil, și pentru suflet, pentru că fiecare își are trebuințele sale și, mai ales, pentru că, pentru a parafraza o zicăre a lui Kant despre cunoaștere, un trup fără suflet ar fi orb, un suflet fără trup ar fi gol.

Fie creator de valori, fie și numai receptor, fiecărui membru al societății îi incumbă datoria să se edifice nu numai în calitate de ființă vie, senzorială și materială, ci și de ființă socialmente utilă, de bun cetățean, de ființă morală, de aspirant la adevăr, de sensibil la ceea ce este frumos, de spirit care reflectă la rostul său pe lume și are și sentimentul unei puteri transcendente, sacrale.

(Endnotes)

1. Herbert Marcuse, *Scrieri filosofice*, Editura Politică, București, 1977, p. 307.
2. D.D.Roșca, *Existența tragică*, Editura Științifică, București, 1968, p. 110.
3. Karl Marx, *Contribuții la problema evreiască*, în K. Marx, F. Engels, *Opere* vol. I, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 405.

Mircea COLOȘENCO

EUGEN IONESCU – TATĂL ȘI FIUL

Cercetări de arhivă și bibliotecă ne-au condus la depistarea de documente referitoare, atât la viața și școlaritatea scriitorului Eugen Ionescu / Eugène Ionesco, cât și la activitatea socio-intelectuală a tatălui și al fratelui acestuia, parțial inedite, parțial nepuse în circulație publică în conexiune cu bibliografia lor.

I

Din înscrisul nr. 246/1909 al Registrului Stării Civile pentru Născuți al Primăriei Comunei Urbane Slatina, pe care îl reproducem **în facsimil**, aflăm că, la declararea fiului Eugen-Dimitrie, avocatul Eugen N. Ionescu era în funcție de Director al Prefecturii Olt, iar al doilea martor al declarantului, Ioan N. Ionescu – medic veterinar, nu-i era altceva decât frate! (Anexa 1) Era medicul veterinar al județului.

Așadar, ambii frați erau intelectuali! Și cu funcții superioare.

În anul absolvirii studiilor de drept, Eugen N. Ionescu și-a publicat teza de licență: **Mandatul în dreptul român și dreptul civil român**. Teza pentru licență în drept susținută de Eugen Ionescu. Ploesci (Tipografia Fabricei „Progresul”), 1902.40 p. (Facultatea de Drept din București).

Patru ani mai târziu, a publicat o lucrare de drept internațional: **Cauza Românească în Turcia Europeană și Conflictul cu Grecia** / de / Eugen Ionescu, Licențiat al Facultății de drept din București, Avocat, Fost șef al biroului școalelor române din străinătate în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice. București (Tip. „Gutenberg” Joseph Göbl), 1906.115 p. 2, 50 lei.

În anul declanșării celui de-al doilea război balcanic, când România a declarat război Bulgariei (27

iunie / 10 iulie 1913), a publicat o lucrare în chestiune: **Războiul din Balcani și diferendul Româno-Bulgar** / de / Eugen Ionescu, Licențiat al Facultății de drept din București, Avocat, Fost șef al biroului școalelor române din străinătate în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice. Ploiești (Tip. „Speranța”), 1913.125 p. (Pe copertă: Inst.Grafic „Lumina”, Ploiești).

Aflându-se la Paris, împreună cu familia, pentru pregătirea și trecerea examenului de doctorat în drept și-a publicat – conform uzanțelor – teza: **De la notion d'accident du travail dans la loi du 9 avril 1898**. (Thèse) / par / Eugène N. Ionesco. Paris, Duchemin, 1915, in-80, 135 p., cu care a luat titlul științific de doctor în drept.

În același timp, dar cu o periodicitate mai scăzută, Ioan N. Ionescu, unchiul scriitorului româno-francez, a publicat și el două cărți: una în colaborare, cealaltă – de autor, de strictă specialitate: Constantin Rădulescu. Medic veterinar al județ. Vâlcea & I.N.Ionescu. Medic veterinar al Circ.II. Drăgășani. **Raport de mersul serviciului veterinar al județului Vâlcea pe anul 1989 și până la 1906**. Imprimeria Județului și al comunei R. Vâlcea. 1906, 135 p. (Anterior, cei doi au mai întocmit un raport asemănător, pentru anul 1904, la fel de științific, pentru care au primit felicitări din partea autorităților centrale și județene, dar rămas netipărit.); Ioan N. Ionescu. Medic veterinar al județului Olt. **Cum să ne îngrijim vitele. Conferințe populare rostite la cercurile populare din jud. Olt**. Slatina (Tip.și Leg.de Cărți C. Constantinescu), 1913, 63 p. 1 leu. (Cuprinsul lucrării este format din textul a zece conferințe despre: nutrețuri sămănate, mortalitatea vitelor, nălbari

REGISTRU STĂRII CIVILE PENTRU NĂSCUTI

Eugen - Dimitrie Eugen N. Ionescu

Din anul una mie nouă sute nouă, luna Noembrie ziua patru spre zece, la orele cinci după amiază. Act de nașterea copilului Eugen - Dimitrie, ortodox, de sex masculin, născut ieri trei spre zece Noembrie, la ora opt și jumătate dimineața în orașul Slatina la casa părinților săi din strada București numărul trei, fiu al Dnului Eugen N. Ionescu, vârstă douăzeci și șapte ani Directorul Prefecturii Slatina, și al Dnei Maria - Terefină Eugen N. Ionescu, vârstă douăzeci și două ani, domiciliati în orașul Slatina. După declarațiunea făcută de tatăl copilului D. Crighen Carp vârstă treizeci și unu ani Directorul Poliției Slatina și al doilea mătușă D. Ionescu vârstă treizeci ani Medic Veterinar, domiciliati în orașul Slatina, cari au subscris acest act după ce li s-au citit împreună cu noi și cu declaranții. Constatăm după lege de Noi Brăla în Vâlcelele nu ofiterul stării civile al comunei Slatina. -

Eugen N. Ionescu

Crighen Carp, Directorul Poliției Slatina

N. Ionescu

Slatina

N 246

MINISTERUL INSTRUȚIUNII

ANEXA 2

COPIE MATRICULARĂ

Anul școlar 1924 - 1925
Volumul 4
Clasa IV / prima / 13

Scolarul Ionescu E. Eugen, născut în anul 1909, luna Decembrie, ziua 13, comuna Ratna, județul Alt, fiu al D-lui Eugen și al D-nei Maria. Naționalitatea tatălui română, profesia tatălui aristocrat, religia tatălui ortodoxă, a mamei idem, a școlarului idem. Vaccinat anul 1913 luna Decembrie, ziua 13. Locuința părinților sau a tutorei este în comuna Ratna, județul Alt.

A fost înscris în clasa IV a acestor școli pe baza certificatului eliberat de ca. promovată din sub No. 192.

A fost admis în clasa IV a acestor școli în baza concursului depus în anul 1924 la școala ca. promovată.

OBIECTELE	Note Trimestriale			Media anuală	Absențele Trimestriale			Calificativul la examenul de corectură	OBSERVAȚII
	Trim. I	Trim. II	Trim. III		Trim. I	Trim. II	Trim. III		
Religia	6	6	6	6					
Limba română	6	6	6	6					
» latină	6	6	6	6					
» elină	6	6	6	6					
» franceză	6	6	6	6					
» germană	6	6	6	6					
» italiană sau engleză	6	6	6	6					
Istoria	6	6	6	6					
Filosofia	6	6	6	6					
Drept uzual și econ. politică	6	6	6	6					
Geografia	6	6	6	6					
Matematica	6	6	6	6					
Științe fizico-chimice	6	6	6	6					
Științele naturale	6	6	6	6					
Igienă	6	6	6	6					
Caligrafia	6	6	6	6					
Desenul	6	6	6	6					
Desenul liniar	6	6	6	6					
Muzica vocală	6	6	6	6					
Gimnastica	6	6	6	6					
Științe agricole sau de chimie tehnol. sau comer.	6	6	6	6					
Instrucția militară	6	6	6	6					

Media generală 6,75 (sau 75%)
Situția în Iunie Promovată
Situția în Septembrie Promovată
Partida din matricolă încheiată prin liberarea certificatului No. 192 din 1924.

DIRECTOR, L. S.   Semnătura elevului, Eugen Ionescu

*) Numele școlii.

/ meșteri în vindecarea animalelor, cooperativele – lăptării, brâncă – dalac – turbare – holera păsărilor, dar și despre îndatoririle sătenilor în cazuri de boale molipsitoare).

Cercetările noastre de arhivă și de bibliotecă continuă în această direcție a preocupărilor intelectuale a rudelor pe linie paternă, precum și maternă. Dar și altele, colaterale / specifice.

Astfel, numele de familie al mamei scriitorului – **Ipcar** – nu este de origine aramică, cum consideră superfluu Matei Călinescu, în vol. **Eugène Ionescu: teme identitare și existențiale** (Iași, Junimea, 2006), ci de proveniență românească, întâlnit de Dr.H.Tiktin (**Dicționar român – german**. București, 1903, p.682, 852), în lucrarea savantului român Dr.D.Brandza. **Prodromul Florei Române** (București, 1879/83) și explicat în lucrarea sa lexicografică: „gipsărită”, „ipsoriță” sf., iperige, ipcărige (von letzeren beiden ist Betonung, Genus u. Numerus nicht angegeben) Gyps-kraut n (Gypsophila) Br. – Et. Die ersten zwei dunkel.” (p.682); „ipcărige etc. siehe gipsărită.” (p.852).

II
Trecem, în excursul de față, peste tribulațiile familiei avocatului Dr. Eugen N. Ionescu de după anul 1915, pentru a ne referi la anii de școală ai fiului năbădăios / neconformist Eugen – Dimitrie E. Ionescu, în țara de naștere.

Școlaritatea celebrului scriitor cu nume franțuzit Eugène Ionescu este segmentată în trei perioade: 1. Paris, până în anul 1922; 2. București, între 1922 – 1927; 3. Craiova, în continuare, până la intrarea la facultate, 1929.

În cele ce urmează, prezentăm patru rânduri de acte oficiale depistate de noi în fondul documentar al Liceului Sfântul Sava / Nicolae Bălcescu din București (aflate spre conservare / cercetare în depozitele Direcției Municipiului București a Arhivelor Naționale), întocmite pentru clasele a III-a – a IV-a din anii școlari 1924 – 1927. (Din acest fond, lipsesc registrele matricole pentru anii școlari 1922 – 1924, dar și cataloagele elevilor, parțial statele de plată ale profesorilor etc. Pentru toți anii deceniului al cincilea din secolul trecut.)

MINISTERUL INSTRUȚIUNII

ANEXA 2

MATRICULA ȘCOLARĂ

Anul școlar 1924 - 1925
Volumul 4
Clasa IV / prima / 13

Scolarul Ionescu E. Eugen-Dimitrie, născut la anul 1909, luna Decembrie, ziua 13, în comuna Ratna, județul Alt, fiu al D-lui Eugen Ionescu de naționalitate română, profesia tatălui aristocrat, religia tatălui ortodoxă, a mamei idem, a școlarului idem. Vaccinat în anul 1913, luna Decembrie, ziua 13. Locuința părinților sau a tutorei este în comuna Ratna, județul Alt.

A fost înscris în clasa IV a acestor școli pe baza certificatului eliberat de ca. promovată din sub No. 192.

A fost admis în clasa IV a acestor școli în baza concursului depus în anul 1924 la școala ca. promovată.

OBIECTELE	Note Trimestriale			Media anuală	ABSENȚELE TRIMESTRIALE			Note la examen	Note la examenul de corectură	Media totală	Observațiuni
	Trim. I	Trim. II	Trim. III		Trim. I	Trim. II	Trim. III				
Religia	6	6	6	6				6	6	6	
Limba română	6	6	6	6				6	6	6	
» latină	6	6	6	6				6	6	6	
» elină	6	6	6	6				6	6	6	
» franceză	6	6	6	6				6	6	6	
» germană	6	6	6	6				6	6	6	
» italiană sau engleză	6	6	6	6				6	6	6	
Istoria	6	6	6	6				6	6	6	
Filosofia	6	6	6	6				6	6	6	
Drept uzual și econ. politică	6	6	6	6				6	6	6	
Geografia	6	6	6	6				6	6	6	
Matematica	6	6	6	6				6	6	6	
Științe fizico-chimice	6	6	6	6				6	6	6	
Științele naturale	6	6	6	6				6	6	6	
Igienă	6	6	6	6				6	6	6	
Caligrafia	6	6	6	6				6	6	6	
Desenul	6	6	6	6				6	6	6	
Desenul liniar	6	6	6	6				6	6	6	
Muzica vocală	6	6	6	6				6	6	6	
Gimnastica	6	6	6	6				6	6	6	
Științe agricole sau de chimie tehnol. sau comer.	6	6	6	6				6	6	6	

Media generală 6,75 (sau 75%)
Situția în Iunie Promovată clasificat al 443
Situția în Septembrie Promovată
Partida din matricolă încheiată prin liberarea certificatului No. 443 din 1924.

DIRECTOR, L. S.   Semnătura elevului, Eugen Ionescu

*) Numele școlii.

ANEXA 4. Mod. 11. 186

MINISTERUL INSTRUCTIUNII

MATRICULA ȘCOLARĂ

Anul școlar 1924-1925
 Volumul 11
 Clasa V-a

Școlarul Ionescu E. Eugen Dimitrie născut la anul 1909
 în luna ianuarie în comuna Slătina județul Argeș
 Fiul al D-lui Ștefan de casă comuna
 naționalitatea tatălui română profesia tatălui procurator
 religia tatălui ortodoxă a mamei ortodoxă a școlarului ortodoxă
 Locuința părinților sau a tutorei este în comuna Slătina județul Argeș
 A fost înscris în clasa V-a a acestei școli pe baza certificatului eliberat de ca. primărie
 la data 10.12.1924 sub No. 118 din pag. 118
 A fost admis în clasa V-a a acestei școli în baza concursului deus în anul 1924
 la școala

OBIECTELE	Note trimestriale			Media anuală	Absențele trimestriale			Note la examen	Note la examenul de corigență	Media totală	OBSERVAȚIUNI
	Trim. I	Trim. II	Trim. III		Trim. I	Trim. II	Trim. III				
Religie	4	5	6	5,00				5		5,33	
Limba română	8	7	6	7,00				8		7,66	
- latină	8	7	6	7,00				8		7,66	
- elină	3	3	3	3,00				4		3,33	
- franceză	9	9	9	9,00				9		9,00	
- germană	7	7	7	7,00				7		7,00	
- italiană sau engleză	5	5	5	5,00				5		5,00	
Istoria	5	5	5	5,00				5		5,00	
Filosofia											
Dreptul și econ. politică											
Geografia	4	4	4	4,00				6		5,00	
Matematica											
Științe fizico-chimice											
Științe naturale											
Igiene											
Calligrafia											
Desenul	5	5	5	5,00						5,00	
Desenul liniar											
Muzica vocală	5	5	5	5,00						5,00	
Gimnastica	5	5	5	5,00						5,00	
Științele agricole sau de agricultură											
Științele tehnice sau comerciale											
Purtarea											
Frecvența											
Forma exterioară											
Media generală											
Situația în iunie											
Situația în Septembrie											
Partida din matricolă încheiată prin liberarea certificatului No. <u>443</u> din <u>4 Aprilie</u> 1928											

DIRECTOR, L. S. Secretar, Ștefan

No. 118 Luna 12 1924

*) Numele școlii. Semnătura elevului,

Primul act referitor la școlarul Eugen E. Ionescu este o listă – proces verbal, semnată de șase profesori, compusă din numele și prenumele a șaizeci de elevi ai clasei a III-a, alcătuită / întocmită în luna iunie 1924, completată în toamnă, sesiunea corigenților. Elevul Ionescu E. Eugen (poziția 25) apare corigent la obiectele Germană și Matematică, declarat,

după examen, promovat. Alți corigenți ai clasei: 13; repetenți: 5; retras: 1. (**Registru Procese-verbale** nr.4/1924, f.71).

Copie matricolară pentru clasa a IV-a B, anul școlar 1924 – 1925. Școlarul Ionescu E. Eugen este declarat promovat în iunie, cu media generală 6,75, rezultată din mediile anuale pe obiecte: 10 – la Franceză și Istorie, 6 – la alte șapte obiecte și purtare, 5 – la alte cinci. Frecvența: f.reg., forma exterioară: p.îngrij. (**Matricole școlare** nr. 43/1924 – 1925, f.467), / **Anexa 2** /

Matricula școlară pentru clasa a V-a Clasică, anul școlar 1925 – 1926. Școlarul Ionescu E.Eugen-Dimitrie este declarat promovat în iunie, cu media generală 6,43, rezultată din mediile anuale pe obiecte: 9 – la Franceză, 8,67 – la Română, 8,17 – la Matematică; în rest, medii între 7 și 5 obținute după examenul de fine de an școlar (la obiectele Latină și Germană, i se dăduse inițial 4). La Purtare, din nou 6. (**Matricole școlare** nr. 49/1925-1926, f.49). / **Anexa 3** /

Matricula Școlară pentru clasa a VI-a Clasică, anul școlar 1926 – 1927. Școlarul Ionescu E.Eugen Dumitru este declarat corigent în iunie la obiectele Latină și Elină, promovat în toamnă după examene, cu notele 6 și, respectiv, 5. Celelalte medii anuale pe obiecte: 9 – la Franceză, 8,17 – la Română, 7 – la Germană, 5,67 – la Muzică vocală, 5,33 – la Religie; în rest 5 – la celelalte patru obiecte (Istoria, Matematica, Desenul, Gimnastica). La Purtare: 8; frecvența: puțin regulată; Forma exterioară: îngrijită. (**Matricole școlare** nr. 53/1926-1927, f.160). / **Anexa 4** /

Clasele a VII-a și a VIII-a școlarul Ionescu E. Eugen – Dimitrie le va urma la Craiova, unde își va da și examenul de bacalaureat. Atât în Reg. intrare – ieșire, cât și pe foile matricole ale cl. a V-a și a VI-a, este consemnat faptul că i s-a eliberat certificate la data de 4 aprilie 1928, pentru a se înscrie la altă unitate școlară.

EUGEN IONESCU – EUGENE IONESCO

(SLATINA, 13/26 NOV.1909-28 MAR.1994, PARIS)

Eugen Ionescu, viitorul dramaturg și membru al Academiei Franceze, a funcționat, între 1 decembrie 1942-1 octombrie 1945, ca angajat al Serviciului de Presă din Ministerul Propagandei Naționale, în cadrul Legației Regale a României de lângă Guvernul colaboraționist condus de mareșalul Ph. Petain, în timpul ocupației Franței de naziști, iulie 1940-august 1944.

În această perioadă, ca secretar de presă, lui Eugen Ionescu i-a apărut, în publicația „L'Action sociale”. Organe des Centres d'Etudes et de Documentation Sociales. Vichy (Allier). Premiere anne, nr. 2, Fevrier 1944,p.4, articolul *La France et la Roumani*, pe care îl reproducem în continuare.

Peste ani, la aproape o jumătate de secol, Eugen Ionescu își va publica *Testamentul*, apărut în revista pariziană de prestigiu internațional „Le Figaro litteraire” din decembrie 1993, reproduc și el mai jos.

Mircea COLOȘENCO

Franța și România

E greu de schițat, în câteva rânduri, istoria relațiilor franco-române. De peste un veac, relațiile dintre Franța și România sunt atât de strânse încât o bună parte a istoriei românești e, într-un fel, istoria acestor relații.

Rar întâlnești, în istoria contemporană, un exemplu mai strălucit de influență a unei țări și a unei culturi cum a fost cea a Franței în România, și o afinitate atât de singulară între două țări. De la începutul secolului al XIX-lea, ideile Revoluției franceze, principiul naționalităților, victoriile napoleoniene au înrăurit gândirea românilor și e neîndoelnic că datorită Franței, în bună măsură, România s-a putut desprinde, spiritual, de complexul turco-rus care amenința s-o înghită. Și tot datorită Franței, România, pătrunsă în interior de ideile naționaliste și ajutată, din afară, de acțiunea lui Napoleon III, și-a putut recâștiga independența politică.

„Insulă de latinitate în oceanul panslavismului”, după formula cunoscută, România și-a regăsit în Franța adevărata familie, cea a latinității.

Iată de ce influența culturală pe care filozofii, poezii, istoricii, artiștii, oamenii de știință francezi au exercitat-o asupra spiritului românesc nu poate fi considerată ca un soi de dominație intelectuală ce l-ar împiedica să se dezvolte într-un mod original, ci dimpotrivă, ca un impuls în sensul vocației românești, ajutându-l să se găsească pe sine.

Cultura franceză exercită, în România, o influență considerabilă, dar asta nu înseamnă că mai tânăra cultură română ar fi o simplă imitație a celei franceze, ci că există, între cele două țări, afinități profunde. S-a repetat adesea că un francez nu e străin în România, la fel cum un român, la rândul său, nu se simte un străin în Franța; și unul și celălalt sunt cetățenii unei patrii spirituale comune.

De peste un veac, oamenii politici români își fac studii în Franța; scriitorii români prelungesc literatura franceză

(doar romantismul german și filozofi precum Kant, Schopenhauer și Nietzsche au reușit, în afară de francezi, să influențeze în mod fructuos filozofia și poezia românească), iar literatura română nu poate fi înțeleasă fără cea franceză. Și nu se poate spune că e o simplă modă; am spune mai curând că românii au sentimentul de a fi, împreună cu francezii, reprezentanții unui același principiu uman, ai unui același sistem de civilizație și de-a împărtăși aceeași viziune despre lume. E drept că în vremea din urmă s-a putut constata, în Franța, o anume degradare morală: ceva ca o pierdere de conștiință națională, și de asemeni o lipsă de încredere.

Românii însă, care erau mândri de măreția franceză ca de propria lor glorie și care, în prezent, suferă alături de francezi din cauza nenorocirilor abătute asupra Franței, își păstrează convingerea că „principiul” francez este nemuritor, în Europa și în lume.

În lupta care se duce acum în Răsărit împotriva bolșevismului, românii cred că luptă și pentru civilizația franceză. Francezii ar trebui să știe că au în țărani, intelectualii și oamenii politici din România niște prieteni, niște frați ce nu pot uita gloria istorică a Franței și speră în gloria sa viitoare. Dacă pentru francezi Franța este o persoană, pentru prietenii lor de departe ea este cineva real și foarte drag, și totodată un principiu, o idee, o esență nepieritoare. Dacă în ochii multor francezi Franța apare ca dezbinată, românii îi văd unitatea profundă, unitate de structură, ascunsă celor care nu o văd pentru că nu o iubesc.

Pentru că sunt foarte sinceri, românii pot afirma că se simt, uneori, mai francezi decât unii francezi care, din slăbiciune, dezorientare, scepticism, patimă și chiar interes personal, par să se lepede de înalta calitate de francez.

Testamentul lui Eugène Ionesco ^[1]

1. Acest text a fost publicat în *Le Figaro littéraire* din 3 decembrie 1993. Subtitlurile aparțin redacției. Eugène Ionesco le mai dăduse alte două texte pe același subiect, publicate în numerele din 1 octombrie 1993 și 18 februarie 1994.

Le Figaro littéraire a publicat ultimele texte ale marelui dramaturg. E vorba în ele de bătrânețe, boală și moarte.

Masajele nu-mi sunt de nici un ajutor. În acest moment, am asemenea dureri încât abia mai pot să scriu. Iar când durerea e atât de violentă, nici ideile nu vin. Este aproape ora 5 după-amiază, se apropie noaptea, noaptea pe care o detest și care totuși, uneori, îmi aduce un somn atât de reconfortant. Piesele mele se joacă în aproape toată lumea și mă gândesc că cei care vin să le vadă râd sau plâng fără să aibă dureri. Știu că totul se va sfârși în curând, dar, așa cum am spus, fiecare zi în plus e un câștig.

Uneori, vin să mă vadă câțiva prieteni, câțiva prieteni devotați. Îmi face mare plăcere să-i văd, dar obosesc după un ceas. Făceam oare ceva mai bun înainte? Cred că mi-am pierdut timpul și că m-am vânzolit de pomană. Am mintea goală și îmi vine greu să continui, dar nu din cauza durerii, ci a acestui vid existențial de care lumea e plină, dacă pot

spune că lumea e plină de vid. Ca de obicei, mă gândesc că s-ar putea să mor la noapte, sau, să sperăm, mâine ori poimâine. Sau, cine știe, poate chiar mai târziu. Când gândurile negre mă mai lasă, mă plictisesc îngrozitor. Uneori mă gândesc că gândesc, mă gândesc că mă rog. Poate că totuși va fi ceva, ceva, cine știe. Poate că, *după*, va fi bucuria. Ce formă are Dumnezeu? Cred că Dumnezeu e oval...

Soția și fiica mea

În cariera mea, cum se spune, am fost ajutat de o mulțime de oameni cărora le datorez recunoștință.

Mai întâi mama care m-a născut, care era de o blândețe incredibilă și plină de umor deși pierduse un copil mic și în ciuda faptului că bărbatul ei, cum spun adesea, a părăsit-o, singură, în marele oraș Paris. Dar cel mai mare ajutor l-am primit, în decursul vieții, mai ales de la soția mea, Rodica, și de la fiica mea, Marie-France. Fără ele n-aș fi făcut nimic,

n-aș fi scris probabil nimic. Le datorez și le dedic toată opera mea. Apoi au fost, mai târziu, toți profesorii mei de la liceul din București.

Îi datorez mult unui escroc pe nume Kerz, care a dat faliment în ziua ultimului spectacol cu *Rinocerii* la New York, ușurându-mă de 40 000 de dolari (la valoarea din 1940), dar făcându-mă celebru în Statele Unite. Mă ajutase fără să vrea. Apoi au fost criticii literari, englezi și francezi. Acești critici au trebuit să-i înfrunte, în plus, pe criticii de stânga care la început m-au crezut și pe mine de stânga, pe când ceilalți mă credeau de dreapta. Apoi încă o dată soția mea, care m-a obligat să-mi iau licența și să mă prezint la concursul de agregatie. A mai fost Lola, a doua soție a tatălui meu: mi-a făcut bine vrând să-mi facă rău atunci când m-a dat afară din casa ta-

tei, ceea ce m-a ambiționat să mă descurc și să reușesc. Mi-au făcut bine profesorii de la Sfântul Sava care m-au alungat din liceu, astfel că mi-am luat bacalaureatul la un liceu din provincie, unde m-a găzduit cumnata mea, Angela, la o pensiu- ne pentru tineri liceeni care, din câte știu, n-au reușit în viață. Eu însă, vagabondul gonit de colo-colo, cel fără adăpost, am acum unul din cele mai frumoase apartamente din Montparnasse. În fine, m-au ajutat, uneori, rude mai mult sau mai puțin îndepărtate, mătușa Sabina, mătușa Angela, și câțiva profesori care credeau că am geniu. Am mai fost ajutat, în timpul războiului din 1940, de Anca, mama soției mele, care, cu inima frântă, și-a lăsat fiica și ginerele să plece în Franța. A murit crezând că va putea să vină la noi, la Paris. N-a apucat, a murit cu această speranță. M-a ajutat Dumnezeu atunci când, refugiat la Paris pentru că nu voiam să mă întorc la comuniștii de la București, mi-am luat într-o zi sacoșa fără să am un ban în buzunar și m-am dus la piață unde am găsit pe jos 3000 de franci. Am avut adesea noroc. Poate că Dumnezeu m-a ajutat în viață și în eforturile mele, iar nu mi-am dat eu seama. Am mai fost ajutat de gazda mea de pe Rue Claude-Terrasse, Domnul Colombel, Dumnezeu să-l binecuvânteze, care nu s-a îndurat să arunce în stradă un biet refugiat care nu avea bani de chirie, dar pe care i-l trimisese, poate, Dumnezeu.

Și astfel, din una în alta, am ajuns la acest soi de celebritate enormă și, împreună cu soția mea, am trecut de 80 de ani, trăind cu spaima de moarte, și fără să-mi dau seama că Dumnezeu a făcut ceva pentru mine. Nu m-a cruțat de moarte, ceea ce mi se pare inadmisibil. Oricât m-am străduit, oricât s-au străduit cu mine preoții, n-am izbutit niciodată să mă abandonez în brațele Lui. N-am izbutit să cred suficient. Sunt, vai, ca omul acela care, se spune, repeta în fiecare zi aceeași rugăciune: „Ajută-mă, Doamne, să pot crede în tine.“ Ca toată lumea, nu știu dacă *dincolo* există ceva sau nu există nimic. Sunt înclinat să cred, ca papa Ioan Paul III, că o enormă luptă cosmică se dă între forțele întunericului și cele ale binelui. Sper în victoria finală a forțelor binelui, desigur, dar cum se va ajunge la ea? Suntem oare simple picături dintr-un tot, sau ființe care vor renaște? Lucrul care mă întristează, poate, cel mai mult e despărțirea de soția și de fiica mea. Dar și de mine însumi! Sper în continuitatea identității cu mine însumi, temporală și supra-temporală, în timp și în afara timpului.

O luptă cosmică

Nu venim pe lume ca să trăim. Ne naștem ca să ne trecem și să murim. Ne trăim copilăria, apoi creștem și în curând începem să îmbătrânim. Cu toate astea, e greu să ne imaginăm o lume fără Dumnezeu. E totuși mai ușor să ne-o imaginăm cu Dumnezeu.

S-ar părea că medicina modernă și gerontologia vor prin toate mijloacele să refacă deplinătatea omului, așa cum divinitatea nu s-a priceput s-o facă: fără bătrânețe, senilitate, degradare etc. Să-i redea omului nemurirea, așa cum divinitatea n-a putut sau n-a voit s-o facă. Așa cum nu a făcut-o.

Înainte vreme, trezindu-mă în fiecare dimineață, spuneam: îi mulțumesc lui Dumnezeu care mi-a dat încă o zi. Acum spun: iată,

încă o zi pe care mi-a luat-o. Ce a făcut Dumnezeu cu toți copiii și cu vitele pe care i le-a luat lui Iov?

Și totuși, chiar și așa, cred în Dumnezeu, căci cred în existența răului. Dacă răul există, există și Dumnezeu.

E. I.

Traducere de Emanoil MARCU

Le testament d'Eugène Ionesco

Le grand dramaturge avait donné au « Figaro littéraire » ses derniers textes. Il évoquait la vieillesse, la maladie et la mort.

Les massages ne me font rien. En ce moment, j'ai tout de même si mal qu'il m'est difficile d'écrire. Les idées ne viennent pas non plus quand le mal est si violent. Il est presque 5 heures, la nuit viendra, la nuit que je déteste et qui pourtant, parfois, me donne un sommeil si plaisant. On joue mes pièces

PAR

Eugène IONESCO
de l'Académie française

un peu partout dans le monde et je pense que ceux qui vont voir mes pièces rient ou pleurent sans avoir de vives douleurs. Je sais que cela devrait finir bientôt mais comme je viens de le dire, chaque jour est un gain.

Quelquefois, des amis viennent me voir, quelques amis dévoués. Cela me fait beaucoup plaisir de les voir mais cela me fatigue au bout d'une heure. Que faisais-je de mieux avant ? Je crois que j'ai perdu mon temps et que j'ai couru pour le vent. Mon esprit est vide et j'ai du mal à continuer non pas à cause de la douleur mais à cause de ce vide existentiel dont le monde est plein, si je puis dire que le monde est plein de vide. Comme d'habitude, je pense que je vais peut-être mourir ce soir ou espérons-le demain ou après-demain. Ou même qui

Eugène Ionesco : « C'est peut-être Dieu qui m'a aidé dans ma vie et dans mes efforts et je ne m'en suis pas aperçu. » (Photo Balluet.)

porte de la maison de mon père, ce qui m'incita à me débrouiller et à réussir. Me tiraient du bien les professeurs du lycée de Saint-Sava qui me chassèrent de mon lycée, ce qui fit que je puis réussir à

tin's il faisait sa prière qui était : « Mon Dieu faites que je croie en vous. » Comme tout le monde, je ne sais pas si de l'autre côté il y a autre chose ou s'il n'y a rien. Je suis enclin à croire, selon le

Eugène Ionesco: fărîme despre sine

Sigur că una dintre primele tentații ale criticului care deschide *Jurnalul în fărîme*¹ este aceea de a-l citi drept epi-text (în accepția lui Genette), adică un fel de apendice al operei literare ionesciene. E adevărat că această posibilă miză a *Jurnalului în fărîme* este ușor de susținut, chiar și o primă, poate superficială lectură a acestuia neputînd omite multitudinea de trimiteri, directe sau doar aluzive, la ceea ce autorul însuși numește „literatura [mea] propriu-zisă”. Pentru a nu mai vorbi de faptul că textul înglobează chiar și „fărîme” literare, variante de un real interes pentru laboratorul poietic al dramaturgiei ionesciene. În plus, trebuie să recunoaștem faptul că *Jurnalul în fărîme* nu face parte din acea rară categorie a scrierilor confesive perfect autonome, imposibil de raportat la o altă structură textuală a autorului respectiv pentru simplul fapt că aceasta din urmă nu există (din această perspectivă, sunt de amintit cel puțin cazurile care deja au făcut istorie, precum acelea ale scrierilor confesive lăsate de Amiel, absolut remarcabilul *Jurnal*, vast de peste 16.000 de pagini, care au împins într-un con de umbră scrierile sale poetice sau critice, astăzi aproape necunoscute, ori de Jeni Acterian, splendidul *Jurnal al unei fete greu de mulțumit*, amîndouă cărți dilatate practic pînă la dimensiunea de unică dovadă a existenței, nu doar scripturale, ale autorilor).

Să vedem, însă, care ar fi profitul în cazul lecturii și interpretării acestei cărți confesive drept un text autonom, care ar traduce exclusiv nevoia de mărturisire a unei personalități care se raportează majoritar la sine, la un sine pe care *îl instituie* pe măsură ce *îl scrie*. Așadar, drept o formă textuală ce validează în primul rînd lumea interioară, cu dramele, frustrările, obsesiile ei uzuale, și abia apoi lumea exterioară, în care s-a petrecut și se petrece această devenire, această aventură a sinelui. În fond, să nu uităm că, înainte de orice, „jurnalul intim reprezintă locul unde se confirmă și se aprofundează sentimentul identității, imaginii de sine, reprezentării și evaluării sinelui, sentimentul continuității (memoria autobiografică) sau discontinuității sinelui”².

După uzanțele dimensionale ale genului, *Jurnal în fărîme* ne atrage atenția mai degrabă prin condensare ; de

aici, cîteva consecințe imediate, privitoare la excluderea efemeridelor, a nimicurilor care în alte scrieri confesive ocupă cea mai mare parte a ansamblului, și, dimpotrivă, favorizarea reflecției grave asupra existenței ; în fine, privilegierea persoanei așa-zicînd intime a diaristului, în dauna celei publice. Într-un spațiu relativ restrîns, oarecum atipic (în istorie, au rămas în special textele confesive mai extinse, uneori acoperind în mii și mii de pagini cîteva decenii din viața autorilor – precum Amiel, Maiorescu, Arthur Schnitzler, Julien Green, Robert Musil ș.a., cazurile de scrieri diaristice de mai puțin de 200 de pagini, precum *Jurnalul filosofic* al lui Noica, fiind mai curînd excepții), Eugène Ionesco va face realmente risipă de notații autoscopice, datoare unui foarte serios exercițiu de construcție și, simultan, de-construcție a unui eu pulverizat în oglinzile raționalității. Oglindă, reflectare speculară, alteritate interioară ; iată o serie parțial sinonimică încă din romantismul german, în a cărui literatură, inspirată parțial din filosofia dualității lui Fichte, scenografiază cea mai bogată reprezentare a temei alterității și, implicit, a raportului identitate-alteritate. Surprinzător, poate, *Jurnalul în fărîme* al lui Ionesco este grefat tocmai pe această tematică a **alterității interioare**, avînd sursele îndepărtate în romantism. Diaristul pune accent, în primul rînd, pe problema dualității ființei ce își vrea identitatea și și-o anulează, se caută și se neagă în aceeași măsură, deci pe lupta continuă a ființei nu cu ceilalți, ci cu sine. În consens cu filosofia modernă, devenită, încă de la începutul secolului al XIX-lea, o filosofie a subiectului, a eului care își regîndește atributele fundamentale convins de falia internă între nenumăratele euri percepute, Ionesco își construiește textul confesiv ca un fel de *questa* identitară. O *questa* dramatică, pentru că în ea se valorizează în special conflictul între sine și *alterii* de regulă ostili. *Alteri* pe care diaristul îi percepe rareori în afară : în cîteva rînduri, notează totuși că exterioritatea, percepută sartrian, și nu lévinasian, îi apare ca un fel de infern. În și mai puține cazuri, identifică în cîteva modele exterioare cauzele suferinței actuale; culpabilizează, spre exemplu, și aici, figura paternă, al cărei impact covîrșitor asupra propriei formări încearcă să o explice uzînd de un instrumentar care

aproape îl fascinează, cel psihanalitic („Cred prea mult în mitul psihanalizei”, va recunoaște el). Împăcarea, tardivă și în fond ineficientă, cu Tatăl va avea loc abia într-unul dintre nenumăratele vise pe care le aglutinează textul diaristic: „La sfârșitul visului cu tata, când am observat că are botine negre ca ale mele sau mai curînd că ale mele erau ca ale lui, am rîs și am rîs amîndoi, îi făcusem o concesie. Era un vis de împăcare. Simțeam că e singur, viu printre atîția morți, descumpănit, pierdut, afară din lume. O lume întreagă, toți cei din preajmă, în prăpastie.” (p. 132).

Destin sumbru împărțit, s-ar spune, de cel rămas fără Tatăl, singur „printre atîția vii”. Impresie totuși cu desăvîrșire falsă. Eroul tensionatei aventuri identitare nu este, în primul rînd, niciodată singur, căci nu rămîne niciodată singur cu sine. Scena interioară este întotdeauna sediul unor dramatice sfîșieri și rupturi de sine întru altul. Într-o formă metaforico-simbolică, ea apare anunțată în regim oniric, mai exact, printr-o serie de vise în care personajele (un țaran mustăcios cu șapcă, o pisică albă metamorfozată într-o domnișoară obsedată de libertate etc.) se reflectă multistadial, unele în altele și toate într-o suprafață speculară înșelătoare, mistificatoare: „Țăranul redevine altul și își numără bănuții. Îl privesc. Devin iarăși ca el, țaran cu mustăți, șapcă, ca și cum eu aș fi răsfrîngerea lui, sau ca și cum el ar fi răsfrîngerea mea într-o oglindă” (p. 24). De cele mai multe ori, însă, dedublarea este anunțată drept principiu ontologic primar în expresii tranșante, lipsite de orice urmă de echivoc: „Mă gîndesc pe mine. Eu sunt un altul. Acest „eu” e cuprins în eul meu; rădăcina lui eu este eul. Pămîntul hrănitor sau seva lui „eu” este „eul”... Totul e altul. Eu însumi mă simt altul: gîndurile astea sunt altceva, altele, din moment ce mă copleșesc” (p. 32). „Sunt despărțit de mine însumi” (p. 63); „Singura mea justificare de a vorbi despre mine e faptul că mă dedublez și că vorbesc despre mine ca despre altul, ca despre un caz străin, susceptibil de a interesa psihologii și pe alții” (p. 85). etc. etc. Departe de a reprezenta o binecuvîntare, un har (precum se întîmplă, bunăoară, cu dublurile eroilor lui Eminescu – Dan, Tlă, chiar Ioan Vestimie, sau Poe – William Wilson), această teribilă conștiință a alterității interioare, a înfățișării eului ca o sumă de contradicții și înfruntări („un eu neliniștit înfruntă un eu senin” (p. 34), va deveni în timp una dintre principalele surse ale nefericirii diaristului. În special pentru că între diferiții lui *alteri* nu este posibilă nicio tentativă de conciliere, de armonizare. Dimpotrivă, frecvent este invocată ideea conflictului surd, decisiv, avînd drept miză nu atît liniștea interioară, cît însăși viața autorului. El nu își plînge, bunăoară, glisarea între o conștiință diurnă și una nocturnă, văzînd în ele mijloace de reliefare a adevărului („există într-adevăr două aspecte ale conștiinței, sau două conștiințe, una reflectîndu-se prin cealaltă, două conștiințe care se demistifică reciproc” – p. 35), ci faptul că armonizarea dedublărilor simultane ale eului este imposibilă, că aclimatizarea cu acest perpetuu război interior este exclusă. O lecție amară, al cărei sens îl împărtășesc majoritatea diariștilor unei modernități alterate, dar și eroii unei lungi serii de ficțiuni ale alterității, de la *Le Horla* a lui Maupassant, *Portretul lui Dorian Gray* al lui Wilde, *Dublul* lui Dostoievski și pînă la *Eu nu sunt Stiller* al lui Max Frisch sau *Vieți duble* de Birgitta Trotzig.

Ca și cei mai lucizi dintre ei, autorul *Jurnalului în fărîme* nu poate avea, după asimilarea acestei teribile paideutici, decît o concluzie absolut copleșitoare: „În mine e iadul. Acum știu ce este iadul” (p. 133).

Mai mult decît atît, conflictul acesta identitar, pus în termeni cunoscuți, dar nu mai puțin sensibilizatori, nu este singurul care îl macină pe Ionesco. Abisul interior nu este singurul pe care îl percepe cu uluitoare, terifiantă claritate. Infernul sunt, desigur, și ceilalți; între o interioritate vulnerată de propria schizoidie și o exterioritate monstruoasă, la fel de ostilă, apare un alt abis. Sau, de fapt, o sumă de abisuri, imposibil de escaladat: „Ei sunt ca niște păsări, nătîngi, nesimțitori, feroce. Un univers de păsări feroce. Asta sunt eu însumi în ochii celorlalți, asta sunt pentru ei. Uneori monstruoșitatea ascunsă se dezvăluie, țîșnește afară, monstruoasele noastre abisuri infernale apar la vedere.” (p. 81). Excepția este una singură: o reprezentare a feminității ca alteritate radicală pentru bărbat (o dovedește Gilbert Durand în cunoscutul capitol despre Baudelaire din *Structurile antropologice ale imaginarului*), umila fericită R. Ruptura identitară, detaliată pe zeci de pagini din jurnalul lui Ionesco, apare aproape cicatrizată doar în cele cîteva secvențe luminoase dedicate soției; inclusiv în vis, ne relatează diaristul, R. „e aici prezentă, e interlocutorul desăvîrșit, deopotrivă eu însumi și un alt eu, uneori ca o umbră, alteori muștrătoare și critică, uneori însăși conștiința, alteori ca un adversar de temut. Dar e aici” (p. 69). La fel, în viața reală, soția e o prelungire (din nou, să observăm interpretarea în cheie postfreudiană) a Mamei, cea care o încredințează Fiului într-un adevărat ritual detaliat cu minuție de un diarist convins de virtuțile procesului anamnetic: „mama m-a încredințat soției care m-a preluat și a devenit, mai pe urmă, singura mea rudă, mai mamă decît mama, sora mea, o logodnică perpetuă, copilul meu, soțul meu de luptă” (p. 115).

Și, într-adevăr, întreaga viață a lui Ionesco apare, în paginile confesive, drept o veritabilă, necruțătoare luptă. Dacă erosul este singurul fir al Ariadnei care îl poate călăuzi, cînd și cînd, diaristul erijat, nu de puține ori, într-un (post)modern Tezeu, are de înfruntat o întreagă serie de minotauri; excrescențe, cum am văzut, ale unei conștiințe a cărei exultanță predilectă este cea autoincriminătoare. *Alterii* interiori sau exteriori deja amintiți nu sunt singurele prezențe ostile în acest labirint infernal al existenței. Să le adăugăm, într-o ordine aleatorie, alte cîteva obsesii ale lui Ionesco, observînd că ele fac parte din categoria așa-numitelor „boli profesionale” ale diariștilor (Eugen Simion): **solitudinea** – o solitudine paradoxală, ținînd cont de toată această bogăție de figuri ale *acelui*și perceput mereu drept *altul* („Doresc singurătatea, nu o pot suporta” – p. 60); plictisul modern, domestic („Acasă de cele mai multe ori mă plictisesc, dar mă simt în siguranță lîngă nevasta mea ... Plictisul simptom al siguranței” – p. 60); **tentația viciului**, alt remediu împotriva agresivității interioare și a fricii (și în special băutura, una dintre „obsesiile orale” – p. 65); o „**imensă oboseală**” (p. 20), așadar o oboseală dilatată existențialist și, în fine, o altă fațetă, sumbră de această dată, a alterității radicale: cea thanatică. **Moartea** este cealaltă obsesie, teribilă, covîrșitoare, perpetuă a diaristului Ionesco. Explicația acestei obsesii ne este dată chiar de la începutul cărții: încă din

prima copilărie, despărțirea (deși temporară) de mama pe care o adoră va da naștere mării frici pe care o va trăi în permanență copilul Ionesco: „Pe la patru-cinci ani mi-am dat seama că am să devin din ce în ce mai bătrîn, că am să mor. Pe la șapte-opt, îmi spuneam că mama are să moară într-o zi și eram înspăimîntat de gîndul acesta” (p. 9). Mai tîrziu, maturul Ionesco își va enumera, cu un amestec bine dozat de groază, patetism recuzat și autoironie acidă, cauzele predilecte ale mortalității: „Se moare de foame. Se moare de sete. Se moare de plictiseală. Se moare de rîs. Se moare de poftă. Se moare de frică. Se moare desigur în război. Se moare de boală. Se moare de bătrînețe. Se moare în toate zilele” (p. 109). Sigur, e conștient că, odată demontat mecanismul spaimei, aceasta are toate șansele să dispară. Dar niciodată nu poate să scape acestui covîrșitor sentiment al vidului, al existenței într-un neant (va recunoaște chiar în sine „un soi de cadru, un soi de ramă a vidului” – p. 43). Fără a fi propriu-zis un aventurier al neantului, precum protagoniștii ficțiunii existențialiste, de pildă, diaristul Ionesco își explorează lucid această tentație de aproximare a vidului ontologic și, odată cu ea, spaima de moartea care totuși îl validează. „Tot ce știu acum, știam încă de la vîrsta de șase sau șapte ani: vîrsta rațiunii. Cărțile pe care le-am citit, de literatură și filozofie, mai mult de literatură, căci am o inteligență mai degrabă concretă decît abstractă, un spirit inapt pentru știință, cărțile, vorbele celorlalți, monumentele și operele de artă, vînzoleala politică nu au făcut niciodată decît să întărească, să sublinieze ceea ce am știut aproape dintotdeauna: nu poți ști nimic decît că moartea e aici, pîndind pe mama, familia mea, pe mine” (p. 20).

Moartea, s-ar spune, rămîne pînă la sfîrșit acea prezență-absență, care asigură relația secretă postulată de Basarab Nicolescu, adeptul transdisciplinarității în act și

în limbaj. Adică însuși terțul tainic inclus (dacă prin primii doi factori avuți în vedere înțelegem instanța producătoare și cea receptoare de sens). Diaristul va aminti, în mai multe rînduri, că nu i se va sustrage niciodată, oricît va încerca să își raționalizeze frica de moarte, prin convertirea ei într-un fel de fetiș mai puțin înfricoșător, sau prin apelul constant la surogate ale vieții ca „prezent, prezență, plenitudine” (p. 22). Doar că orice tentativă de îmblinzire a neliniștii prethanatice eșuează din start; mijloacele de iluzionare, „ieșirile din joc” (cf. Freud, *Angoasă și civilizație*) la care apelează sunt, la rîndul lor, inefficiente. Iar toate celelalte reflecții asupra eșecului de acclimatizare cu sentimentul thanatic, reflecții care vor reveni pe parcursul întregului volum, vor întări, dimpotrivă, exact certitudinea situației în proximitatea teribilului care nu i se interzice, care nu i se refuză niciodată.

Aceasta este, în fond, chiar și miza jocului textual. Așezînd acolo unde trebuie, cu atenție și cu ceea ce în termenii lui Jauss s-ar numi „identificare simpatetică”, piesele din abilul puzzle cu care ne tentează Ionesco („Claie peste grămadă, ce de imagini, ce de vorbe, ce de personaje, ce de figuri simbolice, ce de semne, toate la un loc, aproape totuna, niciodată chiar așa, o învălmășeală de mesaje în dezordine” – p. 126), obținem exact imaginea unui aventurier al neantului. Care știe însă să își joace neputința și spaimele ca pe marile lui atuuri. Pînă la urmă, Eugène Ionesco nu este un energumen, ci pur și simplu un maestru al jocului cu demonii alterității. Oricare ar fi ea...

(Endnotes)

1. Eugène Ionesco, *Jurnal în fărîme*, Humanitas, 1992;
2. Jacques Le Rider, *Jurnale intime vieneze*, Polirom, Colecția Ideea Europeană, 2001, p. 27.

O INSTITUȚIE DE CULTURĂ: PETRU CREȚIA

„Eu sunt convins, de pildă, că nici un alt eseu din cultura noastră nu are rădăcini culturale mai adânci decât cele din care au ieșit paginile lui despre Ahile. Într-o cultură matură, ca să nu zic într-una normală, apariția lor ar fi făcut dată. La noi, au trecut neobservate și așa au rămas până astăzi”

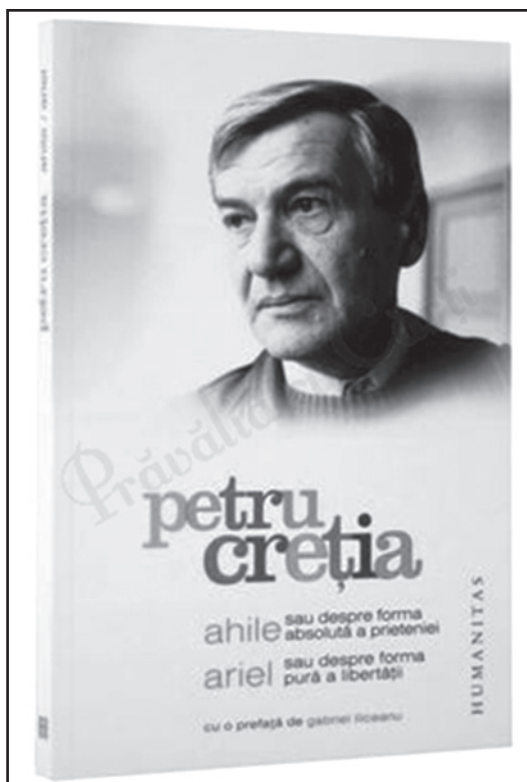
(Gabriel Liiceanu)

Indiscutabil, Petru Creția (1927 – 1997) a fost o instituție de cultură („întâiul om de cultură al țării”, după Constantin Noica): poet, eseist, traducător de elită, poliglot și profesor la secția de limbi clasice ale Universității din București, în fine, editor la două proiecte culturale de anvergură – edițiile Eminescu și Platon –, Petru Creția revine periodic în atenția noastră prin diferite tomuri care i se publică, în special, la Ed. Humanitas. Într-o recentă evocare a lui Petru Creția (v. *România Literară*, nr. 22, 5 iunie 2009), Francisca Băltăceanu scrie următoarele: „Apoi, se poate spune că lumea celor care s-au întâlnit cumva cu greaca veche se împarte în două: cei care au învățat verbul cu Petru Creția... și ceilalți”. Avem, astfel, în fața noastră un nou volum al lui Petru Creția alcătuit din două eseuri: unul consacrat lui Ahile, eroul grec care a sfârșit la Troia în plină tinerețe și celălalt, puțin mai redus ca număr de pagini, dedicat lui Ariel din Furtuna de Shakespeare. Într-o „Lămurire preliminară”, regretatul Petru Creția ne informează că studiile acestui volum sunt inedite, ele „se întemeiază pe o cercetare personală și adâncită a textelor originale (*Iliada* și *Odiseea*, *Furtuna*)... Fie ca cele scrise în

această carte să constituie un îndemn și o călăuză la citirea lor”. Totuși, eseurile acestea au mai apărut în „*Catedra de lumini. Homer, Dante, Shakespeare*”, tom editat în 1997, tot la Humanitas. În cele ce urmează ne vom referi, în special, la eseu consacrat *Iliadei*: „...*Iliada* fiind scrisă în timpul când spiritul său se afla în culmea puterii, toată această operă a căpătat un caracter dramatic și furtunos, iar *Odiseea*, în cea mai mare parte unul narativ... Astfel, în *Odiseea*, am putea să-l comparăm pe Homer cu soarele la asfințit, care-și păstrează măreția, dar e fără putere...” (v. *Tratatul despre sublim* în vol. *Arte poetice. Antichitatea*, Ed. Univers, 1970, p. 322). Conform tradiției, cele două

epopei s-au păstrat oral până când Pisistrate (secolului VI î.Hr., ajutat de Onomacritos și Zephyros) dispune înregistrarea lor (însă după M. I. Finley „*Lumea lui Odiseu*”, Ed. Științifică, 1968, pp. 56 – 58, acest rol îi este atribuit lui Solon), în fine, școala alexandrină este preocupată îndeobște de poemele homerice, iar marile spirite ale lumii antice grecești – Socrate, Platon, Aristotel, probabil și alții –, le cunoșteau pe dinafară, după cum în epoca Renașterii același lucru se petrecuse cu opera lui Dante. Mult timp, lumea savanților a considerat că cele două epopei sunt plăsmuiri fanteziste ale unui poet genial, Homer (Orbul sau Ostatecul), până când un arheolog diletant, H. Schliemann, educat în cultul lui Homer, întreprinsese săpături arheologice, în urma cărora a dovedit că, într-adevăr, fabuloasa lume homerică a existat. Astăzi, se admite că, în decursul veacuri-

lor, s-au suprapus mai multe straturi ale cetății Troia, cel propus pentru cetatea homerică fiind stratul VII a1. *Iliada*

– se afla la mare cinste pentru Alexandru cel Mare, într-o ediție întocmită de Aristotel, era considerată „camera de provizii a virtuții războinice” și ținută sub pernă, alături de spadă. Iliada și Odiseea erau păstrate într-o casetă luată din tezaurul persan -, dezbate problematica eroului grec Ahile (urmaș al muritorului Peleu și al zeiței Tetis), urmărit de Petru Creția în diverse ipostaze ale scurtei sale vieți. Acest Peleu era fiul lui Eac, care la rândul său, alături de Minos și Radamanthys erau fiii lui Zeus: „Ei, după moarte, își vor ține judecata pe pajiștea de la răscrucea de unde pleacă un drum către Insulele Fericiților și alt drum către Tartar” (v. Platon, Gorgias, 524 a). Era atunci un timp când expedițiile de pradă, forța fizică a luptătorilor și armele asigurau existența oamenilor, încât Arhiloh (mijlocul secolului al VII-lea î.Hr.) se exprima astfel în „Lancea”: „Lancea-mi dă pâinea... tot lancea-mi imbie și vinul de Ismar | Pe care-l sorb răzimat iarăși de sulița mea” (v. Antologia lirică greacă, Univers, 1970). Tot pe atunci, in illo tempore, între zeii nemuritori și oameni se stabileau anumite raporturi, iar zeițele Hera, Atena și Afrodita se lăsau admirate și apreciate de Paris, care este răsplătit de Afrodita, cu Elena. În timpul conflictului armat, bătrânii troieni, așezați pe zidurile cetății, comentau admirând-o pe Elena: „Într-adevăr, nimeni nu i-ar putea învinovăți pe troieni și pe greci de marile suferințe îndurate atâta amar de vreme pentru iubirea unei astfel de femei. Ea seamănă într-adevăr cu zeițele nemuritoare”. Înainte de a pleca la Troia, lui Ahile (tânăr de aproximativ 27 de ani, v. A. Bonnard „Civilizația greacă”, I, „De la Iliada la Parthenon”), i se prezice o viață obscură, dar lungă sau o moarte timpurie și o glorie eternă. Ahile alege această a doua soluție, deși mai târziu fiind întâlnit de Odiseu în Infern, Ahile îi spune acestuia: „De moarte, să nu-mi dai mângâiere, tu slăvite, | Mai bine-aș vrea să fiu argat la țară | La un sărac cu prea puțină stare | Decât aci în iad să fiu mai mare” (v. Homer, Odiseea, ediție definitivă, traducere de George Murnu, 1971, p. 252). Nietzsche în „Nașterea

tragediei” (v. „De la Apollo la Faust”, Ed. Meridiane, 1978, p. 189) spune că după o veche legendă regele Midas l-a urmărit și l-a prins pe Silen (însoțitorul lui Dionysos) și l-a întrebat care e lucrul cel mai bun pentru oameni. După o îndelungată tăcere, Silen a răspuns: „Neam netrebnic și muritor, fiu al hazardului și al trudei, de ce mă silești să-ți spun ceea ce nu e bine pentru tine să auzi? Ceea ce e binele suprem, îți este inaccesibil; a nu te fi născut, a nu fi, a fi nimic. Binele imediat următor ar fi pentru tine... să mori curând!”. În fine, Petru Creția urmărește îndeaproape toate episoadele celor 24 de cânturi ale Iliadei aducând explicații și concluzii personale asupra textului și întâmplărilor, încât lectura este de-a dreptul captivantă, Iliada rămânând „un mare poem al prieteniei între doi bărbați” (p. 40). Moartea lui Patroclos a oferit lui Ahile prilejul de a organiza primele jocuri sportive în memoria prietenului răpus în luptă. Iar disputa dintre Ahile și Odiseu privitoare la modalitatea de cucerire a Ilionului, prin luptă sau viclenie, este rezolvată în favoarea lui Odiseu. Meritoriu pentru Petru Creția este faptul că, în „Ahile și apropiatii săi” se face o raportare a relației lui Ahile cu Tetis, Briseis, Patroclos, Foinix și Automedon, Caii Xantos și Balios. Paragraful despre Foinix este încheiat astfel: „Dintre ei, doar Foinix poate fi închipuit ca întorcându-se la casa lui de adopțiune în Ftia, la Peleu, ca să moară amânând doi târziu, grei de dureri și amintiri împărtășite” (p. 94). Însă, Anca Balaci (v. Mic dicționar mitologic greco-roman, Ed. Științifică, 1966, p. 312) scrie că Foinix „l-a însoțit pe Neoptolemos pe calea de întoarcere. A murit pe drum fără să ajungă să-și revadă patria”. Eseul consacrat lui Ariel completează benefic un volum care se citește pe nerăsuflăte și cu real folos.

PETRU CREȚIA: **Ahile** sau despre forma absolută a prieteniei; **Ariel** sau despre forma pură a libertății. Cu o prefață de Gabriel Liiceanu, Ed. HUMANITAS, 1997, 2009

AI. CISTELECAN

Schiță de portret. Al. Th. Ionescu

(14. II. 1950 – 28. III. 2009)

Cronicar literar al “Echinoxului” în anii ‘70 și al “Calendelor” în anii ‘90, Al. Th. Ionescu s-a ocupat cu încăpăținare – și aproape exclusiv - de mersul prozei contemporane. *Aventura prozei scurte în anii ‘80* e un fel de debut forțat, rupt dintr-un vast proiect prezentat într-o “anexă”. Nu e, așadar, decât manskarda unei construcții critice cu mai multe nivele și pe care Ionescu n-a mai apucat s-o termine, dar pe care o sprijină acum în câteva considerații teoretice și generalizatoare. Criticul nu ascunde, de altfel, partea de “improvizație” sub aere definitive și nu dă drept operă încheiată simplele schele. *Aventura...* începe cu o “încercare” generalizatoare și integratoare, rămasă sub formă de “fișe” și jucînd pe fragmentarism, și continuă cu o incursiune analitică pe parcursul căreia doisprezece apostoli (Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, Bedros Hurasangian, Ioan Lăcustă, Alexandru Vlad, Ioan Groșan, Cor-

nel Nistorescu și Răzvan Petrescu) ai prozei scurte optzeciste sînt luați mai din scurt, alții așteptînd zilele mai fericite ale unei promise *Panorame* a prozei scurte contemporane. Dar problemele fundamentale sînt deja înfruntate în această schiță de panoramă. Prima dintre ele este chiar cea terminologică: sub ce concept va încăpea o realitate atît de diversă și aflată într-o totală metamorfoză – tematică, procedurală și de viziune. Nici una din speciile scurte – schița, povestirea, nuvela – nu i se par autorului acoperitoare. Remarcînd transformările care au dus la deplina „impuritate” a speciilor și implicit la descalificarea vechilor concepte restrictive, Ionescu optează pentru conceptul mai încăpător și mai imprecis de „proză scurtă”. “Disoluția speciilor epice pure prin introducerea elementelor de jurnal și parodie, implicarea naratorului ca personaj, subiectivismul auctorial care îndeamnă cititorul către o anumită interpretare, /.../, sporirea funcției autoreferențiale pe măsura

scăderii tranzitivității” impun, ca mai “operant” și mai “comod” în același timp, acest termen mai vag, dar mai generos. Bătălia terminologică rămîne, deocamdată, la acest nivel strict funcțional, contrasă la o simplă ciocnire, dar planul operațional din “anexă” dezvăluie o adevărată campanie clarificatoare, luînd-o metodic, prin definirea contrastivă a genurilor prozei. Coborînd apoi spre criteriile ordonatoare dinlăuntrul sferei astfel determinate, Al. Th. Ionescu respinge, la fel de laconic și eficient, unele axe utilizate în secționarea materialului de către alți exegeți. “Încercarea” introductivă se sprijină, atît în premise, cît și în concluzii, mai cu seamă pe antologiile de proză scurtă apărute pînă acum, dar și pe “poeticile” cîtorva dintre combatanții optzeciști. Aceste poetici, la rîndul lor, sînt văzute atît în acțiunea lor conjuncturală, cît și – unde e cazul – în anacronismul lor de azi, subliniat cu franchețe și plasticitate: “Acum prozatorul – de Gheorghe Iova e vorba, n.n. – îmi pare asemenea unui soldat japonez de la sfîrșitul ultimului război mondial, care, pierdut în cine știe ce insulă din Pacific, mai era în stare de beligeranță și la cîțiva ani după semnarea tratatelor de pace”. Mai mult ca o ipoteză ordonatoare, ca o “ficțiune critică”, utilizează Ionescu și conceptul de generație, luat nu fără precauții și rezerve. Aplicat la domeniul prozei scurte, criticul îl vede secționînd cronologia postbelică în două, cu o generație ‘60 și cu o alta a optzeciștilor, ce înghesuie între ele “scriitorii afirmați în anii ‘70” și care “sînt mult prea diferiți ca dată de naștere și ca preocupări artistice pentru a forma și ei o generație”. Înainte de a se lansa în ecuația analitică, Ionescu își sistematizează astfel toate mărcile generale ale prozei scurte optzeciste, făcînd brevissime delimitări față de alte poziții critice, mai vechi sau mai noi.

Analizele ca atare vor avea ca fir roșu relația dintre “livresc” și “cotidian”, categorii care nu mai sînt incompatibile în noua proză și ale căror diverse configurații criticul le urmărește cu nonșalanță și scrupulozitate. Tactica aleasă e cea a tranșării în “mici foiletoane separate”, apte să sugereze atît “ce îi unește”, cît și “ce îi desparte” pe prozatorii selectați, degajînd, deci, individualitățile pe fondul obștesc. Dialectica generației e surprinsă într-un desen circular, mergînd de la premisele “programului textualist” pînă la impasul acestuia și la ieșirea din criză, întrevăzută în redescoperirea, de către Răzvan Petrescu, a purității narative și a puterii ei de fascinație. *Aventura prozei scurte în anii ‘80* e schița unei mari cărți despre proza scurtă postbelică românească, rămasă, din păcate, în acest stadiu. Dar o culegere din multele cronici literare dedicate de Al. Th. Ionescu prozei contemporane și publicate prin diverse reviste ar da o imagine mai exactă a acestei panorame.

Monografia *Mircea Nedelciu* e o carte de investigație serioasă, cu pretext didactic, dar tocmai de aceea, din loc în loc, șagălnică, de nu de-a binelea zburdalnică. Instinctul de joacă se răzbună însă doar în note, făcînd de contrapunct gravității din

analizele propriu-zise. Notele nu sînt stricte referințe reci, cu rol de acoperire erudită, ci, în egală măsură, de nu mai mare, un spațiu de libertate ironică și ludică, un amendament și un complement, totodată, al seriozității (nici ea una morocănoasă) din corpul monografiei. Parcă propunîndu-și să participe la postmodernismul subiectului investigat, Ionescu parodiază subversiv – dar și constructiv – morgia aparatului, făcînd trimiteri “savante” de tipul celei din nota 17: “În literatura postmodernă, *parodicul* are o finalitate constructivă, căci pe măsură ce subminează structuri osificate, construiește altele, reciclînd materialele rezultate din acțiunea demolatoare. Nu știu cine a făcut observația aceasta, dar în uriașa bibliografie a postmodernismului cu siguranță că a făcut-o cineva” (p. 45). Și nu e aceasta singura notă care ia în răspăr, cu umor subțire și homeopatic, academismul strict al referințelor, făcînd din el comedie, cam așa (*mutatis mutandis*) cum a făcut Budai-Deleanu. Nici corpul propriu-zis al monografiei nu e ferit de acțiunea protectoare a acestui umor din fondul viziunii critice. Asta cu toate că articulația micro-monografiei se păstrează în linearitatea cuvenită, mergînd pe cronologia și tipologia operei: după un prealabil și necesar plan general al prozei optzeciste și al poeziei ei urmează, la rînd, pe bancul analitic, prozele scurte și romanele lui Nedelciu. Prozele scurte, luate la rînd, relevă o progresie a tehnicilor intertextuale, în vreme ce romanele, după același procedeu, par a releva o regresie a lor.

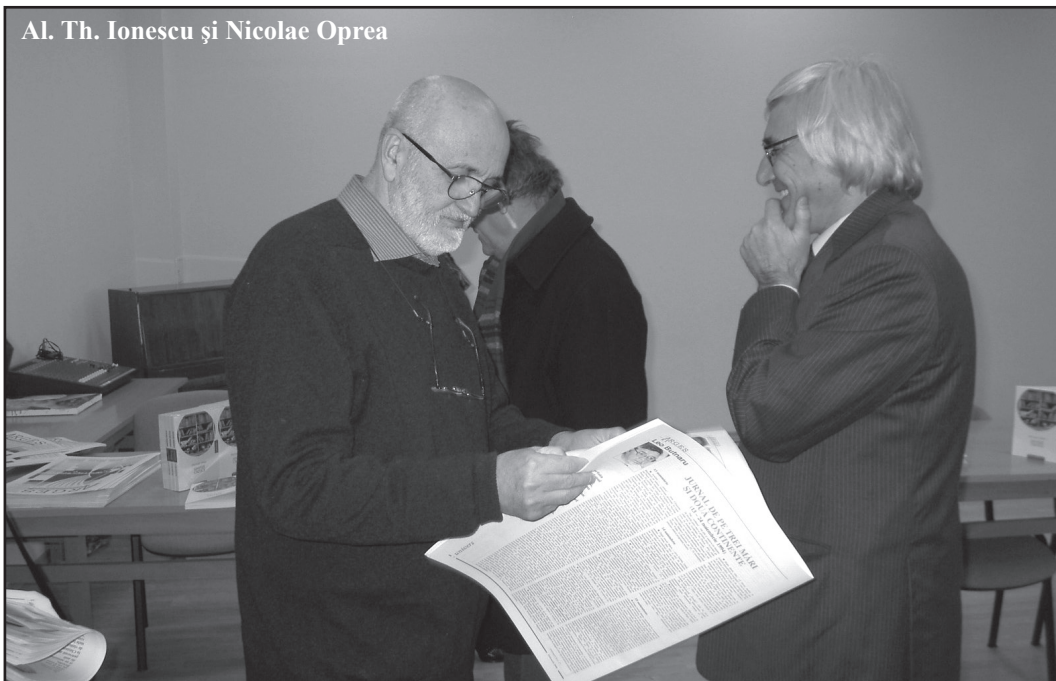
O carte „didactică” este și ediția scoasă din poeziile lui Bacovia, dar scurta prefață propune – fără să meargă mai departe – o revizuire (prin Gilbert Durand) a decadentismului lui Bacovia. Cu un stil limpede, decis și alert, colocvial și ironic în interiorul politeției, critica lui Ionescu e programatic și structural inteligentă, stimulată mereu de o vervă analitică subordonată ideii.

Postum, colegii de la *Argeș Express* i-au editat articolele publicate (în volumul *A(l)titudini*) în ultimii ani (de prin 2006 încoace). Semnificativă cu adevărat ar fi însă editarea cronicilor sale literare, adevărata sa operă.

Opera: Aventura prozei scurte în anii 80, Pitești, 1995; *Mircea Nedelciu. Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Brașov, 2001; *A(l)titudini*, Pitești, 2009.

George Bacovia, *Poezii*, Ediție îngrijită și comentată de Al. Th. Ionescu, Brașov, 2007.

Al. Th. Ionescu și Nicolae Oprea

Aurel DUMITRAȘCU - INEDIT

(În ce parte se află bizanțul)

- Întunecată și blindă
o metaforă iese din capul artistului
și întreabă o văduvă
în ce parte se află bizanțul

(Pe masa din mijloc agrafe seringi bisturie)

Seara plutind mulți tăuni și aroma
mlădițelor netăiate
pe masa din mijloc agrafe seringi bisturie

tobias în prag așteaptă începerea nopții
sau începerea ploii? – scriu eu repede în registru. Și tac.

În scurt timp tobias rupe rododendronii
- e o pasiune aproape devastatoare! -
murmură în tot acest timp

La miezul nopții tobias nu este-n chilie –
sufăr atît de mult
știindu-l iarăși la biblioteca municipală!

(Mușcătură de fluviu, vînată mușcătură)

- O singură zi și ați fi fost învingătorii dinții.
Ziua nu a mai fost. Mușcătură de fluviu, vînată mușcătură
într-o casă cît un pustiu.
Și acum cărei vești să ne rugăm în zăpezile blînde?
Eu voi închide un ochi tu vei închide un munte
cu pleoapa. Dacă voi avea un măr unul singur îl voi împărți
cu tine.
Departe de silabele lor.

(Această foame a metalelor, această carne plină de pînze)

Precum matematica
această foame a metalelor această carne
plină de pînze

eretice umbre strecurîndu-se
prescurtînd
bunăvoința martorului sub mesteceni fictivi

cîte unul sîntem
cîte unul stăm și murim,
gramatică pervertită a sunetelor !
mîna străină lingă care apa bolborosește
înfricoșată

de la început cîte unul sîntem.
numai cîte unul

într-o limbă văzătoare de nopți
roșeața mirării
devine trufie

(Pietros și singur trupul tău încercuia zările)

- Nu pot ști limba dreaptă care ucide mijlocul
fumului o bătălie mitralită de somn
e vorba de tragicul măcel din arcada ochiului brun
vru să miște cineva (orașul? daliile? sperjuri?) tunelul
pe care-l simțeam pe tîmplă
începuse tînguiala ramurilor de măr incoerența
lor surpă deodată deschizătura

se luptau și pe marginea rîului. dar acolo un animal
fabulos încheie socotelile se îndepărtase ca un
erou putrezit – inexplicabil decor!

noaptea îngustă care urmă aduse lumină / linia
dreaptă, întregi podișul.
pietros și singur trupul tău încercuia zările.

(Sîntem o turmă de care nu se apropie ceața)

- Lecțiile profesorului se prelungeau pe istm
umblam în sandale intimitatea sărea
din noi ca niște valuri izbite de mal
tu puneai întotdeauna întrebări triste
te-nghionteam – ce zile semănînd
cu niște dobitoace înecate-n bazinul central –
domnul profesor ne număra din cînd în cînd
unu' - doi
eu – tu; el spunea că sîntem o turmă
de care nu se apropie ceața iar soarele ar fi

prea orbitor
 Frumusețea alături de un profesor nebun
 sau
 Ulița copilăriei mergînd în cîrje
 sau
 Tata certîndu-se cu van gogh
 undeva, în munți, cade cetina-n lut
 ca o filozofie în șoaptă urme de urși
 întîlneam – mi-e frică de profesori
 de nebuni de mine
 animalele acelea sălbatice
 nu erau
 niciodată bolnave.

(Singur și inventat tot de frică)

- Într-un război de apărare în preajma acestor turnuri
 între bunele întîmplări între mine și tine
 în liniștea fiilor și-n zbieretele mieilor

ce ar fi dacă
 singur și inventat tot de frică
 d-zeu și-ar pierde credința.

(am vorbit atît de mult despre ziduri)

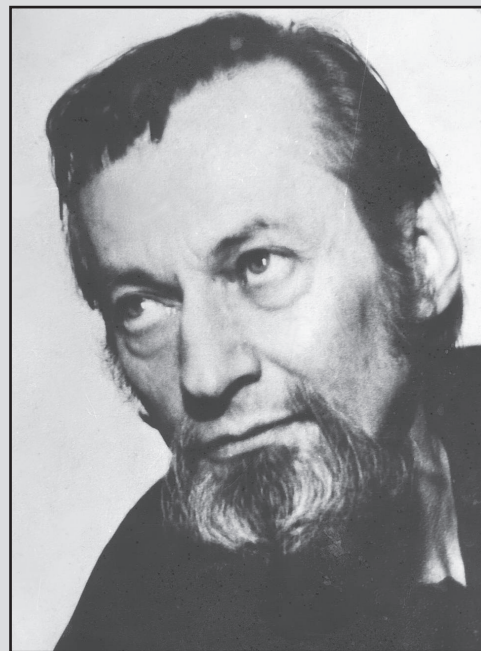
- Punctul are pîntecul într-o ureche de vînt
 tace și așteaptă furtuna. am vorbit atît de
 mult despre ziduri nu întîmplător prințul
 mișkin a simțit nevoia să-l încurajeze
 pe dostoevski

BEJ

- Te duci pînă la capătul coridorului
 drumul spre piramidă -mi-ai spus-
 sau drumul spre neputință
 agapha! agapho!
 nu văd decît această palmă albă
 ca o închisoare de crini
 pe alee leul biciuie un flaming
 ți-a mai spus cineva c-o să mori
 culoarea bej își va așeza corturile
 pe umerii tăi
 totuși te duci pînă la capătul coridorului
 tare strident se aude bezna nopții
 călătorind
 despre manierismul durerii ca despre
 vînzolele creierului
 la cină și ieri și alaltăieri am stat
 în bibliotecă ne-am uitat la veioză
 poate am plîns

ești pe hol se face brusc liniște
 ridic plapuma
 dedesupt două lacrimi
 își mîngîie în liniște blana.

(Textele ne-au fost puse la dispoziție de Adrian Alui Gheorghe, dintr-un volum de poeme inedite, în pregătire. Unele texte sînt date și fac parte din „laboratorul” de creație din anii 1981-1982, de dinaintea debutului în volum)

Darie MAGHERU

În 25 octombrie 2009 s-au împlinit 86 de ani de la nașterea poetului, dramaturgului și prozatorului DARIE MAGHERU și 26 de ani de la trecerea lui în eternitate.

O ciudată lipsă de receptivitate din partea criticii continuă să plaseze într-un con de penumbră opera scriitorului brașovean Darie Magheru (1923 -1983). Publicate în mare parte postum, prin strădania Editurii Arania, scrierile sale au trecut aproape neobservate de către comentatorii fenomenului literar - cu excepția profesorului Romul Munteanu, care i-a consacrat un articol elogios romanului *nemuritorul în solitudine și durerea*. Dacă în condițiile regimului comunist autorul (care poseda toate datele unui subversiv) s-a aflat în imposibilitatea de a-și publica textele cele mai semnificative (poezie, proză și teatru), a fost ocolit sistematic de pontifi criticii de întîmpinare, marginalizat sau minimalizat, cărțile sale editate după 89 vor fi la rîndul lor ignorate ori tratate cu suficiență de comentatori sui generis precum Dumitru Crudu, care s-au grăbit să-l expedieze pe autorul *cărămi-zii cu mîner* în afara actualității, etichetându-l drept un soi de gândirist întărzat. S-ar zice că - spirit incomod și caustic, ale cărui vorbe de duh mușcătoare au intrat de mult în folclorul cercurilor boeme ale Brașovului - Darie continuă să incomodeze și după moarte. Cu toate că - născută dintr-o neliniște experimentalistă, care l-a purtat uneori pînă aproape de ultimele limite ale limbajului și ale literaturii - opera sa a fost în multe privințe una de pionierat și, înainte de toate, s-ar cuveni editată integral, citită și comentată. S-ar descoperi astfel că Darie Magheru n-a fost nicidecum un epigon al scriitorilor de la *Gîndirea*, ci, dimpotrivă, un autor iconoclast, demolator de poncife literare (și nu numai), lansat în căutarea unor noi teritorii ale literaturii, pe care o percepea ca pe o aventură existențială. Este adevărat că opera se arată uneori la fel de incomodă ca și autorul ei: câteodată dificil de citit, sfidînd adesea orizontul de așteptare al cititorului cu violența literaturii de avangardă, ea presupune o lectură tenace, atentă și - de ce nu? - empatică.

Octavian SOVIANY

Ceas de nisip

*Pe brațele-mi, iubitele, de stăruie--
În clipa ta cu vecinicii mă năruie !
(CALYPSO)*

Cuprinde-mă tu, cel îmbăiat în furtuni,
și nu va fi luni !

Cu sărutul noaptea de ziua-mi desparți,
dar n-a mai fost marți !

Ne-mbătăm în rotire de ceruri; voi cercuri,
să nu fie mercuri !

Cum arșiți stâmpăra-vei în pletele-mi ploi,
unde ți-e joi ?

Ci gura pe sânii-mi să-adaste, și tineri
numa, n-avea-vom nici vineri...

nu! Îmbrățișați în afar' de-al clepsidrelor rost,
sâmbătă -- iată! -- nu ne-a mai fost!

Itaca uita-vei --uită! cu mine, că
ne-om iubi --netrecând în duminică !

...O,
cerul, marea, pleoape sânt: închise !...
Pe țarm plânga
-- nemuritor --
Ulise !...

poemul cu samariteanca

umbla un prinț tânăr prin țară de-a-latul,
în straie schimbate, cu chipul ferit;
făcea pâne din lacrimi, din suferit
lânci 'nalte și ghioagă făcea răsculatul.

își amintesc vremea și semnele unii...
la margini de sat bolnavi zac în paie.
iar ei l-au văzut în ochi cu vâpaie
și plete jucându-și pe umăr cărbunii...

că seara-n bordeie, nainte de cină,
când stelele prin geam își treceau inul,
frângea pâinea, binecuvânta vinul,
lângă inima cu larg cerul vecină...!

spun bătrânii de-o femeie, undeva în văi,
unde furcă de puț cumpănea ora,
că-și da trupul și apa tuturoră...
pe pajiștea cerului oile plăvăi,

ale norilor, pasc lucernă de soare...
a scos din fântânile ochilor ea,
cu ciutura poștei. și-i dete să bea...
prin pomi mireasma deșirase mosoare

"legeni iazuri sub geană, cu trestii calde !
sunt tânără-n apă, ca măru-n petale...
ia-mă, iubire !... te temi? ale tale

îs coapse și sânii primiți să se scalde...!"

ploile-și pasc și azi pe cer mieii plăvăi...
spre nalturi fântâna rotunjește ochi orb.
când putrede-s buzele pe-al ciuturii scorb,
spun bătrânii de-o femeie, undeva-n văi...

cu negru de fum din vena tăiată
prin sângele meu
îți voi căuta urmele pașilor,
până-în iubirile
-- tragice --
ale urmașilor !

în alveole
îți port râsul de cristaluri
-- o, dinți --,
din cel mai adânc
-- adânc! --
de părinți!

...ci eu am să te blestem
-- să te iert! --,
să te mângâi
-- să te cert !--
numa' eu
-- tot mai lacom mereu !--
și când vei fi
fagure, iezer, curcubeu...

sau
pur și simplu
pajiște !

dramă liturgică

Ion: (grav) suntem un neam sărac!...

... săracit!... la șapte rumâni despuiați- un boier în du-
lamă și doi călugări beți!... la suta de moldoveni lihniți- un
pașă care trebe îndestulat cu pilaf înecat în seu- de trei ori
pe zi!...

(a simțit frânghia în umeri; o apucă iară și o zgâlțâie fă-
când să dănțuiască tronul și să salte caraghios pe perne coroa-
na țării. Potolit, cu barba în piept):
da!

(își scutură capul ca atunci când nu ești sigur dacă te doa-
re sau nu. apoi _ cu omoplații strânși și brațele întinse de-a
lungul frânghiei, la început fără adresă):

O iarbă firavă... între străbunii din glie- netopiți îndea-
juns! Și cei care plouă pe noi, trecuți demult din siret pe du-
năre și din mare _ acolo unde ea se împreună cu cerul scurși
până în nori!...răcorește-ți obrazul cu apa râului de munte și
ridică-te cu fața la răsărit! Te adie pe tâmpile _boare_ pletele
fecioarelor bălane și subțiri care au gonit pe aici călări fără
șă în dimineața vremilor meleagului! Ia în mână pământ...
(s-a-ncins):

Și geții și dacii și carpii galopează din cuarț în iarbă, din
codri în zimbrî, din regn în regn- pe țarmul ăstui fluviu de
sânge _unul!_ coborând din ei în noi și din noi mai departe!
Și trebe să galopăm cu ei și să-i lăsăm în urmă! Și să fim noi
fii noștri! -- și să nu le dăm loc și răgaz să fie ei nepoți ai lor în
fiii noștri! -- și să nu ne volnicim, că _atuncea am rămas pe
dinafară: tătari și turci și unguri și leși!...

TEATRU

TEATRUL MIHAI EMINESCU BOTOȘANI – DESCHIDERE STAGIUNII 2009 - 2010

APUS DE SOARE - BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA

REGIE ARTISTICĂ, ADAPTARE TEXT, ILUSTRĂȚIE MUZICALĂ – MARIUS ROGOJINSCHI

DISTRIBUTIA

ȘTEFAN CEL MARE – FLORIN AIONIȚOAEI
MARIA – DANIELA BUCĂȚĂRU
OANA – CRISTINA CIOFU
BOGDAN – BOGDAN HORGA
PETRU RAREȘ – SORIN CIOFU
DOCTORUL ȘMIL – MARIUS ROGOJINSCHI
CESENA – DRAGOȘ RADU
CRONICARUL – CIPRIAN TĂBĂCARU
POSTELNICUL – OVIDIU IVAN
STOLNICUL DRĂGAN – ANDRII TRAIAN
PAHARNICUL ULEA – FLORIN IFTODI
JITNICERUL STAVĂR – MARIUS RUSU
FEMEIA ÎN NEGRU – NARCIZA VORNICU
CURTEA DOMNEASCĂ – FLORITA ȚUGU,
CRENOLA MUNCACIU, PETRONELA CHIRI-
BUȚĂ, LAURA DUMITRACHE, SILVIA RĂILEA-
NU, CEZAR AMITROAEI, EDUARD SANDU,
BOGDAN MUNCACIU

SCENOGRAFIE – MIHAI PASTRAMAGIU
ASISTENT REGIE ARTISTICĂ – TEODORA
MORARU
REGIZOR TEHNIC – CONSTANTIN ADAM

*

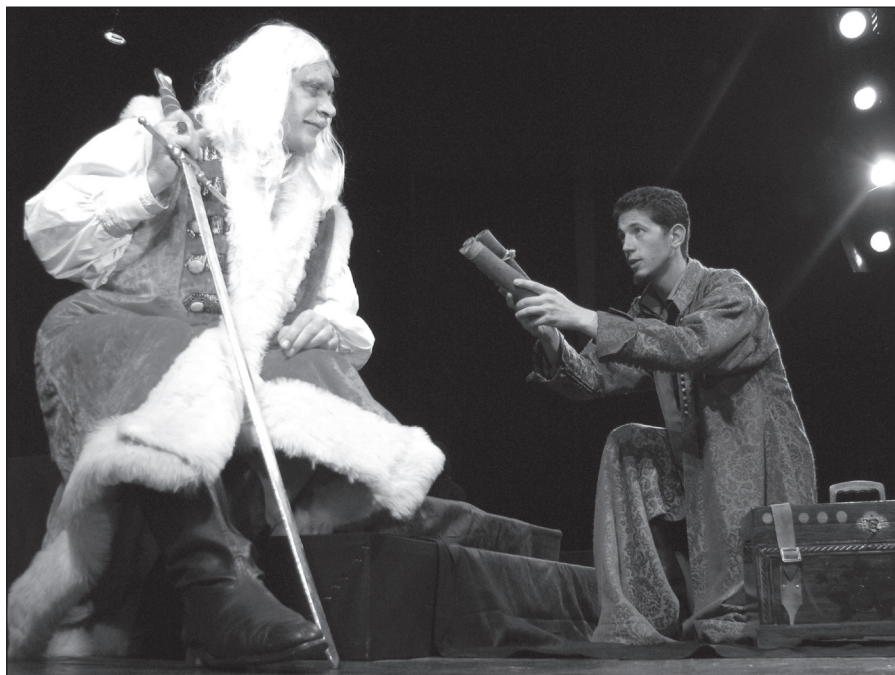
VIFORUL – BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA

REGIA ARTISTICĂ ȘI ILUSTRĂȚIA MUZICALĂ – MARIUS ROGOJINSCHI

DISTRIBUTIA:

IOAN CREȚESCU
FLORIN AIONIȚOAEI
CEZAR AMITROAEI
TRAIAN ANDRII
BOGDAN MUNCACIU
CIPRIAN TĂBĂCARU
EDUARD SANDU
OVIDIU IVAN
SORIN CIOFU
RADU DRAGOȘ
GINA PATRAȘCU
CRISTINA CIOFU

SCENOGRAFIA – MIHAI PASTRAMAGIU
BUTAFORE – GELU RIȘCA
REGIA TEHNICĂ – CONSTANTIN ADAM

ANATOMIA UNUI DUBLU SUCCES

La un secol distanță de la premiera absolută (27 noiembrie 1909), în cadrul ediției a IV-a a Zilelor Teatrului Mihai Eminescu, are loc premiera botoșăneană, la sală, a piesei **Viforul** în regia lui Marius Rogojinschi și, desigur, nu e o întâmplare. Spunem *la sală* pentru că...

Punerea în scenă a trilogiei istorice a dramaturgului Barbu Ștefănescu Delavrancea se detașează, cu evidență, drept cel mai inspirat dintre proiectele recente ale teatrului botoșănean prin care două din textele trilogiei s-au realizat, deja, în variante gândite din capul locului pentru aer liber, în ansamblul natural al Cetății Sucevei (dar și alte monumente cu rezonanță istorică), spațiu deosebit de generos în capacitatea de a facilita evocarea celor mai dramatice momente din istoria Moldovei. Act firesc de recuperare culturală a patrimoniului dramaturgic național, proiectul teatrului botoșănean este transpus în operă în parteneriat cu Complexul muzeal Bucovina și cu sprijinul financiar al administrației publice care finanțează de la bugetul local aceste instituții.

Desigur, dramaturgia cu teme istorice, în „epoca de aur”, avusese altă menire iar punerea ei în scenă dar și participarea la asemenea piese, ca spectator, devenise când sarcină de partid, când obligație în programa școlară – pentru o educație în spiritul moralei socialiste, patriotismul fiind un ingredient obligatoriu în structura „omului nou”. De aceea abordarea actuală a teatrului istoric la noi cere evitarea unor riscuri, a unor prejudecăți care încă se pot păstra în memoria noastră... Dar dacă **Apus de soare** are suficiente puncte tari pentru un teatru moralizator și patriotic, adică unul ce ar fi fost ușor de adecvat tezelor realismului socialist, **Viforul** este un text mai dificil de manipulat, eroul fiind din alt aluat temperamental și caracterial, scutit de multe din calitățile unui conducător care să ne anime și astăzi. Vorbesc aici de un personaj și nu

de o personalitate reală! Avem în vedere că o piesă de teatru nu-i o lecție de istorie iar personajul Ștefăniță Vodă nu se suprapune întru totul cu domnitorul care a ocupat tronul Moldovei între anii 1517 - 1522...

Am fi nedrepti, dacă nu cumva de-a dreptul superficiali, să nu consemnăm că **Viforul** este a doua piesă din trivoliul incunat de succes al actorilor botoșăneni de a reda publicului de azi cele trei nestemate, de valori inegale totuși, ale trilogiei lui Delavrancea. Anul trecut, în regia surprinzătorului și mereu proaspătului om de teatru – Marius Rogojinschi, a fost pusă în scenă piesa **Apus de soare**.

Capodoperă a dramaturgiei istorice, **Apus de soare** este creația unui autor a cărei personalitate s-a lăsat dominată de orator. Elocvența lui Ștefan cel Mare, mănuită la bătrânețe cu îndemânarea cu care în tinește mânia spada, mărturisește un conflict interior adânc omenesc: trupul nu mai poate ce gândul ar vrea. Acesta ar fi *omul*, dar *domnul* Moldovei și-a păstrat întreg elanul său de a se dăruia țării. Prin Ștefan cel Mare,

istoria românilor a acelor ani a ritmat cu suflul spiritului înnoitor al epocii când spiritul uman, copleșit și înspăimântat de viziunile de infern ale Vieții de Apoi, promovate de creștinismul în plină ascensiune, redescoperea virtuțile plene cunoscute de omul antichității. Europa, în partea ei avansată, trăia Renașterea în toată amploarea. Ștefan cel Mare și-a dominat epoca trăind, iubind și luptând ca un erou al timpului său, timp în care eroul aparținea unui arhetip comun

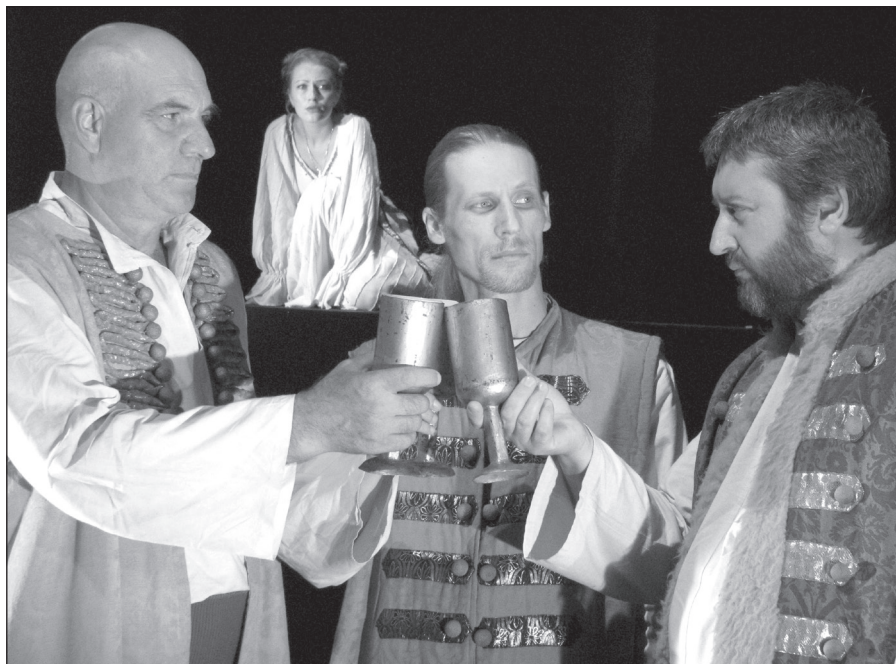
cu martirul. Iar martirul de atunci este sfântul de azi. Aceste tensiuni, pline de sens și de conotații profunde, simultan, laice și religioase, toate într-un personaj deopotrivă viu și complex a fost interpretat, original, nuanțat și viguros, de actorul Florin Aonițoaiei.

Dramaturgul Delavrancea a creat un personaj ce avea să impresioneze generații la rând însușindu-i talentul unor actori dintre cei mai străluciți ai scenei românești. A juca în anii noștri un asemenea rol este o asumare dintre cele mai dificile – și depășește cu mult ceea ce s-ar numi, în vorbirea obișnuită din lumea teatrului, – *un rol, un personaj*.

L-am numit, mai devreme, pe Marius Rogojinski *om de teatru* dorind să acopăr prin această sintagmă valențele actorului de un talent remarcabil, (deja bine întipărit în conștiința publicului și pus în valoare prin întruparea fabuloasă a unor personaje deosebit de complexe), ale regizorului (care își învinge reținerile și se afirmă deplin), ale managerului actului artistic (dovedit prin performanțe certe în administrarea unor instituții cu profil artistic), ale pedagogului de noi talente dedicate artei dramatice și, nu în ultimul rând, ale omului aplecat studiului, demers ce va avea ca finalitate obținerea titlului de *Doctor* în vocația sa, titlu care, deși azi pare căzut în derizoriu, pentru Marius Rogojinski va încorona o carieră dăruită scenei, spectatorului de teatru. Este firesc între noi, cei vii, să nu folosim superlative – de aceea aș fi vrut ca trecerea în revistă a acestor calități să le afirm atât cât să putem face distincția între oamenii cu vocație, un merit demn de recunoscut, și pietonii care, la pas, ori mai repezitor, traversează și ei scena, când cu tava, când cu mâna goală – și tot așa dispar pentru totdeauna... Iată de ce îmi permit să-l numesc pe Marius Rogojinski *om de teatru* și să mă aplec cu mai mult atenție

asupra realizării lui în această colaborare cu Complexul Muzeal Bucovina...

Dacă în privința punerii în scenă a celor două piese, **Apus de soare** și **Viforul**, ne-a fost permis să vorbim de **regizorul** Marius Rogojinski ca despre o revelație (nu mulți mai au astăzi „tupeul” să pună în scenă piese istorice) fie-ne permis să vorbim și de ac-

torul Florin Aonițoaiei ca despre a doua revelație produsă în perimetrul aceleiași eveniment. Personajul central, Ștefan cel Mare, căruia i-a dat chip, trup și suflet actorul botoșănean, arată nu doar intuiția unui regizor de a-și găsi interpretul nimerit dintre actorii aflați la îndemână în schema unui teatru, cât și fericita revelație pentru un actor de a-și afla chemarea pentru un rol, pentru o categorie de roluri chiar, în care își poate desfășura talentul în toată amplitudinea sa. Da, Florin Aonițoaiei este un actor care a arătat, în două realizări consecutive, apetența remarcabilă de a întruchipa personaje istorice. Prin jocul său a însușit un Ștefan cel Mare original, cu totul nou față de interpretările de până acum, și nu este deloc ușor să scapi de umbra strivitoare, de monstru sacru, sedimentată în mentalul spectatorului de teatru, a celui Ștefan realizat de George Calboreanu. În viziunea actorului botoșănean, am fost impresionați de un Ștefan cel Mare încă viguros nu atât fizic, rana căpătată la Chilia îi grăbea sfârșitul ineluctabil, cât în gândire, cu o judecată

limpede, de domnitor pătruns de misiunea aproape neomenească de a vedea în perspectivă soarta neamului pe care, de ani buni, îl păstorea...

Vom remarca, în aceeași măsură, prezența scenică a actorului Cezar Amitroaiei care, în ambele spectacole a fost partenerul lui Florin Aonițoaiei – cei doi realizând un

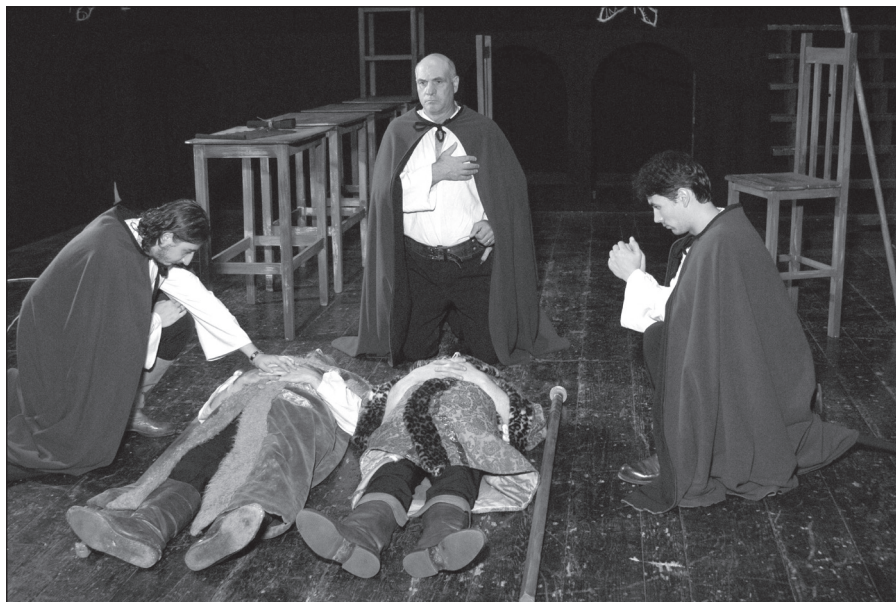
tandem de succes. Și sperăm, pentru Cezar, să-și afle regizorul care să-l împovăreze cu un rol pe măsura talentului său ajuns pe de-a-ntregul la maturitate.

Am vorbit, pe scurt, în diagonală, despre o realizare de succes a Teatrului Mihai Eminescu din anul 2008. Același actor, Florin Aonițoaiei, a reușit, confirmând capacitatea de a întruchipa personaje istorice, să joace pe Hatmanul Arbore, fostul tutore al lui Ștefăniță, prin vorbele căruia reînvie spiritul marelui Ștefan, singurul capabil să se opună hachișelor de principe machiavelic (renascentistul Machiavelli, altfel, îi era contemporan domnitorului nostru), condus mai degrabă de poftă și de orgoliu, decât de conștiința răspunderii față de supușii aflat sub vreme.

Concepția regizorală a trilogiei, din care au fost puse în scenă până acum primele două piese, a trebuit să țină cont, dintr-un început, de condițiile impuse prin colaborarea, fastă, cu Complexul Muzeal Bucovina – aceea ca spectacolele să fie jucate în aer liber și nu oriunde, ci anume între ruinele Cetății lui Ștefan cel Mare. De asemenea, actul dramatic trebuia să țină cont de inserarea într-un șir de evenimente ale unui festival de artă medievală, montaj ce presupunea o concepție și o strategie anume a mișcării scenice, diferite de un spectacol pentru sală, o altă amploare a scenografiei, a gesticii și a acoperirii unui spațiu sacru care, în memoria spectatorilor, evoca emoționant o perioadă de maximă strălucire a moldovenilor. Ca regizor, aveai de luat în calcul, trebuia să-ți amintești în permanență, că psihologia unui spectator adus în aer liber este alta, mai directă, mai concretă, mai sensibilă în anumite zone, decât a celui așezat în fotoliul unei săli, dispus să asculte și să reacționeze

diferit, mai rece, mai analitic, la aceeași replică, la același gest. Participarea afectivă va fi fost, fără îndoială, mult mai intensă și mai profundă în acel spațiu venerat al istoriei noastre, vestigiile unei cetăți peste care vei zări aureola de sfânt. Din această privință aș spune că spectatorul a fost vitregit prin viziunea în sală pentru că virtuți, cum ar fi cele ale unor scene de luptă sau ale unor execuții (decapitări, doar nu glumim aici), ale unor lupte desfășurate între zidurile cetății, le vei recepta altfel în atmosfera unui spectacol prins în montura unui festival de artă medievală, într-un decor real, și altfel le vei percepe într-o sală de teatru, într-un perimetru în întregime creat și sugerat doar cu mijloacele scenografiei...

În cadrul trilogiei, după prezentarea lui Ștefan cel Mare trebuia construit, pentru contrast, un „Ștefan cel Mic” – un Ștefăniță, deci, și Delavrancea l-a creat din plin. Privindu-l pe Ștefăniță, puțini dintre noi își refuză apropierea lui de Richard al III-lea și ne este greu să ne imaginăm că autorul însuși ar fi rezistat tentației de a trage cu ochiul la marile Will. Altfel, pe domnitorul moldovean nu-l despărțea de damnatul său văr, Richard al III-lea (1483 – 1485), decât o generație iar autorul **Viforului** știa prea bine ce poate însemna asta.

Dar cine este Ștefăniță, la patru secole de la stingerea modelului istoric, cine este Ștefăniță la un secol de la conceperea sa ca personaj? Actorul Ioan Crețescu are toate

datele întruchipării unui personaj al Evului Mediu românesc și nu doar atât: temperament, aplomb și nerv, calități datorate cu generozitate animării unui rol de despot capabil nu doar să nutrească gânduri ascunse și criminale, ci capabil și să le înfăptuiască. Istoria noastră nu are a se „rușina” din privința asta față de ce întâmpla în aceeași ani în restul Europei. Și despoții noștri, când era vorba să fie cruzi și despotici, puteau sta în rând cu principii Italiei, cu regii Angliei, ai Franței... Ștefăniță, în viziunea lui Ioan Crețescu, este un personaj echilibrat dramatic, un anti-erou credibil, plin de forță și temperament, dominat demonic de porniri interioare puternice, de nestăpânit în vâltoarea tentațiilor puterii absolute – când, scăpat de sub

tutela lui Luca Arbore, vrea să scape și de sfatul boierilor din care taie cât îi vine la îndemână, restul boierilor risipindu-se peste hotar, viața oricui, prieten sau rival, fiind în primejdie. Nu este un rol simplu; o fi ușor în realitate să te lași posedat, dar să joci un asemenea rol este altceva iar partitura a solicitat întregul talent al actorului. Pătimaș, aprig și viu în același timp, – Ștefăniță și-a găsit în Ioan Crețescu actorul capabil să-l joace până și în acele subtilități care trec de convențiile dramei istorice, pentru a-l aduce în nota modernă, tușând emoțional spectatorul de astăzi. Prin Ioan Crețescu regizorul și-a putut atinge scopul, acela de a pune în scenă un spectacol modern, valorând atât un text bine scris, cât și un talent capabil să vibreze în diapazonul regizoral, jocul complex permițându-i să iasă din canoanele și servituțiile teatrului istoric.

În economia unui spectacol asamblat într-un șir de momente mai ample dedicate artei medievale, **Viforul** trebuie să fi fost punctul culminant prin episoadele de tensiune create atât de punerea în scenă, în măsura în care se puteau restaura artistic asemenea momente, a unor lupte cu sabia dar și a unor segmente mai destinate în care actorul Radu Dragoș (Mogârdici) și-a dovedit clasa de comic fiind în stare să creeze elementul de detensionare a cursului dramatic – opunând beției de sânge a despotului, beția de vin, mult mai sănătoasă din toate privințele, opunând încordărilor grave, cum ar fi decapitări, lupte, otrăvirea și moartea lui Ștefăniță – secvențe hazlii de calitate, bine jucate și apreciate din plin de public, fiind aplaudate la scenă deschisă.

Distribuția, zgârcită în roluri feminine, atribuie rolul Doamnei Tana actriței Gina Pătrașcu. Personajul, puternic interiorizat ridică puțin, foarte puțin, din marama grea și cernită de pe chipul femeii care a fost mereu în umbra domnitorilor noștri, frânând ori grăbind deznodăminte într-o tăcere pe care istoricii n-au dorit încă să o descifreze. În scene puține, Gina Pătrașcu a creat o soție de domnitor stăpână pe sine, capabilă să domine drama familiei sale, în ultimă instanță, și să rezolve tranșant o stare ce părea dilematică, fără resentimente dar cu același sânge rece cu care soțul ei, Domnul țării, ucidă din mișelie și din invidie. Doamna Tana, în viziunea lui Marius Rogojinski, e un rol aparent monoton dar de o monotonie stăpânită așa cum este un fluviu subteran, pentru că odată ieșit la suprafață, a adus deznodământul. Prin discreția și cumpătarea puse în prim plan, Gina Pătrașcu a creat o Doamnă Tana memorabilă.

Scenografia, promptă și utilă în secundarea viziunii regizorale, a fost realizată într-o concepție minimală a gestionării recuzitei create de o imaginație capabilă oricând de soluții originale. Scenografia onorată, pentru ambele puneri în scenă, de același profesionist știut: Mihai Pastramagiu.

În anul viitor, care nu este chiar atât de departe, teatrul botoșănean și-a propus încheierea proiectului, realizat în același parteneriat benefic cu Complexul Muzeal Bucovina, prin montarea **Luceafărului**, ultima piesă a trilogiei istorice a lui Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Mircea OPREA

«Bucuriile mele» de Traian Apetrei

Am o misiune dificilă privitoare la volumul de interviuri pe care distinsul om de cultură, Traian Apetrei, director al Teatrului „Mihai Eminescu” și ziarist de vocație mi l-a oferit într-o zi luminoasă de toamnă.

Lucrarea are o prefață scrisă cu smerenie și aplicație creștină de preotul Lucian Leonte. Citez din acest „Cuvânt înainte”: „Dacă reușim să depășim limita sau planul fizic, biologic al existenței, descoperim cu uimire infinitul valorilor și TRINITATEA ca mod de săvârșit de a avea și dăruii veșnic aceste valori, dintre care cea mai mare este iubirea”.

Așadar, este o carte de interviuri, plasată nu numai în scop informativ, ci modelându-l ca caracter, mizând pe puncte precise, mereu pozitive, din domeniul atât de sensibil al literaturii și artei.

Am parcurs cu mare interes și curiozitate profesională cele peste 300 de pagini ale acestei „bijuterii jurnalistice” care transformă autorul din născocitor de interviuri, deci clasică întrebare - răspuns, în creator de succulente pagini literare mustind de firesc și autenticitate.

Din cele 44 de interviuri, fiecare cu povestea proprie, m-a șocat mărturia domnului Hariton Părăscuță, amintind aici un răspuns semnificativ ca o lamă de briceag: „Trăim într-o țară în care cetățeanul corect și cinstit nu-și are locul... Când concetățeanul tău, magistrat, când concetățeanul polițist, când autoritățile care te reprezintă te fură pe tine, cetățean care-ți plătești toate dărilor, ce sentiment poți să mai ai față de o asemenea țară?! Te simți ca un cetățean fără țară”. Sunt cuvinte grele și adevăruri de netăgăduit. Cartea are o densitate a ideilor, situațiilor, dar mai ales a personalităților, cu totul și cu totul remarcabilă.

Oricât mă străduiesc să redau esența acestor însemnări, gândul mă îndreaptă spre un banal îndemn: „Dragi cititori ai Botoșanilor, citiți această carte și veți fi mai

informați, mai prezenți în „miezul realității” din acest drag municipiu moldav!”

Cunoscându-l personal pe regizorul Marius Rogojinski l-am perceput pe o latură descoperită din interviul intitulat „Dacă dragoste nu e...”. Redau o mostră de trăire artistică: „...„La „Vasilache”, sălile sunt arhipline, de și prefectul și primarul - acolo în calitate de tătici - stau în picioare, furați și ei de trăirile scenei și sălii de spectacol... Am făcut ceea ce era necesar să se petreacă într-un spațiu în care primordiale sunt creația și creativitatea. Artiștii nu trebuie să trăiască în anonim! E bine ca artiștii să aibă bun simț, morală, etică, să nu fie artiști pe stradă, ci pe scenă.” Ce lecție de civism dar și de sensibilitate la colegul meu de teatru Marius Rogojinski!

Și pentru că suntem pe „ulița artiștilor”, un punct de mare curaj este și interviul cu Mihai Mălaimare, botoșănean și el, care a făcut din Teatrul „Masca” în reper al inventivității artistice în plină stradă, obținând cu multă străduință un loc aparte în peisajul bucureștean.

Nu pot să nu mă opresc la un titlu pe care îl consider deosebit prin latura sa directă și anume: „Când „cineva de sus” socotește că rromilor le trebuie pantofi, în vreme ce lor le este foame, sigur că totul este pierdut! Respectivii vor vinde pantofi și își vor cumpăra pâine”.

Am întors ultima filă din „Bucuriile mele” cu o strângere de inimă că am ajuns la final, dar având convingerea că va urma și o a doua carte, ca o firească urmare a unui gen atât de iubit de public și de autorul acestor modeste rânduri pentru distinsul ziarist Traian Apetrei.

Eugeniu KUHARTZ

EUGENIA GRECEANU – ANSAMBLUL URBAN MIEVEAL BOTOȘANI - BOTOȘANII CARE S-AU DUS –

După dese amânări, de pe diverse poziții care ar fi putut realiza acest lucru cu ani în urmă (cum ar fi Muzeul Județean de Istorie Botoșani, în al cărui arondisment moral ar fi trebuit să se afle o astfel de activitate),

a apărut la Casa Editorială Demiurg din Iași, în îngrijirea de excepție a Dr. arheolog Octavian Liviu Șovan, cartea *Ansamblul urban medieval botoșani – Botoșanii care se duc*, de Eugenia Greceanu. Cartea reeditează, cu reale revizui și cu o iconografie mult îmbunătățită, ediția din 1981, când, prin finanțarea Comitetului de Cultură Botoșani, a apărut într-o formă rudimentară, dactilografată și multiplicată. Chiar și așa, cartea Eugeniei Greceanu a constituit un model de conservare fidelă a trecutului unei așezări urbane și de reală valoare cum este cea a Botoșanilor. Ediția de față are un *Cuvânt înainte* de Ioan Caproșu, care spune: „Cele aproape trei sute de imagini: fotografii vechi și noi, vignete, relevee, desene, diagrame, planuri urbane și de monumente, hărți de tot felul etc. îl călăuzesc pe cititorul interesat, dar mai ales pe specialist, spre și prin secolele trecute înlesnindu-i acestuia cunoașterea a tot ceea ce reprezintă trăsături ale istoriei artei acestor secole, din care se reconstituie în chip firesc imaginea orașului de altădată.” Prefața actualiei ediții este semnată de însăși Dr. arhitect Eugenia Greceanu (născută la data de 26 martie 1928, în București), cea care și-a consacrat o bună parte din viața orașului Botoșani, aflat la acea dată într-o situație de a-și pierde identitatea, prin demolările care se făceau cu nemiluita, activitatea ei stopând în bună parte acel avânt comunist, aflat și acum prin unele instituții de cultură botoșăne. Eugenia Greceanu îi mulțumește, în mod special, lui Octavian Liviu Șovan, spunând: „...imi exprim mulțumirile pentru colegialul sprijin de care m-am bucurat din partea arheologului dr. Octavian Liviu Șovan, în laborioasele operații ale unei reeditări actualizate, care au reclamat completări de documentație și verificări pe teren.”. Aceste mulțumiri ar putea fi adresate și oficialităților botoșăne, care ar trebui să achiziționeze întreg tirajul cărții, pentru a o oferi celor ce ne vizitează și sunt interesați de trecutul unui oraș de reală valoare identitară pentru continuitatea noastră pe aceste locuri, mai ales acum când vestigiile ale istoriei „cetății lui Boteș” se văd cu ochiul liber în Centrul Vechi, care ar fi firesc să fie cât mai grabnic repus circuitului turistic național. Cartea se va afla de mâine și în librăriile botoșăne.

Festivalul Național de Poezie „Nicolae Labiș”

La cea de-a XLI-a editie a Festivalului național de poezie „Nicolae Labiș”, desfășurat la Suceava și Mălini în acest sfârșit de săptămână, juriul alcătuit din: președinte - prof. univ. dr. **Andrei Grigor-Galați**; membri: prof. univ. dr. **Mircea Diaconu** - Suceava, prof. univ. dr. **Adrian Dinu** Rachieru - Timișoara, prof. univ. dr. **Vasile Spiridon** - Piața Neamț, prof. univ. dr. **Andrei TERIAN** - Sibiu, a hotărât acordarea următoarelor premii:

MARELE PREMIU „NICOLAE LABIȘ” și Premiul revistei CONVORBIRI LITERARE lași: - **Adrian George MATUS**, Satu Mare

Premiul I și Premiul revistei TIMPUL lași: - **Diana CRISTEA-ȘERBAN**, Târgoviște

Premiul II și Premiul revistei PORTO FRANCO Galați:

- **Ștefania ANUȚOIU**, Râmnicu Vâlcea

Premiul III și Premiul revistei ATENEU

Bacău: - **Gianina GHEORGHIU**, Iași

Premiul revistei BUCOVINA LITERARĂ Suceava și Premiul revistei VATRA VE-CHE Târgu Mureș: - **Alexandra Emilia BUCUR**, București

Premiul revistei HYPERION Botoșani:

- **Andreea Despina POPOVICI**, Iași

Premiul revistei POESIS Satu Mare: -

Mihai Ionuț OLOGU, Vulcan, Hunedoara

Premiul revistei ÎNSEMNĂRI IEȘENE

lași: **Vlad Ionuț SIBECHI**, Suceava

Premiul revistei ORAȘUL Cluj Napoca și al revistei electronice NORDLITERA:

- **Andreea FELCIUC**, Vatra Dornei, Suceava

Premiul revistei CITADELA Satu Mare: - **Elena Gabriela JUGĂNARU**, Ploiești, Prahova

Premiul revistei REVISTA ROMÂNĂ

lași și **Premiul revistei SPAȚII CULTURALE**

Râmnicu Vâlcea: - **Ioana MIRON**, Botoșani

Premiul revistei OGLINDA LITERARĂ

Focșani și **Premiul revistei STEAUA**

Cluj Napoca: **Roxana Diana BALTARU**, Suceava

Premiile au fost acordate de Consiliul Județean Suceava, prin Centrul Cultural Bucovina, secția Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale. Au mai fost acordate premii în cărți oferite de Primăria orașului Cernăuți, editura Proema din Baia Mare și Jurnalul Național.

PREMIUL REVISTEI HYPERION BOTOȘANI

Andreea Despina POPOVICI

niciodată supergirl

pe mine nu m-a învățat nimeni
cum să-mi beau cafeaua cum să aștept
cum să sparg crusta asta albastră
care ne apasă în fiecare zi
temerile iubirile plictisul din urma ultimelor 60 de secunde

mi-am aruncat zborul în tine și-n luna asta bolnavă de
întuneric
și n-o să mai pot fi niciodată supergirlul despre care cânt
înainte de masă
și acum

și astăzi o să mă urc în autobuzele acelea împiedicate
în care “urmează stația” e un fel de rugăciune
care te înțeapă și mai tare când compozezi și biletele celorlalți
vreau să nu mai urmez nicio stație
să merg pe un traseu care să aibă legătură cu linia *ta*
sau măcar să nu mai scriu despre dorințele mele
refulate și recitate în doza de burn
din frigider

poem inconsecvent

îmi țin strâns în căușul palmei amintirile cu tine
ca un dealer cu marfa în buzunar
și cu poliția de cealaltă parte a trotuarului

aprope că m-am săturat de răspunsuri
vreau un început care să pornească de la tine

și să ne depășească pe amândoi
[oricum lumina difuză se propagă întotdeauna în partea opusă
eu tot susțin că nu mi-e frică de întuneric]

[lui cioran numicul nu-i pătează nimic]
m-ai păta cu tine și mi-ar ajunge

*

n-o să putem despica o zi amândoi
n-ai văzut? lumea poartă astăzi mănuși
și modelează fețe zâmbitoare din plastilină
pe noi ne ajung din urmă lucrurile astea copilărești
și ne fură de sub haine timpul
pe care oricum l-am fi pierdut
neștiind care să taie primul

ora de vizită

cineva trebuie să plimbe stetoscopul
pe deasupra mea să-mi spună că respir
cineva trebuie să-și înfigă atent mâna
în mine să-mi arate că nu a mai rămas nimic

aici nu se intră nechemat nu se acceptă
arme albe și nu se stă la rând

cineva
trebuie
să-ți sesizeze
aritmia
și să asculte

Apelul de la Valea Vinului

Scriitorii care au participat la ediția a IV-a a Taberei Culturale “Realism magic” Valea Vinului 2009, atrag atenția viitorului executiv al Uniunii Scriitorilor din România, cu privire la starea de degradare avansată în care se află “Casa de Creație și Odihnă a Scriitorilor” din localitatea bistrițeană. Din păcate, și la această ediție, scriitorii prezenți în tabără au constatat același dezinteres managerial ca și în urmă cu patru ani, când acțiunea culturală a debutat. Lipsa oricărei preocupări din partea executivului USR, a generat la Valea Vinului o administrare haotică a patrimoniului nostru de acolo și prin urmare pierderi substanțiale, atât financiare cât și culturale, având în vedere faptul că locul dispune de un uriaș potențial de creație, care nu a fost valorificat de mai bine de 10 ani.

În consecință, scriitorii care au inițiat apelul și confrății lor ce li se alătură prin semnarea ulterioară a acestuia, cer viitorului executiv al USR, ce va fi ales în următoarele două luni, să inițieze și să promoveze un proiect de salvare și valorificare a “Casei de Creație și Odihnă a Scriitorilor” din localitatea Valea Vinului, județul Bistrița-Năsăud.

Apelul a fost inițiat și semnat de scriitorii: Alexandru Uuiu, Florica Dura, Rodica Barna, Carmelia Leonte, Vasile George Dâncu, Teodor Tanco, Nicolae Șerban, Liviu Apetroaie, Constantin Bojescu, Lucian Vasiliu, Valentin Talpalaru, Vasilian Doboș, Liviu Leonte, George Popa, Florin Cîntec, Nicolae Turtureanu, Nicolae Panaite, Dan Bogdan Hanu, Dragoș Cojocaru, Nicolae Corlat, Sterian Vicol, Casian Maria Spiridon, Angela Baci, Florina Zaharia, Marinică Popescu, Radu Tătărucă, Liviu Papuc, Cristina Chiprian

10 septembrie 2009, Valea Vinului

• SPONSORI • SPONSORI • SPONSORI • SPONSORI • SPONSORI • SPONSORI • SPONSORI •

THOMAS®

SEVERIN

everything **for your BRANDS**

For Brands srl • Str. Teiul Doamnei Nr. 6, Bl. 22, Et. 5, Ap. 20, Sector 2, București •
Punct de lucru: Str. Cpt. Av. Alexandru Serbanescu, Nr. 33-35,
Bl. 20E, Sc. 2, Et. 1, Ap. 27, Sector 1, București •
Tel.: (+40) 21 233 41 12, (+40) 21 233 41 13 • (+40) 21 688 66 13 •
Fax: (+40) 21 233 41 03, (+40) 21 688 66 13 • e-mail: office@forbrands.ro

 ELSACO®

HYPERION

Redactor șef: Gellu Dorian

Redactori șefi adjuncți: Lucian Alecsa, Nicolae Corlat

Secretar de redacție: Vlad Scutelnicu

Redactori: Elena Pricopie, Andra Rotaru, Ciprian Manolache

Redactori asociați: Valentin Coșoreanu, Pompiliu Crăciunescu, Valy Ceia, Mihaela Anițului,
Ana Florescu, Liliana Grecu (grafică)

Colegiul de redacție: Anton Adămuț, Adrian Alui Gheorghe, Leo Butnaru,
Mircea A. Diaconu, Constantin Iftime, Emanoil Marcu, Antonio Patraș,
Petrut Pârvescu, Doina Ruști, Vasile Spiridon, Dumitru Țiganiuc, Matei Vișniec

Documentarist: Dora Corlat

Culegere/distribuție: Cornelia Turcan

Tehnoredactor: Ciprian Boariu

REDAȚIA

Pietonal Transilvaniei 3, Botoșani

Telefon/Fax: 0231-536322, 0231-517602, 0722-243633, 0746-760418

E-mail: m.ipotesti@gmail.com, doriangellu@yahoo.com, lucianalecsa2006@yahoo.com
hyperion.botosani@yahoo.com

Revista apare cu sprijinul **Consiliului Județean Botoșani**

Președinte: Mihai Țăbuleac

Sub egida Memorialului Ipotești - Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu“

Director: Miluță Jijie

Editor: Fundația Culturală „Hyperion - Caiete botoșănene“ Botoșani

Președinte: Gellu Dorian

Revistă membră APLER și ARPE

ISSN: 1453-7354

Premiul Nobel pentru literatură - 2009

Herta Muller s-a născut la 17 iulie 1953, la Nițchidorf, lângă Timișoara, într-o familie de șvabi. Între 1973 și 1976 a studiat limba germană și literatura română la Universitatea din Timișoara. A făcut parte din Grpul de Acțiune Banat, care s-a opus vehement lui Ceaușescu. În 1979, fiind angajată ca traducătoare la o fabrică de mașini, pentru că a refuzat să colaboreze cu securitatea, a fost concediată. În 1987, împreună cu soțul ei, scriitorul Richard Wagner, a emigrat în Germania.. În prezent trăiește la Berlin. Din 1995 este membră a Academiei Germane pentru Literatură și Poezie Darmstadt.

Cărți publicate:

În Germania

„Der Mensch ist ein großer Fasan auf der Welt” (Editura Rotbuch, Berlin 1986)
„Barfüßiger Februar” (Editura Rotbuch, Berlin 1987)
„Reisende auf einem Bein” (Editura Rotbuch, Berlin 1989)
„Der Teufel sitzt im Spiegel” (Editura Rotbuch, Berlin, 1991)
„Der Fuchs war damals schon der Jäger” (Editura Fischer, Reinbek bei Hamburg, 1992)
„Eine warme Kartoffel ist ein warmes Bett” (Europäische Verlagsanstalt, Hamburg, 1992)
„Der Wächter nimmt seinen Kamm” (Editura Rowohlt, Reinbek bei Hamburg, 1993)
„Angkommen wie nicht da” (Lichtenfels, 1994)
„Herztier”, Reinbek bei Hamburg 1994 „Hunger und Seide” (Editura Fischer, Reinbek bei Hamburg, 1995)
„In der Falle” (Editura Wallstein, Göttingen, 1996)
„Heute war ich mir lieber nicht begegnet” (Editura Rowohlt, Reinbek bei Hamburg, 1997)
„Der fremde Blick oder das Leben ist ein Furz in der Laterne” (Editura Wallstein, Göttingen 1999)
„Im Haarknoten wohnt eine Dame” (Editura Rowohlt, Reinbek bei Hamburg, 2000)
„Heimat ist das, was gesprochen wird” (Editura Goltenstein, Blikskastel, 2001)
„Der König verneigt sich und tötet” (Editura Fischer, München, 2003)
„Die blassen Herren mit den Mokkatassen” (Editura Hanser, München, 2005)

În România

„Niederungen” (Editura Kriterion, București, 1982)
„Drückender Tango” (Editura Kriterion, București, 1984)
„Încă de pe atunci Vulpă era Vânătorul” (Editura Univers, București, 1995)
„Regele se-ndină si ucidă” (Editura Polirom, Iași, 2005)
„Este sau nu este Ion” (Editura Polirom, Iași, 2005)
„Animalul inimii” (Editura Polirom, Iași, 2006)
„În coc locuiește o damă” (Editura Vinea, București, 2006)
„Atemschaukel” (Editura Hanser München, 2009)

HERTA MÜLLER